

ព្រះ

អង្គកថា

ភាសាចារឹក

សុត្តន្តបិដក

ខុទ្ទកនិកាយោ

ជាតក ៦

។ និមោ តស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទកនិកាយ

ជាតក-អដ្ឋកថា

(ឆដ្ឋា ភាគា)

២២. មហានិទាតោ

[៥៣៨] ១. មូគបក្ខជាតកវណ្ណានា

មា បណ្ឌិត្យយំ វិការ្យយាតិ ឥទំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ មហាភិនិក្ខមនំ
អារត្ត កថេសិ។ ឯកទិវសញ្ញា ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ សន្និសិទ្ធា ភកវតោ
នេក្ខម្មចារមី វណ្ណាយន្តា និសីទីសុ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ
កថាយ សន្និសិទ្ធា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា” តិ វុត្តេ “ភិក្ខុវេ, ឥទានិ មម
បូរិតចារមិស្ស រជ្ជំ ឆទ្កេត្វា មហាភិនិក្ខមនំ នាម អនច្ឆិរយំ។ អហញ្ញា បុព្វេ
អបរិបក្កេ ញាណោ ចារមិយោ បូរេន្តោមិ រជ្ជំ ឆទ្កេត្វា និក្ខន្តោយេវា” តិ វត្វា
តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ កាសិវដ្ឋេ ពារាណសិយំ កាសិរាជា នាម ធម្មេន រជ្ជំ កាវេសិ។
តស្ស សោឡសសហស្ស ឥត្តិយោ អហេសុំ។ តាសុ ឯកាបិ បុត្តំ វា ធីតវំ វា ន
លភិ។ នាគរា “អម្ពាតំ រញ្ជោ វិសានុវត្តកោ ឯកាបិ បុត្តោ នត្តិ” តិ រាជផ្គុំណោ
សន្និបតិក្ខា កុសជាតកេ (ជា. ២.២០.១ អាធយោ) អាគតនយេនេវ រាជានំ
ឯវមាហំសុ “នេវ, បុត្តំ បត្តេថា” តិ។ រាជា តេសំ វចនំ សុត្វា សោឡសសហស្ស

ឥតិយោ “តុម្កេ បុត្តំ បត្តេថា” តិ អាណាបេសិ។ តា ចន្ទាធីនំ ទេវតានំ
អាហាចនឧបដ្ឋានាធីនិ កត្វា បត្តេន្តិយោបិ បុត្តំ វា ធីតវំ វា នលភីសុ។
អគ្គមហេសី បនស្ស មន្ទរាជធីតា ចន្ទាទេវី នាម សីលសម្បជ្ជា អហោសិ។ រាជា
“ភទ្កេ, តូម្បិ បុត្តំ បត្តេហី” តិ អាហា។ សា បុណ្ណាមទិវសេ ឧចាសថំ សមាទិយិត្វា
ចូឡសយនេ និបជ្ជាវ អត្តនោ សីលំ អារវ្លេត្វា “សចាហំ អឧណ្ណាសីលា ឥមិនា
មេ សច្ឆេន បុត្តោ ឧប្បជ្ជតូ” តិ សច្ឆកិរិយំ អកាសិ។

តស្ស ភីលតេជេន សក្កស្ស ភវនំ ឧណ្ណាការំ ទស្សេសិ។ សក្កោ
អារវ្លេន្តោ តំ ការណំ ញត្វា “ចន្ទាទេវី បុត្តំ បត្តេតិ, ហន្តាហំ បុត្តំ ទស្សមី” តិ
តស្សនុច្ឆិកំ បុត្តំ ឧបធារេន្តោ ពោធិសត្តំ បស្សិ។ ពោធិសត្តោបិ
តទាវីសតិវស្សនិ ពារាណាសិយំ វជ្ជំ ការេត្វា តតោ ចុតោ ឧស្សននិវយេ
និព្ពត្តិត្វា អសីតិវស្សសហស្សនិ តត្ថ បច្ឆិត្វា តតោ ចរិត្វា តាវតីសភវនេ
និព្ពត្តិ។ តត្ថាបិ យាវតាយុកំ វត្វា តតោ ចរិត្វា ឧបរិទេវលោកំ គន្ធកាមោ
អហោសិ។ សក្កោ តស្ស សន្តិកំ គន្ធា “មារិស, តយិ មនុស្សលោកេ ឧប្បន្នេ
ចារមិយោ ច តេ បូរិស្សន្តិ, មហាជនស្ស វុឡិ ច ភវិស្សតិ, អយំ កាសិវញ្ញោ
ចន្ទាទេវី នាម អគ្គមហេសី បុត្តំ បត្តេតិ, តស្ស កុច្ឆិយំ ឧប្បជ្ជាហី” តិ វត្វា
អញ្ញោសញ្ញា ចវនធម្មានំ បញ្ចាសតានំ ទេវបុត្តានំ បដិញ្ញំ គហេត្វា សកដ្ឋានមេវ
អគមាសិ។ សោ “សាច្ច” តិ សម្បជិច្ឆិត្វា បញ្ចាហិ ទេវបុត្តសតេហិ សទ្ធិ
ទេវលោកតោ ចរិត្វា សយំ ចន្ទាទេវីយា កុច្ឆិម្ហំ បដិសន្ធិ គណ្ហិ។ ឥតវេ បន
ទេវបុត្តា អមច្ឆភិរិយានំ កុច្ឆិសុ បដិសន្ធិ គណ្ហិសុ។

តទា ចន្ទាទេវីយា កុច្ឆិ វជិវបុណ្ណារិយ អហោសិ។ សា គព្ពស្ស បតិដ្ឋិតភារំ
ញត្វា រញ្ញោ អាហេបេសិ។ តំ សុត្វា រាជា គព្ពស្ស បរិហារំ ធាបេសិ។ សា
បរិបុណ្ណាគព្ពា ទសមាសច្ចយេន ធម្មបុញ្ញាលក្ខណសម្បន្នំ បុត្តំ វិជាយិ។ តំ

ទីវសមេវ អមច្ចគេហេសុ បញ្ច កុមារសតានិ ជាយីសុ។ តស្មី ខណោ រាជា
អមច្ចគណបរិវត្តោ មហាតលេ និសីន្នោ អហោសិ។ អថស្ស “បុត្តោ, តេ ទេវ,
ជាតោ” តិ អាហេចយីសុ។ តេសំ វចនំ សុត្វា រញ្ជោ បុត្តបេមំ ឧប្បជ្ជិត្វា ធិយាទីនិ
និទ្ទិត្វា អជ្ជិមញ្ញំ អាហាច្ច អជ្ជាសិ, អព្ពន្ធរេ បីតិ ឧប្បជ្ជិ, ហធយំ សីតលំ ជាតំ។
សោ អមច្ច បុច្ឆ “តុជ្ជា នុ ខោ តុម្ពេ, មម បុត្តោ ជាតោ” តិ? “កី កេវេ, ទេវ,
មយំ បុត្តេ អនាថា, ឥនានិ បន សនាថា ជាតា, សាមិកោ នោលទ្វោ” តិ
អាហំសុ។ រាជា មហាសេនគុត្តំ បក្កោសាបេត្វា អាណាបេសិ “មម បុត្តស្ស
បរិវារោលទ្ធុំ វុដ្ឋតិ, គច្ឆ តុំ អមច្ចគេហេសុ អន្ធិ ជាតា ទារកា កិត្តកា នាមាតិ
ឡិលោកេហី” តិ។ សោ “សាធ្វ” តិ សម្បជ្ជិត្វា អមច្ចគេហានិ គន្ធា ឡិលោកេន្តោ
បញ្ច កុមារសតានិ ទិស្វា បុនាគន្ធា រញ្ជោ អាហេចសិ។

រាជា បញ្ចន្ធិ ទារកសតានំ កុមារបសាធនានិ បេសេត្វា បុន បញ្ច
ធាតិសតានិ ច ទាបេសិ។ មហាសត្តស្ស បន អតិទីយាទិទោសវជ្ជិតា
អលម្ពត្តនិយោ មធុរេញ្ញាយោ ចតុសដ្ឋិ ធាតិយោ អនាសិ។ អតិទីយាយ ហិ
ឥត្តិយា បស្សេ និសីទិត្វា ចញ្ញំ បិវត្តោ ទារកស្ស គីវា ទីយា ហោតិ,
អតិរស្សាយ បស្សេ និសីទិត្វា ចញ្ញំ បិវត្តោ ទារកោ និប្បិឡិតខន្ធដ្ឋិកោ ហោតិ,
អតិកិសាយ បស្សេ និសីទិត្វា ចញ្ញំ បិវត្តោ ទារកស្ស ឡរុដ្ឋន្តិ, អតិដូលាយ
បស្សេ និសីទិត្វា ចញ្ញំ បិវត្តោ ទារកោ បក្ខទាទោ ហោតិ, អតិកាឡិកាយ ឡិវំ
អតិសីតលំ ហោតិ, អតិឡិទាតាយ ឡិវំ អតិឡណំ ហោតិ, លម្ពត្តនិយោ បស្សេ
និសីទិត្វា ចញ្ញំ បិវត្តោ ទារកោ និប្បិឡិតនាសិកោ ហោតិ។ កាសានញ្ច បន
ឥត្តិនំ ឡិវំ អតិអម្ពិលំ ហោតិ, សាសានញ្ច បន ឥត្តិនំ ឡិវំ អតិកដុកាទិកេទំ
ហោតិ, តស្មា តេ សព្វេបិ ទោសេ វិវដ្ឋិត្វា អលម្ពត្តនិយោ មធុរេញ្ញាយោ
ចតុសដ្ឋិ ធាតិយោ ទត្វា មហន្តំ សក្ការំ កត្វា ចន្ទាទេវិយាបិ វំ អនាសិ។ សាបិ
គហិតកំ កត្វា បេសិ។

រាជា កុមារស្ស ឆាមគ្គហធានីវសេ លក្ខណាចាបកេ ព្រាហ្មណេ
បក្កោសាបេត្វា តេសំ មហន្តំ សក្ការំ កត្វា កុមារស្ស អន្តរាយាភារំ បុត្តិ។ តេ
តស្ស លក្ខណាសម្បត្តិ ទិស្វា “មហារាជ, ធម្មបុញ្ញលក្ខណាសម្បន្នោ អយំ
កុមារោ, តិដ្ឋតុ ឯកទីចោ, ទិសហស្សបរិវារានំ ចតុន្ទម្បិ មហាទីចានំ រជ្ជំ
កាវេតុំ សមត្ថោ ហោតិ, នាស្ស កោចិ អន្តរាយោ បញ្ញាយតី” តិ វទីសុ។ រាជា
តេសំ វចនំ សុត្វា តុស្សិត្វា កុមារស្ស ឆាមំ ករោន្តោ យស្មា កុមារស្ស
ជាតទីវសេ សកលកាសិរដ្ឋេ ទេវោ វស្សិ, យស្មា ច រញ្ជោ ចេវ អមច្ឆានញ្ច
ហធយំ សីតលំ ជាតំ, យស្មា ច តេមយមាធា ជាតោ, តស្មា
“តេមិយកុមារោ” តិស្ស ឆាមំ អកាសិ។ អថ នំ ធាតិយោ ឯកមាសិកំ
អលង្កិត្វា រញ្ជោ សន្តិកំ អានយីសុ។ រាជា បិយបុត្តំ អាលិង្គិត្វា សីសេ បុម្ពិត្វា
អង្គេ និសីទាបេត្វា រមយមាធា និសីទិ។

តស្មី ខណោ ចត្តារោ ចោរា អានីតា។ រាជា តេ ទិស្វា “តេសុ ឯកស្ស ចោរស្ស
សកណ្តាកាហិ កសាហិ បហារសហស្សំ ករោថ, ឯកស្ស សម្ពុលិកាយ
ពន្ធិត្វា ពន្ធនាគារបវេសនំ ករោថ, ឯកស្ស សរីរេ សត្តិបហារំ ករោថ, ឯកស្ស
សូលារោបនំ ករោថា” តិ អាណាបេសិ។ អថ មហាសត្ថោ បិតុ វចនំ សុត្វា
ភីតតសីតោ ហុត្វា “អហោ មម បិតា រជ្ជំ និស្សាយ អតិភារិយំ និរយតាមិកម្ពំ
អកាសី” តិ ចិន្តេសិ។ បុនទីវសេ បន តំ សេតច្ឆត្តស្ស ហោជ្ជា
អលង្កតសិរិសយនេ និបជ្ជាបេសុំ។ សោ ថោកំ និទ្ទាយិត្វា បពុទ្ធា អក្ខិទិ
ឧម្ពិលេត្វា សេតច្ឆត្តំ ឌីលោកេន្តោ មហន្តំ សិរិវិករំ បស្សិ។ អថស្ស បកតិយាបិ
ភីតតសីតស្ស អតិវេកតរំ ភយំ ឧប្បជ្ជិ។ សោ “កុតោ នុ ខោ អហំ ឥមំ
ចោរគេហំ អាគតោម្ពិ” តិ ឧបធារេន្តោ ជាតិស្ស ព្រាណេន ទេវលោកតោ
អាគតភារំ ញត្វា តតោ បរំ ឌីលោកេន្តោ ឧស្សទនិរយេ បក្កភារំ បស្សិ, តតោ
បរំ ឌីលោកេន្តោ តស្មីយេវ នគរេ រាជភារំ អញ្ញាសិ។

អថស្ស “អហំវីសតិវស្សនិ ពារាណសិយំ វន្តំ កាវេត្វា
អសីតិវស្សសហស្សនិ ឧស្សននិរយេ បច្ឆិ, ឥធានិ បុនបិ ឥមស្មីយេវ
ចោរគេហោ និព្ពត្តោម្ហិ, បិតា មេ ហិយ្យោ ចតុសុ ចោរេសុ អានីតេសុ តថារូបំ
ជរុសំ និរយសំវត្ថុនិកំ កថំ កថេសិ, សចាបំ វន្តំ កាវេស្សមិ, បុនបិ និរយេ
និព្ពត្តិត្វា មហាទុក្ខំ អនុភវីស្សមី” តិ អារវន្តេន្តស្ស មហន្តំ ភយំ ឧប្បជ្ជិ។
ពោធិសត្តស្ស កញ្ចានវណ្ណំ សរីរំ ហត្ថេន បរិមទ្គិតំ បទុមំ វិយ មិលាតំ ទុព្ពណ្ណំ
អហោសិ។ សោ “កថំ នុ ខោ ឥមម្ហា ចោរគេហា មុច្ឆយ្យ” ន្តិ ចិន្តេន្តោ និបជ្ជិ។
អថ នំ ឯកស្មី អត្តភារេ មាតុភូតបុព្វា ធាតុ អធិវត្តា ទេវធិតា អស្សាសេត្វា
“តាត តេមិយកុមារ, មា ភាយិ, មា សោចិ, មា ចិន្តយិ។ សចេ ឥតោ
មុច្ឆិតុកាមោសិ, ត្វំ អបិឋសប្បីបិ បិឋសប្បី វិយ ហោហិ, អពធិរោបិ ពធិរោ
វិយ ហោហិ, អមូគោបិ មូគោវិយ ហោហិ, ឥមា និ តីណិ អផ្កានិ អធិជ្ជាយ
អត្តនោ បណ្ឌិតភារំ មា បកាសេហិ” តិ វត្វា បឋមំ គាថមាហា -

១.

“មា បណ្ឌិត្វយំ វិការយ, ពាលមតោ ភវ សព្វចាណំ;
សព្ពោ តំ ជនោ ឱចិនាយតុ, ឯវំ តវ អត្តោ ភវីស្សតី” តិ។

តត្ថ បណ្ឌិត្វយន្តិ បណ្ឌិត្វំ, អយមេវ វា ចាថោ។ ពាលមតោតិ ពាលោ ឥតិ
សម្មតោ។ សព្ពោ ជនោតិ សកលោ អន្តោជនោ ចេវ ពហិជនោ ច។
ឱចិនាយតុតិ “នីហរថេតំ កាឡ កណ្ហិ” ន្តិ អវមញ្ញតុ, អវជានាតុតិ អត្តោ។

សោ តស្ស វចនេន អស្សាសំ បជិលភិត្វា -

២.

“ករោមិ តេ តំ វចនំ, យំ មំ ភណសិ ទេវតេ;

អត្ថកាមាសិ មេ អម្ព, ហិតកាមាសិ ទេវតេ"តិ។ -

ឥមំ កាជំ វត្វា តានិ តីណិ អង្គានិ អធិដ្ឋាសិ។ សា ច ទេវតេ អន្តរាយិ។ រាជា
បុត្តស្ស អនុក្កណ្ឌនត្ថាយ តានិ បញ្ច កុមារសតានិ តស្ស សន្តិកេយេវ
វេបេសិ។ តេ ទារកា ជញ្ញត្ថាយ រោទន្តិ បរិទេវន្តិ។ មហាសត្តោ បន
និរយភយតន្តិតោ "រដ្ឋតោ មេ សុស្ស័ត្វា មតមេវ សេយ្យោ"តិ ន រោទតិ ន
បរិទេវតិ។ អថស្ស ធាតិយោ តំ បវត្តិ ញត្វា ចន្ទាទេវិយា អាហេចយីសុ។ សាបិ
រញ្ជោ អាហេចសិ។ រាជា នេមិត្តកេ ព្រាហ្មណោ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ។ អថ
ព្រាហ្មណា អាហំសុ "ទេវ, កុមារស្ស បកតិវេលំ អតិក្កមិត្វា ជញ្ញំ ធាតុំ វដ្តតិ,
ឯវំ សោ រោទមាធា ជនំ ទន្ធាំ កហេត្វា សយមេវ បិរិស្សតិ"តិ។ តតោ បដ្ឋាយ
ធាតិយោ កុមារស្ស បកតិវេលំ អតិក្កមិត្វា ជញ្ញំ ទេន្តិ។ ទទមាធា ច កធាចិ
ឯកវារំ អតិក្កមិត្វា ទេន្តិ, កធាចិ សកលទិវសំ ជីវំ ន ទេន្តិ។

វីមំសនកណ្ហំ

សោ និរយភយតន្តិតោ សុស្សន្តោបិ ជញ្ញត្ថាយ ន រោទតិ, ន បរិទេវតិ។ អថ
នំ អរោទន្តម្យិ ទិស្វា "បុត្តោ មេ ធាតោ"តិ មាតា វា ជញ្ញំ ចាយេតិ, កធាចិ
ធាតិយោ វា ចាយេន្តិ។ សេសទារកា ជញ្ញំ អលទ្ធុវេលាយមេវ រោទន្តិ បរិទេវន្តិ។
មហាសត្តោ បន និរយភយតន្តិតោ ន រោទតិ, ន បរិទេវតិ, ន ទិទ្ធាយតិ, ន
ហត្ថចាទេ សមិញ្ញតិ, ន សទ្ធិំ ករោតិ។ អថស្ស ធាតិយោ "បីវសប្បីនំ
ហត្ថចាទា ឆាម ន ឯវរុចា ហោន្តិ, មូកានំ ហនុកបរិយោសានំ ឆាម ន ឯវរុបំ
ហោតិ, ពធិរានំ កណ្ហាសោតានិ ឆាម ន ឯវរុចានិ ហោន្តិ, ភវិតត្ថមេត្ត
ការណោ, វីមំសិស្សាម ន"ន្តិ ចិន្តេត្វា "ជីវេន តាវ នំ វីមំសិស្សាមា"តិ
សកលទិវសំ ជីវំ ន ទេន្តិ។ សោ សុស្សន្តោបិ ជីវត្ថាយ សទ្ធិំ ន ករោតិ។ អថស្ស

មាតា “បុត្រា មេ ឆាតា” តិ សយមេវ ជញ្ញំ ចាយេតិ។ ឯវំ អន្តរន្តរា ជីវំ អនត្វា
ឯកសំវច្ឆំ វីមំសន្តាបិស្ស អន្តំ ន បស្សីសុ។

តតោ អមច្ឆាធឯយោ រញ្ជោ អាហោចេសុំ “ឯកវស្សិកទារកា នាម បូរខន្ធកំ
បិយាយន្តិ, តេន នំ វីមំសិស្សមា” តិ បញ្ចា កុមារសតានិ តស្ស សន្តិកេយេវ
និសីទាបេត្វា នាធិបូរខន្ធកានិ ឧបនាមេត្វា ពោធិសត្តស្ស អវិទូរេ វេបេត្វា
“យថាវចិ តានិ បូរខន្ធកានិ កណ្តាថា” តិ បដិច្ចន្ទដ្ឋានេ តិដ្ឋន្តិ។ សេសទារកា
កលហំ ករោត្តា អញ្ញមញ្ញំ បហវន្តា តំ តំ គហេត្វា ខាទន្តិ។ មហាសត្តោ បន
អត្តានំ ឌីវទិត្វា “តាត តេមិយកុមារ, និរយភយំ ឥច្ឆន្តោ បូរខន្ធកំ ឥច្ឆាហី” តិ
និរយភយតទ្ធិតោ បូរខន្ធកំ ន ឌីលោកេសិ។ ឯវំ បូរខន្ធកេនបិ ឯកសំវច្ឆំ
អន្តរន្តរា វីមំសន្តាបិស្ស នេវ អន្តំ បស្សីសុ។

តតោ “ឌីវស្សិកទារកា នាម ជលាជលំ បិយាយន្តិ, តេន នំ
វីមំសិស្សមា” តិ នាធិជលានិ ឧបនាមេត្វា ពោធិសត្តស្ស អវិទូរេ វេបេត្វា
វីមំសីសុ។ សេសទារកា កលហំ កត្វា យុជ្ឈន្តា តំ តំ គហេត្វា ខាទន្តិ។ សោ
និរយភយតទ្ធិតោ តម្បិ ន ឌីលោកេសិ។ ឯវំ ជលាជលេនបិ ឯកសំវច្ឆំ
អន្តរន្តរា វីមំសន្តាបិស្ស នេវ អន្តំ បស្សីសុ។

តតោ “តិវស្សិកទារកា នាម កិឡនភណ្ឌកំ បិយាយន្តិ, តេន នំ
វីមំសិស្សមា” តិ នាធិសុវណ្ណាមយានិ ហត្ថិអស្សរូបកាធិនិ កាហេត្វា
ពោធិសត្តស្ស អវិទូរេ វេបេសុំ។ សេសទារកា អញ្ញមញ្ញំ វិលុម្បន្តា កណ្តីសុ។
មហាសត្តោ បន ន កិញ្ចិ ឌីលោកេសិ។ ឯវំ កិឡនភណ្ឌកេនបិ ឯកសំវច្ឆំ
អន្តរន្តរា វីមំសន្តាបិស្ស នេវ អន្តំ បស្សីសុ។

តតោ “បតុវស្សិកធារកា នាម ភោជនំ បិយាយន្តិ, តេន នំ
វីមសិស្សាមា” តិ នាធាភោជនានិ ឧបនាមេសុំ។ សេសធារកា តំ បិណ្ឌំ បិណ្ឌំ
កត្វា ភុព្វាន្តិ។ មហាសត្តោ បន អត្តានំ ឡីវទិត្វា “តាត តេមិយ កុមារ,
អលទ្ធុភោជនានំ តេ អត្តភារានំ គណនា នាម នត្តិ” តិ និរយភយតន្តិ តោ តម្បី
ន ឡីលោកេសិ។ អថស្ស មាតា សយមេវ ហធយេន ភិជ្ជមា នេន វិយ
អសហន្តេន សហត្ថេន ភោជនំ ភោជេសិ។ ឯវំ ភោជនេន ឯ ឯកសំវច្ឆរំ
អន្តរន្តរា វីមសន្តាបិស្ស នេវ អន្តរំ បស្សីសុ។

តតោ “បញ្ចវស្សិកធារកា នាម អគ្គិនោ ភាយន្តិ, តេន នំ វីមសិស្សាមា” តិ
រាជង្គុលោ អនេកធារយុត្តំ មហន្តំ គេហំ ការេត្វា តាលបណ្ណេហិ នាទេត្វា តំ
សេសធារកេហិ បរិវុតំ តស្ស មជ្ឈេ និសីទាបេត្វា អគ្គិ ទេន្តិ។ សេសធារកា
អគ្គិ ទិស្វា វិវរត្តា បលាយីសុ។ មហាសត្តោ បន ចិន្តេសិ
“និរយអគ្គិសន្តាបនតោ ឥទមេវ អគ្គិសន្តាបនំ សតគុណេន សហស្សគុណេន
សតសហស្សគុណេន វរតរ” តិ និរោធសមាបន្នោ មហាថេរោ វិយ និច្ចលោវ
អហោសិ។ អថ នំ អគ្គិម្ហ អាគច្ឆន្តេ គហេត្វា អបនេន្តិ។ ឯវំ អគ្គិនាបិ ឯកសំវច្ឆរំ
អន្តរន្តរា វីមសន្តាបិស្ស នេវ អន្តរំ បស្សីសុ។

តតោ “ធរវស្សិកធារកា នាម មត្តហត្ថិនោ ភាយន្តិ, តេន នំ
វីមសិស្សាមា” តិ ឯកំ ហត្ថិ សុសិក្ខុតំ សិក្ខាបេត្វា ពោធិសត្តំ សេសធារកេហិ
បរិវុតំ រាជង្គុលោ និសីទាបេត្វា តំ ហត្ថិ មុព្វាន្តិ។ សោ កោព្វានាទំ នទន្តោ
សោណ្ហាយ ភូមិយំ ចោថេន្នោ ភយំ ទស្សេន្នោ អាគច្ឆតិ។ សេសធារកា តំ ទិស្វា
មរណភយភីតា ទិសាវិទិសាសុ បលាយីសុ។ មហាសត្តោ បន មត្តហត្ថិ
អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ “ចណ្ណានិរយេ បច្ឆនតោ ចណ្ណហត្ថិនោ ហត្ថេ មរណមេវ
សេយ្យោ” តិ និរយភយតន្តិ តោ តត្ថវ និសីទិ។ សុសិក្ខុតោ ហត្ថិ មហាសត្តំ

បុប្ផកលាបំ វិយ ឧត្តិបិត្វា អបរាបំ កត្វា អកិលមេត្វាវ គច្ឆតិ។ ឯវំ ហត្ថិនាបិ
ឯកសំវច្ឆំ អន្តរន្តរា វីមសន្តាបិស្ស នេវ អន្តំ បស្សីសុ។

តតោ “សត្តវស្សិកទារកា នាម សប្បស្ស ភាយន្តិ, តេន នំ
វីមសិស្សាមា” តិ ពោធិសត្តំ សេសទារកេហិ សទ្ធិ រាជង្គុណោ និសីទាបេត្វា
ឧទ្ធទទាបេ កតមុខពន្លេ សប្បវិស្សន្នេសុំ។ សេសទារកា តេ ទិស្វាវិវរន្តា
បលាយីសុ។ មហាសត្តោ បន និរយភយំ អារវ្លេត្វា “ចណ្ឌាសប្បស្ស មុខេ
វិនាសមេវ វរតរ” ន្តិ និរោធសមាបន្នោ មហាថេរោ វិយ និច្ចលោវ អហោសិ។
អថស្ស សប្បោ សកលសរីរំ វេបេត្វា មត្តកេ ជណំ កត្វា អច្ឆិ។ តទាបិ សោ
និច្ចលោវ អហោសិ។ ឯវំ សប្បេនបិ ឯកសំវច្ឆំ អន្តរន្តរា វីមសន្តាបិស្ស នេវ
អន្តំ បស្សីសុ។

តតោ “អដ្ឋវស្សិកទារកា នាម នជសមដ្ឋំ បិយាយន្តិ, តេន នំ
វីមសិស្សាមា” តិ តំ បញ្ចទារកសតេហិ សទ្ធិ រាជង្គុណោ និសីទាបេត្វា នជសមដ្ឋំ
កាវាបេសុំ។ សេសទារកា តំ នជសមដ្ឋំ ទិស្វា “សាធុ សាធុ” តិ វទន្តា
មហាហាសិ តំ ហាសន្តិ។ មហាសត្តោ បន “និរយេ និព្ពត្តកាលេ តវ ខណមត្តម្បិ
ហាសោ វា សោមនស្សំ វា នត្ថិ” តិ និរយភយំ អារវ្លេត្វា និច្ចលោវ អហោសិ, តំ
ន ឱលោកេសិ។ ឯវំ នជសមដ្ឋេនបិ ឯកសំវច្ឆំ អន្តរន្តរា វីមសន្តាបិស្ស នេវ
អន្តំ បស្សីសុ។

តតោ “នវវស្សិកទារកា នាម អសិនោ ភាយន្តិ, តេន នំ វីមសិស្សាមា” តិ
តំ បញ្ចទារកសតេហិ សទ្ធិ រាជង្គុណោ និសីទាបេត្វា ទារកានំ កិឡនកាលេ
ឯកោ បុរិសោ ជលិកវណ្ណំ អសី គហេត្វា បរិព្ពមន្តោ ននន្តោ វគ្គន្តោ តាសេន្តោ
លង្គន្តោ អន្តោជេន្តោ មហាសទ្ធិ ករោន្តោ “កាសិរញ្ញោ កិរ កាឡ កណ្ណិ
ឯកោ បុត្តោ អត្ថិ, សោ កុហី, សីសមស្ស និទ្ទិស្សមី” តិ អភិធាវតិ។ តំ បុរិសំ

ទិស្វាសេសនារកាភីតតសិតា ហុត្វាវិវរវន្តា ទិសាវិទិសាសុ បលាយីសុ។
មហាសត្តោ បន និរយកយំ អារវ្មេត្វា អជានន្តោ វិយ និសីទិ។ អថ នំសោ
បុរិសោ អសីនា សីសេ បរាមសិត្វា “សីសំ តេ ធិន្ទិស្សមី”តិ តាសេន្តោបិ
តាសេតុំ អសក្កោន្តោ អបគមិ។ ឯវំ ខត្តនបិ ឯកសំវច្ឆំ អន្តរន្តរា
វីមំសន្តាបិស្ស នេវ អន្តំ បស្សីសុ។

តតោ ទសវស្សិកកាលេ បនស្ស ពជិវភាវីមំសនត្ថំ សិរិសយនេ
និសីទាបេត្វា សាលិយា បរិក្ខិចាបេត្វា ចតុសុ បស្សេសុ ធិន្ទានិ កត្វា តស្ស
អនស្សេត្វា ហេដ្ឋាសយនេ សម្ព័ធមកេ និសីទាបេត្វា ឯកប្បហារេនេវ សន្នេ
ធមាបេត្ថិ, ឯកនិទ្ទាទំ អហោសិ។ អមច្ឆា ចតុសុ បស្សេសុ បេត្វា សាលិយា
ធិន្ទេហិ ឡិលោកេន្តាបិ មហាសត្តស្ស ឯកទិវសម្បិ សតិសម្មាសំ វា
ហត្ថចាទិការំ វា ជន្ទនមត្តំ វា ន បស្សីសុ។ ឯវំ ឯកសំវច្ឆំ សម្ព័សន្នេនបិ
អន្តរន្តរាវីមំសន្តាបិស្ស នេវ អន្តំ បស្សីសុ។

តតោ បរម្បិ ឯកាទសវស្សិកកាលេ ឯកសំវច្ឆំ តថេវ ភេរិសន្នេន
វីមំសន្តាបិស្ស នេវ អន្តំ បស្សីសុ។

តតោ ទ្វាទសវស្សិកកាលេ “ធិបេន នំវីមំសិស្សមា”តិ “វត្តិភាគេ
អន្ធការេ ហត្ថំ វា ចាទំ វា ជន្ទាបេតិ នុ ខោ, នោ”តិ យដេសុ ធិបេ ជាលេត្វា
សេសធិបេ និព្ពាបេត្វា ថោកំ អន្ធការេ សយាបេត្វា យដេហិ ធិបេ ឧត្តិបិត្វា
ឯកប្បហារេនេវ អាលោកំ កត្វា ភិរិយាបថំ ឧបដារេត្ថិ។ ឯវំ ធិបេនបិ
ឯកសំវច្ឆំ អន្តរន្តរាវីមំសន្តាបិស្ស កិញ្ចិ ជន្ទនមត្តម្បិ ន បស្សីសុ។

តតោ តេវសវស្សិកកាលេ “ជាណិភេន នំវីមំសិស្សមា”តិ សកលសរីរំ
ជាណិភេន មក្ខេត្វា ពហុមក្ខិកេ ហ្មនេ និបដ្ឋាបេសុំ។ មក្ខិកា ឧដ្ឋហន្តិ, តា

តស៊ូ សកលសរីរំ បរិវារេត្វា សូចីហិ វិជ្ជ្យមាណា វិយ ខាទន្តិ។ សោ
និរោធសមាបន្នោ មហាថេរោ វិយ និច្ចលោវ អហោសិ។ ឯវំ ដាលិ តេនបិ
ឯកសំវច្ឆំ អន្តរន្តរា វីមំសន្តាបិស្ស កិញ្ចិ ជន្ននមត្តម្បិ ន បស្សីសុ។

អថស្ស ចុទ្ធសវស្សិកកាលេ “ឥនានិ បនេស មហាល្លកោ ជាតោ
សុចិកាមោ អសុចិជិគុច្ឆកោ, អសុចិនា នំវីមំសិស្សមា”តិ តតោ បដ្ឋាយ នំ
នេវ ន្ទាបេន្តិ ន ច អាចមាបេន្តិ។ សោ ឧទ្ធារបស្សរំ កត្វា តត្ថេវ បលិបន្នោ
សយតិ។ ឧត្តន្ធការេន បនស្ស អន្តរុជ្ជំនំ និក្ខមនកាលោ វិយ អហោសិ,
អសុចិតន្ទេន មក្ខិកា ខាទន្តិ។ សោ និច្ចលោវ អហោសិ។ អថ នំ បរិវារេត្វា បីតា
ធាតិយោ អាហំសុ “តាត តេមិយកុមារ, តុំ មហាល្លកោ ជាតោ, កោ តំ សព្វនា
បដិជគ្គិស្សតិ, កី នលជ្ជសិ, កស្មា និបន្នោសិ, ឧដ្ឋាយ តេ សរីរំ បដិជគ្គាហិ”តិ
អក្កោសន្តិ បរិភាសន្តិ។ សោ តថារូបេ បដិកូលេ គូថរាសិម្ហំ និមុត្តោបិ
ឧត្តន្ធការេន យោជនសតមត្តកេ បីតានម្បិ ហទយុប្បតនសមត្តស្ស
គូថនិរយស្ស ឧត្តន្ធការំ អារវន្តេត្វា និច្ចលោវ អហោសិ។ ឯវំ អសុចិនាបិ
ឯកសំវច្ឆំ អន្តរន្តរា វីមំសន្តាបិស្ស នេវ អន្តរំ បស្សីសុ។

តតោ បន្ទវសវស្សិកកាលេ “អផ្ការេន នំវីមំសិស្សមា”តិ អថស្ស
ហេដ្ឋាមញ្ចកេ អគ្គិកបល្លានិ វេបយីសុ “អប្បេវ នាម ឧណ្ហេន បីឡិតោ
ឧត្តវេននំ អសហន្តោ វិប្បន្ននាការំ ឧស្សេយ្យា”តិ។ អថស្ស សរីរេ ដោជានិ
ឧដ្ឋហន្តិ។ មហាសត្តោ “អវីចិនិរយសន្តាថោ យោជនសតមត្តកេ ជរតិ, តម្ហា
ឧត្តតោ ឥទំ ឧត្តំ សតគុណេន សហស្សគុណេន សតសហស្សគុណេន
វរតរ”ន្តិ អធិវាសេត្វា និច្ចលោវ អហោសិ។ អថស្ស មាតាបិតរោ
ភិជ្ជមាណហទយា វិយ មនុស្សេ បដិក្កមាបេត្វា តំ តតោ អគ្គិសន្តាបនតោ
អបនេត្វា “តាត តេមិយកុមារ, មយំ តវ អបីវសប្បិអាទិការំ ជានាម។ ន ហិ

ឯតេសំ ឯវរុចានិ ហត្ថចានកណ្តាសោតានិ ហោន្តិ, ភំ អម្ពេហិ បត្តត្វា
លទ្ធិបុត្តកោ, មា នោ នាសេហិ, សកលជម្ពុធិបេ វសន្តានំ រាជ្ជនំ សន្តិកេ
គរហតោ នោ មោចេហិ" តិ យាចីសុ។ ឯវំ សោ តេហិ យាចិតោបិ អសុណាន្តោ
វិយ ហុត្វា និច្ចលោវ និបជ្ជិ។ អថស្ស មាតាបិតារោ រោធិមាណា បរិទេវមាណា
បដិក្កមន្តិ។ ឯកទា មាតា ឯកិកា ឧបសង្កមិត្វា យាចតិ, ឯកទា បិតា
ឯកកោវ ឧបសង្កមិត្វា យាចតិ។ ឯវំ ឯកសំវច្ឆំ អន្តរន្តរាវីមំសន្តាបិស្ស នេវ
អន្តំ បស្សីសុ។

អថស្ស សោឡសវស្សិកកាលេ អមច្ចព្រាហ្មណានយោ ចិន្តយីសុ
“បីបសប្បី វា ហោតុ, មូតោ វា ពធិរោ វា ហោតុ, វាយេ បរិណាតេ រជនីយេ
អរជ្ជន្តា នាម នត្ថិ, ទុស្សនីយេ អទុស្សន្តា នាម នត្ថិ, សមយេ សម្បត្ត
បុប្ផិកសនំវិយ ហិ ធម្មតា ឯសា, នាជកានម្បិស្ស បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា តាហិ នំ
វីមំសិស្សាមា” តិ។ តតោ ឧត្តមរូបធារា ទេវកញ្ញាយោវិយ វិលាសសម្បន្នា
នាជកិត្តិយោ បក្កោសាបេត្វា “យា កុមារំ ហសាបេតុំ វា កិលេសេហិ ពន្ធិតុំ វា
សក្កោតិ, សា តស្ស អគ្គមហេសី ភវិស្សតី” តិ វត្វា កុមារំ គន្ធាទកេន
ន្តាបេត្វា ទេវបុត្តំវិយ អលង្ករិត្វា ទេវីមាណសទិសេ សិរិគព្ភេ សុបញ្ញត្ត
សិរិសយនេ អាហេបេត្វា គន្ធាមបុប្ផធាមធូមវាសចុណ្ណាធិហិ អន្តោគព្ភំ
ឯកគន្ធសមោទកំ កត្វា បដិក្កមីសុ។ អថ នំ តា ឥត្តិយោ បរិវារេត្វា
នច្ចគីតេហិ ចេវ មធុរវចនាធិហិ ច នាធម្មការេហិ អភិរមាបេតុំ វាយមីសុ។
សោ ពុទ្ធិសម្បន្នតាយ តា ឥត្តិយោ អនោលោកេត្វា “ឥមា ឥត្តិយោ មម
សិរិសម្បស្សំ មាវិន្ទន្ត” តិ អធិជ្ជហិត្វា អស្សាសបស្សាសេ សន្និរុម្ពិ, អថស្ស សិរិ
ថទ្ធិអហោសិ។ តា តស្ស សិរិសម្បស្សំ អវិន្ទន្តិយោ ហុត្វា “ថទ្ធិសិរិរោ ឯស,
នាយំ មនុស្សា, យក្ខោ ភវិស្សតី” តិ ភីតតសិតា ហុត្វា អត្តានំ សន្ធារេតុំ

អសក្កោន្តិយោ បលាយីសុ។ ឯវំ នាជកេនបិ ឯកសំវច្ឆំ អន្តរន្តរា
វីមំសន្តាបិស្ស នេវ អន្តំ បស្សីសុ។

ឯវំ សោឡុស សំវច្ឆរាទិ សោឡុសហិ មហាវីមំសាហិ ចេវ អនេកាហិ
ខុទ្ទកវីមំសាហិ ច វីមំសមាធាបិ តស្ស ចិត្តំ បរិគ្គណ្ឌិតុំ នាសក្ខីសុ។

វីមំសនកណ្ឌំ និដ្ឋិតំ។

វជ្ជយាចនកណ្ឌំ

តតោ រាជាវិប្បជិសារី ហុត្វាលក្ខណាចាបកេ ព្រាហ្មណោ បក្កោសាបេត្វា
“តុម្ពេ កុមារស្ស ជាតកាលេ ‘ធម្មបុញ្ញលក្ខណាសម្មុទ្ទោ អយំ កុមារោ,
នាស្ស កោចិ អន្តរាយោ បញ្ញាយតី’តិ មេ កថយិត្ត, ឥធានិ បន សោ បីវសប្បី
មូគតធិរោ ជាតោ, កថា វោ ន សមេតី”តិ អាហា។ ព្រាហ្មណា វទីសុ “មហារាជ,
អាចរិយេហិ អធិដ្ឋកំ នាម នត្ថិ, អបិច ខោ បន, ទេវ, ‘រាជកុលេហិ បត្តេត្វា
លទ្ធិបុត្តកោ កាឡុកណ្ឌី’តិ វុត្តេ ‘តុម្ពា កំ ទោមនស្សំ សិយា’តិ ន
កថយិម្ហា”តិ។ អថ នេ រាជា ឯវំមាហ “ឥធានិ បន កី កាតុំ វជ្ជតី”តិ?
“មហារាជ, ឥមស្មី កុមារេ ឥមស្មី គេហេ វសន្តេ តយោ អន្តរាយោ បញ្ញាយិស្សន្តិ
- ជីវិតស្ស វា អន្តរាយោ, សេតច្ឆត្តស្ស វា អន្តរាយោ, អគ្គមហេសិយា វា
អន្តរាយោ”តិ។ “តស្មា, ទេវ, បបញ្ចំ អកត្វា អវមជ្ឈលរេ អវមជ្ឈលអស្សេ
យោជេត្វា តត្ថ នំ និបជ្ជាបេត្វា បច្ឆិមទ្វារេន និហរិត្វា អាមកសុសានេ
ចតុត្ថិតិកំ អាវាជំ ខណ្ឌិត្វា និខណ្ឌិតុំ វជ្ជតី”តិ។ រាជា អន្តរាយកយេន ភីតោ
តេសំ វចនំ “សាធ្វ”តិ សម្បជិដ្ឋិ។

តទា ចន្ទានេវី តំ បវត្តី សុត្វា តុរិតតុរិតារ ឯកិកា រាជានំ ឧបសម្ព័ន្ធិត្វា
វន្តិត្វា “ទេវ, តុម្ពេហិ មយ្ហំ វរោ ធិន្នោ, មយា ច គហិតកោ កត្វា ឋបិតោ, ឥធានិ

តំ មេ ទេវា"តិ យាចិ។ "គណ្ណាហិ, ទេវី"តិ។ "ទេវ, បុត្តស្ស មេ រដ្ឋំ ទេវា"តិ។ "ន
សក្កា, ទេវី"តិ។ "កីការណា, ទេវា"តិ។ "បុត្តោ, តេ ទេវី, កាឡ កណ្ណី"តិ។
"តេន ហិ, ទេវ, យាវជីវំ អនន្តាបិ សត្វ វស្សានិ ទេវា"តិ។ "ន សក្កា, ទេវី"តិ។
"តេន ហិ, ទេវ, ធន វស្សានិ ទេវា"តិ។ "ន សក្កា, ទេវី"តិ។ "តេន ហិ, ទេវ, បញ្ច
វស្សានិ ទេវា"តិ។ "ន សក្កា, ទេវី"តិ។ "តេន ហិ, ទេវ, ចត្តារិ វស្សានិ ទេវា"តិ។
"ន សក្កា, ទេវី"តិ។ "តេន ហិ, ទេវ, តីណិ វស្សានិ ទេវា"តិ។ "ន សក្កា, ទេវី"តិ។
"តេន ហិ, ទេវ, ទ្វេ វស្សានិ ទេវា"តិ។ "ន សក្កា, ទេវី"តិ។ "តេន ហិ, ទេវ,
ឯកវស្សំ រដ្ឋំ ទេវា"តិ។ "ន សក្កា, ទេវី"តិ។ "តេន ហិ, ទេវ, សត្ត មាសានិ រដ្ឋំ
ទេវា"តិ។ "ន សក្កា, ទេវី"តិ។ "តេន ហិ, ទេវ, ធន មាសានិ រដ្ឋំ ទេវា"តិ។ "ន
សក្កា, ទេវី"តិ។ "តេន ហិ, ទេវ, បញ្ច មាសានិ រដ្ឋំ ទេវា"តិ។ "ន សក្កា, ទេវី"តិ។
"តេន ហិ, ទេវ, ចត្តារិ មាសានិ រដ្ឋំ ទេវា"តិ។ "ន សក្កា, ទេវី"តិ។ "តេន ហិ, ទេវ,
តីណិ មាសានិ រដ្ឋំ ទេវា"តិ។ "ន សក្កា, ទេវី"តិ។ "តេន ហិ, ទេវ, ទ្វេ មាសានិ រដ្ឋំ
ទេវា"តិ។ "ន សក្កា, ទេវី"តិ។ "តេន ហិ, ទេវ, ឯកមាសំ រដ្ឋំ ទេវា"តិ។ "ន
សក្កា, ទេវី"តិ។ "តេន ហិ, ទេវ, អឡមាសំ រដ្ឋំ ទេវា"តិ។ "ន សក្កា, ទេវី"តិ។
"តេន ហិ, ទេវ, សត្ត ទិវសានិ រដ្ឋំ ទេវា"តិ។ រាជា "សាធុ, ទេវី, គណ្ណាហិ"តិ
អាហា។ សា តស្មី ខណោ បុត្តំ អលង្ការាបេត្វា "តេមិយកុមារស្ស ឥទំ រដ្ឋំ"ន្តិ
នគរេ ភេរី ចរាបេត្វា សកលនគរំ អលង្ការាបេត្វា បុត្តំ ហត្ថិក្ខន្ធ�ំ អាហេបេត្វា
សេតច្ឆត្តំ តស្ស មត្តកេ កាហេបេត្វា នគរំ បទក្ខិណំ កត្វា បុន អាគន្ធា
អន្តោនគរំ បវេសេត្វា តំ សិរិសយនេ និបជ្ជាបេត្វា បិយបុត្តំ សព្វត្ថី យាចិ
"តាត តេមិយកុមារ, តំ និស្សាយ សោឡស វស្សានិ និទ្ធី អលភិក្ខា
រោទមាឆាយ មេ អក្ខិណិ ឧបក្កានិ, សោកេន មេ ហាធយំ ភិក្ខុមាណិវិយ អហោសិ,
អហំ តវ អបិឋសប្បិអាទិការំ ជាធាមិ, មា មំ អនាជំ ករី"តិ។ សា ឥមិនា
ឧចាយេនេវ បុនទិវសេបិ បុនទិវសេបិតិ បញ្ច ទិវសានិ យាចិ។

រដ្ឋយាបនកណ្តាំ និង្និតំ។

អថ ធម្មេនីសេ រាជា សុនន្តំ នាម សារថី បក្កោសាបេត្វា “តាត,
សុនន្តសារថី សេ ចាតោវ អវមជ្ឈលរេ អវមជ្ឈលអស្សេ យោដេត្វា កុមារំ តត្ថ
និបជ្ជាបេត្វា បច្ឆិមទ្វារេន នីហរិត្វា អាមកសុសានេ ចតុត្ថិតិកំ អាវាជំ ខណ្ឌិត្វា
តត្ថ នំ បក្ខិបិត្វា កុទ្ធាលបិដ្ឋេន មត្តកំ ភិទ្ធិត្វា ជីវិតក្ខយំ ចាបេត្វា ឧបរិ បំសុំ
ទត្វា បថវិវឌ្ឍនកម្មំ កត្វា ទ្គត្វា ឯហី” តិ អាណាបេសិ។ សោ “សាដុ, ទេវា” តិ
សម្បជិដ្ឋិ។ អថ ធម្មេនី រត្ថី ទេវី កុមារំ យាបិត្វា “តាត តេមិយកុមារ, តវ បិតា
កាសិរាជា តំ សេ ចាតោវ អាមកសុសានេ និខណ្ឌិតំ អាណាបេសិ, សេ
ចាតោវ មរណំ ចាបុណិស្សសិ បុត្តា” តិ អាហា។ តំ សុត្វា មហាសត្តស្ស “តាត
តេមិយកុមារ, សោឡស វស្សានិ តយា កតោ វាយាមា ឥនានិ មត្តកំ
បក្កោ” តិ ចិន្តេន្តស្ស អព្ពន្ធរេ បីតិ ឧប្បជ្ជិ។ មាតុយា បនស្ស ហនយំ ភិទ្ធិមាណំ
វិយ អហោសិ, ឯវំ សន្តេបិ “មនោរថោ មត្តកំ ចាបុណិស្សតិ” តិ មាតុយា សទ្ធិ
នាលបិ។

អថស្សា រត្ថិយា អច្ចយេន ចាតោវ សុនន្តោ សារថី រថំ យោដេន្តោ
ទេវតានុភាវេន មហាសត្តស្ស ចារមិតានុភាវេន ច មជ្ឈលរេ មជ្ឈលអស្សេ
យោដេត្វា រថំ រាជទ្វារេ ឋបេត្វា មហាតលំ អភិរុហិត្វា សិរិគព្ពំ បរិសិត្វា ទេវី
វទ្ធិត្វា ឯវមាហា - “ទេវី, មយ្ហំ មា កុដ្ឋ, រញ្ជោ អាណា” តិ វត្វា បុត្តំ អាណិត្វា
និបន្នំ ទេវី បិដ្ឋិហត្ថេន អបនេត្វា បុប្ផកលាបំ វិយ កុមារំ ឧក្ខិបិត្វា ចាសាទា
ឱតិ។ តទា ចន្ទាទេវី ឧរំ បហរិត្វា មហាន្តេន សន្តេន បរិទេវិត្វា មហាតលេ
ឱហីយិ។ អថ នំ មហាសត្តោ ឱលោកេត្វា “មយី អកថេន្តេ មាតា ហនយេន
ជលិតេន មរិស្សតិ” តិ កថេតុកាមោ ហុត្វាបិ “សចេ អហំ កថេស្សាមិ,

សោឡស វស្សនិ កតោ វាយាមោ មេ មោយោ ភវិស្សតិ, អកថេន្តោ បនាហំ
អត្ថនោ ច មាតាបិតុនញោ មហាជនស្ស ច បច្ឆយោ ភវិស្សមី”តិ អធិវាសេសិ។

អថ នំ សារថិ វេទំ អាហេបេត្វា “បច្ឆិមទ្វារាភិមុខំ វេទំ បេសេស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា
វេទំ បេសេសិ។ តទា មហាសត្តស្ស ចារមិតានុភាវេន ទេវតាវិគ្គហិតោ ហុត្វា
វេទំ និវត្តាបេត្វា ចាចិនទ្វារាភិមុខំ វេទំ បេសេសិ, អថ វេទកំ ឧម្មារេ បតិហញ្ញិ។
មហាសត្តោបិ តស្ស សទ្ធិំ សុត្វា “មនោរថោ មេ មត្តកំ បត្តោ”តិ សុដ្ឋតវំ
តុដ្ឋចិន្តោ អហោសិ។ វេទោ នគរា និក្ខមិត្វា ទេវតានុភាវេន តិយោជនីកំ ឋានំ
គតោ។ តត្ថ វេទយជំ សារថិស្ស អាមកសុសានំ វិយ ឧបជ្ជាសិ។ សោ “ឥទំ ឋានំ
ជាសុក”ន្តិ សល្លកេត្វា វេទំ មគ្គា ឌីក្ខមាបេត្វា មគ្គបស្សេ ឋបេត្វា វេទា ឌីរុយ្ហ
មហាសត្តស្ស អាភរណភណ្ឌំ ឌីមុញ្ចិត្វា ភណ្ឌិកំ កត្វា ឯកមន្តំ ឋបេត្វា
កុទ្ធាលំ អាធាយ វេស្ស អវិទូរេ ឋានេ ចតុត្ថិត្តិកំ អាវាជំ ខណ្ឌតុំ អារភិ។

តតោ ពោធិសត្តោ ចិន្តេសិ “អយំ មេ វាយាមកាលោ, អហញ្ញិ សោឡស
វស្សនិ ហត្ថចារទេ ន ចាលេសី, កី នុ ខោ មេ ពលំ អត្ថិ, ឧទាហុ នោ”តិ។ សោ
ឧជ្ជាយ វាមហាត្ថេន ទក្ខិណហត្ថំ, ទក្ខិណហត្ថេន វាមហត្ថំ បរាមសន្តោ
ឧភោហិ ហត្ថហិ ចារទេ សម្ពាហិត្វា វេទា ឌីតវិតុំ ចិត្តំ ឧប្បាទេសិ។ តាវទេវស្ស
ចាទបតិគជ្ជានេ វាតបុណ្ណាភស្តុចម្ពំ វិយ មហាបថី អពុគ្គន្ធា វេស្ស បច្ឆិមន្តំ
អាហាច្ឆ អជ្ជាសិ។ មហាសត្តោ វេទា ឌីតវិត្វា កតិបយេ វារេ អបរាបរំ ចដ្ឋមិត្វា
“ឥមិនាវ និយាមេន ឯកទិវសំ យោជនសតម្បិ មេ គន្តំ ពលំ អត្ថិ”តិ ព្រាត្វា
“សថេ, សារថិ, មយា សទ្ធិំ វិរុដ្ឋយ្យ, អត្ថិ នុ ខោ មេ តេន សហ បដិវុដ្ឋិតុំ
ពល”ន្តិ ឧបធារេន្តោ វេស្ស បច្ឆិមន្តំ គហេត្វា កុមារកានំ កីឡនយានកំ វិយ
ឧត្តិបិត្វា វេទំ បរិព្ពមេន្តោ អជ្ជាសិ។ អថស្ស “អត្ថិ មេ តេន សហ បដិវុដ្ឋិតុំ
ពល”ន្តិ សល្លកេត្វា បសាធនត្ថាយ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិ។

តំណាងឱ្យ សក្តិស្ស ភវនំ ឧណ្ហាការំ ឧស្សេសិ។ សក្តោ អាវុដ្ឋន្តោ តំ
ការណំ ព្យាបា “តេមិយកុមារស្ស មនោរថោ មត្តកំ បត្តោ, ឥនានិ
បសាធនត្ថាយ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, កី ឯតស្ស មាណុសកេន បសាធនេនា” តិ
ធិត្ថបសាធនំ គាហាបេត្វាវិស្សកម្មនេវ បុត្តំ បក្កោសាបេត្វា “តាតវិស្សកម្ម
នេវ បុត្ត, តុំ គប្ប, កាសិរាជស្ស បុត្តំ តេមិយកុមារំ អលង្ករេហី” តិ
អាណាបេសិ។ សោ “សាធូ” តិ សម្បជិដ្ឋិត្វា តាវតីសភវនតោ ឌីតវិត្វា តស្ស
សន្តិកំ គន្ធា ធនហិ ធុស្សសហស្សេហិ វេឋនំ កត្វា ធិត្ថេហិ ចេវ មាណុសកេហិ
ច អលង្ការេហិ សក្កិរិយ តំ អលង្ករិត្វា សកជ្ជានមេវ គតោ។ សោ
នេវរាជលីលាយ សារថិស្ស ខណនោកាសំ គន្ធា អាវាជតីវេ ឋិត្វា បុច្ឆន្តោ
តតិយំ កាថមាហា -

៣.

“កី ធុសន្តរមាណោវ, កាសុំ ខណសិ សារថិ;
បុដ្ឋោ មេ សម្ម អក្ខាហិ, កី កាសុយា កវិស្សសិ” តិ។

តត្ថ កាសុន្តិ អាវាជំ។

តំ សុត្វា សារថិ អាវាជំ ខណនោ ឧទ្ធី អនោលោកេត្វាវ ចតុត្ថំ កាថមាហា -

៤.

“រញ្ញោ មូគោ ច បក្ខោ ច, បុត្តោ ជាតោ អចេតសោ;
សោម្ហិ រញ្ញោ សមជ្ឈិដ្ឋោ, បុត្តំ មេ និខណំ វនេ” តិ។

តត្ថ បក្ខោតិ បីឋសប្បិ។ “មូគោ” តិ វចនេនេវ បនស្ស ពាធិរភាវេហិ សិដ្ឋតិ
ពាធិរស្ស ហិ បដិវចនំ កថេតុំ អសក្កុណោយ្យត្វា។ អចេតសោតិ អចិត្តកោរិយ

ជាតោ។ សោឡុស វស្សនិ អកថិតត្តា ឯវមាហា។ សមជ្ឈិជ្ជាតិ អាណត្តា,
បេសិតោតិ អត្តោ។ និខណំ វនេតិ វនេ និខណោយ្យាសិ។

អថ នំ មហាសត្តោ អាហា -

៥.

“នពធិរោ ន ម្ហុកោស្មិ, ន បក្ខោ ន ច វីកលោ;
អធម្មំ សារថិ កយិរា, មំ ចេ ត្វំ និខណំ វនេ។

៦.

“ឡូ ពាហុញ្ច មេ បស្ស, ភាសិតញ្ច សុណាហិ មេ;
អធម្មំ សារថិ កយិរា, មំ ចេ ត្វំ និខណំ វនេ”តិ។

តត្ថ នពធិរោតិ សម្ម សារថិ, សេច តំ រាជា ឯវរូបំ បុត្តំ មារាបេតុំ
អាណាបេសិ, អហំ បន ឯវរូចោ ន ភវាមីតិ ធិបេតុំ ឯវមាហា។ មំ ចេ ត្វំ និខណំ
វនេតិ សេច ពធិរកាវាធិវិហិតំ ឯវរូបំ មំ វនេ និខណោយ្យាសិ, អធម្មំ កម្មំ
ករេយ្យាសីតិ អត្តោ។ “ឡូ”តិ ឥទំ សោ បុរិមគាថំ សុត្វាបិ នំ អនោលោកេន្តមេវ
ធិស្វា “អលម្ព័តសរិរមស្ស ធស្សេស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា អាហា។ តស្សត្តោ - សម្ម
សារថិ, ឥមេ កញ្ចនកនលិក្ខន្ធសធិសេ ឡូ, កនកច្ឆរី ពាហុញ្ច មេ បស្ស,
មធុវេចនញ្ច មេ សុណាហិតិ។

តតោ សារថិ ឯវំ ចិន្តេសិ “កោ នុ ខោ ឯស, អាគតកាលតោ បដ្ឋាយ
អត្តានមេវ វណ្ណាតី”តិ។ សោ អាវាដខណំ បហាយ ឧទ្ធី ឌីលោកេន្តោ តស្ស
រូបសម្បត្តិ ធិស្វា “អយំ បុរិសោ កោ នុ ខោ, មនុស្សា វា ទេវោ វា”តិ អជានន្តោ
ឥមំ កាថមាហា -

៧.

“ទេវតា នុសិ គន្ធព្រា, អនុ សក្កោ បុរិន្ទនា;
កោ វា ភ័ កស្ស វា បុត្តោ, កង ជា ធម្ម តំ មយ”ន្តិ។

អថស្ស មហាសត្តោ អត្តានំ អាចិក្ខិត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ អាហា -

៨.

“នម្ពិ ទេវោ ន គន្ធព្រា, នម្ពិ សក្កោ បុរិន្ទនា;
កាសិរញ្ញោ អហំ បុត្តោ, យំ កាសុយា និហញ្ញាសិ។

៩.

“តស្ស រញ្ញោ អហំ បុត្តោ, យំ ភ័ សម្មបជីវសិ;
អធម្មំ សារថិ កយិរា, មំ ចេ ភ័ និខណំ វនេ។

១០.

“យស្ស រុក្ខស្ស ឆាយាយ, និសីទេយ្យ សយេយ្យ វា;
ន តស្ស សាខំ ភញ្ញេយ្យ, មិត្តទុញ្ញោ ហិ ចាបកោ។

១១.

“យថា រុក្ខោ តថា រាជា, យថា សាខា តថា អហំ;
យថា ឆាយូបកោ ចោសោ, ឃំ ភ័ ត្រមសិ សារថិ;
អធម្មំ សារថិ កយិរា, មំ ចេ ភ័ និខណំ វនេ”តិ។

តត្ថ និហញ្ញាសីតិ និហានិស្សសិ។ យំ ភ័ ឯត្ថ និហានិស្សមីតិ សញ្ញាយ កាសុំ
ខណសិ, សោ អហានិ ធិបេតិ។ សោ “រាជបុត្តោ អហា”ន្តិ រុត្តបិ ន សទ្ធិហតិយេវ,
មគ្គកថាយ បនស្ស ពង្សិត្វា ធម្មំ សុណន្តោ អជ្ជាសិ។ មិត្តទុញ្ញោតិ

បរិភូត្តឆាយស្ស រុក្ខស្ស បត្តំ វា សាខំ វា អង្ករំ វា ភញ្ញន្តោ មិត្តឃាតកោ ហោតិ
លាមកបុរិសោ, កឹមង្គំ បន សាមិបុត្តឃាតកោ។ ឆាយុបគោតិ បរិភោគត្ថាយ
ឆាយំ ឧបគតោ បុរិសោវិយ រាជានំ និស្សាយ ជីវមាណោ តូន្តិវនតិ។

សោ ឯវំ កថេន្តេបិ ពោធិសត្តេ ន សទ្ធមាតិយេវ។ អថ មហាសត្តោ
“សទ្ធមាបេស្សមិ ន”ន្តិ នេវតានំ សាធុកាវេន ចេវ អត្តនោ យោសេន ច
វនយជំ ឧន្នាទេន្តោ ទស មិត្តបូជកាថា នាម អារតិ -

១២.

“បហូតកក្កោ ភវតិ, វិប្បវុដ្ឋោ សកំយរា;
ពហូ នំ ឧបជីវន្តិ, យោ មិត្តានំ ន ទុព្ភតិ។

១៣.

“យំ យំ ជនបទំ យាតិ, និគមេ រាជធានីយោ;
សព្ពត្ត បូជិតោ ហោតិ, យោ មិត្តានំ ន ទុព្ភតិ។

១៤.

“នាស្ស ចោរា បសាហន្តិ, នាតិមញ្ញន្តិ ខត្តិយា;
សព្ពេ អមិត្តេ ភវតិ, យោ មិត្តានំ ន ទុព្ភតិ។

១៥.

“អក្កោសយំ ឯតិ, សភាយំ បជិនន្តិតោ;
ញាតិនំ ឧត្តមោ ហោតិ, យោ មិត្តានំ ន ទុព្ភតិ។

១៦.

“សក្កត្វា សក្កតោ ហោតិ, គរុ ហោតិ សគារវោ;

វណ្ណកិត្តិកតោ ហោតិ, យោ មិត្តានំ ន ទុព្ភតិ។

១៧.

“បូជកោលភតេ បូជំ, វណ្ណកោ បជិវន្តំ;
យសោកិត្តិញ្ច បប្បាតិ, យោ មិត្តានំ ន ទុព្ភតិ។

១៨.

“អគ្គិ យថា បជ្ជលតិ, ទេវតាវ វិរោចតិ;
សិរិយា អជហិតោ ហោតិ, យោ មិត្តានំ ន ទុព្ភតិ។

១៩.

“តាវោ តស្ស បជាយន្តិ, ខេត្ត វុត្តំ វិរូហតិ;
វុត្តានំ ជលមស្មាតិ, យោ មិត្តានំ ន ទុព្ភតិ។

២០.

“ធិរតោ បព្ពតាតោ វា, វុក្ខតោ បតិតោ នរោ;
ចុតោ បតិជ្ឈំលភតិ, យោ មិត្តានំ ន ទុព្ភតិ។

២១.

“វិរុឡ្ហមូលសន្តានំ, និក្រោធមិវ មាលុតោ;
អមិត្តា នប្បសាហន្តិ, យោ មិត្តានំ ន ទុព្ភតិ”តិ។

តត្ថ សកំ យរាតិ សកយរា, អយមេវ វា ចាហោ។ ន ទុព្ភតីតិ ន ទុស្សតិ។
មិត្តានន្តិ ពុទ្ធាធិនំ កល្យាណមិត្តានំ ន ទុព្ភតិ។ “សព្ពត្ថ បូជិតោ ហោតិ”តិ វេទំ
សិវលីវត្ថុនា វណ្ណតព្ពំ។ ន បសាហន្តីតិ បសយ្ហការំ កាតុំ ន សក្កាន្តិ។ វេទំ
សំកិច្ចសាមណេវវត្ថុនា ធិបេតព្ពំ។ “នាតិមញ្ញន្តិ ខត្តិយា”តិ វេទំ

ដោតិកសេដ្ឋីវត្តនា ដីបេតព្វំ។ តវតីតិ អតិក្កមតិ។ សយវន្តិ អត្ថយវំ។ មិត្តានំ
ទុព្ពន្តោ អត្ថនោ យវំ អាគច្ឆន្តោបិ យដ្ឋិតិចិត្តោ កុទ្ធាវំ អាគច្ឆតិ, អយំ បន
អកុទ្ធាវំ សកយវំ ឯតិ។ បដិទន្ធិតោតិ ពហុនំ សន្និទាតជ្ជានេ អមិត្តទុព្ពនោ
គុណកមំ កថេន្តិ, តាយ សោ បដិទន្ធិតោ ហោតិ បមុទិតិចិត្តោ។

សក្កត្វា សក្កតោ ហោតីតិ បរំ សក្កត្វា សយម្បិ បរេហិ សក្កតោ ហោតិ។
គរុ ហោតិ សការវោតិ បរេសុ សការវោ សយម្បិ បរេហិ គរុកោ ហោតិ។
វណ្ណាកិត្តិកតោតិ ភតវណ្ណាកិត្តិ, គុណញោវំ កិត្តិសទ្ធព្វា ឧក្ខិបិត្វា ចរន្តោ នាម
ហោតីតិ អត្តោ។ បូជកោតិ មិត្តានំ បូជកោ ហុត្វា សយម្បិ បូជំលភតិ។
វន្តកោតិ ពុទ្ធាទិនំ កល្យាណមិត្តានំ វន្តកោ ហុត្វា បុនព្ពវេ បដិវន្តនំលភតិ។
យសោកិត្តិញ្ចាតិ ឥស្សរិយបរិវារញោវំ គុណកិត្តិញ្ចា បប្បោតិ។ ឥមាយ
គាថាយ ចិត្តគហបតិនោ វត្ថុ (ធម្ម. ប. ៧៣-៧៤) កថេតព្វំ។

បដ្ឋលតីតិ ឥស្សរិយបរិវារេន បដ្ឋលតិ។ សិរិយា អជហិតោ ហោតីតិ ឯត្ថ
អនាថបិណ្ឌិកស្ស វត្ថុ (ធម្ម. ប. ១១៩-១២០) កថេតព្វំ។ អស្មាតីតិ បរិកុញ្ញតិ។
“បតិជ្ឈំលភតិ”តិ ឥទំ ចូឡបទុមជាតកេន (ជា. ១. ២. ៨៥-៨៦) ដីបេតព្វំ។
វិរូឡមូលសន្តានន្តិ វឡិតមូលចារោហំ។ អមិត្តា នប្បសាហន្តីតិ ឯត្ថ
កុររយរិយសោណាត្ថេស្ស មាតុ គេហំ បរិជ្ជចោរវត្ថុ កថេតព្វំ។

សុនន្តោ សារថិ ឯត្ថកាហិ គាថាហិ ធម្មំ នេសេន្តម្បិ តំ អសញ្ញានិត្វា “កោ
នុខោ អយ”ន្តិ អាវាជខណានំ បហាយ រថសមីបំ គន្ធា តត្ថ តញ្ច
បសាធនភណ្ឌាញ ឧភយំ អទិស្វា បុន អាគន្ធា ឱលោកេន្តោ តំ សញ្ញានិត្វា
តស្ស ចាទេសុ បតិត្វា អញ្ចលី បគ្គយ្ហ យាចន្តោ ឥមំ គាថមាហា -

“ឯហ៍ តំ បដិទេស្សមិ, រាជបុត្ត សកំ យរំ;
រដ្ឋំ កាវេហិ ភទ្ទន្តេ, កី អរញ្ញោ ករិស្សសី” តិ។

អថ នំ មហាសត្តោ អាហា -

២៣.

“អលំ មេ តេន រជ្ជេន, ញាតកេហិ ជនេន វា;
យំ មេ អធម្មចរិយាយ, រដ្ឋំ លព្រេថ សារថី” តិ។

តត្ថ អលន្តិ បដិក្ខេបវចនំ។

សារថី អាហា -

២៤.

“បុណ្ណាបត្តំ មំ លាកេហិ, រាជបុត្ត ឥតោ គតោ;
បិតា មាតា ច មេ ទន្ធិ, រាជបុត្ត តយី គតេ។

២៥.

“ឱរោធា ច កុមារា ច, វេសិយាធា ច ព្រាហ្មណា;
តេបិ អត្តមនា ទន្ធិ, រាជបុត្ត តយី គតេ។

២៦.

“ហត្ថាវេហា អនីកជ្ជា, រថិកា បត្តិការកា;
តេបិ អត្តមនា ទន្ធិ, រាជបុត្ត តយី គតេ។

២៧.

“ពហុជញ្ញា ជានបទា, នេគមា ច សមាគតា;

ឧបាយនានីមេ ទង្គំ, រាជបុត្ត តយី គតេ"តិ។

តត្ថ បុណ្ណាបត្តន្តិ តុដ្ឋិទាយំ។ ទង្គន្តិ សត្តរតនវស្សំ វស្សន្តារិយ មម
អដ្ឋាសយបូរណំ តុដ្ឋិទាយំ ទទេយ្យំ។ ឥទំ សោ "អប្បេវ នាម មយំ
អនុកម្មាយ គច្ឆេយ្យ"តិ ចិន្តេត្វា អាហា។ វេសិយានា បាតិ វេស្សា ច។
ឧបាយនានីតិ បណ្ណាការានិ។

អថ នំ មហាសត្តោ អាហា -

២៨.

"បិតុ មាតុ ចហំ ចត្តោ, វជ្ជស្ស និគមស្ស ច;
អថោ សព្ពកុមារានំ, នត្ថិ មយ្ហំ សកំ យវំ។

២៩.

"អនុញ្ញាតោ អហំ មត្យា, សញ្ញត្តោ បិតរា មហំ;
ឯការញោ បព្ពជិតោ, ន កាមេ អភិបត្តយេ"តិ។

តត្ថ បិតុ មាតុ បាតិ បិតរា ច មាតរា ច អហំ ចត្តោ។ ឥតវេសុបិ ឯសេវ
នយោ។ មត្យាតិ សម្ម សារថិ, អហំ សត្តាហំ វជ្ជំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា វំ គណ្ណាន្តិយា មាតរា
អនុញ្ញាតោ នាម។ សញ្ញត្តាតិ សុដ្ឋ ចត្តោ។ បព្ពជិតោតិ បព្ពជិត្វា អវញ្ញោ
វេសនត្ថាយ និក្ខន្តោតិ អត្តោ។

ឯវំ មហាសត្តស្ស អត្តនោ គុណោ កថេន្តស្ស បីតិ ឧប្បជ្ជិ, តតោ បីតិវេគេន
ឧទានំ ឧទានេន្តោ អាហា -

៣០.

"អបិ អតរមាណំ, ជលាសាវ សមិជ្ឈតិ;

វិបក្កព្រហ្មចរិយោស្មី, ឯវំ ជានាហិ សារថិ។

៣១.

“អបិ អតរមាណំ, សម្មទត្តាវិបច្ចតិ;

វិបក្កព្រហ្មចរិយោស្មី, និក្ខន្តោ អកុតោកយោ”តិ។

តត្ថ ជលាសាវាតិ អតរមាណស្ស មម សោឡសវស្សេហិ កតវាយាមស្ស
សមិទ្ធិំ អជ្ឈាសយ ជលំ ទស្សេតុំ ឯវមាហា។ វិបក្កព្រហ្មចរិយោស្មីតិ
និដ្ឋប្បត្តមនោរថោ។ សម្មទត្តាវិបច្ចតិ តិ សម្មា ឧទាយេន ការណេន
កត្តព្ពកិច្ចំ សម្មជ្ជតិ។

សារថិ អាហ -

៣២.

“ឯវំ វគ្គកថោ សន្តោ, វិសជ្ឈវចនោ ចសិ;

កស្មា បិតុ ច មាតុច្ច, សន្តិកេ ន ភណី តទា”តិ។

តត្ថ វគ្គកថោតិ សទិលកថោ។

តតោ មហាសត្តោ អាហ -

៣៣.

“នាហំ អសន្និតា បក្ខោ, ន ពធិរោ អសោតតា;

នាហំ អន្តិវតា មូកោ, មា មំ មូតមធារយី។

៣៤.

“បុរិមំ សរាមហំ ជាតី, យត្ថ រដ្ឋមការយី;

ការយំឆ្ងា តហី រដ្ឋំ, ចាបត្ថំ និរយំ ភុសំ។

៣៥.

“វីសតិញ្ចោវ វស្សានិ, តហី រដ្ឋមការយំ;
អសីតិវស្សសហស្សានិ, និរយម្ហិ អបច្ឆិសំ។

៣៦.

“តស្ស រដ្ឋស្សហំ ភីតោ, មា មំ រដ្ឋាភិសេចយុំ;
តស្មា បិតុ ច មាតុច្ច, សន្តិកេន ភណ្ឌី តទា។

៣៧.

“ឧច្ឆន្ត្រំ មំ និសាទេត្វា, បិតា អត្តានុសាសតិ;
ឯកំ ហនថ ពន្ធច, ឯកំ ខារាបតច្ឆិកំ;
ឯកំ សូលស្មី ឧប្ប័យ, ឥច្ឆស្ស មនុសាសតិ។

៣៨.

“តាយាហំ ជរុសំ សុត្វា, វាចាយោ សមុទីរតា;
អម្មតោ ម្មគរុណ្ណាន, អបក្ខោ បក្ខសម្មតោ;
សកេ មុត្តករីសស្មី, អច្ឆាហំ សម្មវិប្បតោ។

៣៩.

“កសិរញ្ច បរិត្តញ្ច, តញ្ច ទុក្ខេន សំយុតំ;
កោមំ ជីវិតមាគម្ម, វេរំ កយិរាថ កេនចិ។

៤០.

“បញ្ញាយ ច អលាភេន, ធម្មស្ស ច អទស្សនា;

កោម ជីវិតមាគម្ម, វេរី កយិរាជ កេនចិ។

៤១.

“អបិ អតរមាណំ, ជលាសាវ សមិជ្ឈតិ;
វិបក្កព្រហ្មចរិយោស្មិ, ឯវំ ជាតាហិ សារថិ។

៤២.

“អបិ អតរមាណំ, សម្មទត្តាវិបច្ចតិ;
វិបក្កព្រហ្មចរិយោស្មិ, និក្ខត្តោ អកុតោកយោ”តិ។

តត្ថ អសន្និតាតិ សន្និទំ អភាវេន។ អសោតតាតិ សោតានំ អភាវេន។
អជ្ឈិតាតិ សម្បវិត្តនជ្ឈិវាយ អភាវេន មូតោ អហំ ន ភវាមិ។ យត្តាតិ យាយ
ជាតិយា ពារាណសិនគរេ រជ្ជំ អការយិ។ ចាបត្ថន្តិ ចាបតំ។ បតិតោ អស្មិតិ
វេទតិ។ វជ្ជាភិសេចយុន្តិ វជ្ជេ អភិសេចយុំ។ និសាទេត្វាតិ និសីទាបេត្វា។
អត្តានុសាសតីតិ អត្ថំ អនុសាសតិ។ ខាបតច្ឆិកន្តិ សត្តិហិ បហវិត្វា ខាហិ
បតច្ឆិកំ ករោច។ ឧប្បេជាតិ អាវុនថ។ ឥច្ចស្ស មនុសាសតីតិ ឯវមស្ស អត្ថំ
អនុសាសតិ។ តាយាហន្តិ តាយោ វាចាយោ អហំ។ បក្ខសម្មតោតិ បក្ខោ ឥតិ
សម្មតោ អហោសី។ អច្ឆាហន្តិ អច្ឆិ អហំ, អវសិន្តិ អត្តោ។ សម្បវិប្បតោតិ
សម្បវិកិល្លោ, និមុត្តោ ហុត្វាតិ អត្តោ។

កសិវន្តិ ទុក្ខំ។ បរិត្តន្តិ អប្បំ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - សម្មសារថិ, សចេបិ សត្តានំ
ជីវិតំ ទុក្ខម្បិ សមាណំ ពហុចរិជ្ជិតិកំ ភវេយ្យ, បត្តេយ្យ, បរិត្តម្បិ សមាណំ សចេ
សុខំ ភវេយ្យ, បត្តេយ្យ, ឥទំ បន កសិវញ្ច បរិត្តញ្ច សកលេន វដ្តទុក្ខេន
សំយុត្តំ សន្និហិតំ ឱមទ្ធិតំ។ កោមន្តិ កោ ឥមំ។ វេរិន្តិ ចាណាតិចាតាទិបញ្ចវិធំ
វេរំ។ កេនចិតិ កេនចិ ការណេន។ បញ្ញាយាតិ វិបស្សនាបញ្ញាយ អលាភេន។

ធម្មសូត្រិ សោតាបត្តិមគ្គសូត្រ អទស្សនេន។ បុន ឧទានកាថាយោ
អគន្ធកាមតាយ ជីវភាវទស្សនត្ថំ កថេសិ។

តំ សុត្វា សុនន្តោ សារថិ “អយំ កុមារោ ឯវុបំ វន្ទសិរី កុណបំ វិយ ធម្មត្វា
អត្តនោ អធិដ្ឋានំ អភិទ្គិក្វា “បព្ពជិស្សមីតិ អវញ្ញំ បរិដ្ឋោ, មម ឥមិនា ធុដ្ឋិវិតេន
កោ អត្តោ, អហម្មិ តេន សទ្ធិំ បព្ពជិស្សមី”តិ ចិន្តត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៤៣.

“អហម្មិ បព្ពជិស្សមិ, រាជបុត្ត តវន្តិកេ;
អង្គាយស្ស មំ ភទ្ទន្តេ, បព្ពជ្ជា មម វុច្ឆតី”តិ។

តត្ថ តវន្តិកេតិ តវ សន្តិកេ។ អង្គាយស្សតិ “ឯហិ បព្ពជាហិ”តិ
បក្កោសស្ស។

ឯវំ តេន យាចិតោបិ មហាសត្តោ “សចាហំ ឥទានេវ តំ បព្ពាជេស្សមិ,
មាតាបិតរោ ឥធនាគច្ឆិស្សន្តិ, អថ នេសំ បរិហានិ ភវិស្សតិ, ឥមេ អស្សា ច
រថោ ច បសាធនភណ្ឌាញ ឥធរេវ នស្សិស្សន្តិ, ‘យក្ខោ សោ, ខាទិតោ នុខោ តេន
សារថី’តិ គរហាបិ មេ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ ចិន្តត្វា អត្តនោ ច គរហាមោចនត្ថំ
មាតាបិតុនញ វុឡី សម្បស្សន្តោ អស្សេ ច រថញ បសាធនភណ្ឌាញ តស្ស ឥណំ
កត្វា ធស្សេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៤៤.

“វចំ និយ្យាទយិក្វាន, អនណោ ឯហិ សារថិ;
អនណស្ស ហិ បព្ពជ្ជា, ឯតំ ឥសីហិ វណ្ណិត”តិ។

តត្ថ ឯតន្តិ ឯតំ បព្ពជ្ជាករណំ ពុទ្ធាធិហិ ឥសីហិ វណ្ណិតំ បសត្ថំ ថោមិតំ។

តំសុត្វា សារថិ “សចេ មយិ នគរំ គតេ ឯស អញ្ញត្ថ គច្ឆេយ្យ, បិតា ចស្ស
ឥមំ បវត្ថី សុត្វា ‘បុត្តំ មេ ទស្សេហី’ តិ បុន អាគតោ ឥមំ ន បស្សេយ្យ, រាជទណ្ឌំ
មេ កវេយ្យ, តស្មា អហំ អត្ថនោ គុណំ កថេត្វា អញ្ញត្ថា គមនត្ថាយ បដិញ្ចំ
គណ្ហិស្សមី” តិ ចិន្តេន្តោ កាថាទ្វយមាហា -

៤៥.

“យនេវ ត្យាហំ វចនំ, អករំ ភទ្ទមត្ថ តេ;
តនេវ មេ ត្វំ វចនំ, យាចិតោ កត្តមវហសិ។

៤៦.

“ឥនេវ តាវ អច្ឆស្ស, យាវ រាជានមាណយេ;
អប្បេវ តេ បិតា ទិស្វា, បតីតោ សុមនោ សិយា” តិ។

តតោ មហាសត្តោ អាហា -

៤៧.

“ករោមិ តេ តំ វចនំ, យំ មំ ភណាសិ សារថិ;
អហម្មិ ទដ្ឋកាមោស្មិ, បិតរំ មេ ឥធាគតំ។

៤៨.

“ឯហិ សម្ម និវត្តស្ស, កុសលំ វជ្ជាសិ ញាតិនំ;
មាតរំ បិតរំ មយ្ហំ, វុត្តោ វជ្ជាសិ វន្ទន” តិ។

តត្ថ ករោមិ តេតន្តិ ករោមិ តេ ឯតំ វចនំ។ ឯហិ សម្ម និវត្តស្ស តិ សម្ម
សារថិ, តត្ថ គន្ធា ឯហិ, ឯត្តោវ ទិប្បមេវ និវត្តស្ស។ វុត្តោ វជ្ជាសី តិ មយា វុត្តោ
ហុត្វា “បុត្តោ វោ តេមិយ កុមារោ វន្ទតី” តិ វន្ទនំ វនេយ្យាសី តិ អត្តោ។

ឥត វត្ថុ មហាសន្តោ សុវណ្ណកណ្តាលី វិយ ឱនមិត្តា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន
ពារាណសិនគរាភិមុខោ មាតាបិតារា វត្ថុត្វា សារជិស្ស សាសនំ អនាសិ។ សោ
សាសនំ គហេត្វា កុមារំ បទក្ខិណំ កត្វា រជមារុយ្ហ នគរាភិមុខោ ចាយាសិ។
តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៤៩.

“តស្ស ចាទេ គហេត្វាន, កត្វា ច នំ បទក្ខិណំ;
សារជិ រជមារុយ្ហ, រាជទ្វារំ ឧចាគមី”តិ។

តស្សត្ថោ - ភិក្ខុវេ, ឃុំ វុត្ថោ សោ សារជិ, តស្ស កុមារស្ស ចាទេ គហេត្វា
តំ បទក្ខិណំ កត្វា រជមារុយ្ហ រាជទ្វារំ ឧចាគមីតិ។

តស្មី ខណោ ចន្ទានេវី សីហបញ្ញំ វិវិត្វា “កា នុខោ មេ បុត្តស្ស បវត្ថី”តិ
សារជិស្ស អាគមនមគ្គំ ឱលោកេន្តី តំ ឯកកំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ឧរំ បហវិត្វា
បរិទេវី។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៥០.

“សុញ្ញំ មាតា រជំ ទិស្វា, ឯកំ សារជិមាគតំ;
អស្សុបុណ្ណាហិ នេត្តហិ, រោទន្តី នំ ឧទិត្តតិ។

៥១.

“អយំ សោ សារជិ ឯតិ, និហន្តា មម អត្រជំ;
និហតោ នូន មេ បុត្តោ, បដព្យា ភូមិវឌ្ឍនោ។

៥២.

“អមិត្តា នូន នន្តន្តិ, បតីតា នូន វេរិនោ;

អាគតំ សារថី ទិស្វា, និហត្ថា មម អត្រជំ។

៥៣.

“សុញ្ញំ មាតា រជំ ទិស្វា, ឯកំ សារថីមាគតំ;
អស្សុបុណ្ណាហិ នេត្តហិ, រោទន្តី បរិបុច្ឆិ នំ។

៥៤.

“កីនុ មូកោ កីនុ បក្ខោ, កីនុ សោវីលបី តទា;
និហត្ថមាណោ ភូមិយា, តំ មេ អក្ខាហិ សារថី។

៥៥.

“កេជំ ហេតុហិ ចានេហិ, មូគបក្ខោវិវដ្ឋយិ;
និហត្ថមាណោ ភូមិយា, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតា”តិ។

តត្ថ មាតាតិ តេមិយ កុមារស្ស មាតា។ បដព្យា ភូមិវឌ្ឍនោតិ សោ មម
បុត្តោ ភូមិវឌ្ឍនោ ហុត្វា បដព្យា និហតោ នូន។ រោទន្តី បរិបុច្ឆិ នន្តិ តំ រជំ
ឯកមន្តំ ឋបេត្វា មហាតលំ អភិរុយ្ហ ចន្ទានេវី វន្តិត្វា ឯកមន្តេ បីតំ សារថី
បរិបុច្ឆិ។ កីន្តតិ កីនុ សោ មម បុត្តោ មូកោ ឯវ បក្ខោ ឯវ។ តទាតិ យទា នំ ត្វំ
កាសុយំ បក្ខិបិត្វា កុដ្ឋាលេន មត្តកេ បហិរ, តទា។ និហត្ថមាណោ ភូមិយាតិ
តយា ភូមិយំ និហត្ថមាណោ កីនុវីលបី។ តំ មេតិ តំ សត្តំ អបរិហាបេត្វា មេ
អក្ខាហិ។ វិវដ្ឋយីតិ “អបេហិ សារថិ, មា មំ មារេហី”តិ កេជំ ហេតុហិ ចានេហិ ច
ជន្ទន្តោ តំ អបនុទិ, តំ មេ កេជេហីតិ អត្តោ។

តតោ សារថី អាហា -

៥៦.

“អក្ខយ្យំតេ អហំ អយ្យ, ធន្ទាសី អភយំ មម;
យំ មេ សុតំ វា ធន្ទំ វា, រាជបុត្តស្ស សន្តិកេ”តិ។

តត្ថ ធន្ទាសីតិ សចេ អភយំ ធន្ទយ្យាសី, សោ ឥទំ “សចាហំ ‘តវ’ បុត្តោ នេវ
មូគោ ន បក្ខោ មជ្ជកថោ ធម្មកថិកោ”តិ វក្ខាមិ, អថ ‘កស្មា តំ គហេត្វា
នាគតោសី’តិ រាជា កុឡោ រាជធន្ទាម្បិ មេ ករេយ្យ, អភយំ តាវ យាចិស្សាមី”តិ
ចិន្តេត្វា អាហា។

អថ នំ ចន្ទានេវី អាហា -

៥៧.

“អភយំ សម្មតេ ធម្មិ, អភីតោ ភណ្ឌសារថិ;
យំ តេ សុតំ វា ធន្ទំ វា, រាជបុត្តស្ស សន្តិកេ”តិ។

តតោ សារថិ អាហា -

៥៨.

“ន សោ មូគោ ន សោ បក្ខោ, វិសដ្ឋវចនោ ច សោ;
វជ្ជស្ស កិវ សោ ភីតោ, អករា អាលយេ ពហូ។

៥៩.

“បុរិមំ សរតិ សោ ជាតី, យត្ថ វជ្ជមការយិ;
ការយិត្វា តហី វជ្ជំ, ចាបត្ថ និរយំ ភុសំ។

៦០.

“វិសតិញ្ចេវ វស្សានិ, តហី វជ្ជមការយិ;
អសីតិវស្សសហស្សានិ, និរយម្ហិ អបច្ចិ សោ។

៦១.

“តស្ស វជ្ជស្ស សោភិតោ, មាមំ វជ្ជាភិសេចយុំ;
តស្មា បិតុ ច មាតុច្ច, សន្តិកេន ភណ្ឌំ តទា។

៦២.

“អង្គបច្ចង្គសម្បជ្ជោ, អាហោហវិណាហវា;
វិសជ្ឈវចនោ បញ្ញោ, មគ្គេ សគ្គស្ស តិដ្ឋតិ។

៦៣.

“សចេ ភំ ទដ្ឋកាមាសិ, រាជបុត្តំ តវត្រជំ;
ឯហិ ភំ ចាបយិស្សមិ, យត្ថ សម្មតិ តេមិយោ”តិ។

តត្ថ វិសជ្ឈវចនោតិ អបលិតុទ្ធកថោ។ អករា អាលយេ ពហូតិ តុម្ហាកំ
វញ្ញាននិ ពហូនិ អកាសិ។ បញ្ញោតិ បញ្ញាវា។ សចេ ភូន្តិ រាជានំ ធុរំ កត្វា ឧភោបិ
តេ ឯវមាហា។ យត្ថ សម្មតិ តេមិយោតិ យត្ថ វោ បុត្តោ មយា គហិតបដិញ្ញោ
ហុត្វា អច្ចតិ, តត្ថ ចាបយិស្សមិ, ឥទានិ បបញ្ចំ អកត្វា លហំ គន្ធុំ វជ្ជតីតិ
អាហា។

កុមារោ បនសារជី បេសេត្វា បព្ពជិតុកាមោ អហោសិ។ តទា សក្កោ
តស្ស មនំ ញត្វា តស្មី ខណោ វិស្សកម្មនេវបុត្តំ បក្កោសាបេត្វា “តាត
វិស្សកម្មនេវបុត្ត, តេមិយកុមារោ បព្ពជិតុកាមោ, ភំ តស្ស បណ្ណាសាលញ្ច
បព្ពជិតបរិក្ខារញ្ច មាបេត្វា ឯហិ”តិ បេសេសិ។ សោ “សាធ្វ”តិ សម្បជិដ្ឋិត្វា
វេគេន គត្វា តិយោជនិកេ វនសណ្ណោ អត្ថនោ ឥទ្ធិពលេន វមណីយំ អស្សមំ
មាបេត្វា វត្តិដ្ឋាននិវាដ្ឋានញ្ច ចោក្ខវណិញ្ច អាវាជញ្ច អកាលជលសម្បន្នំ
រុក្ខញ្ច កត្វា បណ្ណាសាលសមីបេ ចតុវិសតិហត្ថប្បមាណំ ចង្គមំ មាបេត្វា

អន្តោចផ្ដើម ច ដលីកវណ្ណំ រុចិរំ វាលុកំ ឌុកិរិត្វា សព្វេ បព្ពជិតបរិត្វាវេ
មាបេត្វា “យេ បព្ពជិតុកាមា, តេ ឥមេ គហេត្វា បព្ពជន្ទ” តិ ភិត្តិយំ អក្ខរានិ
លិខិត្វា ចណ្ណាវាឡេ ច អមនាបសន្នេ សព្វេ មិតបក្ខិនោ ច បលាបេត្វា
សកដ្ឋានមេវ គតោ។

តស្មី ខណោ មហាសត្តោ តំ ទិស្វា សក្កទត្តិយភារំ ញត្វា, បណ្ណាសាលំ
បរិសិត្វា វត្ថានិ អបនេត្វា, វត្ថុវាកថំ និវាសេត្វា ឯកំ ចារុបិត្វា អជិនចម្ពំ
ឯកំសេ កត្វា ជជាមណ្ឌលំ ពន្ធិត្វា កាជំ អំសេ កត្វា កត្តវនណ្ឌាមាធាយ
បណ្ណាសាលតោ និក្ខមិត្វា បព្ពជិតសិរី សមុព្ពហន្តោ អបរាបរំ ចន្តមិត្វា “អហោ
សុខំ, អហោ សុខ” ត្ថិ ឧទានំ ឧទានេន្តោ បណ្ណាសាលំ បរិសិត្វា កដ្ឋត្តវណោ
និសិន្នោ បញ្ចា អភិញ្ញា អដ្ឋសមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តត្វា សាយន្តសមយេ
បណ្ណាសាលតោ និក្ខមិត្វា ចន្តមនកោជិយំ បិតការុក្ខតោ បណ្ណានិ គហេត្វា,
សក្កទត្តិយភាជនេ អលោណាកេ អតក្កេ និដូបនេ ឧទកេ សេនេត្វា អមតំ វិយ
បរិតុញ្ជិត្វា ចត្តារោ ព្រហ្មវិហារេ ភាវេត្វា តត្ថ វាសំ កប្បសិ។

កាសិរាជាបិ សុនន្ទសារថិស្ស វចនំ សុត្វា មហាសេនគុត្តំ បក្កោសាបេត្វា
តរមានុរោវ គមនសដ្ឋំ ការេតុំ អាហា -

៦៤.

“យោជយន្ត រថេ អស្សេ, កច្ចំ នាគាន ពន្ធប;
ឌីរយន្ត សង្ខបណាវា, វាទន្ត ឯកចោក្ខរា។

៦៥.

“វាទន្ត ភើវ សន្នត្វា, វត្ថុ វាទន្ត ទុន្ទភិ;
នេគមា ច មំ អន្នេន្ត, គច្ចំ បុត្តនិវេទកោ។

៦៦.

“ឌីរោធា ច កុមារា ច, វេសីយានា ច ព្រាហ្មណៈ;
ទិប្បំ យានានិ យោជេន្តុ, គច្ឆំ បុត្តនិវេទកោ។

៦៧.

“ហត្ថារោហា អនីកជ្ជា, រថិកា បត្តិការកា;
ទិប្បំ យានានិ យោជេន្តុ, គច្ឆំ បុត្តនិវេទកោ។

៦៨.

“សមាគតា ជានបទា, នេគមា ច សមាគតា;
ទិប្បំ យានានិ យោជេន្តុ, គច្ឆំ បុត្តនិវេទកោ”តិ។

តត្ថ ឌីរោធា ច កុមារា ច, វេសីយានា ច ព្រាហ្មណៈ
ឯកមុខភេទិយោ។ សន្និទ្ធាតិ សុដ្ឋន្និទ្ធា។ វត្ថុតិ មជ្ជសម្មាសា។ គច្ឆន្តិ គមិស្សមិ។
បុត្តនិវេទកោតិ បុត្តស្ស និវេទកោ ឌីរោធា ច កុមារា ច, វេសីយានា ច ព្រាហ្មណៈ
វេទនំ គាហាបេត្វា តត្ថ តំ វត្ថនាសិម្ព វេទនា អនិសិញ្ញា អានេតុ
គច្ឆន្តិ អនិប្បាយេនេវមាហា។ នេគមាតិ កុដ្ឋមិត្តកជនា។ សមាគតាតិ
សន្និបតិកា ហុត្វា។

ឯវំ វញ្ញា អាណត្តា សារថិនោ អស្សេយ្យោ យោជេត្វា វេទ វាជន្តារេ វេទនា វញ្ញា
អាហារេសុំ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៦៩.

“អស្សេយ្យ ច សារថី យុត្តេ, សិទ្ធិវេ សីយវាហនេ;
វាជន្តារំ ឌីរោធា ច កុមារា ច, វេសីយានា ច ព្រាហ្មណៈ”តិ។

តត្ថ អស្សេតិ សិទ្ធិវេ សិទ្ធិវជាតិកេ សីយវាហានេ ជវសម្បន្នេ អស្សេ
អាធាយ។ សារជីតិ សារជិនោ។ យុត្តេតិ រថេសុ យោជិតេ។ ឧចាគប្បន្និតេ រថេសុ
យុត្តេ អស្សេ អាធាយ អាគម៌សុ, អាគន្ធា ច បន “យុត្តា, ទេវ, ឥមេ ហយា” តិ
អាហោចេសុ។

តតោ សារជីនំ វេចនំ សុត្វា រាជា ឧបឡាតាមាមា -

៧០.

“ជូលា ជវេន ហាយន្តិ, កិសា ហាយន្តិ ជាមុនា” តិ។
តំ សុត្វា សារជិនោបិ ឧបឡាតាមាមាសុ -

“កិសេ ជូលេ វិវេន្តេត្វា, សំសជ្ជា យោជិតា ហយា” តិ។

តស្សត្ថោ - ទេវ, កិសេ ច ជូលេ ច ឯវេបេ អស្សេ អគ្គណ្ឌិត្វា វាយេន
វណ្ណេន ជវេន ពលេន សទិសា ហយា យោជិតា តិ។

អថ រាជា បុត្តស្ស សន្តិកំ គប្បន្តោ ចត្តារោ វណ្ណេ អជ្ឈាស សេនិយោ សព្ពព្វា
ពលកាយំ សន្និទាតាបេសិ។ តស្ស សន្និទាតេន្តស្សេវ តយោ ទិវសា
អតិក្កន្តា។ អថ ចតុត្ថេ ទិវសេ កាសិរាជា នគរតោ និក្ខមិត្វា គហេតព្វយុត្តកំ
តាហាបេត្វា អស្សមបទំ គន្ធា បុត្តេន សទ្ធិ បជិនន្តិតោ បជិសន្តាមកាសិ។
តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៧១.

“តតោ រាជា តរមាទោ, យុត្តមារុយ្ហ សន្ននំ;
ឥត្តាការំ អជ្ឈកាសិ, សព្ពាវ អនុយាថ មំ។

៧២.

“វាឡើងពីជនិមុណ្ឌីសំ, ខត្តំ ធនតុញ្ចា បណ្ណារំ;
ឧបាធិ រថមារុយ្ហ, សុវណ្ណាហិ អលង្កតា។

៧៣.

“តតោ ស រាជា ចាយាសិ, បុរក្ខត្វាន សារដិ;
ឱប្បមេវ ឧបាគង្គិ, យត្ថ សម្មតិ តេមិយោ។

៧៤.

“តញ្ចា ទិស្វាន អាយន្តំ, ជលន្តមិវ តេជសា;
ខត្តសង្ឃបរិព្វឡំ, តេមិយោ ឯតទព្រិ។

៧៥.

“កង្ខិ នុ តាត កុសលំ, កង្ខិ តាត អនាមយំ;
សត្តា ច រាជកញ្ញាយោ, អរោគា មយ្ហ មាតរោ។

៧៦.

“កុសលញ្ឆោវ មេ បុត្ត, អថោ បុត្ត អនាមយំ;
សត្តា ច រាជកញ្ញាយោ, អរោគា តុយ្ហ មាតរោ។

៧៧.

“កង្ខិ អមជ្ឈថោ តាត, កង្ខិ តេ សុរមប្បិយំ;
កង្ខិ សច្ចេ ច ធម្មេ ច, ទានេ តេ រមតេ មនោ។

៧៨.

“អមជ្ឈថោ អហំ បុត្ត, អថោ មេ សុរមប្បិយំ;
អថោ សច្ចេ ច ធម្មេ ច, ទានេ មេ រមតេ មនោ។

៧៩.

“កង្ខំ អរោគំ យោគ្គំ តេ, កង្ខំ វេហតិ វាហនំ;
កង្ខំ តេ ព្យាធយោ នត្តិ, សរីរស្សបតាបនា។

៨០.

“អថោ អរោគំ យោគ្គំ មេ, អថោ វេហតិ វាហនំ;
អថោ មេ ព្យាធយោ នត្តិ, សរីរស្សបតាបនា។

៨១.

“កង្ខំ អន្តា ច តេ ជីតា, មជ្ឈេ ច ពហលា តវ;
កោដ្ឋាការញ្ច កោសញ្ច, កង្ខំ តេ បដិសន្តតំ។

៨២.

“អថោ អន្តា ច មេ ជីតា, មជ្ឈេ ច ពហលា មម;
កោដ្ឋាការញ្ច កោសញ្ច, សត្តំ មេ បដិសន្តតំ។

៨៣.

“ស្វាគតំ តេ មហារាជ, អថោ តេ អនុរាគតំ;
បតិជ្ឈបេន្តុ បល្លង្គំ, យត្ត រាជា និសក្កតិ”តិ។

តត្ថ ឧបាសិ វេហតិ យោគី សុវណ្ណាចារុកា ច រថំ អាហារេន្តតិ អត្ថោ។ ឥមេ
តយោ ចានេ បុត្តស្ស តត្ថេវ អភិសេកករណត្ថាយ “បញ្ច រាជកកុដកណ្ណានិ
គណ្ណាថា”តិ អាណាបេន្តោ រាជា អាហា។ សុវណ្ណាហិ អលង្កតាតិ ឥទំ ចាទុកំ
សន្ធាយាហា។ ឧបាគង្គតិ ឧបាគតោ អហោសិ។ កាយ វេលាយាតិ?
មហាសត្តស្ស ការបណ្ណានិ បចិទ្វា និព្វាបេន្តស្ស និសិន្នវេលាយ។ ជលន្តមិវ
តេជសាតិ រាជតេជេន ជលន្តំវិយ។ ឧត្តសង្ឃបរិព្វឡន្តិ កថាជាសុកេន

អមច្ចសឡើង បរិវត្តំ, ខត្តិយសមូហេហិ វា បរិវត្តំ។ ឯតទព្រឹត្តិ កាសិរាជានំ
ពហិ ខន្ទារំ និវាសាបេត្វា បទសាវ បណ្ណាសាលំ អាគន្ទា តំ វេទិត្វា និសិទ្ធី
បដិសន្ធាវំ ករោន្តោ ឯតំ វេចនំ អព្រឹត្តិ។

កុសលំ អនាមយន្តិ ឧភយេនបិ បទេន អាហេត្យមេវ បុច្ឆតិ។ កង្ខ
អមជ្ជចោតិ កង្ខ មជ្ជំ ន បិវសីតិ បុច្ឆតិ។ “អប្បមត្តោ”តិបិ ចាថោ,
កុសលធម្មេសុ នប្បមជ្ជសីតិ អត្តោ។ សុរមប្បិយន្តិ សុរាចានំ អប្បិយំ។
“សុរមប្បិយា”តិបិ ចាថោ, សុរា អប្បិយាតិ អត្តោ។ ធម្មេតិ ទសវិទេ រាជធម្មេ។
យោគ្គន្តិ យុតេ យុត្តិភព្វំ តេ តវ អស្សគោណាទិកំ។ កង្ខ វហតីតិ កង្ខ អរោកំ
ហុត្វា វហតិ។ វាហនន្តិ ហត្ថិអស្សទិ សព្វំ វាហនំ។ សរីរស្សបតាបនាតិ
សរីរស្ស ឧបតាបករា។ អន្តាតិ បច្ឆន្តជនបទា។ ដីតាតិ ឥទ្ធា សុភិក្ខា,
វត្តាភរណេហិ វា អន្តចានេហិ វា បរិបុណ្ណា គាឡ្យវាសា។ មជ្ឈេ ចាតិ វជ្ជស្ស
មជ្ឈេ។ ពហាលាតិ គាមនិកមា យនវាសា។ បដិសន្ធិតន្តិ បដិច្ឆាទិកំ គុត្តំ,
បរិបុណ្ណំ វា។ យត្ថ រាជា និសក្កតីតិ យស្មី បល្លង្កេ រាជា និសីទិស្សតិ, តំ
បញ្ញាបេន្តតិ វេទតិ។

រាជា មហាសត្តេ ការវេន បល្លង្កេ ន និសីទតិ។ អថ មហាសត្តោ “សថ
បល្លង្កេ ន និសីទតិ, បណ្ណាសន្ធាវំ បញ្ញាបេថា”តិ វេត្វា តស្មី បញ្ញត្តេ
និសីទនត្ថាយ រាជានំ និមន្តេន្តោ កាថមាហា -

៨៤.

“ឥធរេ តេ និសីទស្ស, និយតេ បណ្ណាសន្តរេ;
ឯត្តោ ឧទកមាទាយ, ចាទេ បក្ខាលយស្ស តេ”តិ។

តត្ថ និយតេតិ សុសន្តតេ។ ឯត្តោតិ បរិភោគឧទកំ ទស្សេន្តោ អាហា។

រាជា មហាសត្តេ ការវេន បណ្ណាសន្តាវេបិ អនិសីទិត្វា ភូមិយំ ឯវ និសីទិ។
មហាសត្តាវិ បណ្ណាសាលំ បរិសិទ្ធា តំ ការបណ្ណាកំ និហរិត្វា រាជានំ តេន
និមន្តេន្តោ កាថមាហា -

៨៥.

“ឥទម្បិ បណ្ណាកំ មយ្ហំ, រន្ធ�ំ រាជ អលោណាកំ;
បរិភុញ្ញា មហារាជ, ចាហុនោ មេសិធាគតោ”តិ។

អថ នំ រាជា អាហា -

៨៦.

“ន ចាហំ បណ្ណំ ភុញ្ញាមិ, ន ហេតំ មយ្ហ ភោជនំ;
សាលីនំ ឌីននំ ភុញ្ញោ, សុចី មស្សបសេចន”ន្តិ។

តត្ថ ន ចាហាន្តិ បដិក្ខេបវេចនំ។

រាជា តថាវុបំ អត្តនោ រាជភោជនំ វណ្ណោត្វា តស្មី មហាសត្តេ ការវេន
ថោកំ បណ្ណាកំ ហត្ថតលេ វេបេត្វា “តាត, ត្វំ ឯវុបំ ភោជនំ ភុញ្ញាសី”តិ បុត្តេន
សន្និ បិយកថំ កថេន្តោ និសីទិ។ តស្មី ខណោ ចន្ទានេវី ឌីរោជេន បរិវត្តា
ឯកមគ្គេន អាគន្ធា ពោធិសត្តស្ស អស្សមបទំ បត្វា បិយបុត្តំ ទិស្វា តត្ថវ
បតិត្វា វិសញ្ញី អហោសិ។ តតោ បដិលទ្ធស្សាសា បតិតជ្ជានតោ ឧដ្ឋហិត្វា
អាគន្ធា ពោធិសត្តស្ស ចាទេ ទន្ធា គហេត្វា វន្តិត្វា អស្សបុណ្ណាហិ នេត្តហិ
រោទិត្វា វន្តនជ្ជានតោ ឧដ្ឋាយ ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថ នំ រាជា “ភទ្កេ, តវ បុត្តស្ស
ភោជនំ បស្សហី”តិ វត្វា ថោកំ បណ្ណាកំ តស្សា ហត្ថ វេបេត្វា សេសឥត្ថិនម្បិ
ថោកំ ថោកំ អធាសិ។ តា សញ្ញាបិ “សាមិ, ឯវុបំ ភោជនំ ភុញ្ញាសី”តិ វន្តិយោ
តំ គហេត្វា អត្តនោ អត្តនោ សីសេ កត្វា “អតិទុក្ករំ ករោសិ, សាមិ”តិ វត្វា

នមស្សមាណ និស័ធិសុ។ រាជា បុន “តាត, ឥទំ មយ្ហំ អច្ឆរិយំ ហុត្វា ឧបជ្ជាតី” តិ
វត្វា ឥមំ គាថមាហា -

៨៧.

“អច្ឆរកំ មំ បដិភាតិ, ឯកកម្ម្យ រហោគតំ;
ឯទិសំ ភុញ្ញមាណំ, កេន វណ្ណោ បសីទតី” តិ។

តត្ថ ឯកកន្លិ តាត, តំ ឯកកម្ម្យ រហោគតំ ឥមិនា ភោជនេន យាបេន្តំ
ទិស្វា មម អច្ឆរិយំ ហុត្វា ឧបជ្ជាតី។ ឯទិសន្តិ ឯវ្យុបំ អលោណកំ អតក្កំ និច្ចបនំ
រន្ធិ បត្តំ ភុញ្ញន្តានំ កេន ការណេន វណ្ណោ បសីទតី តំ នំ បុច្ឆិ។

អថស្ស សោ អាចិត្តន្តោ អាហា -

៨៨.

“ឯកោ រាជ និបជ្ជាមិ, និយតេ បណ្ណាសន្តរេ;
តាយ មេ ឯកសេយ្យាយ, រាជ វណ្ណោ បសីទតី។

៨៩.

“ន ច នេត្តីសពន្ធា មេ, រាជវត្តា ឧបជ្ជិតា;
តាយ មេ សុខសេយ្យាយ, រាជវណ្ណោ បសីទតី។

៩០.

“អតីតំ នានុសោចាមិ, នប្បជប្បាមិ នាគតំ;
បច្ចុប្បន្នេន យាបេមិ, តេន វណ្ណោ បសីទតី។

៩១.

“អនាគតប្បជប្បាយ, អតីតស្សានុសោចនា;

ឯតេន ពាលា សុស្សន្តិ, នឿវា ហរិតោ លុតោ"តិ។

តត្ថ នេត្តិសពន្ធាតិ ខត្តពន្ធា។ រាជរក្ខាតិ រាជានំ រក្ខិតា។ នប្បជប្បាមីតិ ន
បត្តមី។ ហរិតោតិ ហរិតវល្លោ។ លុតោតិ លុត្ថិតា អាតបេ ឱត្តនឿវាវិយ។

អថ រាជា "ឥធរេ នំ អភិសិញ្ញិតា អាទាយ គមិស្សមី"តិ ចិន្តេត្វា រដ្ឋន
និមន្តេន្តោ អាហា -

៩២.

"ហត្ថានីកំ រថានីកំ, អស្សេ បត្តិ ច វម្មិនោ;
និវេសនានិ វម្មានិ, អហំ បុត្ត ទទាមិ តេ។

៩៣.

"ឥត្ថាការម្បិ តេ ទម្មិ, សព្ពាលដ្ឋារក្ខសិតំ;
តា បុត្ត បដិបជ្ជស្ស, វុំ នោ រាជា ភរិស្សសិ។

៩៤.

"កុសលា នច្ចគីតស្ស, សិក្ខិតា ចាតុវិត្តិយោ;
កាមេ តំ រមយិស្សន្តិ, កី អរញ្ញោ ករិស្សសិ។

៩៥.

"បដិរាជ្ជហិ តេ កញ្ញា, អាទយិស្សំ អលដ្ឋតា;
តាសុ បុត្ត ជនេត្វាន, អថ បច្ឆា បព្ពជិស្សសិ។

៩៦.

"យុវា ច ទហារោ ចាសិ, បឋមុប្បត្តិកោ សុសុ;
រដ្ឋំ ការេហិ ភទ្ទន្តេ, កី អរញ្ញោ ករិស្សសិ"តិ។

តត្ថ ហត្ថានីកន្ត្រិ ធនហត្ថិតោ បដ្ឋាយ ហត្ថានីកំ នាម, តថា រថានីកំ។
វម្មិនោតិ វម្មតទ្ធុស្វរយោធនេ។ កុសលាតិ ធនកា។ សិក្ខិតាតិ អញ្ញេសុបិ
ឥត្ថិកិច្ចេសុ សិក្ខិតា។ ចាតុវត្ថិយោតិ ចតុរាវិលាសា ឥត្ថិយោ, អថ វា ចតុរា
នាគរា ឥត្ថិយោ, អថ វា ចតុរា នាម នាជកិត្ថិយោ។ បដិរាជ្ជហិ តេ កញ្ញាតិ
អញ្ញេហិ រាជ្ជហិ តវ រាជកញ្ញាយោ អានយិស្សមិ។ យុវាតិ យោព្ពនប្បត្តោ។
ធមារោតិ តរុណោ។ បឋមុប្បត្ថិកោតិ បឋមវយេន ឧប្បត្ថិតោ សមុគ្គតោ។
សុស្វតិ អតិតរុណោ។

ឥតោ បដ្ឋាយ ពោធិសត្តស្ស ធម្មកថា ហោតិ -

៩៧.

“យុវា ចរេ ព្រហ្មចរិយំ, ព្រហ្មចារី យុវា សិយា;
ធមារស្ស ហិ បព្ពដ្ឋា, ឯតំ ឥសីហិ វណ្ណាតំ។

៩៨.

“យុវា ចរេ ព្រហ្មចរិយំ, ព្រហ្មចារី យុវា សិយា;
ព្រហ្មចរិយំ ចរិស្សមិ, នាហំ រដ្ឋេន មត្ថិកោ។

៩៩.

“បស្សមិ វោហំ ធមារំ, អម្ព តាត វទន្តរំ;
កិច្ចាលទ្ធិ បិយំ បុត្តំ, អប្បត្វាវ ជរំ មតំ។

១០០.

“បស្សមិ វោហំ ធមារី, កុមារី ចារុទស្សនី;
នវរំសកឡិវរំ, បលុក្កំ ជីវិតក្ខយំ។

១០១.

“ធម្មារាមី ហិ មីយន្តិ, នរា ច អថ នារិយោ;
តត្ថ កោវិស្សសេ ចោសោ, ‘ធម្មារម្មី’តិ ជីវិតេ។

១០២.

“យស្ស រត្យាវិវសានេ, អាយុ អប្បតំ សិយា;
អប្បឧកេវ មច្ឆានំ, កី នុ កោមារកំ តហី។

១០៣.

“និច្ចមត្តាហតោ លោកោ, និច្ចព្វា បរិវារិតោ;
អមោយាសុ វជន្តិសុ, កី មំ រជ្ជេភិសិញ្ចសី”តិ។

កាសិរាជា អាហា -

១០៤.

“កេន មត្តាហតោ លោកោ, កេន ច បរិវារិតោ;
កាយោ អមោយា គច្ឆន្តិ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។

ពោធិសត្តោ អាហា -

១០៥.

“មច្ចុនាត្តាហតោ លោកោ, ជរាយ បរិវារិតោ;
រត្យោ អមោយា គច្ឆន្តិ, ឯវំ ជាតាហិ ខត្តិយ។

១០៦.

“យថាបិ តន្តេវិតតេ, យំ យន្សេវបរិយតិ;
អប្បកំ ហោតិ វេតត្ថំ, ឯវំ មច្ឆាន ជីវិតំ។

១០៧.

“យថា វារីវហោ បូរោ, គច្ចំ នុបនិវត្តតិ;
ឯវមាយុ មនុស្សានំ, គច្ចំ នុបនិវត្តតិ។

១០៨.

“យថា វារីវហោ បូរោ, វហោ វុក្ខេបក្ខលដេ;
ឯវំ ជរាមរណោន, វុយ្ហន្តេ សព្វបាលីនោ”តិ។

តត្ថ ព្រហ្មចារី យុវា សិយាតិ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តោ យុវា កវេយ្យ។ ឥសីហិ
វណ្ណាតន្តិ ពុទ្ធាធិហិ ឥសីហិ ថាមិតំ បសត្ថំ។ នាហំ រជ្ជេន មត្តិកោតិ អហំ រជ្ជេន
អត្តិកោ នហោមិ។ អម្ព តាត វទន្តវន្តិ “អម្ព, តាតា”តិ វទន្តំ។ បលុគ្គន្តិ មច្ចុនា
លុញ្ចិត្វា គហិតំ។ យស្ស វត្សាវិវសានេតិ មហារាជ, យស្ស មាតុកុច្ឆិម្ហិ
បដិសន្ធិគ្គហណាកាលតោ បដ្ឋាយ វត្តិទិវាតិក្កមេន អប្បតរំ អាយុ ហោតិ។
កោមារកំ តហិត្តិ តស្មី វយេ តរុណភារោ កី ករិស្សតិ។

កេន មព្ពាហតោតិ កេន អព្ពាហតោ។ ឥទំ រាជា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស អត្ថំ
អជានន្តោវ បុច្ឆតិ។ វត្សាតិ វត្តិយោ។ តា ហិ ឥមេសំ សត្តានំ អាយុញ្ច វណ្ណាញ្ច
ពលញ្ច ខេបេន្តិយោ ឯវ គច្ឆន្តិតិ អមោយា គច្ឆន្តិ នាមាតិ វេទិតព្ពំ។ យំ
យន្សេវរិយតីតិ យំ យំ តន្តំ ឧបរិយតិ។ វេតព្ពន្តិ តន្តស្មី វីតេ សេសំ វេតព្ពំ
យថា អប្បកំ ហោតិ, ឯវំ សត្តានំ ជីវិតំ។ នុបនិវត្តតិ តស្មី តស្មី ខណោ គតំ
គតមេវ ហោតិ, ន ឧបនិវត្តតិ។ វហោ វុក្ខេបក្ខលដេតិ ឧបក្ខលដេ វុក្ខេ
វហោយ្យ។

រាជា មហាសត្តស្ស ធម្មកថំ សុត្វា “កី មេ យរាវសេនា”តិ អតិរិយ
ឧក្កណ្ឌិតោ បព្ពជិតុកាមោ ហុត្វា “នាហំ តាវ បុន នគរំ គមិស្សមិ, ឥដេវ

បព្ពជិស្សាមិ។ សចេ បន មេ បុត្តោ នគរំ គន្ធយ្យ, សេតច្ចត្តមស្ស ទទេយ្យ”ន្តិ
ចិន្តេត្វា តំ វិមសិតុំ បុន រដ្ឋេន និមន្តេន្តោ អាហា -

១០៩.

“ហត្ថានីកំ រថានីកំ, អស្សេ បត្តី ច វម្មិនោ;
និវេសនានិ រម្មានិ, អហំ បុត្ត ទទាមិ តេ។

១១០.

“ឥត្តាការម្បិ តេ ទម្មិ, សញ្ញាលម្ព័រក្ខសិតំ;
តា បុត្ត បដិបជ្ជស្ស, តុំ នោ រាជា ភរិស្សសិ។

១១១.

“កុសលា នច្ចគីតស្ស, សិក្ខិតា ចាតុវិត្តិយោ;
កាមេ តំ រមយិស្សន្តិ, កី អរញ្ញេ ករិស្សសិ។

១១២.

“បដិរាជ្ជហិ តេ កញ្ញា, អានយិស្សំ អលង្កតា;
តាសុ បុត្តេ ជនេត្វាន, អថ បច្ឆា បព្ពជិស្សសិ។

១១៣.

“យុវា ច ទហារោ ចាសិ, បឋមុប្បត្តិកោ សុសុ;
រដ្ឋំ កាវេហិ ភទ្ទន្តេ, កី អរញ្ញេ ករិស្សសិ។

១១៤.

“កោដ្ឋាការញ្ច កោសញ្ច, វាហានានិ ពលានិ ច;
និវេសនានិ រម្មានិ, អហំ បុត្ត ទទាមិ តេ។

១១៥.

“គោមណ្ឌលបរិព្វឡោ, ធាសីសង្ឃបុរក្ខតោ;
រដ្ឋំ កាវេហិ ភទ្ទន្តេ, កី អរញ្ញោ ករិស្សសី” តិ។

តត្ថ គោមណ្ឌលបរិព្វឡោតិ សុភន្តីនំ រាជកញ្ញានំ មណ្ឌលេន បុរក្ខតោ។

អថ មហាសត្តោ រដ្ឋេន អនត្តិកការំ បកាសេន្តោ អាហា -

១១៦.

“កី ធនេន យំ ឡីយេថ, កី ភរិយាយ មរិស្សតិ;
កី យោព្ភនេន ជិល្លាន, យំ ជរាយាភិក្ខុយ្យតិ។

១១៧.

“តត្ថ កា នន្ទិ កា ឡិឌ្វា, កា រតី កា ធនេសនា;
កី មេ បុត្តេហិ ធាវេហិ, រាជ មុត្តោស្មិ ពន្ធនា។

១១៨.

“យោហំ ឯវំ បជាធាមិ, មច្ច មេ នប្បមជ្ឈតិ;
អន្តកេនាធិបន្នស្ស, កា រតី កា ធនេសនា។

១១៩.

“ជលានមិវ បក្កានំ, និច្ចំ បតនតោ ភយំ;
ឯវំ ជាតាន មច្ចានំ, និច្ចំ មរណតោ ភយំ។

១២០.

“សាយមេកេ ន ទិស្សន្តិ, ចាតោ ទិដ្ឋា ពហូ ជនា;
ចាតោ ឯតេ ន ទិស្សន្តិ, សាយំ ទិដ្ឋា ពហូ ជនា។

១២១.

“អង្វេរ កិច្ច អាតបំ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
ន ហិ នោ សង្ករំ តេន, មហាសេនេន មច្ចុនា។

១២២.

“ចោរា ធនស្ស បត្តន្តិ, រាជ មុត្តាស្មី ពន្ធនា;
ឯហិ រាជ និវត្តស្ស, នាហំ រដ្ឋេន មត្តិកោ”តិ។

តត្ថ យំ ឌីយេថាតិ មហារាជ, កី ត្វំ មំ ធនេន និមន្តេសិ, យំ ឌីយេថ ខយំ
គច្ឆេយ្យ។ ធនំ វា ហិ បុរិសំ ចជតិ, បុរិសោ វា តំ ធនំ ចជិត្វា គច្ឆតីតិ សព្ពថាបិ
ខយកាមីយេវ ហោតិ, កី ត្វំ មំ តេន ធនេន និមន្តេសិ។ កី ភរិយាយាតិ
ភរិយាយ កី ភរិស្សមិ, យា មយិ បិតេយេវ មរិស្សតិ។ ជិណ្ឌោនាតិ ជរាយ
អនុបរិតេន អនុភូតេន។ អភិកុយ្យតិ អភិភរិយ្យតិ។ តត្ថាតិ តស្មី ឯវំ
ជរាមរណាធម្មេ លោកសន្និវាសេ។ កា នន្និតិ កា នាម តុដ្ឋិ។ ទិដ្ឋាតិ កីឡា។
រតីតិ បញ្ចកាមគុណាតិ។ ពន្ធនាតិ កាមពន្ធនា មុត្តា អស្មី, មហារាជាតិ
ឈានេន វិក្ខម្ពិតតត្ថា ឯវមាហា។ មច្ចុ មេតិ មម មច្ចុ នប្បមជ្ឈតិ, និច្ចំ មម វឆាយ
អប្បមតោយេវាតិ។ យោ អហំ ឯវំ បជាធាមិ, តស្ស មម អន្តកេន អធិបន្នស្ស
វធិតស្ស កា នាម រតិ, កា ធនេសនាតិ។ និច្ចន្តិ ជាតកាលតោ បដ្ឋាយ សទា
ជរាមរណតោ ភយមេវ ឧប្បជ្ឈតិ។

អាតបន្តិ កុសលកម្មរិយំ។ កិច្ចន្តិ កត្តត្ថំ។ កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេតិ សុវេ
វា បរសុវេ វា មរណំ វា ជីវិតំ វា កោ ជានេយ្យ។ សង្ករន្តិ សង្កេតំ។
មហាសេនេនាតិ
បញ្ចវិសតិភយពាត្តិសកម្មករណាធន្តវតិរោគប្បមុខាធិវសេន បុប្ផសេនេន។
ចោរា ធនស្សតិ ធនត្ថាយ ជីវិតំ ចជត្តា ចោរា ធនស្ស បត្តន្តិ នាម, អហំ បន

ធនបត្តនាសង្ខារតា ពន្ធនា មុត្តោ អស្មិ, ន មេ ធនេនត្តោតិ អត្តោ។ ទិវត្ថុស្សតិ
មម វចនេន សម្មា ទិវត្ថុស្ស, រជ្ជំ បហាយ នេក្ខម្ពំ បដិសរណំ កត្វា បព្ពជស្ស។
យំ បន ចិន្តេសិ “ឥមំ រជ្ជេ បតិជ្ជាបេស្សមី”តិ, តំ មា ចិន្តយិ, នាហំ រជ្ជេន
អត្តិកោតិ។ ឥតិ មហាសត្ថស្ស ធម្មទេសនា សហានុសង្ខារា មត្តកំ បត្តា។

តំ សុត្វា រាជានញ្ច ចន្ទានេវិញ្ច អាទិ កត្វា សោឡសសហស្សា ឌីរោធា ច
អមច្ឆាធម្មោ ច សព្វេ បព្ពជិតុកាមា អហោសុំ។ រាជាបិ នគរេ ភេរី ចរាបេសិ
“យេ មម បុត្តស្ស សន្តិកេ បព្ពជិតុំ ឥច្ឆន្តិ, តេ បព្ពជន្ត”តិ។ សព្វេសញ្ច
សុវណ្ណាកោដ្ឋាការាទីនំ ធារាទិវិវរាបេត្វា “អសុកដ្ឋានេ ច មហានិធិកុម្មិយោ
អត្តិ, អត្តិកា គណ្ណាន្ត”តិ សុវណ្ណាបដ្ឋេ អក្ខរាទិ លិខាបេត្វា មហាជម្ពេ
ពន្ធាបេសិ។ តេ នាគរា យថាបសារិតេ អាបលោ ច វិវជន្តារាទិ គេហានិ ច
បហាយ នគរតោ និក្ខមិត្វា រញ្ជ្រា សន្តិកំ អាគមីសុ។ រាជា មហាជនេន សង្ខិ
មហាសត្ថស្ស សន្តិកេ បព្ពជិ។ សក្កនត្តិយំ តិយោជនិកំ អស្សមបទំ បរិបុណ្ណំ
អហោសិ។ មហាសត្តោ បណ្ណាសាលាយោ វិចារេសិ, មជ្ឈេ បិតា
បណ្ណាសាលាយោ ឥត្ថិនំ ធាបេសិ។ កីការណា? ភីរុកជាតិកា ឯតាតិ។
បុរិសានំ បន ពហិបណ្ណាសាលាយោ ធាបេសិ។ តា សញ្ញាបិ បណ្ណាសាលាយោ
វិស្សកម្មនេវបុត្តោវ មាបេសិ។ តេ ច ជលជរុក្ខេវិស្សកម្មនេវបុត្តោយេវ
អត្តនោ ឥទ្ធិយា មាបេសិ។ តេ សព្វេវិស្សកម្មេន និម្មិតេសុ ជលជរុក្ខេសុ
ឧចាសថទិវសេ ភូមិយំ បតិបតិវាទិ ជលានិ គហេត្វា បរិភុញ្ញិត្វា
សមណធម្មំ ករោន្តិ។ តេសុ យោ កាមវិតក្កំ វា ព្យាចាទិវិតក្កំ វា វិហីសាវិតក្កំ
វា វិតក្កេតិ, តស្ស មនំ ជាទិត្វា មហាសត្តោ អាកាសេ និសីទិត្វា មដុរធម្មំ
កថេសិ។ តេ ជនា ពោធិសត្ថស្ស មដុរធម្មំ សុត្វា ឯកគ្គចិត្តា ហុត្វា ទិប្បមេវ
អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្វត្តេសុ។

តទៅ ឯកោ សាមន្តរាជា “កាសិរាជា កិរ ពារាណសីនគរតោ និក្ខមិត្តា វនំ
បរិសិត្តា បព្ពជិតោ” តិ សុត្តា “ពារាណសី គណ្ឌិស្សមី” តិ នគរា និក្ខមិត្តា
ពារាណសី បត្តា នគរំ បរិសិត្តា អលង្កតនគរំ ទិស្វា រាជនិវេសនំ អារុយ្ហ
សត្តវិធំ វររតនំ ឌីលោកេត្វា “កាសិរញ្ញោ ឥមំ ធនំ និស្សាយ ឯកេន ភយេន
ភវិត្ត” តិ ចិន្តេន្តោ សុរាសោណ្ណោ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ “តុម្កាកំ រញ្ញោ ឥធ
នគរេ ភយំ ឧប្បន្នំ អត្ថី” តិ? “នត្ថិ, ទេវា” តិ។ “កី ការណា” តិ។ “អម្កាកំ រញ្ញោ
បុត្តោ តេមិយ កុមារោ ‘ពារាណសី វន្តំ ន ករិស្សមី’ តិ អម្កោតិ ម្កោតិយ
ហុត្វា ឥមម្កា នគរា និក្ខមិត្តា វនំ បរិសិត្តា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិ, តេន ការណេន
អម្កាកំ រាជា មហាជនេន សទ្ធិ ឥមម្កា នគរា និក្ខមិត្តា តេមិយ កុមារស្ស
សន្តិកំ គន្ធា បព្ពជិតោ” តិ អាហេចេសុំ។ សាមន្តរាជា តេសំ វចនំ សុត្វា តុស្សិត្វា
“អហម្បិ បព្ពជិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា “តាត, តុម្កាកំ រាជា កតវទ្វារេន និក្ខន្តោ” តិ
បុច្ឆិ។ “ទេវ, ចាចិន្តាវេនា” តិ វុត្តេ អត្តនោ បរិសាយ សទ្ធិ តេនេវ ចាចិន្តាវេន
និក្ខមិត្តា នទីតីវេន ចាយាសិ។

មហាសត្តោតិ តស្ស អាគមនំ ញត្វា វនន្តំ អាគន្ធា អាកាសេ និសីទិត្វា
មជ្ជរជម្ពំ ទេសេសិ។ សោ បរិសាយ សទ្ធិ តស្ស សន្តិកេយេវ បព្ពជិ។ ឯវំ អបរេចិ
សត្ត រាជានោ “ពារាណសីនគរំ គណ្ឌិស្សមី” តិ អាគតា។ តេចិ រាជានោ សត្ត
វជ្ជានិ ធម្មេត្វា ពោធិសត្តស្ស សន្តិកេយេវ បព្ពជិសុ។ ហត្ថិចិ អវញ្ញហត្ថិ ជាតា,
អស្សចិ អវញ្ញអស្ស ជាតា, រថាចិ អវញ្ញេយេវ វិនជ្ជា, កណ្ណាការេសុ
កហាបលោ អស្សមបទេ វាលុកំ កត្វា វិកិរិសុ។ សព្វេចិ
អភិញ្ញាសមាបត្តិយោ និព្ពត្តត្វា ជីវិតបរិយោសានេ ព្រហ្មលោកបរាយណា
អហេសុំ។ តិវច្ឆានគតា ហត្ថិអស្សចិ ឥសិគលោ ចិត្តំ បសាទេត្វា
ធកាមាវចរលោកេសុ និព្ពត្តិសុ។

សត្តា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហារិក្ខា សច្ចានិ បកាសេត្វា “ន, ភិក្ខុវេ, ឥន្ទានេវ,
បុព្វេបិ រជ្ជំ បហាយ និក្ខន្តោយេវា” តិ វត្ថុ ជាតកំ សមោធានេសិ - “តនា ធាតុ
អធិវត្ថា ទេវធីតា ឧប្បលវណ្ណា អហោសិ, សុនន្តោ សារថិ សារិបុត្តោ,
មាតាបិតរោ មហារាជកុលានិ, សេសបរិសា ពុទ្ធបរិសា, មូគបក្ខបណ្ឌិតោ បន
អហាមេវ សម្មាសម្ពុទ្ធា អហោសិ” ត្ថិ។

មូគបក្ខជាតកវណ្ណានា បឋមា។

[៥៣៩] ២. មហាជនកជាតកវណ្ណានា

កោយំ មជ្ឈេ សមុទ្ធស្មិន្ទិ ឥទំ សត្តា ជេតវនេវិហារេន្តោ មហាភិនិក្ខមនំ
អារត្ត កថេសិ។ ឯកទិវសញ្ញា ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ សន្និសិទ្ធា តថាគតស្ស
មហាភិនិក្ខមនំ វណ្ណាយន្តា និសីធិសុ។ សត្តា អាកន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ,
ឯតវហិ កថាយ សន្និសិទ្ធា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា” តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខុវេ,
ឥន្ទានេវ, បុព្វេបិ តថាគតោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តោយេវា” តិ វត្ថុ តេហិ
យាថិតោ អតីតំ អាហារិ។

អតីតេ វិទេហារជ្ជេ មិច្ឆិលាយំ មហាជនកោ នាម រាជា រជ្ជំ កាវេសិ។ តស្ស
ទ្វេ បុត្តា អហោសុំ អរិជ្ជជនកោ ច ចោលជនកោ ចាតិ។ តេសុ រាជា
ជេដ្ឋបុត្តស្ស ឧបរជ្ជំ អនាសិ, កនិជ្ជស្ស សេនាបតិជ្ជានំ អនាសិ។ អបរភាគ
មហាជនកោ កាលមកាសិ។ តស្ស សរីរកិច្ចំ កត្វា រញ្ជោ អច្ចយេន
អរិជ្ជជនកោ រាជា ហុត្វា ឥតរស្ស ឧបរជ្ជំ អនាសិ។ តស្សេកោ ចាទមូលិកោ
អមច្ឆោ រញ្ជោ សន្តិកំ គន្ធា “ទេវ, ឧបរាជា តុម្ពេ យាតតុកាមោ” តិ អាហា។
រាជា តស្ស បុនប្បុនំ កថំ សុត្វា កនិជ្ជស្ស សិនេហំ ភិន្ទិត្វា ចោលជនកំ
សន្និលិកាហិ ពន្លាបេត្វា រាជនិវេសនតោ អរិទ្ធវេ ឯកស្មី គេហេ វសាបេត្វា

អារក្ខំ ២បេសិ។ កុមារា “សបាបំ ភាតុ វេរីម្ហិ, សង្ខលីកាបិ មេ ហត្ថចាទា មា មុច្ឆន្ត, ធូរម្បិ មាវិវីយតុ, សចេ នោ វេរីម្ហិ, សង្ខលីកាបិ មេ ហត្ថចាទា មុច្ឆន្ត, ធូរម្បិ វិវីយតុ” តិ សច្ចកិរិយមកាសិ។ តាវនេវ សង្ខលីកាបិ ខណ្ឌាខណ្ឌំ ជិដ្ឋិសុ, ធូរម្បិ វិវដំ។ សោ និក្ខមិត្វា ឯកំ បច្ចន្តតាមំ គន្ធា វាសំ កប្បេសិ។

បច្ចន្តតាមវាសិនោ តំ សញ្ញានិត្វា ឧបជ្ឈហិសុ។ រាជាបិ តំ គាហាបេតុ នាសត្វិ។ សោ អនុបុព្វេន បច្ចន្តជនបទំ ហត្ថគតំ កត្វា មហាបរិវារោ ហុត្វា “អហំ បុព្វេ ភាតុ ន វេរី, ឥទានិ បន វេរីម្ហិ” តិ មហាជនបរិវត្តោ មិចិលំ គន្ធា ពហិនគរេ ខន្ធាវារំ កត្វា វាសំ កប្បេសិ។ នគរវាសិនោ យោធា “កុមារា កិរ អាគតោ” តិ សុត្វា យេតុយ្យេន ហត្ថិអស្សវាហនាទិនិ គហេត្វា តស្សេវ សន្តិកំ អាគមីសុ, អញ្ញេបិ នាគរា អាគមីសុ។ សោ ភាតុ សាសនំ បេសេសិ “នាហំ បុព្វេ តុម្ហាកំ វេរី, ឥទានិ បន វេរីម្ហិ, ធន្តំ វា មេ ទេថ, យុទ្ធី វា” តិ។ រាជា តំ សុត្វា យុទ្ធី កាតុំ ឥច្ឆន្តោ អគ្គមហេសី អាមន្តេត្វា “ភទ្កេ, យុទ្ធវេ ជយបរាជយោ នាម ន សក្កាញាតុំ, សចេ មម អន្តរាយោ ហោតិ, តុំ គព្ពំ រក្ខេយ្យាសី” តិ វត្វា មហាតិយា សេនាយ បរិវត្តោ នគរា និក្ខមិ។

អថ នំ យុទ្ធវេ ចោលជនកស្ស យោធា ជីវិតក្ខយំ ចាបេសុ។ តទា “រាជា មតោ” តិ សកលនគរេ ឯកកោលាហលំ ជាតំ។ ទេវីបិ តស្ស មតភារំ ញត្វា សីយំ សីយំ សុវណ្ណាសារាទិនិ គហេត្វា បច្ឆិយំ បក្ខិបិត្វា មត្តកេ កិលិដ្ឋបិលោតិកំ អត្ថវិត្វា ឧបរិ តណ្ហាលេ ឱកិរិត្វា កិលិដ្ឋបិលោតិកំ និវាសេត្វា សរីរំ វិរូបំ កត្វា បច្ឆិ សីសេ ២បេត្វា ទិវា ទិវស្សេវ និក្ខមិ, ន កោចិ នំ សញ្ញានិ។ សា ឧត្តរធូរេន និក្ខមិត្វា កត្តចិ អគតបុព្វត្វា មគ្គំ អជានន្តិ ទិសំ វត្តាបេតុំ អសក្កោន្តិ កេវលំ “កាលចម្បានគរំ នាម អត្ថិ” តិ សុតត្វា

“កាលចម្បានគរំ គមិកា នាម អត្ថី”តិ បុច្ឆមាណ ឯកិកា សាលាយំ និសីទិ។
កុច្ឆិម្ហំ បនស្សនំ ទិព្ពត្ថសត្តោ ន យោ វា សោ វា, បូរិសចារមី មហាសត្តោ ទិព្ពត្ថិ។

តស្ស តេជេន សក្កស្ស ភវនំ កម្មិ។ សក្កោ អារុទ្ធោត្តោ តំ ការណំ ញត្វា
“តស្ស កុច្ឆិយំ ទិព្ពត្ថសត្តោ មហាបុញ្ញោ, មយា គន្ធីវដ្ឋតី”តិ ចិន្តេត្វា
បដិច្ឆន្តយោគ្គំ មាបេត្វា តត្ថ មញ្ញំ បញ្ញាបេត្វា មហាល្លកបុរិសោ វិយ យោគ្គំ
ចាដេត្តោ តាយ និសីទសាលាយ ធូរេ វេត្វា “កាលចម្បានគរំ គមិកា នាម
អត្ថី”តិ បុច្ឆិ។ “អហំ, តាត, គមិស្សមី”តិ។ “តេន ហិ យោគ្គំ អារុយ្ហំ និសីទ,
អម្ពា”តិ។ “តាត, អហំ បរិបុណ្ណាគត្តា, ន សក្កា មយា យោគ្គំ អភិរុហិតុំ, បច្ឆតោ
បច្ឆតោ គមិស្សមី, ឥមិស្ស បន មេ បច្ឆិយា ឱកាសំ ទេហី”តិ។ “អម្ព, កី វទេសិ,
យោគ្គំ ចាដេតុំ ជាននសមត្តោ នាម មយា សទិសោ នត្ថិ។ អម្ព, មា ភាយិ,
អារុយ្ហំ និសីទា”តិ។ សា “តាត, សាធ្វ”តិ វទតិ។ សោ តស្ស អារោហានកាលេ
អត្តនោ អានុភាវេន វាតបុណ្ណាភស្តុបម្ពំ វិយ បថី ឧន្ទាមេត្វា យោគ្គស្ស
បច្ឆិមន្តេ បហារាបេសិ។ សា អភិរុយ្ហំ សយនេ និបច្ឆិត្វា “អយំ ទេវតា
ភវិស្សតី”តិ អញ្ញាសិ។ សា ទិព្ពសយនេ និបច្ឆមត្តាវ និទ្ទំ ឱក្កមិ។

អថ នំ សក្កោ តីសយោជនមត្តកេ ឯកំ នទី បត្វា បពោធចត្វា “អម្ព,
ឱតិវត្វា នទិយំ ម្ហាយិ ត្វា ឧស្សីសកេ សាជកយុតំ អត្ថិ, តំ និវាសេហិ,
អន្តោយោគ្គេ បុជគត្តំ អត្ថិ, តំ ភុញ្ញាហី”តិ អាហា។ សា តថា កត្វា បុន និបច្ឆិត្វា
សាយន្តសមយេ កាលចម្បានគរំ បត្វា ធូរជ្ឈាលកថាការេ ទិស្វា “តាត, កី
នាម នគរមេត”តិ បុច្ឆិ។ “កាលចម្បានគរំ, អម្ពា”តិ។ “កី វទេសិ, តាត, ននុ
អម្ពាកំ នគរតោ កាលចម្បានគរំ សជ្ជិយោជនមត្តកេ ហោតី”តិ? “ឯវំ, អម្ព,
អហំ បន ឧដុមគ្គំ ជាតាមី”តិ។ អថ នំ ទក្ខិណាធូរសមីបេ ឱតារេត្វា “អម្ព,

អម្ពកំ គាមោ បុរោ អត្ថិ, តុំ គន្ធា នគរំ បរិសាហី” តិ វត្វា បុរោ គន្ធាវិយ
សក្កោ អន្តរាយិ ត្វា សកជ្ជានមេវ គតោ។

ទេវីបិ ឯកិការ៍ សាលាយំ និសីទិ។ តស្មី ខណោ ឯកោ ទិសាចាមោក្ខោ
អាចរិយោ កាលចម្បានគរវាសី មន្តជ្ឈាយកោ ព្រាហ្មណោ បញ្ចាហិ
មាណវកសតេហិ បរិវតោ ម្ហានត្ថាយ គន្ធន្តោ ទូរតោវ ឱលោកេត្វា តំ អភិវុបំ
សោភគ្គប្បត្តំ តត្ថ និសីទំ ទិស្វា តស្ស កុច្ឆិយំ មហាសត្តស្សនុភាវេន សហ
ទស្សនេនេវ កនិជ្ជភគិនិសីនេហំ ឧប្បាទេត្វា មាណវកេ ពហិ ឋបេត្វា
ឯកការ៍ សាលំ បរិសិត្វា “ភគិនិ, កតរតាមវាសិកា ត្វ” ត្ថិ បុច្ឆិ។ “តាត,
មិចិលាយំ អវិជ្ជជនករញ្ញោ អគ្គមហេសីម្ហ” តិ។ “អម្ព, ឥធ កស្មា
អាគតាសី” តិ? “តាត, ចោលជនកេន រាជា មារិតោ, អថាហំ ភីតា ‘គព្ពំ
អនុវត្តិស្សមី’ តិ អាគតា” តិ។ “អម្ព, ឥមស្មី បនតេ នគរេ កោចិ ញាតកោ
អត្ថិ” តិ? “នត្ថិ, តាតា” តិ។ តេន ហិ មា ចិន្តយិ, អហំ ឧទិច្ចព្រាហ្មណោ
មហាសាលោ ទិសាចាមោក្ខអាចរិយោ, អហំ តំ ភគិនិជ្ជានេ ឋបេត្វា
បដិជគ្គិស្សមិ, តុំ “ភាតិកា” តិ មំ វត្វា ចាទេសុ គហេត្វា បរិទេវាតិ។ សា
មហាសទ្ធិំ កត្វា តស្ស ចាទេសុ គហេត្វា បរិទេវិ។ តេ ទ្វេបិ អញ្ញមញ្ញំ
បរិទេវីសុ។

អថស្ស អន្តេវាសិកា មហាសទ្ធិំ សុត្វា ឱប្បំ ឧបដាវិត្វា “អាចរិយ, កី តេ
ហោតី” តិ បុច្ឆិសុ។ សោ អាហា - “កនិជ្ជភគិនិ មេ ឯសា, អសុកកាលេ នាម
មយាវិធា ជាតា” តិ។ អថ មាណវា “តវ ភគិនិ ទិជ្ជកាលតោ បដ្ឋាយ មា
ចិន្តយិត្ត អាចរិយា” តិ អាហំសុ។ សោ មាណវេ បដិច្ចន្ទយោគ្គំ អាហារាបេត្វា តំ
តត្ថ និសីទាបេត្វា “តាតា, វោ គន្ធា ព្រាហ្មណីយា មម កនិជ្ជភគិនិការ៍
កថេត្វា សព្ពកិច្ចានិ កាតុំ វទេថា” តិ វត្វា គេហំ បេសេសិ។ តេ គន្ធា

ព្រាហ្មណ៍យា កថេសុំ។ អថ នំ ព្រាហ្មណ៍បិ ឧណ្ហោនកេន ម្ពាបេត្វា សយំ
បញ្ញាបេត្វា និបជ្ជាបេសិ។ អថ ព្រាហ្មណោបិ ម្ពាត្វា អាគតោ ភោជនកាលេ
“ភគិនី មេ បក្កោសថា”តិ បក្កោសាបេត្វា តាយ សទ្ធិ ឯកតោ ភុញ្ញត្វា
អន្តោនិវេសនេយេវ តំ បដិជគី។

សា ន ចិនស្សេវ សុវណ្ណាវណ្ណំ បុត្តំ វិជាយិ, “មហាជនកកុមារោ”តិស្ស
អយ្យកសន្តកំ នាមមកាសិ។ សោ វឌ្ឍមាធា ទារកេហិ សទ្ធិ កិឡន្តោ យេ តំ
រោសេន្តិ, តេ អសម្ពិទ្ធខត្តិយកុលេ ជាតត្តា មហាពលវតាយ ចេវ
មានេទ្ធតាយ ច ទន្ធា គហេត្វា បហវតិ។ តទា តេ មហាសទ្ធនេ រោទន្តា “កេន
បហជា”តិ វុត្តេ “វិជវាបុត្តោ”តិ វុទន្តិ។ អថ កុមារោ ចិន្តេសិ “ឥមេ មំ
វិជវាបុត្តោ”តិ អភិណ្ឌំ វុទន្តិ, ហោតុ, មម មាតវំ បុច្ឆិស្សមី”តិ។ សោ ឯកទិវសំ
មាតវំ បុច្ឆិ “អម្ព, កោ មយ្ហំ បិតា”តិ? អថ នំ មាតា “តាត, ព្រាហ្មណោ តេ
បិតា”តិ វុញ្ញេសិ។ សោ បុនទិវសេបិ ទារកេ បហវត្តោ “វិជវាបុត្តោ”តិ វុត្តេ “ននុ
ព្រាហ្មណោ មេ បិតា”តិ វុត្តោ “ព្រាហ្មណោ កី តេ ហោតី”តិ វុត្តេ ចិន្តេសិ “ឥមេ
មំ, ព្រាហ្មណោ តេ កី ហោតី”តិ អភិណ្ឌំ វុទន្តិ, មាតា មេ ឥទំ ការណំ
យថាភូតំ ន កថេសិ, សា អត្ថនោ មនេន មេ ន កថេស្សតិ, ហោតុ,
កថាបេស្សមី ន”ន្តិ។ សោ ចញ្ញំ បិវត្តោ ជនំ ទន្តេហិ ខំសិត្វា “អម្ព, មេ បិតវំ
កថេហិ, សថេ ន កថេស្សសិ, ជនំ តេ ជិន្និស្សមី”តិ អាហា។ សា បុត្តំ វុញ្ញេតុ
អសក្កោន្តិ “តាត, តុំ មិចីលាយំ អវិជ្ជជនករញ្ញោ បុត្តោ, បិតា តេ
ចោលជនកេន មារិតោ, អហំ តំ អនុវត្តន្តិ ឥមំ នគរំ អាគតា, អយំ
ព្រាហ្មណោ មំ ភគិនិជ្ជានេ ឯបេត្វា បដិជគ្គតី”តិ កថេសិ។ សោ តំ សុត្វា តតោ
បជ្ជាយ “វិជវាបុត្តោ”តិ វុត្តេបិ ន កុដ្ឋិ។

សោ សោឡសរស្សត្តន្តរេយេវ តយោ វេទេ ច សត្តសិប្បានិ ច ឧគ្គណ្ហិ,
សោឡសរស្សិកកាលេ បន ឧត្តមរូបធរោ អហោសិ។ អថ សោ “បិតុ សន្តកំ
រជ្ជំ គណ្ហិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា មាតរំ បុច្ឆ “អម្ព, កិត្វិ ជនំ តេ ហត្ថេ អត្ថិ, ឧទាហុ
នោ, អហំ វោហារំ កត្វា ជនំ ឧប្បាទេត្វា បិតុ សន្តកំ រជ្ជំ គណ្ហិស្សមី” តិ។ អថ
នំ មាតា អាហា - “តាត, នាហំ តុច្ឆហត្ថា អាគតា, តយោ មេ ហត្ថេ ជនសារា
អត្ថិ, មុត្តសារោ, មណីសារោ, វេទិសារោតិ, តេសុ ឯកេកោ
រជ្ជគ្គហណាប្បមាលោ, តំ គហេត្វា រជ្ជំ គណ្ហា, មា វោហារំ ករី” តិ។ “អម្ព,
ឥទម្បិ ជនំ មយ្ហមេវ ឧបឡំ កត្វា ទេហិ, តំ បន គហេត្វា សុវណ្ណាភូមិ គន្ធា ពហុ
ជនំ អាហារិត្វា រជ្ជំ គណ្ហិស្សមី” តិ។ សោ ឧបឡំ អាហារាបេត្វា គណ្ហិកំ កត្វា
សុវណ្ណាភូមិ គមិកេហិ វាលិដេហិ សទ្ធិ នាវាយ ភណ្ឌំ អាហារេត្វា បុន និវត្តិត្វា
មាតរំ វុទ្ធិត្វា “អម្ព, អហំ សុវណ្ណាភូមិ គមិស្សមី” តិ អាហា។ អថ នំ មាតា អាហា -
“តាត, សមុទ្ពោ នាម អប្បសិទ្ធិកោ ពហុអន្តរាយោ, មា គច្ឆ, រជ្ជគ្គហណាយ
តេ ជនំ ពហុ” តិ។ សោ “គច្ឆិស្សមេវ អម្ព” តិ មាតរំ វុទ្ធិត្វា គេហា និក្ខម្ព នាវំ
អភិរុហិ។

តំ ទិវសមេវ ចោលជនកស្ស សរីរេ រោគោ ឧប្បជ្ឈិ, អនុដ្ឋានសេយ្យំ សយិ។
តទា សត្ត ជជ្ឈិសតានិ នាវំ អភិរុហីសុ។ នាវា សត្តទិវសេហិ សត្ត
យោជនសតានិ គតា។ សា អតិចណ្ឌាវេគេន គន្ធា អត្តានំ វហិតុំ នាសក្ខិ,
ជលកានិ ភិណ្ឌនិ, តតោ តតោ ឧទកំ ឧគ្គតំ, នាវា សមុទ្ធមជ្ឈេ និមុត្តា។
មហាជនា រោទន្តិ បរិទេវន្តិ, នាជានេវតាយោ នមស្សន្តិ។ មហាសត្តោ បន នេវ
រោទតិ ន បរិទេវតិ, ន ទេវតាយោ នមស្សតិ, នាវាយ បន និមុជ្ឈនការំ ញត្វា
សប្បិរា សក្ខរំ ឌីមទ្ធិត្វា កុច្ឆិប្បំ ខាទិត្វា ទ្វេ មជ្ឈកសាជកេ តេលេន តេមេត្វា
ទន្ធា និវាសេត្វា កូបកំ និស្សយ បិតោ នាវាយ និមុជ្ឈនសមយេ កូបកំ
អភិរុហិ។ មហាជនា មច្ឆកច្ឆបភក្ខា ជាតា, សមន្តា ឧទកំ អឡ្ហសភមត្តំ

លោហិតំ អហោសិ។ មហាសត្តោ ក្របកមត្តកេ បិតោ។ “ឥមាយ នាម
ទិសាយ មិចិលនគរ”ន្តិ ទិសំ វវត្ថុបេត្វា ក្របកមត្តកា ឧប្បតិក្ខា មជ្ជកជ្ជបេ
អតិក្កម្ម មហាពលវតាយ ឧសភមត្តកេ បតិ។ តំ ទិវសមេវ ចោលជនកោ
កាលមកាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ មហាសត្តោ មណីវណ្ណាសុ ឧមីសុ បរិវត្តន្តោ
សុវណ្ណាភូត្វោវិយ សមុទ្ធី តរតិ។ សោ យថា ឯកទិវសំ, ឯវំ សត្តាហំ តរតិ,
“ឥទានិ បុណ្ណាមិទិវសោ”តិ វេលំ បន ឡិលោកេត្វា លោណោទកេន មុខំ
វិក្កាលេត្វា ឧចោសថិកោ ហោតិ។

តទា ច “យេ មាតុបដ្ឋានាទិគុណយុត្តា សមុទ្ធេ មរិតុំ អនុជ្ជរិកា សត្តា,
តេ ឧទ្ធារេហី”តិ ចត្វហិ លោកចាលេហិ មណីមេខលា នាម ទេវធីតា
សមុទ្ធរក្ខិកា ឋបិតា ហោតិ។ សា សត្ត ទិវសានិ សមុទ្ធី ន ឡិលោកេសិ,
ទិព្ភសម្បត្តិ អនុភវន្តិយា កិរស្សា សតិ បមុជ្ជា។ “ទេវសមាគមំ គតា”តិ បិ
វទន្តិ។ អថ សា “អដ្ឋ មេ សត្តមោ ទិវសោ សមុទ្ធី អនោលោកេន្តិយា, កា នុ ខោ
បវត្តិ”តិ ឡិលោកេន្តិ មហាសត្តំ ទិស្វា “សចេ មហាជនកកុមារោ សមុទ្ធេ
នស្សិស្ស, ទេវសមាគមបវេសនំ នលភិស្ស”ន្តិ ចិន្តេត្វា មហាសត្តស្ស អវិទូរេ
អលង្កតេន សរិរេន អាគាសេ ឋត្វា មហាសត្តំ វិមំសមាធា បឋមំ គាថមាហា -

១២៣.

“កោយំ មជ្ឈេ សមុទ្ធស្មី, អបស្សំ តិរមាយុហេ;
កំ ត្វំ អត្ថវសំ ព្រាត្វា, ឯវំ វាយមសេ ភុស”ន្តិ។

តត្ថ អបស្សំ តិរមាយុហេតិ តិវំ អបស្សន្តោវ អាយុហេតិ វិវិយំ ករោតិ។

អថ មហាសត្តោ តស្ស វេទនំ សុត្វា “អដ្ឋមេ សត្តមោ ទិវសោ សមុទ្ធំ
តរន្តស្ស, នមេ ទុតិយោ សត្តោ ទិដ្ឋបុព្វោ, កោ នុ មំ វេទតី” តិ អាគាសំ
ឡិលោកេន្តោ តំ ទិស្វា ទុតិយំ កាថមាហា -

១២៤.

“និសម្ម វត្ថំ លោកស្ស, វាយាមស្ស ច ទេវតេ;
តស្មា មជ្ឈេ សមុទ្ទស្នី, អបស្សំ តិវមាយុហោ” តិ។

តត្ថ និសម្ម វត្ថំ លោកស្ស តិ អហំ លោកស្ស វត្ថុ កិរិយំ ទិស្វា ឧបដាវេត្វា
វិហារមីតិ អត្តោ។ វាយាមស្ស ចាតិ វាយាមស្ស ច អានិសំសំ និសាមេត្វា
វិហារមីតិ ទីបេតិ។ តស្មា តិ យស្មា និសម្ម វិហារមិ, “បុរិសកាវេ នាម ន
នស្សតិ, សុខេ បតិជ្ជាបេតី” តិ ជានាមិ, តស្មា តិវំ អបស្សន្តោបិ អាយុហាមិ
វិរិយំ ករោមិ, ន ឧក្កណ្ណាមិ តិ។

សា តស្ស ធម្មកថំ សុត្វា ឧត្តរិ សោតុកាមា ហុត្វា បុន កាថមាហា -

១២៥.

“តម្ពីវេ អប្បមេយ្យស្មី, តិវំ យស្ស ន ទិស្សតិ;
មោយោ តេ បុរិសវាយាមោ, អប្បត្វាវ មរិស្សសី” តិ។

តត្ថ អប្បត្វា តិវំ អប្បត្វាយេវ។

អថ នំ មហាសត្តោ “ទេវតេ, កី នាមេតំ កថេសិ, វាយាមំ កត្វា មរន្តោបិ
ករបាតោ មុច្ឆិស្សមី” តិ វត្វា កាថមាហា -

១២៦.

“អនណោ ញាតិនំ ហោតិ, ទេវានំ បិតុនញា សោ;

ករំ បុរិសកិច្ចានិ, ន ច បច្ឆានុតប្បតិ"តិ។

តត្ថ អនណោតិ វាយាមំ ករោន្តោ ញាតីនព្វោវ ទេវតានព្វា ព្រហ្មានព្វា
អន្តរេ អនណោ ហោតិ អគរបិទោ អនិទ្ទិទោ។ ករំ បុរិសកិច្ចានីតិ យថា សោ
បុគ្គលោ បុរិសេហិ កត្តញ្ញានិ កម្មានិ ករំ បច្ឆាកាលេ ន ច អនុតប្បតិ, យថា
នានុសោចតិ, ឯវាហម្មិ វិរិយំ ករោន្តោ បច្ឆាកាលេ នានុតប្បាមិ
នានុសោចាមីតិ អត្ថោ។

អថ នំ ទេវធីតា កាថមាហា -

១២៧.

“អចារនេយ្យំ យំ កម្មំ, អដលំ កិលមធុទ្គយំ;
តត្ថ កោ វាយាមេនត្ថោ, មច្ចុ យស្សាភិនិប្បត”ន្តិ។

តត្ថ អចារនេយ្យន្តិ វាយាមេន មត្តកំ អចាបេតព្ពំ។ មច្ចុ យស្សាភិនិប្បតន្តិ
យស្ស អជ្ឈានេ វាយាមករណស្ស មរណមេវ និប្បន្នំ, តត្ថ កោ
វាយាមេនត្ថោតិ។

ឯវំ ទេវធីតាយ វុត្តេ តំ អប្បដិភានំ ករោន្តោ មហាសត្តោ ឧត្តរិ កាថា
អាហា -

១២៨.

“អចារនេយ្យមច្ចន្តំ, យោវិទិទ្វាន ទេវតេ;
ន រក្ខេ អត្ថនោ ចាណំ, ជញ្ញា សោ យទិ ហាបយេ។

១២៩.

“អធិប្បាយដលំ ឯកេ, អស្មី លោកស្មី ទេវតេ;

បយោជយន្តិ កម្មានិ, តានិ ឥន្ទ្រន្តិ វា ន វា។

១៣០.

“សន្និដ្ឋិកំ កម្មជលំ, ននុ បស្សសិ ទេវតេ;
សន្នា អញ្ញោ តរាមហំ, តញ្ចា បស្សមិ សន្តិកេ។

១៣១.

“សោ អហំ វាយមិស្សមិ, យថាសត្តិ យថាពលំ;
គច្ឆំ ចារំ សមុទ្ទស្ស, កស្សំ បុរិសការិយ”ន្តិ។

តត្ថ អច្ចន្តន្តិ យោ “ឥទំ កម្មំ វិរិយំ កត្វា និច្ឆានេតុំ ន សក្កា, អច្ចន្តមេវ
អចារនេយ្យ”ន្តិ វិទិត្វា ចណ្ណាហត្ថិអាទយោ អបរិហរន្តោ អត្តនោ ចាលំ ន
រក្ខតិ។ ជញ្ញា សោ យទិ ហាបយេតិ សោ យទិ តាទិសេសុ ហានេសុ វិរិយំ
ហាបេយ្យ, ជានេយ្យ តស្ស កុសីតភាវស្ស ជលំ។ ត្វំ យំ វា តំ វា និរត្តកំ
វេទសីតិ ធីបេតិ។ ចាឡិយំ បន “ជញ្ញា សោ យទិ ហាបយ”ន្តិ លិខិតំ, តំ
អជ្ឈកថាសុ នត្តិ។ អធិប្បាយជលន្តិ អត្តនោ អធិប្បាយជលំ សម្បស្សមាណ
ឯកច្ឆេ បុរិសា កសិវណិជ្ជាធិនិ កម្មានិ បយោជយន្តិ, តានិ ឥន្ទ្រន្តិ វា ន វា
ឥន្ទ្រន្តិ។ “ឯត្ថ កមិស្សមិ, ឥទំ ឧត្តហេស្សមិ”តិ បន កាយិកចេតសិកវិរិយំ
ករោន្តស្ស តំ ឥន្ទ្រតេវ, តស្មា តំ កាតុំ វេទតិយេវាតិ ទស្សេតិ។ សន្នា អញ្ញោ
តរាមហន្តិ អញ្ញោ ជនា មហាសមុទ្ទេ សន្នា និមុត្តា វិរិយំ អករោន្តា
មច្ឆកច្ឆបភក្ខា ជាតា, អហំ បន ឯកកោវ តរាមិ។ តញ្ចា បស្សមិ សន្តិកេតិ
ឥទំ មេ វិរិយជលំ បស្ស, មយា ឥមិនា អត្តភាវេន ទេវតា នាម ន ទិដ្ឋបុត្តា,
សោហំ តញ្ចា ឥមិនា ទិព្វរូបេន មម សន្តិកេ បិតំ បស្សមិ។ យថាសត្តិ
យថាពលន្តិ អត្តនោ សត្តិយា ច ពលស្ស ច អនុរូបំ។ កស្សន្តិ ករិស្សមិ។

តតោ ទេវតា តស្ស តំ ទន្ទ្យវចនំ សុត្វា ជុតី ករោន្តី កាថមាហា -

១៣២.

“យោ ភូ ឯវំ គតេ ឌីយេ, អប្បមេយ្យេ មហាឆ្លាវេ;
ធម្មវាយាមសម្មុទ្ទោ, កម្មនា នាវសីទសិ;
សោ ភូ តត្ថេវ គច្ឆាហិ, យត្ថ តេ និរតោ មនោ”តិ។

តត្ថ ឯវំ គតេតិ ឯវ្យបេ គម្ពីរេ វិត្ថតេ មហាសមុទ្ទេ។ ធម្មវាយាមសម្មុទ្ទោតិ
ធម្មវាយាមេន សមម្ពាគតោ។ កម្មនាតិ អត្ថនោ បុរិសការកម្មេន។
នាវសីទសីតិ ន អវសីទសិ។ យត្ថ តេតិ យស្មី ហ្វានេ តវ មនោនិរតោ, តត្ថេវ
គច្ឆាហិតិ។

សា ឯវញ្ចា បនវត្វា “បណ្ឌិត មហាបរក្កម, កុហិ តំ នេមី”តិ បុច្ឆិ។
“មិច្ឆិលនគរ”ន្តិ វុត្ថេ សា មហាសត្តំ បុប្ផកលាបំ វិយ ឧត្តិបិត្វា ឧកោហិ
ហត្ថហិ បរិគ្គយ្ហ ឧវេ និបជ្ជាបេត្វា បិយបុត្តំ អាទាយ គច្ឆន្តិវិយ អាគាសេ
បក្ខន្ធិ។ មហាសត្តោ សត្តាហំ លោឈោនកេន ឧបក្កសរីរោ ហុត្វា ទិព្វជស្សេន
ដុដ្ឋា និទ្ធិ ឌីក្កមិ។ អថ នំ សា មិច្ឆិលំ នេត្វា អម្ពវនុយ្យានេ មជ្ឈិមសិលាបដ្ឋេ
ទក្ខិណាបស្សេន និបជ្ជាបេត្វា ឧយ្យានទេវតាហិ តស្ស អារក្ខំ កាហាបេត្វា
សកជ្ជានមេវ គតា។

តទា ចោលជនកស្ស បុត្តោ នត្តិ។ ឯកា បនស្ស ដីតា អហោសិ, សា
សីវលីទេវី នាម បណ្ឌិតា ព្យត្តា។ អមច្ឆា តមេនំ មរណាមញ្ចេ និបន្នំ បុច្ឆិសុ
“មហារាជ, តុម្ពេសុ ធិវត្ថុតេសុ រន្ធិ កស្ស ទស្សមា”តិ? អថ នេ វាជា “តាតា,
មម ដីតវំ សីវលីទេវី អាវាធេតុំ សមត្ថស្ស រន្ធិ ទេវ, យោ វា បន
ចតុរស្សបល្ល័ង្កស្ស ឧស្សីសកំ ជាតាតិ, យោ វា បន សហស្សថាមជនុំ

អាហារបេតុំ សក្កោតិ, យោវា បន សោឡស មហានិទិ ជីហរិតុំ សក្កោតិ, តស្ស
រដ្ឋំ ធម្មា”តិ អាហា។ អមច្ឆា “នេវ, តេសំ នោ និទិទំ ឧទ្ធានំ កថេថា”តិ អាហំសុ។
អថ រាជា -

“សូរិយុគ្គមនេ និទិ, អថោ ឌុក្កមនេ និទិ;
អន្តោ និទិ ពហិ និទិ, ន អន្តោ ន ពហិ និទិ។

“អាហារនេ មហានិទិ, អថោ ឌុរោហនេ និទិ;
ចត្វសុ មហាសាលេសុ, សមន្តោ យោជនេ និទិ។

“ទន្តុគ្គសុ មហានិទិ, វាលគ្គសុ ច កេបុកេ;
រុក្ខុគ្គសុ មហានិទិ, សោឡសេតេ មហានិទិ។

“សហស្សថាមោ បល្លង្កោ, សីវលីអារាជនេន ចា”តិ។ -
មហានិទិហិ សទ្ធិ ឥតវេសម្បិ ឧទ្ធានំ កថេសិ។ រាជា ឥមំ កថំ វត្វា
កាលមកាសិ។

អមច្ឆា រញ្ជោ អច្ចយេន តស្ស មតកិច្ចំ កត្វា សត្តមេ ធិវសេ សន្និបតិក្វា
មន្តយីសុ “អន្តោ រញ្ជោ អត្ថនោ ជីតវំ អារាជេតុំ សមត្ថស្ស រដ្ឋំ ធាតព្ពន្ធិវុត្ថំ,
កោ តំ អារាជេតុំ សក្ខិស្សតី”តិ។ តេ “សេនាបតិ វល្លកោ”តិ វត្វា តស្ស
សាសនំ បេសេសុំ។ សោ សាសនំ សុត្វា “សាធ្វ”តិ សម្បជិដ្ឋិត្វា រដ្ឋត្ថាយ រាជទ្វារំ
គន្ធា អត្ថនោ អាគតភារំ រាជជីតាយ អាហារាបេសិ។ សា តស្ស អាគតភារំ
ញាត្វា “អត្ថិ នុ ខុស្ស សេតច្ឆត្តសិវី ធាវេតុំ ធិតី”តិ តស្ស វីមសនត្ថាយ “ឱប្បំ
អាគច្ឆត្វ”តិ អាហា។ សោ តស្ស សាសនំ សុត្វា តំ អារាជេតុកាមោ
សោចានចានមូលតោ បដ្ឋាយ ជវេនាគន្ធា តស្ស សន្តិកេ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សា
វីមសមាធា “មហាតលេ ជវេន ធាវា”តិ អាហា។ សោ “រាជជីតវំ

តោសេស្សមី" តិ វេកេន បក្ខន្ទិ។ អថ នំ "បុន ឯហី" តិ អាហា។ សោ បុន វេកេន
អាគតោ។ សា តស្ស ធិតិយាវិរហិតភារំ ញត្វា "ឯហី សម្ម, ចាទេ មេ
សម្ពាហា" តិ អាហា។ សោ តស្ស អាវាជនត្ថំ និសីទិត្វា ចាទេ សម្ពាហិ។ អថ នំ
សា ឧវេ ចាទេន បហវិត្វា ឧត្តានកំ ចាតេត្វា "ឥមំ អន្ធពាលបុរិសំ ធិតិវិរហិតំ
ចោដេត្វា គីរាយំ គហេត្វា នីហរថា" តិ ទាសីនំ សញ្ញំ អទាសិ។ តា តថា ករិសុ។
សោ តេហិ "កី សេនាបតី" តិ បុដ្ឋោ "មា កថេថ, សា នេវ មនុស្សត្ថី, យ ភិក្ខុនី" តិ
អាហា។ តតោ ភណ្ណាភារិកោ គតោ, តម្បិ តថេវ លជ្ជាបេសិ។ តថា សេដ្ឋី,
ធលត្តក្កាហំ, អសិក្កាហន្តិ សព្វេបិ តេ លជ្ជាបេសិយេវ។

អថ អមច្ឆាសន្និបតិក្វា "រាជដីតំ អាវាជេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ,
សហស្សថាមធនុំ អាហេបេតុំ សមត្ថស្ស វជ្ជំ ទេថា" តិ អាហា, តម្បិ កោចិ
អាហេបេតុំ នាសក្ខិ។ តតោ "ចតុរស្សបល្លង្គស្ស ឧស្សីសកំ ជានន្តស្ស វជ្ជំ
ទេថា" តិ អាហា, តម្បិ កោចិ ន ជាតាតិ។ តតោ សោឡស មហានិដី នីហវិតុំ
សមត្ថស្ស វជ្ជំ ទេថា" តិ អាហា, តេបិ កោចិ នីហវិតុំ នាសក្ខិ។ តតោ "អម្ពោ
អរាជិកំ នាម វជ្ជំ ចាលេតុំ ន សក្កា, កី នុ ខោ កាតព្វ" តិ មន្តយីសុ។ អថ នេ
បុរោហិតោ អាហា - "កោ តុម្ពោ មា ចិន្តយីត្ថ, ដុស្សរេនំ នាម វិស្សន្នេតុំ វជ្ជតិ,
ដុស្សរេនេ ហិលទ្ធករាជា សកលជម្ពុជីបេ វជ្ជំ កាវេតុំ សមត្ថោ ហោតី" តិ។ តេ
"សាធ្វ" តិ សម្បជិដ្ឋិត្វា នគរំ អលង្ការាបេត្វា មជ្ឈលរេថ ចត្តារោ កុមុទវណ្ណោ
អស្សេយោដេត្វា ឧត្តមបច្ចត្ថរណំ អត្ថវិត្វា បញ្ចា រាជកកុដភណ្ណានិ
អាហេបេត្វា ចតុរង្គិនិយា សេនាយ បរិវារេសុំ។ "សសាមិកស្ស វេស្ស បុរតោ
ត្វិរិយានិ វជ្ជន្តិ, អសាមិកស្ស បច្ឆតោ វជ្ជន្តិ, តស្មា សព្វត្វិរិយានិ បច្ឆតោ
វាទេថា" តិ វិត្វា សុវណ្ណាភិដ្ឋារេន វេស្សបញ្ចា បតោទញ្ច អភិសិញ្ញិត្វា "យស្ស វជ្ជំ
កាវេតុំ បុញ្ញំ អតិ, តស្ស សន្តិកំ គច្ឆត្វ" តិ វេស្សន្នេសុំ។ អថ រថោ រាជតេហំ
បទភិក្ខុណំ កត្វា វេកេន មហាវីរី អភិរុហិ។

សេនាបតីអាធិយោ “ដុស្សរថោ មម សន្តិកំ អាគច្ឆតូ” តិ ចិន្តយីសុ។ សោ
សព្ពេសំ គេហានិ អតិ ក្កមិត្វា នគរំ បទក្ខិណំ កត្វា ចាចីនធារេន និក្ខមិត្វា
ឧយ្យាធាភិមុខោ ចាយាសិ។ អថ នំ វេគេន គច្ឆន្តំ ទិស្វា “និវត្តេថា” តិ អាហំសុ។
បុរោហិតោ “មា និវត្តយិត្ត, ឥច្ឆន្តោ យោជនសតម្បិ គច្ឆតុ, មា និវារេថា” តិ
អាហា។ រថោ ឧយ្យានំ បរិសិត្វា មជ្ឈលសិលាបដ្ឋំ បទក្ខិណំ កត្វា
អាហោនសន្តោ ហុត្វា អជ្ជាសិ។ បុរោហិតោ មហាសត្តំ និបន្នកំ ទិស្វា អមច្ច
អាមន្តេត្វា “អម្ពោ ឯកោ សិលាបដ្ឋេ និបន្នកោ បុរិសោ ទិស្សតិ,
សេតច្ឆត្តានុច្ឆរិកា បនស្ស ធិតិ អត្ថិតិ វា នត្ថិតិ វា នជាធាម, សចេ ឯស បុញ្ញវា
ភរិស្សតិ, អម្ពេ ន ឱលោកេស្សតិ, កាឡ កណ្តិសត្តោ សចេ ភរិស្សតិ,
ភីតតសិតោ ឧដ្ឋាយ កម្មមាធា ឱលោកេស្សតិ, តស្មា ខិប្បំ សត្តត្វិយានិ
បគ្គណ្ឌោថា” តិ អាហា។ តាវនេវ អនេកសតានិ ត្វិយានិ បគ្គណ្ឌីសុ។ តទា
ត្វិយសន្តោ សាគរយោសោរិយ អហោសិ។

មហាសត្តោ តេន សន្តេន បពុជ្ជិត្វា សីសំ វិវិត្វា ឱលោកេន្តោ មហាជនំ
ទិស្វា “សេតច្ឆត្តេន មេ អាគតេន ភរិតព្ព” តិ ចិន្តេត្វា បុន សីសំ ចារុបិត្វា
បរិវត្តិត្វា វាមបស្សេន និបដ្ឋិ។ បុរោហិតោ តស្ស ចាទេវិវិត្វា លក្ខណានិ
ឱលោកេន្តោ “តិជ្ជតុ អយំ ឯកោ ធិទោ, ចតុន្នម្បិ មហាធិបានំ រជ្ជំ ការេតុ
សមត្តោ ហោតី” តិ បុន ត្វិយានិ បគ្គណ្ឌាបេសិ។ អថ មហាសត្តោ មុខំវិវិត្វា
បរិវត្តិត្វា ឧក្ខិណាបស្សេន និបដ្ឋិត្វា មហាជនំ ឱលោកេសិ។ តទា បុរោហិតោ
បរិសំ ឧស្សារេត្វា អញ្ញលី បគ្គយ្ហ អវកុដ្ឋោ ហុត្វា “ឧដ្ឋហិ, ទេវ, រជ្ជំ តេ
ចាបុណាតី” តិ អាហា។ អថ នំ មហាសត្តោ “រាជា វោ កុហី” តិ បុច្ឆិត្វា
“កាលកតោ ទេវា” តិ វុត្តេ “តស្ស បុត្តោ វា ភាតា វា នត្ថិ” តិ បុច្ឆិត្វា “នត្ថិ
ទេវា” តិ វុត្តេ “តេន ហិ សាធុ រជ្ជំ ការេស្សមី” តិ វិត្វា ឧដ្ឋាយ សិលាបដ្ឋេ
បល្លង្គេន និសីធិ។ អថ នំ តត្ថេវ អភិសិញ្ជីសុ។ សោ មហាជនកោ ធាម រាជា

អហោសិ។ សោ រថវំ អភិរុយ្ហ មហាន្តេន សិរិវិភវេន នគរំ បរិសិត្វា រាជនិវេសនំ
អភិរុហន្តោ “សេនាបតិអាធិនំ តានេវ ឋានានិ ហោន្ត” តិ វិចារេត្វា មហាតលំ
អភិរុហិ។

រាជធីតា បន បុរិមសញ្ញាយ ឯវ តស្ស វីមំសនត្ថំ ឯកំ បុរិសំ អាណាបេសិ
“តាត, តុំ គច្ឆ, រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវំ វេទេហិ ទេវ, សីវលិទេវី តុម្ពេ
បក្កោសតិ, ឱប្បំ កិរាគច្ឆត្វ” តិ។ សោ គន្ធា តថា អាហោបេសិ។ រាជា បណ្ឌិតោ
តស្ស វេចនំ សុត្វាបិ អស្សុណាន្តោវិយ “អហោ សោគនោ វតាយំ ចាសាទោ” តិ
ចាសាទមេវ វណ្ណាតិ។ សោ តំ សាវេតុំ អសក្កោន្តោ គន្ធា រាជធីតាយ តំ បវត្តិ
អាហោបេសិ “អយ្យ, រាជា តុម្ពា កំ វេចនំ ន សុណាតិ, ចាសាទមេវ វណ្ណាតិ,
តុម្ពា កំ វេចនំ តិណំវិយ ន គណេតី” តិ។ សា តស្ស វេចនំ សុត្វា “សោ
មហាជ្ឈាសយោ បុរិសោ ភវិស្សតី” តិ ចិន្តេត្វា ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ បេសេសិ។
រាជាបិ អត្ថនោ រុចិយា បកតិគមនេន សីហោវិយ វិជម្ពមាទោ ចាសាទំ
អភិរុហិ។ តស្មី ឧបសង្កមន្តេ រាជធីតា តស្ស តេជេន សកភាវេន សណ្ឋាតុំ
អសក្កោន្តំ អាគន្ធា ហត្ថាលម្ពកំ អទាសិ។

សោ តស្ស ហត្ថំ ឱលម្ពិត្វា មហាតលំ អភិរុហិត្វា សមុស្សិតសេតច្ឆត្ត
រាជបល្លង្កេ និសីទិត្វា អមច្ចេ អាមន្តេត្វា “អម្ពោ, អត្ថិ បន វោ រញ្ញា កាលំ
ករោន្តេន កោចិ ឱវាទោ ទិន្នោ” តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, ទេវា” តិ វុត្តេ “តេន ហិ
វេទេហា” តិ អាហា។ ទេវ “សីវលិទេវី អាហាធមតុំ សមត្ថស្ស វន្នំ ទេហា” តិ តេន
វុត្តន្តិ។ សីវលិទេវីយា អាគន្ធា ហត្ថាលម្ពកោ ទិន្នោ, អយំ តាវ អាហាធីតា នាម,
អញ្ញំ វេទេហាតិ។ ទេវ “ចតុរស្សបល្លង្កស្ស ឧស្សីសកំ ជានិតុំ សមត្ថស្ស វន្នំ
ទេហា” តិ តេន វុត្តន្តិ។ រាជា “ឥទំ ទុដ្ឋានំ, ឧចាយេន សក្កា ជានិតុំ” តិ ចិន្តេត្វា
សីសតោ សុវណ្ណាសូចី និហរិត្វា សីវលិទេវីយា ហត្ថេ វេបេសិ “ឥមំ វេបេហិ” តិ។

សា តំ គហេត្វា បល្លង្គស្ស ឧស្សីសកេ វេបេសិ។ “ខត្តំ អនាសី”តិ បិ វេទន្តិយេវ។
សោ តាយ សញ្ញាយ “ឥទំ ឧស្សីសក”ន្តិ ព្រាត្វា តេសំ កថំ អស្សុណាឆ្មោរិយ
“កី កថេថា”តិ វត្វា បុន តេហិ តថា វុត្តេ “ឥទំ ជានិតុំ ន ករុ, ឯតំ ឧស្សីសក”ន្តិ
វត្វា “អញ្ញំ វេទេថា”តិ អាហា។ ទេវ, “សហស្សថាមធនុំ អាហេបេតុំ សមត្ថស្ស វជ្ជំ
ទេថា”តិ តេន វុត្តន្តិ។ “តេន ហិ អាហាវេន”ន្តិ អាហារាបេត្វា សោ ធនុំ បល្លង្គ
យថានិសិដ្ឋោវ ឥត្ថំ កប្បាសដោជនធនុំ វិយ អាហេបេត្វា “អញ្ញំ វេទេថា”តិ
អាហា។ “ទេវ, សោឡស មហានិដ្ឋំ នីហិវតុំ សមត្ថស្ស វជ្ជំ ទេថា”តិ តេន វុត្តន្តិ។
“តេសំ កិញ្ចិ ឧទ្ធានំ អត្ថី”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, ទេវា”តិ វុត្តេ “តេន ហិ នំ កថេថា”តិ
អាហា។ តេ “សូរិយុគ្គមនេ និដ្ឋំ”តិ ឧទ្ធានំ កថយីសុ។ តស្ស តំ សុណាន្តស្សេវ
គគនតលេ បុណ្ណាចឆ្មោរិយ សោ អត្តោ ចាកដោ អហោសិ។

អថ នេ រាជា អាហា - “អដ្ឋ, ភណ្ឌ, វេលា នត្ថិ, ស្មេ និង គណ្ឌិស្សមី”តិ។ សោ
បុនទិវេសេ អមច្ចេ សន្និចាតេត្វា បុច្ឆិ “តុម្កាកំ រាជា បច្ចេកពុទ្ធភោជេសី”តិ?
“អាម, ទេវា”តិ។ សោ ចិន្តេសិ “សូរិយោតិ នាយំ សូរិយោ, សូរិយសទិសត្តា បន
បច្ចេកពុទ្ធា សូរិយា នាម, តេសំ បច្ចុគ្គមនជ្ជានេ និដ្ឋនា ភវិតព្ព”ន្តិ។ តតោ រាជា
“តេសុ បច្ចេកពុទ្ធសុ អាគច្ឆន្តេសុ បច្ចុគ្គមនំ ករោឆ្មោ កតវំ ហំនំ គច្ឆតី”តិ
បុច្ឆិត្វា “អសុកជ្ជានំ នាម ទេវា”តិ វុត្តេ “តំ ហំនំ ខណិទ្វា និដ្ឋំ នីហាវថា”តិ និដ្ឋ
នីហារាបេសិ។ “គមនកាលេ អនុគច្ឆន្តោ កតុ វត្វា ឧយ្យោជេសី”តិ បុច្ឆិត្វា
“អសុកជ្ជានេ នាមា”តិ វុត្តេ “តតោបិ និដ្ឋំ នីហាវថា”តិ និដ្ឋំ នីហារាបេសិ។ អថ
មហាជនា ឧក្កដ្ឋិសហស្សនិ បវត្តន្តា “សូរិយុគ្គមនេ និដ្ឋំ”តិ វុត្តត្តា
សូរិយុគ្គមនទិសាយំ ខណាឆ្មាវិចរីសុ។ អថា “ឧក្កមនេ និដ្ឋំ”តិ វុត្តត្តា
សូរិយត្ថដ្ឋមនទិសាយំ ខណាឆ្មាវិចរីសុ។ “ឥទំ បន ធនំ ឥធរេ ហោតិ, អហោ
អច្ឆរិយ”ន្តិ បីតិសោមនស្សំ បវត្តយីសុ។ អន្តោនិដ្ឋតិ រាជគហេ មហាទ្វារស្ស
អន្តោឧម្មារា និដ្ឋំ នីហារាបេសិ។ ពហិ និដ្ឋតិ ពហិឧម្មារា និដ្ឋំ នីហារាបេសិ។ ន

អន្តោ នពហំ និធិតិ ហេដ្ឋាឧម្មារតោ និធិ នីហារាបេសិ។ អាហោហានេ និធិតិ
មង្គលហត្ថិ អាហោហានកាលេ សុវណ្ណានិស្សន្ទានិយា អត្តរណាដ្ឋានតោ និធិ
នីហារាបេសិ។ អថា ឡិហោហានេ និធិតិ ហត្ថិក្ខន្ធតោ ឡិហោហានដ្ឋានតោ និធិ
នីហារាបេសិ។ ចត្វសុ មហាសាលេស្វតិ ភូមិយំ កតឧបដ្ឋានដ្ឋានេ
សិរិសយនស្ស ចត្តារោ មញ្ញាទានា សាលមយា, តេសំ ហេដ្ឋា ចតស្សោ
និធិកុម្មិយោ នីហារាបេសិ។ សមម្ពន្ធយោជនេ និធិតិ យោជនំ នាម
រថយុគបមាណំ, សិរិសយនស្ស សមម្ពន្ធ រថយុគប្បមាណតោ និធិ
នីហារាបេសិ។ ទន្តគ្គេសុ មហានិធិតិ មង្គលហត្ថិដ្ឋានេ តស្ស ទ្វិន្ទំ ទន្តានំ
អភិមុខដ្ឋានតោ និធិ នីហារាបេសិ។ វាលគ្គេស្វតិ មង្គលហត្ថិដ្ឋានេ តស្ស
វាលធិសមុខដ្ឋានតោ និធិ នីហារាបេសិ។ កេបុកេតិ កេបុកំ វុច្ឆតិ ឧទកំ,
មង្គលចោក្ខរណីតោ ឧទកំ នីហារាបេសិ និធិ ទស្សសិ។ វុក្ខត្តេសុ មហានិធិតិ
ឧយ្យានេ មហាសាលវុក្ខមូលេ វិតមជ្ឈន្តិកសមយេ បរិមណ្ឌលាយ
វុក្ខន្ទាយាយ អន្តោ និធិ នីហារាបេសិ។ ឃីរំ សោឡស មហានិធិយោ នីហារាបេសិ
“អញ្ចំ កិញ្ចំ អត្ថិ”តិ បុច្ឆិ។ “នត្ថិ ទេវា”តិ វទីសុ។ មហាជនោ ហដ្ឋតុដ្ឋា
អហោសិ។

អថ រាជា “ឥទំ ធនំ ទានមុខេ វិកិរិស្សមី”តិ នគរមជ្ឈេ ចេវ ចត្វសុ
នគរទ្វារេសុ ចាតិ បញ្ចសុ ហានេសុ បញ្ច ទានសាលាយោ កាហាបេសិ មហាទានំ
បដ្ឋបេសិ, កាលចម្បានគរតោ អត្តនោ មាតរញ្ច ព្រាហ្មណញ្ច
បក្កោសាបេសិ មហាន្តំ សក្ការំ អកាសិ។ តស្ស តរុណារដ្ឋេយេវ សកលំ
វិទេហារដ្ឋំ “អវិជ្ជជនករញ្ចោ កិរ បុត្តោ មហាជនកោ នាម រាជា វដ្ឋំ កាវេតិ,
សោ កិរ បណ្ឌិតោ ឧចាយកុសលោ, បស្សិស្សម ន”ន្តិ ទស្សនត្ថាយ សង្កតិកំ
អហោសិ។ តតោ តតោ ពហុំ បណ្ឌាការំ គហេត្វា អាគមីសុ, នាគរាបិ
មហាជនំ សង្ខយីសុ។ រាជនិវេសនេ អត្តរណាជីនិ សន្តិវត្វា

គន្ធាមមាលាធាមាធីនំ ឌីសារេត្វា វិប្បកិណ្ណាលាជាគុសុមវាសធូមគន្ធាការំ
 ការេត្វា នាធិប្បការំ ចានភោជនំ ឧបដ្ឋាបេសុំ។ រញ្ជ្រា បណ្ណាការត្ថាយ
 រជតសុវណ្ណភាជនាធីសុ អនេកប្បការាវា
 ខាធិនីយភោជនីយមធុដាលីតដលាធីនំ គហេត្វា តត្ថ តត្ថ បរិវារេត្វា អដ្ឋសុ។
 ឯកតោ អមច្ចមណ្ឌលំ និសីធិ, ឯកតោ ព្រាហ្មណគណា, ឯកតោ
 សេដ្ឋីអាធិយោ និសីធិសុ, ឯកតោ ឧត្តមរូបធរាជកិត្តិយោ និសីធិសុ,
 ព្រាហ្មណាបិ សោត្តិការេន មុខមង្គលីកាធិ កថេន្ត, នច្ចគីតាធីសុ កុសលា
 នច្ចគីតាធីនំ បរត្ថយីសុ, អនេកសតាធិ តូរិយាធិ បរិវិស្វ។ តទា រាជនិវេសនំ
 យុគនូវវាតវេគេន បហជា សាគរកុច្ឆិវិយ ឯកនិជ្ជាធំ អហោសិ។
 ឌីលោកិតោលោកិតជ្ជានំ កម្មតិ។

អថ មហាសត្តោ សេតច្ចត្តស្ស ហេដ្ឋា រាជាសនេ និសិទ្ធាវ សក្កសិរិសធិសំ
 មហន្តំ សិរិវិលាសំ ឌីលោកេត្វា អត្ថនោ មហាសមុទ្ធេ កតវាយាមំ អនុស្សរិ។
 តស្ស “រិរិយំ នាម កត្តត្ថយុត្តកំ, សចាបំ មហាសមុទ្ធេ រិរិយំ នាករិស្សំ, ន ឥមំ
 សម្បត្តិ អលភិស្ស” ភ្នំ តំ វាយាមំ អនុស្សរន្តស្ស បីតិ ឧប្បជ្ជិ។ សោ បីតិវេគេន
 ឧទានំ ឧទានេន្តោ អាហា -

១៣៣.

“អាសីសេថេវ បុរិសោ, ន និព្វិន្ទេយ្យ បណ្ឌិតោ;
 បស្សមិ វេហំ អត្តានំ, យថា ឥច្ឆី តថា អហុ។

១៣៤.

“អាសីសេថេវ បុរិសោ, ន និព្វិន្ទេយ្យ បណ្ឌិតោ;
 បស្សមិ វេហំ អត្តានំ, ឧទកា ថលមុត្តតំ។

១៣៥.

“វាយមេថេវ បុរិសោ, ន និព្វិន្ទេយ្យ បណ្ឌិតោ;
បស្សមិ វេហំ អត្តានំ, យថា ឥច្ឆិ តថា អហុ។

១៣៦.

“វាយមេថេវ បុរិសោ, ន និព្វិន្ទេយ្យ បណ្ឌិតោ;
បស្សមិ វេហំ អត្តានំ, ឧទកា ជលមុត្តតំ។

១៣៧.

“ទុក្ខបដិគោបិ នរោ សបញ្ញោ, អាសំ ន និព្វេយ្យ សុខាគមាយ;
ពហូ ហិ ជស្សា អហិតា ហិតា ច, អវិតក្កិតា មច្ចុមុបព្ពជន្តិ។

១៣៨.

“អចិន្តិតម្បិ ភវតិ, ចិន្តិតម្បិ វិនស្សតិ;
ន ហិ ចិន្តាមយា ភោគា, ឥត្តិយា បុរិសស្ស វា”តិ។

តត្ថ អាសីសេថេវាតិ អាសាធនកម្មំ អកត្វា អត្តនោ កម្មំ អាសំ ករោថេវ។
ន និព្វិន្ទេយ្យាតិ វិរិយំ ករោត្តោ ន និព្វិន្ទេយ្យ ន អលសេយ្យ។ យថា ឥច្ឆិន្តិ យថា
រាជការំ ឥច្ឆិ, តថេវ រាជា ជាតោម្ហិ។ ឧត្តតន្តិ និហជំ។ ទុក្ខបដិគោតិ
កាយិកចេតសិកទុក្ខេន ដុដ្ឋាប័តិ អត្តោ។ អហិតា ហិតា ចាតិ ទុក្ខជស្សា
អហិតា, សុខជស្សា ហិតា។ អវិតក្កិតាតិ អវិតក្កិតារោ អចិន្តិតារោ។ ឥទំ វុត្តំ
ហោតិ - តេសុ ជស្សេសុ អហិតជស្សេន ដុដ្ឋា សត្តា “ហិតជស្សេន អត្ថិតិ
វិរិយំ ករោត្តា តំ ចាបុណន្តិ”តិ អចិន្តិតាវិរិយំ ន ករោត្តិ, តេ ឥមស្ស អត្តស្ស
អវិតក្កិតារោ ហិតជស្សំ អលភិត្វា មច្ចុមុបព្ពជន្តិ មរណំ ចាបុណន្តិ, តស្មា
វិរិយំ កត្តព្ភមេវាតិ។

អចិន្តិតម្បីតិ ឥមេសំ សត្តានំ អចិន្តិតម្បី ហោតិ, ចិន្តិតម្បី វិនស្សតិ។
មយាបិ ហិ “អយុជ្ឈិត្វា វជ្ជំ លភិស្សមី”តិ ឥទំ អចិន្តិតំ, “សុវណ្ណាភូមិតោ ធនំ
អាហរិត្វា យុជ្ឈិត្វា បិតុ សន្តកំ វជ្ជំ កល្យាណមី”តិ បន ចិន្តិតំ, ឥទានិ មេ ចិន្តិតំ
នជ្ជំ, អចិន្តិតំ ជាតំ។ ន ហិ ចិន្តាមយា ភោគាតិ ឥមេសំ សត្តានញ្ចិ ភោគា
ចិន្តាយ អនិប្បជ្ជនតោ ចិន្តាមយា នាម ន ហោន្តិ, តស្មា វិរិយមេវ កត្តត្ថំ។
វិរិយវតោ ហិ អចិន្តិតម្បី ហោតិ តិ។

សោ តតោ បដ្ឋាយ ធន រាជធម្ម អកោបេត្វា ធម្មន សមេន វជ្ជំ កាវេសិ,
បច្ចេកពុទ្ធេ ច ឧបដ្ឋាសិ។ អបរភាគេ សិវលីនេវី ធម្មាបុញ្ញលក្ខណសម្បជ្ជំ បុត្តំ
វិជាយិ, “ធិយាវុកុមារោ”តិស្ស នាមំ កវីសុ។ តស្ស វយប្បត្តស្ស រាជា ឧបវជ្ជំ
ទត្វា សត្តវស្សសហស្សានិ វជ្ជំ កាវេសិ។ សោ ឯកទិវសំ ឧយ្យានចាលេន
ជលាជលេសុ ចេវ នាធាបុប្ផេសុ ច អាកតេសុ តានិ ទិស្វា តុដ្ឋា ហុត្វា តស្ស
សម្មានំ កាវេត្វា “សម្ម ឧយ្យានចាល, អហំ ឧយ្យានំ បស្សិស្សមិ, តុំ
អលង្ករេហិ ន”ន្តិ អាហា។ សោ “សាធុ, ទេវា”តិ សម្បជិដ្ឋិត្វា តថា កត្វា រញ្ជោ
បដិវេទេសិ។ សោ ហត្ថិក្ខន្ធវរកតោ មហាន្តេន បរិវារេន នគរា និក្ខមិត្វា
ឧយ្យានធារំ ចាបុណិ។ តត្រ ច ទ្វេ អម្ពា អត្ថិ នីលោភាសា។ ឯកោ អដលោ,
ឯកោ ជលជរោ។ សោ បន អតិមធុរោ, រញ្ជោ អគ្គជលស្ស អបរិភុត្តត្តា តតោ
កោចិ ជលំ គហេតុំ ន ឧស្សហតិ។ រាជា ហត្ថិក្ខន្ធវរកតោវ តតោ ឯកំ ជលំ
គហេត្វា បរិភុត្តិ, តស្ស តំ ជីវុត្តេ បបិតមត្តមេវ ទិព្វោជំវិយ ឧបដ្ឋាសិ។ សោ
“និវត្តនកាលេ ពហូ ខាទិស្សមី”តិ ចិន្តេសិ។ “រញ្ជោ អគ្គជលំ បរិភុត្ត”ន្តិ ញត្វា
ឧបរាជានំ អាទី កត្វា អន្តមសោ ហត្ថិមេណ្ឌាអស្សមេណ្ឌាធយោបិ ជលំ
គហេត្វា បរិភុត្តិសុ។ រញ្ជោ ជលំ អលភត្តា ទណ្ឌាហិ សាខំ ភិទ្ធិត្វា
និបណ្ឌាមកំសុ។ រុក្ខោ ឱកត្តិវិកត្តោ អដ្ឋាសិ, ឥតរោ បន មណិបព្ពតោវិយ
វិលាសមាធា បិតោ។

រាជា ឧយ្យានា និក្ខុត្តោ តំ ទិស្វា “ឥទំ កិ”ន្តិ អមច្ចេ បុច្ឆតិ។ “ទេវេន អគ្គជលំ
បរិភុត្តន្តិ មហាជនេន វិលុម្បិតោ ទេវា”តិ អាហំសុ។ “កី ទុ ខោ ភណោ, ឥមស្ស
បន នេវ បត្តំ, ន វល្លោ ឡីណោ”តិ? “និប្បលតាយ ន ឡីណោ, ទេវា”តិ។ តំ សុត្វា
រាជា សំវេគំ បដិលភិក្ខុ “អយំ រុក្ខោ និប្បលតាយ នីលោភាសោ ឋិតោ, អយំ
បន សជលតាយ ឡិកត្តិភក្កោ ឋិតោ។ ឥទម្បិ វជ្ជំ សជលរុក្ខសទិសំ, បព្ពដ្ឋា
បន និប្បលរុក្ខសទិសា។ សកិញ្ចនស្សេវ ភយំ, នាកិញ្ចនស្សេវ។ តស្មា អហំ
ជលរុក្ខាវិយ អហុត្វា និប្បលរុក្ខសទិសោ ភវិស្សមិ, ឥមំ សម្បត្តិ ចជិត្វា
និក្ខម្ម បព្ពជិស្សមី”តិ ទន្ធាំ សមាទានំ កត្វា មនំ អធិជ្ឈហិត្វា នគរំ បរិសិត្វា
ចាសាទទ្វារេ ឋិតោវ សេនាបតី បក្កោសាបេត្វា “មហាសេនាបតិ, អជ្ឈ មេ
បដ្ឋាយ ភត្តហារកញ្ចោវ មុខោទកទន្តកដ្ឋនាយ កញ្ចា ឯកំ ឧបដ្ឋាកំ ឋបេត្វា
អញ្ជោ មំ ទន្ធាំ មាលភន្ត, ចោរាណាករិនិច្ឆយាមច្ចេ គហេត្វា វជ្ជំ អនុសាសថ,
អហំ ឥតោ បដ្ឋាយ ឧបរិចាសាទតលេ សមណាធម្មំ ករិស្សមី”តិ វត្វា
ចាសាទមារុយ្ហ ឯកកោវ សមណាធម្មំ អកាសិ។ ឯវំ គតេ កាលេ មហាជនោ
រាជផ្តលោ សន្និបតិក្ខុ មហាសត្តំ អទិស្វា “ន នោ រាជា ចោរាណាការិយ
ហោតី”តិ វត្វា កាថាទ្វយមាហា -

១៣៩.

“អចោរាណំ វត ភោ រាជា, សព្ពភុម្មោ ទិសម្បតិ;
នជ្ជ នច្ចេ និសាមេតិ, ន គីតេ កុរុតេ មនោ។

១៤០.

“ន មិតេ នបិ ឧយ្យានេ, នបិ ហំសេ ឧទិក្ខតិ;
មូកោវ តុល្លាមាសីនោ, ន អត្ថមនុសាសតី”តិ។

តត្ថ មិគេតិ សព្ពសង្គាហិកវចនំ, បុព្វេ ហត្ថិ យុជ្ឈាបេតិ, មេណ្ឌោ
យុជ្ឈាបេតិ, អន្ធិ តេបិ ន ឌីលោកេតិ អត្ថោ។ ឧយ្យានេតិ ឧយ្យានកិធម្មំ
នានុកោតិ។ ហំសេតិ បញ្ចបទុមសញ្ញាសុ ឧយ្យានចោក្ខវណ្ណសុ ហំសគណំ
ន ឌីលោកេតិ។ មូគោវាតិ ភត្តហារកញ្ច ឧបជ្ឈាកញ្ច បុច្ឆិសុ “ភោ រាជា,
តុម្ពេហិ សទ្ធិ កិញ្ចិ អត្ថំ មន្តេតិ” តិ។ តេ “ន មន្តេតិ” តិ វទីសុ។ តស្មា
ឯវមាហំសុ។

រាជា កាមេសុ អនល្លិយន្តេន វិវេកនិទ្ទេន ចិត្តេន អត្តនោ
កុល្លបកបច្ចេកពុទ្ធនុ អនុស្សវិត្វា “កោ នុ ខោ មេ តេសំ សីលាទិគុណាយុត្តានំ
អភិញ្ញានំ វសនជ្ឈានំ អាចិត្តិស្សតិ” តិ ភិហិ គាថាហិ ឧទានំ ឧទានេសិ -

១៤១.

“សុខកាមា រហោសីលា, វជពន្ធា ឧចារតា;
កស្សុ នុ អន្ធិ អាហមេ, ឧហារា វុទ្ធា ច អច្ឆរេ។

១៤២.

“អតិក្កន្តវនថា ធិរា, នមោ តេសំ មហេសីនំ;
យេ ឧស្សុកម្ពិ លោកម្ពិ, វិហារន្តិ មនុស្សកា។

១៤៣.

“តេ ធនត្វា មច្ឆនោ ជាលំ, តតំ មាយាវិនោ ទទ្ធជំ;
និដ្ឋាលយត្តា គច្ឆន្តិ, កោ តេសំ គតិមាបយេ” តិ។

តត្ថ សុខកាមាតិ និព្វានសុខកាមា។ រហោសីលាតិ បដិច្ចន្ទសីលា ន
អត្តនោ គុណាយុកាសនា។ ឧហារា វុទ្ធា ចាតិ ឧហារា ចេវ មហាល្លកា ច។
អច្ឆរេតិ វសន្តិ។

តស្បែរំតេសំ គុណេ អនុស្សវន្តស្ស មហាតី បីតិ ឧប្បជ្ឈិ។ អថ មហាសត្តោ
បល្លង្គតោ ឧដ្ឋាយ ឧត្តរសីហបញ្ញវំវិវិត្វា ឧត្តរទិសាភិមុខោ សិរសិ អញ្ចលី
បតិជ្ជាបេត្វា “ឯវុបេហិ គុណេហិ សមន្នាគតា បច្ចេកពុទ្ធា”តិ នមស្សមាណោ
“អតិក្កន្តវនថា”តិ អាទិមាហា។ តត្ថ អតិក្កន្តវនថាតិ បហីនតណ្ហា។
មហេសិនន្តិ មហាន្តេ សីលកូន្ទាធម្មោ គុណេ ឯសិត្វា បីតានំ។ ឧស្សកម្មីតិ
រាគាធិហិ ឧស្សក្កំ អាបន្នេ លោកស្មី។ មច្ចុនោ ជាលន្តិ កិលេសមារេន បសាវិតំ
តណ្ហាជាលំ។ តតំ មាយាវិនោតិ អតិមាយាវិនោ។ កោ តេសំ គតិមាបយេតិ
កោ មំ តេសំ បច្ចេកពុទ្ធានំ និវាសដ្ឋានំ ចាបេយ្យ, គហេត្វា គច្ឆេយ្យាតិ អត្តោ។

តស្ស ចាសាធម្មេយេវ សមណធម្មំ ករោន្តស្ស ចត្តារោ មាសា អតីតា។
អថស្ស អតិវិយ បព្ពដ្ឋាយ ចិត្តំ នមិ, អការំ លោកន្តិកនិរយោវិយ ខាយិ,
តយោ ភវា អាទិត្តាវិយ ឧបជ្ឈហីសុ។ សោ បព្ពដ្ឋាភិមុខេន ចិត្តេន “កធា នុ ខោ
ឥមំ សក្កកវនំវិយ អលង្កតប្បជ្ឈិយត្ថំ មិច្ឆិលំ បហាយ ហិមវន្តំ បវិសិត្វា
បព្ពជិតវេសគហណាកាលោ មយ្ហំ ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា មិច្ឆិលវណ្ណានំ នាម
អារភិ -

១២៤.

“កធាហំ មិច្ឆិលំ ជីតំ, វិភត្តំ ភាគសោ មិតំ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្ស ភវិស្សតិ។

១២៥.

“កធាហំ មិច្ឆិលំ ជីតំ, វិសាលំ សព្ពតោបភំ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្ស ភវិស្សតិ។

១២៦.

“កធាបាំ មិច្ឆិលំ ដីតំ, ពហុចាការតោរណាំ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៤៧.

“កធាបាំ មិច្ឆិលំ ដីតំ, ទទ្ទមដ្ឋាលកោដ្ឋកំ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៤៨.

“កធាបាំ មិច្ឆិលំ ដីតំ, សុវិភត្តំ មហាបដំ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៤៩.

“កធាបាំ មិច្ឆិលំ ដីតំ, សុវិភត្តន្តរាបណាំ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៥០.

“កធាបាំ មិច្ឆិលំ ដីតំ, គវាស្សរថបិដ្ឋិតំ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៥១.

“កធាបាំ មិច្ឆិលំ ដីតំ, អារាមវនមាលិនី;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៥២.

“កធាបាំ មិច្ឆិលំ ដីតំ, ឧយ្យានវនមាលិនី;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៥៣.

“កធាបាំ មិច្ឆិលំ ដីតំ, ចាសាធរណមាលីនី;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៥៤.

“កធាបាំ មិច្ឆិលំ ដីតំ, តិប្បុរំ រាជពាន្តនី;
មាបិតំ សោមនស្សេន, វេទេហេន យសស្សិនា;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៥៥.

“កធាបាំ វេទេហា ដីតេ, និចិតេ ធម្មវត្តិតេ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៥៦.

“កធាបាំ វេទេហា ដីតេ, អរិយេយ្យ ធម្មវត្តិតេ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៥៧.

“កធាបាំ អន្តេប្បុរំ រម្មំ, វិភត្តំ ភាគសោ មិតំ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៥៨.

“កធាបាំ អន្តេប្បុរំ រម្មំ, សុធាមត្តិកលេបនំ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៥៩.

“កធាបាំ អន្តេបុរំ រម្មំ, សុចិតន្នំ មនោរម៌;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៦០.

“កធាបាំ កូដាគារេ ច, វិភត្តេ ភាគសោ មិតេ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៦១.

“កធាបាំ កូដាគារេ ច, សុធាមត្តិកលេបនេ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៦២.

“កធាបាំ កូដាគារេ ច, សុចិតន្នេ មនោរមេ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៦៣.

“កធាបាំ កូដាគារេ ច, លិត្តេ ចន្ទនដាសិតេ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៦៤.

“កធាបាំ សោណ្ណាបល្លង្គេ, គោនកេ ចិត្តសន្តតេ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៦៥.

“កធាបាំ មណិបល្លង្គេ, គោនកេ ចិត្តសន្តតេ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៦៦.

“កធាបាំ កប្បាសកោសេយ្យំ, ខោមកោដុម្ពរាជិ ច;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៦៧.

“កធាបាំ ចោក្ខុរណី រម្មា, ចក្កវាកបកូជិតា;
មជ្ឈាលកេហិ សញ្ញាជ្ជា, បទុមុប្បលកេហិ ច;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៦៨.

“កធាបាំ ហត្ថិគុម្ពេ ច, សព្ពាលដ្ឋ្រវភូសិតេ;
សុវណ្ណាកច្ឆេ មាតង្គេ, ហេមកប្បនវាសសេ។

១៦៩.

“អារុទ្ធោ ភាមណីយេហិ, តោមវត្ថុសចាណិភិ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៧០.

“កធាបាំ អស្សុគុម្ពេ ច, សព្ពាលដ្ឋ្រវភូសិតេ;
អាជានីយេវ ជាតិយា, សិន្ធុវេ សីយវាហានេ។

១៧១.

“អារុទ្ធោ ភាមណីយេហិ, ឥន្ទ្រិយាចាបធាវិភិ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

១៧២.

“កតាបាំ រថសេនិយោ, សន្នេទ្ធ ឧស្ស័តទ្ធដេ;
ធីបេ អថោបិ វេយ្យក្សេ, សព្ពាលង្គារក្ខសិតេ។

១៧៣.

“អារុន្នេ កាមណីយេហិ, ចាបហត្ថហិ វម្ពិភិ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុទាស្ស ភវិស្សតិ។

១៧៤.

“កតាបាំ សោវណ្ណារថេ, សន្នេទ្ធ ឧស្ស័តទ្ធដេ;
ធីបេ អថោបិ វេយ្យក្សេ, សព្ពាលង្គារក្ខសិតេ។

១៧៥.

“អារុន្នេ កាមណីយេហិ, ចាបហត្ថហិ វម្ពិភិ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុទាស្ស ភវិស្សតិ។

១៧៦.

“កតាបាំ សង្ករថេ ច, សន្នេទ្ធ ឧស្ស័តទ្ធដេ;
ធីបេ អថោបិ វេយ្យក្សេ, សព្ពាលង្គារក្ខសិតេ។

១៧៧.

“អារុន្នេ កាមណីយេហិ, ចាបហត្ថហិ វម្ពិភិ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុទាស្ស ភវិស្សតិ។

១៧៨.

“កតាបាំ អស្សរថេ ច, សន្នេទ្ធ ឧស្ស័តទ្ធដេ;
ធីបេ អថោបិ វេយ្យក្សេ, សព្ពាលង្គារក្ខសិតេ។

១៧៩.

“អារុឡ្ហ កាមណីយេហិ, ចាបហត្ថហិ វម្មិភិ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុទាស្ស ភវិស្សតិ។

១៨០.

“កទាហំ ឌីជ្ឈរថេ ច, សន្នទេ ឧស្សិតទ្ធដេ;
ធិបេ អថោបិ វេយ្យក្សេ, សព្ពាលដ្ឋារក្ខសិតេ។

១៨១.

“អារុឡ្ហ កាមណីយេហិ, ចាបហត្ថហិ វម្មិភិ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុទាស្ស ភវិស្សតិ។

១៨២.

“កទាហំ គោណរថេ ច, សន្នទេ ឧស្សិតទ្ធដេ;
ធិបេ អថោបិ វេយ្យក្សេ, សព្ពាលដ្ឋារក្ខសិតេ។

១៨៣.

“អារុឡ្ហ កាមណីយេហិ, ចាបហត្ថហិ វម្មិភិ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុទាស្ស ភវិស្សតិ។

១៨៤.

“កទាហំ អជរថេ ច, សន្នទេ ឧស្សិតទ្ធឯដេ;
ធិបេ អថោបិ វេយ្យក្សេ, សព្ពាលដ្ឋារក្ខសិតេ។

១៨៥.

“អារុឡ្ហ កាមណីយេហិ, ចាបហត្ថហិ វម្មិភិ;

បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុទាស្ស ភវិស្សតិ។

១៨៦.

“កុទាហំ មេណ្ឌាវេ ច, សន្នេទ្ធ ឧស្សិតទ្ធដេ;
ធិបេ អដោបិ វេយ្យក្សេ, សព្ពាលដ្ឋាវភូសិតេ។

១៨៧.

“អារុន្នេ កាមណីយេហិ, ចាបហត្ថហិ វម្មិភិ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុទាស្ស ភវិស្សតិ។

១៨៨.

“កុទាហំ មិគ្គវេ ច, សន្នេទ្ធ ឧស្សិតទ្ធដេ;
ធិបេ អដោបិ វេយ្យក្សេ, សព្ពាលដ្ឋាវភូសិតេ។

១៨៩.

“អារុន្នេ កាមណីយេហិ, ចាបហត្ថហិ វម្មិភិ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុទាស្ស ភវិស្សតិ។

១៩០.

“កុទាហំ ហត្ថារោហេ ច, សព្ពាលដ្ឋាវភូសិតេ;
នីលវម្ពធរេ សូរេ, តោមវដ្ឋុសចាណិនេ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុទាស្ស ភវិស្សតិ។

១៩១.

“កុទាហំ អស្សារោហេ ច, សព្ពាលដ្ឋាវភូសិតេ;
នីលវម្ពធរេ សូរេ, ឥន្ទ្រិយាចាបធាវិនេ;

បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុទាស្ស ភវិស្សតិ។

១៩២.

“កធាហំ រថារោហោ ច, សញ្ញាលង្ការភូសិតេ;
នីលវម្ពធរេ សូរេ, ចាបហត្ថេ កលាបិនេ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុទាស្ស ភវិស្សតិ។

១៩៣.

“កធាហំ ធនុគ្គហោ ច, សញ្ញាលង្ការភូសិតេ;
នីលវម្ពធរេ សូរេ, ចាបហត្ថេ កលាបិនេ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុទាស្ស ភវិស្សតិ។

១៩៤.

“កធាហំ រាជបុត្តេ ច, សញ្ញាលង្ការភូសិតេ;
ចិត្រវម្ពធរេ សូរេ, កញ្ចាធាវេជ្ឈធារិនេ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុទាស្ស ភវិស្សតិ។

១៩៥.

“កធាហំ អរិយគណោ ច, វតវន្តេ អលង្កិតេ;
ហរិចន្ទនលិត្តង្គេ, កាសិកុត្តមធារិនេ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុទាស្ស ភវិស្សតិ។

១៩៦.

“កធាហំ អមច្ចគណោ ច, សញ្ញាលង្ការភូសិតេ;
បីតវម្ពធរេ សូរេ, បុរតោ គច្ឆមាលិនេ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុទាស្ស ភវិស្សតិ។

១៩៧.

“កធាបាំ សត្តសតា ភរិយា, សញ្ញាលង្ការភូសិតា;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភរិស្សតិ។

១៩៨.

“កធាបាំ សត្តសតា ភរិយា, សុសញ្ញា តនុមជ្ឈិមា;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភរិស្សតិ។

១៩៩.

“កធាបាំ សត្តសតា ភរិយា, អស្សុវា បិយភាណិនិ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភរិស្សតិ។

២០០.

“កធាបាំ សតបលំ កំសំ, សោវណ្ណំ សតរាជិកំ;
បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភរិស្សតិ។

២០១.

“កធាស្សុ មំ ហត្ថិគុម្ពា, សញ្ញាលង្ការភូសិតា;
សុវណ្ណាកច្ឆា មាតត្ថា, ហេមកប្បនវាសសា។

២០២.

“អារុទ្ធា កាមណីយេហិ, តោមវន្តុសចាណិភិ;
យន្តំ មំ នាទុយិស្សន្តិ, តំ កុធាស្សុ ភរិស្សតិ។

២០៣.

“កធាស្សុ មំ អស្សុគុម្ពា, សញ្ញាលង្ការភូសិតា;

អាជានីយាវ ជាតិយា, សិទ្ធិវា សីយវាហនា។

២០៤.

“អារុទ្ឋា កាមណីយេហិ, ឥន្ទ្រិយាចាបធាវិភិ;
យន្តំ មំ នាទុយិស្សន្តិ, តំ កុទាស្ស ភវិស្សតិ។

២០៥.

“កុទាស្ស មំ រថសេនិ, សន្នត្វា ឧស្សិតទ្ធជា;
ធិចា អថោបិ វេយ្យគ្សា, សព្ពាលម្ព័រភូសិតា។

២០៦.

“អារុទ្ឋា កាមណីយេហិ, ចាបហត្ថេហិ វម្មិភិ;
យន្តំ មំ នាទុយិស្សន្តិ, តំ កុទាស្ស ភវិស្សតិ។

២០៧.

“កុទាស្ស មំ សោណ្ណាវថា, សន្នត្វា ឧស្សិតទ្ធជា;
ធិចា អថោបិ វេយ្យគ្សា, សព្ពាលម្ព័រភូសិតា។

២០៨.

“អារុទ្ឋា កាមណីយេហិ, ចាបហត្ថេហិ វម្មិភិ;
យន្តំ មំ នាទុយិស្សន្តិ, តំ កុទាស្ស ភវិស្សតិ។

២០៩.

“កុទាស្ស មំ សជ្ឈាវថា, សន្នត្វា ឧស្សិតទ្ធជា;
ធិចា អថោបិ វេយ្យគ្សា, សព្ពាលម្ព័រភូសិតា។

២១០.

“អារុឡា កាមណីយេហិ, ចាបហត្ថេហិ វម្ពិភិ;
យន្តំ មំ នាទុយិស្សន្តិ, តំ កុធាស្ស ភវិស្សតិ។

២០០.

“កធាស្ស មំ អស្សរថា, សន្នត្វា ឧស្សិតទ្ធជា;
ធីតា អថេហិ វេយ្យគ្សា, សព្ពាលង្គារក្ខសិតា។

២០២.

“អារុឡា កាមណីយេហិ, ចាបហត្ថេហិ វម្ពិភិ;
យន្តំ មំ នាទុយិស្សន្តិ, តំ កុធាស្ស ភវិស្សតិ។

២០៣.

“កធាស្ស មំ ឱដ្ឋរថា, សន្នត្វា ឧស្សិតទ្ធជា;
ធីតា អថេហិ វេយ្យគ្សា, សព្ពាលង្គារក្ខសិតា។

២០៤.

“អារុឡា កាមណីយេហិ, ចាបហត្ថេហិ វម្ពិភិ;
យន្តំ មំ នាទុយិស្សន្តិ, តំ កុធាស្ស ភវិស្សតិ។

២០៥.

“កធាស្ស មំ គោណរថា, សន្នត្វា ឧស្សិតទ្ធជា;
ធីតា អថេហិ វេយ្យគ្សា, សព្ពាលង្គារក្ខសិតា។

២០៦.

“អារុឡា កាមណីយេហិ, ចាបហត្ថេហិ វម្ពិភិ;
យន្តំ មំ នាទុយិស្សន្តិ, តំ កុធាស្ស ភវិស្សតិ។

២១៧.

“កុដាស្ស មំ អជរថា, សន្នត្វា ឧស្ស័តទ្ធជា;
ធីតា អថេបិ វេយ្យគ្សា, សព្ពាលង្គារភូសិតា។

២១៨.

“អារុទ្ធា កាមណីយេហិ, ចាបហត្ថហិ វម្មិតិ;
យន្តំ មំ នាទុយិស្សន្តិ, តំ កុដាស្ស ភវិស្សតិ។

២១៩.

“កុដាស្ស មំ មេណ្ឌាវថា, សន្នត្វា ឧស្ស័តទ្ធជា;
ធីតា អថេបិ វេយ្យគ្សា, សព្ពាលង្គារភូសិតា។

២២០.

“អារុទ្ធា កាមណីយេហិ, ចាបហត្ថហិ វម្មិតិ;
យន្តំ មំ នាទុយិស្សន្តិ, តំ កុដាស្ស ភវិស្សតិ។

២២១.

“កុដាស្ស មំ មិតរថា, សន្នត្វា ឧស្ស័តទ្ធជា;
ធីតា អថេបិ វេយ្យគ្សា, សព្ពាលង្គារភូសិតា។

២២២.

“អារុទ្ធា កាមណីយេហិ, ចាបហត្ថហិ វម្មិតិ;
យន្តំ មំ នាទុយិស្សន្តិ, តំ កុដាស្ស ភវិស្សតិ។

២២៣.

“កុដាស្ស មំ ហត្ថារោហា, សព្ពាលង្គារភូសិតា;

នីលវម្ពធរាសូរា, តោមវង្គ័រសចារិណោ;
យន្តំ មំ នាធុយិស្សន្តិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

២២៤.

“កុធាស្សុ មំ អស្សរោហា, សញ្ញាលង្ការភូសិតា;
នីលវម្ពធរាសូរា, ឥន្ទ្រិយាចាបធារិណោ;
យន្តំ មំ នាធុយិស្សន្តិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

២២៥.

“កុធាស្សុ មំ រថារោហា, សញ្ញាលង្ការភូសិតា;
នីលវម្ពធរាសូរា, ចាបហត្ថា កលាបិនោ;
យន្តំ មំ នាធុយិស្សន្តិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

២២៦.

“កុធាស្សុ មំ ធនុគ្គហា, សញ្ញាលង្ការភូសិតា;
នីលវម្ពធរាសូរា, ចាបហត្ថា កលាបិនោ;
យន្តំ មំ នាធុយិស្សន្តិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

២២៧.

“កុធាស្សុ មំ រាជបុត្តា, សញ្ញាលង្ការភូសិតា;
ចិត្រវម្ពធរាសូរា, កញ្ចាណវេន្ទ្រធារិណោ;
យន្តំ មំ នាធុយិស្សន្តិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

២២៨.

“កុធាស្សុ មំ អរិយគណា, វតវន្តា អលង្កតា;
ហរិចន្ទនលិត្តង្គា, កាសិកុត្តមធារិណោ;

យន្តំ មំ ឆានុយិស្សន្តិ, តំ កុធាស្ស ភវិស្សតិ។

២២៩.

“កុធាស្ស មំ អមច្ចកណា, សញ្ញាលង្ការភូសិតា;
បីតវម្ពធរាស្សរា, បុរតោ គន្ធមាលិនោ;
យន្តំ មំ ឆានុយិស្សន្តិ, តំ កុធាស្ស ភវិស្សតិ។

២៣០.

“កុធាស្ស មំ សត្តសតា ភវិយា, សញ្ញាលង្ការភូសិតា;
យន្តំ មំ ឆានុយិស្សន្តិ, តំ កុធាស្ស ភវិស្សតិ។

២៣១.

“កុធាស្ស មំ សត្តសតា ភវិយា, សុសញ្ញា តនុមជ្ឈិមា;
យន្តំ មំ ឆានុយិស្សន្តិ, តំ កុធាស្ស ភវិស្សតិ។

២៣២.

“កុធាស្ស មំ សត្តសតា ភវិយា, អស្សរា បិយភាណិនិ;
យន្តំ មំ ឆានុយិស្សន្តិ, តំ កុធាស្ស ភវិស្សតិ។

២៣៣.

“កុធាបំ បត្តំ គហេត្វាន, មុណ្ណោ សង្ឃាជិចារុតោ;
បិណ្ឌិកាយ ចរិស្សាមិ, តំ កុធាស្ស ភវិស្សតិ។

២៣៤.

“កុធាបំ បំសុក្ខលានំ, ឧជ្ឈិវតានំ មហាបថេ;
សង្ឃាជី ធារយិស្សាមិ, តំ កុធាស្ស ភវិស្សតិ។

២៣៥.

“កធាបាំ សត្តាបាសម្មេយេ, ឌីវដ្ឋោ អល្លចីវរោ;
បិណ្ឌិកាយ ចរិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

២៣៦.

“កធាបាំ សព្ពត្ថ គដ្ឋា, វុក្ខា វុក្ខំ វនាវនំ;
អនបេក្ខា គមិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

២៣៧.

“កធាបាំ គិរិទុគ្គេសុ, បហិនភយភេរវោ;
អទុតិយោ គមិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

២៣៨.

“កធាបាំ វីលាំវ វុជ្ជកោ, សត្តតន្តិ មនោរមំ;
ចិត្តំ ឧជុំ ករិស្សាមិ, តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ។

២៣៩.

“កធាបាំ វេកាវោ, បរិកន្តំ ឧចាបាជំ;
កាមសញ្ញោជនេ ឆេច្ឆំ, យេ ទិព្វេ យេ ច មាទុសេ”តិ។

តត្ថ កធាតិ កាលបរិវិតក្តោ។ ដីតន្តិ វត្តាលដ្ឋាវាទិហិ សុបុប្ផំតំ។ វិភត្តំ
ភាគសោមិតន្តិ ឆេកេហិ នគរមាបកេហិ រាជនិវេសនាទីនំ វសេនវិភត្តំ
ធារវីដីនំ វសេនកោដ្ឋាសតោ មិតំ។ តំ កុធាស្សុ ភវិស្សតិ តំ ឯវុបំ នគរំ
បហាយ បព្ពជនំ កុធានាម មេ ភវិស្សតិ។ សព្ពតោបកន្តិ សមន្តតោ
អលដ្ឋាវេកាសេន យុត្តំ។ ពហុចាការតោរណាន្តិ ពហុលេន បុប្ផលេន
ចាការេន ចេវ ធារតោរណេហិ ច សមន្តាគតំ។ ទទ្ធុមដ្ឋាលកោដ្ឋកន្តិ

ឧទ្ទេហ៍ អដ្ឋាលកេហ៍ ធារកោដ្ឋកេហ៍ ច សមន្ទាគតំ។ បីឡិវត្តិ សមាភិក្ខុណាំ។
តិបុរន្តិ តិហ៍ បុរេហ៍ សមន្ទាគតំ, តិចាការន្តិ អត្ថោ។ អថ វា តិបុរន្តិ តិក្ខុត្ថំ
បុណ្ណាំ។ រាជពន្ធនិក្ខំ រាជញ្ញាតកេហ៍ បុណ្ណាំ។ សោមនស្សនាតិ ឯវនាមកេន
វិទេហារាជេន។

និចិត្តេតិ ធនធម្មនិចយាទិនា សម្បន្នោ។ អជេយ្យេតិ បច្ឆាមិត្តេហ៍
អជេតព្ភោ។ ចន្ទនដាសិតេតិ លោហិតចន្ទនេន បរិច្ឆោសិតេ។ កោដុម្ពរាជិតិ
កោដុម្ពរវដ្ឋេ ឧដ្ឋិតវត្តានិ។ ហត្ថិគុម្ពេតិ ហត្ថិយជាយោ។
ហោមកប្បនវាសសេតិ ហោមមយេន សីសាលដ្ឋានសម្ព័ន្ធតេន កប្បនេន ច
ហោមជាលេន ច សមន្ទាគតេ។ តាមណីយេហិតិ ហត្ថាចរិយេហិ។ អាជានីយេវ
ជាតិយាតិ ជាតិយា ការណាការណាជាននតាយ អាជានីយេវ, តាទិសានំ
អស្សនំ គុម្ពេ។ តាមណីយេហិតិ អស្សនចរិយេហិ។ ឥស្សិយាចាបធាវិភីតិ
ឥស្សិយញ្ចា ចាបញ្ចា ធាវេន្តេហិ។ រថសេនិយោតិ រថយជាយោ។ សន្នន្ទេតិ សុដ្ឋុ
នន្ទោ។ ធិបេ អថោបិ វេយ្យក្សេតិ ធិបិព្យក្សេចម្មបរិក្ខិតេ។ តាមណីយេហិតិ
រថាចរិយេហិ។ សដ្ឋុរថេតិ រជតរថេ។ អជរថមេណ្ឌរថមិគរថេ សោភនត្ថាយ
យោជេន្តិ។

អរិយគណេតិ ព្រាហ្មណគណេ។ តេ កិរ តនា អរិយាចារា អហោសុំ, តេន
តេ ឯវមាហា។ ហរិចន្ទនលិត្តង្គេតិ កញ្ចនវណ្ណេន ចន្ទនេន លិត្តសរិរេ។
សត្តសតា ភរិយាតិ បិយភរិយាយេវ សន្ធាយាហា។ សុសញ្ញាតិ សុដ្ឋុ សញ្ញតា។
អស្សវាតិ សាមិកស្ស វចនការិកា។ សតបលន្តិ បលសតេន សុវណ្ណេន
ការិកំ។ កំសន្តិ ចាតី។ សតរាជិកន្តិ បិដ្ឋិបស្សេ រាជិសតេន សមន្ទាគតំ។ យន្តំ
មន្តិ អនិក្ខិតន្ទវនសណ្ណោ ឯកមេវ គច្ឆន្តំ មំ កនា នុតេ នានុយិស្សន្តិ។
សត្តាហាសម្មេយេតិ សត្តាហំ សមុដ្ឋិតេ មហាមេយេ, សត្តាហាវន្តលិកេតិ

អត្តោ។ ឱវដ្ឋោតិ ឱនតសីសោ។ សព្ពត្តាតិ សព្ពទិសំ។ រុដ្ឋកោតិ វីណាវាទកោ។
កាមសំយោជនេតិ កាមសំយោជនំ។ ទិព្ពេតិ ទិព្ពំ។ មាណុសេតិ មាណុសំ។

សោ កិវ ធនវស្សសហស្សយុកកាលេ និព្ពត្តោ សត្តវស្សសហស្សនិ រជ្ជំ
ការេត្វា តិវស្សសហស្សវសិដ្ឋេ អាយុម្ពិ បព្ពជិតោ។ បព្ពជន្តោ បនេស
ឧយ្យានទ្វារេ អម្ពុក្ខស្ស ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ ចត្តារោ មាសេ អគារេ វសិត្វា
“ឥមម្ហា រាជវេសា បព្ពជិតវេសោ វរតរោ, បព្ពជិស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា ឧបជ្ជាកំ
រហស្សេន អាណាបេសិ “តាត, កញ្ចំ អជាឆាបេត្វា អន្តរាបណាតោ
កាសាយវត្តានិ ចេវ មត្តិកាបត្តញ្ច កិណិត្វា អាហារ”តិ។ សោ តថា អកាសិ។
រាជា កប្បកំ បក្កោសាបេត្វា កេសមស្សំ ឱហារាបេត្វា កប្បកស្ស កាមវំ
ទត្វា កប្បកំ ឧយ្យោដេត្វា ឯកំ កាសាវំ និវាសេត្វា ឯកំ ចារុបិត្វា ឯកំ អំសេ
កត្វា មត្តិកាបត្តម្បិ បរិកាយ ឱសារេត្វា អំសេ លគ្គេសិ។ តតោ កត្តរទណ្ឌំ
គហេត្វា មហាតលេ កតិបយេ វារេ បច្ឆេកពុទ្ធលីលាយ អបរាបរំ ចង្គមិ។ សោ
តំ ទិវសំ តត្ថវ វសិត្វា បុនទិវសេ សូរិយុក្កមនវេលាយ ចាសាទា ឱតិវត្ថុ
អារតិ។

តទា សីវលីទេវី តា សត្តសតា វល្លភិត្តិយោ បក្កោសាបេត្វា “ចិវំ ទិដ្ឋោ នោ
រាជា, ចត្តារោ មាសា អតីតា, អដ្ឋំ នំ បស្សិស្សម, សញ្ញាលង្ការេហិ អលង្កិវត្វា
យថាពលំ ឥត្តិកុត្តហាសវិលាសេ ទស្សេត្វា កិលេសពន្ធនេន ពន្ធតុំ
វាយមេយ្យថា”តិ វត្វា អលង្កតប្បដិយត្តាហិ តាហិ សទ្ធិ “រាជានំ
បស្សិស្សមា”តិ ចាសាទំ អភិរុហន្តី តំ ឱតវន្តំ ទិស្វាបិ ន សញ្ញានិ។ “រញ្ជោ ឱវាទំ
ទាតុំ អាគតោ បច្ឆេកពុទ្ធា ភវិស្សតី”តិ សញ្ញាយ វន្តិត្វា ឯកមន្តំ អជ្ជាសិ។
មហាសត្តោបិ ចាសាទា ឱតិវ។ ឥតរាបិ ចាសាទំ អភិរុហិត្វា សិរិសយនបិដ្ឋេ
ភមវវណ្ណាកេសេ ច បសាធនភណ្ឌាញ្ច ទិស្វា “ន សោ បច្ឆេកពុទ្ធា, អម្ហាកំ

បិយសាមិកោ ភវិស្សតិ, ឯថ នំ យាចិត្តា និវត្តាបេស្សមី”តិ មហាតលា
ឌុតវិត្តា រាជង្គណំ សម្មាបុណ្ហំ។ ចាបុណ្ហិត្តា ច បន សញ្ញាហិ តាហិ សន្និ កេសេ
មោចេត្តា បិដ្ឋិយំ វិកិរិត្តា ឧភោហិ ហត្ថេហិ ឧរំ សំសុម្ពិត្តា “កស្មា ឯវរូបំ កម្ពំ
ករោថ, មហារាជា”តិ អតិករុណំ បរិនេវមានា រាជានំ អនុពន្ធិ, សកលនគរំ
សន្និភិទំ អហោសិ។ តេថិ “រាជា កិរ នោ បព្ពដិតោ, កុតោ បន ឯវរូបំ
ធម្មិករាជានំ លភិស្សមា”តិ រោធិមានា រាជានំ អនុពន្ធិសុ។ តត្រ តាសំ ឥត្ថិនំ
បរិនេវនព្វោវ បរិនេវន្តិយោថិ តា បហាយ រញ្ជោ គមនព្វា អារិករោន្តោ សត្តា
អាហា -

២៤០.

“តា ច សត្តសតា ភវិយា, សញ្ញាលង្ការភូសិតា;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្តំ, កស្មា នោវិជហិស្សសិ។

២៤១.

“តា ច សត្តសតា ភវិយា, សុសញ្ញា តនុមជ្ឈិមា;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្តំ, កស្មា នោវិជហិស្សសិ។

២៤២.

“តា ច សត្តសតា ភវិយា, អស្សវា បិយភាលិនិ;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្តំ, កស្មា នោវិជហិស្សសិ។

២៤៣.

“តា ច សត្តសតា ភវិយា, សញ្ញាលង្ការភូសិតា;
ហិត្តា សម្មាឌ្ឍិវិ រាជា, បព្ពដ្ឋាយ បុរក្ខតោ។

២៤៤.

“តា ច សត្វសតា ភរិយា, សុសញ្ញា តនុមជ្ឈិមា;
ហិក្ខា សម្បទ្ធី រាជា, បព្ពដ្ឋាយ បុរក្ខតោ។

២៤៥.

“តា ច សត្វសតា ភរិយា, អស្សវា បិយភាណិន្ទ;
ហិក្ខា សម្បទ្ធី រាជា, បព្ពដ្ឋាយ បុរក្ខតោ។

២៤៦.

“ហិក្ខា សតបលំ កំសំ, សោវណ្ណំ សតរាជិកំ;
អគ្គហិ មត្តិកំ បត្តំ, តំ ទុតិយាភិសេចន”ន្តិ។

តត្ថ ពាហា បគ្គយ្ហាតិ ពាហា ឧក្ខិបិក្ខា។ សម្បទ្ធីតិ ភិក្ខុវេ, សោ
មហាជនកោ រាជា, តា ច សត្វសតា ភរិយា “កី នោ, ទេវ, បហាយ គច្ឆសិ,
កោ អម្ពា កំ នោសោ”តិ វិលបន្តិយោវ ធម្មត្វា សម្បទ្ធី គតោ, “បព្ពដ្ឋាយ
យាហិ”តិ ចោធិយមាណោវិយ បុរក្ខតោ ហុត្វា គតោតិ អត្ថោ។ តំ
ទុតិយាភិសេចនន្តិ ភិក្ខុវេ, តំ មត្តិកាបត្តគ្គហណំ ទុតិយាភិសេចនំ កត្វា សោ
រាជា និក្ខត្តោតិ។

សីវលិទេវីបិ បរិទេវមាតា រាជានំ និវត្តេតុំ អសក្កោន្តិ “អត្ថសោ
ឧចាយោ”តិ ចិន្តេត្វា មហាសេនគុត្តំ បក្កោសាបេត្វា “តាត, រញ្ជោ បុរតោ
គមនទិសាភាគេ ជិណ្ឌាយរជិណ្ឌាសាលាធិសុ អគ្គី ទេហិ, តិណបណ្ណានិ
សំហរិក្ខា តស្មី តស្មី ហ្មនេ ជូមំ កាវេហិ”តិ អាណាបេសិ។ សោ តថា កាវេសិ។
សា រញ្ជោ សន្តិកំ គត្វា ចាទេសុ បតិក្ខា មិចិលាយ អាទិត្តការំ អាហេចេន្តិ
តាថាធូយមាហា -

២៤៧.

“កេស្មា អគ្គិសមា ជាលា, កោសា ឧប្បន្តិ ភាគសោ;
រជតំ ជាតរូបញ្ច, មុត្តា វេជ្ជរិយា ពហូ។

២៤៨.

“មណយោ សង្ខមុត្តា ច, វត្ថិកំ ហរិចន្ទនំ;
អជិនំ ទន្តកណ្ណាញ្ច, លោហំ កាឡាយសំ ពហូ;
ឯហិ រាជ និវត្តស្ស, មា តេតំ វិនសា ជន”ន្តិ។

តត្ថ កេស្មាតិ កយានកា។ អគ្គិសមា ជាលាតិ តេសំ តេសំ មនុស្សនំ
គេហានិ អគ្គិ គណ្ហិ, សោ ឯស មហាជាលោតិ អត្ថោ។ កោសាតិ
សុវណ្ណរជតកោដ្ឋាការាជិនិ។ ភាគសោតិ កោដ្ឋាសតោ សុវិភត្តាបិ នោ ឯតេ
អគ្គិនា ឧប្បន្តិ, ទេវាតិ។ លោហាន្តិ តម្កលោហានិកំ។ មា តេតំ វិនសា ជនន្តិ មា
តេ ឯតំ ជនំ វិនស្សតុ, ឯហិ នំ និព្វាបេតិ, បច្ឆា គមិស្សសិ, “មហាជនកោ នគរំ
ឧប្បមាណំ អនោលោកេត្វាវ និក្ខន្តោ”តិ តុម្ហាកំ គរហា ភវិស្សតិ, តាយ តេ
លជ្ជាបិ វិប្បជិសារោបិ ភវិស្សតិ, ឯហិ អមច្ចេ អាណាបេត្វា អគ្គី និព្វាបេហិ,
ទេវាតិ។

អថ មហាសត្តោ “ទេវី, កី កថេសិ, យេសំ កិញ្ចនំ អត្ថិ, តេសំ តំ ឧប្បតិ,
មយំ បន អកិញ្ចនា”តិ ធិបេន្តោ កាថមាហា -

២៤៩.

“សុសុខំ វត ជីវាម, យេសំ នោ នត្ថិ កិញ្ចនំ;
មិច្ឆិលា ឧប្បមាឆាយ, ន មេ កិញ្ចិ អឧប្បថា”តិ។

តត្ថ កិញ្ចនន្តិ យេសំ អម្ហាកំ បលិតុទ្ធកិលេសសង្ខាតំ កិញ្ចនំ នត្ថិ, តេ
មយំ តេន អកិញ្ចនភាវេន សុសុខំ វត ជីវាម។ តេនេវ ការណេន មិច្ឆិលាយ

ឧបាយមាណយ ន មេ កិត្តិ អធិប្បដិសន្ធិ, អប្បមត្តកម្មិ អត្តនោ ភណ្ឌកំ ឧបាយមាណំ ន
បស្សមីតិ វេទិតិ។

ឯវញ្ច បន វត្តា មហាសត្តោ ឧត្តរទ្វារេន និក្ខមិ។ តាបិស្ស សត្តសតា
ភរិយា និក្ខមីសុ។ បុន សីវលិទេវី ឯកំ ឧបាយំ ចិន្តេត្វា
“តាមយាតវជ្ជវិលុម្បនាការំ វិយ ទស្សេថា”តិ អមច្ឆេ អាណាបេសិ។
តំខណំយេវ អារុជហត្ថេ បុរិសេ តតោ តតោ អាជារន្តេ បរិដារន្តេ វិលុម្បន្តេ
វិយ សរិរេ លាទារសំ សិញ្ញា លទ្ធិប្បហារេ វិយ ជលកេ និបជ្ជាបេត្វា វុយ្ហន្តេ
មតេ វិយ ច រញ្ជោ ទស្សេសុំ។ មហាជនោ ឧបក្កោសិ “មហារាជ, តុម្កេសុ
ជរន្តេសុយេវ វជ្ជវិលុម្បន្តិ, មហាជនំ យាតេន្តិ”តិ។ អថ ទេវីបិ រាជានំ វត្តិក្វា
និវត្តនត្ថាយ កាថមាហា -

២៥០.

“អជីវិយោ សមុប្បន្នា, វជ្ជវិទ្ធិសយន្តិ តំ;
ឯហិ រាជ និវត្តស្ស, មា វជ្ជវិទសា វេទិតិ”ន្តិ។

តត្ថ អជីវិយោតិ មហារាជ, តុម្កេសុ ជរន្តេសុយេវ អជីវិយោ សមុប្បន្នា
សមុជ្ជិតា, តំ តយា ធម្មវត្តិតំ តវ វជ្ជវិទ្ធិសេន្តិ។

តំ សុត្វា រាជា “មយិ ជរន្តេយេវ ចោរា ឧជ្ជាយ វជ្ជវិទ្ធិសេន្តា នាម នត្តិ,
សីវលិទេវិយា កិរិយា ឯសា ភរិស្សតិ”តិ ចិន្តេត្វា តំ អប្បជីភានំ ករោត្តោ អាហា

-

២៥១.

“សុសុខំ វត ជីវាម, យេសំ នោ នត្តិ កិត្តានំ;
វជ្ជវិលុម្បមាណម្ហិ, ន មេ កិត្តិ អធិប្បដិសន្ធិ។

២៥២.

“សុសុខំ វត ជីវាម, យេសំ នោ នត្តិ កិញ្ចនំ;
បីតិភក្ខា ភវិស្សាម, ទេវា អាកស្សរា យថា”តិ។

តត្ថ វិលុប្បមានម្លីតិ វិលុប្បមានេ។ អាកស្សរា យថាតិ យថា តេ ព្រហ្មានោ
បីតិភក្ខា ហុត្វា សមាបត្តិសុខេន វីតិនាមេន្តិ, តថា វីតិនាមេស្សមាតិ។

ឯវំ វុត្តេបិ មហាជនោ រាជានំ អនុពន្ធិយេវ។ អថស្ស ឯតទហោសិ “អយំ
មហាជនោ និវត្តិតំ ន ឥច្ឆតិ, និវត្តេស្សាមិ ន”ន្តិ។ សោ អឡុកាវុតមត្តំ
គតកាលេ និវត្តិត្វា មហាមគ្គេ បិតោវ អមច្ចេ “កស្សិទំ វជ្ជ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា
“តុម្ហាកំ, ទេវា”តិ វុត្តេ “តេន ហិ ឥមំ លេខំ អន្តរំ ករោន្តស្ស រាជទណ្ឌំ
ករោថា”តិ កត្តវទណ្ឌាន តិរិយំ លេខំ អាកឡិ។ តេន តេជវតា រញ្ញា កតំ
លេខំ កោចិ អន្តរំ កាតុំ នាសត្តិ។ មហាជនោ លេខំ ឧស្សីសកេ កត្វា
ពាឡ្យបរិទេវំ បរិទេវី។ ទេវីបិ តំ លេខំ អន្តរំ កាតុំ អសក្កោន្តិ រាជានំ បិដ្ឋិ ទត្វា
គច្ឆន្តំ ទិស្វា សោកំ សន្ធាវេតុំ អសក្កោន្តិ ឡំ បហវិត្វា មហាមគ្គេ តិរិយំ បតិត្វា
បរិវត្តមាណ អគមាសិ។ មហាជនោ “លេខសាមិកេហិ លេខា ភិន្នា”តិ វត្វា
ទេវីយា គតមគ្គេនេវ គតោ។ អថ មហាសត្តោបិ ឧត្តរហិមវន្តាភិមុខោ
អគមាសិ។ ទេវីបិ សត្តំ សេនាវាហានំ អាទាយ តេន សទ្ធិយេវ គតា។ រាជា
មហាជនំ និវត្តិតុំ អសក្កោន្តោយេវ សជ្ជិយោជនមគ្គំ គតោ។

តទា នារនោ នាម តាបសោ ហិមវន្តេ សុវណ្ណាគុហាយំ វសិត្វា
បញ្ចាភិញ្ញោ ឈានសុខេន វីតិនាមេត្វា សត្តាហំ អតិក្កាមេត្វា ឈានសុខតោ
វុដ្ឋាយ “អហោ សុខំ, អហោ សុខ”ន្តិ ឧទានំ ឧទានេសិ។ សោ “អត្ថិ នុខោ កោចិ
ជម្ពុធិបតលេ ឥទំ សុខំ បរិយេសន្តោ”តិ ទិព្ពចក្ខុនា ឱលោកេន្តោ
មហាជនកតុទ្ធព្ពំ ទិស្វា “រាជា មហាភិទិត្តមនំ និត្តោបិ សីវលិទេវីប្បមុខំ

មហាជនំ និវត្តតំ ន សក្កោតិ, អន្តរាយម្បិស្ស ករេយ្យ, ឥនានិ គន្ធា
ភិយ្យោសោ មត្តាយ ទទ្ទសមាទានតំ ឡិវាទំ ទស្សមី”តិ ចិន្តត្វា ឥទ្ធិពលេន
គន្ធា រញ្ជោ បុរោ អាកាសេ បិភោវ តស្ស ឧស្សហំ ជនេតុំ ឥមំ កាថមាហា -

២៥៣.

“កិម្ពេសោ មហាតោ យោសោ, កា នុ កាមេវ កីឡិយា;
សមណោ តេវ បុច្ឆាម, កត្ថេសោ អភិសដោ ជនោ”តិ។

តស្ស តំ សុត្វា រាជា អាហា -

២៥៤.

“មមំ ឡិហាយ គច្ឆន្តំ, ឯត្ថេសោ អភិសដោ ជនោ;
សីមាតិក្កមនំ យន្តំ, មុនិមោទស្ស បត្តិយា;
មិស្សំ នន្ទិហិ គច្ឆន្តំ, កី ជានមនុបុច្ឆសី”តិ។

តត្ថ កិម្ពេសោតិ កិម្ពេ កេន ការណេន ឯសោ ហត្ថិកាយាទិវសេន
មហាតោ សមូហស្ស យោសោ។ កា នុ កាមេវ កីឡិយាតិ កា នុ ឯសោ តយា
សន្ធិ អាគច្ឆន្តានំ កាមេវីយ កីឡិ។ កត្ថេសោតិ កិមត្ថំ ឯស មហាជនោ
អភិសដោ សន្និបតិភោ, តំ បរិវារេត្វា អាគច្ឆតិ បុច្ឆិ។ មមន្តិ យោ អហំ ឯតំ
ជនំ ឡិហាយ គច្ឆាមិ, តំ មំ ឡិហាយ គច្ឆន្តំ។ ឯត្ថាតិ ឯតស្មី ហេនេ ឯសោ
មហាជនោ អភិសដោ អនុពន្ធន្តោ អាគតោ។ សីមាតិក្កមនំ យន្តន្តិ ត្វំ បន តំ មំ
កិលេសសីមំ អតិក្កម្ម អនការិយមុនិញ្ញាណសន្ធិតស្ស មោទស្ស បត្តិយា
យន្តំ, “បត្តិជិតោវតម្ភី”តិ នន្ទិ អវិជហិត្វា ខណោ ខណោ ឧប្បជ្ជមាណហិ នន្ទិហិ
មិស្សមេវ គច្ឆន្តំ កី ជានន្តោ បុច្ឆសិ, ឧទាហុ អជានន្តោ។ មហាជនកោ កិវ
វិទេហវជ្ជំ ធម្មត្វា បត្តិជិតាតិ កី ន សុតំ តយាតិ។

អថស្សសោ ធម្មសមាទានត្ថាយ បុន កាថមាហា -

២៥៥.

“មាស្សុ តិល្លោកា អមញ្ញិត្ថា ឥមំ ភណ្ឌកាសាវនីវត្ថំ សរីរំ ជារេន្តោ
អតីរណោយ្យ យមិទំ, ពហូ ហិ បរិបន្តយោ” តិ។

តត្ថ មាស្សុ តិល្លោកា អមញ្ញិត្ថា ឥមំ ភណ្ឌកាសាវនីវត្ថំ សរីរំ ជារេន្តោ
“ឥមិធា បព្ពជិតលិដ្ឋគ្គហណាមត្ថេនេវ កិលេសសីមំ តិល្លោកា អតិក្កន្តោស្មី” តិ
មា អមញ្ញិត្ថា។ អតីរណោយ្យ យមិទំ ឥមំ កិលេសជាតំ នាម ន ឯត្ថកេន
តីរេតព្ពំ។ ពហូ ហិ បរិបន្តយោ តិ សគ្គមគ្គំ អារីវត្ថា ឋិតា តវ ពហូ
កិលេសបរិបន្តា តិ។

តតោ មហាសត្តោ តស្ស វេចនំ សុត្វា បរិបន្តេ បុច្ឆន្តោ អាហា -

២៥៦.

“កោ នុ មេ បរិបន្តស្ស, មម ឯវីហារិនោ;
យោ នេវ ធិដ្ឋេនាធិដ្ឋេ, កាមាណមភិបត្តយេ” តិ។

តត្ថ យោ នេវ ធិដ្ឋេនាធិដ្ឋេ តិ យោ អហំ នេវ ធិដ្ឋេ មនុស្សលោកេ, នាធិដ្ឋេ
នេវលោកេ កាមាណំ អភិបត្តេមិ, តស្ស មម ឯវំ ឯកវីហារិនោ កោ នុ បរិបន្តោ
អស្សាតិ វេទិតិ។

អថស្សសោ បរិបន្តេ ធស្សេន្តោ កាថមាហា -

២៥៧.

“និទ្ទា តន្តិវិជម្ពិតា, អរតី ភត្តសម្មទោ;
អារាសន្តិ សរីរជ្ជា, ពហូ ហិ បរិបន្តយោ” តិ។

តត្ថ និទ្ទាតិ កបិនិទ្ទា។ តន្ត្រីតិ អាលសិយំ។ អរតីតិ ឧក្កល្លាតា។
កត្តសម្មនោតិ កត្តបរិឡាហោ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - “សមណ, ត្វំ ចាសាធិកោ
សុវណ្ណាវណ្ណោ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិតោ”តិ វុត្ថេ តុយ្ហំ បណ្ឌិតំ ឌីជវន្តំ បិណ្ឌាចាតំ
ធស្សន្តិ, សោ ត្វំ បត្តបូរំ អាធាយ យាវនត្ថំ បរិភុត្តាត្វា បណ្ឌាសាលំ បរិសិត្វា
កជ្ជត្តរណោ និបជ្ជិត្វា កាកក្ខមាណោ និទ្ទំ ឌីក្កមិត្វា អន្តរា បពុទ្ធា អបរាបរំ
បរិវត្តិត្វា ហត្ថចាទេ បសារេត្វា ឧដ្ឋាយ ជីវរំសំ គហេត្វា លក្ខជីវំ និវាសេត្វា
អាលសិយោ ហុត្វា នេវ សម្មជ្ជនី អាធាយ សម្មជ្ជិស្សសិ, ន ចានីយំ
អាហរិស្សសិ, បុន និបជ្ជិត្វា និទ្ទាយិស្សសិ, កាមរិតក្កំ វិតក្កេស្សសិ, តទា
បព្ពជ្ជាយ ឧក្កល្លាស្សសិ, កត្តបរិឡាហោ តេ ភរិស្សតីតិ។ អាវសន្តិ សរីរជ្ជាតិ
ឥមេ ឯត្ថកា បរិបន្តា តវ សរីរជ្ជកា ហុត្វា និវសន្តិ, សរីរេយេវ តេ និព្ពត្តន្តិតិ
ធស្សេតិ។

អថស្ស មហាសត្តោ ដុតី ករោត្តោ កាថមាហា -

២៥៨.

“កល្យាណំ វត មំ ភរំ, ព្រាហ្មណា មនុសាសតិ;
ព្រាហ្មណ តេវ បុត្តាមិ, កោ នុ តូមសិ មារិសា”តិ។

តត្ថ ព្រាហ្មណ មនុសាសតីតិ ព្រាហ្មណ, កល្យាណំ វត មំ ភរំ
អនុសាសតិ។

តតោ តាបសោ អាហា -

២៥៩.

“នារនោ ឥតិ មេ នាមំ, កស្សចោ ឥតិ មំ វិទូ;
កោតោ សកាសមាគជ្ជិ, សាធុ សត្តិ សមាគមោ។

២៦០.

“តស្ស តេ សញ្ញោ អានន្ទោ, វិហារោ ឧបវត្ថុតុ;
យំ ឡនំ តំ បរិបូរេហិ, ខន្តិយា ឧបសមេន ច។

២៦១.

“បសារយ សន្នតញ្ច, ឧន្នតញ្ច បសារយ;
កម្មំ វិជ្ជញ្ច ធម្មញ្ច, សក្កត្វាន បរិព្ពជា”តិ។

តត្ថ វិទូតិ កោត្តន មំ “កស្សចោ”តិ ជាទន្តិ។ សង្កឹតិ បណ្ឌិតេហិ សង្កឹ
សមាគមោ នាម សាធុ ហោតិ តិ អាគតោម្ហិ។ អានន្ទោតិ តស្ស តវ ឥមិស្សា
បព្ពជ្ជាយ អានន្ទោ តុដ្ឋិ សោមនស្សមេវ ហោតុ មា ឧក្កណ្ឌិ។ វិហារោតិ
ចតុព្ពិជោ ព្រហ្មវិហារោ។ ឧបវត្ថុតិ និព្ពត្ថតុ។ យំ ឡនំ តន្តិ យំ តេ សីលេន
កសិណបរិកម្មេន ឈានេន ច ឡនំ, តំ ឯតេហិ សីលាធិហិ បូរយ។ ខន្តិយា
ឧបសមេន ចាតិ “អហំ រាជបព្ពជិតោ”តិ មានំ អកត្វា អធិវាសនខន្តិយា ច
កិលេសូបសមេន ច សមន្នាគតោ ហោហិ។ បសារយាតិ មា ឧក្ខិប មា បត្តវ,
បជហាតិ អត្ថោ។ សន្នតញ្ច ឧន្នតញ្ចាតិ “កោ នាមាហា”ន្តិ អាទិនា នយេន បវត្ថំ
ឱមានញ្ច “អហមស្មិ ជាតិសម្បន្នោ”តិ អាទិនា នយេន បវត្ថំ អតិមានញ្ច។
កម្មន្តិ ទសកុសលកម្មបថំ។ វិជ្ជន្តិ បញ្ចអភិញ្ញា-អជ្ឈសមាបត្តិញ្ញាណំ។ ធម្មន្តិ
កសិណបរិកម្មសម្ពាទំ សមណធម្មំ។ សក្កត្វាន បរិព្ពជាតិ ឯតេ គុណោ
សក្កត្វាវត្ថុស្ស, ឯតេ វា គុណោ សក្កត្វា ទន្ធិ សមាធាយ បរិព្ពជ, បព្ពជ្ជ
ចាលេហិ, មា ឧក្កណ្ឌិតិ អត្ថោ។

ឯវំ សោ មហាសត្តំ ឱវទិត្វា អាកាសេន សកជ្ជានមេវ គតោ។ តស្មី គតេ
អបរោចិ មិគាធិនោ នាម តាបសោ តថេវ សមាបត្តិតោ វុជ្ជាយ ឱលោកេន្ទោ

ពោធិសត្តំ ទិស្វា “មហាជនំ និវត្តនត្ថាយ តស្ស ឡីវាទំ ទស្សមី” តិ តត្ថេវាគន្ធា
អាគាសេ អត្តានំ ទស្សេន្តោ អាហា -

២២២.

“ពហូ ហត្ថី ច អស្សេ ច, នគរេ ជនបទានិ ច;
ហិត្វា ជនក បព្ពជិតោ, កថាលេ រតិមជ្ឈតា។

២២៣.

“កច្ចំ នុតេ ជានបទា, មិត្តាមច្ឆា ច ព្យាតកា;
ទុត្តិមកំសុ ជនក, កស្មា តេតំ អរុច្ឆថា” តិ។

តត្ថ កថាលេតិ មត្តិកាបត្តំ សន្ធាយាហ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - មហារាជ, តុំ
ឯវរុបំ ឥស្សរិយាធិបត្ថំ ធម្មត្វា បព្ពជិតោ ឥមស្មី កថាលេ រតិ អជ្ឈតា
អធិគតោតិ បព្ពជ្ជាការណំ បុច្ឆន្តោ ឯវមាហ។ ទុត្តិកំ កំ នុ ឯតេ តវ អន្តរេ កិញ្ចិ
អបរាជំ ករីសុ, កស្មា តវ ឯវរុបំ ឥស្សរិយសុខំ បហាយ ឯតំ កថាលមេវ
អរុច្ឆតាតិ។

តតោ មហាសត្តោ អាហា -

២២៤.

“ន មិគាជិន ជាតុច្ឆេ, អហំ កញ្ចិ កុទាចនំ;
អធម្មេន ជិនេ ព្យាតី, ន ចាបិ ព្យាតយោ មម” ត្ថិ។

តត្ថ ន មិគាជិនាតិ អម្ពោ មិគាជិន ជាតុច្ឆេ ឯកំសេនេវ អហំ កញ្ចិ ព្យាតី
កុទាចនំ កិស្មិញ្ចិ កាលេ អធម្មេន ន ជិនាមិ។ តេបិ ច ព្យាតយោ មំ អធម្មេន ន
ជិនេន្តេវ, ឥតិ ន កោចិ មយិ ទុត្តិ ឆាម អកាសីតិ អត្ថោ។

ឯវមស្ស បញ្ចំ បដិក្ខិបិទ្វា ឥនានិ យេន ការណេន បព្ពជិតោ, តំ ទស្សន្តោ
អាហា -

២៦៥.

“ទិស្វាន លោកវត្តន្តំ, ខន្ធន្តំ កទ្ទមីកតំ;
ហញ្ញេវ ពជ្ឈេវ ចេត្ត, យត្ត សន្នោ បុប្ផនោ;
ឯតាហំ ឧបមំ កត្វា, ភិក្ខុកោស្មិ មិគាជិនា”តិ។

តត្ថ ទិស្វាន លោកវត្តន្តន្តិ វដ្តានុគតស្ស ពាលលោកស្ស វត្តំ តន្តី បវេណី
អហមទ្ទសំ, តំ ទិស្វា បព្ពជិតោម្ហិតិ ជីបេតិ។ ខន្ធន្តំ កទ្ទមីកតន្តិ កិលេសេហិ
ខន្ធន្តំ តេហេវ ច កទ្ទមីកតំ លោកំ ទិស្វា។ យត្ត សន្នោ បុប្ផនោតិ យម្ហិ
កិលេសវត្ថុម្ហិ សន្នោលក្កោ បុប្ផនោ, តត្ថ លក្កា ពហូ សត្តា ហញ្ញន្តិ ចេវ
អនុពន្ធនាធិហិ ច ពជ្ឈន្តិ។ ឯតាហន្តិ អហម្ហិ សចេ ឯត្ថ ពជ្ឈិស្សមិ, ឥមេ សត្តា
វិយ ហញ្ញិស្សមិ ចេវ ពជ្ឈិស្សមិ ចាតិ វេ ឯតទេវ ការណំ អត្តនោ ឧបមំ
កត្វា កទ្ទមីកតំ លោកំ ទិស្វា ភិក្ខុកោ ជាតោតិ អត្តោ។ មិគាជិនាតិ តំ
នាមេន អាលបតិ។ កថំ បន តេន តស្ស នាមំ ញាតន្តិ? បដិសន្តាវកាលេ
បឋមមេវ បុច្ឆិតត្តា។

តាបសោ តំ ការណំ វិត្តាវតោ សោតុកាមោ ហុត្វា កាថមាហា -

២៦៦.

“កោ នុតេ ភគវា សត្តា, កស្សេតំ វេចនំ សុចិ;
ន ហិ កប្បំ វាវិន្តំ វា, បច្ចក្ខាយ វេសេភ;
សមណំ អាហុ វត្តន្តំ, យថា ទុក្ខស្សតិ ក្កមោ”តិ។

តត្ថ កស្សេតន្តិ ឯតំ តយា វុត្ថំ សុចិវ៌ចនំ កស្ស វ៌ចនំ នាម។ កប្បន្តិ
កប្បេត្វា កប្បេត្វា បវត្ថិតានំ អភិញ្ញាសមាបត្ថិនំ លាភី កម្មវាទី តាបសំ។
វិជ្ជន្តិ អាសវក្ខយញ្ញាណវិជ្ជាយ សមន្នាគតំ បច្ចេកពុទ្ធុំ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ -
រថេសក មហារាជ, ន ហិ កប្បសមណំ វា វិជ្ជាសមណំ វា បច្ចក្ខាយ
តស្សេវាទំ វិនា ឯវំ បដិបទ្ធិតុំ សក្កា។ យថា ទុក្ខស្ស អភិក្កមោ ហោតិ, ឯវំ
វុត្ថន្តំ សមណំ អាហុ។ តេសំ បន វ៌ចនំ សុត្វា សក្កា ឯវំ បដិបទ្ធិតុំ, តស្មា វទេហិ,
កោ នុតេ ភគវា សត្តាតិ។

មហាសត្តោ អាហា -

២៦៧.

“ន មិគាជិន ជាតុច្ឆេ, អហំ កញ្ចិ កុទាចនំ;
សមណំ ព្រាហ្មណំ វាចិ, សក្កត្វា អនុចារិសិ”ន្តិ។

តត្ថ សក្កត្វាតិ បព្ពជ្ជាយ គុណបុច្ឆនត្ថាយ បូជេត្វា។ អនុចារិសិន្តិ ន កញ្ចិ
អនុបរិជ្ជបុត្តោស្មិ, ន មយា អញ្ញោ កោចិ សមណោ បុច្ឆិតបុត្តោតិ វទតិ។
ឥមិនា ហិ បច្ចេកពុទ្ធានំ សន្តិកេ ធម្មំ សុណាន្តេនបិ ន កទាចិ ឌីទិស្សកវសេន
បព្ពជ្ជាយ គុណោ បុច្ឆិតបុត្តោ, តស្មា ឯវមាហ។

ឯវញ្ច បន វត្វាយេន ការណេន បព្ពជិតោ, តំ អាទិតោ បជ្ជាយ ធិបេន្តោ
អាហា -

២៦៨.

“មហតា ចានុភាវេន, គច្ឆន្តោ សិរិយា ជលំ;
គីយមាទេសុ គីតេសុ, វជ្ជមាទេសុ វគ្គុសុ។

២៦៩.

“ត្វិយតាឡុសផ្សំដួង, សម្មតាលសមាហិតេ;
ស មិគាជិន មន្តក្ខី, ជលី អម្ពំ តិរោច្ឆន្ត;
ហញ្ញមាណំ មនុស្សហិ, ជលកាមេហិ ជន្តតិ។

២៧០.

“សោ ខោហំ តំ សិរី ហិត្វា, ឌីរោហិត្វា មិគាជិន;
មូលំ អម្ពស្សចាក្ខី, ជលិនោ និប្បលស្ស ច។

២៧១.

“ជលី អម្ពំ ហតំ ទិស្វា, វិទូស្តំ វិនឡី កតំ;
អថេកំ ឥតរំ អម្ពំ, និលោកាសំ មនោរមំ។

២៧២.

“ឯវមេវ នូនម្តេចិ, ឥស្សរេ ពហុកណ្តាកេ;
អមិត្តា នោ វធិស្សន្តិ, យថា អម្ពោ ជលី ហតោ។

២៧៣.

“អជិនម្ពំ ហញ្ញតេ ធិបិ, នាកោ ទន្តេហិ ហញ្ញតេ;
ធនម្ពំ ធនិនោ ហន្តិ, អនិកេតមសន្តរំ;
ជលី អម្ពោ អជលោ ច, តេ សត្តារោ ឧភោ មមា”តិ។

តត្ថ វគ្គសូតិ មគ្គស្សវេសុ ត្វិយេសុ វដ្ឋមាណេសុ។ ត្វិយតាឡុសផ្សំដួងតិ
ត្វិយានំ តាឡុតេហិ សផ្សំដួង ឧយ្យានេ។ សម្មតាលសមាហិតេតិ សម្មេហិ ច
តាលេហិ ច សមម្ពាគតេ។ ស មិគាជិនាតិ មិគាជិន, សោ អហំ អនក្ខី។ ជលី
អម្ពន្តិ ជលីតំ អម្ពរុក្ខន្តិ អត្តោ។ តិរោច្ឆន្តិ តិរោចាការំ ឧយ្យានស្ស អន្តោបិតំ

ពហិចារិកំ និស្សយ ជាតំ អម្ពុត្តំ។ ហញ្ញមានន្តិ ចោជិយមាណំ។ ឡិរេហិចារិកំ
ហត្ថិក្ខន្ធា ឡិរិចារិកំ។ វិនឡិកតន្តិ និបត្តនឡំ កតំ។

ឯវមេវាតិ ឯវំ ឯវ។ ជលីតិ ជលសម្បន្នោ។ អនិម្ព័តិ ចម្ពត្តាយ
ចម្ពការណា។ ឧន្តហិតិ អត្តនោ ឧន្តហិ, ហញ្ញតេ ឧន្តនិម្ពត្តំ ហញ្ញតេតិ
អត្តោ។ ហន្តិតិ ហញ្ញតិ។ អនិកេតមសន្តវន្តិ យោ បន និកេតំ បហាយ
បព្ពជិតត្តា អនិកេតោ នាម សត្តសម្ពាវវត្ថុកស្ស តណ្ហាសន្តវស្ស អភាវា
អសន្តវោ នាម, តំ អនិកេតំ អសន្តវំ កោ ហនិស្សតិ អនិប្បាយោ។ តេ
សត្តារោតិ តេ ទ្វេ រុក្ខា មម សត្តារោ អហេសុន្តិ វនតិ។

តំ សុត្វា មិគាជិនោ “អប្បមត្តោ ហោហិ”តិ រញ្ជោ ឡិវាធំ ឧត្វា
សកជ្ជានមេវ គតោ។ តស្មី គតេ សីវលីនេវ រញ្ជោ ចាធម្មលេ បតិច្ឆា អាហា -

២៧៤.

“សត្តោ ជនោ បព្វជិតោ, រាជា បព្ពជិតោ ឥតិ;
ហត្តារោហា អនិកជ្ជា, រជិតា បត្តិការកា។

២៧៥.

“អស្សាសយិច្ឆា ជនតំ, វេបយិច្ឆា បដិច្ចនំ;
បុត្តំ រដ្ឋេ វេបេច្ឆាន, អថ បច្ឆា បព្ពជិស្សសី”តិ។

តត្ថ បព្វជិតោតិ ភីតោ ឧត្រស្មោ។ បដិច្ចនន្តិ អម្ពេ ឧប្បមាធនេបិ
វិលុប្បមាធនេបិ រាជា ន ឡិលោកេតិ បព្វជិតស្ស មហាជនស្ស អារាវណំ រក្ខំ
វេបេច្ឆា បុត្តំ ធិយារុកុមារំ រដ្ឋេ វេបេច្ឆា អភិសិញ្ញា បច្ឆា បព្ពជិស្សសីតិ
អត្តោ។

តតោ ពោធិសត្តោ អាហា -

២៧៦.

“ចត្តា មយា ជានបទា, មិត្តាមច្ឆា ច ញាតកា;
សន្តិ បុត្តា វិទេហានំ, ធីយារុ រជ្ជវឌ្ឍនោ;
តេ រជ្ជំ ការយិស្សន្តិ, មិច្ឆិលាយំ បជាបតី”តិ។

តត្ថ សន្តិ បុត្តាតិ សីវលិ សមណានំ បុត្តា នាម នត្ថិ, វិទេហារជ្ជវាសីនំ បទ
បុត្តា ធីយារុ អត្ថិ, តេ រជ្ជំ ការយិស្សន្តិ។ បជាបតីតិ ធើវី អាលបតិ។

ធើវី អាហា “ធើវ, តុម្ពេសុ តាវ បព្ពជិតេសុ អហំ កី ករោមី”តិ។ អថ នំ សោ
“ភទ្កេ, អហំ តំ អនុសិក្ខាមិ, វចនំ មេ ករោមី”តិ វត្វា កាថមាហា -

២៧៧.

“ឯហិ តំ អនុសិក្ខាមិ, យំ វាក្យំ មម រុច្ឆតិ;
រជ្ជំ តុវំ ការយសិ, ចាបំ ធុច្ឆរិតំ ពហុ;
កាយេន វាចា មនសា, យេន គច្ឆសី ធុគ្គតី។

២៧៨.

“បរទិន្នកេន បរទិដ្ឋិតេន, បិណ្ឌោន យាបេហិ ស ជីវធម្មោ”តិ។

តត្ថ តុវន្តិ តុំ បុត្តស្ស ធន្តំ ឧស្សាបេត្វា “មម បុត្តស្ស រជ្ជ”ន្តិ រជ្ជំ
អនុសាសមាណា ពហុ ចាបំ ករិស្សសិ។ គច្ឆសីតិ យេន កាយាធីហិ កតេន
ពហុចាបេន ធុគ្គតី គមិស្សសិ។ ស ជីវធម្មាតិ បិណ្ឌិយាលោបេន យាបេតត្ថំ,
ឯស បណ្ឌិតានំ ធម្មាតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ តស្ស ឡាវាទំ អនាសិ។ តេសំ អញ្ញាមញ្ញំ សល្លបន្តានំ
គប្បន្តានញ្ញោ សុរិយោ អត្ថដ្ឋតោ។ ទេវី បតិវ្រេ ហ្មានេ ខន្ធាវាវំ និវាសាបេសិ។
មហាសត្តោបិ ឯកំ រុក្ខមូលំ ឧបគតោ។ សោ តត្ថ រត្តី វសិត្វា បុនទិវសេ
សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា មគ្គំ បដិបន្និ។ ទេវីបិ “សេនា បច្ឆតោវ អាគប្បត្ថ” តិ វត្វា
តស្ស បច្ឆតោវ អហោសិ។ តេ ភិក្ខាចារវេលាយំ ដូណំ នាម នគរំ ចាបុណ្ណិសុ។
តស្មី ខណោ អន្តោនគរេ ឯកោ បុរិសោ សូណតោ មហាផ្គំ មំសខណ្ឌំ កិណិក្វា
សូលេន អត្ថាវេសុ បចាបេត្វា និព្វាបនត្ថាយ ជលកកោជិយំ វេបេត្វា អដ្ឋាសិ។
តស្ស អញ្ញាវិហិតស្ស ឯកោ សុនខោ តំ អាទាយ បលាយិ។ សោ ញត្វា តំ
អនុពន្ធន្តោ យាវ ពហិទក្ខិណាធាវំ គន្ធា និព្វិន្តោ និវត្តិ។ រាជា ច ទេវី ច សុនខស្ស
បុរតោ គប្បន្តា ធូតា អហោសុំ។ សោ ភយេន មំសខណ្ឌំ ធម្មត្វា បលាយិ។

មហាសត្តោ តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ “អយំ សុនខោ ធម្មត្វា អនបេក្ខោ បលាតោ,
អញ្ញាបិស្ស សាមិកោ ន បញ្ញាយតិ, ឯវ្រូចោ អនវដ្ឋោ បំសុក្ខលបិណ្ឌាចាតោ
នាម នត្ថិ, បរិភុញ្ញិស្សមិ ន” តិ។ សោ មត្តិកាបត្ថំ និហរិត្វា តំ មំសខណ្ឌំ
អាទាយ បុញ្ញិត្វា បត្តេ បត្តិបិត្វា ឧទកដាសុកដ្ឋានំ គន្ធា បរិភុញ្ញិតុំ អារភិ។
តតោ ទេវី “សចេ ឯស រដ្ឋេនត្ថិកោ ភវេយ្យ, ឯវ្រូបំ ជេតុច្ឆំ បំសុមក្ខិតំ
សុនខុច្ឆិដ្ឋកំ ន ខាទេយ្យ។ សចេ ខាទេយ្យ, ឥនាទេស អម្ពាភំ សាមិកោ ន
ភវិស្សតី” តិ ចិន្តេត្វា “មហារាជ, ឯវ្រូបំ ជេតុច្ឆំ ខាទសី” តិ អាហា។ “ទេវី, ត្វំ
អន្ធពាលតាយ ឥមស្ស បិណ្ឌាចាតស្ស វិសេសំ ន ជាទសី” តិ វត្វា តស្សេវ
បតិវត្ថានំ បច្ឆវេក្ខិត្វា អមតំ វិយ បរិភុញ្ញិត្វា មុខំ វិក្ខាលេត្វា ហត្ថ ជោវតិ។
តស្មី ខណោ ទេវី និទ្ទមាណា អាហា -

២៧៩.

“យោបិ ចតុត្ថ ភត្តកាលេ ន ភុញ្ញោ, អនុដ្ឋមារីវ ខុទាយ មិយ្យ;

ន ត្រូវ បិណ្ឌំ លុឡិតំ អនិយំ, កុលបុត្តរូ ចោ សប្បវិសោ ន សេវេ;
តយិទំ ន សាធុ តយិទំ ន សុដ្ឋ, សុនឧដ្ឋិដ្ឋកំ ជនក ភុញ្ញសេ តុវ"ន្តិ។

តត្ថ អដ្ឋមារីវាតិ អនាថមរណាមេវ។ លុឡិតន្តិ បំសុមភ្លិតំ។ អនិយន្តិ
អសុន្ទរំ។ ន សេវេតិ ន-កាពោ បរិបុច្ឆនត្ថេ និចាតោ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - សចេ
ចតុត្ថេបិ ភត្តកាលេ ន ភុញ្ញាយ្យ, ឧទាយ មរេយ្យ, ននុ វេ សន្តេបិ
កុលបុត្តរូ ចោ សប្បវិសោ វេវុបំ បិណ្ឌំ ន ត្រូវ សេវេយ្យាតិ។ តយិទន្តិ តំ ឥទំ។

មហាសត្តោ អាហា -

២៨០.

“ន ចាបិ មេ សីវលី សោ អភក្ខោ, យំ ហោតិ ចត្តំ គិហិនោ សុនស្ស វា;
យេ កេចិ ភោតា ឥធ ធម្មលទ្ធា, សញ្ញោ សោ ភក្ខោ អនវយោតិ
វុត្តោ”តិ។

តត្ថ អភក្ខោតិ សោ បិណ្ឌាចាតោ មម អភក្ខោ នាម ន ហោតិ។ យំ
ហោតិ តិ យំ គិហិនោ វា សុនស្ស វា ចត្តំ ហោតិ, តំ បំសុក្ខលំ នាម
អសាមិកត្តា អនវជ្ជមេវ ហោតិ។ យេ កេចិ តស្មា អញ្ញេបិ យេ កេចិ ធម្មន
លទ្ធា ភោតា, សញ្ញោ សោ ភក្ខោ។ អនវយោតិ អនុអវយោ, អនុបុនប្បនំ
ឡិលោកិយមាណេបិ អវយោ បរិបុណ្ណាគុណោ អនវជ្ជោ, អធម្មលទ្ធិំ បន
សហស្សគ្បនកម្មិ ជិគុច្ឆនិយមេវាតិ។

វេរំ តេ អញ្ញមញ្ញំ កថេន្តាវ ជ្ជណនគរទ្វារំ សម្មាបុណ្ណសុ។ តត្រ ទារិកាសុ
កិឡន្តិសុ ឯកា កុមារិកា ឧទ្ធកកុល្លកេន វាលុកំ បច្ឆោជេតិ។ តស្ស ឯកស្មី
ហត្ថេ ឯកំ វេលយំ, ឯកស្មី ទ្វេ វេលយានិ។ តានិ អញ្ញមញ្ញំ សង្ឃដ្ឋេន្តិ, ឥតរំ
និស្សន្ទំ។ រាជា តំ ការណំ ញត្វា “សីវលីទេវី មម បច្ឆតោ ចរតិ, ឥត្តិ ច នាម

បព្ពជិតស្ស មលំ, ‘អយំ បព្ពជិត្វាបិ ភវិយំ ជហិតុំ ន សក្កោតី’តិ គរហិស្សន្តិ មំ។
សចាយំ កុមារិកា បណ្ឌិតា ភវិស្សតិ, សីវលីទេវីយា និវត្តនការណំ
កថេស្សតិ, ឥមិស្សា កថំ សុត្វា សីវលីទេវី ឧយ្យោជេស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា អាហា -

២៨១.

“កុមារិកេ ឧបសេនិយេ, និច្ចំ និគ្គឡមណ្ឌិតេ;
កស្មាតេ ឯកោ ភុជា ជនតិ, ឯកោ តេ ន ជនតិ ភុជា”តិ។

តត្ថ ឧបសេនិយេតិ មាតរំ ឧបកន្ធា សេនិកេ។ និគ្គឡមណ្ឌិតេតិ
អគលិតមណ្ឌានេន មណ្ឌានសីលិកេតិ វនតិ។ ជនតីតិ សទ្ធ�ុំ ករោតិ។

កុមារិកា អាហា -

២៨២.

“ឥមស្មី មេ សមណា ហត្ថេ, បដិមុក្កោ ទុនីវរោ;
សង្ឃាតា ជាយតេ សន្នោ, ទុតិយស្សេវ សា គតិ។

២៨៣.

“ឥមស្មី មេ សមណា ហត្ថេ, បដិមុក្កោ ឯកនីវរោ;
សោ អទុតិយោ ន ជនតិ, មុនិភូតោវ តិជ្ជតិ។

២៨៤.

“វិវាទប្បត្តោ ទុតិយោ, កេនេកោ វិវទិស្សតិ;
តស្ស តេ សគ្គកាមស្ស, ឯកត្តមុបរោចត”ន្តិ។

តត្ថ ទុនីវរាតិ ទ្វេ វលយានិ។ សង្ឃាតាតិ សំហាននតោ សង្ឃជ្ជនតោតិ
អត្ថោ។ គតីតិ និព្ពត្តិ។ ទុតិយស្សេវ ហិ ឯវរុចា និព្ពត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។ សោតិ

សោ នីវរោ។ មុនិក្ខតោវាតិ បហំនសព្ភកិលេសោ អរិយបុគ្គលោ វិយ តិដ្ឋតិ។
វិវាទប្បត្តោតិ សមណ ទុតិយកោ នាម វិវាទមាបន្នោ ហោតិ, កលហំ ករោតិ,
នាណាគាហំ គណ្ណាតិ។ កេនេកោតិ ឯកកោ បន កេន សទ្ធិវិវេទិស្សតិ។
ឯកត្ថមុបរោចតន្តិ ឯកិភារោ តេ រុច្ចតុ។ សមណា នាម ភគិនិម្ម័យ អាធាយ ន
ចរន្តិ, កី បន ត្វំ ឯវរុបំ ឧត្តមរូបធរំ ភវិយំ អាធាយ វិចរសិ, អយំ តេ អន្តរាយំ
ករិស្សតិ, ឥមំ និហរិទ្ធា ឯកកោវ សមណកម្មំ ករោហិតិ នំ ឱវេទតិ។

សោ តស្សា កុមារិកាយ វេចនំ សុទ្ធា បច្ចយំ លភិទ្ធា ទេវិយា សទ្ធិ កថេន្តោ
អាហា -

២៨៥.

“សុណាសិ សីវលិ កថា, កុមារិយា បវេទិតា;
បេសិយា មំ គរហិត្តោ, ទុតិយស្សេវ សា គតិ។

២៨៦.

“អយំ ទ្វេធាបថោ ភទ្កេ, អនុចិណ្ណោ បថាវិហិ;
តេសំ ត្វំ ឯកំ គណ្ណាហិ, អហមេកំ បុនាបរំ។

២៨៧.

“មាវេច មំ ត្វំ ‘បតិ មេ’តិ, នាហំ ‘ភវិយា’តិ វា បុនា”តិ។

តត្ថ កុមារិយា បវេទិតាតិ កុមារិកាយ កថិតា។ បេសិយាតិ សចាហំ រន្ធី
ការេយ្យំ, ឯសា មេ បេសិយា វេចនការិកា ភវេយ្យ, ឱលោកេតុម្បិ មំ ន
វិសហេយ្យ។ ឥធានិ បន អត្តនោ បេសិយំ វិយ ច មញ្ញតិ, “ទុតិយស្សេវ សា
គតិ”តិ មំ ឱវេទតិ។ អនុចិណ្ណាតិ អនុសញ្ញារិកោ។ បថាវិហិតិ បដិកេហិ។ ឯកន្តិ
តវ រុច្ចនកំ ឯកំ មគ្គំ គណ្ណា, អហំ បន តយា គហិតាវសេសំ អបរំ

គណ្ឌីស្សមិ។ មាវច មំ ត្វន្តិ សីវលី ឥតោ បដ្ឋាយ បុន មំ “បតិ មេ”តិ មា អវច,
អហំ វា ត្វំ “ភរិយា មេ”តិ នាវចំ។

សា តស្ស វចនំ សុត្វា “ធនេ, តុម្ពេ ឧត្តមា, ទក្ខិណាមគ្គំ គណ្ឌាថ, អហំ
វាមមគ្គំ គណ្ឌីស្សមិ”តិ វត្វា ថោកំ គន្ធា សោកំ សន្ធាវេតុំ អសក្កោន្តិ
បុនាគន្ធា រញ្ញា សទ្ធិ កថេន្តិ ឯកតោវ នគរំ ចារិសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា
ឧបឡាភាថមាហា -

“ឥមមេវ កថយន្តា, ជូណំ នគរុចាកមុ”ន្តិ។

តត្ថ នគរុចាកមុន្តិ នគរំ បរិដ្ឋា។

បរិសិទ្ធា ថ បន មហាសត្តោ បិណ្ឌាត្ថាយ ចរន្តោ ឧសុការស្ស គេហាទ្វារំ
បត្តោ។ សីវលីធើវិបិ ឯកមន្តំ អជ្ជាសិ។ តស្មី សមយេ ឧសុកាវេ អជ្ជារ កបល្លេ
ឧសុំ តាបេត្វា កញ្ជិយេន តេមេត្វា ឯកំ អក្ខិ និមីលេត្វា ឯកេន អក្ខិនា
ឡិលោកេន្តោ ឧជុំ ករោតិ។ តំ ទិស្វា មហាសត្តោ ចិន្តេសិ “សចាយំ បណ្ឌិតោ
ភរិស្សតិ, មយ្ហំ ឯកំ ការណំ កថេស្សតិ, បុច្ឆិស្សមិ ន”ន្តិ។ សោ ឧបសង្កមិទ្ធា
បុច្ឆតិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

២៨៨.

“កោដ្ឋកេ ឧសុការស្ស, ភត្តកាលេ ឧបដ្ឋិតេ;
តត្រា ថ សោ ឧសុកាវេ, ឯកំ ទណ្ឌំ ឧជុំ កតំ;
ឯកញ្ច ថ ក្ខំ និក្ខយ្ហ, ជិម្ពមេកេន បេក្ខតិ”តិ។

តត្ថ កោដ្ឋកេតិ ភិក្ខុវេ, សោ រាជា អត្ថនោ ភត្តកាលេ ឧបជ្ឈិតេ
ឧសុកាវស្ស កោដ្ឋកេ អជ្ជាសិ។ តត្រា ចាតិ តស្មិញ្ច កោដ្ឋកេ។ និគ្គយ្ហាតិ
និមិលេត្វា។ ជិម្ពមេកេនាតិ ឯកេន អក្ខនា វង្គី សរំ បេក្ខតិ។

អថ នំ មហាសត្តោ អាហា -

២៨៩.

“ឯវំ នោ សាធុ បស្សសិ, ឧសុកាវ សុណោហិ មេ;
យទេកំ ចក្កំ និគ្គយ្ហ, ជិម្ពមេកេន បេក្ខសី”តិ។

តស្សត្ថោ - សម្ម ឧសុកាវ, ឯវំ នុ ត្វំ សាធុ បស្សសិ, យំ ឯកំ ចក្កំ និមិលេត្វា
ឯកេន ចក្ខនា វង្គី សរំ បេក្ខសីតិ។

អថស្ស សោ កថេន្តោ អាហា -

២៩០.

“ទ្ធិហិ សមណ ចក្ខុហិ, វិសាលំ វិយ ខាយតិ;
អសម្មត្វា បរមំ លីដ្ឋំ, ឧដុកាវាយ កប្បតិ។

២៩១.

“ឯកញ្ច ចក្កំ និគ្គយ្ហ, ជិម្ពមេកេន បេក្ខតោ;
សម្មត្វា បរមំ លីដ្ឋំ, ឧដុកាវាយ កប្បតិ។

២៩២.

“វិវាធឫត្ថោ ធុតិយោ, កេនេកោ វិវធិស្សតិ;
តស្ស តេ សគ្គកាមស្ស, ឯកត្ថមុបរោចត”ន្តិ។

តត្ថ វិសាលំ វិយាតិ វិត្តិណ្ណំ វិយ ហុត្វា ខាយតិ។ អសម្បត្វា បរមំ លីង្គន្តិ
បរតោ វង្គដ្ឋានំ អប្បត្វា។ ធុដុកាវាយាតិ ន ធុដុកាវាយ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ -
វិសាលេ ខាយមាទេ បរតោ ធុដុដ្ឋានំ វា វង្គដ្ឋានំ វា ន ចាបុណោយ្យ, តស្មី
អសម្បត្តេ អធិស្សមាទេ ធុដុកាវាយ កិច្ចំ ន កប្បតិ ន សម្បជ្ជតីតិ។ សម្បត្វាតិ
ចក្ខុនា បត្វា, ទិស្វាតិ អត្តោ។ វិវាទប្បត្តោតិ យថា ទុតិយេ អក្ខិម្ហិ ឧម្មិលីតេ
លីង្គំ ន បញ្ញាយតិ, វង្គដ្ឋានម្មិ ធុដុកំ បញ្ញាយតិ, ធុដុដ្ឋានម្មិ វង្គំ បញ្ញាយតីតិ
វិវាទោ ហោតិ, ឯវំ សមណស្សបិ ទុតិយោ នាម វិវាទមាបន្នោ ហោតិ, កលហំ
ករោតិ, នាណគាហំ គណ្ហាតិ។ កេនេកោតិ ឯកោ បន កេន សទ្ធិវិវធិស្សតិ។
ឯកត្ថមុបរោចតន្តិ ឯកីកាវោ តេ រុទ្ធតុ។ សមណា នាម ភគិនិម្មិ អាធាយ ន
ចរន្តិ, កី បន ត្វំ ឯវុបំ ឧត្តមរូបធរំ ភវិយំ អាធាយ វិចរសិ។ អយំ តេ អន្តរាយំ
ករិស្សតិ, ឥមំ និហរិត្វា ឯកកោវ សមណធម្មំ ករោហិតិ សោ តំ ឱវទតិ។

ឯវមស្ស សោ ឱវាទំ ទត្វា តុណ្ហិ អហោសិ។ មហាសត្តោបិ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា
មិស្សកភត្តំ សំកឡិក្ខា នគរា និក្ខមិត្វា ឧទកដាសុកដ្ឋានេ និសីទិត្វា
កតភត្តកិច្ចោ មុខំ វិក្ខាលេត្វា បត្តំ ជីវិកាយ ឱសារេត្វា សីវលីទេវី អាមន្តេត្វា
អាហា -

២៩៣.

“សុណាសិ សីវលី កថា, ឧសុការេន វេទិតា;
បេសិយា មំ គរហិត្តោ, ទុតិយស្សេវ សា គតិ។

២៩៤.

“អយំ ទ្វេធាបថោ ភទ្កេ, អនុចិណ្ណោ បថាវិហិ;
តេសំ ត្វំ ឯកំ គណ្ហាហិ, អហមេកំ បុនាបរំ។

២៩៥.

“មាវច មំ ត្វំ ‘បតិ មេ’តិ, នាហំ ‘ភរិយា’តិ វា បុនា”តិ។

តត្ថ សុណាសីតិ សុណា, ត្វំ កថា។ “បេសិយា ម”ន្តិ ឥទំ បន កុមារិកាយ
ឱវាទមេវ សន្ធាយាហ។

សា កិរ “មាវច មំ ត្វំ ‘បតិ មេ’តិ” វុត្តាបិ មហាសត្តំ អនុពន្ធិយេវ។ រាជា នំ
និវត្តេតុំ ន សក្កាតិ។ មហាជនោបិ អនុពន្ធិ។ តតោ បន អជីវី អវិទូរេ ហោតិ។
មហាសត្តោ និលវនរាជី ធិស្វា តំ និវត្តេតុកាមោ ហុត្វា កច្ចន្តោយេវ
មគ្គសមីបេ មុញ្ញតិណំ អន្ទស។ សោ តតោ ព្យាសិកំ លុញ្ញិត្វា “បស្សសិ សីវលី,
អយំ ឥធ បុន យដេតុំ ន សក្កា, វេមេវ បុន មយ្ហំ តយា សទ្ធិ សំវាសោ នាម
យដេតុំ ន សក្កា”តិ វត្វា ឥមំ ឧបឡាសាមាហ -

“មុញ្ញវេសិកា បវាណ្ណ, ឯការិហរ សីវលី”តិ។

តត្ថ ឯការិហរាតិ អហំ ឯកីការេនវិហរិស្សមិ, ត្វម្បិ ឯការិហរាហិតិ
តស្សា ឱវាទមនាសិ។

តំ សុត្វា សីវលីទេវី “ឥតោទានិ បជ្ជាយ នត្ថិ មយ្ហំ មហាជនកនិរន្តេន សទ្ធិ
សំវាសោ”តិ សោកំ សន្ធាវេតុំ អសក្កាន្តិ ឧភោហិ ហត្ថហិ ឱវំ បហរិត្វា
មហាមគ្គេ បតិ។ មហាសត្តោ តស្សាវិសញ្ញិការំ ញាត្វា បទំវិកោបេត្វា អរញ្ញំ
ចារិសិ។ អមច្ឆា អាគន្ធា តស្សា សរីរំ ឧទកេន សិញ្ញិត្វា ហត្ថចានេ បរិមជ្ជិត្វា
សញ្ញំ លភាបេសុំ។ សា “តាតា, កុហិ រាជា”តិ បុច្ឆិ។ “ននុ តុម្ពេវ ជានាថា”តិ?
“ឧបធាវេថ តាតា”តិ។ តេ ឥតោ ចិតោ ជារិត្វាវិចិនន្តាបិ មហាសត្តំ ន
បស្សីសុ។ ទេវី មហាបរិទេវំ បរិទេវិត្វា រញ្ជោ បិតជ្ជានេ ចេតិយំ ការេត្វា
គន្ធមាលាធិហិ បូជេត្វា និវត្តិ។ មហាសត្តាបិ ហិមវន្តំ បរិសិត្វា

សត្តាបាពុទ្ធក្រយេវ បញ្ចា អភិញ្ញា ច, អដ្ឋសមាបត្តិយោ ច និព្វត្តេត្វា បុន
មនុស្សបដំ នាគមិ។ ទេវីបិ ឧសុការេន សទ្ធិ កថិតជ្ជានេ, កុមារិកាយ សទ្ធិ
កថិតជ្ជានេ, មំសបរិភោគជ្ជានេ, មិគាជិនេន សទ្ធិ កថិតជ្ជានេ, នារទេន សទ្ធិ
កថិតជ្ជានេ ចាតិ សព្វជ្ជានេសុ ចេតិយានិ ការេត្វា គន្ធមាលាធិហិ បូជេត្វា
សេនផ្កបរិវុតា មិចីលំ បត្វា អម្ពវនុយ្យានេ បុត្តស្ស អភិសេកំ ការេត្វា តំ
សេនផ្កបរិវុតំ នគរំ បេសេត្វា សយំ ឥសិបព្ពដ្ឋំ បព្ពជិត្វា តត្ថវ ឧយ្យានេ វសន្តិ
កសិណាបរិកម្មំ កត្វា ឈានំ និព្វត្តេត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណា អហោសិ។
មហាសត្តោបិ អបរិហ័នជ្ឈានោ ហុត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណា អហោសិ។

សត្តា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខុវេ, ឥនានេវ, បុព្វេបិ តថាគតោ
មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តោយេវា” តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ - “តនា
សមុទ្ធក្ខិកា ទេវធីតា ឧប្បលវណ្ណា អហោសិ, នារទោ សារិបុត្តោ, មិគាជិនោ
មោគ្គល្លានោ, កុមារិកា ខេមា ភិក្ខុនី, ឧសុការោ អានន្តោ, សីវលីទេវី
រាហុលមាតា, ធិយាវុកុមារោ រាហុលោ, មាតាបិតោ មហារាជកុលានិ,
មហាជនកនិវន្តោ បន អហាមេវ សម្មាសម្ពុទ្ធា អហោសិ” ត្ថិ។

មហាជនកជាតកវណ្ណានា ធុតិយា។

[៥៤០] ក. សុវណ្ណសាមជាតកវណ្ណានា

កោ នុ មំ ឧសុនាវិជ្ជីតិ ឥទំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ ឯកំ
មាតុចោសកភិក្ខុំ អារព្ព កថេសិ។ សាវត្ថិយំ កិវ អជ្ឈាសកោជិវិភវស្ស
ឯកស្ស សេដ្ឋិកុលស្ស ឯកបុត្តកោ អហោសិ មាតាបិតុនំ បិយោ មនាថោ។
សោ ឯកធិវសំ ចាសាធរវគតោ សីហបញ្ញវំ ឧគ្សាជេត្វាវីថី ឱលោកេន្តោ
គន្ធមាលាធិហត្ថំ មហាជនំ ធម្មស្សវនត្ថាយ ជេតវនំ គច្ឆន្តំ ទិស្វា “អហម្មិ ធម្មំ

សុណិស្សមី”តិ មាតាបិតារោ វុទ្ធិត្វា គន្ធមាលាធិនិ គាហាបេត្វាវិហារំ គន្ធា
វត្ថុភេសជ្ជៈចានកាធិនិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទាបេត្វា គន្ធមាលាធិហិ ច ភគវន្តំ
បូជេត្វា ឯកមន្តំ និសិដ្ឋោ ធម្មំ សុត្វា កាមេសុ អាធិនំ ទិស្វា បព្ពដ្ឋាយ ច
អាធិសំសំ សល្លកេត្វា បរិសាយ វុដ្ឋិតាយ ភគវន្តំ បព្ពដ្ឋំ យាចិត្វា “មាតាបិតុហិ
អនុញ្ញាតំ បុត្តំ តថាគតា នាម ន បញ្ចាជេន្តី”តិ សុត្វា ភគវន្តំ វុទ្ធិត្វា បុន គេហំ
គន្ធា សគារវេន មាតាបិតារោ វុទ្ធិត្វា ឯវមាហា - “អម្ពតាតា, អហំ តថាគតស្ស
សន្តិកេ បព្ពជិស្សមី”តិ។ អថស្ស មាតាបិតារោ តស្ស វចនំ សុត្វា
ឯកបុត្តកភាវេន សត្តជានិជ្ជមានហធយារិយ បុត្តសិនេហាន កម្មមាណា
ឯវមាហំសុ “តាត បិយបុត្តក, តាត កុលផ្កុរ, តាត នយន, តាត ហធយ,
តាត ចាណាសធិស, តយារិណា កចំ ជីវាម, តយិ បជិតទំ នោ ជីវិតំ។ មយញ្ចា
តាត, ជរាជីណ្ណា វុឡា មហាល្លកា, អជ្ជ វា សុវេ វា បរសុវេ វា មរណំ
ចាបុណិស្សម, តស្មា មា អម្ពេ ឌីហាយ គច្ឆសិ។ តាត, បព្ពដ្ឋា នាម អតិទុក្ករ,
សីតេន អត្ថេ សតិ ឧណ្ហំ លភតិ, ឧណ្ហាន អត្ថេ សតិ សីតំ លភតិ, តស្មា តាត,
មា បព្ពជាហិ”តិ។

តំ សុត្វា កុលបុត្តោ ទុក្ខិ ទុម្ពនោ ឌីនតសីសោ បជ្ឈាយន្តោវ និសីទិ
សត្តាហំ និរាហារោ។ អថស្ស មាតាបិតារោ ឯវំ ចិន្តេសុំ “សចេ នោ បុត្តោ
អនុញ្ញាតោ, អទ្ធា មរិស្សតិ, បុន ន បស្សិស្សម, បព្ពដ្ឋាយ ជីវមានំ បុន នំ
បស្សិស្សមា”តិ។ ចិន្តេត្វា ច បន “តាត បិយបុត្តក, តំ បព្ពដ្ឋាយ អនុជានាម,
បព្ពជាហិ”តិ អនុជានីសុ។ តំ សុត្វា កុលបុត្តោ តុដ្ឋមានសោ ហុត្វា អត្ថនោ
សកលសរីរំ ឌីណាមេត្វា មាតាបិតារោ វុទ្ធិត្វាវិហារំ គន្ធា ភគវន្តំ បព្ពដ្ឋំ យាចិ។
សត្តា ឯកំ ភិក្ខុំ បក្កោសាបេត្វា “ឥមំ កុមារំ បញ្ចាជេហិ”តិ អាណាបេសិ។ សោ
តំ បញ្ចាជេសិ។ តស្ស បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ មហាលាភសក្ការោ និព្ពត្តិ។
សោ អាចរិយុបជ្ឈាយេ អាវាដេត្វា លទ្ធិបសម្មទោ បញ្ចា វស្សានិ ធម្មំ

បរិយាបុណ្យាត្វា “អហំ ឥធម៌ អាកិល្លោ វិហារមិ, ន មេ ឥទំ បតិរូប” ត្ថិ
វិបស្សនាធុរំ បូរេតុកាមោ ហុត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា
ឧបជ្ឈាយំ វុទ្ធិត្វា ជេតវនា និក្ខមិត្វា ឯកំ បច្ចន្តតាមំ និស្សាយ អរញ្ញេ វិហាសិ។
សោ តត្ថ វិបស្សនំ វង្ខេត្វា ធានស វស្សនិ យដេន្តោ វាយមន្តោបិ វិសេសំ
និព្ពេត្តតុំ នាសក្ខិ។ មាតាបិតារាបិស្ស គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ ទុគ្គតា អហេសុំ។
យេ ហិ តេសំ ខេត្តំ វា វណ្ណំ វា បយោជេសុំ, តេ “ឥមស្មី កុលេ បុត្តោ វា ភាតា
វា ឥណំ ចោទេត្វា គណ្ណោ នាម នត្ថី” តិ អត្តនោ អត្តនោ ហត្ថគតំ គហេត្វា
យថាវុចិ បលាយីសុ។ គេហោ នាសកម្មករាធយោបិ ហិរញ្ញសុវណ្ណាធិនិ
គហេត្វា បលាយីសុ។

អបរភាគេ ទ្វេ ជនា កបណា ហុត្វា ហត្ថេ ឧទកសិញ្ញនម្បិ អលភិត្វា
គេហំ វិក្កិណ្ឌិត្វា អយរា ហុត្វា ការុញ្ញភារំ បត្តា បិលោតិកំ និវាសេត្វា
កចាលហត្ថា ភិត្វាយ ចរីសុ។ តស្មី កាលេ ឯកោ ភិត្តុ ជេតវនតោ និក្ខមិត្វា
អនុបុព្ពេន តស្ស វសនដ្ឋានំ អគមាសិ។ សោ តស្ស អាគន្ធកវត្តំ កត្វា
សុខនិសិទ្ធកាលេ “ភន្តេ, កុតោ អាគតត្ថា” តិ បុច្ឆិត្វា “ជេតវនា អាគតោ
អាវុសោ” តិ វុត្តេ សត្តនោ ចេវ មហាសាវកាធិនញ្ច អាហេគ្យំ បុច្ឆិត្វា
មាតាបិតុនញ្ច បវត្ថី បុច្ឆិ “កី, ភន្តេ, សាវត្ថិយំ អសុកស្ស នាម សេដ្ឋិកុលស្ស
អាហេគ្យ” ត្ថិ? “អាវុសោ, មា តស្ស កុលស្ស បវត្ថី បុច្ឆា” តិ។ “កី ភន្តេ” តិ។
“អាវុសោ, តស្ស កិរ កុលស្ស ឯកោ បុត្តោ អត្ថិ, សោ ពុទ្ធសាសនេ បព្ពជិតោ,
តស្ស បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ ឯតំ កុលំ បរិក្ខិណំ, ឥធានិ ទ្វេ ជនា
បរមការុញ្ញភារំ បត្តា ភិត្វាយ ចរត្ថី” តិ។ សោ តស្ស វចនំ សុត្វា សកភាវេន
សណ្ឋានតុំ អសក្កោន្តោ អស្សបុណ្ណហិ នេត្តហិ រោទិតុំ អារភិ។ “អាវុសោ, កី
រោទសី” តិ? “ភន្តេ, តេ មយ្ហំ មាតាបិតារា, អហំ តេសំ បុត្តោ” តិ។ “អាវុសោ, តវ
មាតាបិតារា តំ និស្សាយ វិនាសំ បត្តា, គច្ឆ, តេ បដិជក្កាហិ” តិ។

សោ “អហំ ធានស វស្សនិ យដេន្តោ វាយមន្តោបិ មគ្គំ វា ដលំ វា និព្ពត្តតុ
នាសក្ខី, អភព្ពោ ភវិស្សមិ, កី មេ បព្ពដ្ឋាយ, គិហី ហុត្វា មាតាបិតរោ
ចោសេត្វា ទានំ ទត្វា សគ្គបរាយណោ ភវិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា អរញ្ញាវាសំ តស្ស
ថេរស្ស និយ្យាទេត្វា បុនទិវសេ អរញ្ញា និក្ខមិត្វា អនុបុព្វេន គប្បន្តោ សាវត្ថិតោ
អវិទូរេ ជេតវនំ បិដ្ឋិហារំ ចាបុណី។ តត្ថ ទ្វេ មគ្គា អហោសុំ។ តេសុ ឯកោ
មគ្គោ ជេតវនំ គប្បតិ, ឯកោ សាវត្ថី។ សោ តត្ថវ ឋត្វា “កី នុ ខោ បឋមំ
មាតាបិតរោ បស្សមិ, ឧទាហុ ទសពល” ត្ថិ ចិន្តេត្វា “មយា មាតាបិតរោ ចិវំ
ទិដ្ឋបុព្ពា, តេតោ បដ្ឋាយ បន មេ ពុទ្ធទស្សនំ ទុល្លភំ ភវិស្សតិ, តស្មា អជ្ឈមេវ
សម្មាសម្ពុទ្ធិ ទិស្វា ធម្មំ សុត្វា ស្វេ ចាតោវ មាតាបិតរោ បស្សិស្សមី” តិ
សាវត្ថិមគ្គំ បហាយ សាយន្តសមយេ ជេតវនំ ចាវិសិ។ តំ ទិវសំ បន សត្វា
បច្ឆសកាលេ លោកំ ឱលោកេន្តោ ឥមស្ស កុលបុត្តស្ស ឧបនិស្សយសម្បត្តិ
អទ្ទស។ សោ តស្សកមនកាលេ មាតុចោសកសុត្តន (សំ. និ. ១. ២០៥)
មាតាបិតុនំ គុណំ វណ្ណាសិ។ សោ បន ភិក្ខុ បរិសបរិយន្តេ ឋត្វា សត្តស្ស
ធម្មកមំ សុណាន្តោ ចិន្តេសិ “អហំ គិហី ហុត្វា មាតាបិតរោ បដិជគ្គិតុ
សក្កោមីតិ ចិន្តេសី, សត្វា បន ‘បព្ពជិតោវ’ សមាធនោ បដិជគ្គិតោ ឧបការកោ
មាតាបិតុនំ ត្ថិវទតិ។ សចាហំ សត្វាវ អទិស្វា គតោ, ឯវុចាយ បព្ពដ្ឋាយ
បរិហីនោ ភវេយ្យំ។ ឥទានិ បន គិហី អហុត្វា បព្ពជិតោវ សមាធនោ មាតាបិតរោ
ចោសេស្សមី” តិ។

សោ សលាកក្កំ គន្ធា សលាកកត្តញ្ចោវ សលាកយាគុញ្ច គណ្ហិត្វា ធានស
វស្សនិ អរញ្ញេ វុត្តភិក្ខុ ចារាជិកប្បត្តោ វិយ អហោសិ។ សោ ចាតោវ
សាវត្ថិយំ បរិសិត្វា “កី នុ ខោ បឋមំ យាគុំ គណ្ហិស្សមិ, ឧទាហុ មាតាបិតរោ
បស្សិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា “កបណានំ មាតាបិតុនំ សន្តិកំ តុច្ឆហត្តេន គន្តុំ
អយុត្ត” ត្ថិ ចិន្តេត្វា យាគុំ គហេត្វា ឯតេសំ ចោរណាកគេហាធាវំ គតោ។

មាតាបិតារោមិស្ស យាគុភិក្ខុំ ចរិត្វា បរិភិក្ខុំ និស្សាយ វិហារន្តិ។ សោ ឧបគន្ធា
និសីទ្ធកេ ទិស្វា ឧប្បន្នសោកោ អស្សុប្បុល្លោហិ នេត្តហិ តេសំ អវិទូរេ អដ្ឋាសិ។
តេ តំ ទិស្វាបិ ន សញ្ញានីសុ។ អថ មាតា “ភិក្ខុត្ថាយ ឋិតោ ភវិស្សតី” តិ
សញ្ញាយ “ភន្តេ, តុម្ហាកំ ធាតព្វយុត្តកំ នត្ថិ, អតិច្ឆថា” តិ អាហា។ សោ តស្សា
កម៌ សុត្វា បាធយប្បំ សោកំ គហេត្វា អស្សុប្បុល្លោហិ នេត្តហិ តត្ថេវ
អដ្ឋាសិ។ ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ “អតិច្ឆថា” តិ វុច្ចមានោបិ អដ្ឋាសិយេវ។ អថស្ស
បិតា មាតវំ អាហា - “គច្ឆ, ភន្តេ, ជាតាហិ, បុត្តោ នុ ខោ នោ ឯសោ” តិ។ សា
ឧដ្ឋាយ ឧបគន្ធា ឌីលោកេន្តិ សញ្ញានិក្ខា ចាធម្មលេ បតិក្ខា បរិទេវិ, បិតាបិស្ស
តថេវ អកាសិ, មហន្តំ កាវុញ្ញំ អហោសិ។

សោបិ មាតាបិតារោ ទិស្វា សកភាវេន សណ្ឋានុំ អសក្កោន្តោ អស្សនិ
បរវត្តេសិ។ សោ សោកំ អធិវាសេត្វា “អម្ពតាតា, មា ចិន្តយិត្ថ, អហំ វោ
ចោសេស្សមី” តិ មាតាបិតារោ អស្សាសេត្វា យាគុំ ចាយេត្វា ឯកមន្តេ
និសីទាបេត្វា បុនភិក្ខុំ អាហារិត្វា តេ ភោជេត្វា អត្តនោ អត្ថាយ ភិក្ខុំ
បរិយេសិត្វា តេសំ សន្តិកំ គន្ធា បុន ភត្តេនាបុច្ឆិត្វា បច្ឆា សយំ បរិភុញ្ញតិ។
សោ តតោ បដ្ឋាយ ឥមិនា និយាមេន មាតាបិតារោ បដិជគ្គតិ។ អត្តនា លទ្ធានិ
បក្ខិកភត្តាជិនី តេសំយេវ ទត្វា សយំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា លភមាណោ ភុញ្ញតិ,
អលភមាណោ ន ភុញ្ញតិ, វស្សាវាសិកម្បិ អញ្ញម្បិ យំ កិញ្ចិ លភិត្វា តេសំយេវ
ទេតិ។ តេហិ បរិភុត្តំ ជិណ្ឌាបិលោតិកំ គហេត្វា អគ្គឡំ ទត្វា វជិត្វា សយំ
បរិភុញ្ញតិ។ ភិក្ខុលភនទិវសេហិ បនស្ស អលភនទិវសា ពហូ អហោសុំ។
អថស្ស និវាសនចារុបនំ អតិលូទំ ហោតិ។

ឥតិ សោ មាតាបិតារោ បដិជគ្គន្តោយេវ អបរភាគេ កិសោ
ឧប្បណ្ហុប្បណ្ហុកជាតោ ធមនិសន្តតគត្តោ អហោសិ។ អថ នំ សន្តិជ្ជសម្ពត្តា

ភិក្ខុ បុច្ឆិសុ “អាវុសោ, បុព្វេ តវ សរីរវណ្ណោ សោភតិ, ឥនាធិ បន កិសោ
ឧប្បណ្ណុប្បណ្ណាកជាតោ ធម្មនិសន្តតគត្តោ, ព្យាធិ តេ នុខោ ឧប្បន្នោ” តិ។ សោ
“នត្ថិ មេ, អាវុសោ, ព្យាធិ, អបិច បន បលិពោធា មេ អត្ថិ” តិ តំ បវត្ថិ
អាហោចសិ។ អថ នំ តេ ភិក្ខុ អាហំសុ “អាវុសោ, ភគវា សទ្ធាធម្មេ វិទិចាតេ តុ
ន ទេតិ, តុំ បន សទ្ធាធម្មេ គហេត្វា គិហីនំ ទទមាណោ អយុត្តំ ករោសី” តិ។
សោ តេសំ កថំ សុត្វាលង្គិតោ ឡីលីយិ។ តេ ឯត្ថកេនបិ អសន្តជ្ជា ភគវតោ
សន្តិកំ គន្ធា “ភន្តេ, អសុកោ នាម ភិក្ខុ សទ្ធាធម្មេ វិទិចាតេ ត្វា គិហី
ចោសេសី” តិ សត្តុ អាហោចសុំ។ សត្តា តំ ភិក្ខុំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ តុំ ភិក្ខុ
សទ្ធាធម្មេ គហេត្វា គិហី ចោសេសី” តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ” តិ វុត្ថេ តំ កិរិយំ
វណ្ណតុកាមោ អត្តនោ ច បុព្វចរិយំ បកាសេតុកាមោ “ភិក្ខុ, គិហី ចោសេស្តោ
កេ ចោសេសី” តិ បុច្ឆិ។ “មាតាបិតរោ មេ, ភន្តេ” តិ វុត្ថេ សត្តា តស្ស ឧស្សហំ
ជនេតុំ “សាធុ សាធុ, ភិក្ខុ” តិ ភិក្ខុត្តំ សាធុការំ ទត្វា “តុំ មម គតមគ្គេ បិតោ,
អហម្មិ បុព្វចរិយំ ចរន្តោ មាតាបិតរោ ចោសេសី” តិ អាហ។ សោ អស្សាសំ
បដិលភិ។ សត្តា តាយ បុព្វចរិយាយ អាវិករណត្ថំ តេហិ ភិក្ខុហិ យាចិតោ
អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិនគរតោ អវិទូរេ នទិយា ឡិរមតីរេ ឯកោ នេសាទកាមោ
អហោសិ, ចារិមតីរេ ឯកោ នេសាទកាមោ។ ឯកេកស្មី គាមេ បញ្ច បញ្ច
កុលសតានិ វសន្តិ។ ធូសុបិ គាមេសុ ទ្វេ នេសាទដេជ្ជកា សហាយកា
អហោសុំ។ តេ ទហារកាលេយេវ កតិកវត្ថំ ករីសុ “សចេ អម្ពេសុ ឯកស្ស ដីតា
ហោតិ, ឯកស្ស បុត្តោ ហោតិ, តេសំ អាវាហរិវាហំ ករិស្សមា” តិ។ អថ
ឡិរមតីរេ គាមដេជ្ជកស្ស គេហេ បុត្តោ ជាយិ, ជាតក្ខណេយេវ ទុក្ខលេន
បដិគ្គហិតត្តា “ទុក្ខលោ” ត្រូវស្ស នាមំ ករីសុ។ ឥតរស្ស គេហេ ដីតា ជាយិ,
តស្ស បរតីរេ ជាតត្តា “ចារិកា” តិ នាមំ ករីសុ។ តេ ឧភោបិ អភិរូចា

ចាសាធិការ អហេសុំ សុវណ្ណាវណ្ណា។ តេ នេសាទកុលេ ជាតាបិ ចាណាតិចាតំ
នាម ន ករីសុ។

អបរកាគេ សោឡុសវស្សុទ្ធីសិកំ ទុក្ខលកុមារំ មាតាបិតរោ អាហំសុ
“បុត្ត, កុមារិកំ តេ អានយិស្សមា” តិ។ សោ បន ព្រហ្មលោកតោ អាគតោ
សុទ្ធសត្តោ ឧភោ កណ្តោ បិឆាយ “ន មេ យរាវាសេនត្តោ អម្ពតាតា, មា ឯវុបំ
អវុត្តា” តិ វត្ថា យាវតតិយំ វុច្ឆមាឆោបិ ន ឥច្ឆិយេវ។ ចារិកាបិ មាតាបិតុហិ
“អម្ព, អម្ពាភំ សហាយកស្ស បុត្តោ អត្ថិ, សោ អភិវុចោ សុវណ្ណាវណ្ណា, តស្ស
តំ ទស្សមា” តិ វុត្តា តថេវ វត្ថា ឧភោ កណ្តោ បិទហិ។ សាបិ ព្រហ្មលោកតោ
អាគតា យរាវាសំ ន ឥច្ឆិ។ ទុក្ខលកុមារោ បន តស្ស រហស្សេន សាសនំ
បហំណិ “សចេ ចារិកេ មេថុនធម្មេន អត្ថិកា, អញ្ញស្ស គេហំ គច្ឆតុ, មយ្ហំ
មេថុនធម្មេ ធន្នោ នត្ថិ” តិ។ សាបិ តស្ស តថេវ សាសនំ បេសេសិ។

អថ មាតាបិតរោ តេសំ អនិច្ឆមាឆានញ្ញេវ អាវាហរិវាហំ ករីសុ។ តេ
ឧភោបិ កិលេសសមុទ្ធិំ អនោតវិត្វា ទ្វេ មហាព្រហ្មាឆោវិយ ឯកតោវ វសីសុ។
ទុក្ខលកុមារោ បន មច្ឆំ វា មិគំ វា ន មារេតិ, អន្តមសោ អាហាជមំសម្បំ ន
វិក្កិណាតិ។ អថ នំ មាតាបិតរោ វធិសុ “តាត, តំ នេសាទកុលេ និព្ពត្តិត្វាបិ នេវ
យរាវាសំ ឥច្ឆសិ, ន ចាណាវធំ ករោសិ, កី នាម កម្ពំ ករិស្សសី” តិ? “អម្ពតាតា,
តុម្ពេសុ អនុជានន្តេសុ មយំ បព្ពជិស្សមា” តិ។ តំ សុត្វា មាតាបិតរោ “តេន ហិ
បព្ពជថា” តិ ទ្វេ ជនេ អនុជានីសុ។ តេ តុជ្ជហជ្ជា មាតាបិតរោ វន្តិត្វា កាមតោ
និក្ខមិត្វា អនុបុព្វេន គង្គាតីវេន ហិមវន្តំ បរិសិត្វា យស្មី ហំនេ មិគសម្ពតា នាម
នធិ ហិមវន្តតោ ឌីតវិត្វា គង្គំ បត្តា, តំ ហំនំ គន្ធា គង្គំ បហាយ
មិគសម្ពតាភិមុខា អភិវុហីសុ។

តស៊ី ខណៈ សក្កស្ស ភវនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សក្កោ ឌីលោកេន្តោ តំ
ការណំ ញត្វាវិស្សកម្មំ អាមន្តេត្វា “តាតវិស្សកម្ម, ទ្វេ មហាបុរិសា តាមា
និក្ខមិត្វា ហិមវន្តំ បរិជ្ជា, តេសំ និវាសជ្ជានំ លទ្ធី វដ្តតិ, មិគសម្មតានទិយា
អឡុកោសន្តរេ ឯតេសំ បណ្ណាសាលញ្ច បព្ពជិតបរិក្ខារេ ច មាបេត្វា ឯហី” តិ
អាហា។ សោ “សាធ្ម” តិ សម្មជិដ្ឋិត្វា មូគបក្ខជាតកេ (ជា. ២.២២.១ អាទយោ)
វុត្តនយេនេវ សត្តំ សំវិទហិត្វា អមនាបសន្នេ មិគបក្ខិនោ បលាបេត្វា
ឯកបទិកំ ជង្គមគ្គំ មាបេត្វា សកជ្ជានមេវ គតោ។ តេបិ តំ មគ្គំ ទិស្វា តេន
មគ្គេន គត្វា តំ អស្សមបទំ ចាបុណ្ណិសុ។ ទុក្ខលបណ្ណិតោ បណ្ណាសាលំ
បរិសិត្វា បព្ពជិតបរិក្ខារេ ទិស្វា “សក្កេន មយ្ហំ ទិន្នា” តិ សក្កេនត្ថិយភារំ ញត្វា
សាជកំ ឌីមុញ្ចិត្វា វត្តវាកចីរំ និវាសេត្វា ឯកំ ចារុបិត្វា អនិនចម្មំ អំសេ កត្វា
ជជាមណ្ឌលំ ពន្ធិត្វា ឥសិវេសំ គហេត្វា ចារិកាយបិ បព្ពជ្ជំ អនាសិ។ ឧភោបិ
កាមាវចរមេត្តំ ភាវេត្វា តត្ថ វសីសុ។ តេសំ មេត្តានុភាវេន សព្វេបិ
មិគបក្ខិនោ អញ្ញមញ្ញំ មេត្តចិត្តមេវ បដិលភីសុ, ន កោចិ កត្វាវិហេបេសិ។
ចារិកា តតោ បដ្ឋាយ ចានីយំ បរិភោជនីយំ អាហារតិ, អស្សមបទំ សម្មដ្ឋតិ,
សព្វកិច្ចានិ ករោតិ។ ឧភោបិ ជលាជលានិ អាហារិត្វា បរិភូត្វា អត្ថនោ
អត្ថនោ បណ្ណាសាលំ បរិសិត្វា សមណធម្មំ ករោត្តា តត្ថ វាសំ កប្បយីសុ។

សក្កោ តេសំ ឧបជ្ជានំ អាគច្ឆតិ។ សោ ឯកទិវសំ អនុឌីលោកេន្តោ “ឥមេសំ
ចក្ខុនិ បរិហាយិស្សន្តី” តិ អន្តរាយំ ទិស្វា ទុក្ខលបណ្ណិតំ ឧបសម្ព័មិត្វា វន្តិត្វា
ឯកមន្តំ និសីទិត្វា ឯវមាហា - “ភន្តេ, តុម្ហាកំ អន្តរាយោ បញ្ញាយតិ, បដិជគ្គនកំ
បុត្តំ លទ្ធី វដ្តតិ, លោកធម្មំ បដិសេវថា” តិ។ អថ នំ ទុក្ខលបណ្ណិតោ អាហា -
“សក្ក, កិច្ចាមេតំ កថេសិ, មយំ អគារមជ្ឈេ វសន្តាបិ ឯតំ លោកធម្មំ
បុឡវកក្ខន្ធរាសី វិយ ជិតុច្ឆិម្ហា, ឥនានិ បន អរញ្ញំ បរិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា
កថំ ឯវរុបំ ករិស្សាមា” តិ។ អថ សក្កោ តំ អាហា - “ភន្តេ, សចេ ឯវំ ន ករោថ,

ចារិកាយ តាបសិយា ឧតុនិកាលេ នាភី ហេតុន បរាមសេយ្យាថា”តិ។
ឧក្ខលបណ្ឌិតោ “ឥទំ សក្កា កាតុ”ន្តិ សម្មជិដ្ឋិ។ សក្កោ តំ វន្តិត្វា
សកជ្ជានមេវ គតោ។

ឧក្ខលបណ្ឌិតោបិ តំ ការណំ ចារិកាយ អាចិត្តិត្វា អស្ស ឧតុនិកាលេ
នាភី ហេតុន បរាមសិ។ តទា ពោធិសត្តោ ទេវលោកតោ ចរិត្វា តស្ស កុដ្ឋិម្ហិ
បដិសន្ធិ គល្លិ។ សា ទសមាសច្ចយេន សុវណ្ណាវណ្ណំ បុត្តំ វិជាយិ, តេនេវស្ស
“សុវណ្ណាសាមោ”តិ នាមំ ករីសុ។ ចារិកាយ ជលាជលត្ថាយ វនំ គតកាលេ
បព្ពតន្តេវ កិដ្ឋិយោ ធាតិកិដ្ឋំ ករីសុ។ តេ ឧភោបិ ពោធិសត្តំ ម្ពាបេត្វា
បណ្ណាសាលាយំ និបជ្ជាបេត្វា ជលាជលត្ថាយ អវញ្ញំ គច្ឆន្តិ។ តស្មី ខណោ កិដ្ឋរា
កុមារំ គហេត្វា គិរិកន្ធរាជីសុ ម្ពាបេត្វា បព្ពតមត្តកំ អារុយ្ហ នាធាបុប្ផហិ
អលដ្ឋិវត្វា ហរិតាលមនោសិលាធិនិ សិលាយំ ឃំសិត្វា នលាដេ តិលកេ កត្វា
បុន អាទេត្វា បណ្ណាសាលាយំ និបជ្ជាបេសុ។ ចារិកាបិ អាគន្ធា បុត្តំ ជញ្ញំ
ចាយេសិ។ តំ អបរកាគេ វង្ខិត្វា សោឡសវស្សុទ្ធសិកម្មិ អនុវត្តន្តា
មាតាបិតោ បណ្ណាសាលាយំ និសីទាបេត្វា សយមេវ វនមូលជលាជលត្ថាយ
វនំ គច្ឆន្តិ។ មហាសត្តោ “មម មាតាបិតុនំ កទាចិ កោចិទេវ អន្តរាយោ
គវេយ្យា”តិ ចិន្តិត្វា តេសំ គតមគ្គំ សល្លក្ខេសិ។

អថេកទិវសំ តេសំ វនមូលជលាជលំ អាទាយ សាយន្តសមយេ និវត្តន្តានំ
អស្សមបទតោ អរិទ្ធវេ មហាមេយោ ឧដ្ឋហិ។ តេ ឯកំ រុក្ខមូលំ បរិសិត្វា
វម្មិកមត្តកេ អជ្ជសុ។ តស្ស ច អព្ពន្ធវេ អាសិវិសោ អត្ថិ។ តេសំ សរីរតោ
សេទគន្ធមិស្សកំ ឧទកំ ឌីតិវត្វា តស្ស នាសាបុដំ ចារិសិ។ សោ កុដ្ឋិត្វា
នាសាវាតេន បហរិ។ ទ្វេបិ អន្ធា ហុត្វា អញ្ញមញ្ញំ ន បស្សីសុ។ ឧក្ខលបណ្ឌិតោ
ចារិកំ អាមន្តេត្វា “ចារិកេ មម ចក្ខុនិ បរិហិនានិ, អហំ តំ ន បស្សមី”តិ

អាហា។ សាប៊ី តថេវ អាហា។ តេ “នត្ថិ នោ ឥនានិ ជីវិត”ន្តិ មគ្គំ អបស្សន្តា
បរិនេវមាណា អជ្ជំសុ។ “កី បនតេសំ បុព្ពកម្ម”ន្តិ? តេ កិវ បុព្ពេ វេជ្ជកុលេ
អហោសុំ។ អថ សោ វេជ្ជោ ឯកស្ស មហាជនស្ស បុរិសស្ស អក្ខិរោកំ បដិជគ្គិ។
សោ តស្ស កិញ្ចា ធនំ ន អនាសិ។ អថ វេជ្ជោ កុដ្ឋិទ្វា អត្ថនោ គេហំ គន្ធា
ភរិយាយ អាហារេត្វា “ភទ្កេ, អហំ តស្ស អក្ខិរោកំ បដិជគ្គាមិ, ឥនានិ មយ្ហំ ធនំ
ន ទេតិ, កី ករោមា”តិ អាហា។ សាប៊ី កុដ្ឋិទ្វា “ន នោ តស្ស សន្តកេនត្ថោ,
កេសជ្ជំ តស្ស ឯកយោកំ ទត្វា អក្ខិរំ កាលានិ ករោហី”តិ អាហា។ សោ
“សាធ្វ”តិ សម្បជិទ្ធិទ្វា តស្ស សន្តិកំ គន្ធា តថា អកាសិ។ សោ នចិវស្សេវ
អន្លោ ហោតិ។ តេសំ ឧភិន្នម្បិ ឥមិនា កម្មេន ចក្ខុនិ អន្ធានិ ជាយីសុ។

អថ មហាសត្តោ “មម មាតាបិតរោ អញ្ញេសុ ទិវសេសុ ឥមាយ វេលាយ
អាគច្ឆន្តិ, ឥនានិ តេសំ បរត្ថី ន ជានាមិ, បដិមគ្គំ គមិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា មគ្គំ
គន្ធា សទ្ធមកាសិ។ តេ តស្ស សទ្ធិំ សញ្ញានិទ្វា បដិសទ្ធិំ កិវ ត្វា បុត្តសិនេហោន
“តាត សុវណ្ណាសាម, ឥធ បរិបន្តោ អត្ថិ, មា អាគមី”តិ វទីសុ។ អថ នេសំ “តេន
ហិ ឥមំ លជ្ជិកោជី គហេត្វា មម សន្តិកំ ឯថា”តិ ទីយលជ្ជិ អនាសិ។ តេ
លជ្ជិកោជី គហេត្វា តស្ស សន្តិកំ អាគមីសុ។ អថ នេ “កេន ការណោន វោ
ចក្ខុនិ វិនជ្ជានី”តិ បុច្ឆិ។ អថ នំ មាតាបិតរោ អាហំសុ “តាត, មយំ ទេវេ វស្សន្តេ
ឥធ រុក្ខមូលេ វម្មិកមត្តកេ បិតា, តេន ការណោនា”តិ។ សោ មាតាបិតុនំ កថំ
សុត្វាវ អញ្ញាសិ “តត្ថ អាសីវិសេន ភរិតព្ពំ, តេន កុទ្ធន ឆាសាវាតោ វិស្សជ្ជោ
ភរិស្សតី”តិ។ សោ មាតាបិតរោ ទិស្វា រោទិ ចេវ ហសិ ច។ អថ នំ តេ បុច្ឆិសុ
“កស្មា, តាត, រោទសិ ចេវ ហសសិ ចា”តិ? អម្ពតាតា, “តុម្ពា កំ
ទហាវកាលេយេវ វរំ ចក្ខុនិ វិនជ្ជានី”តិ រោទិ, “ឥនានិ បដិជគ្គតុំ លភិស្សាមី”តិ
ហសី។ អម្ពតាតា, តុម្ពេ មា ចិន្តយិត្ត, អហំ វោ បដិជគ្គិស្សាមីតិ។

សោ មាតាបិតារា អស្សុសេត្វា អស្សមបទំ អាណេត្វា តេសំ
វត្តិដ្ឋាននិរាជ្ជានេសុ ចន្ទ្រេម បណ្ណាសាលាយំ វត្តដ្ឋានេ បស្សវដ្ឋានេ ចាតិ
សត្តដ្ឋានេសុ វដ្តុកេ ពន្ទិ, តតោ បដ្ឋាយ តេ អស្សមបទេ ឋេបេត្វា សយំ
វនមូលដលាជីនំ អាហារិត្វា បណ្ណាសាលាយំ ឋេបេត្វា ចាតោវ តេសំ វសនដ្ឋានំ
សម្មជ្ជិត្វា មាតាបិតារា វន្តិត្វា យដំ អាធាយ មិគសម្មតាននី កត្តា
ចានីយបរិភោជនីយំ អាហារិត្វា ឧបដ្ឋាបេតិ, ទន្តកដ្ឋមុខោទកាជីនំ ទត្វា
មជ្ជវដលាដលំ នេតិ, តេហិ ភុញ្ញិត្វា មុខេ វិក្ខាលិតេ សយំ ខាទិត្វា មាតាបិតារា
វន្តិត្វា មិគគណបរិវុតោ ដលាដលត្ថាយ អរញ្ញំ ចារិសិ។ បព្ពតចានេ
កិន្ទបរិវារា ដលាដលំ គហេត្វា សាយន្តសមយេ អាគន្ធា យដេន ឧទកំ
អាហារិត្វា ឧណ្ហោទកេន តេសំ យថារុចិ ម្ហាបនំ ចាទធាវនំ វា កត្វា
អដ្ឋារកបល្លំ ឧបនេត្វា ហត្ថចានេ សេនេត្វា តេសំ និសិន្នានំ ដលាដលំ ទត្វា
ខាទាបេត្វា បរិយោសានេ សយំ ខាទិត្វា សេសកំ ឋេបេសិ។ ឥមំនា និយាមេនេវ
មាតាបិតារា បដិជគ្គិ។

តស្មី សមយេ ពារាណសិយំ បីឡិយក្ខោ នាម រាជា វដ្តំ កាវេសិ។ សោ
មិគមំសលោកេន មាតរំ វដ្តំ បដិច្ឆាបេត្វា សន្នទ្ធចញ្ញារុដោ ហិមវន្តំ បរិសិត្វា
មិគេ វន្តិត្វា មំសំ ខាទន្តោ មិគសម្មតាននី បត្វា អនុបុព្វេន សាមស្ស
ចានីយគ្គហណាតិភ្នំ សម្បត្តោ មិគបទវលញ្ញំ ទិស្វា មណីវណ្ណាហិ សាខាហិ
កោដ្ឋកំ កត្វា ជនុំ អាធាយ វិសបីតំ សរំ សន្នហិត្វា និលីនោវ អច្ឆិ។
មហាសត្តោបិ សាយន្តសមយេ ដលាដលំ អាហារិត្វា អស្សមបទេ ឋេបេត្វា
មាតាបិតារា វន្តិត្វា “ចានីយំ អាហារិស្សមី”តិ យដំ គហេត្វា មិគគណបរិវុតោ
ទ្វេបិ មិគេ ឯកតោ កត្វា តេសំ បិដ្ឋិយំ ចានីយយដំ ឋេបេត្វា ហត្ថេន គហេត្វា
ននីតិភ្នំ អគមាសិ។ រាជា កោដ្ឋកេ ឋិតោវ តំ តថា អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “មយា
ឯត្តកំ កាលំ ឯវំវិចរន្តេនបិ មនុស្សោ នាម ន ទិដ្ឋបុព្វោ, ទេវោ នុ ខោ ឯស

នាគោ នុ ខោ, សចេ បនាហំ ឯតំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិស្សមិ។ ទេវោ ចេ ភវិស្សតិ,
អាគាសំ ឧប្បតិស្សតិ។ នាគោ ចេ, ភូមិយំ បរិសិស្សតិ។ ន ខោ បនាហំ
សត្តកាលំ ហិមវន្តេយេវ វិចរិស្សមិ, ពារាណសី គមិស្សមិ។ តត្រ មំ បុច្ឆិស្សន្តិ
‘អបិ នុ ខោ តេ, មហារាជ, ហិមវន្តេ វសន្តេន កិញ្ចា អនរិយំ ទិដ្ឋបុព្វន្តិ? តត្រាហំ
‘ឯវុចោ មេ សត្តោ ទិដ្ឋបុព្វោ’តិ វគ្គាមិ។ ‘កោ នាមេសោ’តិ វុត្តេ សចេ ‘ន
ជាធាមី’តិ វគ្គាមិ, អថ គរហិស្សន្តិ មំ, តស្មា ឯតំ វិជ្ជិត្វា ទុព្ពលំ កត្វា
បុច្ឆិស្សមី”តិ ចិន្តេសិ។

អថ តេសុ មិគេសុ បឋមមេវ ឌីតវិត្វា ចានីយំ បិវិត្វា ឧត្តិណ្ឌោសុ
ពោធិសត្តោ ឧត្តហិតវត្តោ មហាបេរោវិយ សណិកំ ឌីតវិត្វា បស្សន្ធទុនរថោ
បច្ចុត្តវិត្វា វត្តវាកថីរំ និវាសេត្វា ឯកំ ចារុបិត្វា អជិនចម្ពំ អំសេ កត្វា
ចានីយយជំ ឧត្តិបិត្វា ឧទកំ បុព្វិត្វា វាមអំសក្កេជេ ឋបេសិ។ តស្មី កាលេ
“ឥធានិវិជ្ជិតុំ សមយោ”តិ រាជាវិសបីតំ សំ ឧត្តិបិត្វា មហាសត្តំ
ទត្តិណាបស្សេវិជ្ជិ, សរោ វាមបស្សេន និក្ខមិ។ តស្ស វិទូភារំ ព្រាត្វា មិគគណា
ភីតា បលាយីសុ។ សុវណ្ណាសាមបណ្ឌិតោ បនវិទ្ធោបិ ចានីយយជំ យថា វា
តថា វា អនវសុម្ពិត្វា សតី បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា សណិកំ ឌីតាវេត្វា វាលុកំ
វិយ្យហិត្វា ឋបេត្វា ទិសំ វុត្តេត្វា មាតាបិត្វនំ វសនដ្ឋានទិសាភាគេន សីសំ
កត្វា រជតបដ្ឋវណ្ណាយ វាលុកាយ សុវណ្ណាបដិមាវិយ និបដ្ឋិត្វា សតី
បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា “ឥមស្មី ហិមវន្តប្បទេសេ មម វេរី នាម នត្ថិ, មយ្ហំ
មាតាបិត្វនញ្ច វេរី នាម នត្ថិ”តិ មុខេន លោហិតំ ធម្មេត្វា រាជានំ អទិស្វាវ បឋមំ
កាថមាហា -

២៩៦.

“កោ នុ មំ ឧសុនាវិជ្ជិ, បមត្តំ ឧទហារកំ;

ខត្តិយោ ព្រាហ្មណោ វេស្សោ, កោ មំ វិទ្ធា និលីយសី”តិ។

តត្ថ បមត្ថន្តិ មេត្តាការំនាយ អនុបជ្ជិតសតី។ ឥទញ្ញំ សោ សន្ធាយ តស្មី
ខណោ អត្តានំ បមត្ថំ នាម អកាសិ។ វិទ្ធាតិ វិជ្ជិត្វា។

ឯវញ្ច បន វត្វា បុន អត្តនោ សរីរមំសស្ស អភក្ខសម្មតការំ ធស្សេតុំ
ធុតិយំ កាជមាហា -

២៩៧.

“ន មេ មំសានិ ខជ្ជានិ, ចម្មេនត្ថោ នវិជ្ជតិ;
អជ កេន នុវណ្ណេន, វិទ្ធេយ្យំ មំ អមញ្ញថា”តិ។

ធុតិយកាជំ វត្វា តមេវ នាមាធិវសេន បុច្ឆន្តោ អាហា -

២៩៨.

“កោ វា ត្វំ កស្ស វា បុត្តោ, កជំ ជានេមុ តំ មយំ;
បុជ្ជោ មេ សម្ម អក្ខាហិ, កី មំ វិទ្ធា និលីយសី”តិ។

តត្ថ អមញ្ញថាតិ អយំ បុរិសោ កេន ការណេន មំ វិជ្ជិតត្ថន្តិ អមញ្ញត្ថាតិ
អត្ថោ។

ឯវញ្ច បន វត្វា តុល្លា អហោសិ។ តំ សុត្វា រាជា “អយំ មយាវិសបីតេន
សល្លេនវិជ្ជិត្វា ចាតិតោបិ នេវ មំ អក្កោសតិ ន បរិភាសតិ, មម ហធយំ
សម្ពាហន្តោវិយ បិយវចនេន សមុទាចរតិ, គច្ឆិស្សាមិស្ស សន្តិក”ន្តិ ចិន្តេត្វា
គន្ធា តស្ស សន្តិកេ បីតោវ ទ្វេ កាថា អកាសិ -

២៩៩.

“រាជាហមស្ម័តិ កាសីនំ, បីឡិយក្ខោតិ មំវិទូ;
លោការ រដ្ឋំ បហិត្វាន, មិគមេសំ ចរាមហំ។

៣០០.

“ឥស្សត្ថេ ចស្មិ កុសលោ, ទន្ធិធម្មោតិ វិស្សតោ;
នាគោបិ មេ ន មុច្ឆយ្យ, អាគតោ ឧសុចាតន”តិ។

តត្ថ រាជាហមស្ម័តិ ឯវំ កិរស្ស វិតក្កោ អហោសិ “ទេវាបិ នាគោបិ
មនុស្សភាសាយ កថេន្តិយេវ, អហមេតំ ទេវោតិ វា នាគោតិ វា មនុស្សោតិ វា
ន ជាតាមិ។ សចេ កុដ្ឋយ្យ, នាសេយ្យ មំ, ‘រាជា’តិ វុត្ថេ បន អកាយន្តោ នាម
នត្ថិ”តិ។ តស្មា អត្តនោ រាជការំ ជាតាបេតុំ បឋមំ “រាជាហមស្ម័តិ”តិ អាហា។
លោភាតិ មិគមំសលោភេន។ មិគមេសន្តិ មិគំ ឯសន្តោ។ ចរាមហន្តិ ចរាមិ
អហំ។ ធុតិយំ កាជំ បន អត្តនោ ពលំ ធិបេតុកាមោ ឯវមាហា។ តត្ថ ឥស្សត្ថេតិ
ធុនុសិប្ប។ ទន្ធិធម្មោតិ ទន្ធិធុនុំ សហស្សត្ថាមធុនុំ ឌីរោបេតុញ្ច អារោបេតុញ្ច
សមត្ថោ។

ឥតិ រាជា អត្តនោ ពលំ វុល្លោត្វា តស្ស នាមគោត្តំ បុច្ឆន្តោ អាហា -

៣០១.

“កោ វា ភូំ កស្ស វា បុត្តោ, កថំ ជានេមុ តំ មយំ;
បិតុនោ អត្តនោ ចាបិ, នាមគោត្តំ បវេទយា”តិ។

តត្ថ បវេទយាតិ កថយ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “សចាបំ ‘ទេវនាគកិណ្ឌខត្តិយាទីសុ
អញ្ញាតរោហមស្មី’តិ កថយ្យំ, សទ្ធិហាយ្យេវ ឯស, សច្ចមេវ បនស្ស កថេតុ
វដ្តតិ”តិ ចិន្តេត្វា ឯវមាហា -

៣០២.

“នេសាទបុត្តោ ភទ្ធន្តេ, សាមោ ឥតិ មំ ញាតយោ;
អាមន្តយីសុ ជីវន្តំ, សូរ្យោវាហំ គតោ សយេ។

៣០៣.

“វិទ្ធោស្មិ បុប្ផសល្លេន, សវិសេន យថា មិគោ;
សកម្មិ លោហិតេ រាជ, បស្ស សេមិ បរិប្បតោ។

៣០៤.

“បដិវាមគតំ សល្លំ, បស្ស ធិម្ហាមិ លោហិតំ;
អាតុរោ ត្យានុបុច្ឆាមិ, កី មំ វិទ្ធោ និលីយសិ។

៣០៥.

“អជិនម្ហិ ហញ្ញតេ ទីបិ, នាគោ ទន្តេហិ ហញ្ញតេ;
អថ កេន នុវណ្ណាន, វិទ្ធេយ្យំ មំ អមញ្ញថា”តិ។

តត្ថ ជីវន្តន្តិ មំ ឥតោ បុព្វេ ជីវមាណំ “ឯហិ សាម, យាហិ សាមា”តិ ញាតយោ
អាមន្តយីសុ។ សូរ្យោវាហំ គតោតិ សោ អហំ អដ្ឋ ឯវំ គតោ មរណាមុខ
សម្បត្តោ, បរិវេជ្ជាតិ អត្តោ។ សយេតិ សយាមិ។ បរិប្បតោតិ និមុត្តោ។
បដិវាមគតន្តិ ទក្ខិណាបស្សេន បរិសិទ្ធា វាមបស្សេន និគ្គតន្តិ អត្តោ។ បស្សាតិ
ឱលោកេហិ មំ។ ធិម្ហាមិ តិ និដ្ឋកាមិ, ឥទំ សោ សតី បច្ចុប្បដ្ឋាបេត្វា
អវិកម្យមាណោវ លោហិតំ មុខេន ធម្មត្វា អាហា។ អាតុរោ ត្យានុបុច្ឆាមិ”តិ

ពាឡិកិលានោ ហុត្វា អហំ តំ អនុបុត្តាមិ។ និលីយសីតិ ឯតស្មី វេនគុម្ភេ
និលីនោ អច្ឆសិ។ វិទ្ធេយ្យន្តិ វិជ្ជិតតំ។ អមញ្ញាថាតិ អមញ្ជិត។

រាជា តស្ស វេចនំ សុត្វា យថាភូតំ អនាថិក្ខិត្វា មុសាវាទំ កថេន្តោ អាហា -

៣០៦.

“មិគោ ឧបជ្ឈិតោ អាសិ, អាគតោ ឧសុចាតនំ;
តំ ទិស្វា ឧត្តិជី សាម, តេន កោធា មមាវិសី”តិ។

តត្ថ អាវិសីតិ អជ្ឈេត្តិ។ តេន ការណេន មេ កោធា ឧប្បន្នោតិ ជីបេតិ។

អថ នំ មហាសត្តោ “កី វេនេសិ, មហារាជ, ឥមស្មី ហិមវន្តេ មំ ទិស្វា
បលាយនមិគោ នាម នត្ថី”តិ វត្វា អាហា -

៣០៧.

“យតោ សរាមិ អត្តានំ, យតោ បត្តោស្មី វិញ្ញាតំ;
ន មំ មិគា ឧត្តសន្តិ, អវញ្ញោ សាបទានិបិ។

៣០៨.

“យតោ និដី បរិហរី, យតោ បត្តោស្មី យោព្ពនំ;
ន មំ មិគា ឧត្តសន្តិ, អវញ្ញោ សាបទានិបិ។

៣០៩.

“ភីរុ កិម្មុវិសា រាជ, បព្ពតេ គន្ធមាទនេ;
សម្មាទមាណា គច្ឆាម, បព្ពតានិ វេនានិ ថ។

៣១០.

“ន មំ មិគា ឧត្តសន្តិ, អវញ្ញោ សាបទានិបិ;
អថ កេន នុវណ្ណោន, ឧត្តាសន្តិ មិគា មម”ន្តិ។

តត្ថ ន មំ មិគាតិ ភោ មហារាជ, យតោ កាលតោ បដ្ឋាយ អហំ អត្តានំ
សរាមិ, យតោ កាលតោ បដ្ឋាយ អហំ វិញ្ញាការំ បត្តោ អស្មិ ភវាមិ, តតោ
កាលតោ បដ្ឋាយ មំ ទិស្វា មិគា នាម ន ឧត្តសន្តិ។ សាបទានិបិ វាឡមិគាបិ។
យតោ និធិន្តិ យតោ កាលតោ បដ្ឋាយ អហំ វាកចំ បរិហរី។ ភិក្ខុ កិម្មុវិសាតិ
មហារាជ, មិគា តាវ តិដ្ឋន្ត, កិម្មុវិសា នាម អតិភិក្ខុកា ហោន្តិ។ យេ ឥមស្មី
គន្ធមាទនបព្ពតេ វិហរន្តិ, តេបិ មំ ទិស្វា ន ឧត្តសន្តិ, អថ ខោ មយំ អញ្ញមញ្ញំ
សម្មោទមាណា គច្ឆាម។ ឧត្តាសន្តិ មិគា មមន្តិ មមំ ទិស្វា មិគា ឧត្តាសេយ្យំ,
កេន ការណោន ភំ មំ សទ្ធិហាបេស្សសីតិ ជីបេតិ។

តំ សុត្វា រាជា “មយា ឥមំ និបរាជំ វិជ្ជិត្វា មុសាវាទោ កថិតោ, សច្ចមេវ
កថយិស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា អាហា -

៣៣០.

“ន តំ តស មិគោ សាម, កី តាហំ អលិកំ ភណោ;
កោធលោភាភិក្ខុតាហំ, ឧសុំ តេ តំ អវស្សជី”ន្តិ។

តត្ថ ន តំ តសាតិ ន តំ ទិស្វា មិគោ តស, ន ភីតោតិ អត្តោ។ កី តាហន្តិ កី
តេ ឯវំ កល្យាណាទស្សនស្ស សន្តិកេ អហំ អលិកំ ភណីស្សមិ។
កោធលោភាភិក្ខុតាហន្តិ កោធន ច លោភេន ច អភិក្ខុតោ ហុត្វា អហំ។ សោ
ហិ បឋមមេវ មិគេសុ ឧប្បន្នេន កោធន “មិគេ វិជ្ជិត្វាស្សមី”តិ ធនុំ អាហេបេត្វា
បិតោ បច្ឆា ពោធិសត្តំ ទិស្វា តស្ស ទេវតាទីសុ អញ្ញាតរការំ អជានន្តោ
“បុច្ឆិស្សមិ ន”ន្តិ លោភំ ឧប្បាទេសិ, តស្មា ឯវមាហា។

ឯវញ្ច បនវត្ថា “នាយំ សុវណ្ណាសាមោ ឥមស្មី អរញ្ញោ ឯកកោវ វសិស្សតិ,
ញាតកេហិបិស្ស ភវិតតំ, បុច្ឆិស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា ឥតវំ កាថមាហា -

៣០២.

“កុតោ នុ សាម អាគម្ម, កស្ស វា បហិតោ តុវំ;
‘ឧទហារោ នទី គច្ឆ’, អាគតោ មិគសម្មត”ន្តិ។

តត្ថ សាមាតិ មហាសត្តំ អាលបតិ។ អាគម្មាតិ កុតោ ទេសា ឥមំ វនំ
អាគមិត្វា “អម្ពាភំ ឧទហារោ ឧទកំ អាហរិតុំ នទី គច្ឆា”តិ កស្ស វា
បហិតោកេន បុគ្គលេន បេសិតោ ហុត្វា តុវំ ឥមំ មិគសម្មតំ អាគតោតិ
អត្ថោ។

សោ តស្ស កដំ សុត្វា មហន្តំ ទុក្ខវេទនំ អធិវាសេត្វា មុខេន លោហិតំ
ធម្មេត្វា កាថមាហា -

៣០៣.

“អន្ធា មាតាបិតា មយ្ហំ, តេ ភរាមិ ព្រហារំនេ;
តេសាហំ ឧទកាហារោ, អាគតោ មិគសម្មត”ន្តិ។

តត្ថ ភរាមីតិ មូលជលាទីនិ អាហរិត្វា ចោសេមិ។

ឯវញ្ច បនវត្ថា មហាសត្ថោ មាតាបិតោ អារត្តរិលបន្តោ អាហា -

៣០៤.

“អត្ថិ នេសំ ឧសាមត្តំ, អថ សាហាស្ស ជីវិតំ;
ឧទកស្ស អលាភេន, មញ្ញោ អន្ធា មរិស្សវេ។

៣១៥.

“នមេ ឥទំ តថា ទុក្ខំ, លញ្ចា ហិ បុមុនា ឥទំ;
យញ្ចា អម្ពំ ន បស្សមិ, តំ មេ ទុក្ខតរំ ឥតោ។

៣១៦.

“នមេ ឥទំ តថា ទុក្ខំ, លញ្ចា ហិ បុមុនា ឥទំ;
យញ្ចា តាតំ ន បស្សមិ, តំ មេ ទុក្ខតរំ ឥតោ។

៣១៧.

“សា នូន កបណា អម្ពា, ចិរត្តាយ វុច្ឆតិ;
អឡុវត្តុវ វត្តេ វា, នទីវ អវសុច្ឆតិ។

៣១៨.

“សោ នូន កបណា តាតោ, ចិរត្តាយ វុច្ឆតិ;
អឡុវត្តុវ វត្តេ វា, នទីវ អវសុច្ឆតិ។

៣១៩.

“ឧដ្ឋានចាទចរិយាយ, ចាទសម្ពាហនស្ស ច;
សាម តាតវិលបន្តា, ហិណ្ឌាស្សន្តិ ព្រហ្មាវនេ។

៣២០.

ឥទម្បិ ទុតិយំ សល្លំ, កម្មេតិ ហទយំ មមំ;
យញ្ចា អន្ទេ ន បស្សមិ, មញ្ញោ ហិស្សមិ ជីវិត”ន្តិ។

តត្ថ ឧសាមត្តន្តិ កោជនមត្តំ។ “ឧសា”តិ ហិ កោជនស្ស នាមំ តស្ស ច
អត្ថិតាយ។ សាហស្ស ជីវិតន្តិ ធនិវសមត្តំ ជីវិតន្តិ អត្ថោ។ ឥទំ អាហរិត្វា ឋបិតំ

ផលាផលំ សន្តាយាហា។ អថ វា ឧសាតិ ឧស្មា។ តេនេតំ ទស្សេតិ - តេសំ សរីរេ
 ឧស្មាមត្តំ អត្ថិ, អថ មយា អាកតេន ផលាផលេន សាហាស្ស ជីវិតំ អត្ថិតិ។
 មរិស្សរេតិ មរិស្សន្តិតិ មញ្ញាមិ។ បុមុនាតិ បុរិសេន, ឯវុបញ្ញា ទុក្ខំ បុរិសេន
 លភិតត្ថមេវាតិ អត្ថោ។ ចិរត្តាយ រុដ្ឋតិតិ ចិរត្តំ រោទិស្សតិ។ អឡរត្ថេ វាតិ
 មជ្ឈិមរត្ថេ វា។ រត្ថេ វាតិ បដិមរត្ថេ វា។ អវសុដ្ឋតិតិ កុដ្ឋជីវិយ សុស្សិស្សតិតិ
 អត្ថោ។ ឧដ្ឋានចាទចរិយាយាតិ មហារាជ, អហំ រត្ថិម្បិ ទិវាបិ ទ្វេ តយោ វារេ
 ឧដ្ឋាយ អត្ថនោ ឧដ្ឋានវិរិយេន តេសំ ចាទចរិយំ ករោមិ, ហត្ថចានេ សម្ពាហាមិ,
 ឥនានិ មំ អទិស្វា មមត្តាយ តេ បរិហ័នចក្កកា “សាមតាតា”តិ វិលបន្តា
 កណ្តោកេហិ វិជ្ឈិយមាណា វិយ ឥមស្មី វេនប្បទេសេ ហិណ្ឌាស្សន្តិវិចរិស្សន្តិតិ
 អត្ថោ។ ទុតិយំ សល្លន្តិ បឋមវិទ្ធិវិសប័តសល្លតោ សតតុណោន
 សហស្សតុណោន សតសហស្សតុណោន ទុក្ខតរំ ឥទំ ទុតិយំ តេសំ
 អទស្សនសោកសល្លំ។

រាជា តស្ស វិលាបំ សុត្វា “អយំ អច្ឆន្តំ ព្រហ្មចារី ធម្មេ បិតោ មាតាបិតរោ
 ភរតិ, ឥនានិ ឯវំ ទុក្ខប្បត្តោបិ តេសំយេវ វិលបតិ, ឯវំ គុណាសម្បន្នេ នាម
 មយា អបរាជោ កតោ, កមំ នុ ខោ ឥមំ សមស្សាសេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេត្វា “និរយេ
 បច្ឆនកាលេ រជ្ជំ កី ភរិស្សតិ, ឥមិនា បដិជគ្គិតនិយាមេនេវស្ស មាតាបិតរោ
 បដិជគ្គិស្សមិ, ឥមស្ស មរណាម្បិ អមរណំ វិយ ភរិស្សតិ”តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា
 អាហា -

៣២១.

“មា ពាឡិ បរិទេវេសិ, សាម កល្យាណទស្សន;
 អហំ កម្មករោ ហុត្វា, ភរិស្សំ តេ ព្រហ្មាវនេ។

៣២២.

“ឥស្សត្ថេ ចស្មី កុសលោ, ទន្ទ្យ ធម្មោតិ វិស្សតោ;
អហំ កម្មករោ ហុត្វា, ភវិស្សំ តេ ព្រហ្មារណេ។

៣២៣.

“មិគាធិវិយាសមន្ទេសំ, វេនមូលជលានិ ច;
អហំ កម្មករោ ហុត្វា, ភវិស្សំ តេ ព្រហ្មារណេ។

៣២៤.

“កតមំ តំ វនំ សាម, យត្ថ មាតាបិតា តវ;
អហំ តេ តថា ភវិស្សំ, យថា តេ អភវី តុវ”ន្តិ។

តត្ថ ភវិស្សំ តេតិ តេ តវ មាតាបិតារោ ភវិស្សមិ។ មិគានន្តិ សីហាធិនំ
មិគាធិវិយាសំ អន្ទេសន្តោ។ ឥទំ សោ “ឥស្សត្ថេ ចស្មី កុសលោតិ ជូលជូលេ
មិគេ វធិត្វា មធុរមំសេន តវ មាតាបិតារោ ភវិស្សមី”តិ វត្វា “មា, មហារាជ,
អម្ពេ និស្សយ ចាលារជំ កវី”តិ វុត្ថេ ឯវមាហា។ យថា តេតិ យថា ត្វំ តេ អភវី,
តថេវាហម្បិ ភវិស្សមីតិ។

អថស្ស មហាសត្តោ “សាធុ, មហារាជ, តេន ហិ មេ មាតាបិតារោ ភវិស្សំ”តិ
វត្វា មគ្គំ អាចិក្ខុន្តោ អាហា -

៣២៥.

“អយំ ឯកបទី រាជ, យោយំ ឧស្សីសកេ មម;
ឥតោ គន្ធា អឡ្ហកោសំ, តត្ថ នេសំ អគារកំ;
យត្ថ មាតាបិតា មយ្ហំ, តេ ភវិស្ស ឥតោ គតោ”តិ។

តត្ថ ឯកបដ្ឋិតិ ឯកបទមគ្គោ។ ឧស្ស័សកេតិ យោ ឯស មម មត្តកដ្ឋានេ។
អឡកោសន្តិ អឡកោសន្តរេ។

ឯវំ សោ តស្ស មគ្គំ អាចិក្ខិត្វា មាតាបិតុសុ ពលវសិនេហោន តថាវុបំ វេទនំ
អធិវាសេត្វា តេសំ ភវណត្ថាយ អញ្ញាលី បគ្គយ្ហ យាចន្តោ បុន ឯវមាហា -

៣២៦.

“នមោ តេ កាសិរាជត្ថុ, នមោ តេ កាសិវឡន;
អន្ធា មាតាបិតា មយ្ហំ, តេ ភវស្ស ព្រហារេនេ។

៣២៧.

“អញ្ញាលី តេ បគ្គណ្ហាមិ, កាសិរាជ នមត្ថុ តេ;
មាតរំ បិតរំ មយ្ហំ, វុត្តោ វជ្ជាសិ វន្ទន”តិ។

តត្ថ វុត្តោ វជ្ជាសីតិ “បុត្តោ វោ សុវណ្ណាសាមោ នធិតីវេសិបីតេន សល្លេន
វិទ្ធោ រជតបដ្ឋសទិសេ វាលុកាបុលិនេ ធឹក្ខណាបស្សេន និបន្នោ អញ្ញាលី បគ្គយ្ហ
តុម្ហាកំ ចាទេ វន្ទតី”តិ ឯវំ មហារាជ, មយា វុត្តោ ហុត្វា មាតាបិតុនំ មេ វន្ទនំ
វេទយ្យាសីតិ អត្តោ។

រាជា “សាធូ”តិ សម្មជិដ្ឋិ។ មហាសត្តោបិ មាតាបិតុនំ វន្ទនំ បេសេត្វា
វិសញ្ញិតំ ចាបុណី។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៣២៨.

“ឥទំ វត្វាន សោ សាមោ, យុវា កល្យាណធស្សនោ;
មុដ្ឋិតោ វិសវេគេន, វិសញ្ញី សមបដ្ឋថា”តិ។

តត្ថ សមបដ្ឋថាតិ វិសញ្ញី ជាតោ។

សោ ហិ ហេជ្ជា ឯត្ថកំ កថេន្តោ និរស្សសោវិយ អហោសិ។ ឥទានិ បនស្ស
វិសវេគេន មទ្ធិតា ភវន្តិចិត្តសន្តតិ ហធយរូបំ និស្សយ បវត្តិ, កថា បច្ឆិដ្ឋិ, មុខំ
បិហិតំ, អក្ខិនិ និម្មិតានិ, ហត្ថចាទា ជទ្ធការំ បត្តា, សកលសរីរំ លោហិតេន
មក្ខិតំ។ រាជា “អយំ ឥទានេវ មយា សទ្ធិ កថេសិ, កី នុ ខោ” តិ តស្ស
អស្សសបស្សសេ ឧបទាវេសិ។ តេ បន និរុទ្ធា, សរីរំ ជទ្ធិ ជាតំ។ សោ តំ ទិស្វា
“និរុទ្ធា ទានិ សាមោ” តិ សោកំ សទ្ធាវេតុំ អសក្កោន្តោ ឧភោ ហត្ថ មត្តកេ
វេបេត្វា មហាសន្នេន បរិទេវិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៣២៩.

“ស រាជា បរិទេវេសិ, ពហុ កាវុញ្ញសញ្ញិតំ;
អជរាមរោហំ អាសី, អន្នេតំ ព្យាមិ នោ បុរេ;
សាមំ កាលន្តតំ ទិស្វា, នត្ថិ មច្ចុស្ស នាគមោ។

៣៣០.

“យស្ស មំ បជិមន្តេតិ, សរិសេន សមប្បិតោ;
ស្វដ្ឋ វេរំ គតេ កាលេ, ន កិញ្ចិ មភិភាសតិ។

៣៣១.

“និរយំ នូន គច្ឆាមិ, ឯត្ថ មេ នត្ថិ សំសយោ;
តទា ហិ បកតំ ចាបំ, ចិរវត្តាយ កិព្ពិសំ។

៣៣២.

“ភវន្តិ តស្ស វត្តារោ, កាមេ កិព្ពិសការកោ;
អរញ្ញោ និម្មនុស្សម្ហិ, កោ មំ វត្តមរហតិ។

៣៣៣.

“សារយន្តិ ហិ កម្មានិ, គាមេ សំគន្ធិ មាណវា;
អរញ្ញេ និម្ពនុស្សម្ហិ, កោ នុ មំ សារយិស្សតី” តិ។

តត្ថ អាសិទ្ធិ អហំ ឯត្ថកំ កាលំ អជរាមរោម្ហិតិ សញ្ញា អហោសី។ អន្លេតន្តិ
អន្លេ អហំ ឥមំ សាមំ កាលកតំ ទិស្វា មមញ្ជោរ អញ្ញេសញ្ញា នត្តិ មច្ចុស្ស
នាគមោតិ តំ មច្ចុស្ស អាគមនំ អន្លេ ជាតាមិ, ឥតោ បុត្តេ ន ជាតាមីតិ វិលបតិ។
សុដ្ឋ ឯវំ គតេ កាលេតិ យោ សវិសេន សល្លេន សមប្បិតោ ឥទានេវ មំ
បជិមន្តេតិ, សោ អន្លេ ឯវំ គតេ កាលេ ឯវំ មរណាកាលេ សម្បត្តេ កិញ្ចា
អប្បមត្តកម្មំ ន ភាសតិ។ តទា ហីតិ តស្មី ខណោ សាមំ វិជ្ជន្តេន មយា ចាបំ
កតំ។ ចិរវត្តាយ កិញ្ចិសន្តិ តំ បន ចិរវត្តំ វិបច្ឆនសមត្តំ ធារុណំ ជរុសំ។

តស្សាតិ តស្ស ឯវុបំ ចាបកម្មំ កត្វា វិចរន្តស្ស។ វត្តារោតិ និទ្ទិតារោ ភវន្តិ
“កុហី គាមេ កិទ្ធិ កិញ្ចិសការកោ” តិ។ ឥមស្មី បន អរញ្ញេ និម្ពនុស្សម្ហិ កោ មំ
វត្ថុមរហតិ, សចេ ហិ ភវេយ្យ, វទេយ្យាតិ វិលបតិ។ សារយន្តិ គាមេ វា
និគមាទីសុ វា សំគន្ធិ មាណវា តត្ថ តត្ថ ពហូ បុរិសា សន្និបតិត្វា “អម្ពោ
បុរិសយាតក, ធារុណំ តេ កម្មំ កតំ, អសុកទណ្ឌំ បត្តោ នាម ត្វ” ន្តិ ឯវំ កម្មានិ
សារេន្តិ ចោទេន្តិ។ ឥមស្មី បន និម្ពនុស្ស អរញ្ញេ មំ កោ សារយិស្សតីតិ អត្តានំ
ចោទេន្តោ វិលបតិ។

តទា ពហុសុន្ទរី នាម ទេវជីតា គន្ធមាទនវាសិនី មហាសត្តស្ស សត្តមេ
អត្តភារេ មាតុភូតបុញ្ញា។ សា បុត្តសិនេហោន ពោជិសត្តំ និច្ចំ អាវុដ្ឋេតិ, តំ ទិវសំ
បន ទិញ្ចសម្បត្តិ អនុភវមាណ ន តំ អាវុដ្ឋេតិ។ “ទេវសមាគមំ គតា” តិបិ
វទន្តិយេវ។ សា តស្ស វិសញ្ញាភូតកាលេ “កី នុ ខោ មេ បុត្តស្ស បវត្តី” តិ
អាវុដ្ឋមាណ អទ្ទស “អយំ បីឡិយក្ខោ នាម រាជា មម បុត្តំ វិសបីតេន សល្លេន
វិជ្ជិត្វា មិគសម្មតានទីតីវេ វាលុកាបុលិនេ យាតេត្វា មហាន្តេន សទ្ធផន

បរិទេវតិ។ សចាបំ ន គមិស្សមិ, មម បុត្តោ សុវណ្ណាសាមោ ឯត្ថេវ មរិស្សតិ,
រញ្ជ្ជាបិ បាធយំ ជលិស្សតិ, សាមស្ស មាតាបិតរោបិ និរាហារា ចានីយម្បិ
អលកន្តា សុស្សិត្វា មរិស្សន្តិ។ មយំ បន គតាយ រាជា ចានីយយដំ អាធាយ
តស្ស មាតាបិតុនំ សន្តិកំ គមិស្សតិ, គន្ធា ច បន “បុត្តោ វោ មយា បាតោ” តិ
កថេស្សតិ។ ឯវញ្ជា វត្វា តេសំ វចនំ សុត្វា តេ បុត្តស្ស សន្តិកំ អានយិស្សតិ។
អថ ខោ តេ ច អហញ្ច សច្ចកិរិយំ កិរិស្សម, សច្ចពលេន សាមស្ស វិសំ
វិនស្សិស្សតិ។ ឯវំ មេ បុត្តោ ជីវិតំ លភិស្សតិ, មាតាបិតរោ ច ចក្ខុនិ លភិស្សន្តិ,
រាជា ច សាមស្ស ធម្មទេសនំ សុត្វា នគរំ គន្ធា មហាធានំ ទត្វា
សគ្គបរាយណោ ភវិស្សតិ, តស្មា គន្ធាមហំ តត្ថា” តិ។ សា គន្ធា
មិគសម្មតានទីតីវេ អធិស្សមាធនេ កាយេន អាកាសេ វត្វា រញ្ជ្ជា សទ្ធិ
កថេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៣៣៤.

“សា ទេវតា អន្តរបិទា, បព្ពតេ គន្ធមាធនេ;
រញ្ជ្ជាវ អនុកម្មាយ, ឥមា គាថា អភាសថ។

៣៣៥.

“អាគុំ កិរ មហារាជ, អកិរ កម្មទុក្ខជំ;
អទ្ទសកា បិតាបុត្តា, តយោ ឯក្ខសុនា ហតា។

៣៣៦.

“ឯហិ តំ អនុសិក្ខាមិ, យថា តេ សុគតី សិយា;
ធម្មេនន្ទេ វេន ចោស, មញ្ជ្ជាហំ សុគតី តយា” តិ។

តត្ថ រញ្ជោរវាតិ រញ្ជោរយេវ។ អាត្មំ កិរាតិ មហារាជ, ត្ថំ មហាបរាជំ
មហាចាបំ អភិរ។ ទុក្ខជន្មំ យំ កតំ ទុក្ខជំ ហោតិ, តំ លាមកកម្មំ អភិរ។
អទុសកាតិ និទ្ទោសា។ បិតាបុត្រាតិ មាតា ច បិតា ច បុត្រា ច ឥមេ តយោ ជនា
ឯកទុសុនា ហតា។ តស្មិញ្ចំ ហតេ តប្បជិត្តា តស្ស មាតាបិតរោបិ ហតាវ
ហោន្តិ។ អនុសិក្ខាមីតិ សិក្ខាបេមិ អនុសាសាមិ។ ចោសាតិ សាមស្ស ឋានេ
ឋត្វា សិនេហំ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា សាមោរិយ តេ ឧភោ អន្ទេ ចោសេហិ។ មញ្ញេហំ
សុគតី តយាតិ ឯវំ តយា សុគតិយេវ គន្ធព្ពា ភវិស្សតីតិ អហំ មញ្ញាមិ។

សោ ទេវតាយ វេចនំ សុត្វា “អហំ កិរ តស្ស មាតាបិតរោ ចោសេត្វា សត្តំ
គមិស្សមី”តិ សទ្ធិហិត្វា “កី មេ រជ្ជេន, តេយេវ ចោសេស្សមី”តិ ទទ្ធិ
អធិជ្ឈាយ ពលវបរិទេវំ បរិទេវន្តោ សោកំ តនុកំ កត្វា “សុវណ្ណាសាមោ មតោ
ភវិស្សតី”តិ នាធាបុប្ផហិ តស្ស សរីរំ បូជេត្វា ឧទកេន សិញ្ចិត្វា តិក្ខត្តំ
បទក្ខិណំ កត្វា ចតុសុ ឋានេសុ វន្តិត្វា តេន បូរិតំ ឧទកេយជំ អាធាយ
នោមនស្សប្បត្តោ ទក្ខិណាទិសាភិមុខោ អគមាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្វា
អាហា -

៣៣៧.

“ស រាជា បរិទេវិត្វា, ពហុំ ការុញ្ញសញ្ជិត្ថំ;
ឧទកកុម្មមាធាយ, បក្កាមិ ទក្ខិណាមុខោ”តិ។

បកតិយាបិ មហាថាមោ រាជា ចានីយយជំ អាធាយ គច្ឆន្តោ អស្សមបទំ
កោដ្ឋេន្តោរិយ បរិសិត្វា ទុក្ខលបណ្ឌិតស្ស បណ្ឌាសាលាទ្វារំ សម្មាបុណិ។
ទុក្ខលបណ្ឌិតោ អន្តោ និសិន្នោវ តស្ស បទសទ្ធិំ សុត្វា “នាយំ សាមស្ស
បទសទ្ធា, កស្ស ទុ ខោ”តិ បុច្ឆន្តោ កាថាទ្វយមាហា -

៣៣៨.

“កស្សន្ទ ធុ ឯសោ បទសន្នោ, មនុស្សស្សេវ អាគតោ;
នេសោ សាមស្សន្ទ ឆិគ្គាសោ, កោ ធុ តូមសិ មារិស។

៣៣៩.

“សន្តញ្ញា សាមោ វជតិ, សន្តំ ចាទានិ នេយតិ;
នេសោ សាមស្សន្ទ ឆិគ្គាសោ, កោ ធុ តូមសិ មារិសា”តិ។

តត្ថ មនុស្សស្សេវាតិ នាយំ សីហព្យគ្សធិបិយក្ខណកកិណ្ឌវានំ, អាគច្ឆតោ
បន មនុស្សស្សេវាយំ បទសន្នោ, នេសោ សាមស្សន្ទតិ។ សន្តំ ហីតិ ឧបសមយុត្តំ
ឯវ។ វជតីតិ ចន្តមតិ។ នេយតីតិ បតិជ្ជាបេតិ។

តំ សុត្វា រាជា “សចាហំ អត្តនោ រាជការំ អកថេត្វា ‘មយា តុម្ហាកំ បុត្តោ
មារិតោ’តិ វត្តាមិ, ឥមេ កុដ្ឋិត្វា មយា សទ្ធិំ ជរុសំ កថេស្សន្តិ។ ឯវំ មេ តេសុ
កោធា ឧប្បជ្ជិស្សតិ, អថ នេវិហោ វេស្សនមិ, តំ មម អកុសលំ ភវិស្សតិ,
‘រាជា’តិ បន វុត្តេ អកាយន្តា នាម នត្ថិ, តស្មា រាជការំ តាវ កថេស្សនមី”តិ
ចិន្តេត្វា ចានីយមាឡុកេ ចានីយយជំ វេបេត្វា បណ្ណសាលាទ្វារេ វេត្វា អាហា -

៣៤០.

“រាជាហមស្មិ កាសីនំ, បីឡិយក្ខោតិ មំ វិទូ;
លោភា រដ្ឋំ បហិត្វាន, មិគមេសំ ចរាមហំ។

៣៤១.

“ឥស្សត្តេ ចស្មិ កុសលោ, ទទ្ទ្យ ធម្មោតិ វិស្សតោ;
នាគោបិ មេ ន មុច្ឆយ្យ, អាគតោ ឧសុចាតន”តិ។

ធុក្ខុលបណ្ឌិតោបិ តេន សង្ខី បដិសន្ធារំ ករោត្តោ អាហា -

៣៤២.

“ស្វាគតំ តេ មហារាជ, អថោ តេ អនុរាគតំ;
ឥស្សរោសិ អនុប្បត្តោ, យំ ឥធនំ បវេទយ។

៣៤៣.

“តិនុកានិ បិយាលានិ, មធុកេ កាសុមារិយោ;
ជលានិ ខុទ្ទកប្បានិ, ភុញ្ញ រាជ វរំ វរំ។

៣៤៤.

“ឥនម្បិ ចានីយំ សីតំ, អាភតំ គិរិគព្ពរា;
តតោ បិវ មហារាជ, សចេ ត្វំ អភិកង្ខសី”តិ;

តស្សត្ថោ សត្តិគុម្ពជាតកេ (ជា. ១.១៥.១៥៩ អាទយោ) កថិតោ។ ឥធន បន
“គិរិគព្ពរា”តិ មិគសម្មតំ សន្ធាយ វុត្តំ។ សា ហិ នទី គិរិគព្ពរា និក្ខន្តត្ថា
“គិរិគព្ពរា” ត្រូវ ជាតា។

ឯវំ តេន បដិសន្ធារេ កតេ រាជា “បុត្តោ វោ មយា មារិតោ”តិ បឋមមេវ វុត្តំ
អយុត្តំ, អជានន្តោ វិយ កថំ សមុជ្ឈាបេត្វា កថេស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា អាហា -

៣៤៥.

“ឆាលំ អន្ធា វនេ ទដ្ឋំ, កោ នុ វោ ជលមាហរិ;
អនន្ធស្សេវយំ សម្មា, និវាចោ មយ្ហ ខាយតី”តិ។

តត្ថ ឆាលន្តិ តុម្ហេ អន្ធា ឥមស្មី វនេ កិញ្ចា ទដ្ឋំ ន សមត្ថា។ កោ នុ វោ
ជលមាហរិ តិ កោ នុ តុម្ហាកំ ឥមានិ ជលាជលានិ អាហរិ។ និវាចោ តិ អយំ សម្មា

នយោន ឧបាយោន ការណោន កតោ ខាទិតត្ថយុត្តកានំ បរិសុទ្ធានំ ជលាជលានំ
និវាចោ សន្និចយោ អនន្ធស្ស វិយ មយ្ហំ ខាយតិ បញ្ញាយតិ ឧបដ្ឋាតិ។

តំ សុត្វា ធុក្ខុលបណ្ឌិតោ “មហារាជ, ន មយំ ជលាជលានិ អាហារម, បុត្តោ
បន នោ អាហារីតី”តិ ឧស្សេន្តោ កាថាទ្វយមាហា -

៣៤៦.

“ធម្មារោ យុវា នាតិព្រហ្មា, សាមោ កល្យាណាធស្សនោ;
ធីយស្ស កេសា អសិតា, អថោ សូនគ្គវេល្លិតា។

៣៤៧.

“សោ ហវេ ជលមាហារិត្វា, ឥតោ អាធាយ កមណ្ឌលុំ;
នធិ គតោ ឧធម្មារោ, មញ្ញេ ន ទ្វរមាគតោ”តិ។

តត្ថ នាតិព្រហ្មាតិ នាតិធីយោ នាតិរស្សោ។ សូនគ្គវេល្លិតាតិ
សូនសង្ខតាយ មំសកោដ្ឋនចោត្ថនិយា អគ្គំ វិយ វិនតា។ កមណ្ឌលុន្តិ យដំ។
ន ទ្វរមាគតោតិ ឥនានិ ន ទ្វរំ អាគតោ, អាសន្នដ្ឋានំ អាគតោ ភវិស្សតីតិ
មញ្ញាមីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា រាជា អាហា -

៣៤៨.

“អហំ តំ អវធិ សាមំ, យោ តុយ្ហំ បរិចារកោ;
យំ កុមារំ បវេទេថ, សាមំ កល្យាណាធស្សនំ។

៣៤៩.

“ធីយស្ស កេសា អសិតា, អថោ សូនគ្គវេល្លិតា;

តេសុ លោហិតលីត្តេសុ, សេតិ សាមោ មហា ហតោ"តិ។

តត្ថ អវិជ្ជាវិសមីតេន សវេនវិជ្ជិត្វា មារេសី។ បវេទេថាតិ កថេថ។
សេតិ មិគសម្មតានធិតិវេ វាលុកាបុលិនេ សយតិ។

ទុក្ខលបណ្ឌិតស្ស បន អវិទូរេ ចារិកាយ បណ្ណាសាលា ហោតិ។ សា តត្ថ
និសិដ្ឋាវ រញ្ជោ វេចនំ សុត្វា តំ បវត្ថី សោតុកាមា អត្ថនោ បណ្ណាសាលតោ
និក្ខមិត្វា វជ្ជកសញ្ញាយ ទុក្ខលបណ្ឌិតស្ស សន្តិកំ គន្ធា អាហា -

៣៥០.

“កេន ទុក្ខល មន្តេសិ, ‘ហតោ សាមោ’តិ វាធិនា;
‘ហតោ សាមោ’តិ សុត្វាន, ហធយំ មេ បវេទតិ។

៣៥១.

“អស្សត្ថស្សេវ តុរុណំ, បវាឡំ មាលុតេវិតំ;
‘ហតោ សាមោ’តិ សុត្វាន, ហធយំ មេ បវេទតិ”តិ។

តត្ថ វាធិនាតិ “មយា សាមោ ហតោ”តិ វេទន្តេន។ បវាឡន្តិ បល្លវំ។
មាលុតេវិតន្តិ វាតេន បហជំ។

ទុក្ខលបណ្ឌិតោ ឱវេទន្តោ អាហា -

៣៥២.

“ចារិកេ កាសិរាជាយំ, សោ សាមំ មិគសម្មតេ;
កោធសា ឧសុនាវិជ្ជិ, តស្ស មា ចាបមិច្ឆិម្ហា”តិ។

តត្ថ មិគសម្មតេតិ មិគសម្មតានធិតីវេ។ កោដសាតិ មិគេសុ ឧប្បន្នេន
កោដេន។ មា ចាបមិច្ឆិម្ហាតិ តស្ស មយំ ឧភោបិ ចាបំ មា ឥច្ឆិម្ហា។

បុន ចារិកា អាហា -

៣៥៣.

“កិច្ចាលទ្ធោ បិយោ បុត្តោ, យោ អន្ធនុ អភីវេនេ;
តំ ឯកបុត្តំ យាតិម្ហិ, កថំ ចិត្តំ ន កោបយេ”តិ។

តត្ថ យាតិម្ហិ យាតកេ។

ទុក្ខលបណ្ឌិតោ អាហា -

៣៥៤.

“កិច្ចាលទ្ធោ បិយោ បុត្តោ, យោ អន្ធនុ អភីវេនេ;
តំ ឯកបុត្តំ យាតិម្ហិ, អក្កោជំ អាហុ បណ្ឌិតា”តិ។

តត្ថ អក្កោជន្តិ កោដោ នាម និរយសំវត្ថនិកោ, តស្មា តំ កោជំ អកត្វា
បុត្តយាតកម្ហិ អក្កោដោ ឯវ កត្តញ្ញោតិ បណ្ឌិតា អាហុ កថេន្តិ។

ឯវញ្ច បនវត្វា តេ ឧភោបិ ហត្ថេហិ ឡំ បហវិត្វា មហាសត្តស្ស គុណោ
វណ្ណោត្វា ភុសំ បរិទេវីសុ។ អថ នេ រាជា សមស្សាសេន្តោ អាហា -

៣៥៥.

“មា ពាឡ្យំ បរិទេវេថ, ‘ហតោ សាមោ’តិ វាទិនា;
អហំ កម្មករោ ហុត្វា, ភិស្សាមិ ព្រហារវេនេ។

៣៥៦.

“ឥស្សត្ថេ ចស្មី កុសលោ, ទន្ទ្យ ធម្មោតិ វិស្សតោ;
អហំ កម្មករោ ហុត្វា, ភវិស្សមិ ព្រហ្មារណេ។

៣៥៧.

“មិគាធិវិយាសមន្ទេសំ, វេទមូលជលានិ ច;
អហំ កម្មករោ ហុត្វា, ភវិស្សមិ ព្រហ្មារណេ”តិ។

តត្ថ វាទិនាតិ តុម្ពេ “សាមោ ហតោ”តិ វេទន្តេន មយា សទ្ធិ “តយា នោ ឯវំ
គុណាសម្បន្នោ បុត្តោ មារិតោ, ឥទានិ កោ អម្ពេ ភវិស្សតី”តិ អាទិនិ វត្វា មា
ពាទ្ធិ បរិទេវេថ, អហំ តុម្ពាកំ កម្មករោ ហុត្វា សាមោ វិយ តុម្ពេ ភវិស្សមីតិ។

ឯវំ រាជា “តុម្ពេ មា ចិន្តយិត្ត, ន មយ្ហំ វន្តេនត្ថោ, អហំ វោ យាវជីវំ
ភវិស្សមី”តិ តេ អស្សាសេសិ។ តេ តេន សទ្ធិ សល្លបន្តា អាហំសុ -

៣៥៨.

“នេស ធម្មោ មហារាជ, នេតំ អម្ពេសុ កប្បតិ;
រាជា តូមសិ អម្ពាកំ, ចានេ វន្តាម តេ មយ”ន្តិ។

តត្ថ ធម្មោតិ សភារោ ការណំ វា។ នេតំ អម្ពេសុ កប្បតីតិ ឯតំ តវ
កម្មករណំ អម្ពេសុ ន កប្បតិ ន សោភតិ។ “ចានេ វន្តាម តេ មយ”ន្តិ ឥទំ បន
តេ បព្ពជិតលិវ្កេ ឋិតាឋិ បុត្តសោកេន សមញ្ញាហតាយ ចេវ និហតមានតាយ
ច វធិសុ។ “វញ្ញោ វិស្សាសំ ឧប្បាទេតុំ ឯវមាហំសូ”តិ ឋិ វេទន្តិ។

តំ សុត្វា រាជា អតិវិយ តុស្សិត្វា “អហោ អន្ធវិយំ, ឯវំ នោសការកេ នាម
មយិ ជរុសវេនមត្តម្បិ នត្តិ, បគ្គណ្ហាន្តិយេវ មម”ន្តិ ចិន្តេត្វា កាថមាហា -

៣៥៩.

“ធម្មំ នេសាទាភណ្ឌេ, កតា អបចិត្តំ តយា;
បិតា តូមសិ អម្ពាកំ, មាតា តូមសិ ចារិកេ” តិ។

តត្ថ តយាតិ ឯកេកំ វេទន្តោ ឯវមាហា។ បិតាតិ ទុក្ខលបណ្ឌិត, អន្ធទ្ធ
បដ្ឋាយ តំ មយ្ហំ បិតុដ្ឋានេ តិដ្ឋ, អម្ព ចារិកេ, តូម្បិ មេ មាតុដ្ឋានេ តិដ្ឋ, អហំ បន
វោ បុត្តស្ស សាមស្ស ហ្នានេ បត្វា ចាទេវោនាទីនិ សព្វកិច្ចានិ ករិស្សមិ, មំ
រាជាតិ អសល្លក្ខេត្វា សាមោតិ សល្លក្ខេត្វាតិ។

តេ អញ្ញលី បគ្គយ្ហ វន្តិត្វា “មហារាជ, តវ អម្ពាកំ កម្មករណកិច្ចំ នត្ថិ,
អបិច ខោ បនលដ្ឋិកោជិយា នោ គហេត្វា អានេត្វា សាមំ ទស្សេហី” តិ យាចន្តា
កាថាទ្វយមាហំសុ -

៣៦០.

“នមោ តេ កាសិរាជត្ថុ, នមោ តេ កាសិវឿន;
អញ្ញលី តេ បគ្គណ្ណាម, យាវ សាមាទុចាបយ។

៣៦១.

“តស្ស ចាទេ សមជ្ឈន្តា, មុខញោ ភុជទស្សនំ;
សំសុម្ពមាធិ អត្តានំ, កាលមាគមយាមសេ” តិ។

តត្ថ យាវ សាមាទុចាបយាតិ យាវ សាមោ យត្ថ, តត្ថ អម្ព អនុចាបយ។
ភុជទស្សនន្តិ កល្យាណទស្សនំ អភិរូបំ។ សំសុម្ពមាធិតិ ចោដេន្តា។
កាលមាគមយាមសេតិ កាល កិរិយំ អាគមេស្សម។

តេសំ ឯវំ កថេន្តានញោវ សូរិយោ អត្ថដ្ឋតោ។ អថ រាជា “សចាហំ ឥទានេវ
ឥមេ តត្ថ នេស្សមិ, តំ ទិស្វាវ នេសំ ហទយំ ជលិស្សតិ, ឥតិ តិណ្ណាម្បិ ឯតេសំ

មតកាលេ អហំ និរយេ ឧប្បជ្ឈន្តោយេវ នាម, តស្មា តេសំ គន្ធុំ ន ទស្សមី”តិ
ចិន្តេត្វា ចតស្សោ គាថាយោ អជ្ឈកាសិ -

៣៦២.

“ព្រហ្មា វាឡមិគាគិណ្ណំ, អាគាសន្តំ ទិស្សតិ;
យត្ថ សាមោ ហតោ សេតិ, ចន្ទោវ បតិតោ ធម្មា។

៣៦៣.

“ព្រហ្មា វាឡមិគាគិណ្ណំ, អាគាសន្តំ ទិស្សតិ;
យត្ថ សាមោ ហតោ សេតិ, សូរិយោវ បតិតោ ធម្មា។

៣៦៤.

“ព្រហ្មា វាឡមិគាគិណ្ណំ, អាគាសន្តំ ទិស្សតិ;
យត្ថ សាមោ ហតោ សេតិ, បំសុនា បតិកុន្តិតោ។

៣៦៥.

“ព្រហ្មា វាឡមិគាគិណ្ណំ, អាគាសន្តំ ទិស្សតិ;
យត្ថ សាមោ ហតោ សេតិ, ឥធនេវ វសេស្សមេ”តិ។

តត្ថ ព្រហ្មាតិ អច្ចុគ្គតំ។ អាគាសន្តំវាតិ ឯតំ វនំ អាគាសស្ស អន្តោវិយ
ហុត្វា ទិស្សតិ។ អថ វា អាគាសន្តន្តិ អាគាសមាណំ, បកាសមាណន្តិ អត្ថោ។
ធម្មាតិ ធម្មាយំ, បថវិយន្តិ អត្ថោ។ “ធម”ន្តិបិ ចាថោ, បថវី បតិតោ វិយាតិ
អត្ថោ។ បតិកុន្តិតោតិ បរិកិណ្ណោ, បលិវេបិតោតិ អត្ថោ។

អថ តេ អត្ថនោ វាឡមិគកយាការំ ទស្សេតុំ គាថមាហំសុ -

៣៦៦.

“យទី តត្ថ សហស្សានិ, សតានិ និយុតានិ ច;
នេវម្ពាកំ ភយំ កោចិ, វនេ វាឡេសុ វិជ្ជតី” តិ។

តត្ថ កោចីតិ ឥមស្មី វនេ កត្ថចិ ឯកស្មី បទេសេបិ អម្ពាកំ វាឡេសុ ភយំ
នាម នត្ថិ។

រាជា តេ បដិពាហិតុំ អសក្កោន្តោ ហត្ថេសុ គហេត្វា តត្ថ នេសី។ តមត្ថំ
បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៣៦៧.

“តតោ អន្ធានមាធាយ, កាសិរាជា ព្រហ្មវនេ;
ហត្ថេ គហេត្វា បក្កាមិ, យត្ថ សាមោ ហតោ អហូ” តិ។

តត្ថ តតោតិ តទា។ អន្ធានន្តិ អន្ធនេ។ អហូតិ អហោសិ។ យត្ថាតិ យស្មី
ហនេ សោ និបន្នោ, តត្ថ នេសីតិ អត្ថោ។

សោ អាធនត្វា ច បន សាមស្ស សន្តិកេ ឋបេត្វា “អយំ វោ បុត្តោ” តិ អាចិក្ខិ។
អថស្ស បិតា សីសំ ឧក្ខិបិត្វា មាតា ចាទេ គហេត្វា ឡេសុ ឋបេត្វា និសីទិត្វា
វិលបីសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៣៦៨.

“ទិស្វាន បតិទំ សាមំ, បុត្តកំ បំសុកុន្តិទំ;
អបរិទ្ធិំ ព្រហ្មារញ្ញេ, ចន្ទំ បតិទំ ធម្មា។

៣៦៩.

“ទិស្វាន បតិទំ សាមំ, បុត្តកំ បំសុកុន្តិទំ;
អបរិទ្ធិំ ព្រហ្មារញ្ញេ, សូរិយំ បតិទំ ធម្មា។

៣៧០.

“ធិស្វាន បតិភំ សាមំ, បុត្តកំ បំសុគុដ្ឋិតំ;
អបរិទ្ធិំ ព្រហ្មារញ្ញោ, កល្យាណំ បរិនេវយុំ។

៣៧១.

“ធិស្វាន បតិភំ សាមំ, បុត្តកំ បំសុគុដ្ឋិតំ;
ពាហា បគ្គយ្ហ បគ្គន្តំ, ‘អធម្មោ កិវ ភោ’សតិ។

៣៧២.

“ពាឡ្យំ ខោ ភូំ បមត្តោសិ, សាម កល្យាណាទស្សន;
យោអន្នេរំ គតេ កាលេ, ន កិញ្ចិ មភិភាសសិ។

៣៧៣.

“ពាឡ្យំ ខោ ភូំ បធិត្តោសិ, សាម កល្យាណាទស្សន;
យោអន្នេរំ គតេ កាលេ, ន កិញ្ចិ មភិភាសសិ។

៣៧៤.

“ពាឡ្យំ ខោ ភូំ បកុទ្ទោសិ, សាម កល្យាណាទស្សន;
យោអន្នេរំ គតេ កាលេ, ន កិញ្ចិ មភិភាសសិ។

៣៧៥.

“ពាឡ្យំ ខោ ភូំ បសុត្តោសិ, សាម កល្យាណាទស្សន;
យោអន្នេរំ គតេ កាលេ, ន កិញ្ចិ មភិភាសសិ។

៣៧៦.

“ពាឡ្យំ ខោ ភូំ វិមនោសិ, សាម កល្យាណាទស្សន;

យោ អង្គេវំ គតេ កាលេ, ន កិត្យិ មភិកាសសិ។

៣៧៧.

“ជជំ វលិនំ បំសុគតំ, កោធានិ សណ្ឋាបេស្សតិ;
សាមោ អយំ កាលកតោ, អន្ធានំ បរិចារកោ។

៣៧៨.

“កោ មេ សម្មជ្ជមាធាយ, សម្មជ្ជិស្សតិ អស្សមំ;
សាមោ អយំ កាលកតោ, អន្ធានំ បរិចារកោ។

៣៧៩.

“កោធានិ ម្ហាបយិស្សតិ, សីតេនុល្លោមកេន ច;
សាមោ អយំ កាលកតោ, អន្ធានំ បរិចារកោ។

៣៨០.

“កោធានិ ភោជយិស្សតិ, វនមូលជលានិ ច;
សាមោ អយំ កាលកតោ, អន្ធានំ បរិចារកោ”តិ។

តត្ថ អបរិទ្ធព្ពំ រញ្ញា និវត្តកំ ធម្មតំ។ អធម្មោ កិរ ភោ ឥតីតិ អយុត្តំ កិរ ភោ,
អជ្ជ ឥមស្មី លោកេ វត្តតិ។ បមត្តោតិ តិឱណសុរំ បរិចារិយ មត្តោ បមត្តោ
បមាទំ អាបន្នោ។ បទិត្តោតិ ធម្មតោ។ “បកុទ្ទោសិ វិមនោសី”តិ សព្ពំ
វិលាបវសេនភណ្ឌិ។ ជជន្តិ តាត, អម្ហាកំ ជជាមណ្ឌលំ។ វលិនំ បំសុគតន្តិ
យធា អាកុលំ មលគ្គហិតំ ភវិស្សតិ។ កោធានីតិ ឥធានិ កោ សណ្ឋាបេស្សតិ,
សោធមត្វា ឧដ្ឋំ កវិស្សតីតិ។

អថស្ស មាតា ពហុវិលមិត្តា តស្ស ឧរេ ហត្ថំ វេបេត្តា សន្តាបំ ឧបធាវេន្តិ
“បុត្តស្ស មេ សន្តាចោ បវត្តតិយេវ, វិសវេគេន វិសញ្ញិតំ អាបន្នោ ភវិស្សតិ,
និព្វិសភាវត្ថាយ ចស្ស សច្ចកិរិយំ ករិស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា សច្ចកិរិយមកាសិ។
តមត្ថំ បកាសេន្នោ សត្តា អាហា -

ក្រដក.

“ធិស្វាន បតិទំ សាមំ, បុត្តកំ បំសុកុន្តិតំ;
អដ្ឋិតា បុត្តសោកេន, មាតា សច្ចំ អភាសថ។

ក្រដខ.

“យេន សច្ចេនយំ សាមោ, ធម្មចារី បុរេ អហុ;
ឯតេន សច្ចវុជ្ជេន, វិសំ សាមស្ស ហញ្ញតុ។

ក្រដគ.

“យេន សច្ចេនយំ សាមោ, ព្រាហ្មចារី បុរេ អហុ;
ឯតេន សច្ចវុជ្ជេន, វិសំ សាមស្ស ហញ្ញតុ។

ក្រដឃ.

“យេន សច្ចេនយំ សាមោ, សច្ចវាទី បុរេ អហុ;
ឯតេន សច្ចវុជ្ជេន, វិសំ សាមស្ស ហញ្ញតុ។

ក្រដង.

“យេន សច្ចេនយំ សាមោ, មាតាបេត្តិភរោ អហុ;
ឯតេន សច្ចវុជ្ជេន, វិសំ សាមស្ស ហញ្ញតុ។

ក្រដប.

“យេន សច្ចេនយំ សាមោ, កុលេ ជេដ្ឋាបចាយិកោ;
ឯតេន សច្ចវុដ្ឋេន, វិសំ សាមស្ស ហញ្ញតុ។

៣៨៧.

“យេន សច្ចេនយំ សាមោ, ចាលោ បិយតរោ មម;
ឯតេន សច្ចវុដ្ឋេន, វិសំ សាមស្ស ហញ្ញតុ។

៣៨៨.

“យំ កិញ្ចិត្តិ កតំ បុញ្ញំ, មយ្ហញ្ញោ បិតុច្ចតេ;
សព្ពេន តេន កុសលេន, វិសំ សាមស្ស ហញ្ញតុ”តិ។

តត្ថ យេន សច្ចេនាតិ យេន ភូតេន សភាវេន។ ធម្មចារីតិ
ធនកុសលកម្មបថធម្មចារី។ សច្ចវាធិតិ ហសិតវសេនបិ មុសាវាទំ ន វុទ្ធិតិ។
មាតាបេត្តិករោតិ អនលសោ ហុត្វា វត្តិន្តំ មាតាបិតរោ ភរិ។ កុលេ
ជេដ្ឋាបចាយិកោតិ ជេដ្ឋានំ មាតាបិតុនំ សក្ការការកោ ហោតិ។

ឯវំ មាតរា សត្តហិ គាថាហិ សច្ចកិរិយាយ កតាយ សាមោ បរិវត្តិត្វា
និបដ្ឋិ។ អថស្ស បិតា “ជីវតិ មេ បុត្តោ, អហម្មិស្ស សច្ចកិរិយំ ករិស្សាមី”តិ
តថេវ សច្ចកិរិយមកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៣៨៩.

“ទិស្វាន បតិទំ សាមំ, បុត្តកំ បំសុកុន្តិទំ;
អដ្ឋិតោ បុត្តសោកេន, បិតា សច្ចំ អភាសថ។

៣៩០.

“យេន សច្ចេនយំ សាមោ, ធម្មចារី បុរេ អហុ;

ឯតេន សច្ចវដ្ឋន,វិសំ សាមស្ស ហញ្ញតុ។

ក្រដ'១.

“យេន សច្ចនយំ សាមោ, ព្រហ្មចារី បុរេ អហុ;

ឯតេន សច្ចវដ្ឋន,វិសំ សាមស្ស ហញ្ញតុ។

ក្រដ'២.

“យេន សច្ចនយំ សាមោ, សច្ចវាទី បុរេ អហុ;

ឯតេន សច្ចវដ្ឋន,វិសំ សាមស្ស ហញ្ញតុ។

ក្រដ'៣.

“យេន សច្ចនយំ សាមោ, មាតាបេត្តិភរោ អហុ;

ឯតេន សច្ចវដ្ឋន,វិសំ សាមស្ស ហញ្ញតុ។

ក្រដ'៤.

“យេន សច្ចនយំ សាមោ, កុលេ ធម្មាបចាយិកោ;

ឯតេន សច្ចវដ្ឋន,វិសំ សាមស្ស ហញ្ញតុ។

ក្រដ'៥.

“យេន សច្ចនយំ សាមោ, ចាណា បិយតរោ មម;

ឯតេន សច្ចវដ្ឋន,វិសំ សាមស្ស ហញ្ញតុ។

ក្រដ'៦.

“យំ កិញ្ចិត្តិ កតំ បុញ្ញំ, មយ្ហញ្ញោ មាតុច្ចតេ;

សព្វេន តេន កុសលេន,វិសំ សាមស្ស ហញ្ញតុ”តិ។

ឯវំ បិតវិ សច្ចកិរិយំ ករោន្តេ មហាសន្តោ បរិវត្តិត្វា ឥតវេន បស្សេន
និបជ្ជិ។ អថស្ស តតិយំ សច្ចកិរិយំ ទេវតា អកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា
អហ -

៣៩៧.

“សា ទេវតា អន្តរបិទា, បព្ពតេ គន្ធមាទនេ;
សាមស្ស អនុកម្មាយ, ឥមំ សច្ចំ អភាសថ។

៣៩៨.

“បព្ពត្យាហំ គន្ធមាទនេ, ចិវវត្ថុនិវាសិនិ;
នមេ បិយតរោ កោចិ, អញ្ញោ សាមេនវិជ្ជតិ;
ឯតេន សច្ចវដ្ឋេន, វិសំ សាមស្ស ហញ្ញតុ។

៣៩៩.

“សព្វេ វនា គន្ធមយា, បព្ពតេ គន្ធមាទនេ;
ឯតេន សច្ចវដ្ឋេន, វិសំ សាមស្ស ហញ្ញតុ។

៤០០.

“តេសំ លាលប្បមាណំ, ពហុំ ការុញ្ញសញ្ញិតំ;
ឱប្បំ សាមោ សមុជ្ឈាសិ, យុវា កល្យាណាទស្សនោ”តិ។

តត្ថ បព្ពត្យាហន្តិ បព្ពតេ អហំ។ សព្វេ វនា គន្ធមយាតិ សព្វេ វុក្ខា
គន្ធមយា។ ន ហិ តត្ថ អគន្ធា នាម កោចិ វុក្ខោ អត្ថិ។ តេសន្តិភិក្ខុវេ, តេសំ
ឱភិទ្ធិលាលប្បមាណនញ្ញេវ ទេវតាយ សច្ចកិរិយាយ បរិយោសានេ ឱប្បំ
សាមោ ឱជ្ឈាសិ, បទុមបត្តតោ ឱទកំរិយស្ស វិសំ វិនិវត្តិត្វា អាពាធាវិគតោ,
ឥធនុ ខោវិទ្ធោ, ឯត្ថ ធនុ ខោវិទ្ធោតិ វិទ្ធដ្ឋានម្បិ ន បញ្ញាយិ។

ឥតិ មហាសត្តស្ស និរោគការោ, មាតាបិតុនញា ចក្ខុបដិលាភោ,
អរុណុត្តមនញា, ទេវតានុភារេន តេសំ ចតុន្នំ អស្សមេយេវ ចាកជការោ ចាតិ
សត្តំ ឯកក្ខណេយេវ អហោសិ។ មាតាបិតរោ “ចក្ខុនិ នោ លទ្ធានិ,
សុវណ្ណាសាមោ ច អរោគោ ជាតោ” តិ អតិរេកតរំ តុស្សីសុ។ អថ នេ
សាមបណ្ឌិតោ កាថំ អភាសិ -

២០១.

“សាមាហាមស្មិ ភទ្គំ វោ, សោត្តិនាម្ហិ សមុជ្ជិតោ;
មា ពាណ្ឌំ បរិទេវេថ, មញ្ញានាភិវទេថ ម” ត្ថិ។

តត្ថ សោត្តិនាម្ហិ សមុជ្ជិតោតិ សោត្តិនា សុខេន ឧជ្ជិតោ អម្ហិ ភវាមិ។
មញ្ញានាតិ មធុរស្សរេន មំ អភិវទេថ។

អថ សោ រាជានំ ទិស្វា បដិសន្ធារំ ករោត្តោ អាហា -

២០២.

“ស្វាគតំ តេ មហារាជ, អថោ តេ អនុរាគតំ;
ឥស្សរោសិ អនុប្បត្តោ, យំ ឥធន្តិ បវេទយ។

២០៣.

“តិនុកានិ បិយាលានិ, មធុកេ កាសុមារិយោ;
ជលានិ ឧទ្ធកប្បានិ, ភុញ្ញា រាជ វរំ វរំ។

២០៤.

“អត្ថិ មេ ចានីយំ សីតំ, អាភតំ គិរិគព្ភរា;
តតោ បិវ មហារាជ, សចេ ត្វំ អភិកម្ព៌សី” តិ។

រាជាបិ តំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា អាហា -

២០៥.

“សម្មយ្ហាមិ បម្មយ្ហាមិ, សញ្ញា មុយ្ហន្តិ មេ ទិសា;
បេតំ តំ សាម មទ្កក្ខី, កោ ទុ ត្វំ សាម ជីវសី”តិ។

តត្ថ បេតន្តិ សាម អហំ តំ មតំ អទ្កសំ។ កោ ទុ ត្វន្តិ កដំ ទុ ត្វំ ជីវតំ
បដិលភសីតិ បុច្ឆិ។

មហាសត្តោ “អយំ រាជា មំ ‘មតោ’តិ សល្លក្ខេសិ, អមតភាវមស្ស
បកាសេស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា អាហា -

២០៦.

“អបិ ជីវំ មហារាជ, បុរិសំ កាឡ្យវេទនំ;
ឧបនីតមនសង្កប្បំ, ជីវន្តំ មញ្ញតេ មតំ។

២០៧.

“អបិ ជីវំ មហារាជ, បុរិសំ កាឡ្យវេទនំ;
តំ និរោធគតំ សន្តំ, ជីវន្តំ មញ្ញតេ មត”ន្តិ។

តត្ថ អបិ ជីវន្តិ ជីវមានំ អបិ។ ឧបនីតមនសង្កប្បន្តិ ភវន្តឱតិណ្ណាចិត្តាចារំ។
ជីវន្តន្តិ ជីវមានមេវ “ឯសោ មតោ”តិ មញ្ញតិ។ និរោធគតន្តិ
អស្សាសបស្សាសនិរោធំ សមាបន្តំ សន្តំវិជ្ជមានំ មំ ឯវំ លោកោ មតំ វិយ
ជីវន្តមេវ មញ្ញតិ។

ឯវញ្ច បនវត្វា មហាសត្តោ រាជានំ អត្ថេ យោជេតុកាមោ ជម្ពំ ទេសេន្តោ
បុនទ្វេ កាថា អភាសិ -

២០៨.

“យោ មាតរំ បិតរំ វា, មធ្វោ ធម្មេន ចោសតិ;
នេវាបិ នំ តិកិច្ចន្តិ, មាតាបេត្តិករំ នរំ។

២០៩.

“យោ មាតរំ បិតរំ វា, មធ្វោ ធម្មេន ចោសតិ;
ឥធម៌ នំ បសំសន្តិ, បេច្ច សគ្គេ បមោទតី”តិ។

តំ សុត្វា រាជា “អច្ឆរិយំ វត, ភោ, មាតាបេត្តិករស្ស ជន្នុនោ ឧប្បន្នរោគំ
នេវតាបិ តិកិច្ចន្តិ, អតិរិយ អយំ សាមោ សោភតី”តិ អញ្ញាលី បគ្គយ្ហ យាចន្តោ
អាហា -

២១០.

“ឯស ភិយ្យោ បមុយ្ហាមិ, សញ្ញា មុយ្ហន្តិ មេ ទិសា;
សរណំ តំ សាម គន្ធាមិ, ត្វញ្ចា មេ សរណំ ភវា”តិ។

តត្ថ ភិយ្យោតិ យស្មា តាទិសេ បរិសុទ្ធសីលគុណាសម្បន្នេ តយិ អបរជ្ជី,
តស្មា អតិរេកតរំ សមុយ្ហាមិ។ ត្វញ្ចា មេ សរណំ ភវាតិ សរណំ គប្បន្តស្ស មេ តុំ
សរណំ ភវ, បតិជ្ជា ហោហិ, នេវលោកកាមិមគ្គំ ករោហិតិ។

អថ នំ មហាសត្តោ “សចេបិ, មហារាជ, នេវលោកំ គន្ធកាមោសិ, មហាន្តំ
ទិព្វសម្បត្តិ បរិភូញ្ញតុកាមោសិ, ឥមាសុ ទសរាជធម្មចរិយាសុ វត្ថុស្ស”តិ
តស្ស ធម្មំ នេសេន្តោ ទស រាជធម្មចរិយគាថា អភាសិ -

២១១.

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, មាតាបិតុសុ ខត្តិយ;

ឥត ធម្មំ ចរិត្យាន, រាជ សង្កំ គមិស្សសិ។

៤០២.

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, បុត្តទានេសុ ខត្តិយ;
ឥត ធម្មំ ចរិត្យាន, រាជ សង្កំ គមិស្សសិ។

៤០៣.

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, មិត្តាមច្ឆេសុ ខត្តិយ;
ឥត ធម្មំ ចរិត្យាន, រាជ សង្កំ គមិស្សសិ។

៤០៤.

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, វាហានេសុ ពលេសុ ច;
ឥត ធម្មំ ចរិត្យាន, រាជ សង្កំ គមិស្សសិ។

៤០៥.

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, កាមេសុ និគមេសុ ច;
ឥត ធម្មំ ចរិត្យាន, រាជ សង្កំ គមិស្សសិ។

៤០៦.

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, រជ្ជេសុ ជនបទេសុ ច;
ឥត ធម្មំ ចរិត្យាន, រាជ សង្កំ គមិស្សសិ។

៤០៧.

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, សមណាព្រាហ្មណេសុ ច;
ឥត ធម្មំ ចរិត្យាន, រាជ សង្កំ គមិស្សសិ។

៤០៨.

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, មិគបក្ខីសុ ខត្តិយ;
ឥធម ធម្មំ ចរិទ្ធាន, រាជ សង្កំ គមិស្សសិ។

៤១៩.

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, ធម្មោ ចិល្លោកា សុខាវហោ;
ឥធម ធម្មំ ចរិទ្ធាន, រាជ សង្កំ គមិស្សសិ។

៤២០.

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, សឥន្ទា ទេវា សព្វប្បកា;
សុចិល្លោន ទិវំ បត្តា, មា ធម្មំ រាជ ចាមទោ”តិ។

តាសំ អត្តោ តេសកុណាជាតកេ (ជា. ២.១៧.១ អាទយោ) វិត្តាវិតោវ។ ឯវំ
មហាសត្តោ តស្ស ទស រាជធម្ម ទេសេត្វា ឧត្តរិបិ ឡិវទិត្វា បញ្ច សីលានិ
អនាសិ។ សោ តស្ស ឡិវទំ សិវសា សម្មជិត្តិត្វា មហាសត្តំ វទិត្វា ខមាបេត្វា
ពារាណសី គន្ធា ធានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា សគ្គបរាយណោ អហោសិ។
ពោធិសត្តោបិ យាវជីវំ មាតាបិតរេ បរិចរិត្វា មាតាបិតុហិ សទ្ធិ បញ្ច អភិញ្ញា
ច អជ្ឈសមាបត្តិយោ ច និព្វត្តិត្វា ព្រហ្មលោកូបកោ អហោសិ។

សត្តា ឥទំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ភិក្ខុវេ, មាតាបិតុនំ ចោសនំ នាម
បណ្ឌិតានំ វិសោ”តិ វត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ,
សច្ចបរិយោសានេ មាតុចោសកភិក្ខុ សោតាបត្តិដលំ ចាបុណិ។

តទា រាជា អាទន្ទោ អហោសិ, ទេវធីតា ឧប្បលវណ្ណា, សក្កោ អនុរុទ្ធោ,
ទុក្ខលបណ្ឌិតោ មហាកស្សបោ, ចារិកា ភទ្ទកាបិលានិ ភិក្ខុនិ,
សុវណ្ណសាមបណ្ឌិតោ បន អហាមេវ សម្មាសម្ពុទ្ធោ អហោសិត្តិ។

សុវណ្ណសាមជាតកវណ្ណា តតិយា។

[៥៤១] ៤. និមិត្តជាតកវណ្ណា

អន្តរំ វត លោកស្មិន្ត ឥទំ សត្តា មិច្ឆិលំ ឧបនិស្សយ មយទេវអម្ពវនេ
វិហារន្តោ សិកាតុកម្មំ អារត្ត កថេសិ។ ឯកទិវសញ្ញា សត្តា សាយន្តសមយេ
សម្ពហុលេហិ ភិក្ខុហិ សន្តិ តស្មី អម្ពវនេ ចារិកំ ចរមាណោ ឯកំ រមណីយំ
ភូមិប្បទេសំ ទិស្វា អត្តនោ បុព្វចរិយំ កថេតុកាមោ ហុត្វា សិកាតុកម្មំ
កត្វា អាយស្មតា អានន្តត្ថេវនេ សិកាតុកម្មការណំ បុដ្ឋោ “អានន្ត, អយំ
ភូមិប្បទេសោ បុព្វេ មយា មយទេវរាជកាលេ ឈានកីឡ្គំ កីឡន្តេន
អដ្ឋវុដ្ឋបុព្វោ” តិ វត្វា តេន យាចិតោ បញ្ញត្តាសនេ និសីទិត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ វិទេហរដ្ឋេ មិច្ឆិលនគរេ មយទេវោ នាម រាជា រដ្ឋំ ការេសិ។ សោ
ចតុរាសីតិវស្សសហស្សនិ កុមារកីឡ្គំ កីឡិ, ចតុរាសីតិវស្សសហស្សនិ
ឧបរដ្ឋំ ការេសិ, ចតុរាសីតិវស្សសហស្សនិ រដ្ឋំ ការេន្តោ “យទាមេ សម្ម
កប្បក, សិរស្មី បលិតានិ បស្សេយ្យាសិ, តទាមេ អាហេចេយ្យាសិ” តិ អាហរិ។
អបរភាគេ កប្បកោ បលិតានិ ទិស្វា រញ្ជោ អាហេចេសិ។ រាជា បលិតំ
សុវណ្ណសណ្ឋាសេន ឧទ្ធការេត្វា ហត្ថតលេ បតិជ្ជាបេត្វា បលិតំ ឱលោកេត្វា
មច្ចុរាជេន អាគត្វា នលាជេលក្កំវិយ មរណំ សម្មស្សមាណោ “ឥទានិមេ
បព្ពជិតកាលោ” តិ កប្បកស្ស តាមវំ ទត្វា ជេដ្ឋបុត្តំ បក្កោសាបេត្វា “តាត,
រដ្ឋំ បជិច្ឆ, អហំ បព្ពជិត្យមី” តិ វត្វា “កី ការណាទេវា” តិ វុត្ថេ -

“ឧត្តមផ្កុហា មយ្ហំ, ឥមេ ជាតា វិយោហារ;
ចាតុភូតា ទេវទូតា, បព្ពជ្ជាសមយោ មមា” តិ។ -

វត្តា បុត្តំ រដ្ឋ អភិសិញ្ញាត្វា “តាត, តូម្បី ឯវ្របំ បលិតំ ទិស្វាវ បព្ពដេយ្យាសី” តិ
តំ ឡើវទិស្វាវ នគរា និក្ខមិត្វា អម្ពវនេ ឥសិបព្ពដ្ឋំ បព្ពជិត្វា
ចតុរាសីតិវស្សសហស្សានិ ចត្តារាព ព្រហ្មវិហារេ ភាវេត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ។
បុត្តោបិស្ស ឯតេនេវ ឧចាយេន បព្ពជិត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ។
តថា តស្ស បុត្តោ, តថា តស្ស បុត្តោតិ ឯវ្រ ធូហិ ឧនានិ
ចតុរាសីតិខត្តិយសហស្សានិ សីសេ បលិតំ ទិស្វាវ ឥមស្មី អម្ពវនេ បព្ពជិត្វា
ចត្តារាព ព្រហ្មវិហារេ ភាវេត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តីសុ។

តេសំ សព្ពបឋមំ និព្ពត្តោ មយទេវរាជា ព្រហ្មលោកេ បិតោវ អត្តនោ វំសំ
ឡើលោកេន្តោ ធូហិ ឧនានិ ចតុរាសីតិខត្តិយសហស្សានិ បព្ពជិតានិ ទិស្វា
តុដ្ឋមានសោ ហុត្វា “ឥតោ នុ ខោ បរំ បវត្តិស្សតិ, ន បវត្តិស្សតី” តិ
ឡើលោកេន្តោ អប្បវត្តនការំ ញាត្វា “មម វំសំ អហាមេវ យដេស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា
តតោ ចរិត្វា មិចិលនគរេ រញ្ជោ អគ្គមហោសិយា កុច្ឆិម្ហំ បដិសន្ធិ កណ្ហិត្វា
ធនមាសច្ចយេន មាតុ កុច្ឆិតោ និក្ខមិ។ រាជា តស្ស នាមគ្គហណាទិវសេ
នេមិត្តកេ ព្រាហ្មណោ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ។ តេ តស្ស លក្ខណានិ
ឡើលោកេត្វា “មហារាជ, អយំ កុមារោ តុម្ហាកំ វំសំ យដេន្តោ ឧប្បន្នោ។
តុម្ហាកញ្ជំ វំសោ បព្ពជិតវំសោ, ឥមស្ស បរតោ នាគមិស្សតី” តិ វទីសុ។ តំ
សុត្វា រាជា “អយំ កុមារោ រថចក្កនេមិ វិយ មម វំសំ យដេន្តោ ជាតោ, តស្មា
តស្ស ‘និមិកុមារោ’ តិ នាមំ ករិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា “និមិកុមារោ” តិស្ស នាមំ
អកាសិ។

សោ ធម្មារកាលតោ បដ្ឋាយ ធានេ សីលេ ឧចោសថកម្មេ ច អភិរតោ
អហោសិ។ អថស្ស បិតា បុរិមនយេនេវ បលិតំ ទិស្វា កប្បកស្ស កាមវំ ទត្វា
បុត្តស្ស រដ្ឋំ និយ្យាទេត្វា អម្ពវនេ បព្ពជិត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ។

និមិរាជា បន ធានដ្ឋាសយតាយ ចតុសុ នគរទ្វារេសុ នគរមង្គ្គេ ចាតិ បញ្ចសុ
ហ្មនេសុ បញ្ច ធានសាលាយោ កាវាបេត្វា មហាធានំ បវត្តេសិ។ ឯកកាយ
ធានសាលាយ សតសហស្សំ សតសហស្សំ កត្វា ទេវសិកំ បញ្ច បញ្ច
កហាបណាសតសហស្សានិ បរិច្ឆេទិ, និច្ចំ បញ្ច សីលានិ វត្តិ, បក្ខទិវសេសុ
ឧទាសថំ សមាធិយិ, មហាជនម្យិ ធានាធិសុ បុញ្ញេសុ សមាទបេសិ, សគ្គមគ្គំ
អាចិត្តិក្វា និរយភយេន តន្ត្រេត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ តស្ស ឡិវាទេ បិតា មនុស្សា
ធានាធិនិ បុញ្ញានិ កត្វា តតោ ចុតា ទេវលោកេ និព្វត្តិសុ, ទេវលោកោ បរិបូរិ,
និរយោ តុច្ឆោវិយ អហោសិ។ តទា តាវតីសភវនេ ទេវសង្ឃា សុធម្មាយំ
ទេវសភាយំ សន្និបតិក្វា “អហោ, វត អម្ពាភំ អាចរិយោ និមិរាជា, តំ និស្សយ
មយំ ឥមំ ពុទ្ធប្បណោនបិ អបរិច្ឆេទិនិយំ ទិព្វសម្បត្តិ អនុភវាមា” តិ វត្វា
មហាសត្តស្ស គុណោ វណ្ណាយីសុ។ មនុស្សលោកេបិ មហាសមុទ្មបិដ្ឋេ
អាសិត្តតេលំ វិយ មហាសត្តស្ស គុណាកថា បត្តិវ។ សត្តា តមត្ថំ អារិក្ខតំ
កត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស កថេន្តោ អាហា -

៤២១.

“អច្ឆេវំ វត លោកស្មី, ឧប្បជ្ឈន្តិវិចក្កណា;
យទា អហុ និមិរាជា, បណ្ឌិតោ កុសលត្ថិកោ។

៤២២.

“រាជា សត្វវិទេហានំ, អទា ធានំ អវិន្តមោ;
តស្ស តំ ទទតោ ធានំ, សង្គេហ្ម ឧទបជ្ឈេ;
ធានំ វា ព្រហ្មចរិយំ វា, កតមំ សុ មហាបួល” ត្ថិ។

តត្ថ យទា អហូតិ ភិក្ខុវេ, យទា បណ្ឌិតោ អត្ថនោ ច បវេសញ្ច
កុសលត្ថិកោ និមិរាជា អហោសិ, តទា ទេវមនុស្សា “អច្ឆេវំ វត, ភោ, ឯវុចាបិ

នាម អនុប្បន្នេ ពុទ្ធារាមណា មហាជនស្ស ពុទ្ធកិច្ចំ សាធរណៈ លោកស្មី
វិចិត្តណា ឧប្បជ្ឈន្តិ” តិ ឯវំ តស្ស គុណកម៌ កថេសុន្តិ អត្ថោ។ “យថា អហំ” តិ បិ
ចាថោ។ តស្សត្ថោ - យថា អហំ និមិទា បណ្ឌិតោ កុសលត្ថិកោយេវ,
តថាវចា មហាជនស្ស ពុទ្ធកិច្ចំ សាធរណៈ ឧប្បជ្ឈន្តិ វិចិត្តណា។ យំ តេសំ
ឧប្បន្នំ, តំ អន្ធនំ វត លោកស្មិន្តិ។ ឥតិ សត្តា សយមេវ អន្ធរិយជាតោ
ឯវមាហា។ សត្តវិទេហានន្តិ សត្តវិទេហាវដ្ឋវាសីនំ។ កតមំ សូតិ ឯតេសុ ទ្វិសុ
កតមំ នុ ខោ មហាប្បលន្តិ អត្ថោ។

សោ កិវ បន្ទវសីឧចាសថទិវសេ ឧចាសថិកោ ហុត្វា សត្តាភវណានិ
ឱមុញ្ជិត្វា សិរិសយនបិដ្ឋេ និបន្នោវ ទ្វេ យាមេ និទ្ធីំ ឱក្កមិត្វា បច្ឆិមយាមេ បពុទ្ធោ
បល្លង្គំ អាភុជិត្វា “អហំ មហាជនស្ស អបរិមាណំ ធានម្បិ ទេមិ, សីលម្បិ
រក្ខាមិ, ធានស្ស នុ ខោ មហន្តំ ដលំ, ឧទាហុ ព្រហ្មចរិយស្ស” តិ បិណ្ឌេត្វា អត្ថនោ
កន្លំ ជិន្និតុំ នាសត្តិ។ តស្មី ខណោ សក្កស្ស ភវនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សក្កោ
អាវន្តេន្តោ តំ តថាវិតក្កេន្តំ ទិស្វា “កន្លមស្ស ជិន្និស្សមិ” តិ ឯកកោវ សីយំ
អាគន្ធា សកលនិវេសនំ ឯកោភាសំ កត្វា សិរិគត្តំ បរិសិត្វា ឱភាសំ ជិវិត្វា
អាភាសេ វត្វា តេន បុដ្ឋោ ព្យាកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៤២៣.

“តស្ស សន្តិប្បមញ្ញាយ, មយវា ទេវកុញ្ញហេ;
សហស្សនេត្តោ ចាតុរហុ, វណ្ណានវិហានំ តមំ។

៤២៤.

“សលោមហាដ្ឋោ មនុជិន្នោ, វាសំ អវចា និមិ;
ទេវតា នុសិ គន្ធព្ពោ, អនុ សក្កោ បុរិន្នទោ។

៤២៥.

“ន ច មេ តាទិសោ វណ្ណោ, ទិដ្ឋោ វា យទិ វា សុតោ;
អាចិត្ត មេ ត្វំ ភទ្ទន្តេ, កេជំ ជានេមុ តំ មយំ។

៤២៦.

“សលោមហាដ្ឋំ ញត្វាន, វាសវោ អវចា និមិ;
សក្កោបាមស្មិ ទេវីន្ទោ, អាគតោស្មិ តវន្តិកេ;
អលោមហាដ្ឋោ មនុជិន្ទ, បុច្ឆ បញ្ចំ យមិច្ឆសិ។

៤២៧.

“សោ ច តេន កតោកាសោ, វាសវំ អវចា និមិ;
បុច្ឆាមិ តំ មហារាជ, សត្តក្ខតានមិស្សរ;
‘ទានំ វា ព្រហ្មចរិយំ វា, កតមំសុ មហាប្បលំ’។

៤២៨.

“សោ បុដ្ឋោ នរទេវេន, វាសវោ អវចា និមិ;
វិទាកំ ព្រហ្មចរិយស្ស, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៤២៩.

“ហីនេន ព្រហ្មចរិយេន, ខត្តិយេ ឧបបជ្ជតិ;
មជ្ឈិមេន ច ទេវត្តំ, ឧត្តមេន វិសុជ្ឈតិ។

៤៣០.

“ន ហោតេ សុលភា កាយា, យាចយោគេន កេនចិ;
យេ កាយេ ឧបបជ្ជន្តិ, អនាគារា តបស្សិនោ”តិ។

តត្ថ សលោមហដ្ឋោតិ ភិក្ខុវេ, សោ និមិរាជា ឡិកាសំ ទិស្វា អាកាសំ
ឡិលោកេន្តោ តំ ទិព្ភាករណបជិមណ្ឌិតំ ទិស្វាវ ភយេន លោមហដ្ឋោ ហុត្វា
“ទេវតា នុសិ គន្ធព្ពោ” តិអាទិនា បុច្ឆិ។ អលោមហដ្ឋោតិ និព្ពយោ អហដ្ឋលោមោ
ហុត្វា បុច្ឆ, មហារាជាតិ។ វាសវំ អវចាតិ តុដ្ឋមានសោ ហុត្វា សក្កំ អវោច។
ជានំ អក្ខាសិជានតោតិ ភិក្ខុវេ, សោ សក្កោ អតីតេ អត្តនា បច្ឆក្ខតោ ទិដ្ឋបុព្វំ
ព្រហ្មចរិយស្ស វិចាកំ ជានន្តោ តស្ស អជានតោ អក្ខាសិ។

ហីនេនាតិអាទិសុ បុច្ឆតិក្កាយតនេ មេដុនវិរតិមត្តំ សីលំ ហីនំ នាម, តេន
ខត្តិយកុលេ ឧបបជ្ជតិ។ ឈានស្ស ឧបចារមត្តំ មជ្ឈិមំ នាម, តេន ទេវត្តំ
ឧបបជ្ជតិ។ អដ្ឋសមាបត្តិនិព្ពត្តនំ បន ឧត្តមំ នាម, តេន ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តតិ,
តំ ពាហិរកា និព្ពានន្តិ កថេន្តិ។ តេនាហ “វិសុជ្ឈតិ” តិ។ ឥមស្មី បន ពុទ្ធសាសនេ
បរិសុទ្ធសីលស្ស ភិក្ខុនោ អញ្ញាតវំ ទេវនិកាយំ បត្តេន្តស្ស ព្រហ្មចរិយចេតនា
ហីនតាយ ហីនំ នាម, តេន យថាបត្តិតេ ទេវលោកេ និព្ពត្តតិ។
បរិសុទ្ធសីលស្ស ភិក្ខុនោ អដ្ឋសមាបត្តិនិព្ពត្តនំ មជ្ឈិមំ នាម, តេន
ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តតិ។ បរិសុទ្ធសីលស្ស វិបស្សនំ វឌ្ឍនា អវហត្ថប្បត្តិ ឧត្តមំ
នាម, តេន វិសុជ្ឈតិ តិ។ ឥតិ សក្កោ “មហារាជ, ទានតោ សតតុណ្ហាន
សហស្សតុណ្ហាន សតសហស្សតុណ្ហាន ព្រហ្មចរិយវាសោវ មហាប្បលោ” តិ
វណ្ណាតិ។ កាយាតិ ព្រហ្មយជា។ យាចយោគេនាតិ យាចនយុត្តកេន
យញ្ញយុត្តកេន វាតិ ឧភយត្ថាបិ ទាយកស្សេវេតំ នាមំ។ តបស្សិនោតិ
តបនិស្សិតកា។

ឥមាយ កាថាយ ព្រហ្មចរិយវាសស្សេវ មហាប្បលភាវំ ទីបេត្វា ឥទានិ យេ
អតីតេ មហាទានំ ទត្វា កាមាវចរំ អតិក្កមិតុំ នាសក្ខីសុ, តេ រាជានោ
ទស្សន្តោ អាហា -

៤៣១.

“ធុរ្ម័នោ សាគរោ សេលោ, មុជកិន្ទោ ភគិនសោ;
ឧសិន្ទរោ កស្សនោ ច, អសកោ ច បុគ្គនោ។

៤៣២.

“ឯតេ ចញ្ញេ ច រាជានោ, ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ពហូ;
បុគ្គយញ្ញំ យជិត្វាន, បេតត្ថំ នាតិវត្តិសុ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ - មហារាជ, បុព្វេពារាណសីយំ ធុរ្ម័នោ នាម រាជា ទានំ ទត្វា
មរណចក្កេន ជិន្នោ កាមាវចរេយេវ និព្វត្តិ។ តថា សាគរោយោ អជ្ជាតិ ឯតេ ច
អញ្ញេ ច ពហូ រាជានោ ចេវ ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ច បុគ្គយញ្ញំ យជិត្វាន
អនេកប្បការំ ទានំ ទត្វា កាមាវចរភូមិសម្ព័ន្ធាតំ បេតត្ថំ នាតិវត្តិសុតិ អត្ថោ។
កាមាវចរទេវតា ហិ រូទាទិនោ កិលេសវត្ថុស្ស ការណា បរំ បច្ឆាសីសនតោ
កបណាតាយ “បេតា”តិ វុច្ឆន្តិ។ វុត្ថម្បិ ចេតំ -

“យេ អនុតិយា ន រមន្តិ ឯតិកា, វិវេកជំ យេ ន លភន្តិ បីតី;
កិញ្ញាបិ តេ ឥន្ទុសមាទភោតា, តេ វេ បរាជីនសុខា វរាភា”តិ។

ឯវម្បិ ទានជលតោ ព្រហ្មចរិយជលស្សេវ មហន្តការំ ទស្សេត្វា ឥទានិ
ព្រហ្មចរិយវាសេន បេតកវនំ អតិក្កមិត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្វត្តតាបសេ
ទស្សេត្តោ អាហា -

៤៣៣.

“អថ យីមេ អវត្តិសុ, អនាគារា តបស្សិនោ;
សត្តិសយោ យាមហនុ, សោមយាមោ មនោជវោ។

៤៣៤.

“សមុទ្ទោ មាយោ ភរតោ ច, ឥសី កាលបុរក្ខតោ;
អង្គីរសោ កស្សរោ ច, កិសរវន្តោ អកត្តិ ចា”តិ។

តត្ថ អវត្តិសូតិ កាមាវចរំ អតិក្កមីសុ។ តបស្សិនោតិ សីលតបញ្ចេវ
សមាបត្តិតបញ្ច និស្សិតា។ សត្តិសយោតិ យាមហនុអាធយោ សត្ត ភាតរោ
សន្ធាយាហ។ អង្គីរសាធិហិ ចតុហិ សទ្ធិ ឯកាធសេតេ អវត្តិសុ អតិក្កមីសូតិ
អត្ថោ។

ឯវំ តាវ សុតរសេនេវ ធានជលតោ ព្រហ្មចរិយវាសស្សេវ មហាបួលតំ
វណ្ណោត្វា ឥធានិ អត្តនា ធិដ្ឋបុព្វំ អាហារន្តោ អាហា -

៤៣៥.

“ឧត្តរេន នទី សីទា, គម្ពីរា ទុរតិក្កមា;
នឡុត្តិវណ្ណា ជោតន្តិ, សទា កញ្ចនបព្ពតា។

៤៣៦.

“បរុទ្ធិ កច្ឆា តគរា, រុទ្ធិ កច្ឆា វនា នគា;
តត្រាសុំ ធនសសហស្សា, ចោរាណា ឥសយោ បុរេ។

៤៣៧.

“អហំ សេដ្ឋាស្មី ធានេន, សំយមេន ធមេន ច;
អនុត្តរំ វតំ កត្វា, បកិរចារី សមាហិតេ។

៤៣៨.

“ជាតិមន្តំ អជច្ចញ្ច, អហំ ឧដុគតំ នរំ;

អតីវេលំ នមស្សិស្សំ, កម្មពន្ធិហិ មាណវា។

៤៣៩.

“សព្វេ វុឌ្ឍា អធម្មជ្ជា, បតន្តិនិយំ អនោ;

សព្វេ វុឌ្ឍា វិសុជ្ឈន្តិ, ចរិត្វា ធម្មមុត្តម”ន្តិ។

តត្ថ ឧត្តរេនាតិ មហាវាជ, អតីតេ ឧត្តរហិមវន្តេ ទ្ធិន្នំ សុវុឌ្ឍាបព្ពតានំ
អន្តរេ បវត្តា សីទា នាម នទី គម្ពីរា នាវាហិបិ ទុរតិក្កមា អហោសិ។ កី
ការណា? សា ហិ អតិសុខុមោទកា, សុខុមត្តា ឧទកស្ស អន្តមសោ មោរបិញ្ញា-
មត្តម្បី តត្ថ បតិទំ នំ សណ្ឋាតិ, ឌីសីទិទ្វា ហេដ្ឋាតលមេវ គច្ឆតិ។ តេនេវ សា
សីទា នាម អហោសិ។ តេ បន តស្ស តីវេសុ កញ្ចានបព្ពតា សទា នឡូត្តិវុឌ្ឍា
ហុត្វា ជោតន្តិ ឌីភាសន្តិ។ បរុទ្ធកច្ឆា តគរាតិ តស្ស បន នទិយា តីវេ កច្ឆា
បរុទ្ធតគរា អហោសុំ តគរគន្ធសុគន្ធនោ។ រុទ្ធកច្ឆា វនា នកាតិ យេ តត្ថ
អញ្ជេបិ បព្ពតា, តេសម្បី អន្តរេ កច្ឆា រុទ្ធវនា អហោសុំ,
បុប្ផជលូបគរុក្ខសញ្ញាតិ អត្ថោ។ តត្រាសុន្តិ តស្មី ឯវំ រមណីយេ ភូមិភាគេ
ទសសហស្ស ឥសយោ អហោសុំ។ តេ សព្វេបិ អភិញ្ញាសមាបត្តិលាភិនោវ។
តេសុ ភិក្ខុចារវេលាយ កេចិ ឧត្តរកុរុំ គច្ឆន្តិ, កេចិ មហាជម្ពុទីបេ ជម្ពុជលំ
អាហារន្តិ, កេចិ ហិមវន្តេយេវ មធុរជលាជលានិ អាហារិត្វា ខាទន្តិ, កេចិ
ជម្ពុទីបតលេ តំ តំ នគរំ គច្ឆន្តិ។ ឯកោបិ រសតណ្ហាភិក្ខុតោ នត្តិ,
ឈានសុខេនេវ វីតិនាមេន្តិ។ តទា ឯកោ តាបសោ អាកាសេន ពារាណសី
គន្ធា សុនិវត្តោ សុចារុតោ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ បុរោហិតស្ស គេហាទ្វារំ ចាបុណី។
សោ តស្ស ឧបសមេ បសីទិទ្វា អន្តោនិវេសនំ អានេត្វា ភោជេត្វា កតិចាហំ
បដិជគ្គន្តោ វិស្សាសេ ឧប្បន្នេ “ភន្តេ, តុម្ពេ កុហី វេសថា”តិ បុច្ឆិ។ “អសុកដ្ឋានេ
នាមារុសោ”តិ។ “កី បន តុម្ពេ ឯកកោវ តត្ថ វេសថ, ឧទាហុ អញ្ជេបិ អត្ថី”តិ?

“ក៏ វ៉ែនស៊ី, អាវ៉ុសោ, តស៊ី បទេសេ ទសសហស្សា ឥសយោ វ៉ែសន្តិ, សព្វេវ
អភិញ្ញាសមាបត្តិលាភិនោ” តិ។ តស្ស តេសំ គុណំ សុត្វា បព្ពដ្ឋាយ ចិត្តំ នមិ។
អថ នំ សោ អាហា - “ភន្តេ, មម្បិ តត្ថ នេត្វា បញ្ញាដេថា” តិ។ “អាវ៉ុសោ, តុំ
រាជបុរិសោ, ន តំ សក្កា បញ្ញាដេតុ” តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, អដ្ឋាហំ រាជានំ
អាបុច្ឆិស្សមិ, តុម្ពេ ស្វេបិ អាគច្ឆេយ្យថា” តិ។ សោ អធិវាសេសិ។

ឥតរោបិ ភុត្តចាតរាសោ រាជានំ ឧបសម្ព័ន្ធមិត្វា “ឥច្ឆាមហំ, ទេវ, បព្ពជិតុ” តិ
អាហា។ “កី ការណា បព្ពជិស្សសី” តិ? “កាមេសុ ទោសំ នេក្ខម្មេ ច អានិសំសំ
ទិស្វា” តិ។ “តេន ហិ បព្ពជាហិ, បព្ពជិតោបិ មំ ទស្សេយ្យាសី” តិ។ សោ “សាធ្វ” តិ
សម្បជិត្វា អត្តនោ គេហំ គន្ធា បុត្តនាវំ អនុសាសិត្វា សព្វំ សាបតេយ្យំ
ទស្សេត្វា អត្តនោ បព្ពជិតបរិក្ការំ គហេត្វា តាបសស្ស អាគមនមគ្គំ
ឱលោកេន្តោវ និសីទិ។ តាបសោបិ តថេវ អាកាសេនាគន្ធា អន្តោនគរំ
បរិសិត្វា តស្ស គេហំ ចារិសិ។ សោ តំ សក្កន្ធិ បរិសិត្វា “ភន្តេ, មយា កថំ
កាតត្ថ” តិ អាហា។ សោ តំ ពហិនគរំ នេត្វា ហត្ថេ អាទាយ អត្តនោ អានុភាវេន
តត្ថ នេត្វា បញ្ញាដេត្វា បុនទិវសេ តំ តត្ថេវ វេបេត្វា ភត្តំ អាហរិត្វា ទត្វា
កសិណាបរិកម្មំ អធិក្ខិ។ សោ កតិចាហេនេវ អភិញ្ញាសមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា
សយមេវ បិណ្ឌាយ ចរតិ។

សោ អបរភាគេ “អហំ រញ្ជោ អត្តានំ ទស្សេតុំ បដិញ្ញំ អទាសី,
ទស្សេស្សមស្ស អត្តាន” តិ ចិន្តេត្វា តាបសេ វុទ្ធិត្វា អាកាសេន ពារាណាសី
គន្ធា ភិក្ខុំ ចរន្តោ រាជទ្វារំ ចាបុណិ។ រាជា តំ ទិស្វា សញ្ញានិត្វា អន្តោនិវេសនំ
បវេសេត្វា សក្ការំ កត្វា “ភន្តេ, កុហី វ៉ែសថា” តិ បុច្ឆិ។ “ឧត្តរហិមវន្តបទេសេ
កព្វានបព្ពតន្តេវ បវត្តាយ សីទានទិយា តីវេ, មហារាជា” តិ។ “កី បន, ភន្តេ,
ឯកកោវ តត្ថ វ៉ែសថ, ឧទាហុ អញ្ជេបិ អត្ថី” តិ។ “កី វ៉ែនស៊ី, មហារាជ, តត្ថ

ធនសសហស្សន្ត ឥសយោ វសន្តិ, សព្វេវ អភិញ្ញាសមាបត្តិលាភិនោ"តិ? រាជា
តេសំ គុណំ សុត្វា សព្វេសំ ភិក្ខុំ ធាតុកាមោ អហោសិ។ អថ នំ រាជា អាហា -
“ភន្តេ, អហំ តេសំ ឥសីនំ ភិក្ខុំ ធាតុកាមោម្ហិ, កី ករោមី”តិ? “មហារាជ, តេ
ឥសយោ ជីវ្ហាវិញ្ញេយ្យរសេ អភិទ្វា, ន សក្កា ឥធានេតុ”ន្តិ។ “ភន្តេ, តុម្ហេ
និស្សាយ តេ កោដេស្សមិ, ឧបាយំ មេ អាចិក្ខថា”តិ។ “តេន ហិ, មហារាជ,
សចេ តេសំ ធានំ ធាតុកាមោសិ, ឥតោ និក្ខមិត្វា សីធានធីតីវេ វសន្តោ តេសំ
ធានំ ទេហី”តិ។

សោ “សាធ្វ”តិ សម្មជិដ្ឋិត្វា សព្វបករណានិ កាហាបេត្វា ចតុវដ្តិនិយា
សេនាយ សទ្ធិ និក្ខមិត្វា អត្ថនោ វដ្តសីមំ ចាបុណី។ អថ នំ តាបសោ អត្ថនោ
អាណុភាវេន សទ្ធិ សេនាយ សីធានធីតីវំ នេត្វា នធីតីវេ ខន្ធាវារំ កាហាបេត្វា
អាគាសេន អត្ថនោ វសនជ្ជានំ គន្ធា បុនទិវសេ បច្ឆាគមិ។ អថ នំ រាជា សក្កច្ចំ
កោដេត្វា “ស្វេ, ភន្តេ, ធនសសហស្សន្ត ឥសយោ អាធាយ ឥធាវ អាគច្ឆថា”តិ
អាហា។ សោ “សាធ្វ”តិ សម្មជិដ្ឋិត្វា គន្ធា បុនទិវសេ ភិក្ខាចារវេលាយ តេសំ
ឥសីនំ អាហោចេសិ “មារិសា, ពារាណសិរាជា ‘តុម្ហាកំ ភិក្ខុំ ធន្សមី’តិ អាគន្ធា
សីធានធីតីវេ និសិដ្ឋោ ស្វេ វោ និមន្តេតិ, តស្សនុកម្មាយ ខន្ធាវារំ គន្ធា ភិក្ខុំ
គណ្ណថា”តិ។ តេ “សាធ្វ”តិ សម្មជិដ្ឋិត្វា អាគាសេន គន្ធា ខន្ធាវារស្ស អវិទូរេ
ឱតរីសុ។ រាជា តេ ធិស្វា បច្ឆក្កមនំ កត្វា ខន្ធាវារំ បវេសេត្វា បញ្ញត្តាសនេសុ
និសីទាបេត្វា ឥសិគុណំ បណីតេនាហារេន សន្តប្បេត្វា តេសំ ឥរិយាបថេ
បសន្នោ ស្វាតនាយបិ និមន្តេសិ។ ឯតេនុចាយេន ធនន្តំ តាបសសហស្សនំ
ធនវស្សសហស្សនិ ធានំ អធាសិ។ ឧទន្តោ ច តស្មីយេវ បទេសេ នគរំ
មាបេត្វា សស្សកម្មំ កាវេសិ។ ន ខោ បន, មហារាជ, តទា សោ រាជា អញ្ញោ
អហោសិ, អថ ខោ អហំ សេដ្ឋោស្មិ ធានេន, អហាមេវ ហិ តទា ធានេន សេដ្ឋោ
ហុត្វា តំ មហាធានំ ធាតុ ឥមំ បេតលោកំ អភិក្ខមិត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិតុំ

ឆានត្ថី។ មយា ទិន្នំ បន ទានំ គុញ្ញិត្វា សព្ពេ តេ តាបសា កាមាវចរំ
អតិក្កមិត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តា, ឥមិនាបេតំ វេទិតព្ពំ “ព្រហ្មចរិយវាសោវ
មហាប្បលោ” តិ។

ឯវំ ទានេន អត្ថនោ សេដ្ឋការំ បកាសេត្វា ឥតវេហិ តីហិ បទេហិ តេសំ
ឥសីនំ គុណំ បកាសេតិ។ តត្ថ សំយមេនាតិ សីលេន។ ទមេនាតិ
ឥន្ទ្រិយទមេន។ អនុត្តរន្តិ ឯតេហិ គុណោហិ និវន្តំ ឧត្តមំ វតំ សមាទានំ ចរិត្វា។
បកិរចារីតិ គណំ បកិរិត្វា បដិក្ខិបិត្វា បហាយ ឯកចារិកេ, ឯកីការំ គតេតិ
អត្តោ។ សមាហិតេតិ ឧបចារប្បឆានសមាធិហិ សមាហិតចិត្តេ។ ឯវុបេ អហំ
តបស្សិនោ ឧបជ្ជហិន្តិ ទស្សេតិ។ អហំ ឧដុគតន្តិ អហំ, មហារាជ, តេសំ
ទសសហស្សានំ ឥសីនំ អន្តរេ កាយវុត្តាទីនំ អភាវេន ឧដុគតំ ឯកម្មំ នរំ
ហីនជន្នោ វាហោតុ ជាតិសម្បន្នោ វា, ជាតី អវិចារេត្វា តេសំ គុណោសុ
បសន្នមាទសោ ហុត្វា សត្តមេវ អតិវេលំ នមស្សិស្សំ, និច្ចកាលមេវ
នមស្សិស្សន្តិ វេទិតិ។ កី ការណា? កម្មពន្ធិ ហិ មាណាវាតិ, សត្តា ហិ នាមេតេ
កម្មពន្ធិ កម្មបដិសរណា, តេនេវ ការណេន សព្ពេ វុល្លាតិ វេទិតព្ពា។

ឯវញ្ច បន វត្វា “កិញ្ចាបិ, មហារាជ, ទានតោ ព្រហ្មចរិយមេវ មហាប្បលំ,
ទ្វេបិ បនេតេ មហាបុរិសវិតក្ការ, តស្មា ទ្វីសុបិ អប្បមត្តោវ ហុត្វា ទានញ្ច
ទេហិ, សីលញ្ច រក្ខាហិ” តិ តំ ឱវទិត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ
សត្តា អាហា -

៤៤០.

“ឥទំ វត្វាន មយវា, ទេវរាជា សុជម្បតិ;
វេទេហាមនុសាសិត្វា, សត្តកាយំ អបក្កមី” តិ។

តត្ថ អបក្កមីតិ បក្កមិ, សុធម្មានេវសកាយំ និសិន្នមេវ អត្តានំ ទស្សេសីតិ
អត្ថោ។

អថ នំ នេវគណា អាហំសុ “មហារាជ, ននុ ន បញ្ញាយិត្ត, កុហំ គតត្ថា”តិ?
“មារិសា មិច្ឆិលាយំ និមិរញ្ញោ ឯកា កត្ថា ឧប្បជ្ឈិ, តស្ស បញ្ញំ កថេត្វា តំ រាជានំ
និក្កម្ពំ កត្វា អាគតោម្ហិ”តិ វេត្វា បុន តំ ការណំ គាថាយ កថេតុំ អាហ -

៤៤១.

“ឥមំ ភោត្តោ និសាមេថ, យាវន្តេត្ថ សមាគតា;
ធម្មិកានំ មនុស្សានំ, វណ្ណំ ឧច្ឆាវចំ ពហំ។

៤៤២.

“យថា អយំ និមិរាជា, បណ្ឌិតោ កុសលត្ថិកោ;
រាជា សត្តវិទេហានំ, អនា ទានំ អវិន្តមោ។

៤៤៣.

“តស្ស តំ ទទតោ ទានំ, សង្កប្បោ ឧទបជ្ជថ;
ទានំ វា ព្រហ្មចរិយំ វា, កតមំ សុ មហាប្បល”ន្តិ។

តត្ថ ឥមន្តិ ធម្មិកានំ កល្យាណធម្មានំ មនុស្សានំ មយា វុច្ចមានំ សីលវសេន
ឧច្ចំ ទានវសេន អវចំ ពហុំ ឥមំ វណ្ណំ និសាមេថ សុណាថាតិ អត្ថោ។ យថា
អយន្តិ អយំ និមិរាជា យថា អតិរិយ បណ្ឌិតោតិ។

ឥតិ សោ អបរិហាបេត្វា រញ្ញោ វណ្ណំ កថេសិ។ តំ សុត្វា នេវសង្ឃា រាជានំ
ទដ្ឋកាមា ហុត្វា “អម្ពាភំ និមិរាជា អាចរិយោ, តស្សោវាទេ វេត្វា តំ និស្សយ
អម្ពេហិ អយំ ទិព្វសម្បត្តិ លទ្ធា, មយំ ទដ្ឋកាមម្ពា, តំ បក្កោសាបេហិ,

មហារាជា" តិ វជីសុ។ សក្កោ "សាធ្វ" តិ សម្បជីដ្ឋិត្វា មាតលី បក្កោសាបេត្វា
"សម្ម មាតលី, វេជយន្តរជំ យោជេត្វា មិចិលំ គន្ធា និមិរាជានំ ទិព្ពយានេ
អាហេបេត្វា អានេហី" តិ អាហា។ សោ "សាធ្វ" តិ សម្បជីដ្ឋិត្វា រជំ យោជេត្វា
ចាយាសិ។ សក្កស្ស បន ទេវេហិ សទ្ធិ កថេន្តស្ស មាតលី អាណាបេន្តស្ស ច រជំ
យោជេន្តស្ស ច មនុស្សកណានាយ មាសោ អតិក្កន្តោ។ ឥតិ និមិរញ្ញោ
បុណ្ណាមាយំ ឧចាសចិកស្ស ចាជនសីហបញ្ញាវំ វិវិត្វា មហាតលេ និសីទិត្វា
អមច្ចគណបរិវុតស្ស សីលំ បច្ចវេក្ខន្តស្ស ចាជនលោកធាតុតោ ឧគ្គច្ឆន្តន
ចន្ទមណ្ឌលេន សទ្ធិយេវ សោ រថោ បញ្ញាយតិ។ មនុស្សា ភុត្តសាយមាសា
យរទ្ធាវេសុ និសីទិត្វា សុខកជំ កថេន្តា "អដ្ឋ ទ្វេ ចន្ទា ឧគ្គតា" តិ អាហំសុ។ អថ
នេសំ សល្លបន្តានញ្ញោវ រថោ ចាកដោ អហោសិ។ មហាជនោ "នាយំ, ចន្ទោ,
រថោ" តិ វត្វា អនុក្កមេន សិន្ធរសហស្សយុត្តេ មាតលីសង្កាហកេ វេជយន្តរថ
ច ចាកដេ ជាតេ "កស្ស នុ ខោ ឥទំ ទិព្ពយានំ អាគច្ឆតិ" តិ ចិន្តេត្វា "ន កស្សចិ
អញ្ញស្ស, អម្ពាភំ រាជា ធម្មិកោ, សក្កេន វេជយន្តរថោ បេសិតោ ភវិស្សតិ,
អម្ពាភំ រញ្ញោវ អនុច្ឆរិកោ" តិ តុដ្ឋប្បហដ្ឋោ ភាថមាហា -

២២២.

“អព្ពតោ វត លោកស្មី, ឧប្បជ្ជិ លោមហំសនោ;
ទិព្ពោ រថោ ចាតុរហុ, វេទេហស្ស យសស្សិនោ” តិ។

តត្ថ អព្ពតោតិ អភូតបុព្ពោ។ អច្ឆរិយោតិ តេ វិម្ពយវសេនេវមាហំសុ។

តស្ស បន មហាជនស្ស ឯវំ កថេន្តស្សេវ មាតលី វាតវេគេន អាគន្ធា រជំ
និវត្តេត្វា សីហបញ្ញាវឧម្ពាវេ បន្ទាភាគេន វេបេត្វា អាហេហណាសដ្ឋំ កត្វា
អាហេហណាត្ថាយ រាជានំ និមន្តេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៤៤៥.

“ទេវបុត្តោ មហិទ្ធិកោ, មាតលី ទេវសារថិ;
និមន្តយិត្ត រាជានំ, វេទេហំ មិច្ឆិលគ្គហំ។

៤៤៦.

“ឯហិមំ រថមារុយ្ហ, រាជសេដ្ឋ ទិសម្បតិ;
ទេវា ទស្សនកាមា តេ, តាវតីសា សឥន្ទកា;
សរមាណា ហិ តេ ទេវា, សុធម្មាយំ សមច្ចវេ”តិ។

តត្ថ មិច្ឆិលគ្គហន្តិ មិច្ឆិលាយំ បតិដ្ឋិតកេហំ, ចត្វហិ វា សង្កហាវត្ថុហិ
មិច្ឆិលាយំ សង្កាហកំ។ សមច្ចវេតិ តវេវ គុណកដំ កថេន្តា និសិដ្ឋាតិ។

តំ សុត្វា រាជា “អទិដ្ឋបុព្វំ ទេវលោកញ្ច បស្សិស្សមិ, មាតលីស្ស ច មេ
សង្កហោ កតោ ភវិស្សតិ, គច្ឆិស្សមិ”តិ ចិន្តេត្វា អន្តេបុរញ្ច មហាជនញ្ច
អាមន្តេត្វា “អហំ នចិរស្សេវ អាគមិស្សមិ, តុម្ពេ អប្បមត្តា ធានាទីនិ បុញ្ញានិ
ករោថា”តិ វត្វា រថំ អភិរុហិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៤៤៧.

“តតោ រាជា តរមាណោ, វេទេហោ មិច្ឆិលគ្គហោ;
អាសនា វុដ្ឋហិត្វាន, បមុខោ រថមារុហិ។

៤៤៨.

“អភិវុទ្ធាំ រថំ ទិព្វំ, មាតលី ឯតទព្រាវិ;
កេន តំ នេមិ មគ្គេន, រាជសេដ្ឋ ទិសម្បតិ;
យេន វា ចាបកម្មន្តា, បុញ្ញកម្មា ច យេ នវា”តិ។

តត្ថ បមុខោតិ ឧត្តមា, អភិមុខោ វា, មហាជនស្ស បិដ្ឋិ ទត្វា អារុដ្ឋោតិ
អត្ថោ។ យេន វាតិ យេន មគ្គេន កត្វា យត្ថ ចាបកម្មន្តា វសន្តិ, តំ ហំនំ សក្កា
ទដ្ឋំ, យេន វា កត្វា យេ បុញ្ញកម្មា នវា វសន្តិ, តេសំ ហំនំ សក្កា ទដ្ឋំ, ឯតេសុ ទ្វីសុ
កេន មគ្គេន តំ នេមិ។ ឥទំ សោ សក្កេន អនាណាត្ថាបិ អត្ថនោ
ទូតវិសេសទស្សនត្ថំ អាហា។

អថ នំ រាជា “មយា ទ្វេ ហំនានិ អទិជ្ជបុញ្ញានិ, ទ្វេបិ បស្សីស្សាមី” តិ ចិន្តេត្វា
អាហា -

៤៤៩.

“ឧភយេនេវ មំ នេហិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
យេន វា ចាបកម្មន្តា, បុញ្ញកម្មា ច យេ នវា” តិ។

តតោ មាតលិ “ទ្វេបិ ឯកបហារេនេវ ន សក្កា ទស្សេតុំ, បុច្ឆិស្សាមិ ន” តិ
បុច្ឆន្តោ បុន កាថមាហា -

៤៥០.

“កេន តំ បឋមំ នេមិ, រាជសេដ្ឋ ទិសម្បតិ;
យេន វា ចាបកម្មន្តា, បុញ្ញកម្មា ច យេ នវា” តិ។

និរយកណ្ណំ

តតោ រាជា “អហំ អវស្សំ ទេវលោកំ កមិស្សាមិ, និរយំ តាវ បស្សីស្សាមី” តិ
ចិន្តេត្វា អនន្តរំ កាថមាហា -

៤៥១.

“និរយេ តាវ បស្សាមិ, អាវាសេ ចាបកម្មិនំ;

ហ៊ាននិលុទ្ធកម្មានំ, ទុស្សីលានញា យា គតី"តិ។

តត្ថ យា គតីតិ យា ឯតេសំ និព្ពត្តិ, តញ្ចា បស្សមីតិ។

អថស្ស វេតរណី នទី តាវ ទស្សេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៤៥២.

“ទស្សេសិ មាតលិ រញ្ជោ, ទុត្ថំ វេតរណី នទី;
កុជិតំ ខារសំយុត្តំ, តត្ថំ អគ្គិសិខុបម”ន្តិ។

តត្ថ វេតរណីន្តិភិក្ខុវេ, មាតលិ រញ្ជោ កថំ សុត្វា និរយាភិមុខំ រថំ
បេសេត្វា កម្មបច្ឆយេ ឧតុនា សមុដ្ឋិតំ វេតរណី នទី តាវ ទស្សេសិ។ តត្ថ
និរយាចាលា ជលិតានិ អសិសត្តិតោមរភិក្ខុវាលមុត្តរាទិនិ អារុដានិ គហេត្វា
នេរយិកសត្តេ បហារន្តិវិជ្ឈន្តិវិហេវេន្តិ។ តេ តំ ទុក្ខំ អសហន្តា វេតរណីយំ
បតន្តិ។ សា ឧបរិ ភិក្ខុវាលប្បមាណាហិ សកណ្តាកាហិ វេត្តលតាហិ សញ្ញន្តា។
តេ តត្ថ ពហុនិ វស្សសហស្សានិ បច្ឆិសុ។ តេសុ បជ្ឈលន្តេសុ ខុរាភាវិតិទិណេសុ
កណ្តាកេសុ ខណ្ឌាខណ្ឌិកា ហោន្តិ។ តេសំ ហេដ្ឋា តាលក្ខន្ធប្បមាណានិ
បជ្ឈលិតអយសូលានិ ឧដ្ឋហន្តិ។ នេរយិកសត្តា ពហុ អន្ធានំ វីតិនាមេត្វា
វេត្តលតាហិ គឡិក្ខាសូលេសុ បតិក្ខាវិទូសរីរាសូលេសុ អារុណិតមច្ឆារិយ
ចិរំ បច្ឆន្តិ។ តានិ សូលានិបិ បជ្ឈលន្តិ, នេរយិកសត្តាបិ បជ្ឈលន្តិ។ សូលានំ ហេដ្ឋា
ឧទកបិដ្ឋេ ជលិតានិ ខុរាភាវិតិទិណេសានិ តិទិណានិ អយោចោក្ខរបត្តានិ ហោន្តិ។
តេ សូលេហិ គឡិក្ខា អយចោក្ខរបត្តេសុ បតិក្ខា ចិរំ ទុក្ខវេទនំ អនុភវន្តិ។
តតោ ខារោទកេ បតន្តិ, ឧទកំ បជ្ឈលតិ, នេរយិកសត្តាបិ បជ្ឈលន្តិ, ដូមេបិ
ឧដ្ឋហតិ។ ឧទកស្ស បន ហេដ្ឋា នទីតលំ ខុរាភាវិតិ សញ្ញន្តិ។ តេ “ហេដ្ឋា នុ ខោ
កីទិស”ន្តិ ឧទកេ និមុដ្ឋិក្ខា ខុរាភាវិតិ ខណ្ឌាខណ្ឌិកា ហោន្តិ។ តេ តំ មហាទុក្ខំ

អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តា មហន្តំ ភេរវំ វិវរុន្តា វិចរន្តិ។ កនាចិ អនុសោតំ វុយ្ហន្តិ,
កនាចិ បដិសោតំ។ អថ នេ តីវេ បិតា និរយចាលា ឧសុសត្តិតោមរាជិនិ
ឧក្ខិបិត្វា មច្ឆេវិយ វិជ្ឈន្តិ។ តេ ទុក្ខវេទនាប្បត្តា មហាវិវំ វរន្តិ។ អថ នេ
បជ្ជលិតេហិ អយពទ្ធិសេហិ ឧទ្ធវិត្វា បរិកឡិត្វា បជ្ជលិតអយបថវិយំ
និបជ្ជាបេត្វា តេសំ មុខេ តត្ថំ អយោគុទ្ធាំ បក្ខិបន្តិ។

ឥតិ និមិរាជា វេតរណីយំ មហាទុក្ខបីឡិតេ នេរយិកសត្តេ ទិស្វា
ភីតតសិរោ សង្កម្មិតហនយោ ហុត្វា “កី ធាមេតេ សត្តា ចាបកម្មំ
អកំសូ” តិ មាតលី បុច្ឆិ។ សោបិស្ស ព្យាកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ អាហា -

៤៥៣.

“និមី ហវេ មាតលីមជ្ឈកាសថ, ទិស្វា ជនំ បតមានំ វិទុគ្គេ;
ភយញ្ញិ មំ វិន្ទតិ សូត ទិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលី ទេវសារថិ;
ឥមេ នុ មច្ឆា កិមកំសុ ចាបំ, យេមេ ជនា វេតរណី បតន្តិ។

៤៥៤.

“តស្ស បុដ្ឋោ វិយាកាសិ, មាតលី ទេវសារថិ;
វិចាកំ ចាបកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៤៥៥.

“យេ ទុព្ពលេ ពលវុន្តា ជីវលោកេ, ហី សន្តិ រោសេន្តិ សុចាបធម្មា;
តេ លុទ្ធកម្មា បសវេត្វ ចាបំ, តេមេ ជនា វេតរណី បតន្តិ” តិ។

តត្ថ វិន្ទតិ អហំ អត្ថនោ អនិស្សរោ ហុត្វា ភយសន្តកោវិយ ជាតោ។
ទិស្វាតិ បតមានំ ទិស្វា។ ជានន្តិ ភិក្ខុវេ, សោ មាតលី សយំ ជានន្តោ តស្ស
អជានតោ អក្ខាសិ។ ទុព្ពលេតិ សរីរពលកោគពលអាណាពលវិវហិតោ។

ពលវន្តាតិ តេហិ ពលេហិ សមន្នាគតា។ ហីសន្តិទិ ចាណិប្បហារាធិហិ
កិលមេន្តិ។ រោសេន្តិទិ នាធិប្បការេហិ អក្កោសវត្ថុហិ អក្កោសន្តិ យដេន្តិ។
បសវេត្វាតិ ជនេត្វា, កត្វាតិ អត្តោ។

ឯវំ មាតលិ តស្ស បញ្ចំ ព្យាករិក្ខា រញ្ញា វេតរណិនិរយេ ធិដ្ឋេ តំ បទេសំ
អន្តរធាបេត្វា បុរតោ រថំ បេសេត្វា សុនខាធិហិ ខាធនដ្ឋានំ ធស្សេត្វា តំ ធិស្វា
ភីតេន រញ្ញា បញ្ចំ បុដ្ឋោ ព្យាកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៤៥៦.

“សាមា ច សោណា សពលា ច គិដ្ឋា, កាកោលសដ្ឋា អទន្តិ ភេរវា;
ភយញ្ញំ មំ វិន្ទតិ សូត ធិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ;
ឥមេ នុ មច្ឆា កឹមកំសុ ចាបំ, យេមេ ជនេ កាកោលសដ្ឋា អទន្តិ។

៤៥៧.

“តស្ស បុដ្ឋោ វិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចាកំ ចាបកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៤៥៨.

“យេ កេចិមេ មច្ឆិវិនោ កធិរិយា, បរិភាសកា សមណាព្រាហ្មណានំ;
ហី សន្តិ រោសេន្តិ សុចាបធម្មា, តេ លុទ្ធកម្មា បសវេត្វ ចាបំ;
តេមេ ជនេ កាកោលសដ្ឋា អទន្តិ”តិ។

ឥតោ បរេសុ បញ្ចេសុ ចេវ ព្យាករណេសុ ច ឯសេវ នយោ។ តត្ថ សាមាតិ
រត្តវណ្ណា។ សោណាតិ សុនខា។ សពលា ចាតិ កពវណ្ណា ច,
សេតកាឡបីតលោហិតវណ្ណា ចាតិ ឯវំ បញ្ចវណ្ណាសុនខេ ធស្សេតិ។ តេ កិរ
មហាហត្ថិប្បមាណា ជលិតអយបថវិយំ នេរយិ កសត្តេ មិគេវិយ អនុពាទិត្វា

បិណ្ឌិកមំសេសុ ខំសិក្ខា តេសំ តិកាវុតប្បមាណំ សរីរំ ជលិតអយបជីយំ
ចាតេត្វា មហារំ វរុណំ ជីហិ បុរិមចាទេហិ ឧរំ អក្កមិត្វា អដ្ឋមេវ សេសេត្វា
មំសំ លុញ្ចិត្វា ខាទន្តិ។ គិដ្ឋាតិ មហាភណ្ឌាសកដប្បមាណា លោហតុណ្ហា
គិដ្ឋា។ ឯតេ តេសំ កណាយសទិសេហិ តុណ្ហេហិ អដ្ឋនិ ភិក្ខុត្វា អដ្ឋមិញ្ចំ
ខាទន្តិ។ កាកោលសង្ឃាតិ លោហតុណ្ហាកាកគណា។ តេ អតិរិយ ភយានកា
ទិដ្ឋ ទិដ្ឋ ខាទន្តិ។ យេមេ ជនេតិ យេ ឥមេ នេយិកសត្តេ កាកោលសង្ឃា
ខាទន្តិ, ឥមេ នុ មច្ចា កិ ឆាម ចាបំ អកំសុតិ បុច្ឆិ។ មច្ឆិរិនោតិ អញ្ញេសំ
អធាយកា។ កទិរិយាតិ បរេ ទេន្តេបិ បដិសេធកា ជទ្ធមច្ឆិរិនោ។
សមណព្រាហ្មណានន្តិ សមិតពាហិតចាទានំ។

៤៥៩.

“សុដោតិក្ខតា បជីវី កមន្តិ, តត្ថហិ ខន្ធហិ ច ចោជយន្តិ;
ភយញ្ចិ មំវិន្តតិ សូត ទិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ;
ឥមេ នុ មច្ចា កិមកំសុ ចាបំ, យេមេ ជនា ខន្ធហតា សយន្តិ។

៤៦០.

“តស្ស បុដ្ឋោវិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចាកំ ចាបកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៤៦១.

“យេ ជីវលោកស្មិ សុចាបធម្មិនោ, នវញ្ច ឆាវិញ្ច អចាបធម្មំ;
ហិ សន្តិ រោសេន្តិ សុចាបធម្មា, តេ លុទ្ធកម្មា បសវេត្វ ចាបំ;
តេមេ ជនា ខន្ធហតា សយន្តិ”តិ។

តត្ថ សដោតិក្ខតាតិ បដ្ឋលិតសរីរា។ បដិវិន្ទិ បដ្ឋលិតំ នវយោជនពហលំ
អយបដិវិ។ កមន្តិតិ អក្កមន្តិ។ ខន្ទេហិ ច ចោជយន្តិតិ និរយចាលា អនុពន្ធិត្វា
តាលប្បមាលោហិ ជលិតអយ ក្ខន្ទេហិ ជង្គ្រាទីសុ បហវិត្វា ចាតេត្វា តេហេវ
ខន្ទេហិ ចោជយន្តិ, ចុណ្ហាវិចុណ្ហំ ករោន្តិ។ សុចាបធម្មិនោតិ អត្តនា សុដ្ឋ
ចាបធម្មា ហុត្វា។ អចាបធម្មន្តិ សីលាចារាធិសម្បន្នំ, និរបរាធំ វា។

៤៦២.

“អដ្ឋារកាសុំ អបរេ ដុណន្តិ, នរា រុទន្តា បរិទឡកត្តា;
ភយញ្ញិ មំវិន្ទិតិ សូត ទិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ;
តមេ នុ មច្ឆា កី មកំសុ ចាបំ, យេមេ ជនា អដ្ឋារកាសុំ ដុណន្តិ។

៤៦៣.

“តស្ស បុដ្ឋោវិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចាកំ ចាបកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៤៦៤.

“យេ កេចិ បូកាយ ធនស្ស ហេតុ, សក្ខី ករិត្វា ឥណំ ជាបយន្តិ;
តេ ជាបយិត្វា ជនតំ ជនិន្ទ, តេ លុទ្ធកម្មា បសវេត្វ ចាបំ;
តេមេ ជនា អដ្ឋារកាសុំ ដុណន្តិ”តិ។

តត្ថ អដ្ឋារកាសុន្តិ សម្ម មាតលិ, កេ នាមេតេ អបរេ វដំ អបរិសន្តិយោ
តាវោវិយ សម្បវិវារេត្វា និរយចាលេហិ ជលិតអយគុន្ទេហិ ចោជិយមាតា
អដ្ឋារកាសុំ បតន្តិ។ តត្រ ច នេសំ យាវ កជិប្បមាលា និមុត្តានំ មហាតីហិ
អយបដ្ឋិហិ អាធាយ ឧបរិអដ្ឋារេ ឱកិរន្តិ, អថ នេ អដ្ឋារេ សម្បជិច្ឆិតុំ
អសក្កោន្តា រោទន្តា ទឡកត្តា ដុណន្តិវិចុណន្តិ, កម្មពលេន វា អត្តនោ សីសេ

អង្គារេ ដុណាន្តិ ឡើងវិញតិ អត្ថោ។ បូតាយ ធនស្សតិ ឡើងកាសេ សតិ ទានំ វា
ធនស្សម, បូជំ វា បរេត្តស្សម, វិហារំ វា ករិស្សមាតិ សំកឡិទ្ធា បឋិតស្ស
បូតសន្តកស្ស ធនស្ស ហេតុ។ ជាបយន្តិ តំ ធនំ យថារុចិ ខាទិទ្វា
គណេដដ្ឋកានំ លញ្ចំ ទិទ្វា “អសុកដ្ឋានេ ឯត្ថកំ វេយករណំ គតំ, អសុកដ្ឋានេ
អម្ពេហិ ឯត្ថកំ ទិន្ន” ត្ថិ កូដសក្ខី ករិទ្ធា តំ វេណំ ជាបយន្តិ វិទាសេន្តិ។

៤២៥.

“សដោតិក្ខតា ជលិតា បទិត្តា, បទិស្សតិ មហាតី លោហកុម្មី;
ភយញ្ញិ មំ វិន្ទតិ សូត ទិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ;
តេមេ នុ មច្ឆា កិមកំសុ ចាបំ, យេមេ ជនា អវំសិរា លោហកុម្មី បតន្តិ។

៤២៦.

“តស្ស បុដ្ឋោ វិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិទាកំ ចាបកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៤២៧.

“យេ សីលវន្តំ សមណំ ព្រាហ្មណំ វា, ហីសន្តិ រោសេន្តិ សុចាបធម្មា;
តេ លុទ្ធកម្មា បសវេត្វ ចាបំ, តេមេ ជនា អវំសិរា លោហកុម្មី
បតន្តិ” តិ។

តត្ថ បទិត្តាតិអាទិត្តា។ មហាតីតិ បព្ពតប្បមាណា កប្បេន
សណ្ឋិតលោហារសេន សម្បណ្ណា។ អវំសិរាតិ ភយានកេហិ និរយចាលេហិ
ឡុទ្ធានេ អដោសិរេ កត្វា ឱបិយមាណ តំ លោហកុម្មី បតន្តិ។ សីលវន្តន្តិ
សីលអាចារគុណសម្បន្នំ។

៤២៨.

“លុញ្ចន្តិ គីរំ អថ វេឋយិត្វា, ឧណ្ហោទកស្មី បកិលេធយិត្វា;
ភយញ្ចិ មំ វិន្ទតិ សូត ទិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ;
ឥមេ នុ មច្ឆា កិមកំសុ ចាបំ, យេមេ ជនា លុត្តសិរា សយន្តិ។

៤៦៩.

“តស្ស បុដ្ឋោ វិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចាកំ ចាប កម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៤៧០.

“យេ ជីវលោកស្មី សុចាបធម្មិនោ, បក្ខិ គហេត្វានវិហេឋយន្តិ តេ;
វិហេឋយិត្វា សកុណំ ជនិន្ទ, តេ លុទ្ធកម្មា បសវេត្វ ចាបំ;
តេមេ ជនា លុត្តសិរា សយន្តិ។

តត្ថ លុញ្ចន្តិ ឧប្បាដន្តិ។ អថ វេឋយិត្វា ជលិតលោហាយោត្តហិ
អនោមុខំ វេឋយិត្វា។ ឧណ្ហោទកស្មីន្តិ កប្បន សណ្ឋិតលោហឧទកស្មី។
បកិលេធយិត្វា តេមេត្វា ឱបិត្វា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - សម្ម មាតលិ, យេសំ
ឥមេ និរយចាលា ជលិតលោហាយោត្តហិ គីរំ វេឋយិត្វា តិការុតប្បមាណំ សរិរំ
ឱនាមេត្វា តំ គីរំ សម្បវិវត្តកំ លុញ្ចិត្វា ជលិតអយទណ្ហោហិ អាធាយ ឯកស្មី
ជលិតលោហារសេ បក្ខិបិត្វា តុដ្ឋហដ្ឋា ហោន្តិ, តាយ ច គីរាយ លុញ្ចិតាយ បុន
សីសេន សទ្ធិ គីរា ឧប្បជ្ជតិយេវ។ កី នាមេតេ កម្មំ ករីសុ? ឯតេ ហិ មេ ទិស្វា
ភយំ ឧប្បជ្ជតិតិ។ បក្ខិ គហេត្វានវិហេឋយន្តិ មហារាជ, យេ ជីវលោកស្មី
សកុណោ គហេត្វា បក្ខេ លុញ្ចិត្វា គីរំ វេឋយិត្វា ជីវិតក្ខយំ ចាបេត្វា ខានន្តិ វា
វិក្កិណាន្តិ វា, តេ ឥមេ លុត្តសិរា សយន្តិ។

៤៧១.

“បហូតតោយា អនិកាធកូលា, នទី អយំ សន្តតិ សុប្បតិត្តា;
យម្មាភិកតត្តា មនុជា បិវន្តិ, បីតញ្ច តេសំ ភុស ហោតិ ចានិ។

៤៧២.

“ភយញ្ញំ មំ វិន្តតិ សូត ទិស្វា, បុន្នាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ;
ឥមេ នុ មច្ឆា កិមកំសុ ចាបំ, បីតញ្ច តេសំ ភុស ហោតិ ចានិ។

៤៧៣.

“តស្ស បុដ្ឋោ វិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចាកំ ចាបកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៤៧៤.

“យេ សុទ្ធជញ្ញំ បលាសេន មិស្សំ, អសុទ្ធកម្មា កយិវោ ទទន្តិ;
យម្មាភិកតត្តាន បិចាសិតានំ, បីតញ្ច តេសំ ភុស ហោតិ ចានិ”តិ។

តត្ថ អនិកាធកូលាតិ អគម្ពីរតីរា។ សុប្បតិត្តាតិ សោកនេហិ តិត្ថហិ
ឧបេតា។ ភុស ហោតិ តិ វិហិតុសំ សម្បជ្ជតិ។ ចានិ ចានិយំ។ តស្មី កិរ
បទេសេ បហូតសលីលា រមណីយា នទី សន្តតិ, នេរយិកសត្តា អគ្គិសន្តាបេន
តត្តា បិចាសំ សន្ធាវេតុំ អសក្កោន្តា ពាហា បគ្គយ្ហ ជលិតលោហាបថី មទ្គន្តា
តំ នទី ឌីតវន្តិ, តទ្ធិណញ្ញោ តីរា បជ្ជលន្តិ, ចានិយំ ភុសបលាសភារំ អាបជ្ជិត្វា
បជ្ជលតិ។ តេ បិចាសំ សន្ធាវេតុំ អសក្កោន្តា តំ ជលិតំ ភុសបលាសំ ខាទន្តិ។ តំ
តេសំ សកលសរីរំ ឈាបេត្វា អធាភាគេន និក្ខមតិ។ តេ តំ ទុក្ខំ អធិវាសេតុំ
អសក្កោន្តា ពាហា បគ្គយ្ហ កន្តិ។ សុទ្ធជញ្ញន្តិ វិហិតុសភាវិយំ បរិសុទ្ធជញ្ញំ។
បលាសេន មិស្សន្តិ បលាសេន វា ភុសេន វា វាលុកាមត្តិកាធិហិ វា មិស្សកំ

កត្វា។ អសុទ្ធកម្មាតិ កិលិដ្ឋកាយវេទីមនោកម្មា។ កយិវោតិ “សុទ្ធជញ្ញំ
ទស្សមី”តិ កយិកស្ស ហត្ថតោ មូលំ គហេត្វា តថារូបំ អសុទ្ធជញ្ញំ ទទន្តិ។

៤៧៥.

“ឧស្សហិ សត្តិហិ ច តោមវេហិ, ឧភយានិ បស្សនិ តុទន្តិ កន្ទតំ;
ភយញ្ញិ មំវិន្ទតិ សូត ទិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ;
ឥមេ នុមច្ឆា កិមកំសុ ចាបំ, យេមេ ជនា សត្តិហតា សយន្តិ។

៤៧៦.

“តស្ស បុដ្ឋោ វិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចាកំ ចាបកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៤៧៧.

“យេ ជីវលោកស្មី អសាធុកម្មិនោ, អទិន្នមាទាយ ករោន្តិ ជីវិកំ;
ធជញ្ញំ ធនំ រជតំ ជាតរូបំ, អដេឡកញ្ញាបិ បសុំ មហីសំ;
តេ លុទ្ធកម្មា បសវេត្វ ចាបំ, តេមេ ជនា សត្តិហតា សយន្តិ”តិ។

តត្ថ ឧភយានីតិ ឧភយានិ។ តុទន្តិតិ វិជ្ជន្តិ។ កន្ទតន្តិ កន្ទន្ទានំ។ ជរុសា
និរយចាលា អរញ្ញេ លុទ្ធា មិគំវិយ សម្មវិវាទេត្វា ឧសុអាទិហិ នាឆារុដេហិ ទ្វេ
បស្សនិ តុទន្តិ, សរីរំ ធិន្ទារធិន្ទំ បុរាណបណ្ណំវិយ ខាយតិ។
អទិន្នមាទាយាតិ បរសន្តកំ សវិញ្ញាណការិញ្ញាណកំ សន្និច្ឆេទាទិហិ ចេវ
វញ្ញនាយ ច គហេត្វា ជីវិកំ កប្បន្តិ។

៤៧៨.

“គីរាយ ពទ្ធា កិស្ស ឥមេ បុនេកេ, អញ្ញេវិកន្តា ពិលកតា សយន្តិ;
ភយញ្ញិ មំវិន្ទតិ សូត ទិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ;

ឥមេ នុ មច្ឆា កិមកំសុ ចាបំ, យេមេ ជនា ពិលកតា សយន្តិ។

៤៧៩.

“តស្ស បុដ្ឋោ វិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចាកំ ចាបកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៤៨០.

“ឡិវត្តិកា ស្កកិកា ច មច្ឆិកា, បសុំ មហិសញ្ញា អដេឡកញ្ញា;
ហន្ធាន ស្កនេសុ បសារយីសុ, តេ លុទ្ធកម្មា បសវេត្វ ចាបំ;
តេមេ ជនា ពិលកតា សយន្តិ”តិ។

តត្ថ គីវាយ ពន្ធាតិ មហាន្តេហិ ជលិតលោហាយោត្តហិ គីវាយ ពន្ធាត្វា
អាកឡិក្ខា អយបថវិយំ ចាតត្វា នាធារុដេហិ កោដ្ឋិយមាទេ ទិស្វា បុច្ឆិ។
អញ្ញោវិកត្តាតិ អញ្ញោ បន ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ធិន្ទា។ ពិលកតាតិ ជលិតេសុ
អយជលកេសុ វេបេត្វា មំសំ វិយ ចោត្តនិយា កោដ្ឋត្វា បុញ្ញកតា ហុត្វា
សយន្តិ។ មច្ឆិកាតិ មច្ឆយាតកា។ បសុន្តិ កាវី។ ស្កនេសុ បសារយីស្កតិ មំសំ
វិក្កិណិក្ខា ជីវិកកប្បនត្ថំ ស្កនាបណេសុ វេបេសុ។

៤៨១.

“រហាទោ អយំ មុត្តករិសប្បរោ, ទុគ្គន្ធរោ អសុចិ បូតិ វាតិ;
ខុទាបរេតា មនុជា អទន្តិ, ភយញ្ញំ មំវិន្តតិ ស្កត ទិស្វា;
បុច្ឆាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ, ឥមេ នុ មច្ឆា កិមកំសុ ចាបំ;
យេមេ ជនា មុត្តករិសភក្ខា។

៤៨២.

“តស្ស បុដ្ឋោ វិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;

វិចារកំ ចាបកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិ ជានតោ។

៤៨៣.

“យេ កេចិមេ ការណិការិរោសកា, បរេសំ ហិសាយ សទា និវិដ្ឋា;
តេ លុទ្ធកម្មា បសវេតូ ចាបំ, មិត្តទុនោ មិទ្ធិមទន្តិ ពាលា”តិ;

តត្ថ ខុទាបរេតា មនុជា អទន្តិ ឯតេ នេយិកា សត្តា ឆាតកេន ដុដ្ឋា ខុទំ
សហិតុំ អសក្កោន្តា បក្កចិតំ ធូមាយន្តំ បដ្ឋលន្តំ កប្បេន សណ្ឌិតំ បុរាណមិទ្ធិ
បិណ្ឌំ បិណ្ឌំ កត្វា អទន្តិ ខាទន្តិ។ ការណិកាតិ ការណាការកា។ វិរោសកាតិ
មិត្តសុហជ្ជានម្បិ វិហេបកា។ មិត្តទុនោតិ យេ តេសញ្ញេវ គេហេ ខាទិត្វា
ភុញ្ញិត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទិត្វា សយិត្វា បុន មាសកហាបណំ ឆាម
អាហារាបេន្តិ, លញ្ញំ គណ្ណាន្តិ, តេ មិត្តទុសកា ពាលា ឯវ្យបំ មិទ្ធិ ខាទន្តិ,
មហារាជាតិ។

៤៨៤.

“រហនោ អយំ លោហិតបុព្វបុរោ, ទុគ្គន្ធរោ អសុចិ បូតិ វាតិ;
យម្មាភិតត្តា មនុជា បិវន្តិ, ភយញ្ញោ មំ វិន្ទតិ សូត ទិស្វា;
បុច្ឆាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ, ឥមេ នុ មច្ឆា កិមកំសុ ចាបំ;
យេមេ ជនា លោហិតបុព្វភក្ខា។

៤៨៥.

“តស្ស បុដ្ឋោ វិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចារកំ ចាបកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិ ជានតោ។

៤៨៦.

“យេ មាតរំ វា បិតរំ វា ជីវលោកេ, ចារាជិកា អរហន្តេ ហនន្តិ;

តេ លុទ្ធកម្មា បសវេត្វ ចាបំ, តេមេ ជនា លោហិតបុព្វកក្ខា"តិ។

តត្ថ យម្មាភិតត្តាតិ សន្តាបេន បីឡិតា។ ចារាជិកាតិ បរាជិតា ជរាជិល្លោ
មាតាបិតរោ យាតេត្វា គិហិកាវេយេវ ចារាជិកំ បត្តា។ អរហន្តេតិ
បូជារិសេសស្ស អនុច្ឆរិកេ។ ហនន្តិ ទុក្ខរការកេ មាតាបិតរោ មារេន្តិ។
អបិច "អរហន្តេ"តិ បទេន ពុទ្ធសារកេបិ សង្គណ្ហាតិ។

អបរស្មិម្បិ ឧស្សននិរយេ និរយចាលា នេរយិកានំ តាលប្បមាលោន
ជលិតអយពឡិសេន ជ្ឈំវិជ្ឈិត្វា អាកឡិត្វា តេ សត្តេ ជលិតអយបជរិយំ
ចាតេត្វា ឧសភចម្មំរិយ បត្តិត្វា សង្កុសតេន ហនន្តិ។ តេ ជលេ ទិត្តមច្ឆារិយ
ជន្នន្តិ, តញ្ចា ទុក្ខំ សហិតុំ អសក្កោន្តា រោទន្តា បរិនេវន្តា មុខេន ខេឡំ មុញ្ចន្តិ។
តស្មី រាជា មាតលីនា ទស្សិតេ អាហា -

៤៨៧.

“ជ្ឈំ ច បស្ស ពឡិសេនវិទ្ធំ, វិហតំ យថា សង្កុសតេន ចម្មំ;
ជន្នន្តិ មច្ឆាវ ជលម្ហិ ទិត្តា, មុញ្ចន្តិ ខេឡំ រុទមាធា កិមេតេ។

៤៨៨.

“ភយញ្ចិ មំ វិន្ទតិ ស្វត ទិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ;
តេមេ នុ មច្ឆា កិមកំសុ ចាបំ, យេមេ ជនា វង្គយស្តា សយន្តិ"តិ។

៤៨៩.

“តស្ស បុដ្ឋោ វិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចាកំ ចាបកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៤៩០.

“យេ កេចិ សន្ទានគតា មនុស្សា, អគ្យេន អគ្យំ កយំ ហាបេន្តិ;
ក្វេន ក្វេន ធនលោកហេតុ, ធន្នំ យថា វារិចរំ វេធាយ។

២៩១.

“ន ហិ ក្វេនការិស្ស ភវន្តិ តាលា, សកេហិ កម្មេហិ បុរក្ខតស្ស;
តេ លុទ្ធកម្មា បសវេត្វ ចាបំ, តេមេ ជនា វន្តយស្តា សយន្តិ”តិ។

តត្ថ កិមេតេតិ កិការណា ឯតេ។ វន្តយស្តាតិ គិលិតពធិសា។
សន្ទានគតាតិ សន្ទានំ មរិយានំ គតា, អគ្យាបនកដ្ឋានេ បិតាតិ អត្ថោ។
អគ្យេន អគ្យន្តិ តំ តំ អគ្យំ លញ្ចំ គហេត្វា ហត្ថិអស្សនីនំ វា ជាត្រុបរជតានីនំ
វា តេសំ តេសំ សវិញ្ញាណការិញ្ញាណកានំ អគ្យំ ហាបេន្តិ។ កយន្តិ តំ
ហាបេន្តា កាយិកានំ កយំ ហាបេន្តិ, សតេ ធាតព្វេ បណ្ណាសំ ធាបេន្តិ, ឥតរំ
តេហិ សន្ធិវិភជិត្វា គណ្ណន្តិ។ ក្វេន ក្វេនន្តិ តុលាក្វេនជាតិសុ តំ តំ ក្វេនំ។
ធនលោកហេតុតិ ធនលោកេន ឯតំ ក្វេនកម្មំ ករោន្តិ។ ធន្នំ យថា វារិចរំ
វេធាយាតិ តំ បន កម្មំ ករោន្តាបិ មជ្ជរវាចាយ តថា កតតារំ បដិច្ចន្តំ កត្វា
យថា វារិចរំ មជ្ជំ វេធាយ ឧបគច្ឆន្តា ពធិសំ អាមិសេន បដិច្ចន្តំ កត្វា តំ វេន្តិ,
ឯវំ បដិច្ចន្តំ កត្វា តំ កម្មំ ករោន្តិ។ ន ហិ ក្វេនការិស្សតិ បដិច្ចន្តំ មម កម្មំ, ន តំ
កោចិ ជានាតីតិ មញ្ញមានស្ស ហិ ក្វេនការិស្ស តាលា នាម ន ហោន្តិ។ សោ
តេហិ កម្មេហិ បុរក្ខតោ បតិជ្ជំ នលភតិ។

២៩២.

“នារី ឥមា សម្មវិភិទ្ធកត្តា, បគ្គយ្ហ កន្តន្តិ ភុដេ ទុដ្ឋា;
សម្មត្ថិតា លោហិតបុព្វលីត្តា, តាលោ យថា អាយាតនេវិកត្តា;
តា ភូមិភាគស្មី សនា និខាតា, ខន្ធាតិវត្តន្តិ សដោតិភូតា។

២៩៣.

“ភយញ្ញា មំ វិន្ទតិ សូត ទិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលី ទេវសារថិ;
ឥមា នុ នារិយោ កិមកំសុ ចាបំ, យា ភូមិភាគស្មី សទា និខាតា;
ខន្ទាតិវត្តន្តិ សដោតិភូតា។

២៩៤.

“តស្ស បុដ្ឋោ វិយាកាសិ, មាតលី ទេវសារថិ;
វិចាកំ ចាបកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

២៩៥.

“កោលិត្តិយាយោ ឥធ ជីវលោកេ, អសុទ្ធកម្មា អសតំ អចារុំ;
តា ទិត្តរូចា បតិ វិប្បហាយ, អញ្ញំ អចារុំ រតិទិឌ្ឍហេតុ;
តា ជីវលោកស្មី រមាបយិត្វា, ខន្ទាតិវត្តន្តិ សដោតិភូតា”តិ។

តត្ថ នារីតិ ឥត្តិយោ។ សម្បវិភិទ្ធកត្តាតិ សុដ្ឋសមន្តតោ ភិទ្ធសរីរា។
ទុដ្ឋាតិ ទុដ្ឋាតិកា វិរូចា ជេតុច្ឆា។ អាយាតនេតិ ការយាតជ្ជានេ។ វិកត្តាតិ
ជិន្នសីសា កាវោ វិយ បុព្វលោហិតលីត្តា ហុត្វា។ សទា និខាតាតិ និច្ចំ
ជលិតអយបថវិយំ កដិមត្តំ បវេសេត្វា និខណ្ឌិត្វា ឋបិតា វិយ ឋិតា។
ខន្ទាតិវត្តន្តិ សម្ម មាតលី, តា នារិយោ ឯតេ បព្ពតក្ខន្ធា អតិក្កមន្តិ។ តាសំ
កិរ ឯវំ កដិប្បមាណំ បវិសិត្វា ឋិតកាលេ បុរតិមាយ ទិសាយ
ជលិតអយបព្ពតោ សមុដ្ឋហិត្វា អសនិវិយ វិវរេន្តោ អាគន្ធា សរីរំ
សណ្តាករណីវិយ មិសន្តោ គច្ឆតិ។ តស្មី អតិវត្តិត្វា បច្ឆិមបស្សេ ឋិតេ បុន ច
តាសំ សរីរំ ចាតុ ភវតិ។ តា ទុក្ខំ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តិយោ ពាហា បគ្គយ្ហ
កន្ធន្តិ។ សេសទិសាសុ វុដ្ឋិតេសុ ជលិតបព្ពតេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ទ្វេ បព្ពតា
សមុដ្ឋាយ ឧច្ចយជិកំ វិយ បិទ្បេន្តិ, លោហិតំ បក្កុជិតំ សន្ទតិ។ កទាចិ តយោ

បព្ពតា សមុជ្ជាយ បីឡើង្គិះ កណ្ឌិ ចត្តារោ បព្ពតា សមុជ្ជាយ តាសំ សរីរំ
បីឡើង្គិះ តេជារា “ខន្ទាតិវត្តន្ត” តិ។

កោលិត្តិយាយោតិ កុលេ បតិដ្ឋិតា កុលដីតរោ។ អសតំ អចារុន្តិ
អសញ្ញាតកម្មំ ករីសុ។ ទិត្តរូបាតិ សឫបា ធុត្តជាតិកា ហុត្វា។ បតិ
វិប្បហាយាតិ អត្តនោ បតី បដហិត្វា។ អចារុន្តិ អគម៌សុ។ រតិខិឌ្ឍហេត្វតិ
កាមរតិហេតុ ចេវ ខិឌ្ឍហេតុ ច។ រមាបយិត្វាតិ បរហុរិសេហិ សទ្ធិ អត្តនោ
ចិត្តំ រមាបយិត្វា ឥធម៌ ឧបបន្នា។ អថ តាសំ សរីរំ ឥមេ ខន្ទាតិវត្តន្តិ
សដោតិភូតាតិ។

៤៩៦.

“ចានេ គហេត្វា កិស្សុ ឥមេ បុនេកេ, អរំសិរា នរកេ ចាតយន្តិ;
ភយញ្ញិ មំ វិន្ទតិ សូត ទិស្វា, បុន្នាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ;
ឥមេ នុ មច្ចា កិមកំសុ ចាបំ, យេមេ ជនា អរំសិរា នរកេ ចាតយន្តិ។

៤៩៧.

“តស្ស បុដ្ឋោ វិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចាកំ ចាបកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៤៩៨.

“យេ ជីវលោកស្មី អសាធុកម្មិនោ, បរស្ស ឆារាទិ អតិក្កមន្តិ;
តេ តាទិសា ឧត្តមកណ្ឌាថេនា, តេមេ ជនា អរំសិរា នរកេ ចាតយន្តិ។

៤៩៩.

“តេ វស្សបូគានិ ពហ្មនិ តត្ថ, និរយេសុ ទុក្ខំ វេទនំ វេទយន្តិ;
នហិ ចាបការិស្ស ភវន្តិ តាណា, សកេហិ កម្មេហិ បុរក្ខតស្ស;

តេ លុទ្ធកម្មា បសវេត្វ ចាបំ, តេមេ ជនា អវំសិរា នរកេ ចាតយន្តី”តិ។

តត្ថ នរកេតិ ជលិតអន្តរាបុណ្ណោ មហាអារាជេ។ តេ កិរ វជំ អបវិសន្តិយោ
គាវោវិយ និរយចាលេហិ នាធាវុធានិ គហេត្វាវិជ្ឈិយមាណ ចោជិយមាណ
យនា តំ នរកំ ឧបគច្ឆន្តិ, អថ តេ និរយចាលា ឧទ្ធចាទេ កត្វា តត្ថ ចាតយន្តិ
ទិបន្តិ។ ឯវំ តេ ចាតិយមាណេ ទិស្វា បុច្ឆន្តោ ឯវមាហ។ ឧត្តមភណ្ឌាថេនាតិ
មនុស្សេហិ បិយាយិតស្ស វរភណ្ឌាស្ស ថេនកា។

ឯវញ្ចា បនវត្វា មាតលិសន្តាហកោ តំ និរយំ អន្តរជាបេត្វា វជំ បុរតោ
បេសេត្វា មិច្ឆាទិដ្ឋិកានំ បច្ឆនដ្ឋានំ និរយំ ទស្សេសិ។ តេន បុដ្ឋោ ចស្ស
វិយាកាសិ។

៥០០.

“ឧទ្ធាវចាមេ វិវិធា ឧបក្កមា, និរយេសុ ទិស្សន្តិ សុយោរវុចា;
ភយញ្ចា មំ វិន្ទតិ សូត ទិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ;
ឥមេ នុ មច្ឆា កិមកំសុ ចាបំ, យេមេ ជនា អធិមត្តា ទុក្ខា តិព្ពា;
ខរា កដុកា វេទនា វេទយន្តិ។

៥០១.

“តស្ស បុដ្ឋោវិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចាកំ ចាបកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៥០២.

“យេ ជីវលោកស្មី សុចាបទិដ្ឋិនោ, វិស្សាសកម្មានិ ករោន្តិ មោហា;
បរញ្ចា ទិដ្ឋិសុ សមាទបេន្តិ, តេ ចាបទិដ្ឋិ បសវេត្វ ចាបំ;
តេមេ ជនា អធិមត្តា ទុក្ខា តិព្ពា, ខរា កដុកា វេទនា វេទយន្តិ”តិ។

តត្ថ ឧទ្ទាវចាមេតិ ឧទ្ទា អវចា ឥមេ, ឧទ្ទកា ច មហន្តា ចាតិ អត្ថោ។
ឧបក្កមាតិ ការណប្បយោគា។ សុចាបទិដ្ឋិនោតិ “នត្ថិ ទិន្ន”ន្តិអាទិកាយ
ទសវត្ថុកាយ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា សុដ្ឋ ចាបទិដ្ឋិនោ។ វិស្សាសកម្មានីតិ តាយ ទិដ្ឋិយា
វិស្សាសេន តទ្ធិស្សីតា ហុត្វា នាណាវិជានិ ចាបកម្មានិ ករោន្តិ។ តេមេតិ តេ
ឥមេ ជនា ឯវរូបំ ទុក្ខំ អនុភវន្តិ។

ឥតិ រញ្ជោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកានំ បច្ចននិរយំ អាទិក្ខិ។ ទេវលោកេបិ ទេវគណា
រញ្ជោ អាគមនមគ្គំ ឌីលោកយមាណា សុធម្មាយំ ទេវសភាយំ និសីទីសុយេវ។
សក្កោបិ “កី ទុខោ, មាតលិ, ចិរាយតី”តិ ឧបទាវេន្តោ តំ ការណំ ញត្វា
“មាតលិ, អត្ថនោ ទូតវិសេសំ ទស្សេតុំ ‘មហារាជ, អសុកកម្មំ កត្វា
អសុកនិរយេ នាម បច្ចន្តី’តិ និរយេ ទស្សេន្តោ វិចរតិ, និមិរញ្ជោ បន អប្បមេវ
អាយុ ឌីយេថ, និរយេទស្សនំ នាស្ស បរិយន្តំ គច្ឆេយ្យ”តិ ឯកំ មហារាជំ ទេវបុត្តំ
បេសេសិ “តុំ ‘សីយំ រាជានំ គហេត្វា អាគច្ឆត្វ’តិ មាតលិស្ស វទេហី”តិ។ សោ
“សាធ្វ”តិ សម្បជិដ្ឋិត្វា ជវេន គន្ធា អាហោចេសិ។ មាតលិ, តស្ស វចនំ សុត្វា “ន
សក្កា ចិរាយិតុ”ន្តិ រញ្ជោ ឯកបហារេនេវ ចត្វសុ ទិសាសុ ពហូ និរយេ ទស្សេត្វា
តាថមាហា -

៥០៣.

“វិទិតានិ តេ មហារាជ, អាវាសំ ចាបកម្មិនំ;
ហំនានិ លុទ្ធកម្មានំ, ទុស្សីលានញ្ច យា គតិ;
ឧយ្យាហិ ទានិ រាជីសិ, ទេវរាជស្ស សន្តិកេ”តិ។

តស្សត្ថោ - មហារាជ, ឥមំ ចាបកម្មិនំ សត្តានំ អាវាសំ ទិស្វា លុទ្ធកម្មានញ្ច
ហំនានិ តយា វិទិតានិ។ ទុស្សីលានញ្ច យា គតិ និព្ពត្តិ, សាបិ តេ វិទិតា។ ឥទានិ
ទេវរាជស្ស សន្តិកេ ទិព្ពសម្បត្តិ ទស្សនត្ថំ ឧយ្យាហិ គន្ធាហិ, មហារាជាតិ។

និរយកណ្ណំ និដ្ឋិតំ។

សគ្គកណ្ណំ

ឯវញ្ច បនវត្វា មាតលី ទេវលោកាភិមុខំ រដំបេសេសិ។ រាជា ទេវលោកំ
គច្ឆន្តោ ឆ្វាទសយោជនិកំ មណីមយំ បញ្ចដូបិកំ សញ្ញាលន្ត្រាបដិមណ្ឌិតំ
ឧយ្យានទោត្តរណីសម្បន្នំ កប្បរុក្ខបរិវតំ ពីរណីយា ទេវធីតាយ
អាភាសជ្ជករិមាណំ ទិស្វា, តញ្ច ទេវធីតរំ អន្តោក្ខជាតារេ សយនបិដ្ឋេ និសិទ្ធី
អច្ឆរាសហស្សបរិវតំ មណីសីហបញ្ចរំ វិវិត្វា ឌីលោកេន្តិ ទិស្វា មាតលី
បុច្ឆន្តោ តាថមាហ។ ឥតរោបិស្ស ព្យាកាសិ។

៥០៤.

“បញ្ចដូបំ ទិស្សតិទំ វិមាណំ, មាលាបិឡន្ទា សយនស្ស មន្សៀ;
តត្ថច្ឆតិ នារី មហានុកាវា, ឧច្ឆារំ ឥទ្ធិ វិកុត្តមាណ។

៥០៥.

“វិត្តិ ហិ មំ វិន្ទតិ សូត ទិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលី ទេវសារថិ;
អយំ នុ នារី កិមកាសិ សាដុំ, យា មោទតិ សគ្គបត្តា វិមាណ។

៥០៦.

“តស្ស បុដ្ឋា វិយាកាសិ, មាតលី ទេវសារថិ;
វិចាកំ បុញ្ញកម្មាណំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៥០៧.

“យទិ តេ សុតា ពីរណី ជីវលោកេ, អាមាយធាសី អហុ ព្រាហ្មណស្ស;
សា បត្តកាលំ អតិថី វិទិត្វា, មាតាវ បុត្តំ សកិមាភិនដ្ឋិ;

សំយមា សំវិភាគា ច, សាវិមានស្មិ មោទតី"តិ។

តត្ថ បញ្ចដូបន្តិ បញ្ចហិ កូដាគារេហិ សមន្នាគតំ។ មាលាបិឡន្ទាតិ
មាលាធិហិ សញ្ញាភរណេហិ បដិមណ្ឌិតាតិ អត្ថោ។ តត្ថដ្ឋតីតិ តស្មីវិមាទេ
អដ្ឋតិ។ ឧទ្ទារចំ ឥទ្ធិវិកុព្ភមាធាតិ ធានប្បការំ ទេវិទ្ធិ ទស្សយមាធា។ ទិស្វាតិ
ឯតំ ទិស្វា ឋិតំ មំវិត្តិ វិទ្ធីតិ បដិលភតិ, វិត្តិសន្តកោវិយ ហោមិ តុដ្ឋិយា
អតិភូតត្ថាតិ អត្ថោ។ អាមាយទាសីតិ គេហទាសិយា កុច្ឆិម្ហំ ជាតទាសី។ អហុ
ព្រាហ្មណស្សាតិ សា កិរ កស្សបទសពលស្ស កាលេ ឯកស្ស ព្រាហ្មណស្ស
ទាសី អហោសិ។ សា បត្តកាលន្តិ តេន ព្រាហ្មណេន អដ្ឋសលាកភត្តានិ
សង្ឃស្ស បរិច្ឆត្តានិ អហោសុំ។ សោ គេហំ គន្ធា "ស្វេ បដ្ឋាយ ឯកេកស្ស
ភិក្ខុស្ស ឯកេកំ កហាបណាគ្យនកំ កត្វា អដ្ឋសលាកភត្តានិ
សម្មាទេយ្យាសី"តិ ព្រាហ្មណី អាហា។ សា "សាមិ, ភិក្ខុ នាម ធុត្តោ, នាហំ
សក្ខិស្សមី"តិ បដិក្ខិបិ។ ធីតរោបិស្ស បដិក្ខិបីសុ។ សោ ទាសី "សក្ខិស្សសិ
អម្ពា"តិ អាហា។ សា "សក្ខិស្សមិ អយ្យា"តិ សម្មជិដ្ឋិត្វា សក្កច្ចំ
យាគុខដ្ឋកភត្តានិសម្មាទេត្វា សលាកំ លភិត្វា អាគតំ បត្តកាលំ អតិថី
វិទិត្វា ហរិតគោមយុបលិត្តេ កតបុប្ផបហារេ សុបញ្ញត្តាសនេ និសីទាបេត្វា
យថា នាម វិប្បវាសា អាគតំ បុត្តំ មាតា សកី អភិទន្ធីតិ, តថា និច្ចកាលំ
អភិទន្ធីតិ, សក្កច្ចំ បរិវិសតិ, អត្ថនោ សន្តកម្មិ កិញ្ចិ ទេតិ។ សំយមា សំវិភាគា
ចាតិ សា សីលវតី អហោសិ ចាគវតី ច, តស្មា តេន សីលេន ចេវ ចាគេន ច
ឥមស្មីវិមាទេ មោទតិ។ អថ វា សំយមាតិ ឥន្ទ្រិយទមនា។

ឯវញ្ច បនវត្វា មាតលិ បុរតោ វចំ បេសេត្វា សោណាទិន្នទេវបុត្តស្ស សត្ត
កនកវិមាធានិ ទស្សេសិ។ សោ តានិ ច តស្ស ច សិរិសម្បត្តិ ទិស្វា តេន
កតកម្មំ បុច្ឆិ។ ឥតរោបិស្ស ព្យាកាសិ។

៥០៨.

“ធនុល្លមាណ អាភេន្តិ, វិមាណ សត្ត និម្មិតា;
តត្ថ យក្ខោ មហិទ្ធិកោ, សញ្ញាភរណាភូសិតោ;
សមន្តា អនុបរិយាតិ, នារីគណាបុរក្ខតោ។

៥០៩.

“វិត្តិ ហិ មំ វិន្ទតិ សូត ទិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ;
អយំ នុ មច្ឆា កិមកាសិ សាជុំ, យោ មោទតិ សគ្គបត្តោវិមាណេ។

៥១០.

“តស្ស បុដ្ឋោ វិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចាកំ បុញ្ញកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៥១១.

“សោណទិន្នោ គហបតិ, ឯស ទានបតិ អហុ;
ឯស បព្ពជិតុទ្ធិស្ស, វិហារេ សត្ត ការយិ។

៥១២.

“សក្កច្ចំ តេ ឧបជ្ជាសិ, ភិក្ខុវោ តត្ថ វាសិកេ;
អច្ឆាទនព្វា ភត្តព្វា, សេនាសនំ បទីបិយំ;
អទាសិ ឧដុក្ខតេសុ, វិប្បសន្នេន ចេតសា។

៥១៣.

“ចាតុទ្ធីសី បញ្ចទសី, យា ច បក្ខស្ស អជ្ជមិ;
ចាជិហារិយបក្ខព្វា, អជ្ជន្តសុសមាគតំ។

៥១៤.

“ឧចោសថំ ឧបវសី, សធា សីលេសុ សំរុតោ;
សំយមា សំវិភាកា ច, សោ វិមានស្មិ មោទតី”តិ។

តត្ថ ឧទុល្លាសនាតិ ជលមាណ។ អាភេន្តិតិ តរុណាស្វរិយោវិយ ឱកាសន្តិ។
តត្ថាតិ តេសុ បដិចាជិយា បិតេសុ សត្តសុ វិមាណេសុ។ យក្ខោតិ ឯកោ
នេវបុត្តោ។ សោណាធិន្នោតិ មហារាជ, អយំ បុព្វេ កស្សបទសពលស្ស កាលេ
កាសិរដ្ឋេ អញ្ញាតវស្មី និគមេ សោណាធិន្នោ នាម គហបតិ ធានបតិ អហោសិ។
សោ បព្វជិតេ ឧទ្ទិស្សុ សត្តវិហារកុដិយោ ការេត្វា តត្ថ វាសិកេ ភិក្ខុ ចតុប្បា
បច្ចយេហិ សក្កច្ចំ ឧបជ្ឈាសិ, ឧចោសថញ្ច ឧបវសី, និច្ចំ សីលេសុ ច សំរុតោ
អហោសិ។ សោ តតោ ចវិត្វា ឥធូបបន្នោ មោទតីតិ អត្តោ។ ឯត្ថ ច
ចាជិហារិយបក្ខន្តិ ឥទំ បន អដ្ឋមីឧចោសថស្ស បច្ចុគ្គមនាទុកមនវសេន
សត្តមិនវមិយោ, ចាតុទ្ទសីបន្ទវសំ បច្ចុគ្គមនាទុកមនវសេន តេវសីចាជិបទេ
ច សន្ធាយ វុត្តំ។

ឯវំ សោណាធិន្នស្ស កតកម្មំ កថេត្វា បុរតោ រថំ បេសេត្វា ជលិកវិមាណំ
ឧស្សេសិ។ តំ ឧព្ពេធតោ បញ្ចវិសតិយោជនំ អនេកសតេហិ
សត្តវតនមយត្ថម្ភេហិ សមន្នាគតំ, អនេកសតក្ខជាតារបដិមណ្ឌិតំ,
កិណ្ឌិណិកជាលាបវិក្ខិត្តំ, សមុស្សិតសុវណ្ណារជតមយធជំ,
នាធាបុប្ផវិចិត្តឧយ្យាណវនិក្ខសិតំ, រមណីយចោក្ខរណីសមន្នាគតំ,
នច្ចគីតវាធិតាធិសុ នេកាហិ អច្ឆរាហិ សម្បវិកិណ្ឌំ។ តំ ធិស្វា រាជា តាសំ
អច្ឆរាណំ កតកម្មំ បុច្ឆិ, ឥតរោបិស្ស ព្យាកាសិ។

៥១៥.

“បកាសតិ មិទំ ព្យម្ពំ, ជលិកាសុ សុនិម្មិតំ;

នារីវរគណាកិណ្ណាំ, កូដាគារវរោចិត៌;
ឧបេតំ អន្ធចានេហិ, នច្ចគីតេហិ ចូកយំ។

៥០៦.

“វិត្តិ ហិ មំ វិន្ទតិ សូត ទិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ;
ឥមេ នុ មច្ឆា កិមកំសុ សាដុំ, យា មោទេវ សគ្គបត្តាវិមាទេ។

៥០៧.

“តស្ស បុដ្ឋោ វិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចាកំ បុញ្ញកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៥០៨.

“យា កាចិ នារិយោ ឥធ ជីវលោកេ, សីលវន្តិយោ ឧចាសិកា;
ទានេ រតា និច្ចំ បសន្នចិត្តា, សច្ចេ វិតា ឧចាសថេ អប្បមត្តា;
សំយមា សំវិភាតា ច, តាវិមាទស្មិ មោទេវ” តិ។

តត្ថ ព្យម្ពន្ធិវិមាទំ, ចាសាទោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ផលិកាស្វតិ ផលិកភិត្តិសុ។
នារីវរគណាកិណ្ណាន្តិ វរោគណេហិ អាកិណ្ណាំ។ កូដាគារវរោចិត្តិ
វរកូដាគារេហិ ឌីចិតំ សមោចិតំ, វឡិតត្តិអត្ថោ។ ឧកយន្តិ ឧកយេហិ។ “យា
កាចី” តិ ឥទំ កិញ្ចាបិ អនិយមេត្វា វុត្ថំ, តា បន កស្សបពុទ្ធសាសនេ
ពារាណសិយំ ឧចាសិកា ហុត្វា គណាពន្ធនេន ឯតានិ វុត្ថប្បការានិ បុញ្ញានិ
កត្វា តំ ទិព្វសម្បត្តិ បត្តាតិ វេទិតញ្ចា។

អថស្ស សោ បុរតោ រថំ បេសេត្វា ឯកំ រមណីយំ មណីវិមាទំ ទស្សេសិ។ តំ
សមេ ភូមិភាគេ បតិដ្ឋិតំ ឧព្ពេជសម្បន្នំ មណីបព្ពតោ វិយ ឱភាសមាទំ តិដ្ឋតិ,

ទិព្វគឺតវាទិតនិដ្ឋាទិតំ ពហូហិ ទេវបុត្តេហិ សម្មវិកិល្លំ។ តំ ទិស្វា រាជា តេសំ
ទេវបុត្តានំ កតកម្មំ បុច្ឆិ, ឥតរោបិស្ស ព្យាកាសិ។

៥១៩.

“បភាសតិ មិទំ ព្យម្ពំ, វេជ្ជវិយាសុ និម្មិតំ;
ឧបេតំ ភូមិកាកេហិ, វិភត្តំ ភាគសោ មិតំ។

៥២០.

“អាឡម្ពរា មុទិដ្ឋា ច, នច្ចគីតា សុវាទិតា;
ទិព្វា សទ្ធា និច្ឆរន្តិ, សវនីយា មនោរមា។

៥២១.

“នាហំ ឯវំគតំ ជាតុ, ឯវំសុរុចិវំ បុរេ;
សទ្ធិំ សមតិជាតាមិ, ទិដ្ឋំ វា យទិ វា សុតំ។

៥២២.

“វិត្តិ ហិ មំវិន្ទតិ សូត ទិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ;
ឥមេ នុ មច្ឆា កិមកំសុ សាដុំ, យេ មោទរេ សគ្គបត្តាវិមាទេ។

៥២៣.

“តស្ស បុដ្ឋោ វិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចាកំ បុញ្ញកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៥២៤.

“យេ កេចិ មច្ឆា ឥធ ជីវលោកេ, សីលវន្តា ឧចាសកា;
អារាមេ ឧទទានេ ច, បចា សន្តមនានិ ច;

អរហន្តេ សីតិក្ខតេ, សក្កច្ចំ បដិចាទយុំ។

៥២៥.

“ចីវរំ បិណ្ឌាចាតញ្ចា, បច្ចយំ សយនាសនំ;
អទំសុ ឧដុក្ខតេសុ, វិប្បសន្នេន ចេតសា។

៥២៦.

“ចាតុទ្ទសី បញ្ចទសី, យា ច បក្ខស្សុ អជ្ជមី;
ចាជិហារិយបក្ខញ្ចា, អជ្ជន្តសុសមាគតំ។

៥២៧.

“ឧចាសថំ ឧបវសុំ, សទា សីលេសុ សំវុតា;
សំយមា សំវិភាគា ច, តេ វិមានស្មិ មោទរេ”តិ។

តត្ថ វេឡិវិយាសូតិ វេឡិវិយភិក្ខុសុ។ ភូមិភាគេហិតិ រមណីយេហិ
ភូមិភាគេហិ ឧបេតំ។ អាឡម្ពរា មុទិដ្ឋា ចាតិ ឯតេ ទ្វេ ឯត្ថ វជ្ជន្តិ។ នច្ចគីតា
សុវាទិតាតិ នានប្បការានិ នច្ចានិ ចេវ គីតានិ ច អបរេសម្មិ ត្វិវិយានំ
សុវាទិតានិ ចេត្ថ បវត្តន្តិ។ ឯវំគតន្តិ ឯវំ មនោរមភាវំ គតំ។ “យេ កេចី”តិ
ឥទម្បិ កាមំ អនិយមេត្វា វុត្តំ, តេ បន កស្សបពុទ្ធកាលេ ពារាណសីវាសិនោ
ឧចាសកា ហុត្វា គណពន្ធនេន ឯតានិ បុញ្ញានិ កត្វា តំ សម្បត្តិ បត្តាតិ
វេទិតញ្ចា។ តត្ថ បដិចាទយុន្តិ បដិចាទយីសុ, តេសំ អទំសូតិ អត្ថោ។ បច្ចយន្តិ
គិលានបច្ចយំ។ អទំសូតិ ឯវំ នានប្បការកំ ទានំ អទំសូតិ។

ឥតិស្ស សោ តេសំ កតកម្មំ អាចិក្ខិត្វា បុរតោ រថំ បេសេត្វា អបរម្មិ
ជលិកវិមាណំ ទស្សេសិ។ តំ អនេកកុដាគារបដិមណ្ឌិតំ,
នាណកុសុមសញ្ញន្តិព្ពតរុណាវនបដិមណ្ឌិតតីរាយ, វិវិជិហន្តមនិជ្ជាទិតាយ

និម្មលសលីលាយ នទិយា បរិក្ខិត្តំ, អន្ធរាគណបរិវត្សស្សកស្ស បុញ្ញវតោ
និវាសក្ខតំ។ តំ ទិស្វា រាជា តស្ស កតកម្មំ បុច្ឆិ, ឥតរោបិស្ស ព្យាកាសិ។

៥២៨.

“បកាសតិ មិទំ ព្យម្ពំ, ជលីកាសុ សុនិម្ពតំ;
នារីវរគណាកិណ្ណំ, ក្លជាគារវរោចិតំ។

៥២៩.

“ឧបេតំ អន្ធចានេហិ, នច្ចគីតេហិ ច្ចភយំ;
នដ្ឋោ ចានុបរិយាតិ, នាឆាបុប្ផធុមាយុតា។

៥៣០.

“វិត្តិ ហិ មំ វិន្ទតិ ស្វត ទិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ;
អយំ នុ មទ្វា កីមកាសិ សាជុំ, យោ មោទតិ សគ្គបត្តោវិមាទេ។

៥៣១.

“តស្ស បុដ្ឋោវិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចាកំ បុញ្ញកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៥៣២.

“មិចីលាយំ គហបតិ, វស ទានបតិ អហុ;
អារាមេ ឧទចានេ ច, បចា សង្កមនាទិ ច;
អរហន្តេ សីតិក្ខតេ, សក្កច្ចំ បដិចាទយិ។

៥៣៣.

“ចីវរំ បិណ្ឌាចាតព្វា, បច្ចយំ សយនាសនំ;

អធាសិ ឧដុក្ខតេសុ, វិប្បសន្នេន ចេតសា។

៥៣៤.

“ចាតុទ្ទសី បញ្ចនសី, យា ច បក្ខស្ស អដ្ឋមី;
ចាជីហារិយបក្ខញ្ច, អដ្ឋង្គសុសមាគតំ។

៥៣៥.

“ឧចាសថំ ឧបវសី, សធាសីលេសុ សំរុតោ;
សំយមា សំរិភាកា ច, សោវិមានស្មិ មោទតី”តិ។

តត្ថ នន្ទោតិ វចនវិបល្លាសោ, ឯកា នទី តំ វិមាណំ បរិក្ខិបិត្វា គតាតិ
អត្ថោ។ នាធាបុប្ផធុមាយុតាតិ សា នទី នាធាបុប្ផហិ ធុមេហិ អាយុតា។
មិច្ឆិលាយន្តិ ឯស មហារាជ, កស្សបតុទ្ធកាលេ មិច្ឆិលនគរេ ឯកោ គហបតិ
ធានបតិ អហោសិ។ សោ ឯតានិ អារាមរោបនាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា ឥមំ សម្មត្តិ
បត្តោតិ។

ឯវមស្ស តេន កតកម្មំ អាចិក្ខិត្វា បុរតោ រជំ បេសេត្វា អបរម្បិ
ជលិកវិមាណំ ទស្សេសិ។ តំ បុរិមវិមានតោ អតិរកាយ
នាធាបុប្ផជលសញ្ញន្ទាយ តរុណាវនយជាយ សមន្នាគតំ។ តំ ទិស្វា រាជា តាយ
សម្មត្តិយា សមន្នាគតស្ស ទេវបុត្តស្ស កតកម្មំ បុច្ឆិ, ឥតរោបិស្ស ព្យាកាសិ។

៥៣៦.

“បកាសតិ មិទំ ព្យម្ពំ, ជលិកាសុ សុនិម្មិតំ;
នារីវរគណាកិណ្ណំ, ក្ខជាតារវរោចិតំ។

៥៣៧.

“ឧបេតំ អន្តទានេហិ, នច្ចគីតេហិ ច្ចកយំ;
នរោ ចានុបរិយាតិ, នាណបុប្ផធុមាយុតា។

៥៣៨.

“រាជាយតនា កបិត្តា ច, អម្ពា សាលា ច ជម្ពុយោ;
តិនុកា ច បិយាលា ច, ធុមា និច្ចជលា ពហូ។

៥៣៩.

“វិត្តិ ហិ មំ វិន្ទតិ ស្វត ធិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ;
អយំ នុ មច្ឆា កិមកាសិ សាធំ, យោ មោធិតិ សគ្គបត្តោវិមាទេ។

៥៤០.

“តស្ស បុរោ វិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចាកំ បុញ្ញកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៥៤១.

“មិថីលាយំ គហបតិ, វស ទានបតិ អហុ;
អារាមេ ឧទទានេ ច, បចា សង្គមនាទិ ច;
អរហន្តេ សីតិភូតេ, សក្កច្ចំ បដិចាទយិ។

៥៤២.

“ចីវរំ បិណ្ឌាចាតញ្ចា, បច្ចយំ សយនាសនំ;
អនាសិ ឧដុក្ខតេសុ, វិប្បសន្នេន ចេតសា។

៥៤៣.

“ចាតុទ្ទសី បញ្ចទសី, យា ច បក្ខស្ស អជ្ជមិ;

ចាជីហារិយបក្ខញ្ច, អដ្ឋង្គីសុសមាគតំ។

៥៤៤.

“ឧចាសថំ ឧបវសី, សធា សីលេសុ សំរុតោ;
សំយមា សំរិភាគា ច, សោវិមានស្មិ មោទតី”តិ។

តត្ថ មិច្ឆិលាយន្តិ ឯស, មហារាជ, កស្សបពុទ្ធកាលេវិទេហរដ្ឋ
មិច្ឆិលនគរេ ឯកោ គហបតិ ធានបតិ អហោសិ។ សោ ឯតានិ បុញ្ញានិ កត្វា
ឥមំ សម្បត្តិ បត្តោតិ។

ឯវមស្ស តេន កតកម្មំ អាចិត្តិក្វា បុរតោ រជំ បេសេត្វា បុរិមសទិសមេវ
អបរម្បិ វេឡុរិយវិមាទំ ធស្សេត្វា តត្ថ សម្បត្តិ អនុភវន្តស្ស ទេវបុត្តស្ស
កតកម្មំ បុដ្ឋោ អាចិត្តិ។

៥៤៥.

“បភាសតិ មិទំ ព្យម្ពំ, វេឡុរិយាសុ និម្មិតំ;
ឧបេតំ ភូមិភាគេហិ, វិភត្តំ ភាគសោ មិតំ។

៥៤៦.

“អាឡម្ពរា មុទិដ្ឋា ច, នច្ចគីតា សុវាទិតា;
ទិព្យា សទ្ធា និច្ឆរន្តិ, សវនីយា មនោរមា។

៥៤៧.

“នាហំ ឯវំគតំ ជាតុ, ឯវំសុរុចិរំ បុរេ;
សទ្ធិំ សមភិជាធាមិ, ទិដ្ឋំ វា យទិ វា សុតំ។

៥៤៨.

“វិទ្យុ ហិ មំ វិទ្យុតិ ស្វត ទិស្វា, បុត្តាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ;
អយំ នុ មច្ឆា កិមកាសិ សាដុំ, យោ មោទតិ សគ្គបត្តាវិមាណេ។

៥៤៩.

“តស្ស បុដ្ឋាវិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចាកំ បុញ្ញកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៥៥០.

“ពោរណាសិយំ គហបតិ, ឯស ទានបតី អហុ;
អារាមេ ឧទទានេ ច, បចា សង្គមនានិ ច;
អរហន្តេ សីតិភូតេ, សក្កច្ចំ បដិចាទយិ។

៥៥១.

“ចីវរំ បិណ្ឌាចាតញ្ចា, បច្ចយំ សយនាសនំ;
អនាសិ ឧដុភូតេសុ, វិប្បសន្នេន ចេតសា។

៥៥២.

“ចាតុទ្ទសី បញ្ចទសី, យា ច បក្ខស្ស អដ្ឋមិ;
ចាជិហារិយបក្ខញ្ចា, អដ្ឋសុសមាគតំ។

៥៥៣.

“ឧចាសថំ ឧបវសី, សទា សីលេសុ សំរុតោ;
សំយមា សំរិភាគា ច, សោវិមាណស្មិ មោទតិ”តិ។

អថស្ស បុរតោ វថំ បេសេត្វា ពាលស្សិយសន្និកំ កនករិមាណំ ទស្សេត្វា
តត្ថ និវាសិនោ ទេវបុត្តស្ស សម្បត្តិ បុដ្ឋា អាចិត្តិ។

៥៥៤.

“យថា ឧទយមាធិន្ទ្រា, ហោតិ លោហិតកោ មហា;
តជ្ជបមំ ឥទំ ព្យម្ពំ, ជាតរូបស្ស និម្មិតំ។

៥៥៥.

“វិត្តិ ហិ មំ វិន្ទតិ សូត ទិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ;
អយំ នុ មន្ទ្រា កិមកាសិ សាដុំ, យោ មោទតិ សគ្គបត្តោវិមាណេ។

៥៥៦.

“តស្ស បុដ្ឋោ វិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចាកំ បុញ្ញកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៥៥៧.

“សាវត្ថិយំ គហបតិ, ឯស ធានបតិ អហុ;
អារាមេ ឧទទានេ ច, បចា សង្កមនានិ ច;
អរហន្តេ សីតិភូតេ, សក្កច្ចំ បដិចាទយិ។

៥៥៨.

“ចីវរំ បិណ្ឌាចាតញ្ច, បច្ឆយំ សយនាសនំ;
អនាសិ ឧដុក្ខតេសុ, វិប្បសន្នេន ចេតសា។

៥៥៩.

“ចាតុទ្ទសី បញ្ចទសី, យា ច បក្ខស្ស អដ្ឋមិ;
ចាជិហារិយបក្ខញ្ច, អដ្ឋង្គសុសមាគតំ។

៥៦០.

“ឧបាសថំ ឧបវសី, សទា សីលេសុ សំរុតោ;
សំយមា សំវិភាគា ច, សោវិមានស្មិ មោទតី”តិ។

តត្ថ ឧទយមាធិធ្វាតិ ឧគ្គច្ឆន្តោ អាធិធ្វា។ សាវត្ថិយន្តិ កស្សបពុទ្ធកាលេ
សាវត្ថិនគរេ ឯកោ គហបតិ ធានបតិ អហោសិ។ សោ ឯតានិ បុញ្ញានិ កត្វា
ឥមំ សម្មត្ថិ បត្តោតិ។

ឯវំ តេន ឥមេសំ អជ្ឈន្តំ វិមានានំ កថិតកាលេ សក្កោ ទេវរាជា “មាតលិ,
អតិរិយ ចិរាយតី”តិ អបរម្មិ ជវនទេវបុត្តំ បេសេសិ។ សោ វេគេន គន្ធា
អាហេចេសិ។ សោ តស្ស វចនំ សុត្វា “ន សក្កោ ឥធានិ ចិរាយិតុ”ន្តិ ចត្វសុ
ធិសាសុ ឯកប្បហារេនេវ ពហូនិ វិមានានិ ទស្សេសិ។ រញ្ញោ ច តត្ថ សម្មត្ថិ
អនុកវន្តានំ ទេវបុត្តានំ កតកម្មំ បុដ្ឋោ អាចិត្តិ។

៥៦០.

“វេហាយសាមេ ពហុកា, ជាតរូបស្ស និម្មិតា;
ទទុល្លមាធា អាភេន្តិ, វិជ្ជវត្ថយនន្តរេ។

៥៦២.

“វិត្ថិ ហិ មំ វិន្ទតិ សូត ធិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលិ ទេវសារថិ;
ឥមេ នុ មច្ឆា កិមកំសុ សាជំ, យេ មោទរេ សគ្គបត្តាវិមាទេ។

៥៦៣.

“តស្ស បុដ្ឋោ វិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចាកំ បុញ្ញកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៥៦៤.

“សុទ្ធាយ សុនិវិជ្ជាយ, សទ្ធម្មេ សុប្បវេទិតេ;
អកំសុ សត្តំ វេចនំ, សម្មាសម្ពុទ្ធសាសនេ;
តេសំ ឯតានិ ឋានានិ, យានិ វុំ រាជ បស្សសី” តិ។

តត្ថ វេហាយសាមេតិ វេហាយសា ឥមេ អាគាសេយេវ សណ្ឌិតា។
អាគាសជ្ជកវិមាណា ឥមេតិ វេទិតិ។ វិជ្ជវត្ថុយនន្តវេតិ យនវលាហកន្តវេ
ជលមាណាវិជ្ជវិយ។ សុនិវិជ្ជាយាតិ មគ្គេន អាគតត្តា សុប្បតិដ្ឋិតាយ។ ឥទំ វុំត្ថំ
ហោតិ - មហារាជ, ឯតេ បុរេ និយ្យានិកេ កស្សបពុទ្ធសាសនេ បព្ពជិត្វា
បរិសុទ្ធសីលា សមណធម្មំ ករោន្តា សោតាបត្តិជលំ សច្ចិកត្វា អរហត្តំ
និព្ពត្តេតុំ អសក្កោន្តា តតោ បុតា ឥមេសុ កនកវិមាណេសុ ឧប្បន្នា។ ឯតេសំ
កស្សបពុទ្ធសាវកានំ តានិ ឋានានិ, យានិ វុំ, មហារាជ, បស្សសី តិ។

ឯវេមស្ស អាគាសជ្ជកវិមាណានិ ទស្សេត្វា សក្កស្ស សន្តិកំ គមនត្ថាយ
ឧស្សហំ ករោន្តា អាហា -

៥៦៥.

“វិទិតានិ តេ មហារាជ, អាវាសំ ចាបកម្មិនំ;
អថោ កល្យាណកម្មានំ, ឋានានិ វិទិតានិ តេ;
ឧយ្យាហិ ទានិ រាជីសិ, ទេវរាជស្ស សន្តិកេ” តិ។

តត្ថ អាវាសន្តិ មហារាជ, តយា បឋមមេវ នេរយិកានំ អាវាសំ ទិស្វា
ចាបកម្មានំ ឋានានិ វិទិតានិ, ឥទានិ បន អាគាសជ្ជកវិមាណានិ បស្សន្តេន
អថោ កល្យាណកម្មានំ ឋានានិ វិទិតានិ, ឥទានិ ទេវរាជស្ស សន្តិកេ សម្បត្តិ
ទដ្ឋំ ឧយ្យាហិ គន្ធាហី តិ។

ឯវត្តា បនវត្តា បុរេតា រថំ បេសេត្វា សំនេរំ បរិវារេត្វា បិតេ សត្ត
បរិភណ្ឌាបត្តតេ ធនេស្សសិ។ តេ ធិស្វា រញ្ញា មាតលិស្ស បុដ្ឋការំ អាវិករោត្តោ
សត្តា អាហា -

៥៦៦.

“សហស្សយុត្តំ ហយវាហី, ធិត្តយានមធិដ្ឋិតោ;
យាយមាតោ មហារាជា, អន្តា សីទន្តវេ នគេ;
ធិស្វាឆាមន្តយី សូតំ, ឥមេ កេ ឆាម បត្តតា”តិ។

តត្ថ ហយវាហិន្តិ ហយេហិ វាហិយមាណំ។ ធិត្តយានមធិដ្ឋិតោតិ ធិត្តយានេ
បិតោ ហុត្វា។ អន្តាតិ អន្តស។ សីទន្តវេតិ សីធាមហាសមុទ្ទស្ស អន្តវេ។ តស្មី
កិរ មហាសមុទ្ទេ ឧទកំ សុខុមំ, មោរបិញ្ញមត្តម្បិ បក្ខិត្តំ បតិជ្ជាតុំ ន សក្កោតិ
សីទតេវ, តស្មា សោ “សីធាមហាសមុទ្ទោ”តិ វុច្ចតិ។ តស្ស អន្តវេ។ នគេតិ
បត្តតេ។ កេ ឆាមាតិ កេ ឆាម ឆាមេន ឥមេ បត្តតាតិ។

ឯវំ ធិមិរញ្ញា បុដ្ឋោ មាតលិ នេវបុត្តោ អាហា -

៥៦៨.

“សុទស្សនោ ករវីកោ, ឦសធរោ យុគន្ទរោ;
នេមិន្ទរោ វិនតកោ, អស្សកល្លោកា គិរី ព្រហា។

៥៦៩.

“ឯតេ សីទន្តវេ នគា, អនុបុត្តសមុគ្គតា;
មហារាជានមាវាសា, យានិ ភូ រាជ បស្សសី”តិ។

តត្ថ សុទ្ធស្សនោតិ អយំ, មហារាជ, ឯតេសំ សព្ពពាហិរោ សុទ្ធស្សនោ
បព្ពតោ នាម, តទនន្តរេ ករីរិកោ នាម, សោ សុទ្ធស្សនតោ ឧច្ចតរោ។ ឧតិទ្ទម្មី
បនតេសំ អន្តរេ ឯកោបិ សីទន្តរមហាសមុទ្ធោ។ ករីរិកស្ស អន្តរេ វ្យាសធរោ
នាម, សោ ករីរិកតោ ឧច្ចតរោ។ តេសម្មី អន្តរេ ឯកោ សីទន្តរមហាសមុទ្ធោ។
វ្យាសធរស្ស អន្តរេ យុគន្ទរោ នាម, សោ វ្យាសធរតោ ឧច្ចតរោ។ តេសម្មី
អន្តរេ ឯកោ សីទន្តរមហាសមុទ្ធោ។ យុគន្ទរស្ស អន្តរេ នេមិន្ទរោ នាម, សោ
យុគន្ទរតោ ឧច្ចតរោ។ តេសម្មី អន្តរេ ឯកោ សីទន្តរមហាសមុទ្ធោ។
នេមិន្ទរស្ស អន្តរេ វិនតកោ នាម, សោ នេមិន្ទរតោ ឧច្ចតរោ។ តេសម្មី អន្តរេ
ឯកោ សីទន្តរមហាសមុទ្ធោ។ វិនតកស្ស អន្តរេ អស្សកណ្ណោ នាម, សោ
វិនតកតោ ឧច្ចតរោ។ តេសម្មី អន្តរេ ឯកោ សីទន្តរមហាសមុទ្ធោ។
អនុបុព្វសមុគ្គតាតិ ឯតេ សីទន្តរមហាសមុទ្ធេ សត្ត បព្ពតា អនុបដិចាជិយា
សមុគ្គតា សោចានសទិសា ហុត្វា បិតា។ យាជិតិ យេ ភូ, មហារាជ, ឥមេ
បព្ពតេ បស្សសិ, ឯតេ ចតុល្លាំ មហារាជានំ អាវាសាតិ។

ឯវមស្ស បាតុមហារាជិកនេវលោកំ ទស្សេត្វា បុរតោ រជំ បេសេត្វា
តាវតីសភវនស្ស ចិត្តក្ខេជន្ទារកោដ្ឋកំ បរិវារេត្វា បិតា ឥន្ទបដិមា ទស្សេសិ។
តំ ទិស្វា រាជា បុត្តិ, ឥតរោបិស្ស ព្យាកាសិ។

៥៧០.

“អនេករូបំ រុចិរំ, នាណចិត្រំ បកាសតិ;
អាកិណ្ណំ ឥន្ទសទិសេហិ, ព្យគ្យោហវ សុរក្ខិតំ។

៥៧១.

“វិត្តិ ហិ មំ វិន្ទតិ ស្វត ទិស្វា, បុត្តាមិ តំ មាតលិ នេវសារថិ;
ឥមំ នុទ្ធារំ កិមភញ្ញមាហុ, មនោរមំ ទិស្សតិ ទ្វរតោវ។

៥៧២.

“តស្ស បុដ្ឋោវិយាកាសិ, មាតលិ ទេវសារថិ;
វិចាកំ បុញ្ញកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៥៧៣.

“ចិត្រក្ខជាតិ យំ អាហុ, ទេវរាជបវេសនំ;
សុទស្សនស្ស គិរិនោ, ធូរញ្ជោតំ បកាសតិ។

៥៧៤.

“អនេក្ខបំ រុចិរំ, នាណចិត្រំ បកាសតិ;
អាកិណ្ណំ ឥន្ទសទិសេហិ, ព្យគ្យោហវ សុរក្ខិតំ;
បរិសេតេន រាជីសិ, អរជំ ភូមិមក្កមា”តិ។

តត្ថ អនេក្ខបន្តិ អនេកជាតិកំ។ នាណចិត្រន្តិ នាណាតនចិត្រំ។
បកាសតីតិ កី នាម ឯតំ បញ្ញាយតិ។ អាកិណ្ណន្តិ សម្បវបុណ្ណំ។ ព្យគ្យោហវ
សុរក្ខិតន្តិ យថា នាម ព្យគ្យហិ វា សីហេហិ វា មហាវនំ, ឯវំ ឥន្ទសទិសេហេវ
សុរក្ខិតំ។ តាសញ្ច បន ឥន្ទបដិមាទំ អារក្ខណត្ថាយ វេចិតតាវោ
ឯកកនិចាតេ កុលាវកជាតកេ (ជា. ១.១.៣១) រុត្តនយេន គហេតញ្ចោ។
កីមភញ្ញមាហូតិ កិណ្ឌមំ វេទន្តិ។ បវេសនន្តិ និក្ខមនប្បវេសនត្ថាយ និម្មិតំ។
សុទស្សនស្សតិ សោភនទស្សនស្ស សិនេរុគិរិនោ។ ធូរំ ហេតន្តិ ឯតំ
សិនេរុមត្តកេ បតិដ្ឋិតស្ស ទសសហស្សយោជនិកស្ស ទេវនគរស្ស ធូរំ
បកាសតិ, ធូរកោដ្ឋកោ បញ្ញាយតីតិ អត្តោ។ បរិសេតេនាតិ ឯតេន ធូរេន
ទេវនគរំ បរិស។ អរជំ ភូមិមក្កមាតិ អរជំ សុវណ្ណរាជតមណីមយំ
នាណបុប្ផហិ សមាកិណ្ណំ ទិព្វភូមី ទិព្វយានេន អក្កម, មហារាជាតិ។

ឯវញ្ច បនវត្វា មាតលី រាជានំ ទេវនគរំ បវេសេសិ។ តេន វុត្តំ -

៥៧៥.

“សហស្សយុត្តំ ហាយវាហី, ទិព្វយានមធិដ្ឋិតោ;
យាយមាឆោ មហារាជា, អន្តា ទេវសភំ ឥទ”ន្តិ។

សោ ទិព្វយានេ បិតោវ គច្ឆន្តោ សុធម្មា ទេវសភំ ទិស្វា មាតលី បុច្ឆិ,
សោ បិស្ស អាចិត្តិ។

៥៧៦.

“យថា សរទេ អាកាសេ, នីលោភាសោ បទិស្សតិ;
តដ្ឋបមំ ឥទំ ព្យម្ពំ, វេឡុរិយាសុ និម្មិតំ។

៥៧៧.

“វិត្តិ ហិ មំ វិន្ទតិ សូត ទិស្វា, បុច្ឆាមិ តំ មាតលី ទេវសារថិ;
ឥមំ នុ ព្យម្ពំ កិមភញ្ញមាហុ, មនោរមំ ទិស្សតិ ទូរតោវ។

៥៧៨.

“តស្ស បុដ្ឋោ វិយាកាសិ, មាតលី ទេវសារថិ;
វិចាកំ បុញ្ញកម្មានំ, ជានំ អក្ខាសិជានតោ។

៥៧៩.

“សុធម្មា’ ឥតិ យំ អាហុ, បស្សេសា ទិស្សតេ សភា;
វេឡុរិយារុចិរា ចិត្រា, ធារយន្តិ សុនិម្មិតា។

៥៨០.

“អដ្ឋសា សុកតា ចម្កា, សព្វេ វេឡុរិយាមយា;

យត្ត ទេវា តាវតីសា, សព្វេ ឥន្ទបុរោហិតា។

៥៨០.

“អត្ថំ ទេវមនុស្សានំ, ចិន្តយន្តា សមច្ឆរេ;
បរិសេតេន រាជីសិ, ទេវានំ អនុមោទនន្តិ។

តត្ថ ឥន្ទនិ ជិតាតមត្ថំ, ទេវសកំ អន្ទសាតិ អត្ថោ។ បស្សេសាតិ បស្ស
ឯសា។ វេទ្យរិយា រុចិរាតិ រុចិរវេទ្យរិយា។ ចិត្រាតិ នាធារតនិវចិត្រា។
ធារយន្តិតិ ឥមំ សកំ ឯតេ អជ្ឈំសាទិកេនា សុកតា ជម្ពា ធារយន្តិ។
ឥន្ទបុរោហិតាតិ ឥន្ទំ បុរោហិតំ បុរោហិតំ កត្វា បរិវារេត្វា បិតា ទេវមនុស្សានំ
អត្ថំ ចិន្តយន្តា អច្ឆន្តិ។ បរិសេតេនាតិ ឥមំនា មគ្គេន យត្ត ទេវា អញ្ញមញ្ញំ
អនុមោទន្តា អច្ឆន្តិ, តំ ហំនំ ទេវានំ អនុមោទនំ បរិស។

ទេវាបិ ខោ តស្សកមនមគ្គំ ឡិលោកេន្តាវ និសីធិសុ។ តេ “រាជា អាគតោ” តិ
សុត្វា ទិព្ភកន្ទវាសបុប្ផហត្ថា យាវ ចិត្តកូជទ្វារកោដ្ឋកា បដិមគ្គំ គត្វា
មហាសត្តំ ទិព្ភកន្ទមាលាធិហិ បូជយន្តា សុធម្មាទេវសកំ អានយីសុ។ រាជា រថា
ឡិតិវត្វា ទេវសកំ ចារិសិ។ ទេវា អាសនេន និមន្តយីសុ។ សក្កោបិ អាសនេន ចេវ
កាមេហិ ច និមន្តេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៥៨២.

“តំ ទេវា បដិទន្ធិសុ, ទិស្វា រាជានមាគតំ;
ស្វាគតំ តេ មហារាជ, អថោ តេ អនុរាគតំ;
និសីទ ទានិ រាជីសិ, ទេវរាជស្ស សន្តិកេ។

៥៨៣.

“សក្កោបិ បដិទន្ធិត្ថ, វេទេហំ មិចិលគ្គហំ;

និមន្តយិត្ត កាមេហិ, អាសនេន ច វាសវោ។

៥៨៤.

“សាធុ ខោសិ អនុប្បត្តោ, អាវាសំ វសវត្ថិនំ;
វស ទេវេសុ រាជីសិ, សត្តកាមសមិទ្ធិសុ;
តាវតីសេសុ ទេវេសុ, ភុញ្ញ កាមេ អមាណុសេ” តិ។

តត្ថ បដិនន្ទិស្វតិ សម្បយាយីសុ, ហដ្ឋតុជ្ជាវ ហុត្វា សម្បជីដ្ឋីសុ។
សត្តកាមសមិទ្ធិស្វតិ សព្ពេសំ កាមាណំ សមិទ្ធិយុត្តសុ។

ឯវំ សក្កេន ធិត្តកាមេហិ ចេវ អាសនេន ច និមន្តិតោ រាជា បដិត្តិបន្តោ
អាហា -

៥៨៥.

“យថា យាចិតកំ យានំ, យថា យាចិតកំ ធនំ;
ឯវំ សម្បទមេវេតំ, យំ បរតោ ទានបច្ចយា។

៥៨៦.

“ន ចាហាមេតមិច្ឆាមិ, យំ បរតោ ទានបច្ចយា;
សយំកតានិ បុញ្ញានិ, តំ មេ អាវេណីកំ ធនំ។

៥៨៧.

“សោហំ គន្ធា មនុស្សេសុ, កាហាមិ កុសលំ ពហុំ;
ទានេន សមចរិយាយ, សំយមេន ទមេន ច;
យំ កត្វា សុខិតោ ហោតិ, ន ច បច្ឆានុតប្បតី” តិ។

តត្ថ យំ បរតោ ទានបច្ចយាតិ យំ បរតោ តស្ស បរស្ស ទានបច្ចយា តេន
ទិន្នត្តាលព្ពតិ, តំ យាចិតកកសទិសំ ហោតិ, តស្មា នាហំ ឯតំ ឥច្ឆាមិ។
សយំកតានីតិ យានិ បន មយា អត្តនា កតានិ បុញ្ញានិ, តមេវ មម បរេហិ
អសាធារណត្តា អាវេណីកំ ធនំ អនុភាមិយធនំ។ សមចរិយាយាតិ ភីហិ
ធូរេហិ សមចរិយាយ។ សំយមេនាតិ សីលរក្ខណេន។ ទមេនាតិ
ត្រ័យទមេន។

ឯវំ មហាសត្តោ ទេវានំ មជ្ជរសទ្ធន ធម្មំ ទេសេសិ។ ធម្មំ ទេសេន្តោយេវ
មនុស្សកណ្តាយ សត្ត ទិវសានិ វេត្វា ទេវគណំ កោសេត្វា ទេវគណមជ្ឈេ
បិតោវ មាតលីស្ស គុណំ កថេន្តោ អាហា -

៥៨៨.

“ពហូបកាពោ នោ ភរំ, មាតលី ទេវសារថិ;
យោ មេ កល្យាណកម្មានំ, ចាចានំ បដិទស្សយី” តិ។

តត្ថ យោ មេ កល្យាណកម្មានំ, ចាចានំ បដិទស្សយីតិ យោ ឯស មយ្ហំ
កល្យាណកម្មានំ ទេវានព្វា វាជានិ ចាបកម្មានំ នេយិ កានព្វា ចាចានិ វាជានិ
ទស្សេសីតិ អត្តោ។

សគ្គកណ្តំ និដ្ឋិតំ។

អថ រាជា សក្កំ អាមន្តេត្វា “ឥច្ឆាមហំ, មហារាជ, មនុស្សលោកំ គន្ល” តិ
អាហា។ សក្កោ “តេន ហិ, សម្ម មាតលី, និមិរាជានំ តត្ថេវ មិចីលំ នេហី” តិ
អាហា។ សោ “សាច្ច” តិ សម្បជិច្ឆិត្វា រថំ ឧបជ្ឈាបេសិ។ រាជា ទេវគណេហិ សទ្ធិ
សម្មោទិត្វា ទេវេ និវត្តាបេត្វា រថំ អភិរុហិ។ មាតលី រថំ បេសេន្តោ
ចាចីនទិសាភាគេន មិចីលំ ចាបុណី។ មហារាជេនា ទិព្វរថំ ទិស្វា “រាជា នោ

អាគតោ"តិ បមុទិតោ អហោសិ។ មាតលិ មិចិលំ បទត្តិណំ កត្វា តស្មីយេវ
សីហបញ្ញវេ មហាសត្តំ ឌីតាវេត្វា "គច្ឆាមហំ, មហារាជា"តិ អាបុច្ឆិត្វា
សកជ្ជានមេវ គតោ។ មហាជនោបិ រាជានំ បរិវាវេត្វា "កិទិសោ, ទេវ,
ទេវលោកោ"តិ បុច្ឆិ។ រាជា ទេវតានញ្ច សក្កស្ស ច ទេវវញ្ញោ សម្មត្ថី វុណ្ណាត្វា
"តុម្កេបិ ទានាធិនិ បុញ្ញានិ ករោថ, វេ តស្មី ទេវលោកេ និព្ពត្តិស្សថា"តិ
មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេសិ។

សោ អបរគាកេ កប្បកេន បលិតស្ស ជាតកាវេ អាហេយិតេ បលិតំ
សុវុណ្ណាសណ្ឋាសេន ឧទ្ធកាបេត្វា ហត្ថេ ឋបេត្វា កប្បកស្ស កាមវំ ទត្វា
បព្ពជិតុកាមោ ហុត្វា បុត្តស្ស វជ្ជំ បជិច្ឆាបេសិ។ តេន ច "កស្មា, ទេវ,
បព្ពជិស្សសី"តិ វុត្ថេ -

"ឧត្តមង្គ្រុហា មយ្ហំ, ឥមេ ជាតា វុយោហារ;
ចាហុក្ខតា ទេវទូតា, បព្ពជ្ជាសមយោ មមា"តិ។ -

កាថំ វត្វា បុរិមរាជានោវិយ បព្ពជិត្វា តស្មីយេវ អម្ពវនេវិហារន្តោ ចត្តារោ
ព្រហ្មវិហារេ ភាវេត្វា ព្រហ្មលោកូបកោ អហោសិ។ តស្មេវំ បព្ពជិតការំ
អារិករោន្តោ សត្តា ឌីសានកាថមាហា -

៥៨៩.

"ឥទំ វត្វា និមិរាជា, វេទេហោ មិចិលគ្គហោ;
បុប្ផយញ្ញំ យជិត្វាន, សំយមំ អជ្ឈទាគមី"តិ។

តត្ថ ឥទំ វត្វាតិ "ឧត្តមង្គ្រុហា មយ្ហំ"ន្តិ ឥមំ កាថំ វត្វា។ បុប្ផយញ្ញំ
យជិត្វានាតិ មហាទានំ ទត្វា។ សំយមំ អជ្ឈទាគមីតិ សីលសំយមំ ឧបគតោ។

បុត្តោ បនស្ស កាឡារជនកោ នាម តំ វំសំ ឧបច្ឆិន្ទិ។

សត្តា ឥមំ ធម្មនេសនំ អាហរិទ្ធា “ន, ភិក្ខុវេ, ឥនានេវ, បុព្វេបិ តថាគតោ
មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តោយេវា” តិ វុត្ថា ជាតកំ សមោធានេសិ “តនា សក្កោ
អនុវុទ្ធោ អហោសិ, មាតលិ អានន្នោ, ចតុរាសីតិ ខត្តិយសហស្សានិ ពុទ្ធបរិសា,
និមិរាជា បន អហាមេវ សម្មាសម្ពុទ្ធោ អហោសិ” ត្ថិ។

និមិជាតកវណ្ណានា ចតុត្ថា។

[៥៤២] ៥. ឧមន្តជាតកវណ្ណានា

បញ្ចាលោ សត្តសេនាយាតិ ឥនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ បញ្ញាចារមី អារត្ត
កថេសិ។ ឯកទិវសញ្ញា ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ សន្និសិន្នា តថាគតស្ស បញ្ញាចារមី
វណ្ណាយន្តា និសីទីសុ “មហាបញ្ញោ, អារុសោ, តថាគតោ បុព្វបញ្ញោ គម្ពីរបញ្ញោ
ហាសបញ្ញោ ជវនបញ្ញោ តិក្ខុបញ្ញោ និព្វេធិកបញ្ញោ បរប្បវាទមន្តោ,
អត្ថនោ បញ្ញានុភាវេន កូដនន្តាទយោ ព្រាហ្មណោ, សភិយាទយោ បរិព្វាជកេ,
អន្តរិមាលាទយោ ចោរេ, អាឡវកាទយោ យក្ខេ, សក្កាទយោ ទេវេ,
ពាកាទយោ ព្រាហ្មនោ ច ទមេត្វា និព្វិសេវនេ អកាសិ, ពហុជនកាយេ បព្វជ្ជំ
ទត្វា មគ្គជលេសុ បតិជ្ជាបេសិ, វេ មហាបញ្ញោ, អារុសោ, សត្តា” តិ។ សត្តា
អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ សន្និសិន្នា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ
នាមា” តិ វុត្ថេ “ន, ភិក្ខុវេ, តថាគតោ ឥនានេវ បញ្ញាវា, អតីតេបិ អបរិបក្កេ
ញាលោ ពោធិញ្ញាលាត្ថាយ ចរិយំ ចរន្តោបិ បញ្ញាវាយេវា” តិ វុត្ថា តេហិ
យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ វិទេហារដ្ឋេ មិចិលាយំ វេទេហោ នាម រាជា រដ្ឋំ កាវេសិ។ តស្ស
អត្ថធម្មានុសាសកា ចត្តារោ បណ្ឌិតា អហោសុំ សេនកោ, បុក្កសោ, កាមិន្នោ,

ទេវីឆ្មោ ចាតិ។ តទា រាជា ពោធិសត្តស្ស បដិសន្ធិគ្គហធានីវសេ បច្ឆុសកាលេ
ឯវរុបំ សុបិណំ អន្តស - រាជង្គណោ ចតុសុ កោណេសុ ចត្តារោ អគ្គិក្ខន្ធា
មហាទាការប្បមាណា ឧដ្ឋាយ បដ្ឋលន្តិ។ តេសំ មជ្ឈេ ខន្ធជាបនកប្បមាណោ
អគ្គិក្ខន្ធា ឧដ្ឋហិត្វា តន្ត្រីណាញោ ចត្តារោ អគ្គិក្ខន្ធា អតិក្ខមិត្វា យាវ
ព្រហ្មលោកា ឧដ្ឋាយ សកលចក្កវាជ្ឈំ ឱភាសេត្វា បិតោ, ភូមិយំ បតិតោ
សាសបតីជមត្តម្យិ បញ្ញាយតិ។ តំ សនេវកា លោកា សមារកា សព្វហ្មកា
គន្ធមាលាធិហិ បូជេន្តិ, មហាជនោ ជាលន្តរេនេវ ចរតិ, លោមកូបមត្តម្យិ ឧណ្ហំ
ន គណ្ហាតិ។ រាជា ឥមំ សុបិណំ ទិស្វា ភីតតសិតោ ឧដ្ឋាយ “កី នុ ខោ មេ
ភវិស្សតី” តិ ចិន្តេន្តោ និសិន្នកោវ អរុណំ ឧដ្ឋាបេសិ។

ចត្តារោបិ បណ្ឌិតា ចាតោវាគន្ធា “កង្ខិ, ទេវ, សុខំ សយិត្តា” តិ សុខសេយ្យំ
បុច្ឆិសុ។ សោ “កុតោ មេ សុខសេយ្យំ លទ្ធ” តិ វត្វា “ឯវរុចោ មេ សុបិណោ
ទិដ្ឋោ” តិ សត្តំ កថេសិ។ អថ នំ សេនកបណ្ឌិតោ “មា ភាយិ, មហារាជ,
មជ្ឈលសុបិណោ ឯស, វុទ្ធិ វោ ភវិស្សតី” តិ វត្វា “កី ការណា អាចរិយា” តិ វុត្ត
“មហារាជ, អម្ពេ ចត្តារោ បណ្ឌិតោ អភិភវិត្វា អញ្ញោ វោ បញ្ចមោ បណ្ឌិតោ
ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, មយញ្ញោ ចត្តារោ បណ្ឌិតា ចត្តារោ អគ្គិក្ខន្ធាវិយ, តេសំ មជ្ឈេ
ឧប្បន្នោ អគ្គិក្ខន្ធាវិយ អញ្ញោ បញ្ចមោ បណ្ឌិតោ ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, សោ សនេវកេ
លោកេ អសទិសោ ភវិស្សតី” តិ វត្វា “ឥទានិ បនេស កុហិ” តិ វុត្ត “មហារាជ,
អជ្ឈ តស្ស បដិសន្ធិគ្គហធានី វា មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមនេន វា ភវិតព្ព” តិ
អត្តនោ សិប្បពលេន ទិព្ពចក្ខុនា ទិដ្ឋោវិយ ព្យាកាសិ។ រាជាបិ តតោ បដ្ឋាយ តំ
វចនំ អនុស្សរិ។

មិច្ឆិលាយំ បន ចតុសុ ទ្វារេសុ ចាបីនយវមជ្ឈកោ, ទក្ខិណយវមជ្ឈកោ,
បច្ឆិមយវមជ្ឈកោ, ឧត្តរយវមជ្ឈកោតិ ចត្តារោ គាមា អហេសុ។ តេសុ

ចាចីនយវមជ្ឈកេ សិរិវឌ្ឍនោ នាម សេដ្ឋី បដិវសតិ, សុមនទេវី នាមស្ស ភរិយា
អហោសិ។ មហាសត្តោ តំ ទិវសំ រញ្ញា សុបិនស្ស ទិដ្ឋវេលាយ
តាវតីសភវនតោ ចរិត្វា តស្ស កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធិ គណ្ហិ។ តស្មីយេវ កាលេ
អបរេបិ ទេវបុត្តសហស្ស តាវតីសភវនតោ ចរិត្វា តស្មីយេវ គាមេ
សេដ្ឋានុសេដ្ឋិនំ កុលេសុ បដិសន្ធិ គណ្ហិសុ។ សុមនទេវីបិ ទសមាសច្ចយេន
សុវណ្ណាវណ្ណំ បុត្តំ វិជាយិ។ តស្មី ខណោ សក្កោ មនុស្សលោកំ ឌីលោកេន្តោ
មហាសត្តស្ស មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមនភាវំ ព្រាត្វា “ឥមំ ពុទ្ធឫត្តំ សទេវកេ លោកេ
ចាកជំ កាតុំ វដ្តតី” តិ មហាសត្តស្ស មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខន្តក្ខណោ
អទិស្សមានកាយេន គន្ធា តស្ស ហត្ថេ ឯកំ ឌីសធយដិកំ វេបេត្វា
សកជ្ជានមេវ គតោ។ មហាសត្តោ តំ មុដ្ឋិ កត្វា គណ្ហិ។ តស្មី បន មាតុកុច្ឆិតោ
និក្ខន្តេ មាតុ អប្បមត្តកម្មិ ទុក្ខំ នាហោសិ, ធមករណតោ ឧទកមិវ សុខេន
និក្ខមិ។

សា តស្ស ហត្ថេ ឌីសធយដិកំ ទិស្វា “តាត, កី តេ លទ្ធ” ត្ថិ អាហា។ “ឌីសធំ,
អម្ពា” តិ ទិញោសធំ មាតុ ហត្ថេ វេបេសិ។ វេបេត្វា ច បន “អម្ព, ឥទំ ឌីសធំ យេន
កេនចិ អាពាធន អាពាធិកានំ ទេថា” តិ អាហា។ សា តុដ្ឋបហដ្ឋា
សិរិវឌ្ឍនសេដ្ឋិនោ អាពាចេសិ។ តស្ស បន សត្តវស្សិកោ សីសាពាធា អត្ថិ។
សោ តុដ្ឋបហដ្ឋា ហុត្វា “អយំ មាតុកុច្ឆិតោ ជាយមាធា ឌីសធំ គហេត្វា
អាគតោ, ជាតក្ខណោយេវ មាតរា សន្ធិ កថេសិ, ឯវរូបេន បុញ្ញវតា ទិន្នំ ឌីសធំ
មហានុភាវំ ភរិស្សតី” តិ ចិន្តេត្វា តំ ឌីសធំ គហេត្វា និសទាយំ យំសិត្វា ថោកំ
នលាដេ មក្ខេសិ។ តស្មី ខណោ តស្ស សត្តវស្សិកោ សីសាពាធា បទុមបត្តតោ
ឧទកំ វិយ និវត្តិត្វា គតោ។ សោ “មហានុភាវំ ឌីសធំ” ត្ថិ សោមនស្សប្បត្តោ
អហោសិ។ មហាសត្តស្ស ឌីសធំ គហេត្វា អាគតកាវោ សព្ពត្ថ ចាកដោ
ជាតោ។ យេ កេចិ អាពាធិកា, សព្វេ សេដ្ឋិស្ស គេហំ គន្ធា ឌីសធំ យាចន្តិ។

សព្វេសំ និសទាយំ ឃំសិត្វា ថោកំ គហេត្វា ឧទកេន អាឡោលេត្វា ទេតិ។
ទិព្វោសធន សរិរេ មក្ខិតមត្តេយេវ សព្វាពាធា រូបសម្មន្តិ។ សុខិតា មនុស្សា
“សិរិវឌ្ឍនសេដ្ឋិនោ គហេ ឌីសធស្ស មហាឆោ អាទុការោ” តិ វណ្ណាយន្តា
បក្កមីសុ។ មហាសត្តស្ស បន នាមគ្គហណាទិវសេ មហាសេដ្ឋិ “មម បុត្តស្ស
អយ្យកាទីនំ ន នាមេន អត្តោ អត្ថិ, ជាយមានស្ស ឌីសធំ គហេត្វា អាគតត្តា
ឌីសធនាមកោវ ហោតូ” តិ វត្វា “មហោសធកុមារោ” ត្រូវស្ស នាមមកាសិ។

ឥនព្វាស្ស អហោសិ “មម បុត្តោ មហាបុព្វោ, ន ឯកកោវ និព្វត្តិស្សតិ,
ឥមិនា សទ្ធិ ជាតទារកេហិ ភវិតត្ថ” តិ។ សោ ឌីលោកាបេន្តោ ទារកសហស្សានំ
និព្វត្តការំ សុត្វា សព្វេសម្បិ កុមារកានំ បិឡូនុនានិ ទត្វា ជាតិយោ ទាបេសិ
“បុត្តស្ស មេ ឧបជ្ជាកា ភវិស្សន្តិ” តិ។ ពោធិសត្តេន សទ្ធិយេវ តេសំ មជ្ឈលជ្ជានេ
មជ្ឈលំ កាវេសិ។ ទារកេ អលង្ករិត្វា មហាសត្តស្ស ឧបជ្ជាតុំ អាទេន្តិ។
ពោធិសត្តោ តេហិ សទ្ធិ កើឡន្តោ វឌ្ឍិត្វា សត្តវស្សិកកាលេ សុវណ្ណបដិមា
វិយ អភិរូទោ អហោសិ។ អថស្ស កាមមជ្ឈេ តេហិ សទ្ធិ កើឡន្តស្ស
ហត្ថិអស្សទីសុ អាគច្ឆន្តេសុ កើឡាមណ្ឌលំ ភិដ្ឋតិ។ វាតាតបបហរណាកាលេ
ទារកា កិលមន្តិ។ ឯកទិវសព្វា តេសំ កើឡន្តានំយេវ អកាលមេយោ ឧដ្ឋហិ។
តំ ទិស្វា នាគពលោ ពោធិសត្តោ ជារិត្វា ឯកសាលំ ចារិសិ។ ឥតវេ ទារកា
បច្ឆតោ ជារត្តា អញ្ញមញ្ញស្ស ចាទេសុ បហរិត្វា ឧបក្ខលិត្វា បតិតា
ជណ្ឌកកេទាទីនិ ចាបុណ្ណិសុ។ ពោធិសត្តាបិ “ឥមស្មី ហ្មនេ កើឡាសាលំ កាតុំ
វដ្ឋតិ, ឯវំ វាតេ វា វស្សេ វា អាតបេ វា អាគតេ ន កិលមិស្សមា” តិ បិណ្ឌត្វា តេ
ទារកេ អាហា - “សម្មា, ឥមស្មី ហ្មនេ វាតេ វា វស្សេ វា អាតបេ វា អាគតេ
ហ្មននិសដ្ឋសយនក្ខមំ ឯកំ សាលំ កាវេស្សម, ឯកេកំ កហាបណំ
អាហាវថា” តិ។ តេ តថា ករិសុ។

មហាសត្តោ មហាវង្សក៏ បក្កោសាបេត្វា “ឥមស្មី ថានេ សាលំ ករោហី” តិ
សហស្សំ អនាសិ។ សោ “សាធ្វ” តិ សម្មជិដ្ឋិត្វា សហស្សំ គហេត្វា
ខណ្ឌកណ្តាលកេ កោដ្ឋត្វា ភូមិ សមំ ការេត្វា សុត្តំ បសារេសី។ មហាសត្តោ
តស្ស សុត្តបសារណាវិជានំ អនាវាធន្តោ “អាចរិយ, ឯវំ អបសារេត្វា សាធុកំ
បសារេហី” តិ អាហា។ សាមិ, អហំ អត្ថនោ សិប្បានុរូបេន បសារេសី, ឥតោ អញ្ញំ
នជាធាមីតិ។ ឯត្ថកំ អជានន្តោ ត្វំ អម្ពាភំ ជនំ គហេត្វា សាលំ កថំ ករិស្សសិ,
អាហា, សុត្តំ បសារេត្វា តេ ទស្សមី” តិ អាហារាបេត្វា សយំ សុត្តំ បសារេសី។ តំ
វិស្សកម្មទេវបុត្តស្ស បសារិតំ វិយ អហោសិ។ តតោ វង្សក៏ អាហា “ឯវំ
បសារេតុំ សក្ខិស្សសី” តិ? “ន សក្ខិស្សមី” តិ។ “មម វិចារណាយ បន កាតុំ
សក្ខិស្សសី” តិ។ “សក្ខិស្សមិ, សាមី” តិ។ មហាសត្តោ យថា តស្សា សាលាយ
ឯកស្មី បទេសេ អនាថានំ វសនជ្ជានំ ហោតិ, ឯកស្មី អនាថានំ ឥត្ថិនំ
វិជាយនជ្ជានំ, ឯកស្មី អាគន្ធកសមណាព្រាហ្មណានំ វសនជ្ជានំ, ឯកស្មី
អាគន្ធកមនុស្សានំ វសនជ្ជានំ, ឯកស្មី អាគន្ធកវាលិជានំ ភណ្ឌាជ្ជបនជ្ជានំ
ហោតិ, តថា សញ្ញានិ ហិរានិ ពហិមុខានិ កត្វា សាលំ វិចារេសី។ តត្ថេវ
កិឡាមណ្ឌលំ, តត្ថេវ វិនិច្ឆយំ, តត្ថេវ ធម្មសកំ ការេសី។ កតិចាហេនេវ
និដ្ឋិតាយ សាលាយ ចិត្តការេ បក្កោសាបេត្វា សយំ វិចារេត្វា រមណីយំ
ចិត្តកម្មំ ការេសី។ សាលា សុធម្មាទេវសភាបជីភាគា អហោសិ។

តតោ “ន ឯត្ថកេន សាលា សោភតិ, ចោក្ខរណី បន ការេតុំ វដ្តតី” តិ
ចោក្ខរណី ខណ្ឌាបេត្វា ឥដ្ឋកវង្សក៏ បក្កោសាបេត្វា សយំ វិចារេត្វា
សហស្សវដ្តំ សតតិត្តំ ចោក្ខរណី ការេសី។ សា បញ្ចវិធបទុមសញ្ញា
នន្ទាចោក្ខរណី វិយ អហោសិ។ តស្ស តិវេ បុប្ផជលធរេ ធានារុក្ខេ រោចាបេត្វា
នន្ទនវនកប្បំ ឧយ្យានំ ការេសី។ តមេវ ច សាលំ និស្សាយ
ធម្មកសមណាព្រាហ្មណានញ្ចេវ អាគន្ធកគមិកាធិនញ្ច ទានវត្តំ បដ្ឋបេសិ។

តស៊ូ សា កិរិយា សព្វគ្គ ចាកជា អហោសិ។ ពហូ មនុស្សា ឌីសរន្តិ។
មហាសត្តោ សាលាយ និសីទិត្វា សម្បត្តសម្បត្តានំ ការណាការណំ
យុត្តាយុត្តំ កថេសិ, វិនិច្ឆយំ វេបេសិ, ពុទ្ធប្បាទកាលោវិយ អហោសិ។

វេទេហាជាបិ សត្តវស្សធូយេន “ចត្តារោ បណ្ឌិតា ‘អម្ពេ អភិកវិត្វា
បញ្ចមោ បណ្ឌិតោ ឧប្បជ្ឈិស្សតិ’ តិ មេ កថយីសុ, កត្ត សោ ឯតវហី” តិ សវិត្វា
“តស្ស វសនជ្ជានំ ជានាថា” តិ ចត្វហិ ធ្វារេហិ ចត្តារោ អមច្ឆេ បេសេសិ។
សេសធ្វារេហិ និក្ខត្តា អមច្ឆា មហាសត្តំ ន បស្សីសុ។ ចាបិនធ្វារេន និក្ខត្តោ
អមច្ឆោ បន សាលាធិនិ ទិស្វា “បណ្ឌិតេន នាម ឥមិស្សា សាលាយ ការកេន វា
ការាបកេន វា ភវិតត្ត” តិ ចិន្តេត្វា មនុស្សេ បុច្ឆិ “អយំ សាលា កតវវឿកិណ
កតា” តិ? មនុស្សា “នាយំ វឿកិណ កតា, សិវវឿនសេដ្ឋិបុត្តេន
មហោសធបណ្ឌិតេន អត្តនោ បញ្ញាពលេន វិចារេត្វា កតា” តិ វធិសុ។
“កតិវស្សោ បន បណ្ឌិតោ” តិ? “បរិបុណ្ណាសត្តវស្សោ” តិ។ អមច្ឆោ រញ្ញោ
ទិដ្ឋសុបិនទិវសតោ បដ្ឋាយ វស្សំ គណេត្វា “រញ្ញោ ទិដ្ឋសុបិនេន សមេតិ,
អយមេវ សោ បណ្ឌិតោ” តិ រញ្ញោ ទូតំ បេសេសិ “ទេវ, ចាបិនយវមជ្ឈកកាមេ
សិវវឿនសេដ្ឋិបុត្តោ មហោសធបណ្ឌិតោ នាម សត្តវស្សិកោវ សមាធា
ឯវរូបំ នាម សាលំ វិចារេសិ, ចោក្ខវណី ឧយ្យានញោ ការេសិ, ឥមំ បណ្ឌិតំ
គហេត្វា អានេមី” តិ។ រាជា តំ កថំ សុត្វាវ តុដ្ឋចិន្តោ ហុត្វា សេនកំ
បក្កោសាបេត្វា តមត្តំ អាហេចេត្វា “កី, អាចរិយ, អានេម បណ្ឌិត” តិ បុច្ឆិ។ សោ
លាភំ មច្ឆរាយត្តោ “មហារាជ, សាលាធិនំ ការាបិ តមត្តេន បណ្ឌិតោ នាម ន
ហោតិ, យោ កោចិ ឯតានិ ការេតិ, អប្បមត្តកំ ឯត” តិ អាហា។ សោ តស្ស កថំ
សុត្វា “ភវិតត្តមេត្ត ការណេនា” តិ តុណ្ហិ ហុត្វា “តត្ថេវ វសន្តោ បណ្ឌិតំ
វីមសត្វ” តិ អមច្ឆស្ស ទូតំ បដិបេសេសិ។ តំ សុត្វា អមច្ឆោ តត្ថេវ វសន្តោ
បណ្ឌិតំ វីមសិ។

សត្វទានកបញ្ញោ

តត្រិទំរីមំសនុទ្ធានំ -

“មំសំ គោណោ គន្ថិ សុត្ថំ, បុត្តោ គោតោ រថេន ច;
ធន្លោ សីសំ អហី ចេវ, កុក្កុដោ មណីវិជាយនំ;
ឌីទនំ វាលុកញ្ចាបិ, តទ្ធាកុយ្យានំ គប្បតោ មណី” តិ។

តត្ថ មំសន្ថិ ឯកទិវសំ ពោធិសត្ថ កើឡាមណ្ឌលំ គប្បន្តេ ឯកោ សេនោ
ស្វនជលកតោ មំសបេសី គហេត្វា អាគាសំ បក្ខន្ធិ។ តំ ទិស្វា ទានកា
“មំសបេសី ធម្មាបេស្សមា” តិ សេនំ អនុពន្ធិសុ។ សេនោ ឥតោ ចិតោ ច ធាវតិ។
តេ ឧទ្ធំ ឌីលោកេត្វា តស្ស បច្ឆតោ បច្ឆតោ គប្បន្តា ចាសាណាធិសុ ឧបក្ខលិត្វា
កិលមន្តិ។ អថ នេ បណ្ឌិតោ អាហា “ធម្មាបេស្សមិ ន” ន្តិ។ “ធម្មាបេហិ សាមី” តិ។
“តេន ហិ បស្សថា” តិ សោ ឧទ្ធំ អនោលោកេត្វាវ វាតវេតេន ធាវិត្វា សេនស្ស
ឆាយំ អក្កមិត្វា ចាណី បហវិត្វា មហារវំ រិ។ តស្ស តេជេន សោសន្តោ
សេនស្ស កុច្ឆិយំ វិនិវិជ្ជិត្វា និច្ឆារិតោ វិយ អហោសិ។ សោភិតោ មំសំ ធម្មេសិ។
មហាសត្តោ ធម្មិតការំ ញត្វា ឆាយំ ឌីលោកេត្តោវ ភូមិយំ បតិតុំ អធិត្វា
អាគាសេយេវ សម្មជិច្ឆិ។ តំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា មហាជនោ ននន្តោវ គ្គន្តោ
អន្តោជន្តោ មហាសទ្ធិ អកាសិ។ អមច្ឆោ តំ បវត្តិ ញត្វា រញ្ញោ ទូតំ បេសេសិ
“បណ្ឌិតោ ឥមិនា ឧចាយេន មំសបេសី ធម្មាបេសិ, ឥទំ ទេវោ ជាធាតុ” តិ។ តំ
សុត្វា រាជា សេនកំ បុច្ឆិ “កី, សេនក, អានេម បណ្ឌិត” ន្តិ? សោ ចិន្តេសិ “តស្ស
ឥធាគតកាលតោ បជ្ជាយ មយំ និប្បតា ភវិស្សម, អត្ថិការម្បិ នោ រាជា ន
ជាទិស្សតិ, ន តំ អានេតុំ វដ្តតី” តិ។ សោ ពលវលាភមច្ឆរិយតាយ “មហារាជ,
ឯត្ថកេន បណ្ឌិតោ នាម ន ហោតិ, អប្បមត្តកំ កិត្យិ ឯត” ន្តិ អាហា។ រាជា
មជ្ឈត្តោវ ហុត្វា “តត្ថេវ នំរីមំសត្វ” តិ បុន បេសេសិ។

គោណាតិ ឯកោ ចាចីនយវមជ្ឈកកាមវាសី បុរិសោ “វស្សេ បតិទេ
កសិស្សមី” តិ កាមន្តរតោ គោណា កិណ្ឌិត្វា អានេត្វា គេហេ វសាបេត្វា
បុនទិវសេ គោចរត្ថាយ តិណាភូមី អានេត្វា គោណាបិដ្ឋេនិសិដ្ឋោ កិលន្តរូហោ
ឌីតវិត្វា រុក្ខមូលេ និបន្នោវ និទ្ធី ឌីក្កមិ។ តស្មី ខណោ ឯកោ ចោរោ គោណា
គហេត្វា បលាយិ។ សោ បពុជ្ឈិត្វា គោណា អបស្សន្តោ ឥតោ ចិតោ ច
ឌីលោកេត្វា គោណា គហេត្វា បលាយន្តំ ចោវ ទិស្វា វេគេន បក្ខន្ធិត្វា “កុហី
មេ គោណា នេសី” តិ អាហា។ “មម គោណា អត្តនោ ឥច្ឆិតជ្ជានំ នេមី” តិ។ តេសំ
វិវាទំ សុត្វា មហាជនោ សន្និបតិ។ បណ្ឌិតោ តេសំ សាលាឆ្វារេន គប្បន្តានំ សទ្ធី
សុត្វា ឧភោបិ បក្កោសាបេត្វា តេសំ កិរិយំ ទិស្វាវ “អយំ ចោរោ, អយំ
គោណាសាមិកោ” តិ ជានាតិ។ ជានន្តោបិ “កស្មា វិវេទថា” តិ បុច្ឆិ។
គោណាសាមិកោ អាហា - “សាមិ, ឥមេ អហំ អសុកកាមតោ អសុកស្ស នាម
ហត្ថតោ កិណ្ឌិត្វា អានេត្វា គេហេ វសាបេត្វា គោចរត្ថាយ តិណាភូមី នេសី,
តត្ថ មម បមាទំ ទិស្វា អយំ គោណា គហេត្វា បលាយិ។ ស្វាហំ ឥតោ ច
ឌីលោកេត្វា ឥមំ ទិស្វា អនុពន្ធិត្វា គណ្ហី, អសុកកាមវាសិនោ មយា ឯតេសំ
កិណ្ឌិត្វា គហិតការំ ជានន្តិ” តិ។ ចោរោ បន “មមេតេ យវជាតិកា, អយំ មុសា
ភណាតី” តិ អាហា។

អថ នេ បណ្ឌិតោ “អហំ វោ អទ្ធី ធម្មេន វិនិច្ឆ័និស្សមិ, វស្សេ មេ
វិនិច្ឆយេ” តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, សាមិ, វស្សមា” តិ វុត្ថេ “មហាជនស្ស មនំ គណ្ហិតុំ
វដ្តតី” តិ បឋមំ ចោវ បុច្ឆិ “តយា ឥមេ គោណា កី ខាធាបិតា កី ចាយិតា” តិ?
“យាគុំ ចាយិតា តិលបិដ្ឋញ្ច មាសេ ច ខាធាបិតា” តិ។ តតោ គោណាសាមិកំ
បុច្ឆិ។ សោ អាហា - “សាមិ, កុតោ មេ ទុក្ខតស្ស យាគុអាធិនិលឆ្វានិ, តិណាមេវ
ខាធាបិតា” តិ។ បណ្ឌិតោ តេសំ កជំ បរិសំ កាហាបេត្វា បិយដ្ឋុបត្តានិ
អាហារាបេត្វា កោដ្ឋាបេត្វា ឧទកេន មធាបេត្វា គោណា ចាយេសិ។ គោណា

តិណាមេវ ឆន្ទយីសុ។ បណ្ឌិតោ “បស្សថេត”ន្តិ មហាជនស្ស ទស្សត្វា ចោរំ បុច្ឆិ
“ត្វំ ចោរោសិ, ន ចោរោសី”តិ? សោ “ចោរោម្ពី”តិ អាហា។ “តេន ហិ ត្វំ ឥតោ
បជ្ជាយ មា ឯវុបមកាសី”តិ ឱវទិ។ ពោធិសត្តស្ស បរិសា បន តំ ហត្ថចាទេហិ
កោដ្ឋេត្វា ទុព្ពលមកាសី។ អថ នំ បណ្ឌិតោ “ទិដ្ឋធម្មេយេវ តាវ ឥមំ ទុក្ខំ
លភសិ, សម្មរាយេ បន និរយាទីសុ មហាទុក្ខំ អនុភវិស្សសិ, សម្ម, ត្វំ ឥតោ
បជ្ជាយ បជហេតំ កម្ម”ន្តិ វត្វា តស្ស បញ្ច សីលានិ អនាសិ។ អមច្ឆោ តំ បរត្តិ
យថាភូតំ រញ្ជោ អាហោចាបេសិ។ រាជា សេនកំ បុច្ឆិ “កី, សេនក, អានេម
បណ្ឌិត”ន្តិ។ “គោណាអន្ទំនាម, មហារាជ, យេ កេចិ វិនិច្ឆ័នន្តិ, អាគមេហិ
តាវា”តិ វុត្តេ រាជា មជ្ឈត្តោ ហុត្វា បុន តថេវ សាសនំ បេសេសិ។ សព្ពដ្ឋានេសុបិ
ឯវំ វេទិតព្ពំ។ ឥតោ បរំ បន ឧទ្ទានមត្តមេវ វិភជិត្វា ទស្សយិស្សមាតិ។

គន្ធិតិ ឯកា ទុក្ខតិត្ថិ នាធាវណ្ណោហិ សុត្តហិ គន្ធិកេ ពន្ធិត្វា កតំ
សុត្តគន្ធិតបិឡន្ធនំ គីវតោ មោចេត្វា សាជកស្ស ឧបរិ វេបេត្វា ឆ្លាយិ តុំ
បណ្ឌិតេន ការិកោក្ខរណី ឱតិ។ អបរា តរុណីត្ថិ តំ ទិស្វា លោកំ ឧប្បាទេត្វា
ឧត្តិបិត្វា “អម្ព, អតិវិយ សោភនំ ឥទំ កិត្តកេន តេ កតំ, អហម្មិ អត្តនោ
ឯវុបំ ករិស្សមិ, គីវាយ បិឡន្ធិត្វា បមាណំ តាវស្ស ឧបធារេមី”តិ វត្វា តាយ
ឧដុចិត្តតាយ “ឧបធារេហិ”តិ វុត្តេ គីវាយ បិឡន្ធិត្វា បក្កាមិ។ ឥតរា តំ ទិស្វា
សីយំ ឧត្តរិត្វា សាជកំ និវាសេត្វា ឧបធារិត្វា “កហំ មេ បិឡន្ធនំ គហេត្វា
បលាយិស្សសី”តិ សាជកេ គណ្ហិ។ ឥតរា “នាហំ តវ សន្តកំ គណ្ហាមិ, មម
គីវាយមេវ បិឡន្ធន”ន្តិ អាហា។ មហាជនោ តំ សុត្វា សន្និបតិ។ បណ្ឌិតោ
ធារកេហិ សទ្ធិ កីឡន្តោ តាសំ កលហំ កត្វា សាលាទ្វារេន គច្ឆន្តំ សទ្ធិ សុត្វា
“កី សធា ឯសោ”តិ បុច្ឆិត្វា ឧភិទ្ធិ កលហការណំ សុត្វា បក្កោសាបេត្វា
អាការេនេវ ចោរិញ្ច អចោរិញ្ច ញត្វាបិ តមត្ថំ បុច្ឆិត្វា “អហំ វោ ធម្មេន
វិនិច្ឆ័និស្សមិ, មម វិនិច្ឆយេ វស្សថា”តិ វត្វា “អាម, វស្សម, សាមី”តិ វុត្តេ

បឋម ចោរី បុត្រ “តុំ ឥមំ បិឡន្ទនំ បិឡន្ទន្តី កតរកន្ធិវិលិម្បសី” តិ? “អហំ និច្ចំ សត្តសំហារកំវិលិម្បសី” តិ។ សត្តសំហារកោ នាម សត្តកន្ទេហិ យោដេត្វា កតកន្ទោ។ តតោ ឥតរំ បុត្រី។ សា អាហា “កុតោ, សាមិ, លទ្ធា ទុគ្គតាយ មយ្ហំ សត្តសំហារកោ, អហំ និច្ចំ បិយដ្ឋបុប្ផកន្ធមេវវិលិម្បសី” តិ។ បណ្ឌិតោ ឧទកចាតី អាហារាបេត្វា តំ បិឡន្ទនំ តត្ថ បក្ខិចាបេត្វា គន្ធិកំ បក្កោសាបេត្វា “ឯតំ គន្ធិ ឧបសិឡ្ហិត្វា អសុកកន្ធារំ ជាតាហិ” តិ អាហា។ សោ ឧបសិឡ្ហិត្វោ បិយដ្ឋបុប្ផភារំ ព្រាត្វា ឥមំ ឯកកនិចាតេ តាថមាហា -

“សត្តសំហារកោ នត្ថិ, សុទ្ធិំ កង្ក្កំ បវាយតិ;
អលិកំ ភាសតិយំ ធុត្ថិ, សច្ចមាហុ មហាល្លិកា” តិ។ (ជា. ១.១.១១០);

តត្ថ ធុត្ថិ ធុត្ថិកា។ អាហូតិ អាហា, អយមេវ វា ចាហោ។

ឯវំ មហាសត្តោ តំ ការណំ មហាជនំ ជាតាបេត្វា “តុំ ចោរីសិ, ន ចោរីសី” តិ បុត្រិត្វា ចោរិភារំ បដិជាតាបេសិ។ តតោ បជ្ជាយ មហាសត្តស្ស បណ្ឌិតភារោ ចាកដោ ជាតោ។

សុត្តន្តិ ឯកា កប្បាសកេត្តរក្ខិកា ឥត្ថិ កប្បាសកេត្តំ រក្ខន្តិ តត្ថេវ បរិសុទ្ធិំ កប្បាសំ គហេត្វា សុខុមសុត្តំ កន្តិកា គុឡំ កត្វា ឧច្ឆន្តេ ឋបេត្វា តាមំ អាគច្ឆន្តិ “បណ្ឌិតស្ស ចោក្ខរណិយំ ម្ហាយិស្សាមី” តិ តិវំ គន្ធា សាជកំ មុញ្ញិត្វា សាជកស្ស ឧបរិ សុត្តគុឡំ ឋបេត្វា ឱតិវិត្វា ចោក្ខរណិយំ ម្ហាយតិ។ អបរា តំ ទិស្វាលុទ្ធិចិត្តតាយ តំ គហេត្វា “អហោ មនាបំ សុត្តំ, អម្ព, តយា កត” តិ អច្ឆរំ បហរិត្វា ឱលោកេន្តិវិយ ឧច្ឆន្តេ កត្វា បក្កាមិ។ សេសំ បុរិមនយេនេវ វិត្តារេតព្ភំ។ បណ្ឌិតោ បឋម ចោរី បុត្រ “តុំ គុឡំ ករោន្តិ អន្តោ កី បក្ខិបិត្វា អកាសី” តិ? “កប្បាសជលជ្ជិមេវ សាមី” តិ។ តតោ ឥតរំ បុត្រី។ សា “សាមិ

តិម្ករុអង្គី"ន្តិ អាហា។ សោ ឧតិដ្ឋំ វចនំ បរិសំ កាហាបេត្វា សុត្តុគុដ្ឋំ និព្ពេហាបេត្វា
តិម្ករុអង្គី ធិស្វា តំ ចោរិការំ សំបដិច្ឆាបេសិ។ មហាជនោ ហដ្ឋតុដ្ឋោ
“សុវិនិច្ឆ័តោ អន្ទោ”តិ សាធុការសហស្សនិ បវត្តេសិ។

បុត្តោតិ ឯកទិវសំ ឯកា ឥត្ថំ បុត្តំ អាទាយ មុខដោវនត្ថាយ បណ្ឌិតស្ស
ចោក្ខរណី គន្ធា បុត្តំ ម្ចាស់បេត្វា អត្តនោ សាជកេ និសីទាបេត្វា អត្តនោ មុខំ
ដោវិតុំ ឌុតរិ។ តស្មី ខណោ ឯកាយ ក្ខិនី តំ ទារកំ ធិស្វា ខាធិតុកាមា ហុត្វា
ឥត្ថិវេសំ គហេត្វា “សហាយិកេ, សោភតិ វតាយំ ទារកោ, តវេសោ បុត្តោ”តិ
បុត្តិច្ឆា “អាមា”តិ វុត្តេ “ចាយេមិ ន”ន្តិ វត្វា “ចាយេហី”តិ វុត្តោ តំ គហេត្វា
ថោកំ កើឡាបេត្វា អាទាយ បលាយិ។ ឥតរា តំ ធិស្វា ជារិច្ឆា “កុហី មេ បុត្តំ
នេសី”តិ គណ្ហិ។ យក្ខិនី “កុតោ តយា បុត្តោ លទ្ធោ, មមេសោ បុត្តោ”តិ អាហា។
តា កលហំ ករោន្តិយោ សាលាទ្វារេន គប្បន្តិ។ បណ្ឌិតោ តំ កលហសទ្ធិំ សុត្វា
បក្កោសាបេត្វា “កិមេត”ន្តិ បុត្តិ។ តា តស្ស ឯតមត្តំ អាហោចេសុំ។ តំ សុត្វា
មហាសត្តោ អក្ខិនំ អនិមិសតាយ ចេវ វត្តតាយ ច និរាសន្តតាយ ច ឆាយាយ
អភាវតាយ ច “អយំ យក្ខិនី”តិ ព្រាហ្មិ “មមវិនិច្ឆយេ វស្សថា”តិ វត្វា “អាម,
វស្សមា”តិ វុត្តេ ភូមិយំ លេខំ កឡិយិត្វា លេខាមជ្ឈេ ទារកំ និបដ្ឋាបេត្វា
យក្ខិនី ហត្ថេសុ, មាតរំ ចាទេសុ កាហាបេត្វា “ទ្វេហិ កឡិត្វា គណ្ហេ, កឡិតុំ
សក្កោន្តិយា ឯវ បុត្តោ”តិ អាហា។

តា ឧភោហិ កឡិតុំ។ ទារកោ កឡិយមាទោ ទុក្ខប្បត្តោ ហុត្វា វិវិ។ មាតា
ហទយេន ជលិតេន វិយ ហុត្វា បុត្តំ មុត្វិត្វា រោទមាទា អដ្ឋាសិ។ បណ្ឌិតោ
មហាជនំ បុត្តិ “អម្ពោ, ទារកេ, មាតុ ហទយំ មុទុកំ ហោតិ, ឧទាហុ អមាតុ”តិ។
“មាតុ ហទយំ មុទុកំ ហោតី”តិ។ “កី ទានិ ទារកំ គហេត្វា វិតា មាតា ហោតិ,
ឧទាហុ វិស្សន្តេត្វា វិតា”តិ? “វិស្សន្តេត្វា វិតា បណ្ឌិតា”តិ។ “ឥមំ បន

ធារកថាវី តុម្កេ ជាឆាថា"តិ? "ន ជាឆាម, បណ្ឌិតា"តិ។ អថ នេ បណ្ឌិតា
អាហា - "យ ក្លិន ឯសា, ឯតំ ខាទិតុំ គណ្ហា"តិ។ "កថំ ជាឆាសិ, បណ្ឌិតា"តិ។
"អក្ខនំ អនិមិត្តតាយ ចេវ វត្តតាយ ច និរាសន្តតាយ ច ឆាយាយ អកាវេន ច
និក្ករុណតាយ ចា"តិ។ អថ នំ បុច្ឆិ "កាសិ តូ"តិ? "យ ក្លិនម្ហិ សាមី"តិ។ "កស្មា
សមំ ធារកំ គណ្ហា"តិ? "ខាទិតុំ គណ្ហាមិ, សាមី"តិ។ "អនុពាលេ, តុំ បុព្វេមិ
ចាបកម្មំ កត្វាយ ក្លិន ជាតាសិ, ឥធានិ បុនបិ ចាបំ ករោសិ, អហោ
អនុពាលាសី"តិ វត្វា តំ បញ្ចសីលេសុ បតិជ្ជាបេត្វា "ឥតោ បជ្ជាយ ឯវុបំ
ចាបកម្មំ មា អកាសី"តិ វត្វា តំ ឧយ្យោជេសិ។ ធារកមាតាបិ ធារកំ លភិត្វា
"ចិរំ ជីវតុ សាមី"តិ បណ្ឌិតំ ថោមេត្វា បុត្តំ អាធាយ បក្កាមិ។

គោតោតិ ឯកោ កិរ លកុណ្ឌាកត្តា គោតោ, កាឡវណ្ណតា ច កាឡោតិ
គោតកាឡោ ឆាម បុរិសោ សត្តសំវច្ឆរាទិ កម្មំ កត្វា ភវិយំ លភិ។ សា ឆាមេន
ធិយតាលា ឆាម។ សោ ឯកទិវសំ តំ អាមន្តេត្វា "ភទ្កេ, បូរខាទនីយំ បចាហិ,
មាតាបិតរោ ទដ្ឋំ គមិស្សមា"តិ វត្វា "កី តេ មាតាបិតុហិ"តិ តាយ
បដិក្ខិត្តោបិ យាវតតិយំ វត្វា បូរខាទនីយំ បចាបេត្វា ចាថយ្យព្រោវ
បណ្ណាការញ្ច អាធាយ តាយ សទ្ធិ មគ្គំ បដិបន្នោ អន្តរាមគ្គេ ឧត្តានវាហិនី ឯកំ
នទី អទ្ធិស។ តេ បន ទ្វេបិ ឧទកភីរុកជាតិការ, តស្មា តំ ឧត្តវិតុំ អវិសហន្តា
តិវេ អដ្ឋសុ។ តទា ធិយបិដ្ឋិ ឆាមេកោ ទុក្ខតបុរិសោ អនុវិចារេត្តា តំ ហានំ
ចាបុណិ។ អថ នំ តេ ទិស្វា បុច្ឆិសុ "សម្ម, អយំ នទី គម្ពីរា ឧត្តានា"តិ។ សោ
តេសំ កថំ សុត្វា ឧទកភីរុកការំ ព្រាត្វា "សម្ម, អយំ នទី គម្ពីរា
ពហុបណ្ណាមច្ឆាកិណ្ណា"តិ អាហា។ "សម្ម, កថំ តុំ គមិស្សសី"តិ? សោ អាហា -
"សំសុមារមករាទំ អម្ពេហិ បរិចយោ អត្ថិ, តេន តេ អម្ពេ នវិហោបេត្តិ"តិ។
"តេន ហិ, សម្ម, អម្ពេបិ នេហិ"តិ។ សោ "សាធូ"តិ សម្មជិច្ឆិ។ អថស្ស តេ
ខន្ធកោជនំ អទំសុ។ សោ កតភត្តកិច្ចោ "សម្ម, កំ បឋមំ នេមី"តិ បុច្ឆិ។ សោ

អាហា - “តវ សហាយិ កំ បឋមំ នេហិ, មំ បច្ឆា នេហិ” តិ។ សោ “សាធ្វ” តិ
សម្បជិដ្ឋិត្វា តំ ខន្ធ កត្វា ចាថយ្យញ្ចេវ បណ្ណាការញ្ច គហេត្វា នទី ឌីតវិត្វា
ថោកំ គន្ធា ឧក្កដិកោ និសីទិត្វា បក្កាមិ។

គោតកាឡោ តិវេ ឋិតោវ “កម្ពីរវតាយំ នទី, ឯវំ ធិយស្សបិ នាម ឯវុចា,
មយ្ហំ បន អបសយ្ហាវ ភវិស្សតិ” តិ ចិន្តេសិ។ ឥតរោបិ តំ នទីមជ្ឈំ នេត្វា “ភទ្កេ,
អហំ តំ ចោសេស្សមិ, សម្បជ្ជវត្ថាលដ្ឋាវ ទាសិទាសបរិវត្ថាវិចរិស្សសិ, កី តេ
អយំ លកុណ្ណាករាមនកោ កវិស្សតិ, មម វេចនំ ករោហិ” តិ អាហា។ សា តស្ស
វេចនំ សុត្វាវ អត្តនោ សាមិកេ សិនេហំ ភិទ្ធិត្វា តំ ខណ្ឌញ្ចេវ តស្មី បដិពទ្ធិត្វា
ហុត្វា “សាមិ, សចេ មំ ន ធម្មស្សសិ, កវិស្សមិ តេ វេចន” តិ សម្បជិដ្ឋិ។ “ភទ្កេ, កី
វេទេសិ, អហំ តំ ចោសេស្សមិ” តិ។ តេ បរតិវំ គន្ធា ឧភោបិ សមគ្គា
សម្មោទមាណ “គោតកាឡំ បហាយ តិដ្ឋ ត្វ” តិ វត្វា តស្ស បស្សន្តស្សេវ
ខាទនីយំ ខាទន្តា បក្កមីសុ។ សោ ទិស្វា “ឥមេ ឯកតោ ហុត្វា មំ ធម្មត្វា
បលាយន្តិ មញ្ញេ” តិ អបរាបរំ ធាវន្តោ ថោកំ ឌីតវិត្វា ភយេន និវត្តិត្វា បុន
តេសុ កោបេន “ដីវាមិ វា មរាមិ វា” តិ ឧល្លដ្ឋិត្វា នទិយំ បតិកោ ឧត្តានភាវំ
ញាត្វា នទី ឧត្តវិត្វា វេគេន តំ ចាបុណ្ហិត្វា “អម្ពោ ទុដ្ឋចោវ, កុហី មេ ភវិយំ
នេសី” តិ អាហា។ ឥតរោបិ តំ “អវេ ទុដ្ឋវាមនក, កុតោ តវ ភវិយា, មមេសា
ភវិយា” តិ វត្វា គីវាយំ គហេត្វា ឱបិ។ សោ ធិយតាលំ ហត្ថេ គហេត្វា “តិដ្ឋ ត្វំ
កុហី គច្ឆសិ, សត្ត សំវច្ឆរាទិ កម្ពំ កត្វាលទ្ធកវិយា មេសី” តិ វត្វា តេន សទ្ធិ
កលហំ ករោត្តោ សាលាយ សន្តិកំ ចាបុណ្ហិ។ មហាជនោ សន្និបតិ។

បណ្ឌិតោ “កី សឡោ នាមេសោ” តិ បុដ្ឋិត្វា តេ ឧភោបិ បក្កោសាបេត្វា
វេចនប្បជិវេចនំ សុត្វា “មម វិនិច្ឆយេ វស្សថា” តិ វត្វា “អាម, វស្សមា” តិ វុត្ថេ
បឋមំ ធិយបិដ្ឋិ បក្កោសាបេត្វា “ត្វំ កោនាមោសី” តិ បុដ្ឋិ។ “ធិយបិដ្ឋិកោ នាម,

សាមី"តិ។ "ភរិយាតេ កា ឆាមា"តិ? សោ តស្ស ឆាមំ អជាធន្តោ អញ្ញំ កថេសិ។
"មាតាបិតរោតេ កេ ឆាមា"តិ? "អសុកា ឆាមា"តិ។ "ភរិយាយ បនតេ
មាតាបិតរោតេ កេ ឆាមា"តិ? សោ អជាធិត្វា អញ្ញំ កថេសិ។ តស្ស កថំ បរិសំ
តាហាបេត្វា តំ អបនេត្វា ឥតរំ បក្កោសាបេត្វា បុរិមនយេនេវ សព្ពេសំ
ឆាមាធិ បុច្ឆិ។ សោ យថាភូតំ ជាធន្តោ អវិវជ្ឈិត្វា កថេសិ។ តម្មិ អបនេត្វា
ធិយតាលំ បក្កោសាបេត្វា "តុំ កា ឆាមា"តិ បុច្ឆិ។ "ធិយតាលា ឆាម សាមី"តិ។
"សាមីកោតេ កោឆាមា"តិ? សា អជាធន្តំ អញ្ញំ កថេសិ។ "មាតាបិតរោតេ
កេ ឆាមា"តិ។ "អសុកា ឆាម សាមី"តិ។ "សាមីកស្ស បនតេ មាតាបិតរោតេ
កេ ឆាមា"តិ? សាបិ វិលបន្តំ អញ្ញំ កថេសិ។ ឥតរេ ទ្វេ បក្កោសាបេត្វា មហាជនំ
បុច្ឆិ "កី ឥមិស្ស ធិយបិដ្ឋិស្ស វេចនេន សមេតិ, ឧទាហុ គោតកាឡស្ស"តិ។
"គោតកាឡស្ស បណ្ឌិតា"តិ។ "អយំ ឯតិស្ស សាមីកោ, ឥតរោ ចោរោ"តិ។
អថ នំ "ចោរោសិ, ន ចោរោសិ"តិ បុច្ឆិ។ "អាម, សាមី, ចោរោម្ហី"តិ ចោរភារំ
សម្បជិច្ឆិ។ បណ្ឌិតស្ស វិនិច្ឆយេន គោតកាឡោ អត្ថនោ ភរិយំ លភិត្វា
មហាសត្តំ ថោមេត្វា តំ អាធាយ បក្កាមិ។ បណ្ឌិតោ ធិយបិដ្ឋិមាហា "មា បុន
ឯវមកាសី"តិ។

រថេន ចាតិ ឯកធិវសំ ឯកោ បន បុរិសោ រថេ និសីធិត្វា មុខដោវនត្ថាយ
និក្ខមិ។ តស្មី ខណោ សក្កោ អារវន្តោ បណ្ឌិតំ ធិស្វា "មហោសធិបុត្តុស្ស
បញ្ញាណុភារំ ចាកជំ ករិស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា មនុស្សវេសេនាគន្ធា រថស្ស
បច្ឆាភាគំ គហេត្វា ចាយាសិ។ រថេ និសីឆោ បុរិសោ "តាត,
កេនត្ថេនាគតោសី"តិ បុច្ឆិត្វា "តុម្ពេ ឧបជ្ឈាតុ"ន្តិ វុត្ថេ "សាធូ"តិ សម្បជិច្ឆិត្វា
យាឆា ឡុយ្ហ សរីរកិច្ចត្ថាយ គតោ។ តស្មី ខណោ សក្កោ រថំ អភិរុហិត្វា វេគេន
ចាដេសិ។ រថសាមីកោ បន សរីរកិច្ចំ កត្វា និក្ខន្តោ សក្កំ រថំ គហេត្វា
បលាយន្តំ ធិស្វា វេគេន គន្ធា "តិដ្ឋ តិដ្ឋ, កុហី មេ រថំ នេសី"តិ វត្វា "តវ រថោ

អញ្ជើញ ភរិយាស្រី, អយំ បន មម រថា" តិ វុត្ត តេន សទ្ធិ កលហំ ករោត្តោ
សាលាធារំ បត្តោ។ បណ្ឌិតា "កី ឆាមេត" តិ បុច្ឆិត្វា តេ បក្កោសាបេត្វា
អាគច្ឆន្តេ ទិស្វា និព្វយតាយ ចេវ អក្ខនំ អនិមិសតាយ ច "អយំ សក្កោ, អយំ
រថសាមិកោ" តិ អញ្ជាសិ, ឯវំ សន្តេបិ វិវាទការណំ បុច្ឆិត្វា "មម វិនិច្ឆយេ
វស្សថា" តិ វត្វា "អាម, វស្សមា" តិ វុត្ត "អហំ រថំ ចាដេស្សមិ, តុម្កេ ទ្វេបិ រថំ
បច្ឆតោ គហេត្វា គច្ឆថ, រថសាមិកោ នវិស្សន្ទេស្សតិ, ឥតរោ វិស្សន្ទេស្សតិ" តិ
វត្វា បុរិសំ អាណាបេសិ "រថំ ចាដេហិ" តិ។ សោ តថា អកាសិ។

ឥតរេបិ ទ្វេ បច្ឆតោ គហេត្វា គច្ឆន្តិ។ រថសាមិកោ ថោកំ គន្ធាវិស្សន្ទេស្សត្វា
បិតោ, សក្កោ បន រថេន សទ្ធិ គន្ធា រថេនេវ សទ្ធិ និវត្តិ។ បណ្ឌិតា មនុស្ស
អាចិត្តិ "អយំ បុរិសោ ថោកំ គន្ធា រថំ វិស្សន្ទេស្សត្វា បិតោ, អយំ បន រថេន សទ្ធិ
ឆាវិត្វា រថេនេវ សទ្ធិ និវត្តិ, នេវស្ស សរិរេ សេនពិន្ទុមត្តម្បិ អត្ថិ,
អស្សាសបស្សសោបិ នត្ថិ, អភីតោ អនិមិសនេត្តោ, ឯស សក្កោ ទេវរាជា" តិ។
អថ នំ "សក្កោ ទេវរាជាសិ" តិ បុច្ឆិត្វា "អាម, បណ្ឌិតា" តិ វុត្ត "កស្មា
អាគតោសិ" តិ វត្វា "តវេវ បញ្ញាបកាសនត្ថំ បណ្ឌិតា" តិ វុត្ត "តេន ហិ មា
បុន ឯវមកាសិ" តិ ឱវទតិ។ សក្កោបិ សក្កានុការំ ទស្សន្តោ អាកាសេ វត្វា
"សុវិនិច្ឆិតោ បណ្ឌិតេន អធា" តិ បណ្ឌិតស្ស ដុតី កត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។
តទា សោ អមច្ឆោ សយមេវ រញ្ជោ សន្តិកំ គន្ធា "មហារាជ, បណ្ឌិតេន ឯវំ
រថអធា សុវិនិច្ឆិតោ, សក្កោបិ តេន បរាជិតោ, កស្មា បុរិសវិសេសំ ន ជាឆាសិ,
ទេវា" តិ អាហា។ រាជា សេនកំ បុច្ឆិ "កី, សេនក, អានេម បណ្ឌិត" តិ។ សោ
លាភមច្ឆរេន "មហារាជ, ឯត្ថកេន បណ្ឌិតោ នាម ន ហោតិ, អាគមេថ តាវ
វីមសិត្វា ជាទិស្សមា" តិ អាហា។

សត្តន្តរកបញ្ជោ និដ្ឋិតោ។

គម្រោងបញ្ជាក់

ឧទ្ទេសនា អង្គការសហប្រតិបត្តិការ ជា “បណ្ឌិត វិមនសិស្សមា” តិ ខនិរធន្តរំ
អាហារាបេត្វា តតោវិទត្តិ គហេត្វា បុគ្គលិក បក្កោសាបេត្វា សុដ្ឋលិខាបេត្វា
ចាចិនយវមជ្ឈកកាមំ បេសេសិ “ចាចិនយវមជ្ឈកកាមវាសិនោ កិរ
បណ្ឌិតា, ‘ឥមស្ស ខនិរធន្តរំ ឥទំ អគ្គំ, ឥទំ មូល’ ត្ថិ ជានន្ត, អជានន្តានំ
សហស្សឧទ្ទេសនា” តិ។ កាមវាសិនោ សន្តិបតិក្វា ជានិតុំ អសក្កោន្តា សេដ្ឋិនោ
កថយីសុ “កតាចិ មហោសធបណ្ឌិតោ ជានេយ្យ, បក្កោសាបេត្វា តំ
បុច្ឆថា” តិ។ សេដ្ឋិ បណ្ឌិតំ កិឡាមណ្ឌលា បក្កោសាបេត្វា តមត្ថំ អាហារាបេត្វា
“តាត, មយំ ជានិតុំ ន សក្កោម, អបិ នុ តុំ សក្កិស្សសី” តិ បុច្ឆិ។ តំ សុត្វា
បណ្ឌិតោ ចិន្តេសិ “រញ្ជោ ឥមស្ស អគ្គន វា មូលេន វា បយោជនំ នត្ថិ, មម
វិមនសនត្ថាយ បេសិតំ ភវិស្សតី” តិ។ ចិន្តេត្វា ច បន “អាហារថ, តាត,
ជានិស្សមី” តិ អាហារាបេត្វា ហត្ថេន គហេត្វា “ឥទំ អគ្គំ ឥទំ មូល” ត្ថិ ញត្វាបិ
មហាជនស្ស ហធយគ្គហណ្ឌត្ថំ ឧទកថាតី អាហារាបេត្វា ខនិរធន្តរំ កស្ស
មជ្ឈេ សុត្ថេន ពន្ធិត្វា សុត្ថកោជិយំ គហេត្វា ខនិរធន្តរំ ឧទកថិជ្ជេ បេសិ។
មូលំ ភារិយតាយ បឋមំ ឧទកេ និមុច្ឆិ។ តតោ មហាជនំ បុច្ឆិ “រុក្ខស្ស នាម
មូលំ ភារិយំ ហោតិ, ឧទាហុ អគ្គ” ត្ថិ? “មូលំ បណ្ឌិតា” តិ។ តេន ហិ ឥមស្ស
បឋមំ និមុច្ឆំ បស្សថ, ឯតំ មូលត្ថិ ឥមាយ សញ្ញាយ អគ្គញ មូលញ អាចិត្តិ។
កាមវាសិនោ “ឥទំ អគ្គំ ឥទំ មូល” ត្ថិ រញ្ជោ បហិណ្ឌសុ។ រាជា “កោ ឥមំ
ជានាតី” តិ បុច្ឆិត្វា “សិរិវុទ្ធសេដ្ឋិនោ បុត្តោ មហោសធបណ្ឌិតោ” តិ សុត្វា
“កី, សេនក, អានេម បណ្ឌិត” ត្ថិ បុច្ឆិ។ អធិវាសេហិ, ទេវ, អញ្ជេនបិ ឧបាយេន នំ
វិមនសិស្សមាតិ។

សីសន្តិ អថេកធិវសំ ឥត្តិយា ច បុរិសស្ស ចាតិ ទ្វេ សីសានិ អាហារាបេត្វា
“ឥទំ ឥត្តិសីសំ, ឥទំ បុរិសសីសន្តិ ជានន្ត, អជានន្តានំ សហស្សទណ្ឌោ”តិ
បហិណ្ឌិសុ។ កាមវាសិនោ អជានន្តា បណ្ឌិតំ បុច្ឆិសុ។ សោ ទិស្វាវ អញ្ញាសិ។
កថំ ជានាតិ? បុរិសសីសេ កិវ សិព្ពិនី ឧដុកាវ ហោតិ, ឥត្តិសីសេ សិព្ពិនី វត្តា
ហោតិ, បរិវត្តិត្វា គប្បតិ។ សោ ឥមិនា អភិញ្ញាណេន “ឥទំ ឥត្តិយា សីសំ, ឥទំ
បុរិសស្ស សីស”ន្តិ អាចិត្តិ។ កាមវាសិនោបិ វញ្ញោ បហិណ្ឌិសុ។ សេសំ
បុរិមសទិសមេវ។

អហីតិ អថេកធិវសំ សប្បញ្ញា សប្បិទិញ្ញា អាហារាបេត្វា “អយំ សប្បញ្ញ, អយំ
សប្បិទិទិ ជានន្ត, អជានន្តានំ សហស្សទណ្ឌោ”តិ វត្វា កាមវាសិនំ បេសេសុំ។
កាមវាសិនោ អជានន្តា បណ្ឌិតំ បុច្ឆិសុ។ សោ ទិស្វាវ ជានាតិ។ សប្បស្ស ហិ
នន្ត្រំ ដូលំ ហោតិ, សប្បិទិយា តនុកំ ហោតិ, សប្បស្ស សីសំ បុថុលំ ហោតិ,
សប្បិទិយា តនុកំ ហោតិ, សប្បស្ស អក្ខិនិ មហន្តានិ, សប្បិទិយា ឧទ្ធកានិ,
សប្បស្ស សោវត្តិកោ បរាពន្ធា ហោតិ, សប្បិទិយា វិច្ឆិទ្ធកោ។ សោ ឥមេហិ
អភិញ្ញាណេហិ “អយំ សប្បញ្ញ, អយំ សប្បិទិ”តិ អាចិត្តិ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

កុក្កុដោតិ អថេកធិវសំ “ចាចិនយវមជ្ឈកកាមវាសិនោ អម្ពានំ
សត្តសេតំ ចាទិវិសាលំ សីសកកុដំ តយោ កាលេ អនតិក្កមិត្វា ននន្តំ ឧសភំ
បេសេន្ត, នោ ច បេសេន្ត, សហស្សទណ្ឌោ”តិ បហិណ្ឌិសុ។ តេ អជានន្តា
បណ្ឌិតំ បុច្ឆិសុ។ សោ អាហា - “រាជា វោ សត្តសេតំ កុក្កុដំ អាហារាបេសិ, សោ ហិ
ចាទនខសិខតាយ ចាទិវិសាលោ នាម, សីសច្ចុឡតាយ សីសកកុដោ នាម,
តិក្ខត្តំ វស្សនតោ តយោ កាលេ អនតិក្កមិត្វា ននតិ នាម, តស្មា ឯវុបំ
កុក្កុដ្យំ បេសេថា”តិ អាហា។ តេ បេសយីសុ។

មណីតិ សក្កេន កុសរញ្ញោ ធិន្នោ មណីកូន្នោ អដ្ឋសុ ហនេសុ វង្កោ
ហោតិ។ តស្ស បុរាណសុត្តំ ធិន្នំ, កោចិ បុរាណសុត្តំ ធិហរិទ្ធា នវសុត្តំ
បវេសេតុំ ន សក្កោតិ, តស្មា ឯកទិវសំ “ឥមស្មា មណីកូន្នោ បុរាណសុត្តំ
ធិហរិទ្ធា នវសុត្តំ បវេសេន្ទ្រ” តិ បេសយីសុ។ តាមវាសីនោ បុរាណសុត្តំ
ធិហរិទ្ធា នវសុត្តំ បវេសេតុំ អសក្កោន្នោ បណ្ឌិតស្ស អាចិក្ខីសុ។ សោ “មា
ចិន្តយីត្ថ, មដុំ អាហារថា” តិ អាហារាបេត្វា មណីនោ ធ្វីសុ បស្សេសុ មធុនា ធិន្នំ
មក្ខត្វា កម្ពលសុត្តំ វង្កេត្វា កោជិយំ មធុនា មក្ខត្វា ថោកំ ធិន្នេ បវេសេត្វា
កិចិល្លិកានំ និក្ខមនជ្ជានេ វេបេសិ។ កិចិល្លិកា មធុគន្ធនេ និក្ខមិត្វា មណីម្ហិ
បុរាណសុត្តំ ខាធមានា គន្ធា កម្ពលសុត្តកោជិយំ ឧសិត្វា កឡន្តា ឯកេន
បស្សេន ធិហរិសុ។ បណ្ឌិតោ បវេសិតតារំ ញត្វា “រញ្ញោ ទេថា” តិ តាមវាសីនំ
អនាសិ។ តេ រញ្ញោ បេសយីសុ។ សោ បវេសិតឧចាយំ សុត្វា តុស្សិ។

វិជាយនន្តិ អថេកទិវសំ រញ្ញោ មជ្ឈលឧសកំ ពហូ មាសេ ខាធាបេត្វា
មហោនំ កត្វា វិសាលានិ ធារិទ្ធា តេលេន មក្ខត្វា ហលិទ្ធិយា ឆ្មាបេត្វា
តាមវាសីនំ បហិណ្ឌិសុ “តុម្ពេ កិវ បណ្ឌិតា, អយញ្ច រញ្ញោ មជ្ឈលឧសភោ
បតិជ្ជិតតញ្ញោ, ឯតំ វិជាយាបេត្វា សវច្ឆកំ បេសេថ, អបេសេន្តានំ
សហស្សនណ្ឌោ” តិ។ តាមវាសីនោ “ន សក្កោ ឥទំ កាតុំ, កី នុ ខោ
កិវស្សមា” តិ បណ្ឌិតំ បុច្ឆីសុ។ សោ “ឥមិនា ឯកេន បញ្ញាបដិភាគេន ភវិតត្ថ” តិ
ចិន្តេត្វា “សក្ខិស្សថ បនេកំ រញ្ញោ សទ្ធិ កថនសមត្ថំ វិសារទំ បុរិសំ លទ្ធុ” តិ
បុច្ឆិ។ “ន គរុ ឯតំ, បណ្ឌិតា” តិ។ “តេន ហិ នំ បក្កោសថា” តិ។ តេ បក្កោសីសុ។
អថ នំ មហាសត្តោ “ឯហិ, ភោ បុរិស, ត្វំ តវ កេសេ ចិជ្ជិយំ វិកិរិត្វា
នានប្បការំ ពលវបរិទេវំ បរិទេវន្តោ រាជទ្វារំ គច្ឆ, អញ្ញោហិ បុច្ឆិតោចិ កិញ្ចិ
អវត្វាវ បរិទេវ, រញ្ញោ បន បក្កោសាបេត្វា បរិទេវការណំ បុច្ឆិតោវ សមាធា
‘ចិតា មេ ទេវ វិជាយីតុំ ន សក្កោតិ, អជ្ជ សត្តមោ ធិវសោ, បដិសរណំ មេ

ហោហី, វិជាយនុចាយមស្ស ករោហី'តិ វត្វា រញ្ញា 'កី វិលបសិ អដ្ឋានមេតំ,
បុរិសា នាម វិជាយន្តា នត្ថិ'តិ វុត្ថេ 'សច្ចេ ទេវ, ឯវំ នត្ថិ, អថ កស្មា
ចាចីនយវមជ្ឈកកាមវាសិនោ កថំ មជ្ឈិមឧសភំ វិជាយាបេស្សន្តិ'តិ
វនេយ្យាសិ"តិ អាហា។ សោ "សាធូ"តិ សម្មជិច្ឆិត្វា តថា អកាសិ។ រាជា "កេនិទំ
បញ្ចបដិភាគំ ចិន្តិត"ន្តិ បុច្ឆិត្វា "មហោសធបណ្ឌិតេនា"តិ សុត្វា តុស្សិ។

ឱទនន្តិ អបរស្មី ទិវសេ "បណ្ឌិតំ វីមសិស្សាមា"តិ

"ចាចីនយវមជ្ឈកកាមវាសិនោ អម្ពាភំ អជ្ឈន្តសមន្មាគតំ អម្ពិលោទនំ បចិត្វា
បេសេន្តុ។ តត្រិមាជិ អជ្ឈន្តានិ - ន តណ្ហាលេហិ, ន ឧទកេន, ន ឧក្ខុលិយា, ន
ឧទ្ធអេន, ន អគ្គិនា, ន ទារូហិ, ន ឥត្ថិយា ន បុរិសេន, ន មគ្គេនាតិ។ អបេសេន្តានំ
សហស្សទណ្ឌោ"តិ បហិណ្ឌិសុ។ កាមវាសិនោ តំ ការណំ អជានន្តា បណ្ឌិតំ
បុច្ឆិសុ។ សោ "មា ចិន្តយិត្តា"តិ វត្វា "ន តណ្ហាលេហិតិ កណិកំ គាហាបេត្វា,
ន ឧទកេនាតិ ហិមំ គាហាបេត្វា, ន ឧក្ខុលិយាតិ អញ្ចំ នវមត្តិកាភាជនំ
គាហាបេត្វា, ន ឧទ្ធអេនាតិ ខាលុកេ កោដ្ឋាបេត្វា, ន អគ្គិនាតិ បកតិអគ្គិ
បហាយ អរណិអគ្គិ គាហាបេត្វា, ន ទារូហិតិ បណ្ឌានិ គាហាបេត្វា
អម្ពិលោទនំ បចាបេត្វា នវភាជនេ បក្ខិបិត្វា លញ្ជិត្វា, ន ឥត្ថិយា ន បុរិសេនាតិ
បណ្ឌាកេន ឧក្ខុតាបេត្វា, ន មគ្គេនាតិ មហាមគ្គំ បហាយ ជង្គមគ្គេន រញ្ញោ
បេសេថា"តិ អាហា។ តេ តថា ករិសុ។ រាជា "កេន បនេស បញ្ញោ ញាតោ"តិ
បុច្ឆិត្វា "មហោសធបណ្ឌិតេនា"តិ សុត្វា តុស្សិ។

វាលុកន្តិ អបរស្មី ទិវសេ បណ្ឌិតស្ស វីមសនត្ថំ កាមវាសិនំ បហិណ្ឌិសុ
"រាជា ទោលាយ កិឡិវតុកាមោ, រាជកុលេ បុរាណាយោត្ថំ ទិន្នំ, ឯកំ
វាលុកយោត្ថំ វជ្ជិត្វា បេសេន្តុ, អបេសេន្តានំ សហស្សទណ្ឌោ"តិ។ តេ បណ្ឌិតំ
បុច្ឆិសុ។ បណ្ឌិតោ "ឥមិនាបិ បញ្ចបដិភាកេនេវ ភវិតព្ព"ន្តិ កាមវាសិនោ

អស្សុសេត្វា វចនកុសលេ ទ្វេ តយោ បុរិសេ បក្កោសាបេត្វា “គច្ឆេ តុម្កេ,
រាជានំ វទេថ ‘ទេវ, តាមវាសិនោ តស្ស យោត្តស្ស តនុកំ វា ជ្វលំ វា បមាណំ ន
ជានន្តិ, បុរាណាវាលុកយោត្តតោ វិទត្តិមត្តំ វា ចតុវដ្តលមត្តំ វា ខណ្ឌំ បេសេថ,
តំ ឡិលោកេត្វា តេន បមាណោន វដ្តេស្សន្តិ’តិ។ សេថ, វោ រាជា ‘អម្ពាភំ យវេ
វាលុកយោត្តំ នាម ន កទាចិ សុតបុព្ព’ន្តិ វទតិ, អថ នំ ‘សេថ, មហារាជ, វោ
ឯវុបំ ន សក្កា កាតុំ, ចាចីនយវមជ្ឈកតាមវាសិនោ កថំ ករិស្សន្តិ’តិ
វទេយ្យោថា”តិ បេសេសិ។ តេ តថា ករិសុ។ រាជា “កេន ចិន្តិតំ បញ្ចបជិភាគ”ន្តិ
បុច្ឆិត្វា “មហោសធបណ្ឌិតេនា”តិ សុត្វា តុស្សិ។

តទ្ធិកន្តិ អបរស្មី ធិវសេ បណ្ឌិតស្ស វិមសនត្ថំ “រាជា ឧទកកិឡំ
កិឡិតុកាមោ, បញ្ចវិធបទុមសច្ចន្តំ ចោក្ខរណី បេសេន្ត, អបេសេន្តានំ
សហស្សនណ្ឌោ”តិ តាមវាសិនំ បេសយីសុ។ តេ បណ្ឌិតស្ស អាហោថេសុ។ សោ
“ឥមិនាបិ បញ្ចបជិភាគេនេវ ភវិតព្ព”ន្តិ ចិន្តិត្វា វចនកុសលេ កតិបយេ
មនុស្សេ បក្កោសាបេត្វា “ឯថ តុម្កេ ឧទកកិឡំ កិឡិត្វា អក្ខិនិ វត្តានិ កត្វា
អល្លកេសា អល្លវត្តា កទុមមក្ខិតសរិរា យោត្តនណ្ឌលេ ឧបាត្តា រាជទ្វារំ កត្វា
ទ្វារេ បិតការំ វញ្ញោ អាហោថាបេត្វា កតោកាសា បរិសិត្វា ‘មហារាជ, តុម្កេហិ
កិរ ចាចីនយវមជ្ឈកតាមវាសិនោ ចោក្ខរណី បេសេន្តតិ បហិតា មយំ
តុម្ពាភំ អនុច្ឆរិកំ មហន្តំ ចោក្ខរណី អាទាយ អាគតា។ សា បន
អរញ្ញាវាសិកត្តា នគរំ ទិស្វា ទ្វារចាការបរិខាអដ្ឋាលកាធិនិ ឡិលោកេត្វា
ភិតតសិតា យោត្តានិ ជិន្និត្វា បលាយិត្វា អរញ្ញមេវ បរិជ្ជា, មយំ
លេខ្ពនណ្ឌាធិហិ ចោថេន្តាបិ និវត្តេតុំ ន សក្ខិម្ហា, តុម្ពាភំ អរញ្ញា អាជិតំ
បុរាណាចោក្ខរណី បេសេថ, តាយ សទ្ធិ យោជេត្វា ហរិស្សមា’តិ វត្វា វញ្ញាន
កទាចិ មម អរញ្ញតោ អាជិតចោក្ខរណី នាម ភូតបុព្ព, ន ច មយា កស្សចិ
យោជេត្វា អាហារណត្ថាយ ចោក្ខរណី បេសិតបុព្ព’តិ វុត្តេ ‘សេថ, ទេវ, វោ ឯវុ

ន សក្កា កាតុំ, ចាប៊ីនយវមជ្ឈកតាមវាសិនោ កង់ ចោត្តរណី បេសេស្សន្ត្រី"តិ
វនេយ្យាថា"តិ វត្វា បេសេសិ។ តេ តថា ករិសុ។ រាជា បណ្ឌិតេន ញាតភារំ
សុត្វា តុស្សិ។

ឧយ្យានន្តិ បុនេកទិវសំ “មយំ ឧយ្យានកិឡំ កិឡិ តុកាមា, អម្ពាភព្វា
បុរាណឧយ្យានំ បរិជិណ្ឌំ, ឌីកក្កំ ជាតំ, ចាប៊ីនយវមជ្ឈកតាមវាសិនោ
សុបុប្ផិតតុរណារុក្ខសញ្ញន្តំ នវឧយ្យានំ បេសេន្ត្រី"តិ បហិណ្ឌិសុ។ តាមវាសិនោ
បណ្ឌិតស្ស អាហេចេសុ។ បណ្ឌិតោ “ឥមិនាបិ បញ្ចបដិភាគេនេវ ភវិតត្ថំ”ន្តិ តេ
សមស្សាសេត្វា មនុស្សេ បេសេត្វា បុរិមនយេនេវ កថាបេសិ។

តទាបិ រាជា តុស្សិវត្វា សេនកំ បុច្ឆិ “កី, សេនក, អាទេម បណ្ឌិត”ន្តិ។ សោ
លាភមច្ឆរិយេន “ឯត្ថកេន បណ្ឌិតោ នាម ន ហោតិ, អាគមេថ, ទេវា”តិ អាហា។
តស្ស តំ វេចនំ សុត្វា រាជា ចិន្តេសិ “មហោសធបណ្ឌិតោ សត្តទារ កបញ្ចេហិ
មម មនំ គណ្ហិ, ឯវេបេសុបិស្ស គុយ្យបញ្ញាវិស្សជ្ជនេសុ ចេវ បញ្ចបដិភាគេសុ ច
ពុទ្ធស្ស វិយ ព្យាករណំ, សេនកោ ឯវេបំ បណ្ឌិតំ អាទេតុំ ន ទេតិ, កី មេ
សេនកេន, អាទេស្សមិ ន”ន្តិ។ សោ មហាន្តេន បរិវារេន តំ តាមំ ចាយាសិ។ តស្ស
មជ្ឈិមស្សំ អភិរុហិត្វា គច្ឆន្តស្ស អស្សស្ស ចាទោ ជលិតភូមិយា អន្តរំ
បរិសិត្វា ភិទ្ធិ។ រាជា តតោវ និវត្តិត្វា នគរំ ចារិសិ។ អថ នំ សេនកោ
ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ “មហារាជ, បណ្ឌិតំ កី អាទេតុំ ចាប៊ីនយវមជ្ឈកតាមំ
អគមិត្តា”តិ។ “អាម, បណ្ឌិតា”តិ។ “មហារាជ, តុម្ពេ មំ អនត្តកាមំ កត្វា
បស្សថ, ‘អាគមេថ តាវា’តិ វុត្តេបិ អតិតុរិតា និក្ខមិត្ត, បឋមគមនេនេវ
មជ្ឈិមស្សស្ស ចាទោ ភិទ្ធា”តិ។

សោ តស្ស វេចនំ សុត្វា តុណ្ហិ ហុត្វា បុនេកទិវសំ តេន សទ្ធិ មន្តេសិ “កី,
សេនក, អាទេម បណ្ឌិត”ន្តិ។ ទេវ, សយំ អគន្ធា ទ្ធិតំ បេសេថ “បណ្ឌិត, អម្ពាភំ

តវ សន្តិកំ អាគច្ឆន្តានំ អស្សស្ស ចាទោ ភិណ្ឌោ, អស្សតវំ វា នោ បេសេតុ
សេដ្ឋតវំ វា" តិ។ "យទិ អស្សតវំ បេសេស្សតិ, សយំ អាគមិស្សតិ។ សេដ្ឋតវំ
បេសេន្តោ បិតវំ បេសេស្សតិ, អយមេកោ នោ បញ្ញោ ភវិស្សតី" តិ។ រាជា
"សាធ្វ" តិ សម្បជិដ្ឋិត្វា តថា កត្វា ទូតំ បេសេសិ។ បណ្ឌិតោ ទូតស្ស វេចនំ
សុត្វា "រាជា មមព្រោវ បិតវញ្ច បស្សិតុកាមោ" តិ ចិន្តេត្វា បិតុ សន្តិកំ គន្ធា
វន្តិត្វា "តាត, រាជា តុម្ពេ ចេវ មមញ្ច ទដ្ឋកាមោ, តុម្ពេ បឋមតវំ
សេដ្ឋិសហស្សបរិវុតា គច្ឆថ, គច្ឆន្តា ច តុច្ឆហត្ថា អគន្ធា នវសប្បិប្បវំ
ចន្ទនករណ្ណកំ អាទាយ គច្ឆថ។ រាជា តុម្ពេហិ សទ្ធិ បដិសន្តារំ កត្វា 'គហបតិ
បតិវុបំ អាសនំ ព្រាត្វា និសីទាហិ' តិ វក្ខតិ, អថ តុម្ពេ តថាវុបំ អាសនំ ព្រាត្វា
និសីទេយ្យថ។ តុម្ពេកំ និសីទ្គកាលេ អហំ អាគមិស្សមិ, រាជា មយាបិ សទ្ធិ
បដិសន្តារំ កត្វា 'បណ្ឌិត, តវានុវុបំ អាសនំ ព្រាត្វា និសីទា' តិ វក្ខតិ, អថាហំ
តុម្ពេ ឌីលោកេស្សមិ, តុម្ពេ តាយ សញ្ញាយ អាសនា វុដ្ឋាយ 'តាត មហោសធ,
ឥមស្មី អាសនេ និសីទា' តិ វទេយ្យថ, អន្ធនោ ឯកោ បញ្ញោ មត្តកំ
ចាបុណិស្សតី" តិ អាហា។ សោ "សាធ្វ" តិ សម្បជិដ្ឋិត្វា វុត្តនយេនេវ គន្ធា
អត្តនោ ធារេ បិតភាវំ រញ្ញោ អាហោបេត្វា "បរិសត្វ" តិ វុត្តេ បរិសិត្វា រាជានំ
វន្តិត្វា ឯកមន្តំ អជ្ជាសិ។

រាជា តេន សទ្ធិ បដិសន្តារំ កត្វា "គហបតិ, តវបុត្តោ មហោសធបណ្ឌិតោ
កុហិ" តិ បុច្ឆិ។ "បច្ឆតោ អាគច្ឆតិ, ទេវា" តិ។ រាជា "បច្ឆតោ អាគច្ឆតី" តិ សុត្វា
តុដ្ឋមានសោ ហុត្វា "មហាសេដ្ឋិ អត្តនោ យុត្តាសនំ ព្រាត្វា និសីទា" តិ អាហា។
សោ អត្តនោ យុត្តាសនំ ព្រាត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ មហាសត្តោបិ
អលង្កតបដិយត្តោ ធារកសហស្សបរិវុតោ អលង្កតរថេ និសីទិត្វា នគរំ
បរិសន្តោ បរិខាបិដ្ឋេ ចរមានំ ឯកំ គប្រភំ ទិស្វា ថាមសម្បន្នេ មាលាវេ បេសេសិ
"អម្ពោ, ឯតំ គប្រភំ អនុពន្ធិត្វា យថា សទ្ធិ ន ករោតិ, ឯវមស្ស មុខពន្ធនំ កត្វា

កិលញ្ជែង វេបេត្វា តស្មី ឯកេនត្តរណេន បដិច្ឆាទេត្វា អំសេនាទាយ
អាគច្ឆថា"តិ។ តេ តថា ករីសុ។ ពោធិសត្តោបិ មហាន្តេន បរិវារេន នគរំ ចារិសិ។
មហាជនោ "ឯស កិរ សិរិវឌ្ឍនសេដ្ឋិនោ បុត្តោ មហោសធបណ្ឌិតោ នាម, ឯស
កិរ ជាយមាទោ ឱសធយដិកំ ហត្ថេន គហេត្វា ជាតោ, ឥមំនា កិរ ឯត្ថកានំ
វីមំសនបញ្ញានំ បញ្ញបដិកាតោ ញាតោ"តិ មហោសត្ថំ អភិត្តវន្តោ
ឱលោកេន្តោបិ តិត្ថំ ន គច្ឆតិ។ សោ រាជទ្វារំ គន្ធា បដិវេទេសិ។ រាជា សុត្វារ
ហដ្ឋតុដ្ឋោ "មម បុត្តោ មហោសធបណ្ឌិតោ ទិប្បំ អាគច្ឆត្វ"តិ អាហា។ សោ
ធារកសហស្សបរិវុតោ ចាសាទំ អភិវហិត្វា រាជានំ វន្តិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។
រាជា តំ ទិស្វាវ សោមនស្សប្បុត្តោ ហុត្វា មធុរបដិសន្តារំ កត្វា "បណ្ឌិត,
បតិវ្វបំ អាសនំ ញាត្វា និសីទា"តិ អាហា។ អថ សោ បិតរំ ឱលោកេសិ។ អថស្ស
បិតាបិ ឱលោកិតសញ្ញាយ ឧដ្ឋាយ "បណ្ឌិត, ឥមស្មី អាសនេ និសីទា"តិ អាហា។
សោ តស្មី អាសនេ និសីទិ។

តំ តត្ថ និសីទំ ទិស្វាវ សេនកបុក្កុសកាមិន្តទេវិន្តា ចេវ អញ្ជោ ច អន្តពាលា
ចាលី បហិត្វា មហាហសិតំ ហសិត្វា "ឥមំ អន្តពាលំ 'បណ្ឌិតោ'តិ វទីសុ,
សោ បិតរំ អាសនា វុដ្ឋាបេត្វា សយំ និសីទតិ, ឥមំ 'បណ្ឌិតោ'តិ វត្ថុំ អយុត្ត"ន្តិ
បរិហាសំ ករីសុ។ រាជាបិ ទុម្ពុខោ អនត្តមនោ អហោសិ។ អថ នំ មហោសត្តោ
បុច្ឆិ "កី, មហារាជ, ទុម្ពុខត្តា"តិ? "អាម បណ្ឌិត, ទុម្ពុខាម្ពិ, សវនមេវ តេ
មនាបំ, ទស្សនំ បន អមនាបំ ជាត"ន្តិ។ "កី ការណា, មហារាជា"តិ? "បិតរំ
អាសនា វុដ្ឋាបេត្វា និសីទត្តា"តិ។ "កី បន ត្វំ, មហារាជ, 'សព្ពដ្ឋានេសុ បុត្តេហិ
បិតរោវ ឧត្តមា'តិ មញ្ញាសី"តិ។ "អាម, បណ្ឌិតា"តិ។ អថ មហោសត្តោ "ននុ,
មហារាជ, តុម្ពេហិ អម្ពាភំ 'អស្សតរំ វា បេសេតុ សេដ្ឋតរំ វា'តិ សាសនំ
បហិត"ន្តិ វត្វា អាសនា វុដ្ឋាយ តេ មាណាវេ ឱលោកេត្វា "តុម្ពេហិ គហិតំ
គច្ឆនំ អានេថា"តិ អាណាបេត្វា រញ្ជោ ចាទមូលេ និបដ្ឋាបេត្វា "មហារាជ,

អយំ គប្បតោ កី អគ្គតី"តិ បុច្ឆិ។ "បណ្ឌិត, សេច ឧបការកោ, អដ្ឋ
កហាបណោ អគ្គតី"តិ។ "ឥមំ បដិច្ច ជាតោ អាជានីយវឌ្ឍវាយ កុច្ឆិម្ហិ
វុដ្ឋអស្សតរោ កី អគ្គតី"តិ? "អនគ្យោ បណ្ឌិតា"តិ។ "ទេវ, កស្មា ឯវំ កថេថ,
ននុ តុម្ហាហិ ឥទានេវ វុត្តំ 'សព្ពជ្ជានេសុ បុត្តេហិ បិតារោ' ឧត្តមា"តិ។ សេច តំ
សច្ចំ, តុម្ហាកំ វាទេ អស្សតរតោ គប្បតោវ ឧត្តមោ ហោតិ, កី បន, មហារាជ,
តុម្ហាកំ បណ្ឌិតា ឯត្ថកម្មិ ជានិតុំ អសក្កោន្តា ចាណី បហវិត្វា ហាសន្តិ,
អហោ តុម្ហាកំ បណ្ឌិតានំ បញ្ញាសម្បត្តិ, កុតោ វោ ឯតេ លទ្ធា"តិ ចត្តារោ
បណ្ឌិតេ បរិហាសិត្វា រាជានំ ឥមាយ ឯកកនិចាតេ គាថាយ អជ្ឈភាសិ -

“ហំចិ តុវំ ឯវមញ្ញសិ 'សេយ្យោ, បុត្តេន បិតា' តិ រាជសេដ្ឋ;
ហន្តស្សតរស្ស តេ អយំ, អស្សតរស្ស ហិ គប្បតោ បិតា"តិ។ (ជា.
១.១.១១១);

តស្សតោ - យទិ, តុំ រាជសេដ្ឋ, សព្ពជ្ជានេសុ សេយ្យោ បុត្តេន បិតាតិ ឯវំ
មញ្ញសិ, តវ អស្សតរតោបិ អយំ គប្បតោ សេយ្យោ ហោតុ។ កី ការណា?
អស្សតរស្ស ហិ គប្បតោ បិតាតិ។

ឯវញ្ញ បនវិត្វា មហាសត្តោ អាហា - “មហារាជ, សេច បុត្តតោ បិតា
សេយ្យោ, មម បិតវំ គណ្ណេថ។ សេច បិតិតោ បុត្តោ សេយ្យោ, មំ គណ្ណេថ តុម្ហាកំ
អត្តាយា"តិ។ រាជា សោមនស្សប្បត្តោ អហោសិ។ សព្ពា រាជបរិសាបិ
“សុកថិតោ បណ្ឌិតេន បញ្ញោ"តិ ឧន្ទទន្តា សាធុការសហស្សានិ អទំសុ,
អង្គុលីដោជា ចេវ ចេលុក្ខេចា ច បវត្តិសុ។ ចត្តារោ បណ្ឌិតាបិ ធុម្ពុខា
បជ្ឈាយន្តាវ អហោសុ។ ននុ មាតាបិតុនំ គុណំ ជានន្តោ ពោធិសត្តេន សធិសោ
នាម នត្ថិ, អថ សោ កស្មា ឯវមកាសីតិ? ន សោ បិតុ អវមាននត្ថាយ, រញ្ញោ បន
“អស្សតវំ វា បេសេតុ សេដ្ឋតវំ វា"តិ បេសិតំ, តស្មា តស្សេវ បញ្ញាស្ស

អាវិការត្ថំ អត្ថនោ ច បណ្ឌិតការស្ស ញាបនត្ថំ ចតុន្ទញា បណ្ឌិតានំ
អប្បជីកានករណត្ថំ ឯវមកាសីតិ។

គប្បនបញ្ចោ និដ្ឋិតោ។

ឯកុនវីសតិមបញ្ចោ

រាជា តុស្សិត្វា គន្ធានកបុណ្ណំ សុវណ្ណភិក្ខុវំ អាទាយ
“ចាចីនយវមជ្ឈកកាមំ រាជភោគេន បរិភូញ្ចត្វ” តិ សេដ្ឋីស្ស ហត្ថេ ឧទកំ
ចាតេត្វា “សេសសេដ្ឋិនោ ឯតស្សេវ ឧបជ្ឈាកា ហោន្ត” តិ វត្វា ពោធិសត្តស្ស
មាតុ ច សព្ពាលដ្ឋានេ បេសេត្វា គប្បនបញ្ចោ បសន្នោ ពោធិសត្តំ បុត្តំ កត្វា
គណ្ហិតុំ សេដ្ឋីអវោច - “គហបតិ, មហោសធបណ្ឌិតំ មម បុត្តំ កត្វា
ទេហី” តិ។ “ទេវ, អតិភរុណោ អយំ, អដ្ឋាបិស្ស មុខេ ជីវគន្ធា វាយតិ,
មហាល្លកកាលេ តុម្ពា កំ សន្តិកេ ភវិស្សតី” តិ។ “គហបតិ, ត្វំ តេតោ បជ្ឈាយ
ឯតស្មី និរាលយោ ហោហិ, អយំ អដ្ឋតគ្គេ មម បុត្តោ, អហំ មម បុត្តំ ចោសេតុំ
សក្ខិស្សមិ, គច្ឆ ត្វ” តិ ឧយ្យោជេសិ។ សោ រាជានំ វន្តិត្វា បណ្ឌិតំ អាលិដ្ឋិត្វា
ឧវេ និបជ្ឈាបេត្វា សីសេ ចុម្ពិត្វា “តាត, អប្បមត្តោ ហោហី” តិ ឱវាទមស្ស
អនាសិ។ សោបិ បិវរំ វន្តិត្វា “តាត, មា ចិន្តយិត្តោ” តិ អស្សសេត្វា បិវរំ
ឧយ្យោជេសិ។ រាជា បណ្ឌិតំ បុច្ឆិ “តាត, អន្តោភត្តិកោ ភវិស្សសិ, ឧទាហុ
ពហិភត្តិកោ” តិ។ សោ “មហា មេ បរិវារោ, តស្មា ពហិភត្តិកេន មយា ភវិតុំ
វជ្ជតី” តិ ចិន្តិត្វា “ពហិភត្តិកោ ភវិស្សមិ, ទេវា” តិ អាហា។ អថស្ស រាជា អន្ទូបំ
គេហំ ទាបេត្វា ទាវកសហស្សំ អាទី កត្វា បរិព្ពយំ ទាបេត្វា សព្ពបរិភោគេ
ទាបេសិ។ សោ តតោ បជ្ឈាយ រាជានំ ឧបជ្ឈាសិ។

រាជាបិ នំវិមំសិតុកាមោ អហោសិ។ តទា ច នគរស្ស ទក្ខិណាធារតោ
អវិទូរេ ចោក្ខរណីតីរេ ឯកស្មី តាលរុក្ខេ កាកកុលាវកេ មណីរតនំ
អហោសិ។ តស្ស ឆាយា ចោក្ខរណីយំ បញ្ញាយិ។ មហាជនោ “ចោក្ខរណីយំ
មណី អត្ថិ”តិ រញ្ញោ អាហោចេសិ។ សោ សេនកំ អាមន្តេត្វា “ចោក្ខរណីយំ កិរ
មណីរតនំ បញ្ញាយតិ, កេតំ តំ គណ្ណាបេស្សមា”តិ បុច្ឆិត្វា “មហារាជ, ឧទកំ
នីហារាបេត្វា គណ្ណិតុំ វុត្ថតិ”តិ វុត្ថេ “តេន ហិ, អាចរិយ, ឯវំ ករោហី”តិ តស្សេវ
ការមកាសិ។ សោ ពហូ មនុស្សេ សន្និចាតាបេត្វា ឧទកញ្ច កទ្ទមញ្ច
នីហារាបេត្វា ភូមិ ភិទ្ធិត្វាបិ មណី នាទ្ទស។ បុន បុណ្ណាយ ចោក្ខរណីយា
មណីន្ទាយា បញ្ញាយិ។ សោ បុនបិ តថា កត្វា ន ច អទ្ទស។ តតោ រាជា បណ្ឌិតំ
អាមន្តេត្វា “តាត, ចោក្ខរណីយំ ឯកោ មណី បញ្ញាយតិ, សេនកោ ឧទកញ្ច
កទ្ទមញ្ច នីហារាបេត្វា ភូមិ ភិទ្ធិត្វាបិ នាទ្ទស, បុន បុណ្ណាយ ចោក្ខរណីយា
បញ្ញាយតិ, សក្ខិស្សសិ តំ មណី គណ្ណាបេតុ”តិ បុច្ឆិ។ សោ “នេតំ, មហារាជ,
គរុ, ឯច ទស្សេស្សមិ”តិ អាហា។ រាជា តស្ស វេចនំ តុស្សិត្វា “បស្សិត្វា អដ្ឋ
បណ្ឌិតស្ស ញាណាពល”តិ មហាជនបរិវុតោ ចោក្ខរណីតីរំ គតោ។

មហាសត្តោ តីរេ ឋត្វា មណី ឱលោកេន្តោ “នាយំ មណី ចោក្ខរណីយំ,
តាលរុក្ខេ កាកកុលាវកេ មណីនា ភវិតព្ព”តិ ញាត្វា “នត្ថិ, ទេវ, ចោក្ខរណីយំ
មណី”តិ វត្វា “ននុ ឧទកេ បញ្ញាយតិ”តិ វុត្ថេ “តេន ហិ ឧទកចាតី អាហារា”តិ
ឧទកចាតី អាហារាបេត្វា “បស្សេ, ទេវ, នាយំ មណី ចោក្ខរណីយំយេវ
បញ្ញាយតិ, ចាតិយម្បិ បញ្ញាយតិ”តិ វត្វា “បណ្ឌិត, កត្ថ បន មណីនា
ភវិតព្ព”តិ វុត្ថេ “ទេវ, ចោក្ខរណីយម្បិ ចាតិយម្បិ ឆាយាវ បញ្ញាយតិ, ន មណី,
មណី បន តាលរុក្ខេ កាកកុលាវកេ អត្ថិ, បុរិសំ អាណាបេត្វា
អាហារាបេហី”តិ អាហា។ រាជា តថា កត្វា មណី អាហារាបេសិ។ សោ អាហារិត្វា
បណ្ឌិតស្ស អធាសិ។ បណ្ឌិតោ តំ គហេត្វា រញ្ញោ ហត្ថេ ឋបេសិ។ តំ ទិស្វា

មហាជនោ បណ្ឌិតស្ស សាធុការំ ធិត្វា សេនកំ បរិភាសន្តោ “មណីរតនំ
តាលរុក្ខេ កាកកុលារកេ អត្ថិ, សេនកតាលោ ពហូ មនុស្សេ ចោក្ខរណីមេរ
ភិន្តាបេសិ, បណ្ឌិតេន នាម មហោសធសធិសេន ភវិតត្ថ”ន្តិ មហាសត្តស្ស
ជុតិមកាសិ។ រាជាបិស្ស តុដ្ឋោ អត្ថនោ គីវាយ បិឡូន្នំ មុត្តាហារំ ធិត្វា
ធារកសហស្សនម្បិ មុត្តារលិយោ ធាបេសិ។ ពោធិសត្តស្ស ច បរិវាស្ស ច
ឥមិនា បរិហារេន ឧបដ្ឋានំ អនុជានីតិ។

ឯក្ខន្ធវិសតិមបញ្ញោ និដ្ឋិតោ។

កកណ្តាកបញ្ញោ

បុនេកធិវសំ រាជា បណ្ឌិតេន សទ្ធិ ឧយ្យានំ អគមាសិ។ តទា ឯកោ
កកណ្តាកោ តោរណាគ្គ វសតិ។ សោ រាជានំ អាគច្ឆន្តំ ធិស្វា ឌីតវិទ្យា ភូមិយំ
និបដ្ឋិ។ រាជា តស្ស តំ កិរិយំ ឱលោកេត្វា “បណ្ឌិត, អយំ កកណ្តាកោ កី
ករោតី”តិ បុច្ឆិ។ មហាសត្តោ “មហារាជ, តុម្ពេ សេវតី”តិ អាហា។ “សចេ ឯវំ
អម្ពាភំ សេវតិ, ឯតស្ស មា និប្បលោ ហោតុ, ភោគមស្ស ធាបេហី”តិ។ “ទេវ,
តស្ស ភោគេន កិច្ចំ នត្ថិ, ខាធិនីយមត្តំ អលមេតស្ស”តិ។ “កី បនេស,
ខាធិតី”តិ? “មំសំ ទេវា”តិ។ “កិត្តកំ លទ្ធា វដ្តតី”តិ? “កាកណិកមត្តក្សនកំ
ទេវា”តិ។ រាជា ឯកំ បុរិសំ អាណាបេសិ “រាជទាយោ នាម កាកណិកមត្តំ ន
វដ្តតិ, ឥមស្ស និពាទ្ធិ អឡមាសក្សនកំ មំសំ អាហាវិទ្យា ទេហី”តិ។ សោ “សាធុ”តិ
សម្បជិច្ឆិត្វា តតោ បដ្ឋាយ តថា អកាសិ។ សោ ឯកធិវសំ ឧចាសថេ
មាយាតេ មំសំ អលភិត្វា តមេវ អឡមាសកំ វិជ្ជិត្វា សុត្តេន អាវុនិត្វា តស្ស
គីវាយំ បិឡូន្និ។ អថស្ស តំ ធិស្សាយ មាធា ឧប្បដ្ឋិ។ តំ ធិវសមេវ រាជា បុន
មហោសធសេន សទ្ធិ ឧយ្យានំ អគមាសិ។ សោ រាជានំ អាគច្ឆន្តំ ធិស្វាបិ ធនំ
ធិស្សាយ ឧប្បន្នមាធាវសេន “វេទេហ, ត្វំ នុ ខោ មហាទ្វនោ, អហំ នុ ខោ”តិ វញ្ញោ

សង្ឃី អត្តានំ សមំ ករោត្តោ អនោតិវត្វា តោរណគ្គយេវ សីសំ ចាលេន្តោ
និបង្ខិ។ រាជា តស្ស តំ កិរិយំ ឱលោកេត្វា “បណ្ឌិត, ឯស បុព្វេរិយ អន្ធន
ឱតរតិ, កី នុ ខោ ការណា”ន្តិ បុច្ឆន្តោ ឥមំ គាថមាហា -

“នាយំ បុរេ ឧន្ទមតិ, តោរណគ្គ កកណ្តាកោ;
មហោសធវិជានាហិ, កេន ជន្មោ កកណ្តាកោ”តិ។ (ជា. ១.២.៣៩);

តត្ថ ឧន្ទមតិ យថា អន្ធន អនោតិវត្វា តោរណគ្គយេវ សីសំ ចាលេន្តោ
ឧន្ទមតិ, ឯវំ បុរេ ន ឧន្ទមតិ។ កេន ជន្មោតិ កេន ការណេន ជន្មការំ
អាបន្នោតិ។

បណ្ឌិតោ តស្ស វចនំ សុត្វា “មហារាជ, ឧបោសថេ មាយាតេ មំសំ
អលកន្តេន រាជបុរិសេន គីរាយ ពាទ្ធំ អឡមាសកំ និស្សាយ តស្ស មាណេន
ភិវិតត្ថ”ន្តិ ព្រាត្វា ឥមំ គាថមាហា -

“អលទ្ធកុប្បំ លទ្ធាន, អឡមាសំ កកណ្តាកោ;
អតិមញ្ញតិ រាជានំ, វេទេហំ មិច្ឆិលគ្គហ”ន្តិ។ (ជា. ១.២.៤០);

រាជា តស្ស វចនំ សុត្វា តំ បុរិសំ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ។ សោ យថាភូតំ
រញ្ជោ អាហេបេសិ។ រាជា តំ កថំ សុត្វា “កញ្ចំ អបុច្ឆិត្វាវ សព្វញ្ញតុទ្ធនេរិយ
បណ្ឌិតេន កកណ្តាកស្ស អជ្ឈាសយោ ព្រាតោ”តិ អតិរិយ បសិទិត្វា
បណ្ឌិតស្ស ចតុសុ ទ្វារេសុ សុដ្ឋំ ធាបេសិ។ កកណ្តាកស្ស បន កុដ្ឋិត្វា វត្ថុ
ហារេតុំ អារភិ។ បណ្ឌិតោ បន “មា ហារេហិ មហារាជា”តិ តំ និវារេសិ។

កកណ្តាកបញ្ជោ និដ្ឋិតោ។

សិរិកាឡ កណ្តិបញ្ជោ

អលោកា មិច្ឆិលវាសី បិដ្ឋត្ថរោ នាម មាណវោ តក្កសិលំ គន្ធា
ទិសាទាមោក្ខាចរិយស្ស សន្តិកេ សិប្បំ សិក្ខន្តោ ឱប្បមេវ សិក្ខិ។ សោ
អនុយោគំ ទត្វា “គន្ធាមហា”ន្តិ អាចរិយំ អាបុច្ឆិ។ តស្មី បន កុលេ “សច
វយប្បត្តា ដីតា ហោតិ, ដេដ្ឋន្តោវាសិកស្ស ធាតត្តា”តិ វត្ថុវ, តស្មា តស្ស
អាចរិយស្ស វយប្បត្តា ឯកា ដីតា អត្ថិ, សា អភិរុទា ទេវច្ឆរាបជិកាតា។ អថ នំ
អាចរិយោ “ដីតវំ តេ, តាត, ទស្សមិ, តំ អាធាយ គមិស្សសី”តិ អាហា។ សោ បន
មាណវោ ទុព្ភតោ កាឡកណ្ណី, កុមារិកា បន មហាបុញ្ញា។ តស្ស តំ ទិស្វា ចិត្តំ
ន អល្លិយតិ។ សោ តំ អរោចន្តោបិ “អាចរិយស្ស វចនំ ន ភិទ្ធិស្សមី”តិ
សម្បជិដ្ឋិ។ អាចរិយោ ដីតវំ តស្ស អធាសិ។ សោ វត្ថិកាគេ អលដ្ឋតសិរិសយនេ
និបន្នោ តាយ អាគន្ធា សយនំ អភិរុទ្ធិមត្តាយ អដ្ឋិយមាណោ ហរាយមាណោ
ជិកុច្ឆមាណោ បកម្បមាណោ ឱតិវត្វា ភូមិយំ និបដ្ឋិ។ សាបិ ឱតិវត្វា តស្ស សន្តិកំ
គន្ធា និបដ្ឋិ, សោ ឧដ្ឋាយ សយនំ អភិរុហិ។ សាបិ បុន សយនំ អភិរុហិ, សោ បុន
សយនា ឱតិវត្វា ភូមិយំ និបដ្ឋិ។ កាឡកណ្ណី នាម សិរិយា សទ្ធិ ន សមេតិ។
កុមារិកា សយនេយេវ និបដ្ឋិ, សោ ភូមិយំ សយិ។

ឯវំ សត្តាបំ វីតិនាមេត្វា តំ អាធាយ អាចរិយំ វន្តិត្វា និក្ខមិ, អន្តរាមគ្គ
អាហាបសល្លាបមត្តម្មិ នត្ថិ។ អនិច្ឆមាណាវ ឧភោបិ មិច្ឆិលំ សម្បត្តា។ អថ
បិដ្ឋត្ថរោ នគរា អវិទូរេ ជលសម្បន្នំ ឧទុម្ពរុក្ខំ ទិស្វា ខុទាយ បីឡិតោ តំ
អភិរុហិត្វា ជលានិ ខាទិ។ សាបិ ធាតជ្ឈត្តា រុក្ខមូលំ គន្ធា “សាមិ, មយ្ហម្មិ
ជលានិ ចាតេថា”តិ អាហា។ កី តវំ ហត្ថចាធា នត្ថិ, សយំ អភិរុហិត្វា ខាធាតិ។
សា អភិរុហិត្វា ខាទិ។ សោ តស្ស អភិរុទ្ធិភាវំ ញត្វា ឱប្បំ ឱតិវត្វា រុក្ខំ
កណ្តោកេហិ បរិក្ខិបិត្វា “មុត្តាម្ហិ កាឡកណ្តាយា”តិ វត្វា បលាយិ។ សាបិ
ឱតិវត្ថុ អសក្កោន្តិ តត្ថេវ និសីទិ។ អថ រាជា ឧយ្យានេ កីឡិត្វា ហត្ថិក្ខន្ធ
និសិទ្ធា សាយន្តសមយេ នគរំ បរិសន្តោ តំ ទិស្វា បដិពទ្ធិចិត្តោ ហុត្វា

“សបរិគ្គហា, អបរិគ្គហា” តិ បុច្ឆាបេសិ។ សាបិ “អត្ថិ មេ, សាមិ, កុលទត្ថិកោ
បតិ, សោ បន មំ ឥធនិសីទាបេត្វា ធម្មត្វា បលាតោ” តិ អាហា។ អមច្ឆោ តំ
ការណំ រញ្ជោ អាហេបេសិ។ រាជា “អសាមិកកណ្ណំ នាម រញ្ជោ ចាបុណាតី” តិ
តំ ឱតារេត្វា ហត្ថិក្ខន្ធុ អាហេបេត្វា និវេសនំ នេត្វា អភិសិញ្ចិត្វា
អគ្គមហេសិជ្ជានេ វេបេសិ។ សា តស្ស បិយា អហោសិ មនាថា។ ឧទុម្ពរុក្ខេ
លទ្ធព្ពា “ឧទុម្ពរទេវី” ត្រូវស្សា នាមំ សញ្ញានីសុ។

អថេកទិវសំ រញ្ជោ ឧយ្យានគមនត្ថាយ ធូរកាមវាសិកេហិ មគ្គំ
បដិជគ្គាបេសុ។ បិដ្ឋុត្តរោបិ ភតី ករោន្តោ កង្ខំ ពន្ធិត្វា កុទ្ធាលេន មគ្គំ តច្ឆិ។
មគ្គេ អនិដ្ឋិតេយេវ រាជា ឧទុម្ពរទេវីយា សទ្ធិ រថេ និសីទិត្វា និក្ខមិ។ ឧទុម្ពរទេវី
កាឡកណ្ណី មគ្គំ តច្ឆន្តំ ទិស្វា “ឯវរូបំ សិរី ធារេតុំ នាសក្ខិ អយំ
កាឡកណ្ណី” តិ តំ ឱលោកេន្តិ ហសិ។ រាជា ហសមាទំ ទិស្វា កុដ្ឋិត្វា “កស្មា
ហសី” តិ បុច្ឆិ។ ទេវ, អយំ មគ្គតច្ឆកោ បុរិសោ មយ្ហំ ចោរាណកសាមិកោ, ឯស
មំ ឧទុម្ពរុក្ខំ អាហេបេត្វា កណ្ណាកេហិ បរិក្ខិបិត្វា គតោ, ឥមាហំ ឱលោកេត្វា
“ឯវរូបំ សិរី ធារេតុំ នាសក្ខិ កាឡកណ្ណី អយ” តិ ចិន្តេត្វា ហសិន្តិ។ រាជា “តុំ
មុសាវាទំ កថេសិ, អញ្ញំ កញ្ចំ បុរិសំ ទិស្វា តយា ហសិតំ ភរិស្សតិ, តំ
មារេស្សមី” តិ អសី អគ្គមហេសិ។ សា ភយប្បត្តា “ទេវ, បណ្ឌិតេ តាវ បុច្ឆថា” តិ
អាហា។ រាជា សេនកំ បុច្ឆិ “សេនក, ឥមិស្សា វចនំ តុំ សទ្ធិហសី” តិ។ “ន
សទ្ធិហាមិ, ទេវ, កោ នាម ឯវរូបំ ឥត្ថិវតនំ បហាយ គមិស្សតី” តិ។ សា តស្ស
កថំ សុត្វា អតិរេកតរំ ភីតា អហោសិ។ អថ រាជា “សេនកោ កី ជាតាតិ,
បណ្ឌិតំ បុច្ឆិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា តំ បុច្ឆន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

“ឥត្ថិ សិយា រូបវតី, សា ច សីលវតី សិយា;
បុរិសោ តំ ន ឥន្ទេយ្យ, សទ្ធិហាសិ មហោសជា” តិ។ (ជា. ១.២.៨៣);

តត្ថ សីលវតីតិ អាចារគុណសម្បជ្ជា។

តំ សុត្វា បណ្ឌិតោ កាថមាហា -

“សទ្ធិហាមិ មហារាជ, បុរិសោ ទុត្តតោ សិយា;

សិរី ច កាឡកណ្ណិ ច, ន សមេន្តិ គុណាចន”ន្តិ។ (ជា. ១.២.៨៤);

តត្ថ ន សមេន្តិ តិ សមុទ្ធស្ស ឡើយតិវចារិមតិរាជិវិយ ច
គគនតលបថវិតលាជិវិយ ច ន សមាគជ្ជន្តិ។

រាជា តស្ស វេទនេន តំ ការណំ សុត្វា តស្ស ន កុដ្ឋិ, ហធម្មស្ស
និព្វាយិ។ សោ តស្ស តុស្សិត្វា “សចេ បណ្ឌិតោ នាភវិស្ស, អដ្ឋាហំ
ពាលសេនកស្ស កថាយ ឯវរុបំ ឥត្តិវតនំ ហីនោ អស្សំ, តំ និស្សយ មយា
ឯសាលទ្ធា”តិ សតសហស្សេន បូជំ ការេសិ។ ទេវីចិ រាជានំ វន្តិត្វា “ទេវ,
បណ្ឌិតំ និស្សយ មយា ជីវិតំ លទ្ធិ, ឥមាហំ កនិជ្ជភាតិកក្កដានេ បេបេតុំ វរំ
យាថាមី”តិ អាហា។ “សាធុ, ទេវី, គណ្ណាហិ, ទម្មតេ វរ”ន្តិ។ “ទេវ, អដ្ឋ បដ្ឋាយ
មម កនិជ្ជវិជា កិញ្ចិ មធុររសំ ន ខាទិស្សមិ, ឥតោ បដ្ឋាយ វេលាយ វា
អវេលាយ វា ធូរំ វិវរាបេត្វា ឥមស្ស មធុររសំ បេសេតុំ លកនកវរំ
គណ្ណាមី”តិ។ “សាធុ, ភទ្កេ, ឥមញ្ច វរំ គណ្ណាហិ”តិ។

សិរីកាឡកណ្ណិបញ្ជោ និដ្ឋិតោ។

មេណ្ឌាកបញ្ជោ

អបរស្មី ទិវសេ រាជា កតចាតរាសោ ចាសាទស្ស ជីយន្តរេ ចន្តមន្តោ
វាតចានន្តរេន ឡិលោកេន្តោ ឯកំ ឯឡកញ្ច សុនខញ្ច មិត្តសន្តំ ករោន្តំ អទ្ធស។
សោ កិវ ឯឡកោ ហត្ថិសាលំ គន្ធា ហត្ថិស្ស បុរតោ ទិត្តំ អនាមជ្ជតិណំ ខាទិ។

អង្គ ទំ ហត្ថិកោបកា ចោលេត្វា នីហរីសុ។ សោវិរិទ្ធា បលាយិ។ អង្គ ទំ ឯកោ
បុរិសោ វេទនាគន្ធា បិដ្ឋយំ ធន្តោន តិរិយំ បហរិ។ សោ បិដ្ឋិ ឌីនាមេត្វា
វេទនាប្បត្តោ ហុត្វា គន្ធា រាជគេហស្ស មហាភិក្ខុ និស្សាយ បិដ្ឋិកាយ និបដ្ឋិ។
តំ ធិវសមេវ រញ្ជោ មហានសេ អដ្ឋិចម្មាធិនិ ខាធិត្វា វឌ្ឍិតសុនខោ ភត្តការកេ
ភត្តំ សម្មាទេត្វា ពហិ វេត្វា សរិរេ សេទំ និព្វាបេន្តេ មជ្ឈមំសគន្ធី យាយិត្វា
តណ្ហំ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ មហានសំ បរិសិត្វា ភាជនបិដានំ ចាតេត្វា
មំសំ ខាធិ។ អង្គ ភត្តការកោ ភាជនសន្តេន បរិសិត្វា តំ ធិស្វា ធារំ បិទហិត្វា តំ
លេខុធន្តោធិហិ ចោលេសិ។ សោ ខាធិតមំសំ មុខេនេវ ធម្មត្វាវិរិទ្ធា និក្ខមិ។
ភត្តការកោបិ តស្ស និក្ខន្តការំ ញត្វា អនុពន្ធិត្វា បិដ្ឋយំ ធន្តោន តិរិយំ
បហរិ។ សោ វេទនាប្បត្តោ បិដ្ឋិ ឌីនាមេត្វា ឯកំ ចាទំ ឧក្ខិបិត្វា ឯឡកស្ស
និបន្នជ្ជានមេវ ចារិសិ។ អង្គ ទំ ឯឡកោ “សម្ម, កី បិដ្ឋិ ឌីនាមេត្វា អាគច្ឆសិ, កី
តេ វាតោវិជ្ឈតី” តិ បុច្ឆិ។ សុនខោបិ “ត្វម្បិ បិដ្ឋិ ឌីនាមេត្វា និបន្នោសិ, កី តេ
វាតោវិជ្ឈតី” តិ បុច្ឆិ។ តេ អញ្ញមញ្ញំ អត្ថនោ បរវត្ថី អាហោចេសុ។

អង្គ ទំ ឯឡកោ បុច្ឆិ “កី បន តុំ បុន ភត្តកេហំ គន្ធី សក្ខិស្សសិ សម្មា” តិ?
“ន សក្ខិស្សមិ, សម្ម, ភត្តស្ស មេ ជីវិតំ នត្ថិ” តិ។ “តុំ បន បុន ហត្ថិសាលំ គន្ធី
សក្ខិស្សសិ” តិ។ “មយាបិ ភត្ត គន្ធី ន សក្កា, ភត្តស្ស មេ ជីវិតំ នត្ថិ” តិ។ តេ
“កថំ នុខោ មយំ ឥនានិ ជីវិត្យមា” តិ ឧចាយំ ចិន្តេសុ។ អង្គ ទំ ឯឡកោ អាហា -
“សចេ មយំ សមគ្គវាសំ វសិតុំ សក្កោម, អត្ថកោ ឧចាយោ” តិ។ “តេន ហិ
កថេហី” តិ។ “សម្ម, តុំ ឥតោ បដ្ឋាយ ហត្ថិសាលំ យាហិ, “នាយំ តិណំ
ខាធិ” តិ តយិ ហត្ថិកោបកា អាសន្តំ ន ករិស្សន្តិ, តុំ មម តិណំ
អាហារេយ្យសិ។ អហម្បិ ភត្តកេហំ បរិសិត្យមិ, “នាយំ មំសខាធកោ” តិ
ភត្តការកោ មយិ អាសន្តំ ន ករិស្សតិ, អហំ តេ មំសំ អាហរិស្សមី” តិ។ តេ
“សុន្តរោ ឧចាយោ” តិ ឧភោបិ សម្បជិច្ឆិសុ។ សុនខោ ហត្ថិសាលំ គន្ធា

តិណាកលាបំ ខំសិទ្ធា អាគន្ធា មហាភិក្ខុបិដ្ឋិកាយ ឋបេសិ។ ឥតរោបិ
ភត្តកេហំ គន្ធា មំសខណ្ឌំ មុខបុរំ ខំសិទ្ធា អាណេត្វា តត្ថេវ ឋបេសិ។ សុនខោ
មំសំ ខាទិ, ឯឡកោ តិណំ ខាទិ។ តេ ឥមិនា ឧបាយេន សមគ្គា សម្មាទមាណ
មហាភិក្ខុបិដ្ឋិកាយ វសន្តិ។ រាជា តេសំ មិត្តសន្តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ “អទិជ្ជបុព្វំ វត
មេ ការណំ ទិដ្ឋំ, ឥមេ បច្ឆាមិត្តា ហុត្វាបិ សមគ្គវាសំ វសន្តិ។ ឥទំ ការណំ
គហេត្វា បញ្ចំ កត្វា បញ្ចា បណ្ឌិតេ បុច្ឆិស្សមិ, ឥមំ បញ្ចំ អជានន្តំ វជ្ជា
បញ្ចាជេស្សមិ, តំ ជានន្តស្ស ‘ឯវុរុទោ បណ្ឌិតោ នត្ថិ’ តិ មហាសក្ការំ
ករិស្សមិ។ អន្ធិ តាវ អវេលា, សេ ឧបជ្ជានំ អាគតកាលេ បុច្ឆិស្សមី” តិ។ សោ
បុនទិវសេ បណ្ឌិតេសុ អាគន្ធា និសិន្នេសុ បញ្ចំ បុច្ឆន្តោ ឥមំ គាថមាហា -

“យេសំ ន កទាចិ ភូតបុព្វំ, សខ្យំ សត្តបទម្បិមស្មិ លោកេ;
ជាតា អមិត្តា ធុវេ សហាយា, បដិសន្ធាយ ចរន្តិ កិស្ស ហេតូ” តិ។ (ជា.
១.១២.៩៤);

តត្ថ បដិសន្ធាយាតិ សទ្ធិហិត្វា យជិតា ហុត្វា។

ឥទញ្ចា បន វត្វា បុន ឯវមាហា -

“យទិ មេ អន្ធិ ចាតវាសកាលេ, បញ្ចំ ន សក្កុណោយ្យាថ វត្ថុមេតំ;
វជ្ជា បញ្ចាជេស្សមិ វោ សព្ពេ, ន ហិ មត្តោ ធុប្បញ្ញជាតិកេហី” តិ។ (ជា.
១.១២.៩៥);

តទា បន សេនកោ អគ្គាសនេ និសិន្នោ អហោសិ, បណ្ឌិតោ បន បរិយន្តេ
និសិន្នោ។ សោ តំ បញ្ចំ ឧបជារន្តោ តមត្ថំ អទិស្វា ចិន្តេសិ “អយំ រាជា
ទន្ធាតុកោ ឥមំ បញ្ចំ ចិន្តេត្វា សន្ធិវត្ថុំ អសមត្តោ, កិញ្ចិទេវ, តេន ទិដ្ឋំ
ភរិស្សតិ, ឯកទិវសំ ឱកាសំ លភន្តោ ឥមំ បញ្ចំ និហរិស្សមិ, សេនកោ កេនចិ

ឧបាយន អង្គេកទិវសមត្ថំ អធិវាសាបេត្ថ"តិ។ ឥតវេបិ ចត្តារោ បណ្ឌិតា
អនុការគតំ បរិជ្ជារិយ ន កិញ្ចិ បស្សីសុ។ សេនកោ "កា នុខោ មហោសធស្ស
បវត្ថី"តិ ពោធិសត្ថំ ឌីលោកេសិ។ សោបិ តំ ឌីលោកេសិ។ សេនកោ
ពោធិសត្ថស្ស ឌីលោកិតាការេនេវ តស្ស អធិប្បាយំ ញាត្វា "បណ្ឌិតស្សបិ ន
ឧបជ្ជាតិ, តេនេកទិវសំ ឌីកាសំ ឥច្ឆតិ, បូរេស្សមិស្ស មនោវេ"ន្តិ ចិន្តេត្វា រញ្ញា
សន្និវិស្សសេន មហាហសិ តំ ហសិត្វា "កី, មហារាជ, សត្រូវ អម្ពេ បញ្ចំ
កថេតុំ អសក្កោន្តេ រជ្ជា បញ្ញាជេស្សសិ, ឯតម្មិ ឯកោ គណ្ឌិបញ្ញោ"តិ តុំ
សល្លក្ខេសិ, ន មយំ ឯតំ កថេតុំ ន សក្កោម, អបិច ខោ ថោកំ អធិវាសេហិ។
គណ្ឌិបញ្ញោ ឯស, ន សក្កោម មហាជនមជ្ឈេ កថេតុំ, ឯកមន្តេ ចិន្តេត្វា បច្ឆា
តុម្ហាកំ កថេស្សម, ឌីកាសំ នោ ទេហី"តិ មហាសត្ថំ ឌីលោកេត្វា ឥមំ
តាថាធូយមាហា -

“មហាជនសមាគមម្ហិ យោវេ, ជនកោលាហលសង្គមម្ហិ ជាតេ;
វិក្ខិត្តមនា អនេកចិត្តា, បញ្ចំ ន សក្កុណោម វត្ថុមេតំ។

“ឯកគ្គចិត្តាវ ឯកមេកា, រហសិ គតា អត្ថំ និចិន្តយិត្វា;
បរិវេកេ សម្មសិត្វាន ជីវា, អថ វត្ថុន្តិ ជនិន្ធិ ឯតមត្ថ"ន្តិ។ (ជា. ១.១២.៩៦-
៩៧);

តត្ថ សម្មសិត្វានាតិ កាយចិត្តវិវេកេ វិតា ឥមេ ជីវា ឥមំ បញ្ចំ សម្មសិត្វា
អថ វោ ឯតំ អត្ថំ វត្ថុន្តិ។

រាជា តស្ស កថំ សុត្វា អនត្តមនោ ហុត្វាបិ "សាធុ ចិន្តេត្វា កថេថ,
អកថេន្តេ បន វោ បញ្ញាជេស្សមី"តិ តជ្ជេសិយេវ។ ចត្តារោ បណ្ឌិតា ចាសាទា
ឌីតវីសុ។ សេនកោ ឥតវេ អាហា - "សម្មា, រាជា សុខុមបញ្ចំ បុច្ឆិ, អកថិតេ

មហន្តំភយំ ភវិស្សតិ, សប្បាយភោជនំ ភុត្តិកា សម្មា ឧបទានេថា”តិ។ តេ
អត្តនោ អត្តនោ គេហំ គតា។ បណ្ឌិតាបិ ឧដ្ឋាយ ឧទុម្ពរទេវិយា សន្តិកំ គន្ធា
“ទេវី, អន្ធិ វា ហិយ្យេ វា រាជា កត្ត ចំ អដ្ឋាសី”តិ បុច្ឆិ។ “តាត, ជ័យន្តរេ
វាតចានេន ឌីលោកេន្តោ ចន្តមតី”តិ។ តតោ បណ្ឌិតា ចិន្តេសិ “រញ្ញា ឥមិនា
បស្សេន កិញ្ចិ ទិដ្ឋំ ភវិស្សតិ”តិ។ សោ តត្ថ គន្ធា ពហិ ឌីលោកេន្តោ
ឯឡកសុនខានំ កិរិយំ ទិស្វា “ឥមេ ទិស្វា រញ្ញា បញ្ញោ អភិសដ្ឋតោ”តិ
សន្តិជ្ជានំ កត្វា គេហំ គតោ។ ឥតរេបិ តយោ ចិន្តេត្វា កិញ្ចិ អទិស្វា សេនកស្ស
សន្តិកំ អគម្មសុ។ សោ តេ បុច្ឆិ “ទិដ្ឋោ វោ បញ្ញោ”តិ។ “ន ទិដ្ឋោ អាចរិយា”តិ។
“យទិ ឯវំ រាជា វោ បញ្ញាជេស្សតិ, កី ភវិស្សថា”តិ? “តុម្កេហិ បន ទិដ្ឋោ”តិ?
“អហម្មិ ន បស្សមី”តិ។ “តុម្កេសុ អបស្សន្តេសុ មយំ កី បស្សម, រញ្ញោ បន
សន្តិកេ ‘ចិន្តេត្វា កថេស្សមា’តិ សីហនានំ នទិត្វា អាគតម្ហា, អកថិតេ អម្ពេ
រាជា កុដ្ឋិស្សតិ, កី ករោម, អយំ បញ្ញោ ន សក្កា អម្ពេហិ ទដ្ឋំ, បណ្ឌិតេន បន
សតគុណំ សហស្សគុណំ សតសហស្សគុណំ កត្វា ចិន្តិតោ ភវិស្សតិ, ឯថ
តស្ស សន្តិកំ គន្ធាមា”តិ តេ ចត្តារោ បណ្ឌិតា ពោធិសត្តស្ស យរទ្ធារំ
អាគតការំ អាហោចេត្វា “បរិសន្តុ បណ្ឌិតា”តិ វុត្តេ គេហំ បរិសិត្វា
បជិសន្តារំ កត្វា ឯកមន្តំ បិតា មហាសត្តំ បុច្ឆិសុ “កី បន, បណ្ឌិត, ចិន្តិតោ
បញ្ញោ”តិ? “អាម, ចិន្តិតោ, មយិ អចិន្តេន្តេ អញ្ញោ កោ ចិន្តយិស្សតិ”តិ។ “តេន
ហិ បណ្ឌិត អម្ហាកម្មិ កថេថា”តិ។

បណ្ឌិតោ “សចាហំ ឯតេសំ ន កថេស្សមិ, រាជា តេ រជ្ជា បញ្ញាជេស្សតិ, មំ
បន សត្តហិ រតនេហិ បូជេស្សតិ, ឥមេ អន្ធពាលា មារិទស្សន្ត, កថេស្សមិ
តេស”ន្តិ ចិន្តេត្វា តេ ចត្តារោបិ និចាសនេ និសីទាចេត្វា អញ្ញាលី បគ្គណ្ណាចេត្វា
រញ្ញា ទិដ្ឋតំ អជាតាចេត្វា “រញ្ញោ បុច្ឆិតកាលេ ឯវំ កថេយ្យថា”តិ ចតុន្ទម្មិ
ចតស្សោ គាថាយោ ពន្ធិត្វា ចាឡិមេវ ឧគ្គណ្ណាចេត្វា ឧយ្យោជេសិ។ តេ

ធុតិយធិរសេ រាជបដ្ឋានំ គន្ធា បញ្ញត្តាសនេ និសីធិសុ។ រាជា សេនកំ បុច្ឆិ
“ញាតោតេ, សេនក, បញ្ញា”តិ? “មហារាជ, មយិ អជានន្តេ អញ្ញោ កោ
ជានិស្សតិ”តិ។ “តេន ហិ កថេហិ”តិ។ “សុណាថ ទេវា”តិ សោ
ឧត្តហិតនិយាមេនេវ គាថមាហា -

“ឧត្តបុត្តរាជបុត្តិយានំ, ឧរុស្ស មំសំ បិយំ មនាបំ;
ន សុនខស្ស តេ អនេន្តិ មំសំ, អថ មេណ្ឌាស្ស សុណេន សឡមស្ស”តិ។
(ជា. ១.១២.៩៨);

តត្ថ ឧត្តបុត្តរាជបុត្តិយានន្តិ ឧត្តតានំ អមច្ចបុត្តានញោវ រាជបុត្តានញា។

គាថំ វត្វាបិ សេនកោ អត្ថំ ន ជាតាតិ។ រាជា បន អត្ថនោ ធិដ្ឋការេន
បជាតាតិ, តស្មា “សេនកេន តាវ ញាតោ”តិ បុក្កុសំ បុច្ឆិ។ សោបិស្ស “កី
អហម្មិ អបណ្ឌិតោ”តិ វត្វា ឧត្តហិតនិយាមេនេវ គាថមាហា -

“ចម្ពំ វិហានន្តិ ឯឡ កស្ស, អស្សបិដ្ឋត្តរស្សខស្ស ហេតុ;
ន ច តេ សុនខស្ស អត្តរន្តិ, អថ មេណ្ឌាស្ស សុណេន សឡមស្ស”តិ។
(ជា. ១.១២.៩៩);

តស្សបិ អត្ថោ អចាកដាយេវ។ រាជា បន អត្ថនោ ចាកជត្តា “ឥមិនាបិ
បុក្កុសេន ញាតោ”តិ កាមិន្ទំ បុច្ឆិ។ សោបិ ឧត្តហិតនិយាមេនេវ គាថមាហា -

“អាវេល្លិតសិដ្ឋិតោ ហិ មេណ្ឌោ, ន ច សុនខស្ស វិសាណាកានិ អត្ថិ;
តិណភក្កោ មំសកោជនោ ច, អថ មេណ្ឌាស្ស សុណេន
សឡមស្ស”តិ។ (ជា. ១.១២.១០០);

រាជា “ឥមិនាបិ ញ្ញាតោ” តិ ទេវីន្ទំ បុច្ឆិ។ សោបិ ឧត្តហិតនិយាមេនេវ
តាថមាហា -

“តិណាមាសិ បលាសមាសិ មេឈ្នោ, ន ច សុនខោ តិណាមាសិ នោ
បលាសំ;

គឈ្នោយ្យ សុណោ សសំ ពិឡារំ, អថ មេឈ្នោស្យ សុណោន
សឡមស្យា” តិ។ (ជា. ១.១២.១០១);

តត្ថ តិណាមាសិ បលាសមាសី តិ តិណាខាធកោ ចេវ បណ្ណាខាធកោ ច។
នោ បលាសន្តិ បណ្ណាម្មិ ន ខាធិតិ។

អថ រាជា បណ្ឌិតំ បុច្ឆិ - “តាត, ត្វម្មិ ឥមំ បញ្ចំ ជាតាសី” តិ? “មហារាជ,
អរីចិតោ យាវ ភវត្តា មំ បេត្វា កោ អញ្ញោ ឯតំ ជានិស្សតី” តិ។ “តេន ហិ
កថេហី” តិ។ “សុណា មហារាជា” តិ តស្ស បញ្ចស្ស អត្តនោ ចាកជការំ
បកាសេន្តោ តាថាទ្វយមាហា -

“អជ្ឈង្គបទោ ចតុប្បទស្ស, មេឈ្នោ អជ្ឈនខោ អទិស្សមាណោ;
នាធិយមាហាវតី អយំ ឥមស្ស, មំសំ អាហាវតី អយំ អមុស្ស។

“ចាសាធរគតោ វិទេហសេដ្ឋោ, វីតិហារំ អញ្ញាមញ្ញកោជនានំ;
អទ្ធុត្ថិ កិរ សត្ថិកំ ជនិន្នោ, ពុកុក្កស្ស បុណ្ណំមុខស្ស ចេត” ត្ថិ។ (ជា.
១.១២.១០២-១០៣);

តត្ថ អជ្ឈង្គបទោតិ ព្យញ្ញនកុសលតាយ ឯឡកស្ស ចតុប្បាទំ
សន្ធាយាហា។ មេឈ្នោតិ ឯឡកោ។ អជ្ឈនខោតិ ឯកេកស្មី ចានេ ទ្វិន្ទំ ទ្វិន្ទំ ខុរាទំ
វសេនេតំ វុត្តំ។ អទិស្សមាណោតិ មំសំ អាហារណាកាលេ អបញ្ញាយមាណោ។

ឆាធិយន្តិ គេហធួនំ។ តិណន្តិ អត្ថោ។ អយំ ឥមស្សាតិ សុនខោ ឯឡ កស្ស។
វីតិហារន្តិ វីតិហារណំ។ អញ្ញមញ្ញភោជនានន្តិ អញ្ញមញ្ញស្ស ភោជនានំ។
មេណ្ឌោ ហិ សុនខស្ស ភោជនំ ហារតិ, សោ តស្ស វីតិហារតិ, សុនខោបិ តស្ស
ហារតិ, ឥតរោ វីតិហារតិ។ អទ្គក្ខតិ តំ តេសំ អញ្ញមញ្ញភោជនានំ វីតិហារណំ
សក្ខិកំ អត្ថនោ បច្ចក្ខំ កត្វា អទ្គស។ ពុកុក្កស្សាតិ កុក្ខតិ
សទ្ធករណសុនខស្ស។ បុណ្ណំមុខស្សាតិ មេណ្ឌាស្ស។ ឥមេសំ ឯតំ មិត្តសន្តំ
រាជា សយំ បស្សីតិ។

រាជា ឥតវេហិ ពោធិសត្តំ និស្សាយ ញាតភារំ អជានន្តោ “បញ្ច បណ្ឌិតា
អត្ថនោ អត្ថនោ ញាណាពលេន ជានីស្វ” តិ មញ្ញមា នោ សោមនស្សប្បត្តោ
ហុត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“លាភា វត មេ អនប្បរូចា, យស្ស មេធិសា បណ្ឌិតា កុលម្ហិ;
បញ្ញាស្ស គម្ពីរគតំ និបុណមត្តំ, បដិវិជ្ឈន្តិ សុភាសិតេន ជីវា” តិ។ (ជា.
១.១២.១០៤);

តត្ថ បដិវិជ្ឈន្តិ តិ សុភាសិតេន តេ វិទិត្វា កថេន្តិ។

អថ នេសំ “តុជ្ជេន នាម តុជ្ជាការោ កត្តត្តោ” តិ តំ ករោន្តោ ឥមំ កាថមាហា
-

“អស្សតរិវចញ្ច ឯកមេកំ, ដីតំ កាមវរញ្ច ឯកមេកំ;
សព្ពេសំ វោ ធម្មិ បណ្ឌិតានំ, បរមប្បតីតមនោ សុភាសិតេនា” តិ។ (ជា.
១.១២.១០៥);

ឥតិ វត្វា តេសំ តំ សត្តំ ធាបេសិ។

ធានសនិទានេ មេណ្ឌកបញ្ចេន ជិដ្ឋិតោ។

សិរិមន្តបញ្ចេន

ឧទុម្ពរទេវី បន ឥតវេហិ បណ្ឌិតំ និស្សយ បញ្ចស្ស ញាតការំ ញត្វា “រញ្ចា
មុត្តំ មាសេន និព្វិសេសកំ ករោន្តេន វិយ បញ្ចន្តំ សមគោរំ សក្ការោ កតោ,
ននុ មយ្ហំ កនិជ្ជស្ស វិសេសំ សក្ការំ កាតុំ វដ្តតី” តិ ចិន្តេត្វា រញ្ចា សន្តិកំ គន្ធា
បុច្ឆិ “ទេវ, កេន វោ បញ្ចេន កថិតោ” តិ? “បញ្ចេហិ បណ្ឌិតេហិ, ភទ្កេ” តិ។ “ទេវ,
ចត្តារោ ជនា តំ បញ្ចំ កំ និស្សយ ជាជីស្វ” តិ? “ន ជាជនិមិ, ភទ្កេ” តិ។ “មហារាជ,
កី តេ ជានន្តិ, បណ្ឌិតោ បន ‘មា នស្សន្តុ ឥមេ ពាលា’ តិ បញ្ចំ ឧត្តណ្ណាបេសិ,
តុម្ពេ សព្វេសំ សមកំ សក្ការំ ករោជ, អយុត្តមេតំ, បណ្ឌិតស្ស វិសេសកំ កាតុំ
វដ្តតី” តិ។ រាជា “អត្តានំ និស្សយ ញាតការំ ន កថេសី” តិ បណ្ឌិតស្ស
តុស្សិត្វា អតិវេកតរំ សក្ការំ កាតុកាមោ ចិន្តេសិ “ហោតុ មម បុត្តំ ឯកំ បញ្ចំ
បុច្ឆិត្វា កថិតកាលេ មហាន្តំ សក្ការំ ករិស្សមី” តិ។ សោ បញ្ចំ ចិន្តេន្តោ
សិរិមន្តបញ្ចំ ចិន្តេត្វា ឯកទិវសំ បញ្ចន្តំ បណ្ឌិតានំ ឧបដ្ឋានំ អាគន្ធា
សុខនិសិន្នកាលេ សេនកំ អាហា - “សេនក, បញ្ចំ បុច្ឆិស្សមី” តិ។ “បុច្ឆ
ទេវា” តិ។ រាជា សិរិមន្តបញ្ចេន បឋមំ កាជមាហា -

“បញ្ចាយុបេតំ សិរិយាវិហីនំ, យសស្សីនំ វាបិ អបេតបញ្ចំ;
បុច្ឆាមិ តំ សេនក ឯតមត្តំ, កមេត្ត សេយ្យេ កុសលា វទន្តី” តិ។ (ជា.
១.១៥.៨៣);

តត្ថ កមេត្ត សេយ្យេតិ ឥមេសុ ធ្វិសុ កតរំ បណ្ឌិតា សេយ្យេតិ វទន្តី។

អយញ្ច កិរ បញ្ចេន សេនកស្ស វិសានុគតោ, តេន នំ ឱប្បមេវ កថេសី -

“ធីរា ច ពាលា ច ហវេ ជនិន្ទ, សិប្បបបន្នា ច អសិប្បិនោ ច;
សុជាតិមន្តោបិ អជាតិមស្ស, យសស្សិនោ បេសករា ភវន្តិ;
ឯតម្បិ ទិស្វាន អហំ វនាមិ, បញ្ញោ និហ្មិនោ សិរីមាវ សេយ្យា” តិ។ (ជា.
១.១៥.៨៤);

តត្ថ បញ្ញោ និហ្មិនោតិ បញ្ញាវា និហ្មិនោ, ឥស្សរោវ ឧត្តមោតិ អត្តោ។

រាជា តស្ស វចនំ សុត្វា ឥតរេ តយោ អបុច្ឆិត្វា សង្ឃនវកំ ហុត្វា និសិទ្ធី
មហោសធបណ្ឌិតំ អាហា -

“តុវម្បិ បុច្ឆាមិ អនោមបញ្ញា, មហោសធកេវលធម្មទស្សី;
ពាលំ យសស្សី បណ្ឌិតំ អប្បភោគំ, កមេត្ថ សេយ្យា កុសលា
វនន្តិ” តិ។ (ជា. ១.១៥.៨៥);

តត្ថ កេវលធម្មទស្សីតិ សព្ពធម្មទស្សី។

អថស្ស មហោសត្តោ “សុណា, មហារាជា” តិ វត្វា កថេសិ -

“ចាចានិ កម្មានិ ករោតិ ពាលោ, ឥធមេវ សេយ្យា ឥតិ មញ្ញមាណោ;
ឥធលោកទស្សី បរលោកមទស្សី, ឧភយត្ថ ពាលោ កលិមគ្គហេសិ;
ឯតម្បិ ទិស្វាន អហំ វនាមិ, បញ្ញាវ សេយ្យា ន យសស្សី ពាលោ” តិ។
(ជា. ១.១៥.៨៦);

តត្ថ ឥធមេវ សេយ្យាតិ ឥធលោកេ ឥស្សរិយមេវ មញ្ញំ សេដ្ឋន្តិ
មញ្ញមាណោ។ កលិមគ្គហេសិតិ ពាលោ ឥស្សរិយមាណេន ចាបកម្ពំ កត្វា
និរយាធិ ឧបបជ្ជន្តោ បរលោកេ ច បុន តតោ អាគន្ធា និចកុលេ ទុក្ខភាវំ បត្វា

និព្វត្តមានោ ឥធលោកេ ចាតិ ឧភយត្ថ បរាជយមេវ គណ្ហាតិ។ ឯតម្បី ការណ៍
អហំ ទិស្វា បញ្ញាសម្មន្នោវ ឧត្តមោ, ឥស្សរោ បនពាលោ ន ឧត្តមោតិ វនាមិ។

ឯវំ វុត្ត រាជា សេនកំ ឱលោកេត្វា “ននុ មហោសដោ បញ្ញវន្តមេវ
ឧត្តមោតិ វនតី”តិ អាហា។ សេនកោ “មហារាជ, មហោសដោ ធម្មារោ,
អជ្ឈាបិស្ស មុខេ ឡើយ កន្លោ វាយតិ, កិមេស ជាតាតី”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“និសិប្បមេតំ វិទធាតិ ភោគំ, ន ពន្ធានំ ន សរីរវល្លោកា យោ;
បស្សេន្ទម្ហតំ សុខមេធមានំ, សិរី ហិ នំ ភជតេ គោរវិន្ទ;
ឯតម្បី ទិស្វាន អហំ វនាមិ, បញ្ញា និហីនោ សិរីមាវ សេយ្យោ”តិ។

តត្ថ ឯឡម្ហតន្តិ បក្សវិគលាលមុខំ។ គោរវិន្ទន្តិ សោ កិវ តស្មីយេវ នគរេ
អសីតិកោជីវិតោ សេដ្ឋីវិរូចោ។ ធាស្ស បុត្តោ ន ច ធីតា, ន កិត្តា សិប្បំ
ជាតាតិ។ កថេន្តស្សបិស្ស ហនុកស្ស ឧភោហិបិ បស្សេហិ លាលាធារា
បក្សវតិ។ ទេវច្ឆរាវិយ ទ្វេ ឥត្តិយោ សញ្ញាលម្ហោវេហិ វិក្ខុសិតា សុបុប្ផតានិ
នីលុប្បលានិ គហេត្វា ឧភោសុ បស្សេសុ បិតា តំ លាលំ នីលុប្បលេហិ
សម្មជិដ្ឋិត្វា នីលុប្បលានិ វាតចានេន ធម្មន្តិ។ សុរាសោណ្ហាបិ ចាតាការំ
បរិសន្តា នីលុប្បលេហិ អត្ថេ សតិ តស្ស គេហាទ្វារំ គន្ធា “សាមិ គោរវិន្ទ,
សេដ្ឋី”តិ វនន្តិ។ សោ តេសំ សទ្ធិំ សុត្វា វាតចានេ វត្វា “កី, តាតា”តិ វនតិ។
អថស្ស លាលាធារា បក្សវតិ។ តា ឥត្តិយោ តំ នីលុប្បលេហិ សម្មជិដ្ឋិត្វា
នីលុប្បលានិ អន្តរវិជ័យំ ឱបន្តិ។ សុរាធុត្តា តានិ គហេត្វា ឧទកេន វិក្ខាលេត្វា
បិឡន្ទិត្វា ចាតាការំ បរិសន្តិ។ ឯវំ សិរិសម្មន្នោ អហោសិ។ សេនកោ តំ
ឧទាហរណំ កត្វា ធស្សេន្តោ ឯវមាហា។

តំ សុត្វា រាជា “កីធិសំ, តាត, មហោសធម៌បណ្ឌិតា” តិ អាហា។ បណ្ឌិតា
“ទេវ, កី សេនកោ ជាតាតិ, ឌីននសិត្តដ្ឋានេ កាការិយ ធីធិ ចាតុំ
អារទ្ធសុនខោរិយ ច យសមេវ បស្សតិ, សីសេ បតន្តំ មហាមុគ្គំ ន បស្សតិ,
សុណ, ទេវា” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“លទ្ធា សុខំ មជ្ឈតិ អប្បបញ្ញោ, ទុក្ខេន ដុដ្ឋាបិ បមោហាមេតិ;
អាគន្ធនា ទុក្ខសុខេន ដុដ្ឋា, បវេជតិ វារិចរោវ យម្មេ;
ឯតម្បិ ធិស្វាន អហំ វទាមិ, បញ្ញោវ សេយ្យេ ន យសស្សិ ពាលោ” តិ។
(ជា. ១.១៥.៨៨);

តត្ថ សុខន្តិ ឥស្សរិយសុខំ លភិត្វា ពាលោ បមជ្ឈតិ, បមត្តោ សមាធនោ ចាបំ
ករោតិ។ ទុក្ខេនាតិ កាយិកចេតសិកទុក្ខេន។ អាគន្ធនាតិ ន អជ្ឈតិកេន។
សត្តានញ្ចិ សុខម្បិ ទុក្ខម្បិ អាគន្ធកមេវ, ន ធិច្ចបវត្ថំ។ យម្មេតិ ឧទកា ឧទ្ធវិត្វា
អាតបេ ឱត្តមន្នោរិយ។

តំ សុត្វា រាជា “កីធិសំ អាចរិយា” តិ អាហា។ សេនកោ “ទេវ, កីមេស
ជាតាតិ, តិដ្ឋន្ត តាវ មនុស្ស, អរញ្ញោ ជាតរុក្ខេសុបិ ជលសម្បន្នមេវ ពហូ
វិហង្គមា ភជន្តិ” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“ធុមំ យថា សាទុជលំ អរញ្ញោ, សមន្តតោ សមភិសរន្តិ បក្ខិ;
ឯវម្បិ អឡំ សធនំ សកោកំ, ពហុជ្ឈនោ ភជតិ អត្ថហេតុ;
ឯតម្បិ ធិស្វាន អហំ វទាមិ, បញ្ញោ និហីនោ សិរីមាវ សេយ្យេ” តិ។ (ជា.
១.១៥.៨៩);

តត្ថ ពហុជ្ឈនោតិ មហាជនោ។

តំ សុត្វា រាជា “កីធិសំ តាតា” តិ អាហា។ បណ្ឌិតា “កីមេស មហោធរា
ជាតាតិ, សុណា, ធម៌” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“ន សាធុ ពលវា ពាលោ, សាហាសាវិន្ទតេ ធនំ;
កន្ទន្តមេតំ ធុម្ពេធំ, កឡន្តិ និរយំ ភុសំ;
ឯតម្បិ ធិស្វាន អហំ វនាមិ, បញ្ញោវ សេយ្យេ ន យសស្សិ ពាលោ” តិ។
(ជា. ១.១៥.៩០);

តត្ថ សាហាសាតិ សាហាសេន សាហាសិកកម្មំ កត្វា ជនំ បីឡេត្វា ធនំ
វិន្ទតិ។ អថ នំ និរយចាលា កន្ទន្តមេវ ធុម្ពេធំ ពលវវេននំ និរយំ កឡន្តិ។

បុន រញ្ញា “កី សេនកា” តិ វុត្ថេ សេនកោ ឥមំ កាថមាហា -

“យា កាចិ នឡោ គង្គមភិស្សវន្តិ, សត្តាវ តា នាមកោត្តំ ជហន្តិ;
គង្គា សមុទ្ធីំ បដិបជ្ជមាណ, ន ខាយតេ ឥទ្ធិ បញ្ញោបិ លោកេ;
ឯតម្បិ ធិស្វាន អហំ វនាមិ, បញ្ញោ និហីនោ សិរីមាវ សេយ្យេ” តិ។ (ជា.
១.១៥.៩១);

តត្ថ នឡោតិ និន្ទា ហុត្វា សន្ទមាណ អន្តមសោ កុន្ទិយោបិ គង្គំ
អភិស្សវន្តិ។ ជហន្តិ គង្គាត្វេវ សង្ឃំ គប្បន្តិ, អត្តនោ នាមកោត្តំ ជហន្តិ។ ន
ខាយតេតិ សាបិ គង្គា សមុទ្ធីំ បដិបជ្ជមាណ ន បញ្ញាយតិ, សមុទ្ធាត្វេវ នាមំ
លភតិ។ ឯវមេវ មហាបញ្ញោបិ ឥស្សរសន្តិកំ បត្តោ ន ខាយតិ ន
បញ្ញាយតិ, សមុទ្ធីំ បរិជ្ជគង្គាវិយ ហោតិ។

បុន រាជា “កី បណ្ឌិតា” តិ អាហា។ សោ “សុណា, មហារាជា” តិ វត្វា ឥមំ
កាថាទ្វយមាហា -

“យមេតមក្ខា ឧទធី មហន្តំ, សវន្តំ នន្ទោ សព្វកាលមសង្ឃំ;
សោ សាគរោ និច្ចមុឡារវេតោ, វេលំ នអច្ឆេតិ មហាសមុទ្ធោ។

“ឯវម្បិ ពាលស្ស បជប្បិតានិ, បញ្ញំ នអច្ឆេតិ សិរី កធានិ;
ឯតម្បិ ទិស្វាន អហំ វធានិ, បញ្ញោវ សេយ្យោ ន យសស្សិ ពាលោ” តិ។
(ជា. ១.១៥.៩២-៩៣);

តត្ថ យមេតមក្ខាតិ យំ ឯតំ អក្ខាសិ វទេសិ។ អសង្ឃន្តំ អគណានំ។ វេលំ ន
អច្ឆេតិ ឧឡារវេតោបិ ហុត្វា ឧមិសហស្សំ ឧត្តិបិត្វាបិ វេលំ អតិក្កមិតុំ ន
សក្កោតិ, វេលំ បត្វា អវស្សំ សព្វា ឧមិយោ ភិជ្ជន្តិ។ ឯវម្បិ ពាលស្ស
បជប្បិតានិ ពាលស្ស វេលានិបិ ឯវមេវ បញ្ញាវន្តំ អតិក្កមិតុំ ន សក្កោន្តិ, តំ
បត្វាវ ភិជ្ជន្តិ។ បញ្ញំ នអច្ឆេតិ បញ្ញាវន្តំ សិរីមា នាម នាតិក្កមតិ។ ន ហិ កោចិ
មនុជា អត្តានត្ថ ឧប្បន្នកថ្វោ តំនិទ្ធនត្ថាយ បញ្ញាវន្តំ អតិក្កមិត្វា ពាលស្ស
ឥស្សរស្ស ចាទមូលំ កច្ឆតិ, បញ្ញាវន្តស្ស បន ចាទមូលេយេវ វិនិច្ឆយោ នាម
លព្វតិ តិ។

តំ សុត្វា រាជា “កថំ សេនកា” តិ អាហា។ សោ “សុណា, ទេវា” តិ វត្វា ឥមំ
កាថមាហា -

“អសញ្ញតោ ចេបិ បរេសមត្ថំ, ភណាតិ សន្នានគតោ យសស្សិ;
តស្សេវ តំ រូហតិ ញាតិមជ្ឈេ, សិរី ហិ នំ ការយតេ ន បញ្ញា;
ឯតម្បិ ទិស្វាន អហំ វធានិ, បញ្ញោ និហីនោ សិរីមាវ សេយ្យោ” តិ។ (ជា.
១.១៥.៩៤);

តត្ថ អសញ្ញតោ ចេបីតិ ឥស្សរោ ហិ សចេបិ កាយាធិហិ អសញ្ញតោ
ទុស្សីលោ។ សន្នានគតោតិ វិនិច្ឆយេ បិតោ ហុត្វា បរេសំ អត្ថំ ភណាតិ, តស្មី

វិនិច្ឆ័យមណ្ឌល មហាបរិវារបរិវត្តស្ស មុសាវាទំ វត្តា សាមិកម្មិ អស្សមិកំ
ករោន្តស្ស តស្សេវ តំ វេទំ រូបាតិ។ សិរី ហិ នំ តថា ការយតេ ន បញ្ញា, តស្មា
បញ្ញា និហីនោ, សិរិមាវ សេយ្យេតិ វធាមិ។

បុន រញ្ញា “កី, តាតា” តិ វុត្តេ បណ្ឌិតោ “សុណ, ទេវ, ពាលសេនកោ កី
ជាតាតី” តិ វត្តា ឥមំ កាថមាហា -

“បរស្ស វា អត្តនោ វាបិ ហេតុ, ពាលោ មុសា ភាសតិ អប្បបញ្ញា;
សោ និទ្ទិតោ ហោតិ សភាយ មជ្ឈេ, បច្ឆាបិ សោ ធុគ្គតិកាមី ហោតិ;
ឯតម្មិ ទិស្វាន អហំ វធាមិ, បញ្ញាវ សេយ្យេ ន យសស្សិ ពាលោ” តិ។
(ជា. ១.១៥.៩៥);

តតោ សេនកោ ឥមំ កាថមាហា -

“អត្តម្មិ ចេ ភាសតិ ភូរិបញ្ញា, អនាឡិយោ អប្បធនោ ទលិដ្ឋោ;
ន តស្ស តំ រូបាតិ ញាតិមជ្ឈេ, សិរី ច បញ្ញាណាវតោ ន ហោតិ;
ឯតម្មិ ទិស្វាន អហំ វធាមិ, បញ្ញា និហីនោ សិរិមាវ សេយ្យេ” តិ។ (ជា.
១.១៥.៩៦);

តត្ថ អត្តម្មិ តិ ការណាម្មិ ចេ ភាសតិ។ ញាតិមជ្ឈេ តិ បរិសមជ្ឈេ។
បញ្ញាណាវតោ តិ មហារាជ, បញ្ញាណាវន្តស្ស សិរិសោភគ្គប្បត្តស្ស សន្តិកំ គន្ធា
បកតិយាវិជ្ជមានាបិ សិរី នាម ន ហោតិ។ សោ ហិ តស្ស សន្តិកេ ស្វិយុគ្គមនេ
ខន្ធបនកោរិយ ខាយតីតិ ទស្សេតិ។

បុន រញ្ញា “កីទិសំ, តាតា” តិ វុត្តេ បណ្ឌិតោ “កី ជាតាតិ, សេនកោ,
ឥន្ទលោកមត្តមេវ ឡិលោកេតិ, ន បរលោក” តិ វត្តា ឥមំ កាថមាហា -

“បរស្ស វា អត្តនោ វាបិ ហេតុ, ន ភាសតិ អលីកំ ភូរិបញ្ញោ;
សោ បូជិតោ ហោតិ សភាយ មជ្ឈេ, បច្ឆាបិ សោ សុគ្គតិគាមី ហោតិ;
ឯតម្បិ ទិស្វាន អហំ វទាមិ, បញ្ញោវ សេយ្យេ ន យសស្សិ ពាលោ”តិ។
(ជា. ១.១៥.៩៧);

តតោ សេនកោ កាថមាហា -

“ហត្ថី កវាស្ស មណីកុណ្ឌាលា ច, ជិយោ ច ឥទ្ធសុ កុលេសុ ជាតា;
សញ្ញាវ តា ឧបភោគា កវន្តិ, ឥទ្ធស្ស ចោសស្ស អនិទ្ទិមន្តោ;
ឯតម្បិ ទិស្វាន អហំ វទាមិ, បញ្ញោ និហីនោ សិរីមាវ សេយ្យេ”តិ។ (ជា.
១.១៥.៩៨);

តត្ថ ឥទ្ធស្សតិ ឥស្សរស្ស។ អនិទ្ទិមន្តោតិ ន កេវលំ តា នារិយោវ, អថ ខោ
សព្វេ អនិទ្ទិមន្តោបិ សត្តា តស្ស ឧបភោគា កវន្តិ។

តតោ បណ្ឌិតោ “កី ឯស ជានាតី”តិ វត្វា ឯកំ ការណំ អាហារិត្វា
ធស្សេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

“អសិរីហិតកម្មន្តំ, ពាលំ ទុម្មេធមន្តិទំ;
សិរី ជហតិ ទុម្មេធំ, ជិណ្ហាវ ឧរកោ តថំ;
ឯតម្បិ ទិស្វាន អហំ វទាមិ;
បញ្ញោវ សេយ្យេ ន យសស្សិ ពាលោ”តិ។ (ជា. ១.១៥.៩៩);

តត្ថ “សិរី ជហតី”តិ បទស្ស ចេតិយជាតកេន (ជា. ១.៨.៤៥ អាធមោ)
អត្តោ វណ្ណាតញ្ញោ។

អថ សេនកោ រញ្ញា “កីធិស”ន្តំ វុត្តេ “ទេវ, កី ឯស តុណ្ហានរកោ ជានាតិ,
សុណាថា”តិ វត្វា “បណ្ឌិតំ អប្បជីកានំ ករិស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“បញ្ច បណ្ឌិតា មយំ ភទ្ទន្តេ, សព្វេ បញ្ចលិកា ឧបជ្ជិតា;
ត្វំ នោ អភិកុយ្យ ឥស្សរោសិ, សក្កោវ ភូតបតិ ទេវរាជា;
ឯតម្បិ ធិស្វាន អហំ វនាមិ, បញ្ញោ និហីនោ សិរីមាវ សេយ្យោ”តិ។ (ជា.
១.១៥.១០០);

ឥទំ កិរ សុត្វា រាជា “សាធុរុបំ សេនកេន ការណំ អាភតំ, សក្ខិស្សតិ នុ ខោ
មេ បុត្តោ ឥមស្ស វាទំ ភិទ្ធិត្វា អញ្ញំ ការណំ អាហារិតុ”ន្តំ ចិន្តេត្វា “កីធិសំ
បណ្ឌិតា”តិ អាហា។ សេនកេន កិរ ឥមស្សី ការណោ អាភតេ ឋបេត្វា ពោធិសត្តំ
អញ្ញោ តំ វាទំ ភិទ្ធិតុំ សមត្តោ នាម នត្តិ, តស្មា មហាសត្តោ អត្តនោ
ញ្ញាណពលេន តស្ស វាទំ ភិទ្ធិន្តោ “មហារាជ, កិមេស ពាលោ ជានាតិ,
យសមេវ ឱលោកេតិ, បញ្ញាយ វិសេសំ ន ជានាតិ, សុណាថា”តិ វត្វា ឥមំ
កាថមាហា -

“នាសោវ បញ្ញស្ស យសស្សី ពាលោ, អត្ថេសុ ជាតេសុ តថាវិជេសុ;
យំ បណ្ឌិតោ និបុណំ សិរីជេតិ, សម្មាហមាបជ្ជតិ តត្ថ ពាលោ;
ឯតម្បិ ធិស្វាន អហំ វនាមិ, បញ្ញោវ សេយ្យោ ន យសស្សី ពាលោ”តិ។
(ជា. ១.១៥.១០១);

តត្ថ អត្ថេសុតិ កិច្ចេសុ ជាតេសុ។ សិរីជេតីតិ សិរីនិហាតិ។

ឥតិ មហាសត្តោ សិនេរុចាទតោ សុវណ្ណាវាលុកំ ឧទ្ធករោ វិយ គគនតលេ
បុណ្ណាចន្តំ ឧដ្ឋាបេន្តោវិយ ច នយការណំ ធស្សេសិ។ ឯវំ មហាសត្តេន
បញ្ញាណុការំ ធស្សេត្វា កថិតេ រាជា សេនកំ អាហា - “កីធិសំ, សេនក,

សក្តានុពល ឧត្តរិបិ កថេហិ” តិ។ សោ កោដ្ឋេ បេតិកជញ្ញំ វិយ ឧត្តហិតកំ
ខេបេត្វា អប្បជិកានោ មន្ត្រក្ខតោ បជ្ឈយន្តោ និសីទិ។ សចេ ហិ សោ អញ្ញំ
ការណំ អាហរេយ្យ, ន កាថាសហស្សេនបិ ឥមំ ជាតកំ និដ្ឋាយេថ។ តស្ស បន
អប្បជិកានស្ស បិតកាលេ គម្ពីរំ ឱយំ អានន្តោ វិយ មហាសត្តោ ឧត្តរិបិ
បញ្ញាមេវ វណ្ណោន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

“អន្ធា ហិ បញ្ញាវ សតំ បសត្ថា, កន្តា សិរី ភោគរតា មនុស្សា;
ញាណញោ ពុទ្ធានមតុល្យ្យបំ, បញ្ញំ ន អច្ឆេតិ សិរី កនាជី” តិ។ (ជា.
១.១៥.១០២);

តត្ថ សតន្តិ ពុទ្ធានិទំ សប្បវិសានំ។ ភោគរតាតិ មហារាជ, យស្មា
អនុពាលមនុស្សា ភោគរតាវ, តស្មា តេសំ សិរី កន្តា។ យសោ នាមេស
បណ្ឌិតេហិ គរហិតោ ពាលានំ កន្តោតិ ចាយំ អត្ថោ ភិសជាតកេន (ជា.
១.១៤.៧៨ អាធមោ) វណ្ណោតញោ។ ពុទ្ធានន្តិ សត្តញ្ញពុទ្ធានញោ ញាណំ។ កនាជីតិ
កិស្មិញ្ចិ កាលេ ញាណាវន្តំ សិរី នាម នាតិក្កមតិ, ទេវាតិ។

តំ សុត្វា រាជា មហាសត្តស្ស បញ្ញាញាករណោន តុដ្ឋោ យនវស្សំ វស្សេន្តោ
វិយ មហាសត្តំ ធនេន បូជេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

“យំ តំ អបុច្ឆិម្ហ អកិត្តយី នោ, មហោសធកេវលធម្មទស្សី;
គរំ សហស្សំ ឧសភញោ នាគំ, អាជញ្ញយុត្តេ ច រថេ ទស ឥមេ;
បញ្ញាស្ស វេយ្យាករណោន តុដ្ឋោ, ទនាមិ តេ គាមវរាទិ សោឡសា” តិ។
(ជា. ១.១៥.១០៣);

តត្ថ ឧសភញោ នាគន្តិ តស្ស គរំ សហស្សស្ស ឧសភំ កត្វា
អលន្តតបដិយត្តំ អាហោហនីយំ នាគំ ទម្ពីតិ។

វិសតិទិច្ចាតេ សិរិមន្តបញ្ញោ និដ្ឋិតោ។

នន្ទបថបញ្ញោ

តតោ បដ្ឋាយ ពោធិសត្តស្ស យសោ មហាអហោសិ។ តំ សព្វំ
 ឧទុម្ពរធើរិយេវ វិចារេសិ។ សា តស្ស សោឡសវស្សិកកាលេ ចិន្តេសិ “មម
 កនិដ្ឋោ មហាល្លកោ ជាតោ, យសោបិស្ស មហាអហោសិ, អាវាហមស្ស កាតុំ
 វដ្តតិ”តិ។ សា រញ្ញោ តមត្ថំ អាហោចេសិ។ រាជា “សាធុ ជាតាបេហិ ន”ន្តិ អាហា។
 សា តំ ជាតាបេត្វា តេន សម្មជិដ្ឋិតេ “តេន ហិ, តាត, តេ កុមារិកំ អាធមី”តិ
 អាហា។ អថ មហាសត្តោ “កតាចិ ឥមេហិ អាធិតា មម ន រុទ្ធយ្យ, សយមេវ
 តាវ ឧបធារេមី”តិ ចិន្តេត្វា ឯវមាហា - “ធើរិ, កតិចាហំ មា កិញ្ចិ រញ្ញោ វធើរ,
 អហំ ឯកំ កុមារិកំ សយំ បរិយេសិត្វា មម ចិត្តរុចិតំ តុម្ហាកំ
 អាចិត្តិស្សមី”តិ។ “ឯវំ ករោហិ, តាតា”តិ។ សោ ធើរិ វទ្ធិត្វា អត្តនោ យំ គន្ធា
 សហាយកានំ សព្វំ ធឪត្វា អញ្ញាតករេសេន តុន្ទវាយឧបករណានិ គហេត្វា
 ឯកកោវ ឧត្តរទ្វារេន និក្ខមិត្វា ឧត្តរយវមជ្ឈកំ ចាយាសិ។ តតា បន តត្ថ ឯកំ
 ចោរាណសេដ្ឋិកុលំ បរិក្ខិណំ អហោសិ។ តស្ស កុលស្ស ធិតា អមរាធើរិ នាម
 អភិរូចា ធស្សនិយា ចាសាធិកា សព្វលក្ខណសម្បជ្ជា បុញ្ញវតី។ សា តំ ធូរិសំ
 ចាតោវ យាគុំ បចិត្វា អាធាយ “បិតុ កសនដ្ឋានំ គមិស្សមី”តិ និក្ខមិត្វា តមេវ
 មគ្គំ បដិបទ្ធិ។ មហាសត្តោ តំ អាគច្ឆន្តិ ធិស្វា “សព្វលក្ខណសម្បជ្ជាយំ ឥតិ,
 សចេ អបរិគ្គហា, ឥមាយ មេ ចាធិបរិចារិកាយ ភវិតុំ វដ្តតិ”តិ ចិន្តេសិ។

សាបិ តំ ធិស្វាវ “សចេ ឯវរូបស្ស បុរិសស្ស គេហោ គរេយ្យំ, សក្កា មយា
 កុដុម្ពំ សណ្ឋាបេតុ”ន្តិ ចិន្តេសិ។

អថ មហាសត្តោ - “ឥមិស្សា សបរិគ្គហាបរិគ្គហការំ ន ជាធាមិ,
ហត្ថមុដ្ឋិយា នំ បុច្ឆិស្សមិ, សចេ ឯសា បណ្ឌិតា ភវិស្សតិ, ជាធិស្សតិ។ នោ ចេ,
ន ជាធិស្សតិ, ឥធរេ នំ ធម្មត្វា គន្ធាមី”តិ ចិន្តេត្វា ទូរេ វិទោវ ហត្ថមុដ្ឋិមកាសិ។
សាបិ “អយំ មម សសាមិកាសាមិកការំ បុច្ឆតី”តិ ញត្វា ហត្ថំ បសារេសិ។
សោ អបរិគ្គហការំ ញត្វា សមីបំ គន្ធា “ភទ្កេ, កា ធាម តូ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “សាមិ, អហំ
អតីតេ វា អនាគតេ វា ឯតរហិ វា យំ នត្ថិ, តន្ថាមិកា”តិ។ “ភទ្កេ, លោកេ អមរា
ធាម នត្ថិ, តូ អមរា ធាម ភវិស្សសី”តិ។ “ឯវំ, សាមី”តិ។ “ភទ្កេ, កស្ស យាគុំ
ហវិស្សសី”តិ? “បុព្ពទេវតាយ, សាមី”តិ។ “ភទ្កេ, បុព្ពទេវតា ធាម មាតាបិតារេ,
តវ បិតុ យាគុំ ហវិស្សសិ មញ្ញោ”តិ។ “ឯវំ, សាមី”តិ។ “ភទ្កេ, តវ បិតា កី
ករោតី”តិ? “សាមិ, ឯកំ ទ្វិជាករោតី”តិ។ “ឯកស្ស ទ្វិជាករណំ ធាម កសនំ,
តវ បិតា កសតី”តិ។ “ឯវំ, សាមី”តិ។ “កតវស្មី បន ហ្មានេ តេ បិតា កសតី”តិ?
“យត្ថ សកី គតានំ ឯន្តិ, តស្មី ហ្មានេ, សាមី”តិ។ “សកី គតានំ ន បច្ឆាគមនជ្ជានំ
ធាម សុសានំ, សុសានសន្តិកេ កសតិ, ភទ្កេ”តិ។ “ឯវំ, សាមី”តិ។ “ភទ្កេ, អន្លេវ
ឯស្សសី”តិ។ “សចេ ឯស្សតិ, ន ឯស្សា”មិ។ “នោ ចេ ឯស្សតិ, ឯស្សមិ, សាមី”តិ។
“ភទ្កេ, បិតា តេ មញ្ញោ នទីចារេ កសតិ, ឧទកេ ឯន្តេ ន ឯស្សសិ, អនេន្តេ
ឯស្សសី”តិ។ “ឯវំ, សាមី”តិ។ ឯត្ថកំ ធាម មហាសត្តោ អាណាបសល្លាបំ
ករោតិ។

អថ នំ អមរាទេវី “យាគុំ បិវិស្សសិ, សាមី”តិ និមន្តេសិ។ មហាសត្តោ
“បឋមមេវ បដិក្ខិបនំ ធាម អវមជ្ឈល”ន្តិ ចិន្តេត្វា “អាម, បិវិស្សមី”តិ អាហា។
សា បន យាគុយជំ ឱតារេសិ។ មហាសត្តោ ចិន្តេសិ “សចេ ចាតី អដោវិត្វា
ហត្ថដោវនំ អទត្វា ធស្សតិ, ឯត្ថេវ នំ បហាយ គមិស្សមី”តិ។ សា បន ចាតី
ដោវិត្វា ចាតិយា ឧទកំ អាហរិត្វា ហត្ថដោវនំ ទត្វា តុច្ឆចាតី ហត្ថេ អដ្ឋបេត្វា
ភូមិយំ វេបេត្វា យជំ អាលុឡេត្វា យាគុយា បូរេសិ, តត្ថ បន សិត្តានិ មហាឆានិ។

អថ នំ មហាសត្តោ អាហា “កី, ភន្តេ, អតិពហលា យាគូ” តិ។ “ឧទកំ នលទ្ធិ,
សាមី” តិ។ “កេធាវេ ឧទកំ នលទ្ធិ ភវិស្សតិ មញ្ញោ” តិ។ “ឯវំ, សាមី” តិ។ សា បិតុ
យាគុំ ឋេបេត្វា ពោធិសត្តស្ស អធាសិ។ សោ យាគុំ បិវិត្វា មុខំ វិក្ខាលេត្វា “ភន្តេ,
តុយ្ហំ មាតុ គេហំ គមិស្សមិ, មគ្គំ មេ អាចិត្តា” តិ អាហា។ សា “សាធូ” តិ វិត្វា មគ្គំ
អាចិត្តន្តំ ឯកកនិចាតេ ឥមំ កាថមាហា -

“យេន សត្តតិលដ្ឋា ច, ទិគុណាបលាសោ ច បុប្ផិតោ;
យេន ទទាមិ តេន វទាមិ, យេន ន ទទាមិ ន តេន វទាមិ;
ឯស មគ្គោ យវមជ្ឈកស្ស, ឯតំ អន្ធបជំ វិជានាហី” តិ។ (ជា. ១.១.១១២);

តស្សត្ថោ - “សាមិ, អន្តោគាមំ បិវិត្វា ឯកំ សត្តអាបណំ បស្សិស្សសិ,
តតោ កញ្ចិកាបណំ, តេសំ បុរតោ ទិគុណាបល្លោកោ វិឡារោ សុបុប្ផិតោ,
តស្មា ត្វំ យេន សត្តតិលដ្ឋា ច កោវិឡារោ ច បុប្ផិតោ, តេន គន្ធា
កោវិឡារមូលេ ឋេត្វា ទក្ខិណំ គណ្ណា វាមំ មុញ្ច, ឯស មគ្គោ យវមជ្ឈកស្ស
យវមជ្ឈកកាមេ បិតស្ស អម្ពាភំ គេហស្ស, ឯតំ ឯវំ បដិច្ចាទេត្វា មយា វុត្តំ
ធន្ធបជំ បដិច្ចន្ធបជំ ធន្ធបជំ វា បដិច្ចន្ធការណំ វិជានាហី” តិ។ ឯតុ ហិ យេន
ទទាមី តិ យេន ហត្ថេន ទទាមិ, ឥទំ ទក្ខិណាហត្ថំ សន្ធាយ វុត្តំ, ឥតវំ វាមហត្ថំ។
ឯវំ សា តស្ស មគ្គំ អាចិត្តិត្វា បិតុ យាគុំ គហេត្វា អគមាសិ។

ធន្ធបជបញ្ចក និដ្ឋិតោ។

អមរាទេវិបរិយេសនា

សោមិ តាយ កថិតមគ្គេនេវ តំ គេហំ គតោ។ អថ នំ អមរាទេវិយា មាតា
ទិស្វា អាសនំ ទត្វា “យាគុំ បិវិត្សសិ, សាមី” តិ អាហា។ “អម្ព, កនិជ្ជកគិនិយា មេ
អមរាទេវិយា ថោកា យាគុ មេ ទិន្នា” តិ។ តំ សុត្វា សា “ធីតុ មេ អត្ថាយ

អាគតោ ភវិស្សតី"តិ អញ្ញាសិ។ មហាសត្តោ តេសំ ទុគ្គតការំ ជានន្តោបិ
“អម្ព, អហំ តុន្ទវាយោ, កិញ្ចិ សិព្ពិតព្ពយុត្តកំ អត្ថិ”តិ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, សាមិ, មូលំ
បន នត្ថិ”តិ? “អម្ព មូលេន កម្ពំ នត្ថិ, អានេហិ, សិព្ពិស្សាមិ ន”ត្ថិ។ សា
ជិណ្ឌាសាជកានិ អាហរិទ្ធា អនាសិ។ ពោធិសត្តោ អាហាជាហដំ និដ្ឋាបេសិយេវ។
បុញ្ញវតោ ហិ កិរិយា នាម សមិជ្ឈតិយេវ។ អថ នំ អាហា “អម្ព, វិទិភាគេន
អាហេចយ្យាសី”តិ។ សា សកលគាមំ អាហេចសិ។ មហាសត្តោ តុន្ទវាយ កម្ពំ
កត្វា ឯកាហោនេវ សហស្សំ កហាបណំ ឧប្បាទេសិ។ មហាល្លិកាបិស្ស
ចាតរាសភត្តំ បចិទ្ធា ទត្វា “តាត, សាយមាសំ កិត្តកំ បចាមី”តិ អាហា។ “អម្ព,
យត្តកា ឥមស្មី គេហេ ភុញ្ញន្តិ, តេសំ បមាណោនា”តិ។ សា អនេកសូបព្យញ្ញនំ
ពហុភត្តំ បចិ។ អមរាទេវីបិ សាយំ សីសេន ធារុកលាបំ, ឧច្ឆន្តេន បណ្ណំ អាធាយ
អរញ្ញតោ អាគន្ធា បុរេហេត្វា ធារុកលាបំ និក្ខិបិទ្ធា បច្ឆិមទ្វារេន គេហំ
ចារិសិ។ បិតាបិស្សា សាយតំ អាគមាសិ។ មហាសត្តោ នានគ្គរសភោជនំ
ភុញ្ញិ។ ឥតរា មាតាបិតរោ ភោជេទ្ធា បច្ឆា សយំ ភុញ្ញិទ្ធា មាតាបិតុនំ ចាទេ
ធារិទ្ធា មហាសត្តស្ស ចាទេ ធារិ។

សោ តំ បរិគ្គណ្ណោ កតិចាហំ តត្ថេវ វសិ។ អថ នំ វីមំសត្តោ ឯកទិវសំ
អាហា - “ភទ្កេ, អឡុនាឡិកតណ្ហាលេ គហេទ្ធា តតោ មយ្ហំ យាគុញ្ច បូរញ្ច
ភត្តញ្ច បចាហី”តិ។ សា “សាធ្វ”តិ សម្មជិដ្ឋិទ្ធា តណ្ហាលេ កោដ្ឋេទ្ធា
មូលតណ្ហាលេហិ ភត្តំ, មជ្ឈិមតណ្ហាលេហិ យាគុំ, កណាកាហិ បូរំ បចិទ្ធា
តទន្ទុបំ សូបព្យញ្ញនំ សម្មាទេទ្ធា មហាសត្តស្ស សព្យញ្ញនំ យាគុំ អនាសិ។ សា
យាគុ មុខេ វេបិតមត្តាវ សត្ត រសហរណិសហស្សនិ ជិវិត្វា អដ្ឋាសិ។ សោ
តស្ស វីមំសនត្ថមេវ “ភទ្កេ, យាគុំ បចិទុំ អជានន្តិ កិមត្ថំ មម តណ្ហាលេ
នាសេសី”តិ កុទ្ធាវិយ សហ ខេឡេន និដ្ឋភិទ្ធា ភូមិយំ ចាតេសិ។ សា តស្ស
អកុដ្ឋិទ្ធាវ “សាមិ, សចេ យាគុ ន សុន្ទរា, បូរំ ខាធា”តិ បូរំ អនាសិ។ តម្បិ

តថេវ អកាសិ។ “សធម៌, សាមិ, បូរំ ន សុន្ទរំ, ភត្តំ ភុញ្ញា” តិ ភត្តំ អកាសិ។ ភត្តម្បី
តថេវ កត្វា “ភទ្កេ, ត្វំ បចិត្តំ អជានន្តិ មម សន្តកំ កិមត្ថំ នាសេសី” តិ កុធ្វោ
វិយ តីណិបិ ឯកតោ មទ្ធិត្វា សីសតោ បដ្ឋាយ សកលសរីរំ លិម្បិត្វា “គប្ប,
ធារេ និសីទាហី” តិ អាហា។ សា អកុដ្ឋិត្វា “សាធុ, សាមី” តិ គន្ធា តថា
អកាសិ។ សោ តស្ស ធិហតមានការំ ញត្វា “ភទ្កេ, ឯហី” តិ អាហា។ សា
អកុដ្ឋិត្វា ឯកវចនេនេវ អាគតា។ មហាសត្តោ បន អាគប្បត្តោ
កហាបណាសហស្សេន សទ្ធិ ឯកសាជកយុកំ តម្កលបសិព្ពកេ ឋបេត្វា
អាគតោ។ អថ សោ តំ សាជកំ និហិត្វា តស្ស ហត្ថេ ឋបេត្វា “ភទ្កេ, តវ
សហាយិកាហិ សទ្ធិ ញាយិត្វា ឥមំ សាជកំ និវាសេត្វា ឯហី” តិ អាហា។ សា តថា
អកាសិ។

បណ្ឌិតោ ឧប្បាទិតធនញ្ច, អាភតធនញ្ច សព្ពំ តស្ស មាតាបិតុនំ ទត្វា
សមស្សសេត្វា សសុវេ អាបុត្តិត្វា តំ អាទាយ នគរាភិមុខោ អគមាសិ។
អន្តរាមគ្គេ តស្ស វីមំសនត្ថាយ នត្តញ្ច ឧចាហនញ្ច ទត្វា ឯវមាហា - “ភទ្កេ, ឥមំ
នត្តំ គហេត្វា អត្តានំ ធារេហី, ឧចាហនំ អភិរុហិត្វា យាហី” តិ។ សា តំ គហេត្វា
តថា អកត្វា អព្ពោកាសេ ស្វិយសន្តាបេ នត្តំ អធារេត្វា វនន្តេ ធារេត្វា គប្បតិ,
ថលដ្ឋានេ ឧចាហនំ បដិមុញ្ចិត្វា ឧទកដ្ឋានំ សម្បត្តកាលេ អភិរុហិត្វា គប្បតិ។
ពោធិសត្តោ តំ ការណំ ទិស្វា បុច្ឆិ “កី, ភទ្កេ, ថលដ្ឋានេ ឧចាហនំ បដិមុញ្ចិត្វា
ឧទកដ្ឋានេ អភិរុហិត្វា គប្បសិ, ស្វិយសន្តាបេ នត្តំ អធារេត្វា វនន្តេ
ធារេត្វា” តិ? សា អាហា - “សាមិ, ថលដ្ឋានេ កណ្តាកាធិនិ បស្សមិ, ឧទកដ្ឋានេ
មច្ឆកច្ឆបកណ្តាកាធិនិ ន បស្សមិ, តេសុ ចាទេ បរិជ្ជេសុ ទុក្ខវេទនា ភវេយ្យ,
អព្ពោកាសេ សុក្ខុក្ខណ្តាកាធិនិ នត្ថិ, វនន្តំ បរិដ្ឋានំ បន
សុក្ខុក្ខណ្តាទិកេសុ មត្តកេ បតិកេសុ ទុក្ខវេទនា ភវេយ្យ, តស្មា តានិ
បដិយាតនត្ថាយ ឯវំ ករោមី” តិ។

ពោធិសត្តោ ធ្វើហិ ការណេហិ តស្ស កេនំ សុត្វា តុស្សិក្វា គច្ឆន្តោ ឯកស្មី
ហ្នានេ ជលសម្បន្នំ ឯកំ ពនរុក្ខំ ទិស្វា ពនរុក្ខមូលេ និសីទិ។ សា ពនរុក្ខមូលេ
និសីទំ មហាសត្តំ ទិស្វា “សាមិ, អភិរុហិត្វា ពនរុក្ខំ គហេត្វា ខាទាហិ,
មយ្ហម្បិ ទេហិ” តិ អាហា។ “ភន្តេ, អហំ កិលមាមិ, អភិរុហិតុំ ន សក្កោមិ, តូមេវ
អភិរុហា” តិ។ សា តស្ស វេចនំ សុត្វា ពនរុក្ខំ អភិរុយ្ហ សាខន្តវេ និសីទិត្វា ជលំ
ឌីចិនិ។ ពោធិសត្តោ តំ អាហា - “ភន្តេ, ជលំ មយ្ហំ ទេហិ” តិ។ សា “អយំ បុរិសោ
បណ្ឌិតោ វា អបណ្ឌិតោ វា វីមសិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា តំ អាហា “សាមិ, ឧណ្ណាជលំ
ខាទិស្សសិ, ឧទាហុ សីតជល” តិ? សោ តំ ការណំ អជានន្តោ វិយ ឯវមាហា -
“ភន្តេ, ឧណ្ណាជលេន មេ អត្តោ” តិ។ សា ជលានិ ភូមិយំ ឱចិត្វា “សាមិ, ខាទា” តិ
អាហា។ ពោធិសត្តោ តំ គហេត្វា ជមេន្តោ ខាទិ។ បុន វីមសមាទោ នំ ឯវមាហា -
“ភន្តេ, សីតលំ មេ ទេហិ” តិ។ អថ សា ពនរុក្ខានិ តិណភូមិយា ឧបរិ ឱចិ។ សោ
តំ គហេត្វា ខាទិត្វា “អយំ ទារិកា អតិវិយ បណ្ឌិតា” តិ ចិន្តេត្វា តុស្សិ។ អថ
មហាសត្តោ តំ អាហា - “ភន្តេ, ពនរុក្ខតោ ឌីតរាហិ” តិ។ សា មហាសត្តស្ស
វេចនំ សុត្វា រុក្ខតោ ឌីតរិក្វា យជំ គហេត្វា នទី គន្ធា ឧទកំ អានេត្វា
មហាសត្តស្ស អទាសិ។ មហាសត្តោ បិរិក្វា មុខំ វិក្កាលេត្វា តតោ ឧដ្ឋាយ
គច្ឆន្តោ នគរមេវ សម្បត្តោ។

អថ សោ តំ វីមសនត្ថាយ ទោវារិកស្ស គេហេ ឋបេត្វា ទោវារិកស្ស
ភរិយាយ អាចិត្តិត្វា អត្តនោ និវេសនំ គន្ធា បុរិសេ អាមន្តេត្វា “អសុកគេហេ
ឥត្ថិ ឋបេត្វា អាគតោម្ហិ, ឥមំ សហស្សំ អាទាយ គន្ធា តំ វីមសថា” តិ សហស្សំ
ទត្វា បេសេសិ។ តេ តថា ករីសុ។ សា អាហា - “ឥទំ មម សាមិកស្ស ចាទរជម្បិ
ន អគ្បតី” តិ។ តេ អាគន្ធា បណ្ឌិតស្ស អាហេចេសុំ។ បុនបិ យាវតតិយំ
បេសេត្វា ចតុត្ថេ វាវេ មហាសត្តោ តេយេវ “តេន ហិ នំ ហត្ថេ គហេត្វា កឡន្តា
អានេថា” តិ អាហា។ តេ តថា ករីសុ។ សា មហាសត្តំ មហាសម្បត្តិយំ បីតំ ន

សញ្ញានិ, ទំ ឡើងលើកត្វា ច បន ហសិ ចេវ រោទិ ច។ សោ ឧភយ ការណំ បុច្ឆិ។
អថ ទំ សា អាហា - “សាមិ, អហំ ហសមាធា តវ សម្បត្តិ ឡើងលើកត្វា ‘អយំ
អការណោ ន លទ្ធា, បុរិមភវេ កុសលំ កត្វាលទ្ធា, អហោ បុញ្ញានំ ផលំ
ធាមា’តិ ហសី។ រោទិមាធា បន ‘ឥធានិ បរស្ស រក្ខិតគោបិតវត្ថុម្ហិ អបរជ្ឈិត្វា
និរយំ គមិស្សតិ’តិ តយិ ការុញ្ញេន រោទិ”ន្តិ។

សោ តំ វិមសិត្វា សុទ្ធការំ ញត្វា “គន្ធប ទំ តត្ថវ នេថា”តិ វត្វា បេសេត្វា
បុន តុន្នវាយវេសំ គហេត្វា គន្ធា តាយ សទ្ធិ សយិត្វា បុនទិវេសេ ចាតោវ
រាជកុលំ បរិសិត្វា ឧទុម្ពរនេវិយា អាហេចេសិ។ សា រញ្ញោ អាហេចេត្វា អមរាទេវី
សញ្ញាលង្គារេហិ អលង្កិត្វា មហាយោគ្គេ និសីទាបេត្វា មហាន្តេន សក្ការេន
មហាសត្តស្ស គេហំ នេត្វា មង្គលំ ការេសិ។ រាជា ពោធិសត្តស្ស សហស្សម្ភលំ
បណ្ណាការំ បេសេសិ។ ទោវរិកេ អាទិ កត្វា សកលនគរវាសិនោ បណ្ណាការេ
បហិណ្ឌិសុ។ អមរាទេវីបិ រញ្ញោ បហិតំ បណ្ណាការំ ទិដា ភិទ្ធិត្វា ឯកំ កោដ្ឋាសំ
រញ្ញោ បេសេសិ។ ឯតេនុចាយេន សកលនគរវាសិនម្មិ បណ្ណាការំ បេសេត្វា
នគរំ សង្កណ្ឌិ។ តតោ បដ្ឋាយ មហាសត្តោ តាយ សទ្ធិ សមគ្គវាសំ វេសន្តោ
រញ្ញោ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច អនុសាសិ។

អមរាទេវីបរិយេសនា និដ្ឋិតា។

សព្វរតនថេនវណ្ណានា

អថេកទិវសំ សេនកោ ឥតវេ តយោ អត្ថនោ សន្តិកំ អាគតេ អាមន្តេសិ
“អម្ពោ, មយំ គហបតិបុត្តស្ស មហោសធស្សេវ នប្បហោម, ឥធានិ បន តេន
អត្ថនា ព្យត្តតរា ភរិយា អាទិតា, កិទ្ធិ ទំ រញ្ញោ អន្តវេ បរិភិទ្ទេយ្យាមា”តិ។
“អាចរិយ, មយំ កី ជាធាម, ត្វំយេវ ជាធាហី”តិ។ “ហោតុ មា ចិន្តយិត្ត,

អត្តកោ ឧបាយោ, អហំ រញ្ជោ ច្ចុឡាមណី បេនេត្វា អាហរិស្សមិ, បុក្កុស, តំ
សុវណ្ណាមាលំ អាហារ, កាមិន្ទ, តំ កម្ពលំ, ទេវិន្ទ, តំ សុវណ្ណាចាទុកន្តិ វេ មយំ
ចត្តារោមិ ឧបាយេន តានិ អាហរិស្សម, តតោ អម្ពាភំ គេហោ អដ្ឋបេត្វា
គហបតិបុត្តស្ស គេហំ បេសេស្សមា"តិ។ អថ ខោតេ ចត្តារោមិ តថា ករីសុ។
តេសុ សេនកោ តាវ ច្ចុឡាមណី តក្កយដេ បក្ខិមិត្វា ទាសិយា ហត្ថេ ឋបេត្វា
បេសេសិ "ឥមំ តក្កយដំ អញ្ញេសំ គណ្ណាត្ថានំ អនត្វា សចេ មហោសធស្ស
គេហោ គណ្ណាតិ, យដេនេវ សទ្ធិ ទេហី"តិ។ សា បណ្ឌិតស្ស យវទ្ធាវំ គន្ធា "តក្កំ
គណ្ណាថ, តក្កំ គណ្ណាថា"តិ អបរាបរំ ចរតិ។

អមរាទេវី ទ្វារេ ឋិតា តស្ស កិរិយំ ទិស្វា "អយំ អញ្ញត្ថ ន គដ្ឋតិ,
ភវិតព្ភមេត្ថ ការណោនា"តិ ឥន្តិវសញ្ញាយ ទាសិយោ បដិក្កមាបេត្វា
សយមេវ "អម្ព, វេហិ តក្កំ គណ្ឌិស្សមិ"តិ បក្កោសិត្វា តស្ស អាគតកាលេ
ទាសីនំ សញ្ញំ ទត្វា តាសុ អនាគដ្ឋន្តិសុ "គដ្ឋ, អម្ព, ទាសិយោ បក្កោសាហី"តិ
តមេវ បេសេត្វា តក្កយដេ ហត្ថំ ឱតារេត្វា មណី ទិស្វា តំ ទាសី បុច្ឆិ "អម្ព, តំ
កស្ស សន្តកា"តិ? "អយ្យេ, សេនកបណ្ឌិតស្ស ទាសីម្ហី"តិ។ តតោ តស្ស
នាមំ តស្ស ច មាតុយា នាមំ បុច្ឆិត្វា "អសុកា នាមា"តិ វុត្ថេ "អម្ព, ឥមំ តក្កំ
កតិម្ពល"ន្តិ បុច្ឆិ។ "អយ្យេ, ចតុនាឡិក"ន្តិ។ "តេន ហិ, អម្ព, ឥមំ តក្កំ មេ
ទេហី"តិ វុត្ថេ "អយ្យេ, តុម្ពេសុ គណ្ឌិស្តិសុ មូលេន មេ កោ អត្តោ, យដេនេវ
សទ្ធិ គណ្ឌាថា"តិ វុត្ថេ "តេន ហិ យាហី"តិ តំ ឧយ្យោដេត្វា សា "អសុកមាសេ
អសុកទិវសេ សេនកាចរិយោ អសុកាយ នាម ទាសិយា ដីតាយ អសុកាយ
នាម ហត្ថេ រញ្ជោ ច្ចុឡាមណី បហោនកត្តាយ បហិណី"តិ បណ្ណេ លិខិត្វា តក្កំ
គណ្ឌិ។ បុក្កុសោមិ សុវណ្ណាមាលំ សុមនបុប្ផចង្កោដកេ ឋបេត្វា សុមនបុប្ផេន
បដិច្ឆាទេត្វា តថេវ បេសេសិ។ កាមិន្ទោមិ កម្ពលំ បណ្ណាបដិយំ ឋបេត្វា
បណ្ណេហិ នាទេត្វា បេសេសិ។ ទេវិន្ទោមិ សុវណ្ណាចាទុកំ យវកលាបន្តេវ ពន្ធិត្វា

បេសេសិ។ សា សព្វានិបិ តានិ គហេត្វា បណ្ណោ អក្ខរានិ អាហេបេត្វា
មហាសត្តស្ស អាចិត្តិក្វា ២បេសិ។

តេបិ ចត្តារោ បណ្ណិតា រាជកុលំ គន្ធា “កី, ទេវ, តុម្កេ ចូឡាមណី ន
បិឡន្ទជា” តិ អាហំសុ។ រាជា “បិឡន្ទិស្សមិ អាហារជា” តិ បុរិសេ អាហា។ តេ
មណី ន បស្សីសុ, ឥតរាជិបិ ន បស្សីសុយេវ។ អថ តេ ចត្តារោ បណ្ណិតា “ទេវ,
តុម្កាកំ អាភរណានិ មហោសធស្ស គេហោ អត្ថិ, សោ តានិ សយំ វឡញ្ញេតិ,
បដិសត្ត តេ មហារាជ, គហបតិបុត្តោ” តិ តំ ភិទ្ធីសុ។ អថស្ស អត្ថចរកា
មនុស្សា សីយំ គន្ធា អាហេបេសុំ។ សោ “រាជានំ ទិស្វា ជានិស្សមី” តិ រាជបដ្ឋានំ
អគមាសិ។ រាជា កុដ្ឋិក្វា “កោ ជានិស្សតិ, កី ភរិស្សតិ កី ភរិស្សតី” តិ អត្តានំ
បស្សីតុំ នាទាសិ។ បណ្ណិតោ រញ្ញោ កុទ្ធការំ ញាត្វា អត្តនោ និវេសនមេវ
គតោ។ រាជា “នំ គណ្ហាថា” តិ អាណាបេសិ។ បណ្ណិតោ អត្ថចរកានំ វចនំ សុត្វា
“មយា អបគន្តំ វដ្ឋតី” តិ អមរាទេវិយា សញ្ញំ ទត្វា អញ្ញាតកវេសេន នគរា
និក្ខមិក្វា និក្ខណយវមជ្ឈកតាមំ គន្ធា តស្មី កុម្មការកម្មំ អកាសិ។ នគរេ
“បណ្ណិតោ បលាតោ” តិ ឯកកោលាហលំ ជាតំ។

សេនកាឧយោបិ ចត្តារោ ជនា តស្ស បលាតការំ ញាត្វា “មា ចិន្តយិត្ត, មយំ
កី អបណ្ណិតា” តិ អញ្ញមញ្ញំ អជានាបេត្វាវ អមរាទេវិយា បណ្ណាការំ
បហិណ្ឌិសុ សា តេហិ ចត្វហិ បេសិតបណ្ណាការំ គហេត្វា “អសុក-
អសុកវេលាយ អាគច្ឆត្វ” តិ វត្វា ឯកំ ក្ខបំ ខណាបេត្វា គូបរាសិនោ សហ
ឧទកេន តត្ថ បូរេត្វា គូបក្ខបស្ស ឧបរិតលេ យន្តជលកាហិ បិទហិត្វា
កិឡញ្ញេន បដិច្ឆានេត្វា សព្វំ និដ្ឋាបេសិ។ អថ សេនកោ សាយន្តសមយេ ទ្គត្វា
អត្តានំ អលដ្ឋិក្វា នាទគ្គរសកោជនំ ភុញ្ញិក្វា ពោធិសត្តស្ស គេហំ អគមាសិ។
សោ យវទ្ធារេ ២ត្វា អត្តនោ អាគតការំ ជានាបេសិ។ សា “ឯហិ, អាចរិយា” តិ

អាហា។ សោ គន្ធា តស្ស វសន្តិកេ អដ្ឋាសិ។ សា ឯវមាហា - “សាមិ, ឥនានិ អហំ
តវ វសំ គតា, អត្ថនោ សរីរំ អន្តាយិត្វា សយិតុំ អយុត្ត”ន្តិ។ សោ តស្ស វចនំ
សុត្វា “សាធ្វ”តិ សម្មជិច្ឆិ។ សា និក្ខមិត្វា ឧទកប្បំ យជំ គហេត្វា អាសិត្តាវិយ
“ឯហិ, អាចរិយ, ម្ពានត្ថាយ ជលកានិ អារុហា”តិ វត្វា តស្ស ជលកានិ អភិរុយ្ហ
បិតកាលេ គេហំ បរិសិត្វា ជលកកោជិយំ អក្កមិត្វា គូថក្ខេបេ ចាតេសិ។

បុគ្គសោបិ សាយន្តសមយេ ន្តត្វា អលង្កិត្វា នានគ្គរសភោជនំ ភុញ្ញិត្វា
ពោធិសត្តស្ស គេហំ គន្ធា យវទ្ធាវេ ឋិត្វា អត្ថនោ អាគតការំ ជានាបេសិ។
ឯកា បរិចារិកា ឥត្ថី អមរាទេវិយា អាហេចេសិ។ សា តស្ស វចនំ សុត្វា “ឯហិ,
អាចរិយ, អត្ថនោ សរីរំ អន្តាយិត្វា សយិតុំ អយុត្ត”ន្តិ អាហា។ សោ “សាធ្វ”តិ
សម្មជិច្ឆិ។ សា និក្ខមិត្វា ឧទកប្បំ យជំ គហេត្វា អាសិត្តាមាណាវិយ “ឯហិ,
អាចរិយ, ម្ពានត្ថាយ ជលកានិ អភិរុហា”តិ អាហា។ តស្ស ជលកានិ អភិរុយ្ហ
បិតកាលេ សា គេហំ បរិសិត្វា ជលកានិ អាកង្ខិត្វា គូថក្ខេបេ ចាតេសិ។
បុគ្គសំ សេនកោ “កោ ឯសោ”តិ បុច្ឆិ។ “អហំ បុគ្គសោ”តិ។ “តុំ កោ នាម
មនុស្សា”តិ? “អហំ សេនកោ”តិ អញ្ញមញ្ញំ បុច្ឆិត្វា អជ្ជសុ។ តថា ឥតវេ ធ្វេបិ
តត្ថវ ចាតេសិ។ សព្ពេបិ តេ ជេតុច្ឆេ គូថក្ខេបេ អជ្ជសុ។ សាវិភាតាយ វត្តិយា
តតោ ឧត្តិចាបេត្វា, ចត្តារោបិ ជនេ ឧរុមុណ្ណោ ការាបេត្វា តណ្ហាលានិ
គាហាបេត្វា ឧទកេន តេមេត្វា កោដ្ឋាបេត្វា ចុណ្ណំ ពហលយាគុំ បចាបេត្វា
មទ្គិត្វា សីសតោ បដ្ឋាយ សកលសរីរំ វិលិម្បាបេត្វា តូលបិច្ឆនិ គាហាបេត្វា
តថេវ សីសតោ បដ្ឋាយ ឱកិរាបេត្វា មហាទុក្ខំ ចាបេត្វា កិលញ្ញកុច្ឆិយំ
និបដ្ឋាបេត្វា វេឋិត្វា រញ្ជោ អាហេចេតុកាមា ហុត្វា តេហិ សទ្ធិ ចត្តារិ វតនានិ
គាហាបេត្វា រញ្ជោ សន្តិកំ គន្ធា រាជានំ វន្តិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិត្វា - “ទេវ,
សេតវានំ នាម មហាបណ្ណាការំ បដិគ្គណ្ណថា”តិ វត្វា ចត្តារិ កិលញ្ញានិ រញ្ជោ
ចាទម្បលេ ឋិតាបេសិ។ អថ រាជារិវរាបេត្វា សេតមក្កជសទិសេ ចត្តារោបិ ជនេ

បស្ស៊ី។ អថ សព្វេ មនុស្សា “អហោ អទិដ្ឋបុត្តា, អហោ មហាសេតវានរា” តិ វត្ថា
មហាហសិតំ ហសីសុ។ តេ ចត្តារោបិ មហាលង្ខា អហោសុំ។

អថ អមរាទេវី អត្តនោ សាមិនោ និធនាសការំ កថេន្តំ រាជានំ អាហា - “ទេវ,
មហោសធបណ្ឌិតោ ន ចោរោ, ឥមេ ចត្តារោវ ចោរា។ ឯតេសុ ហិ សេនកោ
មណីចោរោ, បុគ្គសោ សុវណ្ណាមាលាចោរោ, កាមិនោ កម្ពុលចោរោ, ទេវិនោ
សុវណ្ណាចាទុកាចោរោ។ ឥមេ ចោរា អសុកមាសេ អសុកទិវសេ
អសុកទាសិដីតានំ អសុកទាសីនំ ហត្ថេ ឥមា និ វតនានិ បហិណ្ឌាន្តិ។ ឥមំ
បណ្ណំ បស្សេ, អត្តនោ សន្តកញ្ច គណ្ណេ, ចោរេ ច, ទេវ, បដិច្ចថា” តិ។ សា
ចត្តារោបិ ជនេ មហាវិប្បការំ ចាបេត្វា រាជានំ វន្តិត្វា អត្តនោ គេហមេវ គតា។
រាជា ពោធិសត្តស្ស បលាតភាវេន តស្មី អាសង្កាយ ច អញ្ញោសំ
បណ្ឌិតបតិមន្តិនំ អភាវេន ច តេសំ កិញ្ចិ អវត្វា “បណ្ឌិតា ម្ចាបេត្វា អត្តនោ
គេហានិ គច្ចថា” តិ បេសេសិ។ ចត្តារោ ជនា មហាវិប្បការំ បេត្វា រាជានំ វន្តិត្វា
អត្តនោ គេហមេវ គតា។

សព្វវតនថេនា និដ្ឋិតា។

ខន្ធបនកបញ្ញោ

អថស្ស ធរត្ថ អធិវត្តា ទេវតា ពោធិសត្តស្ស ធម្មទេសនំ អស្សុណ្ឌិន្តិ “កី ទុ
ខោ ការណា” តិ អារជ្ជមាណ តំ ការណំ ញត្វា “បណ្ឌិតស្ស អានយនការណំ
កិវស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា វត្តិកាគេ ធរត្ថបិណ្ឌិកំ វិវិត្វា រាជានំ ចតុក្កនិចាតេ
ទេវតាយ បុច្ឆិតបញ្ញោ អាគតេ “ហន្តិ ហត្ថេហិ ចាទេហី” តិ អាទិកេ ចត្តារោ
បញ្ញោ បុច្ឆិ។ រាជា អជានន្តោ “អហំ ន ជាតាមិ, អញ្ញោ បណ្ឌិតេ បុច្ឆិស្សមី” តិ
ឯកទិវសំ ឱកាសំ យាចិត្វា បុនទិវសេ “អាគច្ឆន្ទ” តិ ចតុន្នំ បណ្ឌិតានំ សាសនំ

បេសេសិ។ តេហិ “មយំ ខុរមុណ្ណារីយី ឌីតរន្តាលដ្ឋាមា” តិ វុត្តេ រាជា ចត្តារោ
នាឡិបដ្ឋេ បេសេសិ “ឥមេ សីសេសុ កត្វា អាគច្ឆន្ទ” តិ។ តទា កិរ តេ នាឡិបដ្ឋា
ឧប្បន្នា។ តេ អាគច្ឆា បញ្ញត្តាសនេ និសីទីសុ។ អថ រាជា “សេនក, អន្ធរត្តិភាគ
ធនត្ថ អធិវត្ថា ទេវតា មំ ចត្តារោ បញ្ញេ បុច្ឆិ, អហំ បន អជានន្តោ ‘បណ្ឌិត
បុច្ឆិស្សមី’ តិ អវេទំ, កថេហិ មេ តេ បញ្ញេ” តិ វត្ថា ឥមំ កាថមាហា -

“ហន្តិ ហត្ថេហិ ចាទេហិ, មុខញោ បរិសុម្ពតិ;

ស វេ រាជ បិយោ ហោតិ, កំ តេន ត្វាភិបស្សសិ” តិ។ (ជា. ១.៤.១៩៧);

សេនកោ អជានន្តោ “កី ហន្តិ, កថំ ហន្តិ” តិ តំ តំ វិលបិទ្វា នេវ អន្តំ បស្សិ,
ន កោជី បស្សិ។ សេសាបិ អប្បជីកានា អហោសុំ។ អថ រាជា វិប្បជីសារី ហុត្វា
បុន រត្តិភាគ ទេវតាយ “បញ្ញោ តេ ញោតោ” តិ បុដ្ឋោ “មយា ចត្តារោ បណ្ឌិតា
បុដ្ឋា, តេហិ ន ជាជីសូ” តិ អាហា។ ទេវតា “កី តេ ជាជីស្សន្តិ, វេ បេត្វា
មហោសធបណ្ឌិតំ អញ្ញោ កោចិ ឯតេ បញ្ញោ កថេតុំ សមត្ថោ នាម នត្តិ។ សថ
តំ បក្កោសាបេត្វា ឯតេ បញ្ញោ ន កថាបេស្សសិ, ឥមីនា តេ ជលីតេន
អយក្ខុជេន សីសំ ភិទ្ធិស្សមី” តិ រាជានំ តដ្ឋេត្វា “មហារាជ, អគ្គិនា អត្ថេ សតិ
ខន្ធលាបនកំ ធម៌តុំ ន វដ្ឋតិ, ឌីវេន អត្ថេ សតិ វិសាលំ ធុហិតុំ ន វដ្ឋតិ” តិ វត្ថា
ឥមំ បញ្ចកនិចាតេ ខន្ធលាបនកបញ្ចំ ឧទាហរិ -

“កោ នុ សន្តម្ហិ បដ្ឋោតេ, អគ្គិបរិយេសនំ ចរំ;

អន្តត្ថិ រត្តិ ខន្ធលាតំ, ជាតវេទំ អមញ្ញេ។

“សូស្ស កោមយធុណ្ណានិ, អភិមត្តំ តិណ្ណានិ ច;

វិបរីតាយ សញ្ញាយ, នាសត្ថិ បដ្ឋលេតវេ។

“ឯវម្មិ អនុចាយេន, អត្តំ ន លភតេ មិកោ;

វិសាលភាព គរំ ទោហំ, យត្ថ ជីវំ នវិន្ទតិ។

“វិវិធមហិ ឧបាយេហិ, អត្ថំ បប្បន្តិ មាលារា;

និគ្គហេន អមិត្តានំ, មិត្តានំ បគ្គហេន ច។

“សេនាមោក្ខបលាកេន, វល្លភានំ នយេន ច;

ជគតី ជគតិចាលា, អារាសន្តិ វសុន្ទរ”ន្តិ។ (ជា. ១.៥.៧៥-៧៩);

តត្ថ សន្តម្ហិ បដ្ឋោតេតិ អគ្គិម្ហិ សន្តេ។ ចរន្តិ ចរន្តោ។ អន្ធក្ខីតិ បស្សី, ទិស្វា ច
បន វណ្ណសាមញ្ញតាយ ខន្ធចនកំ “ជាតវេទោ អយំ ភវិស្សតី”តិ អមញ្ញិត្ថ។
សុស្សាតិ សោ អស្ស ខន្ធចនកស្ស ឧបរិ សុខុមាទិ គោមយចុណ្ណានិ ចេវ
តិណានិ ច។ អភិមត្តន្តិ ហត្ថហិ យំសិទ្ធា អាកិរន្តោ ជណ្ណកេហិ ភូមិយំ
បតិជ្ជាយ មុខេន ធមន្តោ ជាលេស្សាមិ នន្តិវិបរីតាយ សញ្ញាយ វាយមន្តោបិ
ជាលេតុំ ឆាសត្ថិ។ មិគោតិ មិគសទិសោ អន្ធពាលោ ឯវំ អនុចាយេន
បរិយេសន្តោ អត្ថំ នលភតិ។ យត្ថាតិ យស្មី វិសាលោ ជីវមេវ នត្ថិ, តតោ កាវី
ធុហន្តោវិយ ច អត្ថំ នវិន្ទតិ។ សេនាមោក្ខបលាកេនាតិ សេនាមោក្ខានំ
អមច្ចានំលាកេន។ វល្លភានន្តិ បិយមនាចានំ វិស្សាសិកានំ អមច្ចានំ នយេន
ច។ វសុន្ទរន្តិ វសុសម្ពាតានំ រតនានំ ធារណតោ វសុន្ទរន្តិ លទ្ធជានំ ជគតី
ជគតិចាលា រាជាធា អារាសន្តិ។

នតេ តយា សទិសា ហុត្វា អគ្គិម្ហិវិជ្ជមាលេយេវ ខន្ធចនកំ ធមន្តិ។
មហារាជ, ត្វំ បន អគ្គិម្ហិ សតិ ខន្ធចនកំ ធមន្តោវិយ, តុលំ ធម្មត្វា ហត្ថេន
តុលយន្តោវិយ, ជីវេន អត្ថេ ជាតេ វិសាលភាព ធុហន្តោវិយ ច, សេនកាធយោ
បុច្ឆសិ, ឯតេ កី ជានន្តិ។ ខន្ធចនកសទិសា ហេតេ។ អគ្គិក្ខន្ធសទិសោ

មហោសោធិ បញ្ញាយ ជលតិ, តំ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆ។ ឥមេ តេ បញ្ញោ
អជានន្តស្ស ជីវិតំ នត្ថិតិ វាជានំ តន្តេត្វា អន្តរធាយិ។

ខន្ធបនកបញ្ញោ និដ្ឋិតោ។

ភូរិបញ្ញោ

អថ វាជា មរណភយតន្តិតោ បុនទិវសេ ចត្តារោ អមច្ចេ បក្កោសាបេត្វា
“តាតា, តុម្ពេ ចត្តារោ ចត្វសុ វេសុ វេត្វា ចត្វហិ នគរទ្វារេហិ និក្ខមិត្វា យត្ថ
មម បុត្តំ មហោសោធិបណ្ឌិតំ បស្សថ, តត្ថេវស្ស សក្ការំ កត្វា ទិប្បំ អានេថា” តិ
អាលោកេសិ។ តេបិ ចត្តារោ ឯកេកេន ទ្វារេន និក្ខមីសុ។ តេសុ តយោ ជនា
បណ្ឌិតំ ន បស្សីសុ។ ទក្ខិណទ្វារេន និក្ខន្តោ បន ទក្ខិណាយវមជ្ឈកកាមេ
មហោសត្តំ មត្តិកំ អាហរិត្វា អាចរិយស្ស ចក្កំ វដ្តេត្វា មត្តិកាមក្ខិតសរិរំ
បលាលបិដ្ឋកេ និសីទិត្វា មុដ្ឋិ មុដ្ឋិ កត្វា អប្បស្សបំ យវភត្តំ ភុញ្ញមាណំ បស្សិ។
កស្មា បនេស ឯតំ កម្មំ អកាសីតិ? វាជា កិវ “និស្សំសយំ បណ្ឌិតោ វដ្ឋំ
គណ្ហិស្សតិ” តិ អាសន្តតិ។ “សោ ‘កុម្មការកម្មេន ជីវិតំ’ តិ សុត្វា និរាសន្តោ
ភវិស្សតិ” តិ ចិន្តេត្វា ឯវមកាសីតិ។ សោ អមច្ចំ ទិស្វា អត្ថនោ សន្តិកំ
អាគតភារំ ញត្វា “អដ្ឋ មយ្ហំ យសោ បុន ចាកតិកោ ភវិស្សតិ, អមរាទេវិយា
សម្មាទិតំ នានគ្គរសភោជនមេវ ភុញ្ញិស្សាមី” តិ ចិន្តេត្វា គហិតំ យវភត្តបិណ្ឌំ
ឆន្ទេត្វា ឧដ្ឋាយ មុខំវិក្កាលេត្វា និសីទិ។ តស្មី ខណោ សោ អមច្ចោ តំ ឧបសន្តមិ។
សោ បន សេនកបក្ខិកោ, តស្មា នំ យដេន្តោ “បណ្ឌិត, អាចរិយសេនកស្ស
វេនំ និយ្យានិកំ, តវ នាម យសេ បរិហីនេ តថាវុចា បញ្ញា បតិដ្ឋា ហោតុំ
នាសក្ខិ, ឥនាទិ មត្តិកាមក្ខិតោ បលាលបិដ្ឋេ និសីទិត្វា ឯវរុបំ ភត្តំ ភុញ្ញសី” តិ
វត្វា ទសកនិចាតេ ភូរិបញ្ញោ បឋមំ កាថមាហា -

“សង្ខំ កិរ, តុំ អបិ ភូរិបញ្ញ, យា តាទិសី សិរី ធិតី មតី ច;
ន តាយតេភាវវស្សបនិតំ, យោ យវកំ ភុញ្ញសិ អប្បស្វប”ន្តិ។ (ជា.
១.១០.១៤៥);

តត្ថ សង្ខំ កិរាតិ យំ អាចរិយសេនកោ អាហា, តំ កិរ សង្ខមេវ។ សិរីតិ
ឥស្សរិយំ។ ធិតីតិ អញ្ញោច្ឆន្ទិរិយំ។ ន តាយតេភាវវស្សបនិតន្តិ អភាវស្ស
អវុឡិយា វសំ ឧបនិតំ តំ ន រក្ខតិ ន គោបេតិ, បតិជ្ជា ហោតុំ ន សក្កោតិ។
យវកន្តិ យវកត្ថំ។

អថ នំ មហាសត្តោ “អន្ធពាល, អហំ អត្ថនោ បញ្ញាពលេន បុន តំ យសំ
ចាកតិកំ កាតុកាមោ ឯវំ ករោមី”តិ វត្វា ឥមំ កាថាទ្វយមាហា -

“សុខំ ទុក្ខេន បរិចាចយន្តោ, កាលាកាលំ វិចិនំ ធន្ននន្នោ;
អត្ថស្ស ទ្វារាធិ អវាបុរន្តោ, តេនាហំ តុស្សមិ យវោទនេន។

“កាលញ្ច ញាត្វា អភិជីហនាយ, មន្តេហិ អត្ថំ បរិចាចយិត្វា;
វិជម្ពិស្សំ សីហាវិជម្ពិតានិ, តាយិទ្ធិយា ធក្ខសិ មំ បុនាបី”តិ។ (ជា.
១.១០.១៤៦-១៤៧);

តត្ថ ទុក្ខេនាតិ ឥមិនា កាយិកេចតសិកេទុក្ខេន អត្ថនោ ចោរណាកសុខំ
បដិចាកតិកករណេន បរិចាចយន្តោវឡេន្តោ។ កាលាកាលន្តិ អយំ បដិច្ចន្តោ
ហុត្វា ចរណាកាលោ, អយំ អប្បដិច្ចន្តោតិ ឯវំ កាលញ្ច អកាលញ្ច វិចិនន្តោ
រញ្ជោ កុទ្ធកាលេ ធន្នេន ចរិតត្ថន្តិ ញាត្វា ធន្នេន អត្ថនោ រុចិយា ធន្នោ បដិច្ចន្តោ
ហុត្វា កុម្ភការកម្មេន ជីវន្តោ អត្ថនោ អត្ថស្ស ការណាសម្ពាតានិ ទ្វារាធិ
អវាបុរន្តោវិហារមិ, តេន ការណេនាហំ យវោទនេន តុស្សមិតិ អត្ថោ។
អភិជីហនាយាតិ វិរិយករណាស្ស។ មន្តេហិ អត្ថំ បរិចាចយិត្វាតិ អត្ថនោ

ញាណាតលេន មម យសំ វង្សត្វា មនោសិលាតលេ វិជម្ពមាធា សីហោវិយ
វិជម្ពិស្សំ, តាយ ឥធិយា មំ បុនបិ ត្វំ បស្សិស្សសីតិ។

អថ នំ អមច្ឆោ អាហា - “បណ្ឌិត, ឆត្ត អធិវត្តា ទេវតា រាជានំ បញ្ចំ បុច្ឆិ។
រាជា ចត្តារោ បណ្ឌិតេ បុច្ឆិ។ តេសុ ឯកោបិ តំ បញ្ចំ កថេតុំ នាសក្ខិ, តស្មា រាជា
តវ សន្តិកំ មំ បហិណ្ឌី”តិ។ “ឯវំ សន្តេ បញ្ញាយ អាទុការំ កស្មា ន បស្សសិ,
ឯវុបេ ហិ កាលេ ន ឥស្សរិយំ បតិជ្ជា ហោតិ, បញ្ញាសម្បន្នោវ បតិជ្ជា
ហោតី”តិ មហាសត្តោ បញ្ញាយ អាទុការំ វណ្ណាសិ។ អមច្ឆោ វញ្ញា “បណ្ឌិតំ
ទិដ្ឋជ្ជានេយេវ សក្ការំ កត្វា អាទេថា”តិ ទិដ្ឋំ កហាបណាសហស្សំ
មហាសត្តស្ស ហត្ថេ វេបេសិ។ កុម្មការោ “មហោសធបណ្ឌិតោ កិវ មយា
បេសការកម្មំ ការិតោ”តិ ភយំ អាបជ្ជិ។ អថ នំ មហាសត្តោ “មា ភាយិ,
អាចរិយ, ពហូបការោ ត្វំ អម្ពាគ”តិ អស្សសេត្វា សហស្សំ ទត្វា
មត្តិកាមក្ខិតេនេវ សរីរេន វេ ទិសីទិទ្វា នគរំ ចារិសិ។ អមច្ឆោ វញ្ញា
អាហេចត្វា “តាត, កុហិ បណ្ឌិតោ ទិដ្ឋោ”តិ វុត្ថេ “ទេវ,
ទក្ខិណាយវមជ្ឈកកាមេ កុម្មការកម្មំ កត្វា ជីវតិ, តុម្ភេ បក្កោសថាតិ
សុត្វាវ អន្តាយិទ្វា មត្តិកាមក្ខិតេនេវ សរីរេន អាគតោ”តិ អាហា។ រាជា “សចេ
មយំ បច្ចត្តិកោ អស្ស, ឥស្សរិយវិធិនា ចរេយ្យ, នាយំ មម បច្ចត្តិកោ”តិ
ចិន្តេត្វា “មម បុត្តស្ស ‘អត្ថនោ យវំ គន្ធា ទ្គត្វា អលង្ករិទ្វា មយា ទិន្នវិធានេន
អាគច្ឆត្វ”តិ វេយ្យថា”តិ អាហា។ តំ សុត្វា បណ្ឌិតោ តថា កត្វា អាគច្ឆា
“បរិសត្វ”តិ វុត្ថេ បរិសិទ្ធិ រាជានំ វទ្ធិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ រាជា បដិសន្ធាវំ
កត្វា បណ្ឌិតំ វីមំសន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

“សុខីបិ ហោកេ ន ករោន្តិ ចាបំ, អវណ្ណាសំសគ្គភយា បុនេកេ;

បឋម សមាធាវិបុលតូចង្គិ, ក៏ ការណា មេ ន ករោសិ ទុក្ខ”ន្តិ។ (ជា. ១.១០.១៤៨);

តត្ថ សុខីតិ បណ្ឌិត, ឯកច្ឆេ “មយំ សុខិនោ សម្មន្ទស្សរិយា, អលំ នោ ឯត្តកេនា”តិ ឧត្តរី ស្សរិយការណា ចាបំ ន ករោន្តិ, ឯកច្ឆេ “ឯវុបស្ស នោ យសទាយកស្ស សាមិកស្ស អបរជ្ឈន្តានំ អវល្លោកវិស្សតិ”តិ អវល្លាសំសគ្គកយា ន ករោន្តិ។ ឯកោ ន សមត្ថោ ហោតិ, ឯកោ មន្ទបញ្ញោ, តំ បន សមត្ថោ ច វិបុលតូចង្គិ ច, ឥច្ឆន្តោ បន សកលជម្ពុជីវេ វជ្ជម្មី ការេយ្យាសិ។ ក៏ ការណា មម វជ្ជំ គហេត្វា ទុក្ខំ ន ករោសីតិ។

អថ នំ ពោធិសត្ថោ អាហា -

“ន បណ្ឌិតា អត្ថសុខស្ស ហេតុ, ចាចានិ កម្មានិ សមាចរន្តិ;
ទុក្ខេន ធុដ្ឋា ខលិតាបិ សន្តា, ធន្តា ច នោសា ន ជហន្តិ ធម្ម”ន្តិ។ (ជា. ១.១០.១៤៩);

តត្ថ ខលិតាបីតិ សម្មត្ថិតោ ខលិត្វាវិបត្តិយំ វិតសភាវា ហុត្វាបិ។ ន ជហន្តិ ធម្មន្តិ បវេណិយធម្មម្មី សុចរិតធម្មម្មី ន ជហន្តិ។

បុន រាជា តស្ស វីមសនត្ថំ ខត្តិយមាយំ កថេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

“យេន កេនចិ វល្លោន, មុទុនា ធារុណោន វា;
ឧទ្ធករេ ធិនមត្តានំ, បច្ឆា ធម្មំ សមាចរេ”តិ។ (ជា. ១.១០.១៥០);

តត្ថ ធិនន្តិ ទុក្ខតំ អត្តានំ ឧទ្ធករ្វា សម្មត្តិយំ វេយ្យាតិ។

អថស្ស មហាសត្ថោ រុក្ខបមំ ធស្សេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

“យស្ស រុក្ខស្ស នាយាយ, និសីទេយ្យ សយេយ្យ វា;
ន តស្ស សាខំ ភញ្ញេយ្យ, មិត្តទុព្ពោ ហិ ចាបកោ” តិ។ (ជា. ១.១០.១៥១);

ឯវញ្ញ បន វត្ថា - “មហារាជ, យេ ធិ បរិភុត្តរុក្ខស្ស សាខំ ភញ្ញេន្តោបិ មិត្តទុព្ពោ
ហោតិ, យេហិ តុម្ពេហិ មម បិតា ឧទ្ធការេ ឥស្សរិយេ បតិជ្ជាបិតោ, អហញ្ញា
មហាន្តេន អនុគ្គហេន អនុគ្គហិតោ, តេសុ តុម្ពេសុ អបរជ្ឈន្តោ អហំ កថំ នាម
មិត្តទុព្ពោ ន ភវេយ្យ” ត្ថិ សព្ពថាបិ អត្ថនោ អមិត្តទុព្ពិការំ កថេត្វា វញ្ញោ
ចិត្តាចារំ ចោទេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

“យស្ស បិ ធម្មំ បុរិសោ វិជញ្ញា, យេ ចស្ស កង្ខំ វិនយន្តិ សន្តោ;
តំ ហិស្ស ធិបញ្ច បរាយណញ្ច, ន តេន មេត្តិ ជវយេថ បញ្ញោ” តិ។ (ជា.
១.១០.១៥២);

តស្សត្ថោ - មហារាជ, យស្ស អាចរិយស្ស សន្តិកា យោ បុរិសោ
អប្បមត្តកម្មំ ធម្មំ ការណំ ជានេយ្យ, យេ ចស្ស សន្តោ ឧប្បន្នំ កង្ខំ វិនយន្តិ, តំ
តស្ស បតិជ្ជានដ្ឋេន ធិបញ្ចេវ បរាយណញ្ច, តាធិសេន អាចរិយេន សន្តិ
បណ្ឌិតោ មិត្តការំ នាម ន ជីវេយ្យ ន នាសេយ្យ។

ឥនានិ តំ ឱវទន្តោ ឥមំ កាថាទ្វយមាហា -

“អលសោ គិហិ កាមភោគី ន សាធុ, អសញ្ញតោ បព្ពជិតោ ន សាធុ;
រាជា ន សាធុ អនិសម្មការី, យោ បណ្ឌិតោ កោដនោ តំ ន សាធុ។

“និសម្ម ខត្តិយោ កយិរា, នានិសម្ម ទិសម្បតិ;
និសម្មការីនោ រាជ, យសោ កិត្តិ ច វឿតី” តិ។ (ជា. ១.១០.១៥៣-១៥៤);

តត្ថ ន សាដូតិ ន សុន្ទរោ។ អនិសង្ការីតិ កិញ្ចិ សុត្វា អនុបដាវេត្វា
អត្ថនោ បច្ចុក្ខំ អកត្វា ការកោ។ យសោ កិត្តិ ចាតិ ឥស្សរិយបរិវារោ ច
គុណកិត្តិ ច ឯកន្តេន វឡីតិ។

ភ្ជួរបញ្ចោ និដ្ឋិតោ។

ទេវតាបញ្ចោ

ឯវំ វុត្តេ រាជា មហាសត្តំ សមុស្សិតសេតច្ចត្តេ រាជបល្លង្កេ និសីទាបេត្វា
សយំ នីទាសនេ និសីទិត្វា អាហា - “បណ្ឌិត, សេតច្ចត្តេ អធិវត្តា ទេវតា មំ
ចត្តារោ បញ្ចោ បុច្ឆិ, តេ អហំ ន ជាធាមិ។ ចត្តារោបិ បណ្ឌិតា ន ជាជីសុ, កថេហិ
មេ, តាត, តេ បញ្ចោ”តិ។ មហារាជ, ធម្មត្ថេ អធិវត្តា ទេវតា វា ហោតុ,
ចាតុមហារាជីកាធយោ វា ហោន្តុ, យេន កេនចិ បុច្ឆិតបញ្ចំ អហំ កថេតុ
សក្កោមិ។ វេទ, មហារាជ, ទេវតាយ បុច្ឆិតបញ្ចោតិ។ អថ រាជា ទេវតាយ
បុច្ឆិតនិយាមេនេវ កថេន្តោ បឋមំ កាថមាហា -

“ហន្តិ ហត្ថេហិ ចាទេហិ, មុខញ្ច បរិសុម្ពតិ;

ស វេ រាជ បិយោ ហោតិ, កំ តេន ត្វាភិបស្សសី”តិ។ (ជា. ១.៤.១៩៧);

តត្ថ ហន្តិតិ បហាវតិ។ បរិសុម្ពតីតិ បហាវតិយេវ។ ស វេតិ សោ ឯវំ ករោន្តោ
បិយោ ហោតិ។ កំ តេន ត្វាភិបស្សសីតិ តេន បហាវណាការណេន បិយំ កតមំ
បុគ្គលំ ត្វំ, រាជ, អភិបស្សសីតិ។

មហាសត្តស្ស តំ កថំ សុត្វាវ គគនតលេ បុណ្ណាចន្ទោវិយ អត្តោ ចាកដោ
អហោសិ។ អថ មហាសត្តោ “សុណា, មហារាជ, យទា ហិ មាតុអន្តេ និបន្នោ
ធម្មាភុមារោ ហដ្ឋតុដ្ឋោ កិឡន្តោ មាតវំ ហត្ថចាទេហិ បហាវតិ, កេសេ

លុញតិ, មុជ្ជនា មុខំ បហរតិ, តទា នំ មាតា ‘ហោរបុត្តក, កងំ តុំ នោ ឯវំ
បហរសី’ តិ អាធិនិ បេមសិនេហាវសេនេវ វត្វា បេមំ សន្ធាវេតុំ អសក្កោន្តិ
អាសីទ្ធិត្វា ជនន្តវេ និបជ្ជាបេត្វា មុខំ បរិច្ចម្ពតិ។ ឥតិ សោ តស្ស ឯវំ បេ កាលេ
បិយតរោ ហោតិ, តថា បិតុនោបី” តិ ឯវំ គគនមជ្ឈេ ស្វរិយំ ឧដ្ឋាបេន្តោវិយ
ចាកដំ កត្វា បញ្ចំ កថេសិ។ តំ សុត្វា ទេវតា ធម្មបិណ្ឌិកំ វិវត្តា និក្ខមិត្វា
ឧបឡំ សរីរំ ឧស្សេត្វា “សុកបិតោ បណ្ឌិតេន បញ្ញោ” តិ មជ្ជស្សវេន សាធុការំ
ទត្វា វតនចង្កោជកំ បូរេត្វា ទិព្ពបុប្ផគន្ធាវសេហិ ពោធិសត្តំ បូជេត្វា
អន្តរធាយិ។ រាជាបិ បណ្ឌិតំ បុច្ឆាធិហិ បូជេត្វា ឥតរំ បញ្ចំ យាចិត្វា “វេទ,
មហារាជា” តិ វុត្តេ ទុតិយំ គាថមាហា -

“អក្កោសតិ យថាកាមំ, អាគមញ្ចស្ស ឥច្ឆតិ;
ស វេ រាជ បិយោ ហោតិ, កំ តេន ត្វាភិបស្សសី” តិ។ (ជា. ១.៤.១៩៨);

អថស្ស មហាសត្តោ - “មហារាជ, មាតា វចនបេសនំ កាតុំ សមត្តំ
សត្តជ្ឈវស្សិកំ បុត្តំ ‘តាត, ខេត្តំ គប្ប, អន្តរាបណំ គប្បា’ តិ អាធិនិ វត្វា ‘អម្ព, សបេ
ឥទញ្ចិទញ្ច ខាធិនីយំ កោជនីយំ ឧស្សសិ, គមិស្សមី’ តិ វុត្តេ ‘សាធុ, បុត្ត,
គណ្ហាហី’ តិ វត្វា ទេតិ។ សោ ទារកោ តំ ខាធិត្វា ពហិ គន្ធា ទារកេហិ សធ្វិ
កិឡិត្វា មាតុបេសនំ ន គប្បតិ។ មាតរា “តាត, គប្បាហី’ តិ វុត្តេ សោ មាតរំ
‘អម្ព, តុំ សីតាយ យរច្ឆាយាយ និសីទសិ, កី បន អហំ តវ ពហិ បេសនកម្មំ
កិរស្សមិ, អហំ តំ វញ្ចេមី’ តិ វត្វា ហត្ថវិការមុខិការេ កត្វា គតោ។ សា
គប្បន្តំ ទិស្វា កុដ្ឋិត្វា ឧណ្ហាកំ គហេត្វា ‘តុំ មម សន្តកំ ខាធិត្វា ខេត្តេ កិច្ចំ កាតុំ
ន ឥច្ឆសី’ តិ តន្តេន្តី វេ គេន បលាយន្តំ អនុពាទិត្វា ចាបុណីតុំ អសក្កោន្តិ ‘ហោរា
តំ ខណ្ហាខណ្ហំ ជិន្នន្ត’ តិ អាធិនិ វត្វា យថាកាមំ អក្កោសតិ បរិភាសតិ។ យំ បន
មុខេន ភណាតិ, តថា ហធយេ អប្បមត្តកម្មិ ន ឥច្ឆតិ, អាគមញ្ចស្ស ឥច្ឆតិ,

សោធិវសភាគំ កីឡិទ្វា សាយំ គេហំ បរិសិតុំ អវិសហន្តោ ញាតកានំ សន្តិកំ
គច្ឆតិ។ មាតាបិស្ស អាគមនមគ្គំ ឱលោកេន្តិ អនាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ‘បរិសិតុំ ន
វិសហតិ មញ្ញេ’តិ សោកស្ស បាទយំ បូរេត្វា អស្សបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ
ញាតិយវេ ឧបធាវេន្តិ បុត្តំ ទិស្វា អាលិដ្ឋិត្វា សីសេ បុម្ពិត្វា ឧភោហិ ហេត្ថេហិ
ទន្ធា គហេត្វា ‘តាត បិយបុត្តក, មម វេចនំ បាទយេ ឋបេសី’តិ អតិរេកតវំ
បេមំ ឧប្បាទេសិ។ ឯវំ, មហារាជ, មាតុយា កុទ្ធកាលេ បុត្តោ បិយតរោ នាម
ហោតី”តិ ទុតិយំ បញ្ចំ កថេសិ។ ទេវតា តថេវ បូជេសិ។

រាជាបិ បូជេត្វា តតិយំ បញ្ចំ យាចិត្វា “វេទ, មហារាជា”តិ វុត្តេ តតិយំ
គាថមាហា -

“អព្ពក្ខាតិ អក្ខតេន, អលិកេនាភិសារយេ;
ស វេ រាជ បិយោ ហោតិ, កំ តេន ត្វាភិបស្សសី”តិ។ (ជា. ១.៤.១៩៩);

អថស្ស មហាសត្តោ “រាជ, យទា ឧភោ ជយម្បតិកា រហោគតា
លោកស្សាទរតិយា កីឡន្តា ‘ភទ្ទេ, តវ មយិ បេមំ នត្ថិ, បាទយំ តេ ពហិ គត’ន្តិ
ឯវំ អញ្ញមញ្ចំ អក្ខតេន អព្ពចិត្តន្តិ, អលិកេន សាវេន្តិ ចោទេន្តិ, តទា តេ
អតិរេកតវំ អញ្ញមញ្ចំ បិយាយន្តិ។ ឯវមស្ស បញ្ញាស្ស អត្ថំ ជាតាហិ”តិ
កថេសិ។ ទេវតា តថេវ បូជេសិ។

រាជាបិ បូជេត្វា ឥតវំ បញ្ចំ យាចិត្វា “វេទ, មហារាជា”តិ វុត្តេ ចតុត្ថំ
គាថមាហា -

“ហវំ អន្ធព្វា ចានព្វា, វត្ថុសេនាសនានិ ច;
អញ្ញទត្ថហរា សន្តា, តេ វេ រាជ បិយោ ហោន្តិ;
កំ តេន ត្វាភិបស្សសី”តិ។ (ជា. ១.៤.២០០);

អថស្ស មហាសត្តោ “មហារាជ, អយំ បញ្ចេក ធម្មិកសមណាព្រាហ្មណោ សន្ទាយ វុត្តោ។ សន្ទានិ ហិ កុលានិ ឥធលោកបរលោកំ សន្ទហិត្វា ទេន្តិ ចេវ ធាតុកាមានិ ច ហោន្តិ, តានិ តថាវុបេ សមណាព្រាហ្មណោ យាចន្តេបិ លទ្ធិំ ហារន្តេ ភុញ្ញន្តេបិ ទិស្វា ‘អម្ពោយេវ’ យាចន្តិ, អម្ពោកំយេវ’ សន្តកានិ អន្ធចាណាទីនិ បរិភុញ្ញន្តិ’ តិ តេសុ អតិរេកតវំ បេមំ ករោន្តិ។ ឯវំ ខោ, មហារាជ, អញ្ញនត្ថហរា សន្តា ឯកំសេន យាចន្តា ចេវ លទ្ធិំ ហារន្តា ច សមាណា បិយា ហោន្តិ” តិ កថេសិ។ ឥមស្មី បន បញ្ចេក កថិតេ ទេវតា តថេវ បូជេត្វា សាធុការំ ទត្វា សត្តរតនបូរំ រតនចង្កោជកំ “គណ្ហា, មហាបណ្ឌិតា” តិ មហាសត្តស្ស ចាទមូលេ ឱបិ។ រាជាបិស្ស អតិរេកតវំ បូជំ ករោន្តោ អតិរិយ បសីទិត្វា សេនាបតិជ្ជានំ អនាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ មហាសត្តស្ស យសោ មហា អហោសិ។

ទេវតាបញ្ចេក និដ្ឋិតោ។

បញ្ចបណ្ឌិតបញ្ចេក

បុន តេ ចត្តារោ បណ្ឌិតា “អម្ពោ, គហបតិបុត្តោ ឥទានិ មហន្តតរោ ជាតោ, កី ករោមា” តិ មន្តយីសុ។ អថ នេ សេនកោ អាហា - “ហោតុ ទិដ្ឋោ មេ ឧចាយោ, មយំ គហបតិបុត្តំ ឧបសង្កមិត្វា ‘រហស្សំ នាម កស្ស កថេតុំ វុត្តតិ’ តិ បុច្ឆិស្សាម, សោ ‘ន កស្សចិ កថេតត្ថ’ តិ វុត្តតិ។ អថ នំ ‘គហបតិបុត្តោ តេ, ទេវ, បច្ឆតិកោ ជាតោ’ តិ បរិភិទ្ធិស្សាមា” តិ។ តេ ចត្តារោបិ បណ្ឌិតា តស្ស យវំ គន្ធា បដិសន្តារំ កត្វា “បណ្ឌិត, បញ្ចំ បុច្ឆិតុកាមម្ហា” តិ វត្វា “បុច្ឆថា” តិ វុត្តេ សេនកោ បុច្ឆិ “បណ្ឌិត, បុរិសេន នាម កត្ត បតិជ្ជាតត្ថ” តិ? “សច្ចេ បតិជ្ជាតត្ថ” តិ? “សច្ចេ បតិជ្ជិតេន កី ឧប្បាទេតត្ថ” តិ? “ធនំ ឧប្បាទេតត្ថ” តិ? “ធនំ ឧប្បាទេត្វា កី កាតត្ថ” តិ? “មន្តោ គហេតត្ថោ” តិ។ “មន្តំ គហេត្វា កី កាតត្ថ” តិ? “អត្តនោ រហស្សំ បរស្ស ន កថេតត្ថ” តិ? តេ “សាធុ បណ្ឌិតា” តិ

វត្តា តុដ្ឋមានសា ហុត្វា “ឥនាទិ គហបតិបុត្តស្ស បិដ្ឋិ បស្សិស្សាមា” តិ រញ្ជោ
សន្តិកំ គន្ធា “មហារាជ, គហបតិបុត្តោ តេ បច្ឆតិកោ ជាតោ” តិ វជីសុ។
“នាហំ តុម្ហាកំ វេចនំ សទ្ធិហាមិ, ន សោ មយ្ហំ បច្ឆតិកោ ភវិស្សតិ” តិ។ សច្ចំ,
មហារាជ, សទ្ធិហាម, អសទ្ធិហាមោ បន តមេវ បុច្ឆថ “បណ្ឌិត, អត្តនោ វហស្សំ
នាម កស្ស កថេតត្ថ” តិ? សេ បច្ឆតិកោ ន ភវិស្សតិ, “អសុកស្ស នាម
កថេតត្ថ” តិ វក្ខតិ។ សេ បច្ឆតិកោ ភវិស្សតិ, “កស្សចិ ន កថេតត្ថំ, មនោរថេ
បរិបុណ្ណោ កថេតត្ថ” តិ វក្ខតិ។ តនា អម្ហាកំ វេចនំ សទ្ធិហិត្វា និក្ខត្វា
ភវេយ្យថាតិ។ សោ “សាធ្វ” តិ សម្មជិច្ឆិត្វា ឯកទិវសំ សព្វេសុ សមាគន្ធា
និសិន្នេសុ វិសតិនិចាតេ បញ្ចបណ្ឌិតបញ្ចេ បឋមំ កាថមាហា -

“បញ្ច បណ្ឌិតា សមាគតាត្ថ, បញ្ចា មេ បដិភាតិ តំ សុណាថ;
និន្ទិយមត្តំ បសំសិយំ វា, កស្សេវាវិករេយ្យ គុយ្ហមត្ត” តិ។ (ជា.
១.១៥.៣១៥);

ឯវំ វុត្តេ សេនកោ “រាជានម្បិ អម្ហាកំយេវ អត្តន្តរេ បក្ខិបិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា
ឥមំ កាថមាហា -

“តុំ អារិករោហិ ភូមិចាល, ភត្តា ភារសហោ តុំ វេទេតំ;
តវ ធន្តរុច្ឆិសម្មសិត្វា, អថ វក្ខន្តិ ជនិទ្ធិ បញ្ច ជីវា” តិ។ (ជា.
១.១៥.៣១៦);

តត្ថ ភត្តាតិ តុំ អម្ហាកំ សាមិកោ ថេវ ឧប្បន្នស្ស ថ ភារស្ស សហោ, បឋមំ
តាវ តូមេវ ឯតំ វេទេហិ។ តវ ធន្តរុច្ឆិសិតិ បច្ឆា តវ ធន្តេវ វុច្ឆនការណានិ ថ
សម្មសិត្វា ឥមេ បញ្ច បណ្ឌិតា វក្ខន្តិ។

អថ រាជា អត្តនោ កិលេសវសិកតាយ ឥមំ កាថមាហា -

“យោ សីលវតី អនញ្ញោយេយ្យា, ភត្តច្ចន្តវសានុកា បិយា មនាថា;
និទ្ទិយមត្ថំ បសំសិយំ វា, ភរិយាយាវិករេយ្យ គុយ្ហមត្ថ”ន្តិ។ (ជា.
១.១៥.៣១៧);

តត្ថ អនញ្ញោយេយ្យាតិ កិលេសវសេន អញ្ញេន ន ថេនិតញ្ញា។

តតោ សេនកោ “ឥនាទិ រាជាធំ អម្ពាកំ អព្ពន្ធរេ បក្ខិបិម្ពា”តិ តុស្សីត្វា
សយំកតការណាមេវ ធិបេន្តោ ឥមំ គាថមាហា -

“យោ កិច្ចគតស្ស អាតុរស្ស, សរណំ ហោតិ គតី បរាយណញ្ច;
និទ្ទិយមត្ថំ បសំសិយំ វា, សឱនោវាវិករេយ្យ គុយ្ហមត្ថ”ន្តិ។ (ជា.
១.១៥.៣១៨);

អថ រាជា បុក្កុសំ បុច្ឆិ “កថំ, បុក្កុស, បស្សសិ, និទ្ទិយំ វា បសំសិយំ វា
រហស្សំ កស្ស កថេតត្ថ”ន្តិ? សោ កថេន្តោ ឥមំ គាថមាហា -

“ជេដ្ឋោ អថ មជ្ឈិមោ កនិដ្ឋោ, យោ ថេ សីលសមាហិតោ បិតត្តោ;
និទ្ទិយមត្ថំ បសំសិយំ វា, ភាតុវាវិករេយ្យ គុយ្ហមត្ថ”ន្តិ។ (ជា.
១.១៥.៣១៩);

តត្ថ បិតត្តោតិ បិតសភារោ និព្វិសេវនោ។

តតោ រាជា កាមិន្ទំ បុច្ឆិ “កថំ កាមិន្ទ បស្សសិ, រហស្សំ កស្ស កថេតត្ថ”ន្តិ?
សោ កថេន្តោ ឥមំ គាថមាហា -

“យោ វេ បិតុហធនយស្ស បទ្ធក្វ, អនុជាតោ បិតរំ អនោមបញ្ចោ;

និដ្ឋិយមត្តំ បសំសិយំ វា, បុត្តស្សវិករេយ្យ គុយ្ហមត្ត”ន្តិ។ (ជា.
១.១៥.៣២០);

តត្ថ បទ្ធក្ខតិ បេសនការកោ យោ បិគុស្ស បេសនំ ករោតិ, បិគុ បិគ្គស្ស
វសេ វត្ថតិ, ឡិវាធក្ខមោ ហោតីតិ អត្ថោ។ អនុជាតោតិ តយោ បុត្តា អតិជាតោ
ច អនុជាតោ ច អវជាតោ ចាតិ។ អនុប្បន្នំ យសំ ឧប្បាទេន្តោ អតិជាតោ,
កុលភារោ អវជាតោ, កុលបវេណីវក្ខកោ បន អនុជាតោ។ តំ សន្ធាយ
ឯវមាហ។

តតោ រាជា ទេវីន្តំ បុច្ឆិ - “កងំ ទេវីន្ត, បស្សសិ, វហស្សំ កស្ស កថេតត្ត”ន្តិ?
សោ អត្តនោ កតការណាមេវ កថេន្តោ ឥមំ កាថមាហ -

“មាតា ទ្វិបទាជនិទ្ធសេដ្ឋ, យា នំ ចោសេតិ ធន្តសា បិយេន;
និដ្ឋិយមត្តំ បសំសិយំ វា, មាតុយាវិករេយ្យ គុយ្ហមត្ត”ន្តិ។ (ជា.
១.១៥.៣២១);

តត្ថ ទ្វិបទាជនិទ្ធសេដ្ឋាតិ ទ្វិបទានំ សេដ្ឋ, ជនិទ្ធិ។ ធន្តសា បិយេនាតិ ធន្តន
ចេវ បេមេន ច។

ឯវតេ បុច្ឆិត្វា រាជា បណ្ឌិតំ បុច្ឆិ “កងំ បស្សសិ, បណ្ឌិត, វហស្សំ កស្ស
កថេតត្ត”ន្តិ។ “មហារាជ, យាវ អត្តនោ ឥច្ឆិតំ ន និប្បជ្ជតិ, តាវ បណ្ឌិតោ
អធិវាសេយ្យ, កស្សចិ ន កថេយ្យា”តិ សោ ឥមំ កាថមាហ -

“គុយ្ហស្ស ហិ គុយ្ហមេវ សាធុ, ន ហិ គុយ្ហស្ស បសត្ថមាវិកម្ម;
អនិប្បន្នតា សហេយ្យ ធិរោ, និប្បន្នោវ យថាសុខំ ភណោយ្យ”តិ។ (ជា.
១.១៥.៣២២);

តត្ថ អនិប្បដ្ឋតាតិ មហារាជ, យាវ អត្ថនោ ឥច្ឆិតំ ន និប្បដ្ឋតិ, តាវ បណ្ឌិតោ
អធិវាសេយ្យ, ន កស្សចិ កថេយ្យាតិ។

បណ្ឌិតេន បន ឃុំ វុត្ត រាជា អនត្តមនោ អហោសិ។ សេនកោ រាជានំ
ឡិលោកេសិ, រាជាបិ សេនកមុខំ ឡិលោកេសិ។ ពោធិសត្តោ តេសំ កិរិយំ ទិស្វាវ
ជានិ “ឥមេ ចត្តារោ ជនា បឋមមេវ មំ រញ្ជោ អន្តរេ បរិភិទ្ឋិសុ, វីមំសនវសេន
បញ្ជោ បុច្ឆិតោ ភវិស្សតិ” តិ។ តេសំ បន កថេន្តានញ្ជោវ សូរិយោ អត្ថដ្ឋតោ,
ធិចា ជលិតា។ បណ្ឌិតោ “រាជកម្មានិ នាម ភារិយានិ, ន បញ្ញាយតិ ‘កី
ភវិស្សតិ’ តិ, ឱប្បមេវ គន្ធីវដ្ឋតិ” តិ ឧដ្ឋាយាសនា រាជានំ វដ្ឋិត្វា និក្ខមិត្វា
ចិន្តេសិ “ឥមេសុ ឯកោ ‘សហាយកស្ស កថេតុំ វដ្ឋតិ’ តិ អាហា, ឯកោ
‘ភាតុស្ស, ឯកោ បុត្តស្ស, ឯកោ មាតុ កថេតុំ វដ្ឋតិ’ តិ អាហា។ ឥមេហិ ឯតំ
កតមេវ ភវិស្សតិ, ទិដ្ឋមេវ កថិតន្តិ មញ្ញាមិ, ហោតុ អន្លេវ ឯតំ ជានិស្សមី” តិ។
តេ បន ចត្តារោបិ អញ្ជោសុ ទិវសេសុ រាជកុលា និក្ខមិត្វា រាជនិវេសនទ្វារេ
ឯកស្ស ភត្តអម្ពណាស្ស បិដ្ឋេ និសីទិត្វា កិច្ចករណីយានិ មន្តេត្វា យរាជិ
គច្ឆន្តិ។ តស្មា បណ្ឌិតោ “អហំ ឯតេសំ ចតុន្នំ រហស្សំ អម្ពណាស្ស ហេដ្ឋា
និបដ្ឋិត្វា ជានិតុំ សក្កុណោយ្យ” តិ ចិន្តេត្វា តំ អម្ពណំ ឧក្ខិចាបេត្វា អត្ថរណំ
អត្ថរាបេត្វា អម្ពណាស្ស ហេដ្ឋា បរិសិត្វា បុរិសានំ សញ្ញំ អនាសិ “តុម្ភេ ចតុសុ
បណ្ឌិតេសុ មន្តេត្វា គតេសុ អាគន្ធា មំ អានេយ្យថា” តិ។ តេ “សាដូ” តិ
សម្បជិដ្ឋិត្វា បក្កមីសុ។ សេនកោបិ រាជានំ អាហា - “មហារាជ, អម្ពាកំ វចនំ ន
សទ្ធិបាថ, ឥនានិ កី កវិស្សថា” តិ។ សោ តស្ស វចនំ គហេត្វា អនិសាមេត្វាវ
ភីតតសិតោ ហុត្វា “ឥនានិ កី ករោម, សេនក បណ្ឌិតា” តិ បុច្ឆិ។ “មហារាជ,
បបញ្ចំ អកត្វា កញ្ចំ អជានាបេត្វា គហបតិបុត្តំ មារេតុំ វដ្ឋតិ” តិ។ រាជា
“សេនក, ឋបេត្វា តុម្ភេ អញ្ជោ មម អត្ថកាមោ នាម នត្ថិ, តុម្ភេ អត្ថនោ
សុហានេ គហេត្វា ទ្វារន្តរេ ឋត្វា គហបតិបុត្តស្ស ចាតោវ ឧបដ្ឋានំ អាគច្ឆន្តស្ស

ខ្មែរនេះស៊ីសំ ជំនួចថា"តិ អត្តនោ ខត្តរតនំ អនាសិ។ តេ "សាធុ, ទេវ, មា ភាយិ,
មយំ តំ មារេស្សមា"តិ វត្វា និក្ខមិត្វា "ទិដ្ឋា នោ បច្ឆាមិត្តស្ស បិដ្ឋី"តិ
ភត្តអម្ពណស្ស បិដ្ឋនិសីទីសុ។ តតោ សេនកោ អាហា "អម្ពោ, កោ
គហបតិបុត្តំ មារេស្សតិ"តិ។ ឥតវេ "តុម្ពោយេវ អាចរិយ, មារេថា"តិ តស្សេវ
ការំ ករីសុ។

អថ នេ សេនកោ បុច្ឆិ "តុម្ពោ វហស្សំ នាម អសុកស្ស អសុកស្ស
កថេតព្ពុន្តិ វទេថ, កី វោ ឯតំ កតំ, ឧទាហុ ទិដ្ឋំ សុត"ន្តិ? "កតំ ឯតំ,
អាចរិយា"តិ។ តុម្ពោ "វហស្សំ នាម សហាយ កស្ស កថេតព្ពុន្តិ វទេថ, "កី វោ
ឯតំ កតំ, ឧទាហុ ទិដ្ឋំ សុត"ន្តិ? "កតំ ឯតំ មយា"តិ? "កថេថ, អាចរិយា"តិ។
"ឥមស្មី វហស្សេ វញ្ញា ញាតេ ជីវិតំ មេ នត្ថិ"តិ។ "មា ភាយថ អាចរិយ, ឥធ
តុម្ពាកំ វហស្សភេទកោ នត្ថិ, កថេថា"តិ។ សោ នខេន អម្ពណំ កោដ្ឋេត្វា "អត្ថិ
នុខោ ឥមស្ស ហេដ្ឋា គហបតិបុត្តោ"តិ អាហា។ "អាចរិយ, គហបតិបុត្តោ
អត្តនោ ឥស្សរិយេន ឯវរុបំ ហំនំ ន បរិសិស្សតិ, ឥទានិយសេន មត្តោ
ភរិស្សតិ, កថេថ តុម្ពោ"តិ។ សេនកោ តាវ អត្តនោ វហស្សំ កថេន្តោ អាហា -
"តុម្ពោ ឥមស្មី នគរេ អសុកំ នាម វេសី ជានាថា"តិ? "អាម, អាចរិយា"តិ។
"ឥទានិ សា បញ្ញាយតិ"តិ។ "ន បញ្ញាយតិ, អាចរិយា"តិ។ "អហំ
សាលវនុយ្យានេ តាយ សទ្ធិ បុរិសកិច្ចំ កត្វា តស្ស បិដ្ឋន្ទនេសុ លោភេន តំ
មារេត្វា តស្សាយេវ សាដកេន ភណ្ឌិកំ កត្វា អាហរិត្វា អម្ពាកំ យវេ
អសុកភូមិកាយ អសុកេ នាម គព្ពេ នាគទន្តកេ លក្ខេសី, វឌ្ឍញោតុំ ក
វិសហាមិ, បុរាណភាវមស្ស ឌីលោកេមិ, ឯវរុបំ អបរាជកម្មំ កត្វា មយា
ឯកស្ស សហាយ កស្ស កថិតំ, ន តេន កស្សចិ កថិតបុព្ពំ, ឥមិនា ការណេន
'សហាយ កស្ស គុយ្ហំ កថេតព្ពុន្តិ មយា កថិត"ន្តិ។ បណ្ឌិតោ តស្ស វហស្សំ
សាធុកំ វវត្តបេត្វា សល្លក្ខេសិ។

បុគ្គលសាប៊ី អត្តនោ រហស្សំ កថេន្តោ អាហា - “មម ឡុយា កុដ្ឋំ អត្ថិ,
កនិជ្ជា មេ ចាតោវ កញ្ចិ អជាតាបេត្វា តំ ដោវិត្វា ភេសន្នេន មក្ខេត្វា ឧបរិ
បិលោតិកំ ទត្វា ពន្ធតិ។ រាជា មយំ មុទុច្ឆិត្តោ ‘ឯហិ បុគ្គសា’ តិ មំ បក្កោសិត្វា
យេតុយ្យេន មម ឡុយាយេវ សយតិ, សចេ បន ឯតំ រាជា ជានេយ្យ, មំ
មារេយ្យ។ តំ មម កនិដ្ឋំ ឋេបេត្វា អញ្ញោ ជានន្តោ នាម នត្ថិ, តេន ការណេន
‘រហស្សំ នាម ភាតុ កថេតត្ថុ’ ត្ថិ មយា វុត្ថ” ត្ថិ។ កាមិន្ទោបិ អត្តនោ រហស្សំ
កថេន្តោ អាហា - “មំ កាឡបក្ខេ ឧចាសថទិវសេ នរេនេវ នាម យក្ខោ
គណ្ណាតិ, អហំ ឧម្ពត្តកសុនខោវិយ វិរវាមិ, ស្វាហំ តមត្ថំ បុត្តស្ស កថេសី។
សោ មម យក្ខេន គហិតភាវំ ញត្វា មំ អន្តោគហាគព្ភេ និបជ្ជាបេត្វា ធ្វារំ
បិទហិត្វា និក្ខមិត្វា មម សទ្ធិំ បដិច្ឆាទនត្ថំ ធ្វារេ សមជ្ឈំ ការេសិ, ឥមិនា
ការណេន ‘រហស្សំ នាម បុត្តស្ស កថេតត្ថុ’ ត្ថិ មយា វុត្ថ” ត្ថិ។ តតោ តយោបិ
ទេវីន្ទំ បុច្ឆីសុ។ សោ អត្តនោ រហស្សំ កថេន្តោ អាហា - “មយា
មណិបហំសនកម្មំ ករោន្តេន រញ្ញោ សន្តកំ សក្កេន កុសរញ្ញោ ទិន្ទំ,
សិរិបវេសនំ មង្គលមណីវតនំ ថេនេត្វា មាតុយា ទិន្ទំ។ សា កញ្ចិ អជាតាបេត្វា
មម រាជកុលំ បរិសនកាលេ តំ មយ្ហំ ទេតិ, អហំ តេន មណិនា សិរិ បវេសេត្វា
រាជនិវេសនំ គច្ឆាមិ។ រាជា តុម្ពេហិ សទ្ធិំ អកថេត្វា បឋមតរំ មយា សទ្ធិ
កថេសី។ ទេវសិកំ អជ្ឈ, សោឡុស, ទូត្ថីស, ចតុសដ្ឋិ កហាបលោ មម
បរិព្ពយត្ថាយ ទេតិ។ សចេ តស្ស មណីវតនស្ស ធន្ទភាវំ រាជា ជានេយ្យ, មយ្ហំ
ជីវិតំ នត្ថិ, ឥមិនា ការណេន ‘រហស្សំ នាម មាតុ កថេតត្ថុ’ ត្ថិ មយា វុត្ថ” ត្ថិ។

មហាសត្តោ សព្ពេសម្បិ គុយ្ហំ អត្តនោ បច្ចក្ខំ អកាសិ។ តេ បន អត្តនោ
ឧទរំ ជាលេត្វា អន្តពាហិរំ ករោន្តាវិយ រហស្សំ អញ្ញាមញ្ញំ កថេត្វា “តុម្ពេ
អប្បមត្តា ចាតោវ អាគច្ឆេ, គហាបតិបុត្តំ មារេស្សាមា” តិ ឧជ្ឈាយ បក្កមីសុ។
តេសំ គតកាលេ បណ្ឌិតស្ស បុរិសា អាគត្វា អម្ពណំ ឧក្ខិបិត្វា មហាសត្តំ

អាឆាយ បក្កមីសុ។ សោ យំ គន្ធា ឆត្វា អលង្ករិត្វា សុភោជនំ ភុញ្ញិត្វា “អដ្ឋ មេ
ភគិនី ឧទុម្ពរេនី រាជគហតោ សាសនំ បេសេស្សតី” តិ ញត្វា ធូរេ បច្ឆាយិ កំ
បុរិសំ វេសិ “រាជគហតោ អាគតំ សីយំ បវេសេត្វា មម ឧស្សយ្យាសី” តិ។
ឯវញ្ច បន វត្វា សយនបិដ្ឋេ និបដ្ឋិ។ តស្មី ខណោ រាជាបិ សយនបិដ្ឋេ និបដ្ឋោ
បណ្ឌិតស្ស គុណំ សរិត្វា “មហោសធបណ្ឌិតោ សត្តវស្សិកកាលតោ
បដ្ឋាយ មំ ឧបដ្ឋហន្តោ ន កិត្វា មយ្ហំ អនត្ថំ អកាសិ, ទេវតាយ បុច្ឆិតបញ្ចេបិ
បណ្ឌិតេ អសតិ ជីវិតំ មេ លទ្ធិំ ន សិយា។ វេរបច្ឆាមិត្តានំ វេនំ គហត្វា
‘អសមជុរំ បណ្ឌិតំ មារេថា’ តិ ខត្តំ ទេន្តេន អយុត្តំ មយា កតំ, សេ ធានិនំ
បស្សិតុំ ន លភិស្សមី” តិ សោកំ ឧប្បាទេសិ។ សរីរតោ សេធា មុច្ឆិសុ។ សោ
សោកសមប្បតោ ចិត្តស្សាទំ ន លភិ។ ឧទុម្ពរេនីបិ តេន សទ្ធិំ ឯកសយនគតា
តំ អាការំ ទិស្វា “កី នុ ខោ មយ្ហំ កោចិ អបរាធា អត្ថិ, ឧទាហុ ទេវស្ស កិត្វា
សោកការណំ ឧប្បន្នំ, បុច្ឆិស្សមិ តាវ ន” តិ ឥមំ កាថមាហា -

“កី ត្វំ វិមនោសិ រាជសេដ្ឋ, ទិបទជនិន្ទ វេនំ សុណោម មេតំ;
កី ចិន្តយមាធា ឧម្ពនោសិ, នូន ទេវ អបរាធា អត្ថិ មយ្ហ” តិ។ (ជា.
១.១៥.៣២៣);

អថ រាជា កថេន្តោ កាថមាហា -

“បណ្ឌោ វជ្ជោ មហោសធាតិ, អាណត្តោ មេ វមាយ ភ្វិបញ្ចោ;
តំ ចិន្តយមាធា ឧម្ពនោសិ, ន ហិ ទេវី អបរាធា អត្ថិ តុយ្ហ” តិ។ (ជា.
១.១៥.៣២៤);

តត្ថ អាណាត្រាតិ កន្ទេ, ចត្តារោ បណ្ឌិតា “មហោសធា មម បច្ចត្តិកោ” តិ
កថយីសុ។ មយា តថតោ អវិចិត្តា “វេជេជ ន” ត្ថិ ភូរិបញ្ញោ វជាយ អាណាត្រា។
តំ ការណំ ចិន្ដយមាធា ធុម្ពធាស្មីតិ។

តស្ស តស្ស វេជំ សុត្វាវ មហោសត្ថេ សិនេហោន បព្ពតមត្តោ សោកោ
ឧប្បជ្ឈិ។ តតោ សា ចិន្ដេសិ “ឯកេន ឧចាយេន រាជានំ អស្សសេត្វា រញ្ញោ និទ្ធុ
ឡិក្កមនកាលេ មម កនិជ្ជស្ស សាសនំ បហិណិស្សមី” តិ។ អថ សា “មហារាជ,
តយាវេតំ កតំ គហបតិបុត្តំ មហាន្តេ ឥស្សរិយេ បតិជ្ជាបេន្តេន, តុម្ពេហិ សោ
សេនាបតិជ្ជានេ ឋបិតោ, ឥនានិ កិរ សោ តុម្ពា កំយេវ បច្ចត្តិកោ ជាតោ, ន ខោ
បន បច្ចត្តិកោ ឧទ្ធកោ នាម អត្ថិ, មារេតញ្ញោវ, តុម្ពេ មា ចិន្ដយិត្តា” តិ រាជានំ
អស្សសេសិ។ សោ តនុភូតសោកោ និទ្ធុ ឡិក្កមិ។ ធើវី ឧដ្ឋាយ គព្ពំ បរិសិត្វា
“តាត មហោសធា, ចត្តារោ បណ្ឌិតា តំ បរិភិទ្ធិសុ, រាជា កុទ្ធា សេ ទ្វារន្តរេ តំ
វជាយ អាណាបេសិ, សេ រាជកុលំ មា អាគច្ឆេយ្យាសិ, អាគច្ឆេន្តោ បន នគរំ
ហត្ថគតំ កត្វា សមត្តោ ហុត្វា អាគច្ឆេយ្យាសិ” តិ បណ្ណំ លិខិត្វា មោធកស្ស
អន្តោ បក្ខិបិត្វា មោធកំ សុត្តេន វេបេត្វា នវភាជនេ កត្វា នាធិត្វាលញ្ញេត្វា
អត្ថចារិកាយ ធាសិយា អធាសិ “ឥមំ មោធកំ គហេត្វា មម កនិជ្ជស្ស
ធើវី” តិ។ សា តថា អកាសិ។ “វត្ថី កថំ និក្ខត្តា” តិ ន ចិន្ដេតព្ពំ។ រញ្ញោ បឋមមេវ
ធើវីយា វរោ ធើន្នោ, តេន ន នំ កោចិ និវារេសិ។ ពោធិសត្តោ បណ្ណាការំ
គហេត្វា នំ ឧយ្យោជេសិ។ សា បុន អាគន្ធា ធើន្ធការំ អាហោចេសិ។ តស្មី ខណោ
ធើវី អាគន្ធា រញ្ញោ សទ្ធិ និបជ្ជិ។ មហោសត្តោបិ មោធកំ ភិទ្ធិត្វា បណ្ណំ វាចេត្វា
តមត្ថំ ញាត្វា កត្តព្ពកិច្ចំ វិចារេត្វា សយនេ និបជ្ជិ។

ឥតវេបិ ចត្តារោ ជនា ចាតោវ ខត្ថំ គហេត្វា ទ្វារន្តរេ ឋត្វា បណ្ឌិតំ
អបស្សន្តា ធុម្ពធា ហុត្វា រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ធា “កី បណ្ឌិតា មារិតោ វោ

គបាបតិបុត្តោ”តិ វុត្ត “ន បស្សម, ទេវា”តិ អាហំសុ។ មហាសត្តោបិ
អរុណុគ្គមនេយេវ នគរំ អត្ថនោ ហត្ថគតំ កត្វា តត្ថ តត្ថ អារក្ខំ ឋបេត្វា
មហាជនបរិវុតោ រជំ អារុយ្ហ មហាន្តេន បរិវារេន រាជទ្វារំ អគមាសិ។ រាជា
សីហបញ្ញំ ឧគ្សាដេត្វា ពហិ ឌីលោកេន្តោ អជ្ឈាសិ។ អថ មហាសត្តោ រថា
ឌីតិវត្វា រាជានំ វទ្ធិត្វា អជ្ឈាសិ។ រាជា តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ “សចេ អយំ មម
បច្ចត្តិកោ ភវេយ្យ, ន មំ វន្តេយ្យ”តិ។ អថ នំ បក្កោសាបេត្វា រាជា អាសនេ
និសីទិ។ មហាសត្តោបិ ឯកមន្តំ និសីទិ។ ចត្តារោបិ បណ្ឌិតា តត្ថេវ និសីទីសុ។
អថ នំ រាជា កិញ្ចិ អជានន្តោវិយ “តាត, ត្វំ ហិយ្យេ គន្ធា ឥទានិ អាគច្ឆសិ, កី
មំ បរិច្ឆជសី”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“អភិទោសគតោ ទានិ ឯហិសិ, កី សុត្វា កី សង្គតេ មនោ តេ;
កោ តេ កិមវោច ភូរិបញ្ញ, ឥឡ្ហ វចនំ សុណោម ព្រូហិ មេត”ន្តិ។ (ជា.
១.១៥.៣២៥);

តត្ថ អភិទោសគតោតិ ហិយ្យេ បឋមយាមេ គតោ ឥទានិ អាគតោ។ កី
សង្គតេតិ កី អាសង្គតេ។ កិមវោចាតិ កី រញ្ជោ សន្តិកំ មា គមីតិ តំ កោចិ
អវោច។

អថ នំ មហាសត្តោ “មហារាជ, តយា មេ ចតុន្នំ បណ្ឌិតានំ វចនំ គហេត្វា
វជោ អាណាត្តោ, តេនាហំ ន ឯមី”តិ ចោទេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

“បណ្ឌោ វជ្ជេ មហោសធាតិ, យទិ តេ មន្តយិ តំ ជនិន្ធុ ទោសំ;
ភរិយាយ រហោគតោ អសំសិ, គុយ្ហំ ចាតុកតំ សុតំ មមេត”ន្តិ។ (ជា.
១.១៥.៣២៦);

តត្ថ យទិ តេតិ យស្មា តយា។ មន្តយិតន្តិ កថិតំ។ ឆោសន្តិ អភិឆោសំ,
រត្តិភាគេតិ អត្ថោ។ កស្ស កថិតន្តិ? ភរិយាយ។ តូញ្ចា ហិយ្យោ តស្ស ឥមមត្តំ
រហោគតោ អសំសិ។ ធុយ្ហំ ចាតុកតន្តិ តស្ស ឯវ្យបំ អត្តនោ រហស្សំ
ចាតុកតំ។ សុតំ មមេតន្តិ មយា បនេតំ តស្មី ខណោយេវ សុតំ។

រាជា តំ សុត្វា “ឥមាយ តន្ត្រណញ្ញោវ សាសនំ បហិតំ ភរិស្សតី” តិ កុឡោ
ទេវី ឌីលោកេសិ។ តំ ព្យាត្វា មហាសត្តោ “កី, ទេវ, ទេវីយា កុដ្ឋជ, អហំ
អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ សត្តំ ជាតាមិ។ ទេវ, តុម្ហាកំ តាវ រហស្សំ ទេវីយា កថិតំ
ហោតុ, អាចរិយសេនកស្ស បុក្កសាធិនំ វា រហស្សំ មម កេន កថិតំ, អហំ
ឯតេសម្បិ រហស្សំ ជាតាមិយេវា” តិ សេនកស្ស តាវ រហស្សំ កថេន្តោ ឥមំ
កាថមាហា -

“យំ សាលវនស្មី សេនកោ, ចាបកម្មំ អកាសិ អសត្តិវបំ;
សទិនោវ រហោគតោ អសំសិ, ធុយ្ហំ ចាតុកតំ សុតំ មមេត” ន្តិ។ (ជា.
១.១៥.៣២៧);

តត្ថ អសត្តិវបន្តិ អសាធុជាតិកំ លាមកំ អកុសលកម្មំ អកាសិ។
ឥមស្មីយេវ ហិ នគរេ អសុកំ នាម វេសី សាលវនុយ្យានេ បុរិសកិច្ចំ កត្វា តំ
មារេត្វា អលង្ការំ គហេត្វា តស្សាយេវ សាជកេន ភណ្ឌិកំ កត្វា អត្តនោ យវេ
អសុកជ្ជានេ នាគទន្តកេ លត្តេត្វា វេបេសិ។ សទិនោវាតិ អថ នំ, មហារាជ,
ឯកស្ស សហាយកស្ស រហោគតោ ហុត្វា អក្ខាសិ, តម្បិ មយា សុតំ។ នាហំ
ទេវស្ស បច្ចត្តិកោ, សេនកោយេវ។ យទិ តេ បច្ចត្តិកេន កម្មំ អត្តិ, សេនកំ
គណ្ហាបេហិតិ។

រាជា សេនកំ ឡើងលើកត្វា “សង្ខំ, សេនកា” តិ បុច្ឆិត្វា “សង្ខំ, ទេវា” តិ វុត្តេ តស្ស ពន្ធនាគារ ប្បវេសនំ អាណាបេសិ។ បណ្ឌិតោ បុគ្គសស្ស រហស្សំ កថេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

“បុគ្គសបុរិសស្ស តេ ជនិន្ទ, ឧប្បន្នោ រោគោ អរាជយុត្តោ;
ភាតុច្ឆ រហោគតោ អសំសិ, គុយ្ហំ ចាតុកតំ សុតំ មមេត” ឆ្លឹ។ (ជា.
១.១៥.៣២៨);

តត្ថ អរាជយុត្តោ តិ មហារាជ, ឯតស្ស កុដ្ឋរោគោ ឧប្បន្នោ, សោ រាជានំ បត្តំ អយុត្តោ, ធុបនាធុច្ឆិកោ ន ហោតិ។ តុម្ពេ ច “បុគ្គសស្ស ឡុ មុទុកោ” តិ យេតុយ្យេន តស្ស ឡុម្ពិ និបន្នេយ។ សោ បនេស វណពន្ធបិលោតិកាយ ជស្សោ, ទេវាតិ។

រាជា តម្ពិ ឡើងលើកត្វា “សង្ខំ បុគ្គសា” តិ បុច្ឆិត្វា “សង្ខំ ទេវា” តិ វុត្តេ តម្ពិ ពន្ធនាគារំ បវេសាបេសិ។ បណ្ឌិតោ កាមិន្ទស្សបិ រហស្សំ កថេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

“អាពាធាយំ អសត្តិវុទោ, កាមិន្ទោ នរទេវេន ដុដ្ឋា;
បុត្តស្ស រហោគតោ អសំសិ, គុយ្ហំ ចាតុកតំ សុតំ មមេត” ឆ្លឹ។ (ជា.
១.១៥.៣២៩);

តត្ថ អសត្តិវុទោ តិ យេន សោ អាពាធន ដុដ្ឋា ឧម្ពត្តកសុនខោវិយ វិវតិ, សោ នរទេវយក្ខាពាធា អសត្តិជាតិកោ លាមកោ, រាជកុលំ បរិសិតុំ ន យុត្តោ, មហារាជាតិ វេទតិ។

រាជា តម្បី ឡើងលោកេត្វា “សច្ចំ កាមិន្ទា” តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ ទេវា” តិ វុត្តេ តម្បី
ពន្ធនាគារំ បរេសាបេសិ។ បណ្ឌិតោ ទេវិន្ទស្សបិ រហស្សំ កថេន្តោ ឥមំ
កាថមាហា -

“អជ្ឈន្តំ មណីរតនំ ឧឡារំ, សក្កោ តេ អទទា បិតាមហាស្ស;
ទេវិន្ទស្ស កតំ តទជ្ឈ ហត្ថំ, មាតុច្ច រហោគតោ អសំសិ;
គុយ្ហំ ចាតុកកតំ សុតំ មមេត” ឆ្លំ។ (ជា. ១.១៥.៣៣០);

តត្ថ បិតាមហាស្សាតិ តវ បិតាមហាស្ស កុសរាជស្ស។ តទជ្ឈ ហត្ថន្តំ តំ
មជ្ឈលសម្មតំ មណីរតនំ អជ្ឈ ទេវិន្ទស្ស ហត្ថកតំ, មហារាជាតិ។

រាជា តម្បី ឡើងលោកេត្វា “សច្ចំ ទេវិន្ទា” តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ ទេវា” តិ វុត្តេ តម្បី
ពន្ធនាគារំ បរេសាបេសិ។ ឯវំ “ពោធិសត្តំ វុធិស្សមា” តិ ចិន្តេត្វា សព្វេបិ តេ
ពន្ធនាគារំ បរិជ្ជា។ ពោធិសត្តោ “មហារាជ, ឥមិនា ការណោនាហំ ‘អត្តនោ
គុយ្ហំ បរស្ស ន កថេតត្ថន្តំ វុធិមិ, វុធន្តា បន មហាវិធាសំ បត្តា” តិ វត្វា ឧត្តរិ
ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា កាថា អភាសិ -

“គុយ្ហស្ស ហិ គុយ្ហមេវ សាធុ, ន គុយ្ហស្ស បសត្ថមាវិកម្មំ;
អនិប្បន្នតា សហេយ្យ ជីរោ, និប្បន្នោវ យថាសុខំ ភណេយ្យ។

“ន គុយ្ហមត្តំ វិវរេយ្យ, រក្ខេយ្យ នំ យថា និធិ;
ន ហិ ចាតុកតោ សាធុ, គុយ្ហោ អត្តោ បដានតា។

“ចិយា គុយ្ហំ ន សំសេយ្យ, អមិត្តស្ស ច បណ្ឌិតោ;
យោ ចាមិសេន សំហិរោ, ហទយត្ថេនោ ច យោ នរោ។

“គុយ្ហមត្តំ អសម្ពុទ្ធំ, សម្ពោធយតិ យោ នរោ;

មន្ត្រីកេនកយា តស្ស, ធានាភូតោ តិច្ចិតិ។

“យាវន្តោ បុរិសស្សត្ថំ, គុយ្ហំ ជានន្តិ មន្តិណ្ឌ;
តាវន្តោ តស្ស ឧព្ពេកា, តស្មា គុយ្ហំ នវិស្សជេ។

“វិវិច្ឆ ភាសេយ្យ ទិវា វហស្សំ, វត្ថី គិរំ ឆាតិវេលំ បមុញ្ចោ;
ឧបស្សតិកា ហិ សុណាន្តិ មន្តំ, តស្មា មន្តោ ឱប្បមុបេតិ ភេទ”ន្តិ។ (ជា.
១.១៥.៣៣១-៣៣៦);

តត្ថ អមិត្តស្ស ចាតិ ឥត្តិយា ច បច្ចត្តិកស្ស ច ន កថេយ្យ។ សំហីរោតិ យោ
ច យេន កេនចិ អាមិសេន សំហីរតិ ឧបលាបតិ សង្កហំ គច្ឆតិ, តស្សបិ ន
សំសេយ្យ។ ហធយត្ថោតោតិ យោ ច អមិត្តោ មិត្តបតិរូបកោ មុខេន អញ្ញំ
កថេតិ, ហធយេន អញ្ញំ ចិន្តេតិ, តស្សបិ ន សំសេយ្យ។ អសម្ពុទ្ធន្តិ បរេហិ
អញ្ញាតំ។ “អសម្ពោធន្តិ” ចាថោ, បរេសំ ពោធន្តំ អយុត្តន្តិ អត្ថោ។
តិច្ចិតិ តស្ស អក្កោសម្មិ បរិភាសម្មិ បហារម្មិ ធាសោវិយ ហុត្វា
អធិវាសេតិ។ មន្តិណ្ឌ មន្តិណ្ឌ, មន្តិណ្ឌ វា អន្តរេ យាវន្តោ ជានន្តិ អត្ថោ។ តាវន្តោតិ
តេ គុយ្ហំ ជាននកេ បដិច្ច តត្ថកា តស្ស ឧព្ពេកា សន្តាសា ឧប្បជ្ជន្តិ។ នវិស្សជេតិ
នវិស្សជ្ជេយ្យ បរំ ន ជានាបេយ្យ។ វិវិច្ឆាតិ សចេ ទិវា វហស្សំ មន្តេតុកាមោ
ហោតិ, វិវិត្តំ ឱកាសំ ការេត្វា សុប្បជ្ជន្តជ្ជានេ មន្តេយ្យ។ ឆាតិវេលន្តិ វត្ថី
វហស្សំ កថេន្តោ បន អតិវេលំ មរិយាធាតិក្កន្តំ មហាសទ្ធិ ករោន្តោ គិរំ
នប្បមុញ្ចេយ្យ។ ឧបស្សតិកា ហិ មន្តនជ្ជានំ ឧបគន្ធា តិរោកុដ្ឋាធិសុ បត្វា
សោតារោ។ តស្មាតិ មហារាជ, តេន ការណេន សោ មន្តោ ឱប្បមេវ
ភេទមុចាគមីតិ។

រាជា មហាសត្តស្ស ក៏ដំសុត្វា “ឯតេ សយំ រាជវេរីនោ ហុត្វា បណ្ឌិតំ មម
វេរី ករោត្តិ” តិ កុដ្ឋិក្វា “គច្ឆេ នេ នគរា និត្តមាបេត្វា សូលេសុ វា ឧត្តាសេថ,
សីសានិ វា តេសំ ធិន្ទថា” តិ អាណាបេសិ។ តេសុ បច្ឆាពាហំ ពន្ធិត្វា ចតុក្កេ
ចតុក្កេ កសាហិ បហារសហស្សំ ធិត្វា និយមាទេសុ បណ្ឌិតោ “ទេវ, ឥមេ
តុម្ហាកំ ចោរាណាកា អមច្ឆា, ឧមថ នេសំ អបរាជ” តិ រាជានំ ឧមាបេសិ។ រាជា
តស្ស វេចនំ សុត្វា “សាធ្វ” តិ តេ បក្កោសាបេត្វា តស្សេវ ធាសេ កត្វា អទាសិ។
សោ បន តេ តត្ថេវ ភុជិស្សេ អកាសិ។ រាជា “តេន ហិ មម វិជិតេ មា វសន្ត” តិ
បញ្ចជនិយ កម្មំ អាណាបេសិ។ បណ្ឌិតោ “ឧមថ, ទេវ, ឯតេសំ អនុពាលានំ
ទោស” តិ ឧមាបេត្វា តេសំ ហ្មនន្តរានិ បុន ចាកតិកានិ កាវេសិ។ រាជា
“បច្ឆាមិត្តេសុបិ តាវស្ស ឯវេចា មេត្តា ភវតិ, អញ្ញេសុ ជនេសុ កថំ ន
ភវិស្សតី” តិ បណ្ឌិតស្ស អតិវិយ បសន្នោ អហោសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ចត្តារោ
បណ្ឌិតា ឧទ្ទុតទាហាវិយ សប្បា និត្តិសា ហុត្វា កិញ្ចិ កថេតុំ នាសក្ខីសុ។

បញ្ចបណ្ឌិតបញ្ញោ និដ្ឋិតោ។

និដ្ឋិតា ច បរិភិទ្ទកថា។

យុទ្ធបរាជយកណ្ណំ

តតោ បដ្ឋាយ បណ្ឌិតោវ រញ្ញោ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច អនុសាសតិ។ សោ ចិន្តេសិ
“រញ្ញោ សេតនត្ថមត្តមេវ, រដ្ឋំ បន អហាមេវ វិចារេមិ, មយា អប្បមត្តេន ភវិតុំ
វដ្ឋតី” តិ។ សោ នគរេ មហាចាការំ នាម កាវេសិ, តថា អនុចាការញ្ច
ឆ្វារដ្ឋាលកេ អន្តរដ្ឋាលកេ ឧទកបរិខំ កទ្ទមបរិខំ សុក្ខបរិខន្តិ តិស្សោ
បរិខាយោ កាវេសិ, អន្តោនគរេ ជិណ្ឌាគេហានិ បជិស្ត្ររាបេសិ,
មហាចោក្ខរណីយោ កាវេត្វា តាសុ ឧទកនិធានំ កាវេសិ, នគរេ

សត្វកោដ្ឋាការាវនិ ធម្មាស្ស បូរាបេសិ, ហិមវន្តប្បទេសតោ
កុលុបកតាបសេហិ កុប្រ្កុសកុមុទតីជាតិ អាហារាបេសិ, ឧទកនិទ្ធមនានិ
សោធាបេត្វា តត្ថ រោចាបេសិ, ពហិទកេវេ ជិណ្ឌាសាលាបជិសង្ខរណកម្ម
ការេសិ។ កី ការណា? អនាគតកយបជិពាហនត្ថំ។ តតោ តតោ
អាគតវាលិជកេបិ “សម្មា, តុម្ពេ កុតោ អាគតត្ថា”តិ បុច្ឆិត្វា
“អសុកដ្ឋានតោ”តិ វុត្ថេ “តុម្ពា កំ រញ្ញា កី បិយ”តិ បុច្ឆិត្វា “អសុកំ នាមា”តិ
វុត្ថេ តេសំ សម្មានំ ការេត្វា ឧយ្យោដេត្វា អត្ថនោ ឯកសតេ យោធន
បក្កោសាបេត្វា “សម្មា, មយា ទិន្នេ បណ្ណាការេ គហេត្វា
ឯកសតរាជជានិយោ គន្ធា ឥមេ បណ្ណាការេ អត្ថនោ បិយកាមតាយ តេសំ
រាជ្ជនំ ទត្វា តេយេវ ឧបជ្ឈហន្តា តេសំ កិរិយំ វា មន្តំ វា ញត្វា មយ្ហំ សាសនំ
បេសេន្តា តត្ថេវ វសេថ, អហំ វោ បុត្តនារំ ចោសេស្សមី”តិ វត្វា កេសញ្ចិ
កុណ្ឌាលេ, កេសញ្ចិ ចាទុកាយោ, កេសញ្ចិ ខត្ថេ, កេសញ្ចិ សុវណ្ណាមាលាយោ
អក្ខរាវនិ ជិទិត្វា “យទា មម កិច្ចំ អត្ថិ, តទា បញ្ញាយន្ត”តិ អធិជ្ឈហិត្វា តេសំ
ហត្ថេ ទត្វា បេសេសិ។ តេ តត្ថ តត្ថ គន្ធា តេសំ តេសំ រាជ្ជនំ បណ្ណាការំ ទត្វា
“កេនត្ថេនាគតា”តិ វុត្ថេ “តុម្ពេវ ឧបជ្ឈាតុំ អាគតម្ពា”តិ វត្វា “កុតោ
អាគតត្ថា”តិ បុច្ឆា អាគតដ្ឋានំ អវត្វា អញ្ញានិ ហំនានិ អាចិត្តិត្វា “តេន ហិ
សាធ្វ”តិ សម្បជិច្ឆិតេ ឧបជ្ឈហន្តា តេសំ អត្តន្តរិកា អហេសុំ។

តទា កបិលរជ្ជេ សង្ខេពលកោ នាម រាជា អារុជានិ សង្ខាបេសិ, សេនំ
សង្ខឡិ។ តស្ស សន្តិកេ ឧបនិក្ខិត្តកបុរិសោ បណ្ឌិតស្ស សាសនំ បេសេសិ
“សាមិ, មយំ ឥធ បវត្តី ‘ឥទំ នាម ករិស្សតី’តិ ន ជា នាម, អារុជានិ សង្ខាបេសិ,
សេនំ សង្ខឡតិ, តុម្ពេ បុរិសវិសេសេ បេសេត្វា ឥទំ បវត្តី តថតោ ជានាថា”តិ។
អថ មហាសត្តោ សុវចោតកំ អាមន្តេត្វា “សម្ម, កបិលរជ្ជេ សង្ខេពលកោ នាម
រាជា អារុជានិ សង្ខាបេសិ, ត្វំ តត្ថ គន្ធា ‘ឥមំ នាម ករោតី’តិ តថតោ ញត្វា

សកលជម្ពូនីបំ អាហ៊ីណ្ឌូត្វា មយ្ហំ បវត្ថី អាហារាហ៊ី"តិ វត្វា មធុលាដេ
ខាធាបេត្វា មធុចានីយំ ចាយេត្វា សតចាកសហស្សចាកេហ៊ី តេលេហ៊ី
បក្ខន្តំ មក្ខត្វា ចាចិនសីហបញ្ចវេ វត្វាវិស្សន្នេសិ។ សោបិ តត្ថ គន្ធា តស្ស
បុរិសស្ស សន្តិកា តស្ស រញ្ជោ បវត្ថី តថតោ ព្រាត្វា សកលជម្ពូនីបំ
បរិគ្គណ្ណោ កបិលរដ្ឋ ឧត្តរេញ្ចលនគរំ ចាបុណី។ តទា តត្ថ
ចូឡនិព្រហ្មទត្តោ នាម រាជា រដ្ឋំ ការេសិ។ តស្ស កេវណ្ណោ នាម ព្រាហ្មណោ
អត្តញ្ច ធម្មញ្ច អនុសាសតិ, បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ។ សោ បច្ឆសកាលេ បពុជ្ឈិត្វា
ធិចាលោកេន អលង្កតប្បជ័យត្ថំ សិរិគព្ពំ ឱលោកេន្តោ អត្តនោ មហន្តំ យសំ
ធិស្វា "អយំ មម យសោ, កស្ស សន្តកោ"តិ ចិន្តេត្វា "ន អញ្ញស្ស សន្តកោ
ចូឡនិព្រហ្មទត្ថស្ស, ឯវរុបំ បន យសធាយកំ រាជានំ សកលជម្ពូនីបេ
អគ្គរាជានំ កាតុំ វដ្តតិ, អហញ្ច អគ្គបុរោហិតោ ភវិស្សមី"តិ ចិន្តេត្វា ចាតោវ
ន្តត្វា ភុញ្ញិត្វា អលង្កិត្វា រញ្ជោ សន្តិកំ គន្ធា "មហារាជ, សុខំ សយថា"តិ
សុខសេយ្យំ បុច្ឆិត្វា "អាម, បណ្ឌិតា"តិ វុត្តេ រាជានំ "ទេវ, មន្តេតព្ពំ អត្ថី"តិ
អាហា។ "វេទ, អាចរិយា"តិ។ "ទេវ, អន្តោនគរេ រហោ នាម នសក្កាលទ្ធិ, ឧយ្យានំ
គន្ធាមា"តិ។ "សាធុ, អាចរិយា"តិ រាជា តេន សទ្ធិ ឧយ្យានំ គន្ធា ពលកាយំ ពហិ
វេបេត្វា អារក្ខំ ការេត្វា ព្រាហ្មណេន សទ្ធិ ឧយ្យានំ បរិសិត្វា មជ្ឈលសិលាបដ្ឋេ
និសីទិ។

តទា សុវចោតកោបិ តំ កិរិយំ ធិស្វា "ភវិតព្ពមេត្ថ ការណេន, អដ្ឋ
បណ្ឌិតស្ស អាចិត្តិតព្ពយុត្តកំ កិញ្ចិ សុណិស្សមី"តិ ឧយ្យានំ បរិសិត្វា
មជ្ឈលសាលរុក្ខស្ស បត្តន្តវេ និលីយិត្វា និសីទិ។ រាជា "កថេថ, អាចរិយា"តិ
អាហា។ "មហារាជ, តវ កណ្ណោ ឥតោ ករោហិ, ចតុក្កណ្ណោវ មន្តោ ភវិស្សតិ។
សថេ, មហារាជ, មម វេចនំ ករេយ្យាសិ, សកលជម្ពូនីបេ តំ អគ្គរាជានំ
ករោមី"តិ។ សោ មហាតណ្ណាតាយ តស្ស វេចនំ សុត្វា សោមនស្សប្បត្តោ ហុត្វា

“កេងប្រកាន់, អាចរិយ, ករិស្សមិ តេ វេន” ឆ្លើយ អាហា។ “នែវ, មយំ សេនំ សង្កត្តិ ត្វា
បឋមំ ឧទ្ធកនករំ រុក្ខត្វា គណ្ហាស្សម, អហញ្ញា ច្ចឡាទ្វារេន នករំ បរិសិទ្ធា
រាជានំ វក្ខាមិ - មហារាជ, តវ យុទ្ធន កិច្ចំ នត្ថិ, កេវលំ អម្ពាភំ រញ្ជោ សន្តកោ
ហោហិ, តវ រជ្ជំ តវេវ ភរិស្សតិ, យុជ្ឈន្តោ បន អម្ពាភំ ពលវាហានស្ស
មហាន្តតាយ ឯកន្តេន បរាជិស្សសី” តិ។ “សេន មេ វេនំ ករិស្សតិ,
សង្កត្តិស្សម នំ។ នោ បេ, យុជ្ឈន្តា ជីវិតក្ខយំ ចាបេត្វា ទ្វេសេនា គហេត្វា
អញ្ញំ នករំ គណ្ហាស្សម, តតោ អញ្ញន្តិ ឯតេនុចាយេន សកលជម្ពុជីបេ រជ្ជំ
គហេត្វា ‘ជយចានំ បរិស្សមា’ តិ វត្វា ឯកសតរាជានោ អម្ពាភំ នករំ អានេត្វា
ឧយ្យានេ អាចានមណ្ឌបំ កាវេត្វា តត្ថ និសិទ្ធនៃ វិសមិស្សកំ សុវំ ចាយេត្វា
សព្វេបិ តេ រាជានោ ជីវិតក្ខយំ ចាបេត្វា ឯកសតរាជនានីសុ រជ្ជំ អម្ពាភំ
ហត្ថគតំ ករិស្សម។ ឯវំ ត្វំ សកលជម្ពុជីបេ អគ្គរាជា ភរិស្សសី” តិ។ សោបិ
“សាធុ, អាចរិយ, ឯវំ ករិស្សមិ” តិ វេនតិ។ “មហារាជ, ចតុក្កល្លោ មន្តោ នាម,
អយញ្ញា មន្តោ ន សក្កា អញ្ញេន ជានិគំ, តស្មា បបញ្ចំ អកត្វា សីយំ
និក្ខមថា” តិ។ រាជា តុស្សិត្វា “សាធុ” តិ សម្បជិដ្ឋិ។

សុវចោតកោ តំ សុត្វា តេសំ មន្តបរិយោសានេ សាខាយំ ឡិលម្ពកំ
ឡិតាវេន្តោរិយ កេវជ្ឈស្ស សីសេ ធកណបិណ្ឌំ ចាតេត្វា “កិមេត” ឆ្លើយ មុខំ
វិវិត្វា ឧទ្ធិ ឡិលោកេន្តស្ស អបរម្មិ មុខេ ចាតេត្វា “កិរិ កិរិ” តិ សទ្ធិវិវរេន្តោ
សាខតោ ឧប្បតិទ្វា “កេវជ្ឈ, ត្វំ ចតុក្កល្លាមន្តោតិ មញ្ញសិ, ឥទានេវ ធកល្លោ
ជាតោ, បុន អជ្ឈកល្លោ ភរិទ្វា អនេកសតកល្លោបិ ភរិស្សតិ” តិ វត្វា
“គណ្ហាប, គណ្ហាថា” តិ វេនន្តោ ញោវ វាតវេគេន មិចិលំ គន្ធា បណ្ឌិតស្ស និវេសនំ
ចារិសិ។ តស្ស បន ឥទំ វត្ថំ - សេន កុតោចិ អាកតសាសនំ បណ្ឌិតស្សេវ
កេនេតព្វំ ហោតិ, អថស្ស អំសក្ខេ ឡិតរតិ, សេន អមរាទេវិយាបិ សោតុំ វជ្ជតិ,
ឧច្ឆេដ្ឋ ឡិតរតិ, សេន មហាជនេន សោតព្វំ, ភូមិយំ ឡិតរតិ។ តទា សោ

បណ្ឌិតស្ស អំសក្ខដេ ឌីតវី។ តាយ សញ្ញាយ “រហស្សន ភវិតត្ថ”ន្តិ
មហាជនោ បដិក្កមិ។ បណ្ឌិតោ តំ គហេត្វា ឧបរិចាសាធិតលំ អភិរុយ្ហ “កីតេ,
តាត, ទិដ្ឋំសុត”ន្តិ បុច្ឆិ។ អថស្ស សោ “អហំ, ទេវ, សកលជម្ពុដីបេ វិចរន្តោ
អញ្ញស្ស រញ្ញោ សន្តិកេ កិញ្ចា គុយ្ហំ ន បស្សមិ, ឧត្តរបញ្ចាលនគរេ បន
ចូឡនិព្រហ្មទត្ថស្ស បុរោហិតោ កេវដ្ឋោ នាម ព្រាហ្មណោ រាជានំ ឧយ្យានំ
នេត្វា ចតុក្កុណ្ឌាមន្តំ គណ្ហិ។ អថាហំ សាខន្តរេ និសីទិត្វា តេសំ មន្តំ សុណីត្វា
មន្តបរិយោសានេ តស្ស សីសេ ច មុខេ ច ធកណបិណ្ឌំ ចាតេត្វា អាគតោម្ហី”តិ
វត្វា សព្ពំ កថេសិ។ រញ្ញោ សម្មជិច្ឆិត”ន្តិ វុត្ត “សម្មជិច្ឆិ, ទេវា”តិ អាហា។

អថស្ស បណ្ឌិតោ កត្តត្ថយុត្តកំ សក្ការំ កវិត្វា តំ មុទុបច្ចត្តរណោ
សុវណ្ណាបញ្ញរេ សុដ្ឋសយាបេត្វា “កេវដ្ឋោ មម មហោសធស្ស បណ្ឌិតការំ ន
ជាតាតិ មញ្ញោ, អហំ ន ទានិស្ស មន្តស្ស មត្តកំ ចាបុណីតុំ ទស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា
នគរតោ ទុក្ខតកុលានិ នីហារាបេត្វា ពហំ និវាសាបេសិ, រដ្ឋជនបទទ្វារកាមេសុ
សមិទ្ធានិ ឥស្សរិយកុលានិ អាហរិត្វា អន្តោនគរេ និវាសាបេសិ, ពហុំ ធនធាញ្ញំ
ការេសិ។ ចូឡនិព្រហ្មទត្តាបិ កេវដ្ឋស្ស វេចនំ គហេត្វា សេនផ្កបរិវុតោ គន្ធា
ឯកំ ឧទ្ធកនគរំ បរិក្ខិបិ។ កេវដ្ឋាបិ វុត្តនយេនេវ តត្ថ បរិសិត្វា តំ រាជានំ
សញ្ញាបេត្វា អត្តនោ សន្តកមកាសិ។ ទ្វេ សេនា ឯកតោ កត្វា តតោ អញ្ញំ
នគរំ វុត្តតិ។ ឯតេនុចាយេន បដិចាជិយា សញ្ញានិ តានិ នគរានិ គណ្ហិ។ ឯវំ
ចូឡនិព្រហ្មទត្តោ កេវដ្ឋស្ស ឌីវាទេ បិតោ, វេបេត្វា វេទេហារាជានំ
សេសរាជានោ សកលជម្ពុដីបេ អត្តនោ សន្តកេ អកាសិ។ ពោធិសត្តស្ស បន
ឧបនិក្ខិត្តកបុរិសា “ចូឡនិព្រហ្មទត្តេន ឯត្តកានិ នគរានិ គហិតានិ,
អប្បមត្តោ ហោត្វ”តិ និច្ចំ សាសនំ បហិណ្ឌីសុ។ សោបិ តេសំ “អហំ ឥធន
អប្បមត្តោ វសាមិ, តុម្កេបិ អនុក្កុណ្ឌាត្តា អប្បមត្តោ ហុត្វា វសថា”តិ
បដិបេសេសិ។

ចូឡនិព្រហ្មទន្តោ សត្តនិវេសនសត្តមាសាធិកេហិ សត្តសំវច្ឆរេហិ វិទេហារដ្ឋំ
វេជ្ជេត្វា សេសំ សកលជម្ពុធិបេ វដ្ឋំ គហេត្វា កេវដ្ឋំ អាហា - “អាចរិយ,
មិច្ឆិលាយំ វិទេហារដ្ឋំ គណ្ហាមា” តិ។ “មហារាជ, មហោសធម៌បណ្ឌិតស្ស
វេសននគរេ វដ្ឋំ គណ្ហាតុំ ន សក្ខិស្សម។ សោ ហិ ឯវំ ញាណាសម្បន្នោ ឯវំ
ឧចាយកុសលោ” តិ សោ វិត្តារេត្វា ចន្ទមណ្ឌលំ ឧដ្ឋាបេន្តោ វិយ មហោសធម៌ស្ស
គុណោ កថេសិ។ អយម្ហិ សយម្មិ ឧចាយកុសលោវ, តស្មា “មិច្ឆិលនគរំ នាម
នេវ អប្បមត្តកំ, សកលជម្ពុធិបេ វដ្ឋំ អម្ហាកំ បហោតិ, កី នោ ឯតេនា” តិ
ឧចាយេនេវ រាជានំ សល្លក្ខាបេសិ។ សេសរាជានោមិ “មយំ មិច្ឆិលវដ្ឋំ គហេត្វាវ
ជយថានំ បិវិស្សមា” តិ វេទន្តិ។ កេវដ្ឋោ តេបិ និវារេត្វា “វិទេហារដ្ឋំ គហេត្វា កី
ករិស្សម, សោមិ រាជា អម្ហាកំ សន្តកោវ, តស្មា និវត្តថា” តិ តេ ឧចាយេនេវ
ពោធិសិ។ តេ តស្ស វេចនំ សុត្វា និវត្តិសុ។ មហោសត្តស្ស ឧបនិក្ខត្តកបុរិសា
សាសនំ បេសយីសុ “ព្រហ្មទន្តោ ឯកសតរាជបរិវុតោ មិច្ឆិលំ អាគច្ឆន្តោវ
និវត្តិត្វា អត្តនោ នគរមេវ គតោ” តិ។ សោមិ តេសំ “ឥតោ បដ្ឋាយ តស្ស
កិរិយំ ជានន្ទ” តិ បដិបេសេសិ។ ព្រហ្មទន្តោមិ កេវដ្ឋេន សទ្ធិ “ឥទានិ កី
ករិស្សមី” តិ មន្តេត្វា “ជយថានំ បិវិស្សមា” តិ វុត្តេ ឧយ្យានំ អលង្ករិត្វា
ចាជិសតេសុ ចាជិសហស្សេសុ សុរំ វេបេថ, នាធាវិជានិ ច មច្ឆមំសាធិនិ
ឧបនេថា” តិ សេវកេ អាណាបេសិ។ ឧបនិក្ខត្តកបុរិសា តំ បវត្តិ បណ្ឌិតស្ស
អាហោចេសុ។ តេ បន “វិសេន សុរំ យោជេត្វា រាជានោ មារេតុកាមោ” តិ ន
ជានីសុ។ មហោសត្តោ បន សុវចោតកស្ស សន្តិកា សុតត្តា តថតោ ជានិត្វា
“នេសំ សុរាចាននិវេសំ តថតោ ជានិត្វា មម បេសេថា” តិ បដិសាសនំ បេសេសិ។
តេ តថា ករិសុ។

បណ្ឌិតោ “មាធិសេ ធរមាទេ ឯត្ថកានំ រាជ្យនំ មរណំ អយុត្តំ, អវស្សយោ
នេសំ ករិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា សហជាតំ យោធិសហស្សំ បក្កោសាបេត្វា “សម្មា,

ចូឡនិព្រហ្មទត្តោ កិវ ឧយ្យានំ អលង្ការាបេត្វា ឯកសតរាជបរិវុតោ សុរំ
ចាតុកាមោ, តុម្ពេ តត្ថ គត្វា រាជ្ជនំ អាសនេសុ បញ្ញត្តេសុ កិស្សិញ្ចិ
អនិសិន្នេយេវ ចូឡនិព្រហ្មទត្តស្ស អនន្តំ មហារហំ អាសនំ អម្ពាភំ រញ្ជោវ
ទេថា'តិ វទន្តា គហេត្វា តេសំ បុរិសេហិ 'តុម្ពេ កស្ស បុរិសា'តិ វុត្តេ
វិទេហារាជស្ស'តិ វទេយ្យាថ។ តេ តុម្ពេហិ សទ្ធិ 'មយំ
សត្តទិវសសត្តមាសាធិកានិ សត្តវស្សានិ រដ្ឋំ គណ្ណាត្វា ឯកទិវសម្មិ
វិទេហារាជានំ ន បស្សម, កី រាជា នាមេស, គច្ឆថ បរិយន្តេ អាសនំ គណ្ណាថា'តិ
វទន្តា កលហំ ករិស្សន្តិ។ អថ តុម្ពេ 'ឋ'បេត្វា ព្រហ្មទត្តំ អញ្ជោ អម្ពាភំ រញ្ជោ
ឧត្តរិតរោ ឥធនត្ថិ'តិ កលហំ វឿត្វា អម្ពាភំ រញ្ជោ អាសនមត្តម្មិ អលភត្តា
'ន ធានិ វោ សុរំ ចាតុំ មច្ឆមំសំ ខាទិតុំ ទស្សមា'តិ នទន្តា វគ្គត្វា មហាយោសំ
ករោត្តា តេសំ សន្តាសំ ជនេត្តា មហាន្តេហិ លេខុទណ្ឌេហិ សព្ពចាដិយោ ភិន្និត្វា
មច្ឆមំសំ វិប្បកិរិត្វា អបរិភោគំ កត្វា ជវេន សេនាយ អន្តំ បរិសិត្វា ទេវនគរំ
បរិជ្ជា អសុរា វិយ ឧល្លោឡំ ឧជ្ជាបេត្វា 'មយំ មិចិលនគរេ
មហោសធបណ្ឌិតស្ស បុរិសា, សក្កោត្វា អម្ពេ គណ្ណាថា'តិ តុម្ពាភំ អាគតភារំ
ជាតាបេត្វា អាគច្ឆថា"តិ បេសេសិ។ តេ "សាធូ"តិ តស្ស វចនំ សម្មជិច្ឆិត្វា
វន្និត្វា សន្នទូបញ្ជារុទា និក្ខមិត្វា តត្ថ គត្វា នន្តនវនមិវ អលង្កតឧយ្យានំ
បរិសិត្វា សមុស្សិតសេតច្ឆត្តេ ឯកសតរាជបល្លង្កេ អាទី កត្វា
អលង្កតប្បជិយត្តំ សិរិវិករំ ទិស្វា មហាសត្តេន វុត្តនិយាមេនេវ សព្ពំ កត្វា
មហាជនំ សន្តោកេត្វា មិចិលាភិមុខា បក្កមីសុ។ រាជបុរិសាបិ តំ បវត្ថី តេសំ
រាជ្ជនំ អាហារេសុ។ ចូឡនិព្រហ្មទត្តាបិ "ឯវុបស្ស នាម មេវិសយោកស្ស
អន្តរាយោ កតោ"តិ កុដ្ឋិ។ រាជានោបិ "អម្ពាភំ ជយចានំ ចាតុំ នាធាសី"តិ
កុដ្ឋិសុ។ ពលកាយាបិ "មយំ អម្ពលកំ សុរំ ចាតុំ នលភិម្ហា"តិ កុដ្ឋិសុ។

ចូឡនិព្រហ្មទន្តោ តេ រាជាឆោ អាមន្តេត្វា “ឯថ, ភោ, មិច្ឆិលំ គន្ធា
វិទេហារាជស្ស ខគ្គន សីសំ និទ្ទិទ្វា ចាទេហិ អក្កមិទ្វា និសិន្នា ជយចានំ
បិវិស្សម, សេនំ គមនសន្នំ ករោថា” តិ វត្វា បុន រហោគតោ កេវជ្ឈស្សបិ
ឯតមត្ថំ កថេត្វា “អម្ពាភំ ឯវ្យុបស្ស មន្តស្ស អន្តរាយករំ បច្ឆាមិត្ថំ
គណ្ហិស្សម, ឯកសតរាជ្ជនំ អជ្ឈរសអក្ខោភណិសន្នាយ សេនាយ បរិវត្តា
គច្ឆាម, ឯថ, អាចរិយា” តិ អាហា។ ព្រាហ្មណោ អត្តនោ បណ្ឌិតភាវេន ចិន្តេសិ
“មហោសធបណ្ឌិតំ ជិនិត្តំ នាម ន សក្កា, អម្ពាភំយេវ លទ្ធិតព្ពំ ភវិស្សតិ,
និវត្តាបេស្សមិ ន” ត្ថិ។ អថ នំ ឯវមាហា - “មហារាជ, ន ឯសវិទេហារាជស្ស
ថាមោ, មហោសធបណ្ឌិតស្ស សិរិធានមេតំ, មហានុភាវោ បនេស, តេន
រក្ខិតា មិច្ឆិលា សីហារក្ខិតគុហារិយ ន សក្កា កេនចិ គហេតុំ, កេវលំ អម្ពាភំ
លទ្ធិនកំ ភវិស្សតិ, អលំ តត្ថ គមនេនា” តិ។ រាជា បន ខត្តិយមាទេន
ឥស្សរិយមទេន មត្តោ ហុត្វា “កី សោ ភវិស្សតី” តិ វត្វា ឯកសតរាជបរិវត្តោ
អជ្ឈរសអក្ខោភណិសន្នាយ សេនាយ សទ្ធិ និក្ខមិ។ កេវជ្ឈេហិ អត្តនោ កថំ
គណ្ហាបេតុំ អសក្កោន្តោ “រញ្ជោ បច្ឆនិកុវុត្តិ នាម អយុត្តា” តិ តេន សទ្ធិយេវ
និក្ខមិ។ តេហិ យោធា ឯករត្តេនេវ មិច្ឆិលំ បត្វា អត្តនា កតកិច្ចំ បណ្ឌិតស្ស
កថយីសុ។ បឋមំ ឧបនិក្ខិត្តកបុរិសាបិស្ស សាសនំ បហិណ្ឌិសុ។
“ចូឡនិព្រហ្មទន្តោ ‘វិទេហារាជានំ គណ្ហិស្សមិ’ តិ ឯកសតរាជបរិវត្តោ
អាគច្ឆតិ, បណ្ឌិតោ អប្បមត្តោ ហោតុ, អន្ធិ អសុកដ្ឋានំ នាម អាគតោ, អន្ធិ
អសុកដ្ឋានំ, អន្ធិ នគរំ ចាបុណិស្សតី” តិ បណ្ឌិតស្ស និពាទ្ធិ បេសេន្តិយេវ។ តំ
សុត្វា មហោសត្តោ អប្បមត្តោ អហោសិ។ វិទេហារាជា បន “ព្រហ្មទន្តោ កិរ
ឥមំ នគរំ គហេតុំ អាគច្ឆតី” តិ បរម្បរយោសេន អស្សោសិ។

អថ ព្រហ្មទន្តោ អគ្គបទោសេយេវ ឧក្កាសតសហស្សេន ជារិយមាទេន
អាគន្ធា សកលនគរំ បរិវារេសិ។ អថ នំ ហត្ថិចាការរថចាការាធិហិ

បរិក្ខិតាបេត្វា តេសុ តេសុ ហ្នំនេសុ ពលគុម្ពំ បេសិ។ មនុស្សា ឧន្ទានេន្ទ្រា
អន្ទោដេន្ទ្រា សេន្ទ្រេន្ទ្រា នច្ឆន្ទា គន្ទន្ទា តន្ទន្ទា មហាយោសំ ករោន្តា អដ្ឋសុ។
ធិនោភាសេន ចេវ អលង្ការោភាសេន ច សកលសត្វយោជនិកា មិចិលា
ឯកោភាសា អហោសិ។ ហត្ថិអស្សរេត្វិយានំ សន្ទេន បថវិយា ភិជ្ជនកាលោ
វិយ អហោសិ។ ចត្តារោ បណ្ឌិតា ឧល្លោឡសទ្ធិំ សុត្វា អជានន្ទា រញ្ជោ សន្តិកំ
គន្ធា “មហារាជ, ឧល្លោឡសទ្ធា ជាតោ, ន ខោ បន មយំ ជាឆាម, កី ឆាមេតំ,
វីមសិតុំ វដ្តតី” តិ អាហំសុ។ តំ សុត្វា រាជា “ចូឡនិព្រហ្មនត្តោ នុ ខោ អាគតោ
ភវេយ្យ” តិ សីហបញ្ញវិវិទិត្វា ឱលោកេន្ទ្រោ តស្សាគមនភារំ ព្រាត្វា
ភីតតសិតោ “នត្ថិ អម្ពា កំ ជីវិតំ, សព្វេ នោ ជីវិតក្ខយំ ចាបេស្សតី” តិ តេហិ
សទ្ធិ សល្លបន្តោ និសីទិ។ មហាសត្តោ បន តស្សាគតភារំ ព្រាត្វា សីហោវិយ
អនម្ពិតោ សកលនគរេ អារក្ខំ សំវិទហិត្វា “រាជានំ អស្សសេស្សមី” តិ
រាជនិវេសនំ អភិរុហិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ រាជា តំ ទិស្វាវ បជិលទ្ធិស្សសោ
ហុត្វា “បេត្វា មម បុត្តំ មហោសធបណ្ឌិតំ អញ្ញោ មំ ឥមម្ពា ទុក្ខា មោចេតុំ
សមត្តោ ឆាម នត្ថី” តិ ចិន្តេត្វា តេន សទ្ធិ សល្លបន្តោ អាហា -

៥៩០.

“បញ្ចាលោ សព្វសេនាយ, ព្រហ្មនត្តោយមាគតោ;
សាយំ បញ្ចាលិយា សេនា, អប្បមេយ្យោ មហោសធម៌។

៥៩១.

“វីដិមតី បត្តិមតី, សព្វសង្កាមកោវិទា;
ឱហារិនី សទ្ធាវតី, ភេរិសទ្ធិប្បពោធជា។

៥៩២.

“លោហាវិជ្ជាលង្ការោភា, ធនិនី វាមរោហិនី;

សិប្បិយេហិ សុសម្បជ្ជា, សូរេហិ សុប្បតិដ្ឋិតា។

៥៩៣.

“ធនេត្ថ បណ្ឌិតា អាហុ, ភូរិបញ្ញា រហោគមា;
មាតា ឯកាធសី រញ្ជោ, បញ្ចាលិយំ បសាសតិ។

៥៩៤.

“អថេត្ថ កសតំ ខត្យា, អនុយន្តា យសស្សិនោ;
អដ្ឋិន្ទរជ្ជា ព្យបិតា, បញ្ចាលិយំ វសំ គតា។

៥៩៥.

“យំវេនា តក្ករា រញ្ជោ, អកាមា មិយភាលិនោ;
បញ្ចាលមនុយាយន្តិ, អកាមា វសិនោ គតា។

៥៩៦.

“តាយ សេនាយ មិចីលា, តិសន្ធិបរិវារិតា;
រាជធានីវិទេហានំ, សមន្តា បរិខញ្ញតិ។

៥៩៧.

“ឧទ្ធី តារ កជាតាវ, សមន្តា បរិវារិតា;
មហោសធិវិជានាហិ, កថំ មោក្ខោ ភវិស្សតី”តិ។

តត្ថ សព្ពសេនាយាតិ សព្ពាយ ឯកសតរាជនាយិកាយ
អជ្ឈរសអក្ខោភណិសដ្ឋាយ សេនាយ សន្ធិ អាគតោ កិរ, តាតាតិ វេទតិ។
បញ្ចាលិយាតិ បញ្ចាលរញ្ជោ សន្តកា។ វិចិមតីតិ វិចិយា អានីតេ ឧព្ពសម្មារេ
គហេត្វាវិចរន្តេន វឡកិគណេន សមន្តាគតា។ បត្តិមតីតិ បទសញ្ញារេន

ពលកាយេន សមន្មាគតា។ សព្វសង្គ្រាមកោវិទាតិ សព្វសង្គ្រាមេ កុសលា។
ឌុហារីនីតិ បរសេនាយ អន្តរំ បរិសិទ្ធា អបញ្ញាយន្តាវ បរសីសំ អាហារីតុំ
សមត្ថា។ សន្តវតីតិ ធនហិ សន្តេហិ អរិវិត្តា។ ភេរិសង្ខប្បពោធនាតិ “ឯយ យាដ
យុជ្ឈថា” តិអាទិនិ តត្ថ វចីភេនេន ជាតាបេតុំ ន សក្កា, តាទិសានិ បនេត្ត
កិច្ចានិ ភេរិសង្ខសន្តេហាវ ពោធន្តីតិ ភេរិសង្ខប្បពោធនា។
លោហារិជ្ជាលង្ការភាតិ ឯត្ថ លោហារិជ្ជាតិ លោហាសិប្បានិ។
សត្តវតនបដិមណ្ឌិតានំ កវចម្មជាលិកាសីសករេណីកាទិនំ ឯតំ នាមំ។
អលង្ការភាតិ រាជមហាមត្តាទិនំ អលង្ការា។ តស្មា លោហារិជ្ជាហិ ចេវ
អលង្ការេហិ ច ភាសតីតិ លោហារិជ្ជាលង្ការភាតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ ធនិនីតិ
សុវណ្ណាធិបដិមណ្ឌិតេហិ នាតាវត្ថសមុជ្ឈលេហិ រថាទិសុ សមុស្សិតធរេហិ
សមន្មាគតា។ វាមរេហិនីតិ ហត្ថិ ច អស្សេ ច អាហេហន្តា វាមបស្សេន
អាហេហន្តិ, តេន “វាមរេហិនី” តិ វុច្ឆន្តិ, តេហិ សមន្មាគតា,
អបរិមិតហត្ថិអស្សសមាភិណ្ណាតិ អត្ថោ។ សិប្បិយេហិតិ
ហត្ថិសិប្បអស្សសិប្បាទិសុ អជ្ឈាវសសុ សិប្បេសុ និប្បត្តិ បត្តេហិ សុដ្ឋ
សមន្មាគតា សុសមាភិណ្ណា។ សូរេហិតិ តាត, ឯសា កិរ សេនា
សីហាសមាធបរក្កមេហិ សូរយោធរេហិ សុប្បតិដ្ឋិតា។

អាហូតិ ធន កិរេត្ថ សេនាយ បណ្ឌិតាតិ វុទ្ធន្តិ។ ភូរិបញ្ញាតិ បថវិសមាយ
វិបុលាយ បញ្ញាយ សមន្មាគតា។ រហោគមាតិ រហោ គមនសីលា រហោ
និសីទិត្វា មន្តនសីលា។ តេ កិរ ឯកាហធិបំ ចិន្តេតុំ លកន្តា បថវី បរិវត្តេតុំ
អាគាសេ គណ្ហិតុំ សមត្ថា។ ឯកាធនីតិ តេហិ កិរ បណ្ឌិតេហិ
អតិរេកតវបញ្ញា បញ្ញាលរញ្ញោ មាតា។ សា តេសំ ឯកាធនី ហុត្វា
បញ្ញាលិយំ សេនំ បសាសតិ អនុសាសតិ។

ឯកទិវសំ កិរេកោ បុរិសោ ឯកំ តណ្ហាលនាឡិញ បុជកកត្តញ
កហាបណាសហស្សញ គហេត្វា “នទី តវិស្សមី”តិ ឌីតិណ្ហោ នទិមជ្ឈំ បត្វា
តវិតុំ អសក្កោន្តោ តីរេ បិតេ មនុស្ស ឯវមាហា - “អម្ពោ, មម ហត្ថេ ឯកា
តណ្ហាលនាឡិ បុជកកត្តំ កហាបណាសហស្សញ អត្ថិ, ឥតោ យំ មយ្ហំ រុច្ឆតិ,
តំ ទស្សមី។ យោ សក្កោតិ, សោ មំ ឧត្តារេត្វ”តិ។ អថេកោ ជាមសម្បន្នោ
បុរិសោ គាឡិ ឯវសេត្វា នទី ឌីតាហេត្វា តំ ហត្ថេ គហេត្វា បរតិវំ ឧត្តារេត្វា
“ទេហិ មេ ធាតត្ថ”ន្តិ អាហា។ “សោ តណ្ហាលនាឡិ វា បុជកកត្តំ វា តណ្ហាហី”តិ។
“សម្ម, អហំ ជីវិតំ អគណេត្វា តំ ឧត្តារេសី, ន មេ ឯតេហិ អត្ថោ, កហាបណំ
មេ ទេហី”តិ។ អហំ “ឥតោ មយ្ហំ យំ រុច្ឆតិ, តំ ទស្សមី”តិ អវចំ, ឥទានិ មយ្ហំ យំ
រុច្ឆតិ, តំ ទម្មិ, ឥច្ឆន្តោ តណ្ហាតិ។ សោ សមីបេ បិតស្ស ឯកស្ស កថេសិ។ សោ បិ
តំ “ឯស អត្ថនោ រុច្ឆនកំ តវ ទេតិ, តណ្ហា”តិ អាហា។ សោ “អហំ ន
តណ្ហាស្សមី”តិ តំ អាទាយ វិនិច្ឆយំ គន្ធាវិនិច្ឆយាមច្ឆានំ អាហោចេសិ។ តេ បិ
សត្តំ សុត្វា តថេវាហំសុ។ សោ តេសំ វិនិច្ឆយេន អតុដ្ឋោ រញ្ជោ សន្តិកំ គន្ធា
តមត្តំ អាហោចេសិ។ រាជាបិ វិនិច្ឆយាមច្ឆេ បក្កោសាបេត្វា តេសំ សន្តិកេ ឧភិទ្ធី
វេនំ សុត្វា វិនិច្ឆិនិតុំ អជានន្តោ អត្ថនោ ជីវិតំ បហាយ នទី ឌីតិណ្ហំ
បរជ្ជាបេសិ។

តស្មី ខណោ រញ្ជោ មាតា ចលាកទេវី នាម អវិទូរេ និសិទ្ធា អហោសិ។ សា
រញ្ជោ ទុត្តិនិច្ឆិតភាវំ ព្រាត្វា “តាត, ឥមំ អខ្ចំ ព្រាត្វាវ សុដ្ឋវិនិច្ឆិត”ន្តិ អាហា។ “អម្ម,
អហំ ឯត្ថកំ ជាធាមិ។ សថេ តុម្ពេ ឧត្តវិតំ ជាធាថ, តុម្ពេវ វិនិច្ឆិនថា”តិ។ សា
“ឯវំ កវិស្សមី”តិ វត្វា តំ បុរិសំ បក្កោសាបេត្វា “ឯហិ, តាត, តវ ហត្ថកតានិ
តិណិបិ ភូមិយំ បេហី”តិ បជិចាជិយា បថាបេត្វា “តាត, ត្វំ ឧទកេ វុយ្ហមាណោ
ឥមស្ស កិ កថេសី”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥទំ នាមយ្យេ”តិ វុត្ថេ “តេន ហិ តវ រុច្ឆនកំ
តណ្ហា”តិ អាហា។ សោ សហស្សត្ថវិកំ តណ្ហា។ អថ នំ សា ថោកំ គតកាលេ

បក្កោសាបេត្វា “តាត, សហស្សំ តេ វុច្ឆតី” តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, វុច្ឆតី” តិ វុត្តេ
“តាត, តយា ‘ឥតោ យំ មយ្ហំ វុច្ឆតិ, តំ ធស្សមី’ តិ ឥមស្ស វុត្តំ, ន វុត្ត” តិ បុច្ឆិត្វា
“វុត្តំ ធម៌” តិ វុត្តេ “តេន ហិ ឥមំ សហស្សំ ឯតស្ស ធម៌” តិ វត្វា ទាបេសិ។ សោ
រោទន្តោ បរិទេវន្តោ អនាសិ។ តស្មី ខណោ រាជា អមច្ឆា ច តុស្សិត្វា សាធុការំ
បវត្តយីសុ។ តតោ បជ្ជាយ តស្ស បណ្ឌិតភារោ សព្ពត្ត ទាគដោ ជាតោ។ តំ
សន្ធាយ វិទេហរាជា “មាតា ឯកាធសី រញ្ជោ” តិ អាហា។

ខត្យាតិ ខត្តិយា។ អច្ឆិន្ទរដ្ឋាតិ ចូឡនិព្រហ្មទត្តន អច្ឆិន្ទិត្វា គហិតរដ្ឋា។
ព្យជិតាតិ មរណភយភីតា អញ្ញំ គហេតព្ពគហណំ អបស្សន្តា។ បញ្ចាលិយំ
វសំ គតាតិ ឯតស្ស បញ្ចាលរញ្ជោ វសំ គតាតិ អត្តោ។ សាមីវចនត្ថេ ហិ ឯតំ
ឧបយោគវចនំ។ យំវទា តក្ករាតិ យំ មុខេន វទន្តិ, តំ រញ្ជោ កាតុំ សក្កោន្តាវ។
វសិនោ គតាតិ បុត្តេ សយំវសិនោ ឥនានិ បនស្ស វសំ គតាតិ អត្តោ។ តិសន្និហិ
បឋមំ ហត្ថិទាគារេន បរិក្ខិត្តា, តតោ រថទាគារេន, តតោ អស្សទាគារេន,
តតោ យោធបត្តិទាគារេន បរិក្ខិត្តាតិ ឥមេហិ ចត្វហិ សន្នេបេហិ តិសន្និហិ
បរិវារីតា។ ហត្ថិវថានញ្ញំ អន្តរំ ឯកោ សន្និ, រថអស្សនំ អន្តរំ ឯកោ សន្និ,
អស្សបត្តិនំ អន្តរំ ឯកោ សន្និ។ បរិខញ្ញាតីតិ ខនីយតិ។ ឥមញ្ញំ ឥនានិ ឧប្បាដេត្វា
គណ្ហិតុកាមា វិយ សមន្តតោ ខនន្តិ។ ឧទ្ធុ តារកជាតារាវតិ តាត, យាយ
សេនាយ សមន្តា បរិវារីតា, សា អនេកសតសហស្សនណ្ឌាធិបិកាហិ ឧទ្ធុ
តារកជាតាវិយ ខាយតិ។ វិជានាហិ តាត មហោសធបណ្ឌិត, អវីចិតោ
យាវ ភវក្កា អញ្ជោ តយា សទិសោ ឧទាយកុសលោ បណ្ឌិតោ នាម នត្ថិ,
បណ្ឌិតភារោ នាម ឯវុបេសុ ហិណេសុ បញ្ញាយតិ, តស្មា តូមេវ ជានាហិ, កថំ
អម្ពាភំ ឥតោ ធុក្ខា បមោក្ខោ ភវិស្សតីតិ។

ឥមំ រញ្ជ្រា កង់ សុត្វា មហាសត្តោ ចិន្តេសិ “អយំ រាជា អតិរិយ
មរណភយភីតោ, គិលានស្ស ខោ បន វេជ្ជោ បដិសរណំ, ឆាតស្ស ភោជនំ,
បិចាសិតស្ស ចានីយំ, ឥមស្សបិ មំ វេបេត្វា អញ្ញំ បដិសរណំ នត្ថិ,
អស្សសេស្សមិ ន”ន្តិ។ អថ មហាសត្តោ មនោសិលាតលេ ននន្តោ សីហោរិយ
“មា ភាយិ, មហារាជ, រជ្ជសុខំ អនុភវ, អហំ លេខ្ខំ

គហេត្វា កាកំរិយ, ធនុំ គហេត្វា មក្កជំរិយ ថ, ឥមំ
អជ្ឈរសអក្កោភណិសម្ព័ន្ធំ សេនំ ឧទរេ ពន្ធសាជកានម្បិ អស្សមិកំ កត្វា
បលាបេស្សមី”តិ វត្វា នវមំ កាថមាហា -

៥៩៨.

“ចាទេ ទេវ បសារេហិ, ភុញ្ញ កាមេ រមស្ស ថ;
ហិត្វា បញ្ចាលិយំ សេនំ, ព្រហ្មទត្តោ បលាយិតី”តិ។

តស្សត្ថោ - “ទេវ, ត្វំ យថាសុខំ អត្តនោ រជ្ជសុខសម្ព័ន្ធាតេ តេ ចាទេ
បសារេហិ, បសារេន្តោ ថ សម្ព័ន្ធមេ ចិត្តំ អកត្វា ភុញ្ញ, កាមេ រមស្ស ថ, ឯស
ព្រហ្មទត្តោ ឥមំ សេនំ ធម្មត្វា បលាយិស្សតី”តិ។

ឯវំ បណ្ឌិតោ រាជានំ សមស្សសេត្វា វន្តិត្វា រាជនិវេសនា និក្ខមិត្វា នគរេ
ធលាកេរី ចរាបេត្វា នាគរេ អាហា - “អម្ពោ, តុម្ពោ មា ចិន្តយិត្ត, សត្តាហំ
មាលាគន្ធិវិលេបនចានភោជនាទីនិ សម្មាទេត្វា ធលាកីឡំ បដ្ឋបេថ។ តត្ថ
តត្ថ មនុស្សា យថាវុបំ មហាចានំ បិវន្តុ, គន្ធាត្ថំ ករោន្តុ, វាទេន្តុ វគ្គន្តុ សេឡេន្តុ
ននន្តុ នច្ឆន្តុ កាយន្តុ អត្តោជេន្តុ, បរិព្ពាយោ បន វោ មម សន្តកោវ ហោតុ, អហំ
មហោសធបណ្ឌិតោ នាម, បស្សិស្សថ មេ អានុភាវ”ន្តិ។ តេ តថា ករីសុ។ តទា
គីតវាទិតាទិសទ្ធិំ ពហិនគរេ បិតា សុណាន្តិ, ចូឡ្យទ្វារេន មនុស្សា នគរំ បរិសន្តិ។

ឋេបេត្វា បដិសត្តំ ទិដ្ឋំ ទិដ្ឋំ ន គណ្ហាន្តិ, តស្មា សញ្ញារោ ន ជិដ្ឋតិ, នគរំ
បរិជ្ជមនុស្សា ធលាភិក្ខុនិស្សិតំ ជនំ បស្សន្តិ។

ចូឡនិព្រហ្មទត្តោបិ នគរេ កោលាហលំ សុត្វា អមច្ចេ វេមាហា - “អម្ពោ,
អម្ពេសុ អជ្ឈាសអក្ខោភណ្ឌិយា សេនាយ នគរំ បរិវារេត្វា វិតេសុ នគរវាសីនំ
ភយំ វា សារជ្ជំ វា នត្តិ, អានន្តិតា សោមនស្សប្បត្តា អន្តោជេន្តិ នន្តិ សេន្ទេន្តិ
នច្ចន្តិ កាយន្តិ, កី ឆាមេត”ន្តិ? អថ នំ ឧបនិក្ខត្តកបុរិសា មុសាវាទំ កត្វា
វេមាហំសុ “នេវ, មយំ ឯកេន កម្មេន ចូឡទ្វារេន នគរំ បរិសិត្វា ធលានិស្សិតំ
មហាជនំ ទិស្វា បុច្ឆិម្ហា ‘អម្ពោ, សកលជម្ពុទីបរាជានោ អាគន្ធា តុម្ហាកំ នគរំ
បរិក្ខិបិត្វា វិតា, តុម្ពេ បន អតិបមត្តា, កី ឆាមេត”ន្តិ? តេ វេមាហំសុ ‘អម្ពោ,
អម្ហាកំ រញ្ជោ កុមារកាលេ ឯកោ មនោរថោ អហោសិ សកលជម្ពុទីបរាជូហិ
នគរេ បរិវារេតេ ធលំ ករិស្សមីតិ, តស្ស អជ្ជេ មនោរថោ មត្តកំ បត្តោ, តស្មា
ធលាកេរី ចរាបេត្វា សយំ មហាតលេ មហាចានំ បិវតី”តិ។

រាជា តេសំ កថំ សុត្វា កុដ្ឋិត្វា សេនំ អាណាបេសិ - “កោន្តោ, គច្ឆេ, ទិប្បំ
តតោ ចិតោ ច នគរំ អវត្តិត្វា បរិទំ ភិទ្ធិត្វា ចាការំ មន្ត្រា ទ្វារដ្ឋាលកេ ភិទ្ធិត្វា
នគរំ បរិសិត្វា សកដេហិ កុម្មណ្ហានិវិយ មហាជនស្ស សីសានិ គណ្ហេ,
វិទេហារញ្ជោ សីសំ អាហារថា”តិ។ តំ សុត្វា សូរយោធា នាឆារុធិបាត្តា
ទ្វារសមីបំ គន្ធា បណ្ឌិតស្ស បុរិសេហិ
សក្ខរវាលុកកលលសិញ្ញនចាសាណាបតនាទីហិ ឧបទ្កតា បដិក្កមន្តិ។
“ចាការំ ភិទ្ធិស្សាមា”តិ បរិទំ ឌីតិណ្ណេហិ អន្តរដ្ឋាលកេសុ វិតា
ឧសុសត្តិតោមរាទីហិ វិជ្ជត្តា មហាវិនាសំ ចាបេន្តិ។ បណ្ឌិតស្ស យោធា
ចូឡនិព្រហ្មទត្តស្ស យោជេ ហត្ថវិការាទីនិ ទស្សេត្វា នាធម្មការេហិ
អក្កោសន្តិ បរិភាសន្តិ តន្តេន្តិ។ “តុម្ពេ កិលមន្តា ភត្តំ អលភន្តា ថោកំ បិវិស្សេថ

ខាងស្បថា"តិ សុរាបិដ្ឋកានិ ចេវ មច្ឆមំសសូលានិ ច បសារេត្វា សយមេវ បិវន្តិ
ខាងន្តិ, អនុចាការេ ចន្តមន្តិ។ ឥតវេ កិញ្ចិ កាតុំ អសក្កោន្តា
ចូឡនិព្រហ្មទត្តស្ស សន្តិកំ គន្ធា "នេវ, ឋបេត្វា ឥទ្ធិមន្តេ អញ្ញោហិ និទ្ធវិតុំ ន
សក្កា"តិ វទីសុ។

រាជា ចតុបញ្ចាហំ វសិត្វា គហេតព្ភយុត្តកំ អបស្សន្តោ កេវដ្ឋំ បុច្ឆិ
"អាចរិយ, នគរំ គណ្ឌិតុំ ន សក្កោម, ឯកោបិ ឧបសង្កមិតុំ សមត្ថោ នត្ថិ, កិ
កាតព្ភ"ន្តិ។ កេវដ្ឋោ "ហោតុ, មហារាជ, នគរំ នាម ពហិឧទកំ ហោតិ,
ឧទកក្ខយេន នំ គណ្ឌិតស្សម, មនុស្ស ឧទកេន កិលមន្តា ធ្វារំ វិវិស្សន្តិ"តិ
អាហា។ សោ "អត្ថសោ ឧចាយោ"តិ សម្បជិដ្ឋិ។ តតោ បដ្ឋាយ ឧទកំ បវេសេតុំ
ន ទេន្តិ។ បណ្ឌិតស្ស ឧបនិក្ខត្តកបុរិសា បណ្ឌំ លិខិត្វា កណ្ឌោ ពន្ធិត្វា តំ បវត្តិ
បេសេសុំ។ តេនបិ បឋមមេវ អាណាត្តំ "យោ យោ កណ្ឌោ បណ្ឌំ បស្សតិ, សោ
សោ មេ អាហាវត្វ"តិ។ អថេកោ បុរិសោ តំ ទិស្វា បណ្ឌិតស្ស ទស្សេសិ។ សោ តំ
បវត្តិ ញត្វា "ន មេ បណ្ឌិតការំ ជានន្តិ"តិ សជ្ជិហត្ថំ វេឡំ ទិដា ជាលេត្វា
បរិសុទ្ធិំ សោធាបេត្វា បុន ឯកតោ កត្វា ចម្មេន ពន្ធិត្វា ឧបរិ កលលេន
មក្ខេត្វា ហិមវន្តតោ ឥទ្ធិមន្តតាបសេហិ អានីតំ កុប្រ្មសកុមុទពីជំ
ចោក្ខវណីតីវេ កលលេសុ រោចាបេត្វា ឧបរិ វេឡំ ឋចាបេត្វា ឧទកស្ស
បូរាបេសិ។ ឯករត្ថេនេវ វឡិត្វា បុប្ផំ វេឡំ មត្តកតោ ឧគ្គត្វា រតនមត្តំ អដ្ឋាសិ។

អថ នំ ឧប្បាដេត្វា "ឥទំ ចូឡនិព្រហ្មទត្តស្ស ទេថា"តិ អត្ថនោ បុរិសានំ
នាបេសិ។ តេ តស្ស ទណ្ឌកំ វលយំ កត្វា "អម្ពោ, ព្រហ្មទត្តស្ស ចាទមូលិកា
នាតកេន មា មរិត្ត, គណ្ឌោថេតំ ឧប្បលំ បិឡនិទ្ធិត្វា ទណ្ឌកំ កុច្ឆិបូរំ ខាងថា"តិ
វត្វា ខិបីសុ។ តមេកោ បណ្ឌិតស្ស ឧបនិក្ខត្តកបុរិសោ ឧដ្ឋាយ គណ្ឌិ, អថ តំ
រញ្ញោ សន្តិកំ អាហារិត្វា "បស្សថ, នេវ, ឥមស្ស ទណ្ឌកំ, ន នោ ឥតោ បុព្វេ ឯវំ

ដឹងទណ្ឌកោ ទិដ្ឋបុព្វោ"តិ វត្ថា "មិនដឹង"ន្តិ វុត្ថេ បណ្ឌិតស្ស បុរិសា សង្ខិហត្ថំ
ទណ្ឌកំ អសីតិហត្ថំ កត្វា មិនិសុ។ បុន រញ្ញា "កត្ថតំ ជាត"ន្តិ វុត្ថេ ឯកោ
មុសាវាធំ កត្វា ឯវមាហា - "ទេវ, អហំ ឯកទិវសំ បិចាសិតោ ហុត្វា 'សុរំ
បិរិស្សមី"តិ ចូឡុទ្ធារេន នគរំ បរិដ្ឋោ, នាគរាជំ ឧទកកីឡត្ថាយ កតំ
មហាចោក្ខរណី បស្សី, មហាជនោ នាវាយ និសីទិត្វា បុច្ឆានិ គណ្ហាតិ។ តត្ថ
ឥទំ តិវប្បនេសេ ជាតំ, គម្ពីរដ្ឋានេ ជាតស្ស បន ទណ្ឌកោ សតហត្ថោ
ភរិស្សតិ"តិ។

តំ សុត្វា រាជា កេវដ្ឋំ អាហា - "អាចរិយ, ន សក្កា ឧទកក្ខយេន ឥទំ
គណ្ហាតុំ, ហរេកំ ឧទាយ"ន្តិ។ "តេន ហិ, ទេវ, ជញ្ញក្ខយេន គណ្ហាស្សម, នគរំ
នាម ពហិជញ្ញំ ហោតិ"តិ។ ឯវំ ហោតុ អាចរិយាតិ, បណ្ឌិតោ បុរិមនយេនេវ តំ
បរត្តិ ញាត្វា "នមេ កេវដ្ឋព្រាហ្មណោ បណ្ឌិតភារំ ជានាតិ"តិ
អនុចាការមត្តកេ កលលំ កត្វា វីហី តត្ថ រោចាបេសិ។ ពោធិសត្តានំ
អធិប្បាយោ នាម សមិជ្ឈតិ វីហី ឯកវត្ថុនេវ វុដ្ឋាយ ចាការមត្តកេ នីលា
ហុត្វា បញ្ញាយន្តិ។ តំ ទិស្វា ចូឡុនិព្រហ្មនត្ថោ "អម្ពោ, កិមេតំ ចាការមត្តកេ
នីលំ ហុត្វា បញ្ញាយតិ"តិ បុច្ឆិ។ បណ្ឌិតស្ស ឧបនិក្ខិត្តកបុរិសោ រញ្ញោ វចនំ
មុខតោ ជ្ជីវំ លុព្ភោន្តោវិយ គហេត្វា "ទេវ, គហបតិបុត្តោ មហោសធបណ្ឌិតោ
អនាគតភយំ ទិស្វា បុព្វេវ រដ្ឋតោ ជញ្ញំ អាហារាបេត្វា កោដ្ឋាគារាទិនិ
បូរាបេត្វា សេសជញ្ញំ ចាការបស្សេនិក្ខិតាបេសិ។ តេ កិវ វីហាយោ អាតបេន
សុក្ខន្តាវស្សេន តេមេន្តា តត្ថេវ សស្សំ ជនេសុំ។ អហំ ឯកទិវសំ ឯកេន
កម្មេន ចូឡុទ្ធារេន បរិសិទ្ធា ចាការមត្តកេ វីហិរាសិតោ វីហី ហត្ថេន
គហេត្វា វីទិយំ ធម្មន្តេ បស្សី។ អថ តេ មំ បរិហាសន្តា 'នាតោសិ មញ្ញោ,
វីហីសាជកទសន្តេ ពន្ធិត្វា តវ គេហំ ហរិត្វា កោដ្ឋត្វា បចាបេត្វា ភុញ្ញាហី"តិ
វទីស្វ"តិ អាហេចេសិ។

តំ សុត្វា រាជា កេរដ្ឋំ “អាចរិយ, ធម្មក្ខយេនបិ គណ្ហិតុំ ន សក្កា, អយម្បិ
អនុចាយោ” តិ អាហា។ “តេន បិ, ទេវ, ទារុក្ខយេន គណ្ហិស្សម, នគរំ នាម
ពហិទារុកំ ហោតី” តិ។ “ឯវំ ហោតុ, អាចរិយា” តិ។ បណ្ឌិតោ បុរិមនយេនេវ តំ
បរីត្តិ ព្រាត្វា ចាការមត្តកេរីហិ អតិក្កមិត្វា បញ្ញាយមាណំ ទារុរាសី កាវេសិ។
បណ្ឌិតស្ស មនុស្ស ចូឡនិព្រហ្មទត្តស្ស បុរិសេហិ សទ្ធិ បរិហាសំ ករោត្តា
“សចេ នាតត្ថ, យាគុកត្ថំ បចិត្វា ភុញ្ញថា” តិ មហន្តមហន្តានិ ទារុនិ ឱបីសុ។
រាជា “ចាការមត្តកេន ទារុនិ បញ្ញាយន្តិ, កិមេត” តិ បុច្ឆិត្វា “ទេវ,
គហបតិបុត្តោ កិរ មហោសធបណ្ឌិតោ អនាគតកយំ ទិស្វា ទារុនិ
អាហារាបេត្វា កុលាណំ បច្ឆាគេហេសុ វេចាបេត្វា អតិវេកានិ ចាការំ និស្សយ
វេចាបេសី” តិ ឧបនិក្ខត្តកានញ្ជេវ សន្តិការ វចនំ សុត្វា កេរដ្ឋំ អាហា -
“អាចរិយ, ទារុក្ខយេនបិ ន សក្កា អម្ពេហិ គណ្ហិតុំ, អាហារេកំ ឧចាយ” តិ។
“មា ចិន្តយិត្ថ, មហារាជ, អញ្ញោ ឧចាយោ អត្ថី” តិ។ “អាចរិយ, កី ឧចាយោ
នាមេស, នាហំ តវ ឧចាយស្ស អន្តំ បស្សមិ, ន សក្កា អម្ពេហិ វេទេហំ គណ្ហិតុំ,
អម្ពា កំ នគរមេវ គមិស្សមា” តិ។ “ទេវ, ‘ចូឡនិព្រហ្មទត្តោ ឯកសតទត្ថិយេហិ
សទ្ធិ វេទេហំ គណ្ហិតុំ នាសក្ខី’ តិ អម្ពា កំ លទ្ធនកំ ភវិស្សតិ, កី បន
មហោសធរេវ បណ្ឌិតោ, អហម្បិ បណ្ឌិតោយេវ, ឯកំ លេសំ ភវិស្សមី” តិ។
“កី លេសោ នាម, អាចរិយា” តិ។ “ធម្មយុទ្ធី នាម ភវិស្សម, ទេវា” តិ។ “កិមេតំ
ធម្មយុទ្ធី នាមា” តិ? “មហារាជ ន សេនា យុជ្ឈិស្សន្តិ, ទិទ្ធី បន រាជ្ជនំ ទ្វេ បណ្ឌិតា
ឯកជ្ជានេ ភវិស្សន្តិ។ តេសុ យោ វន្តិស្សតិ, តស្ស បរាជយោ ភវិស្សតិ។
មហោសធរេវ បន ឥមំ មន្តំ ន ជាតាតិ, អហំ មហាល្លកោ, សោ ធម្មារោ, មំ ទិស្វាវ
វន្តិស្សតិ, តទារិទេហោ បរាជិតោ នាម ភវិស្សតិ, អថ មយំ វិទេហំ បរាជិតោ
អត្តនោ នគរមេវ គមិស្សម, ឯវំ នោ លទ្ធនកំ ន ភវិស្សតិ។ ឥទំ ធម្មយុទ្ធី
នាមា” តិ។

បណ្ឌិតា តម្បី រហស្សំ បុរិមនយេនេវ ញត្វា “សចេ កេវដ្ឋស្ស បរដ្ឋាមិ,
នាហំ បណ្ឌិតាស្មី” តិ ចិន្តេសិ។ ចូឡនិព្រហ្មទត្តាបិ “សោភនោ, អាចរិយ,
ឧបាយោ” តិ វត្វា “សេ ធម្មយុទ្ធី ភវិស្សតិ, ទិដ្ឋម្បី បណ្ឌិតានំ ធម្មន
ជយបរាជយោ ភវិស្សតិ។ យោ ធម្មយុទ្ធី ន ភវិស្សតិ, សោបិ បរាជិតោ នាម
ភវិស្សតី” តិ បណ្ឌំ លិខាបេត្វា ចូឡទ្វារេន វេទេហស្ស បេសេសិ។ តំ សុត្វា
វេទេហោ បណ្ឌិតំ បក្កោសាបេត្វា តមត្ថំ អាចិត្តិ។ តំ បវត្ថី សុត្វា បណ្ឌិតោ
“សាធុ, ទេវ, សេ ចាតោវ បច្ឆិមទ្វារេ ធម្មយុទ្ធមណ្ឌលំ សង្ខេស្សន្តិ,
‘ធម្មយុទ្ធមណ្ឌលំ អាគច្ឆត្វ’ តិ បេសេថា” តិ អាហា។ តំ សុត្វា រាជា
អាគតទូតស្សេវ ហត្ថេ បណ្ឌាកំ អនាសិ។ បណ្ឌិតោ បុនទិវសេ “កេវដ្ឋស្សេវ
បរាជយោ ហោត្វ” តិ បច្ឆិមទ្វារេ ធម្មយុទ្ធមណ្ឌលំ សង្ខាបេសិ។ តេបិ ខោ
ឯកសតបុរិសា “កោ ជានាតិ, កី ភវិស្សតិ” តិ បណ្ឌិតស្ស អារក្ខត្ថាយ កេវដ្ឋំ
បរិវារយីសុ។ តេបិ ឯកសតរាជាណោ ធម្មយុទ្ធមណ្ឌលំ គន្ធា ចាចិនទិសំ
ឡិលោកេន្តា អដ្ឋសុ, តថា កេវដ្ឋព្រាហ្មណោបិ។

ពោធិសត្តោ បន ចាតោវ គន្ធានកេន ទ្គត្វា សតសហស្សគ្យនកំ
កាសិកវត្ថំ និវាសេត្វា សញ្ញាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ នានគ្គរសភោជនំ ភុញ្ញិត្វា
មហាន្តេន បរិវារេន រាជទ្វារំ គន្ធា “បរិសតុ មេ បុត្តោ” តិ វុត្ថេ បរិសិត្វា រាជានំ
វន្តិត្វា ឯកមន្តំ បេត្វា “កុហី គមិស្សសិ, តាតា” តិ វុត្ថេ “ធម្មយុទ្ធមណ្ឌលំ
គមិស្សមី” តិ អាហា។ “កី លទ្ធី វដ្ដតី” តិ? “ទេវ, កេវដ្ឋព្រាហ្មណំ មណីរតនេន
វញ្ឆេតុកាមោម្ហិ, អដ្ឋវដ្ដំ មណីរតនំ លទ្ធី វដ្ដតី” តិ។ “គណ្ហា, តាតា” តិ។ សោ តំ
គហេត្វា រាជានំ វន្តិត្វា រាជនិវេសនា ឡិតិល្លោកា សហជាតេហិ
យោធនសហស្សេហិ បរិវុតោ នវុតិកហាបណាសហស្សគ្យនកំ
សេតសិន្ធុវយុត្តំ វថវមារុយ្ហ ចាតរាសវេលាយ ទ្វារសមីបំ ចាបុណិ។ កេវដ្ឋោ
បន “ឥនានិ អាគមិស្សតិ, ឥនានិ អាគមិស្សតី” តិ តស្សាគមនំ

ឡើយកេត្តោយេវ អដ្ឋាសិ, ឡើយកេត្តោ ជ័យគីរតំ បត្តោវិយ អហោសិ,
សូរិយតេជេន សេនា មុច្ឆន្តិ។ មហាសត្តោបិ មហាបរិវារតាយ មហាសមុទ្ទោ
វិយ អដ្ឋោត្តរត្តោ កេសរសីហោវិយ អនម្ពិតោ វិគតលោមហំសោ ធ្វារំ
វិវរាបេត្វា នគរា និក្ខម្ភ រថា ឡើយ សីហោវិយ វិជម្ពមាណោ ចាយាសិ។
ឯកសតរាជាធាបិ តស្ស រូបសិរី ទិស្វា “ឯស កិរ សិរីវឌ្ឍនសេដ្ឋិបុត្តោ
មហោសធបណ្ឌិតោ បញ្ញាយ សកលជម្ពុទីបេ អនុតិយោ” តិ
ឧក្កដ្ឋិសហស្សានិ បវត្តយីសុ។

សោបិ មរុក្ខណាបរិវត្តោវិយ សក្កោ អនោមេន សិរីវិគវេន តំ មណីរតនំ
ហេត្ថន គហេត្វា កេវដ្ឋាភិមុខោ អគមាសិ។ កេវដ្ឋោបិ តំ ទិស្វាវ សកកាវេន
សណ្ឋាតុំ អសក្កោត្តោ បច្ចុគ្គមនំ កត្វា ឯវមាហា - “បណ្ឌិត មហោសធប, មយំ
ទ្វេ បណ្ឌិតា, អម្ពាភំ តុម្ពេ និស្សាយ ឯត្ថកំ កាលំ វសន្តានំ តុម្ពេហិ
បណ្ណាការមត្តម្យំ ន បេសិតបុព្វំ, កស្មា ឯវមកត្តា” តិ? អថ នំ មហាសត្តោ
“បណ្ឌិត, តុម្ពាភំ អនុច្ឆិកំ បណ្ណាការំ ឡើយកេត្តោ អន្ធព មយំ ឥមំ មណីរតនំ
លភិម្ពា, ហន្ត, ឥមំ មណីរតនំ គណ្ណេ, ឯវរូបំ នាម អញ្ញំ មណីរតនំ នត្ថិ” តិ
អាហា។ សោ តស្ស ហេត្ថ ជលមានំ មណីរតនំ ទិស្វា “នាតុកាមោ មេ
ភវិស្សតី” តិ ចិន្តេត្វា “តេន ហិ, បណ្ឌិត, ទេហិ” តិ ហត្ថំ បសារេសិ។
មហាសត្តោ “គណ្ណាហិ, អាចរិយា” តិ ឱបិទ្វា បសាវិតហត្ថស្ស អង្គុលីសុ
ចាតេសិ។ ព្រាហ្មណោ គរុំ មណីរតនំ អង្គុលីហិ ជារេតុំ នាសក្ខិ។ មណីរតនំ
បរិគឡិទ្ធវា មហាសត្ថស្ស ចាទមូលេ បតិ។ ព្រាហ្មណោ លោភេន “គណ្ឌិស្សាមិ
ន” ត្ថិ តស្ស ចាទមូលេ ឡើយកេត្តោ អហោសិ។ អថស្ស មហាសត្តោ ឧដ្ឋាតុំ អទត្វា
ឯកេន ហេត្ថេន ឧទ្ធិកេ, ឯកេន បិដ្ឋិកច្ឆាយំ គហេត្វា “ឧដ្ឋេន អាចរិយ, ឧដ្ឋេន
អាចរិយ, អហំ អតិទហារេ តុម្ពាភំ នត្ថមត្តោ, មា មំ វន្តថា” តិ វន្តោ អបរាបរំ
កត្វា មុខំ ភូមិយំ យំសិទ្ធវា លោហិតមក្ខិតំ កត្វា “អនុពាល, ត្វំ មម សន្តិកា

វន្តនំ បច្ចាសីសសី”តិ គីវាយំ គហេត្វា ឱបិ។ សោ ឧសភមត្ថេ ហនេ បតិត្វា
ឧដ្ឋាយ បលាយិ។ មណីរតនំ បន មហាសត្តស្ស មនុស្សយេវ គណ្ហីសុ។

ពោធិសត្តស្ស បន “ឧដ្ឋេជ អាចរិយ, ឧដ្ឋេជ អាចរិយ, មា មំ វន្តថា”តិ
វចីយោសោ សកលបរិសំ នាទេត្វា អដ្ឋាសិ។ “កេវដ្ឋព្រាហ្មណោ
មហោសធស្ស ចាទេ វន្តតី”តិ បុរិសាបិស្ស ឯកប្បហារេនេវ ឧន្ទាទាធិនិ
អកំសុ។ ព្រហ្មទត្ថំ អាធិ កត្វា សព្វេបិ តេ រាជានោ កេវដ្ឋំ មហាសត្តស្ស
ចាទម្ហូលេ ឱណាតំ អន្ទសំសុយេវ។ តេ “អម្ពាភំ បណ្ឌិតេន មហោសធ�ោ
វន្តិតោ, ឥនាទិ បរាជិតម្ពា, ន នោ ជីវិតំ ទស្សតី”តិ អត្ថនោ អត្ថនោ អស្សេ
អភិរុហិត្វា ឧត្តរបញ្ចាលាភិមុខា បលាយិតុំ អារភីសុ។ តេ បលាយន្តេ ទិស្វា
ពោធិសត្តស្ស បុរិសា “ចូឡនិព្រហ្មទត្ថោ ឯកសតទត្ថិយេ គហេត្វា
បលាយតី”តិ បុន ឧក្កដិមកំសុ។ តំ សុត្វា តេ រាជានោ មរណភយភីតា
ភិយ្យោសោមត្តាយ បលាយន្តា សេនដ្ឋំ ភិទ្ធិសុ។ ពោធិសត្តស្ស បុរិសាបិ នទន្ទា
វគ្គន្តា សុដ្ឋតរំ កោលាបាលមកំសុ។ មហាសត្តោ សេនដ្ឋបរិវុតោ នគរមេវ
ចារិសិ។ ចូឡនិព្រហ្មទត្តស្ស សេនាបិ តិយោជនមត្តំ បក្ខន្ធិ។

កេវដ្ឋោ អស្សំ អភិរុយ្ហ នលាដេ លោហិតំ បុញ្ញមាណោ សេនំ បត្វា
អស្សបិដ្ឋិយំ និសិន្នោវ “ភោន្តោ មា បលាយថ, ភោន្តោ មា បលាយថ, នាហំ
គហបតិបុត្តំ វន្តាមិ, តិដ្ឋថ តិដ្ឋថា”តិ អាហា។ សេនា អសទ្ធិហន្តា អដ្ឋត្វា
អាគច្ឆន្តំ កេវដ្ឋំ អក្កោសន្តា បរិភាសន្តា “ចាបធម្ម ទុដ្ឋព្រាហ្មណា, ‘ធម្មយុទ្ធំ
នាម ករិស្សមី’តិ វត្វា នត្ថមត្តំ អប្បហោន្តម្បិ វន្តតិ, នត្ថិ តវ កត្តត្ថ”ន្តិ កថំ
អសុណាន្តារិយ គច្ឆន្តេវ។ សោ វេគេន គន្ធា សេនំ ចាបុណិត្វា “ភោន្តោ វចនំ
សទ្ធិហថ មយ្ហំ, នាហំ តំ វន្តាមិ, មណីរតនេន មំ វព្វោសី”តិ សព្វេបិ តេ រាជានោ
នាណការណោហិ សម្ពោធមត្វា អត្ថនោ កថំ គណ្ហាបេត្វា តថា ភិទ្ធិសេនំ

បដិវត្តន៍ត្រូវសិរសា បន តាវ មហាតី សេនា សេនា ឯកកបំសុមុដ្ឋិវា
ឯកកលេខុំវា គហេត្វា នគរភិមុខា ឱបេយ្យ, បរិខំ បូរេត្វា ចាការប្បមាណា
រាសិ ភវេយ្យ។ ពោធិសត្តានំ បន អធិប្បាយោ នាម សមិជ្ឈតិយេវ, តស្មា
ឯកោបិ បំសុមុដ្ឋិវា លេខុំវា នគរភិមុខំ ឱបេន្តោ នាម នាហោសិ។ សព្វេបិ តេ
និវត្តិត្វា អត្តនោ អត្តនោ ខន្ធាវាវជ្ឈានមេវ បច្ឆាគមីសុ។

រាជា កេវដ្ឋំ បុច្ឆ “កី ករោម, អាចរិយា” តិ។ “នេវ, កស្សបិ ចូឡទ្វារេន
និក្ខមិតុំ អនត្វា សញ្ញាវំ ជិន្នាម, មនុស្សា និក្ខមិតុំ អលភន្តា ឧក្កណ្ឌិត្វា ទ្វារំ
វិវិស្សន្តិ, អថ មយំ បច្ឆាមិតុំ គណ្ឌិស្សមា” តិ។ បណ្ឌិតោ តំ បវត្តិ
បុរិមនយេនេវ ញត្វា ចិន្តេសិ “ឥមេសុ ចិរំ ឥដេវ វសន្តេសុ ជាសុកំ នាម នត្ថិ។
ឧបាយេនេវ តេ បលាបេតុំ វដ្តតី” តិ។ សោ “មន្តេន តេ បលាបេស្សមី” តិ ឯកំ
មន្តកុសលំ ឧបដារេន្តោ អនុកេវដ្ឋំ នាម ព្រាហ្មណំ ធិស្វា តំ បក្កោសាបេត្វា
“អាចរិយ, អម្ពាតំ ឯកំ កម្មំ និទ្ទិវិតុំ វដ្តតី” តិ អាហា។ “កី ករោម, បណ្ឌិត,
វេទេហី” តិ។ “អាចរិយ, តុម្ពេ អនុចាការេ វត្វា អម្ពាតំ មនុស្សានំ បមាទំ
ឱលោកេត្វា អន្តរន្តរា ព្រហ្មនត្តស្ស មនុស្សានំ បូរមជ្ឈមំសាធិនិ ឱបិត្វា “អម្ពោ,
ឥនព្វិទញ្ច ខាទថ មា ឧក្កណ្ឌថ, អញ្ញំ កតិចាហំ វសិតុំ វាយមថ, នគរវាសិនោ
បញ្ចវេ ពទ្ធកុក្កជារិយ ឧក្កណ្ឌិតា នចិរស្សេវ វោ ទ្វារំ វិវិស្សន្តិ។ អថ តុម្ពេ
វេទេហញ្ច ធុដ្ឋគហបតិបុត្តញ្ច គណ្ឌិស្សថា” តិ វេទេយ្យថ។ អម្ពាតំ មនុស្សា តំ
កបំសុត្វា តុម្ពេ អក្កោសិត្វា តដ្ឋេត្វា ព្រហ្មនត្តស្ស មនុស្សានំ បស្សន្តានញ្ញេវ
តុម្ពេ ហត្ថចាទេសុ គហេត្វា វេឡុបេសិកាធិហិ បហរន្តាវិយ ហុត្វា កេសេ
ឱហារេត្វា បញ្ចា ចូឡា គាហាបេត្វា ឥដ្ឋកបុណ្ណេន ឱកិរាបេត្វា កណារីរមាលំ
កណ្ណោ កត្វា កតិបយបហារេ ទត្វា បិដ្ឋិយំ រាជិយោ ទស្សេត្វា ចាការំ
អាហេបេត្វា សិក្កាយ បក្ខិបិត្វា យោត្តេន ឱតារេត្វា “គច្ឆ មន្តភេទក, ចោរា” តិ
ចូឡនិព្រហ្មនត្តស្ស មនុស្សានំ ទស្សន្តិ។ តេ តំ រញ្ជោ សន្តិកំ អានេស្សន្តិ។ រាជា

តំ ធិស្វា “កោតេ អបរាជោ” តិ បុច្ឆិស្សតិ។ អថស្ស ឯវំ វេទយ្យាថ “មហារាជ,
មយ្ហំ បុព្វេយសោ មហាន្តោ, គហបតិបុត្តោ មន្តរេនកោ” តិ មំ កុដ្ឋិទ្វា រញ្ជោ
កថេត្វា សព្វំ មេ វិករំ អច្ឆិន្ទ, “អហំ មម យសរេនកស្ស គហបតិបុត្តស្ស
សីសំ គណ្ណាបេស្សមី” តិ តុម្ហាកំ មនុស្សានំ ឧក្កល្លាតមោចនេន ឯតេសំ
បីតានំ ខាធនីយំ វា កោជនីយំ វា ទេមិ។ ឯត្ថកេន មំ ចោរាណាវេរំ ហធយេ កត្វា
តមំ ព្យសនំ ចាបេសិ។ “តំ សព្វំ តុម្ហាកំ មនុស្សា ជានន្តិ, មហារាជា” តិ
នាធម្មកាវេហិ តំ សទ្ធមហាបេត្វា វិស្សាសេ ឧប្បន្នេ វេទយ្យាថ “មហារាជ, តុម្ហេ
មមំ លទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ មា ចិន្តយិត្ត។ ឥធានិ វេទេហស្ស ថ
គហបតិបុត្តស្ស ថ ជីវិតំ នត្ថិ, អហំ ឥមស្មី នគរេ ចាការស្ស
ចិរជ្ឈានទុព្ពលដ្ឋានញ្ច បរិខាយំ កុម្មីលាធិនំ អត្ថិដ្ឋានញ្ច នត្ថិដ្ឋានញ្ច ជាធាមិ, ន
ចិរស្សេវ វោ នគរំ គហេត្វា ធស្សមី” តិ។ អថ សោ រាជា សទ្ធមហិត្វា តុម្ហាកំ
សក្ការំ ករិស្សតិ, សេនាវាហានញ្ច បជិច្ឆាបេស្សតិ។ អថស្ស សេនំ
វាឡ កុម្មីលដ្ឋានេសុយេវ ឌីតារយ្យាថ។ តស្ស សេនា កុម្មីលភយេន ន
ឌីតរិស្សតិ, តធា តុម្ហេ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា “តុម្ហាកំ សេនាយ, ទេវ,
គហបតិបុត្តេន លញ្ជោ ធិន្នោ, សព្វេ រាជានោ ថ អាចរិយកេវដ្ឋញ្ច អាធិ កត្វា ន
កេនចិ លញ្ជោ អគ្គហិតោ នាម អត្ថិ។ កេវលំ ឯតេ តុម្ហេ បរិវារេត្វា ចរន្តិ, សព្វេ
បន គហបតិបុត្តស្ស សន្តការ, អហាមេកោវ តុម្ហាកំ បុរិសោ។ សចេ មេ ន
សទ្ធមាថ, សព្វេ រាជានោ អលង្ករិត្វា មំ ធស្សនាយ អាគច្ឆន្ទ” តិ បេសេថ។ “អថ
នេសំ គហបតិបុត្តេន អត្តនោ នាមរូបំ លិខិត្វា ធិន្នេសុ វត្ថាលង្គារឧត្តាធិសុ
អត្តរាជិ ធិស្វា និដ្ឋំ គច្ឆេយ្យាថា” តិ វេទយ្យាថ។ សោ តថា កត្វា តានិ ធិស្វា និដ្ឋំ
គន្ធា ភីតតសិតោតេ រាជានោ ឧយ្យោដេត្វា “ឥធានិ កី ករោម បណ្ឌិតា” តិ
តុម្ហេ បុច្ឆិស្សតិ។ តមេនំ តុម្ហេ ឯវំ វេទយ្យាថ “មហារាជ, គហបតិបុត្តោ
ពហុមាយោ។ សចេ អញ្ញានិ កតិបយធិវសានិ វសិស្សថ, សព្វំ វោ សេនំ អត្តនោ

ហត្ថគតំ កត្វា តុម្ពេ គណ្ឌិស្សតិ។ តស្មា បបញ្ចំ អកត្វា អដ្ឋេ
មជ្ឈិមយាមាណន្តរេ អស្សបិដ្ឋិយំ និសីទិត្វា បលាយិស្សាម, មា នោ បរហេត្ថ
មរណំ ហោត្វ"តិ។ សោ តុម្ពា កំ វេចនំ សុត្វា តថា ករិស្សតិ។ តុម្ពេ តស្ស
បលាយនវេលាយ និវត្តិត្វា អម្ពា កំ មនុស្សេ ជាតាបេយ្យថាតិ។

តំ សុត្វា អនុកេវដ្ឋព្រាហ្មណោ "សាធុ បណ្ឌិត, ករិស្សមិ តេ វេចន"ន្តិ
អាហា។ "តេន ហិ កតិបយបហារេ សហិតុំ វដ្ឋតិ"តិ។ "បណ្ឌិត, មម ជីវិតញ្ច
ហត្ថថាទេ ច វេបេត្វា សេសំ អត្ថនោ រុចិវសេន ករោហិ"តិ។ សោ តស្ស គេហេ
មនុស្សនំ សក្ការំ ការេត្វា អនុកេវដ្ឋំ វុត្តនយេន វិប្បការំ ចាបេត្វា យោត្តន
ឱតារេត្វា ព្រហ្មទត្ថមនុស្សនំ ជាបេសិ។ អថ តេ តំ គហេត្វា តស្ស ទស្សេសុំ។
រាជា តំ វិមសិត្វា សទ្ធិហិត្វា សក្ការមស្ស កត្វា សេនំ បដិច្ចាបេសិ។ សោបិ តំ
វាឡិ កុម្ពីលដ្ឋានេសុយេវ ឱតារេតិ។ មនុស្ស កុម្ពីលេហិ ខដ្ឋមាតា
អដ្ឋាលកដ្ឋិតេហិ មនុស្សេហិ ឧសុសត្ថិតោមរេហិ វិជ្ជិយមាតា មហាវិនាសំ
ចាបុណ្ឌិតិ។ តតោ បដ្ឋាយ កោចិ ភយេន ឧបគន្ធីន សក្កាតិ។ អនុកេវដ្ឋោ
រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា "តុម្ពា កំ អត្ថាយ យុជ្ឈនកា ជាម នត្ថិ, សព្វេហិ លញ្ឆោ
គហិតោ, អសទ្ធិហន្តោ បក្កោសាបេត្វា និវត្តវត្ថាទីសុ អក្ខរានិ ឱលោកេថា"តិ
អាហា។ រាជា តថា កត្វា សព្វេសំ វត្ថាទីសុ អក្ខរានិ ទិស្វា "អទ្ធា ឥមេហិ លញ្ឆោ
គហិតោ"តិ និដ្ឋំ គន្ធា "អាចរិយ, ឥនានិ កី កត្តត្ថ"ន្តិ បុច្ឆិត្វា "ទេវ, អញ្ចំ កាតត្ថំ
នត្ថិ។ សចេ បបញ្ចំ ករិស្សថ, គហបតិបុត្តោ វោ គណ្ឌិស្សតិ,
អាចរិយកេវដ្ឋាបិ កេវលំ នលាដេ វណំ កត្វា ចរតិ, លញ្ឆោ បន ឯតេនបិ
គហិតោ។ អយញ្ចិ មណីរតនំ គហេត្វា តុម្ពេ តិយោជនំ បលាបេសិ, បុន
សទ្ធិហាបេត្វា និវត្តេសិ, អយម្មិ បរិភិទ្ធកោវ។ ឯករត្ថិវាសោបិ មយ្ហំ ន រុច្ឆតិ,
អដ្ឋេ មជ្ឈិមយាមសមនន្តរេ បលាយិតុំ វដ្ឋតិ, មំ វេបេត្វា អញ្ឆោ តវ

សុហធម៌យោ នាម នត្ថី" តិ វុត្ថុ "តេន ហិ អាចរិយ តុម្ពេយេវ មេ អស្សំ កប្បេត្វា
យានសង្ខំ ករោថា" តិ អាហា។

ព្រាហ្មណោ តស្ស និច្ឆយេន បលាយនភាវំ ព្រាហ្ម "មា ភាយិ,
មហារាជា" តិ អស្សនេសត្វា ពហិ និក្ខមិត្វា ឧបនិក្ខត្តកប្បិសានំ "អន្ធិ រាជា
បលាយិស្សតិ, មា និទ្ធាយិត្តា" តិ ឌីវាទំ ទត្វា រញ្ជោ អស្សោ យថា អាកឡិតោ
សុដ្ឋតំ បលាយតិ, វរំ អវកប្បនាយ កប្បេត្វា មជ្ឈិមយាមសមនន្តរេ
"កប្បិតោ, ទេវ, អស្សោ, វេលំ ជាតាហិ" តិ អាហា។ រាជា អស្សំ អភិរុហិត្វា
បលាយិ។ អនុកេវដ្ឋោបិ អស្សំ អភិរុហិត្វា តេន សទ្ធិ គន្ធន្តោ វិយ ថោកំ គន្ធា
និវត្តោ។ អវកប្បនាយ កប្បិតអស្សោ អាកឡិយមា នោបិ រាជានំ គហេត្វា
បលាយិ។ អនុកេវដ្ឋោ សេនាយ អន្តំ បរិសិត្វា "ចូឡនិព្រហ្មទត្តោ
បលាតោ" តិ ឧក្កដ្ឋិមកាសិ។ ឧបនិក្ខត្តកប្បិសាបិ អត្ថនោ មនុស្សហិ សទ្ធិ
ឧបយោសីសុ។ សេសរាជានោ តំ សុត្វា "មហោសធបណ្ឌិតោ ទ្វារំ វិវិត្វា
និក្ខន្តោ ភវិស្សតិ, ន នោ ទានិ ជីវិតំ ទស្សតិ" តិ ភីតតសិតា
ឧបភោគបរិភោគភណ្ឌានិបិ អនោលោកេត្វា ឥតោ ច បលាយីសុ។
មនុស្ស "រាជានោ បលាយន្តិ" តិ សុដ្ឋតំ ឧបយោសីសុ។ តំ សុត្វា
ទ្វារដ្ឋាលកាធិសុ បិតាបិ ឧទ្ធាធិសុ អច្ឆោជយីសុ។ ឥតិ តស្មី ខណោ បថវី វិយ
ភិជ្ជមាតា សមុទ្ធា វិយ សម្ពុតិតោ សកលនគរំ អន្តោ ច ពហិ ច ឯកនិច្ឆាទំ
អហោសិ។ អជ្ឈាសអក្ខោភណ្ឌិសម្ពុតិ មនុស្ស "មហោសធបណ្ឌិតេន កិរ
ព្រហ្មទត្តោ ឯកសតរាជានោ ច គហិតា" តិ មរណភយភិតា អត្ថនោ អត្ថនោ
ឧទរពទ្ធសាជកម្មិ ធម្មត្វា បលាយីសុ។ ខន្ធាវាវដ្ឋានំ តុច្ឆំ អហោសិ។
ចូឡនិព្រហ្មទត្តោ ឯកសតេ ខត្តិយេ គហេត្វា អត្ថនោ នគរមេវ គតោ។
បុនទិវេសេ បន ចាតោវ នគរទ្វារានិ វិវិត្វា ពលកាយា នគរា និក្ខមិត្វា
មហាវិលោបំ ទិស្វា "កី ករោម, បណ្ឌិតោ" តិ មហាសត្តស្ស អាហោជយីសុ។ សោ

អាហា - “ឯតេហិ ធីត្ថំ ធនំ អម្ពាកំ ចាបុណាតិ, សព្វេសំ រាជ្ជំ សន្តកំ អម្ពាកំ
រញ្ជោ, ទេវ, សេដ្ឋិនញ្ច កេវជ្ឈព្រាហ្មណស្ស ច សន្តកំ អម្ពាកំ អាហារថ,
អវសេសំ បន នគរវាសិនោ កណ្តាត្ថ” តិ។ តេសំ មហាគ្យវតនភណ្ឌាមេវ
អាហារន្តានំ អឡមាសោវីតិវត្តោ។ សេសំ បន ចត្វហិ មាសេហិ អាហារីសុ។
មហាសត្តោ អនុកេវជ្ឈស្ស មហន្តំ សក្ការមកាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ច កិរ
មិច្ឆិលវាសិនោ ពហូ ហិរញ្ញសុវណ្ណា ជាតា។ ព្រហ្មទត្ថស្សបិ តេហិ រាជ្ជហិ សទ្ធិ
ឧត្តរបញ្ចាលនគរេ វសន្តស្ស ឯកវស្សំ អតីតំ។

ព្រហ្មទត្ថស្ស យុទ្ធបរាជយកណ្តំ និដ្ឋិតំ។

សុវកណ្តំ

អថេកធិវសំ កេវជ្ឈោ អាទាសេ មុខំ ឱលោកេត្តោ នលាដេ វណំ ទិស្វា “ឥទំ
គហបតិបុត្តស្ស កម្មំ, តេជាហំ ឯត្ថកានំ រាជ្ជំ អន្តរេ លង្ហាបិតោ” តិ ចិន្តេត្វា
សមុប្បន្នកោដា ហុត្វា “កថា នុ ខ្សស្ស បិដ្ឋិ បស្សិតុំ សមត្តោ ភវិស្សមី” តិ
ចិន្តេត្តោ “អត្ថសោ ឧចាយោ, អម្ពាកំ រញ្ជោ ជីតា បញ្ចាលចន្ទំ នាម
ឧត្តមរូបធរា ទេវជ្ឈរាបជីភាគា, តំ វិទេហារញ្ជោ ទស្សមា” តិ វត្វា “វេទេហំ
កាមេន បលោភេត្វា គិលីតពធិសំ វិយ មជ្ជំ សទ្ធិ មហោសធន អានេត្វា ឧភោ
តេ មារេត្វា ជយចានំ បិវិស្សមា” តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា រាជានំ ឧបសម្ព័មិត្វា អាហា
- “ទេវ, ឯកោ មន្តោ អត្ថី” តិ។ “អាចរិយ, តវ មន្តំ និស្សាយ
ឧទរពទ្ធសាជកស្សបិ អស្សមិនោ ជាតម្ពា, ឥទានិ កី ភវិស្សសិ, តុល្លា
ហោហី” តិ។ “មហារាជ, ឥមិនា ឧចាយេន សទិសោ អញ្ជោ នត្ថី” តិ។ “តេន ហិ
ភណាហី” តិ។ “មហារាជ, អម្ពេហិ ទ្វិហិយេវ ឯកតោ ភវិតុំ វជ្ជតី” តិ។ “ឯវ
ហោត្វ” តិ។ អថ នំ ព្រាហ្មណោ ឧបរិចាសាទតលំ អាហោបេត្វា អាហា -
“មហារាជ, វិទេហារាជានំ គិលេសេន បលោភេត្វា ឥទានេត្វា សទ្ធិ

គបាបតិបុត្តន មារេស្សមា"តិ។ "សុន្ទរោ, អាចរិយ, ឧបាយោ, កថំ បន តំ
បលោភេត្វា អានេស្សមា"តិ? "មហារាជ, ដ៏តា វោ បញ្ញាលចន្ទិ ឧត្តមរូបជរា,
តស្ស រូបសម្បត្តិ ចាតុរិយវិលាសេន កវីហិ គីតំ ពន្លាបេត្វា តានិ កត្តានិ
មិច្ឆិលាយំ កាយាបេត្វា វេរុបំ ឥត្តិរតនំ អលកន្តស្ស វិទេហានិទ្ទស្ស កី
រដ្ឋេនា'តិ តស្ស សវនសំសគ្គេនេវ បដិពទ្ធការំ ញត្វា អហំ តត្ថ គន្ធា ធិវសំ
វវត្ថុបេស្សមិ។ សោ មយំ ធិវសំ វវត្ថុបេត្វា អាគតេ គិលិភពទ្ធិសោរិយ មច្ឆោ
គបាបតិបុត្តំ គហេត្វា អាគមិស្សតិ, អថ នេ មារេស្សមា"តិ។

រាជា តស្ស វចនំ សុត្វា តុស្សិត្វា "សុន្ទរោ ឧបាយោ, អាចរិយ, វេរុ
កវិស្សមា"តិ សម្បជន្និ។ តំ បន មន្តំ ច្ចឡនិព្រហ្មទត្តស្ស សយនចាលិកា
សាឡិកា សុត្វា បច្ចក្ខមកាសិ។ រាជា និបុណោ កត្តការេ បក្កោសាបេត្វា ពហុ
ជនំ ធាត្វា ដ៏តរំ តេសំ ទស្សេត្វា "តាតា, វេតិស្ស រូបសម្បត្តិ និស្សយ កត្តំ
ករោថា"តិ អាហា។ តេ អតិមនោហារាជ គីតានិ ពន្ធិត្វា រាជានំ សាវយីសុ។ រាជា
តុស្សិត្វា ពហុ ជនំ តេសំ អធាសិ។ កវីនំ សន្តិកា នជា សិក្ខិត្វា សមជ្ឈមណ្ឌលេ
កាយីសុ។ ឥតិ តានិ វិត្តាវតានិ អហោសុ។ តេសុ មនុស្សនំ អន្តរេ វិត្តាវតត្តំ
គតេសុ រាជា កាយកេ បក្កោសាបេត្វា អាហា - "តាតា, តុម្ពេ មហាសកុណោ
គហេត្វា វត្តិភាគេ រុក្ខំ អភិរុយ្ហ តត្ថ និសិដ្ឋា កាយិត្វា បច្ចុសកាលេ តេសំ
គីវាសុ កំសតាលេ ពន្ធិត្វា តេ ឧប្បាតេត្វា ឌីតរថា"តិ។ សោ កិរ
"បញ្ញាលរញ្ញោ ដ៏តុ សវីវរណ្ណំ ទេវតាបិ កាយន្តិ"តិ ចាកជការករណាត្តំ តថា
កាវេសិ។ បុន រាជា កវី បក្កោសាបេត្វា "តាតា, ឥទានិ តុម្ពេ វេរុចា កុមារិកា
ជម្ពុធិបតលេ អញ្ញស្ស រញ្ញោ នាមុច្ឆរិកា, មិច្ឆិលាយំ វេទេហារញ្ញោ
អនុច្ឆរិកា'តិ រញ្ញោ ច ឥស្សរិយំ ឥមាយ ច រូបំ វណ្ណេត្វា គីតានិ ពន្ធា"តិ
អាហា។ តេ តថា កត្វា រញ្ញោ អាហេចយីសុ។

រាជាតេសំ ជនំ ធនា បុន កាយកេ បក្កោសាបេត្វា “តាតា, មិច្ឆិលំ គន្ធា
តត្ថ ឥមិនារ ឧបាយេន កាយថា” តិ បេសេសិ។ តេ តានិ កាយន្តា អនុបុព្វេន
មិច្ឆិលំ គន្ធា សមជ្ឈមណ្ឌលេ កាយីសុ។ តានិ សុត្វា មហាជនោ
ឧក្កជ្ជិសហស្សនិ បវត្តេត្វា តេសំ ពហំ ជនំ អនាសិ។ តេ វត្តិសមយេ រុក្ខេសុបិ
កាយីត្វា បច្ឆសកាលេ សកុណានំ គីវាសុ កំសតាលេ ពន្ធិត្វា ឌីតវន្តិ។
អាគាសេ កំសតាលសទ្ធិំ សុត្វា “បញ្ចាលរាជជិតុ សវីរវណ្ណំ នេវតាបិ
កាយន្តិ” តិ សកលនគរេ ឯកកោលាហលំ អហោសិ។ រាជា សុត្វា កាយកេ
បក្កោសាបេត្វា អន្តោនិវេសនេ សមជ្ឈំ ការេត្វា “ឯវុបំ កិវ ឧត្តមរូបជំ ជិតរំ
ចូឡនិរាជា មយ្ហំ នាតុកាមោ” តិ តុស្សិត្វា តេសំ ពហំ ជនំ អនាសិ។ តេ អាគន្ធា
ព្រហ្មឧត្តស្ស អាហេចេសុំ។ អថ នំ កេវដ្ឋោ អាហា - “ឥនានិ, មហារាជ, ធិវសំ
វវត្ថុបនត្ថាយ គមិស្សមី” តិ។ “សាធុ, អាចរិយ, កីលទ្ធី វដ្ឋតី” តិ? “ថោកំ
បណ្ណាការ” តិ។ “តេន ហិ គណ្ណា” តិ ធាបេសិ។ សោ តំ អាធាយ មហាន្តេន
បរិវារេន វេទេហាវដ្ឋំ ចាបុណិ។ តស្សកមនំ សុត្វា នគរេ ឯកកោលាហលំ
ជាតំ “ចូឡនិរាជា កិវ វេទេហា ច មិត្តសន្តំ កិវស្សន្តិ, ចូឡនិរាជា អត្តនោ
ជិតរំ អម្ពាភំ រញ្ជោ ធស្សតិ, កេវដ្ឋោ ធិវសំ វវត្ថុបេតុំ ឯតី” តិ។ វេទេហាជាបិ
សុណិ, មហាសត្តោបិ, សុត្វាន បនស្ស ឯតធិហោសិ “តស្សកមនំ មយ្ហំ ន
រុច្ឆតិ, តថតោ នំ ជាតិស្សមី” តិ។ សោ ចូឡនិសន្តិកេ ឧបនិក្ខិត្តកបុរិសានំ
សាសនំ បេសេសិ “ឥមមត្តំ តថតោ ជាតិត្វា បេសេន្ធ” តិ។ អថ តេ “មយមេតំ
តថតោ ន ជាធាម, រាជា ច កេវដ្ឋោ ច សយនគព្ភេ និសីទិត្វា មន្តេន្តិ, រញ្ជោ បន
សយនចាលិកា សាឡិកា សកុណិកា ឯតមត្តំ ជានេយ្យា” តិ បដិបេសយីសុ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ ចិន្តេសិ “យថា បច្ឆាមិត្តានំ ឌីកាសោ ន ហោតិ, ឯវំ
សុវិតត្តំ កត្វា សុសន្និតំ នគរំ អហំ កេវដ្ឋស្ស ធន្តំ ន ធស្សមី” តិ។ សោ
នគរទ្វារតោ យាវ រាជគេហា, រាជគេហតោ ច យាវ អត្តគេហា, គមនមត្តំ

ឧកោសុ បស្សេសុ កិលញ្ចេហិ បរិក្ខិចាបេត្វា មត្តកេបិ កិលញ្ចេហិ
បដិច្ឆាធាបេត្វា ចិត្តកម្មំ កាវាបេត្វា ភូមិយំ បុច្ឆានិវិកិរិត្វា បុណ្ណាយដេ
វេចាបេត្វា កទលិយោ ពន្ធាបេត្វា ធរដេ បគ្គណ្ណាបេសិ។ កេវដ្ឋោ នគរំ បរិសិទ្ធា
សុវិភត្ថំ នគរំ អបស្សន្តោ “រញ្ញោ មេ មគ្គោ អលដ្ឋារាបិតោ”តិ ចិន្តេត្វា នគរស្ស
អនស្សនត្ថំ កតតារំ ន ជាតិ។ សោ គន្ធា រាជានំ ទិស្វា បណ្ណាការំ បដិច្ឆាបេត្វា
បដិសន្តារំ កត្វា ឯកមន្តំ និសីទិត្វា រញ្ញោ កតសក្ការសម្មាណោ អាគតការណំ
អាហេចន្តោ ទ្វេ តាថា អភាសិ -

៥៩៩.

“រាជា សន្តវកាមោ តេ, រតនានិ បវេច្ឆតិ;
អាគច្ឆន្ត ឥតោ ទូតា, មញ្ញកា បិយភាណិនោ។

៦០០.

“ភាសន្ត មុទុកា វាចា, យា វាចា បដិនទ្គិតា;
បញ្ចាលោ ច វិទេហោ ច, ឧកោ ឯកា ភវន្ត តេ”តិ។

តត្ថ សន្តវកាមោតិ មហារាជ, អម្ពាភំ រាជា តយា សទ្ធិ មិត្តសន្តវំ
កាតុកាមោ។ រតនានីតិ ឥត្តិវតនំ អត្តនោ ជីវតំ អាទិ កត្វា តុម្ពាភំ
សត្តរតនានិ ធស្សតិ។ អាគច្ឆន្តតិ ឥតោ បដ្ឋាយ កិវ ឧត្តរបញ្ចាលនគរតោ
បណ្ណាការំ គហេត្វា មជ្ជវេចនា បិយភាណិនោ ទូតា ឥធ អាគច្ឆន្ត, ឥតោ ច
តត្ថ គច្ឆន្ត។ ឯកា ភវន្តតិ គង្គាទកំវិយ យមុនោទកេន សទ្ធិ សំសន្តត្តា
ឯកសទិសាវ ហោន្តតិ។

ឯវញ្ញោ បន វត្វា “មហារាជ, អម្ពាភំ រាជា អញ្ញំ មហាមត្តំ បេសេតុកាមោ
ហុត្វាបិ ‘អញ្ញោ មនាបំ កត្វា សាសនំ អាហេចន្តំ ន សក្ខិស្សតិ’តិ មំ បេសេសិ

‘អាចរិយ, តុម្កេ រាជានំ សាធុកំ បពោធនត្វា អាធាយ អាគច្ឆថា’តិ, គច្ឆថ
រាជសេដ្ឋ អភិរូបញ្ច កុមារិកំ លភិស្សថ, អម្ពាភញ្ច រញ្ញា សទ្ធិ មិត្តភារោ
បតិជ្ជហិស្សតិ”តិ អាហា។ សោ តស្ស វេចនំ សុត្វា តុដ្ឋមានសោ “ឧត្តមរូបធនំ កិរ
កុមារិកំ លភិស្សមី”តិ សវនសំសគ្គន ពជ្ឈិត្វា “អាចរិយ, តុម្កាភញ្ច កិរ
មហោសធបណ្ឌិតស្ស ច ធម្មយុទ្ធវិវាទោ អហោសិ, គច្ឆថ បុត្តំ មេ បស្សថ,
ឧភោមិ បណ្ឌិតា អញ្ញមញ្ញំ ឧបាបេត្វា មន្តេត្វា ឯថា”តិ អាហា។ តំ សុត្វា
កេវជ្ជោ “បស្សិស្សមិ បណ្ឌិត”ន្តិ តំ បស្សិតុំ អគមាសិ។ មហាសត្តោមិ តំ
ធិវសំ “តេន មេ ចាបធម្មន សទ្ធិ សល្លាចោ មា ហោតូ”តិ ចាតោវ ថោកំ សប្បី
បិវិ, គេហម្មិស្ស ពហាលេន អល្លតោមយេន លេចាបេសិ, ថម្កេ តេលេន
មក្ខេសិ, តស្ស និបន្នមញ្ចកំ វេបេត្វា សេសានិ មញ្ចបិវាធិនិ និហារាបេសិ។

សោ មនុស្សនំ សញ្ញមនាសិ “តាតា, ព្រាហ្មណោ កថេតុំ អារទ្ធុ វេ
វេយ្យាថ ‘ព្រាហ្មណ, មា បណ្ឌិតេន សទ្ធិ កថយិត្ត, អន្ធាតេន តិធិណសប្បី
បិវិត’ន្តិ។ មយិ ច តេន សទ្ធិ កថនាការំ ករោន្តេបិ ‘នេវ តិធិណសប្បី តេ បិវិតំ,
មា កថេថា’តិ មំ និវារេថា”តិ។ វេវិវាទេត្វា មហាសត្តោ រត្តបជំ និវាសេត្វា
សត្តសុ ធារកោដ្ឋកេសុ មនុស្សេ វេបេត្វា សត្តមេ ធារកោដ្ឋកេ បជមញ្ចកេ
និបន្និ។ កេវជ្ជោមិស្ស បឋមធារកោដ្ឋកេ វេត្វា “កហំ បណ្ឌិតោ”តិ បុច្ឆិ។ អថ
នំ តេ មនុស្ស “ព្រាហ្មណ, មា សទ្ធមកិរ, សចេបិ អាគច្ឆិតុកាមោ, តុណ្ហិ ហុត្វា
ឯហិ, អន្ធា បណ្ឌិតេន តិធិណសប្បី បីតំ, មហាសទ្ធិ កាតុំ នលព្ពតិ”តិ
អាហំសុ។ សេសធារកោដ្ឋកេសុបិ នំ តថេវ អាហំសុ។ សោ សត្តមធារកោដ្ឋកំ
អតិក្កមិត្វា បណ្ឌិតស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ បណ្ឌិតោ កថនាការំ ធស្សេសិ។
អថ នំ មនុស្ស “នេវ, មា កថយិត្ត, តិធិណសប្បី តេ បីតំ, កី តេ ឥមិនា
ទុដ្ឋព្រាហ្មណេន សទ្ធិ កថិតេនា”តិ វេត្វា វារយីសុ។ ឥតិ សោ តស្ស សន្តិកំ គន្ធា

នៅ និស័ធិតុំ, ន អាសនំ និស្សាយ បិតជ្ជានំ លភិ, អល្លោមយំ អក្កមិត្វា
អជ្ជាសិ។

អថ នំ ឱលោកេត្វា ឯកោ អក្ខិនិ និមីលិ, ឯកោ ភមុកំ ឧក្ខិបិ, ឯកោ កប្បវ
កណ្ណាយិ។ សោ តេសំ កិរិយំ ឱលោកេត្វា មជ្ឈក្ខតោ “គច្ឆាមហំ បណ្ឌិតា” តិ
វត្វា អបរេន “អរេ ធុដ្ឋព្រាហ្មណ, ‘មា សទ្ទមកាសី’ តិ វុត្តោ សទ្ទមេវ ករោសិ,
អជ្ជិនិ តេ ភិទ្ធិស្សមី” តិ វុត្តេ ភីតតសិ តោ ហុត្វា និវត្តិត្វា ឱលោកេសិ។ អថ នំ
អញ្ញោ វេឡុបេសិកាយ បិដ្ឋិយំ តាលេសិ, អញ្ញោ ភីវាយំ គហេត្វា ឱបិ, អញ្ញោ
បិដ្ឋិយំ ហត្ថតលេន បហវិ។ សោ ធិបិមុខា មុត្តមិកោ វិយ ភីតតសិ តោ
និក្ខមិត្វា រាជគេហំ គតោ។ រាជា ចិន្តេសិ “អជ្ជ មម បុត្តោ ឥមំ បវត្តី សុត្វា
តុដ្ឋោ ភវិស្សតិ, ទិដ្ឋំ បណ្ឌិតានំ មហាតិយា ធម្មសាកញ្ញាយ ភវិតព្ធំ, អជ្ជ ឧកោ
អញ្ញមញ្ញំ ឧមាបេស្សន្តិ, លាភា វត មេ” តិ។ សោ កេវដ្ឋំ ទិស្វា បណ្ឌិតេន សទ្ធិ
សំសន្ននាការំ បុច្ឆន្តោ កាថមាហា -

២០១.

“កថំ នុ កេវដ្ឋ មហោសធន, សមាគមោ អាសិ តទិដ្ឋ្យ ព្រហ្មិ;
កច្ឆិ តេ បដិទិដ្ឋត្តោ, កច្ឆិ តុដ្ឋោ មហោសធា” តិ។

តត្ថ បដិទិដ្ឋត្តោតិ ធម្មយុទ្ធមណ្ឌាលេ បវត្តវិគ្គហស្ស វុបសមនត្ថំ កច្ឆិ តុំ
តេន, សោ ថ តយា និដ្ឋត្តោ ឧមាបិតោ។ កច្ឆិ តុដ្ឋោតិ កច្ឆិ តុម្ហាកំ រញ្ញា
បេសិតំ បវត្តី សុត្វា តុដ្ឋោតិ។

តំ សុត្វា កេវដ្ឋោ “មហារាជ, តុម្ហេ ‘បណ្ឌិតោ’ តិ តំ គហេត្វា វិចរេថ, តតោ
អសប្បវិសតរោ នាម នត្តិ” តិ កាថមាហា -

២០២.

“អនិយ្យទោ បុរិសោ ជនិន្ទ, អសម្មោទកោ ជន្ទោ អសត្តិទោ;
យថា មូតោ ច ពជិរោ ច, ន កិញ្ចិត្តំ អភាសថា”តិ។

តត្ថ អសត្តិទោតិ អបណ្ឌិតជាតិកោ។ ន កិញ្ចិត្តន្តិ មយា សហ កិញ្ចិ អត្ថំ
ន ភាសិត្ត, តេនេវ នំ អបណ្ឌិតោតិ មញ្ញាមីតិ ពោជិសត្តស្ស អគុណំ កថេសិ។

រាជា តស្ស វេចនំ អនភិនន្ទិត្វា អប្បជិក្កាសិត្វា តស្ស ច តេន សទ្ធិ
អាគតានញ្ច បរិត្តយញ្ចោវ និវាសគេហញ្ច ធាបេត្វា “គច្ឆថាចរិយ, វិស្សមថា”តិ
តំ ឧយ្យោដេត្វា “មម បុត្តោ បណ្ឌិតោ បជិសន្តាវកុសលោ, ឥមិនា កិរ សទ្ធិនេវ
បជិសន្តាវ អភាសិ, ន តុដ្ឋិ បវេទេសិ។ កិញ្ចិ តេន អនាគតកយំ ទិដ្ឋំ
ភវិស្សតី”តិ សយមេវ កថំ សមុដ្ឋាបេសិ -

៦០៣.

“អទ្ធា ឥទំ មន្តបទំ សុទុទ្ទសំ, អត្តោ សុទ្ធា នវរិយេន ទិដ្ឋោ;
តថា ហិ កាយោ មម សម្បវេធតិ, ហិត្វា សយំ កោ
បរហត្ថមេស្សតី”តិ។

តត្ថ ឥទន្តិយំ មម បុត្តេន ទិដ្ឋំ, អទ្ធា ឥទំ មន្តបទំ អញ្ញេន ឥតរបុរិសេន
សុទុទ្ទសំ។ នវរិយេនាតិ វិរិយវន្តេន មហោសធបណ្ឌិតេន សុទ្ធា អត្តោ ទិដ្ឋោ
ភវិស្សតិ។ សយន្តិ សកំ វដ្ឋំ ហិត្វា កោ បរហត្ថំ គមិស្សតិ។

“មម បុត្តេន ព្រាហ្មណស្ស អាគមនេ នោសោ ទិដ្ឋោ ភវិស្សតិ។ អយញ្ចិ
អាគច្ឆន្តោ ន មិត្តសន្តវត្តាយ អាគមិស្សតិ, មំ បន កាមេន បលោភេត្វា នគរំ
នេត្វា គណ្ណានត្តាយ អាគតេន ភវិតព្វំ។ តំ អនាគតកយំ ទិដ្ឋំ ភវិស្សតិ
បណ្ឌិតេនា”តិ តស្ស តមត្ថំ អារដ្ឋេត្វា ភីតតសិតស្ស និសិន្ធកាលេ ចត្តារោ
បណ្ឌិតា អាគមីសុ។ រាជា សេនកំ បុច្ឆិ “សេនក, វុច្ឆតិ តេ ឧត្តរបញ្ចាលនគរំ

គន្ធា ចូឡនិរាជស្ស ដីតុ អានយន"ន្តិ? កី កថេថ មហារាជ, ន ហិ សិរី អាគន្ធន្តិ
ធន្តោន បហវិត្វា បលាបេតុំ វដ្តតិ។ សេ តុម្ពេ តត្ថ គន្ធា តំ គណ្ឌិស្សប,
វេបេត្វា ចូឡនិព្រហ្មទត្ថំ អញ្ញោ តុម្ពេហិ សមោ ជម្ពុជីបតលេ ន ភវិស្សតិ។ កី
ការណា? ជេដ្ឋរាជដីតាយ គហិតត្តា។ សោ ហិ "សេសរាជានោ មម មនុស្សា,
វេទេហោ ឯកោវ មយា សទិសោ"តិ សកលជម្ពុជីបេ ឧត្តមរូបធរំ ដីតំ តុម្ពា កំ
ធាតុកាមោ ជាតោ, ករោចស្ស វចនំ។ មយម្យី តុម្ពេ និស្សាយ វត្តាលង្គារេ
លភិស្សមាតិ។ រាជា សេសេបិ បុច្ឆិ។ តេបិ តថេវ កថេសុំ។ តស្ស តេហិ សទ្ធិ
កថេន្តស្សេវ កេវដ្ឋព្រាហ្មណោ អត្តនោ និវាសគេហា និក្ខមិត្វា "រាជានំ
អាមន្តេត្វា គមិស្សមី"តិ អាគន្ធា "មហារាជ, ន សក្កា អម្ពេហិ បបញ្ចំ កាតុំ,
គមិស្សម មយំ និទ្ទា"តិ អាហា។ រាជា តស្ស សក្ការំ កត្វា តំ ឧយ្យោជេសិ។
មហាសត្តោ តស្ស គមនការំ ញត្វា ទ្គត្វា អលង្គិវិត្វា រាជុបជ្ជានំ អាគន្ធា រាជានំ
វន្តិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ រាជា ចិន្តេសិ "បុត្តោ មេ មហោសធបណ្ឌិតោ មហាមន្តិ
មន្តចារុត្តោ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អត្ថំ ជាតិ។ អម្ពា កំ តត្ថ គន្ធា យុត្តការំ
វា អយុត្តការំ វា បណ្ឌិតោ ជានិស្សតិ"តិ។ សោ អត្តនា បឋមំ ចិន្តិតំ អវិត្វា
រាគរត្តោ មោហាមូឡោ ហុត្វា តំ បុច្ឆន្តោ កាថមាហា -

២០៤.

“ធន្តញ្ញិ ឯកោវ មតី សមេតិ, យេ បណ្ឌិតា ឧត្តមភូរិបត្តា;
យានំ អយានំ អថ វាបិ វានំ, មហោសធរូម្យី មតី ករោហី”តិ។

តត្ថ ធន្តន្តិ បណ្ឌិត, កេវដ្ឋព្រាហ្មណស្ស ច មម ច ឥមេសញ្ច ចតុន្តន្តិ ធន្តំ
អម្ពា កំ ឯកោវ មតិ ឯកោយេវ អជ្ឈាសយោ គង្គោនកំ វិយ យមុនោធកេន
សំសន្តតិ សមេតិ។ យេ មយំ ធម៌ ជនា បណ្ឌិតា ឧត្តមភូរិបត្តា, តេសំ នោ
ធន្តម្យី ចូឡនិរាជដីតុ អានយនំ វុច្ឆតីតិ។ វានន្តិ ឥដេវ វាសោ។ មតី ករោហីតិ

អម្ពាកំ រុច្ឆនកំ នាម អប្បមាណំ, តូម្បិ ចិន្តេហិ, កី អម្ពាកំ អាវាហត្ថាយ តត្ថ
យានំ, ឧទាហុ អយានំ, អនុ ឥនេវ វាសោ រុច្ឆតីតិ។

តំ សុត្វា បណ្ឌិតោ “អយំ រាជា អតិវិយ កាមគិទ្ធោ អន្ធពាលភាវេន
ឥមេសំ ចតុន្នំ វចនំ គណ្ណាតិ, គមនេ ទោសំ កថេត្វា និវត្តេស្សាមិ ន”និ ចិន្តេត្វា
ចតស្សោ គាថាយោ អភាសិ -

៦០៥.

“ជាតាសិ ខោ រាជ មហានុភាវោ, មហាព្ពលោ ចូឡនិព្រហ្មទត្ថោ;
រាជា ច តំ ឥច្ឆតិ មារណាត្ថំ, មិគំ យថា ឌុក្កចរេន លុទ្ធោ។

៦០៦.

“យថាបិ មច្ឆោ ពឡិសំ, វន្តំ មំសេន នាទិតំ;
អាមគិទ្ធោ ន ជាតាតិ, មច្ឆោ មរណាមត្តនោ។

៦០៧.

“ឯវមេវ តុវំ រាជ, ចូឡនេយ្យស្ស ធីតវំ;
កាមគិទ្ធោ ន ជាតាសិ, មច្ឆោវ មរណាមត្តនោ។

៦០៨.

“សចេ គច្ឆសិ បញ្ចាលំ, ឱច្បមត្តំ ជហិស្សសិ;
មិគំ បន្តានុពន្ធុវ, មហន្តំ កយមេស្សតី”តិ។

តត្ថ រាជាតិ វិទេហំ អាលបតិ។ មហានុភាវោតិ មហាយសោ។
មហាព្ពលោតិ អជ្ឈរសអក្ខោគណិសង្ខេន ពលេន សមន្នាគតោ។ មារណាត្ថន្តិ
មារណាស្ស អត្ថាយ។ ឌុក្កចរេនាតិ ឌុក្កចារិកាយ មិគិយា។ លុទ្ធោ ហិ ឯកំ មិគី

សិក្ខាបេតិកភ័យ រដ្ឋកេន ពន្ធិត្វា អរញ្ញំ នេត្វា មិគ្គានំ គោចរជ្ជានេ ឋបេសិ។ សា
ពាលមិគំ អត្តនោ សន្តិកំ អានេតុកាមា សកសញ្ញាយ រាគំ ជនេន្ទ្រិវិវតិ។
តស្ស វស្សំ សុត្វា ពាលមិគោ មិគ្គកណ្ឌបរិវុតោ វនគុម្ពេ និបន្នោ សេសមិគីសុ
សញ្ញំ អកត្វា តស្ស វស្សំ វនសំសគ្គេន ពន្ធា វុជ្ជាយ និក្ខមិត្វា គីរំ
ឧត្តមិត្វា កិលេសវសេន តំ មិគី ឧបគន្ធា លុទ្ធស្ស បស្សំ ធិត្វា តិដ្ឋតិ។ តមេនំ
សោ តិច្ឆិណាយ សត្តិយា វិជ្ជិត្វា ជីវិតក្ខយំ ចាបេតិ។ តត្ថ លុទ្ធាវិយ
ចូឡនិរាជា, ឌីកចារិកាវិយ អស្ស ជីតា, លុទ្ធស្ស ហត្ថ អាវុធំវិយ
កេវដ្ឋព្រាហ្មណោ។ ឥតិ យថា ឌីកចរេន លុទ្ធា មិគំ មារណត្ថាយ ឥច្ឆតិ, ឯវំ
សោមិ រាជា តំ ឥច្ឆតិ តិ អត្ថោ។

អាមគិទ្ធាតិ ព្យាមសតកម្ពីរេ ឧទកេ វសន្តោបិ តស្មី ពន្ធិសស្ស វុដ្ឋជ្ជានំ
នាទេត្វា បិតេ អាមសន្តោតេ អាមិសេ គិទ្ធា ហុត្វា ពន្ធិសំ គិលតិ, អត្តនោ
មរណំ ន ជាតាតិ។ ជីតវន្តិ ចូឡនិពន្ធិសិកស្ស កេវដ្ឋព្រាហ្មណស្ស
វចនពន្ធិសំ នាទេត្វា បិតំ អាមិសសទិសំ។ តស្ស រញ្ជោ ជីតវំ កាមគិទ្ធា ហុត្វា
មន្នោ អត្តនោ មរណសន្តោតំ អាមិសំវិយ ន ជាតាសិ។ បញ្ចាលន្តិ
ឧត្តរបញ្ចាលនគរំ។ អត្តន្តិ អត្តានំ។ បន្តានុពន្ធិ យថា កាមទ្វារមគ្គំ
អនុពន្ធិមិគំ មហន្តំ ភយមេស្សតិ, តញ្ជិ មិគំ មារណត្ថាយ អាវុជានិ គហេត្វា
និក្ខន្តេសុ មនុស្សេសុ យេ យេ បស្សន្តិ, តេ តេ មារេន្តិ, ឯវំ ឧត្តរបញ្ចាលនគរំ
គច្ឆន្តម្យី តំ មហន្តំ មរណភយំ ឯស្សតិ ឧបគមិស្សតិ តិ។

ឯវំ មហាសត្តោ ចត្វាហិ កាថាហិ រាជានំ និគ្គណ្ឌិត្វា កថេសិ។ សោ រាជា
តេន អតិវិយ និគ្គហិតោវ “អយំ មំ អត្តនោ ធាសំវិយ មញ្ញតិ, រាជាតិ សញ្ញម្យី
ន ករោតិ, អត្តរាជេន ‘ជីតវំ ធិស្សមី’ តិ មម សន្តិកំ បេសិតំ ព្យាត្វា ឯកម្យី
មន្តេលបដិសំយុត្តំ កថំ អកថេត្វា មំ ‘ពាលមិគោវិយ, គិលិតពន្ធិសមន្នោវិយ

បន្តានុពន្ធមិគោវិយ, មរណំ ចាបុណ្យស្សតី'តិ វេទតី"តិ កុដ្ឋិកា អនន្តរំ
គាថមាហា -

៦០៩.

“មយមេវ ពាលម្ហសេ ឯឡម្ហតា, យេ ឧត្តមត្ថានិ តយី លបិម្ហា;
កិមេវ ភំ នង្គលកោដិវឡោ, អត្ថានិ ជាធាសិ យថាបិ អញ្ញេ”តិ។

តត្ថ ពាលម្ហសេតិ ពាលាម្ហ។ ឯឡម្ហតាតិ លាលមុខា មយមេវ។
ឧត្តមត្ថានិ'តិ ឧត្តមឥត្ថិវតនបដិលាភការណានិ។ តយី លបិម្ហាតិ តវ សន្តិកេ
កថយិម្ហា។ កិមេវា'តិ គរហត្ថេ និចាតោ។ នង្គលកោដិវឡោតិ គហបតិបុត្តោ
ធម្មារកាលតោ បដ្ឋាយ នង្គលកោដិវហន្តោយេវ វឡតិ, តមត្ថំ សន្ធាយ “ភំ
គហបតិកម្មមេវ ជាធាសិ, ន ខត្តិយានំ មង្គលកម្ម”ន្តិ ឥមិនា
អធិប្បាយេនេវមាហា។ អញ្ញេតិ យថា កេវដ្ឋោ វា សេនកាធយោ វា អញ្ញេ
បណ្ឌិតា ឥមានិ ខត្តិយានំ មង្គលត្ថានិ ជានន្តិ, តថា ភំ តានិ កី ជាធាសិ,
គហបតិកម្មជាននមេវ តវានុច្ឆិកន្តិ។

ឥតិ នំ អក្កោសិកា បរិភាសិកា “គហបតិបុត្តោ មម មង្គលន្តរាយំ ករោតិ,
នីហរថ ន”ន្តិ នីហរាបេតុំ គាថមាហា -

៦១០.

“ឥមំ គលេ គហេត្វាន, នាសេថវិជិតា មម;
យោ មេ វតនលាភស្ស, អន្តរាយាយ ភាសតី”តិ។

សោ រញ្ញោ កុទ្ធការំ ញត្វា “សថេ ខោ បន មំ កោចិ រញ្ញោ វេចនំ គហេត្វា
ហត្ថេ វា គីវាយ វា បរាមសេយ្យ, តំ មេ អលំ អស្ស យាវជីវំ លន្និតុំ, តស្មា
សយមេវ និក្ខមិស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា រាជានំ វន្តិត្វា អត្តនោ គេហំ គតោ។ រាជាបិ

កេរ្ត៍លំកោជស្រនេវ វេទតិ, ពោធិសត្តេ បន គរុចិត្តតាយ ន កញ្ចា តថា កាតុំ
អាណាបេសិ។ អថ មហាសត្តោ “អយំ រាជា ពាលោ អត្តនោ ហិតាហិតំ ន
ជាធាតិ, កាមគិទ្ធោ ហុត្វា ‘តស្ស ជីតំ លភិស្សមិយេវ’ តិ អនាគតភយំ
អជានិត្វា គច្ឆន្តោ មហាវិធាសំ ចាបុណ្យស្សតិ។ ធាស្ស កងំ ហធម្មេ កាតុំ
វដ្តតិ, ពហុបកាវោ មេ ឯស មហាយសនាយកោ, ឥមស្ស មយា បច្ចយេន
ភវិតុំ វដ្តតិ។ បឋមំ ខោ បន សុវចោតកំ បេសេត្វា តថតោ ញត្វា បច្ឆា អហំ
គមិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា សុវចោតកំ បេសេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា

-

៦០០.

“តតោ ច សោ អបក្កម្ម, វេទេហស្ស ឧបន្និកា;
អថ អាមន្តយី ទូតំ, មាធរំ សុវបណ្ឌិតំ។

៦០២.

“ឯហិ សម្ម ហរិតបក្ក, វេយ្យាវច្ឆំ ករោហិ មេ;
អត្ថិ បញ្ចាលរាជស្ស, សាឡិកា សយនចាលិកា។

៦០៣.

“តំ ពន្ធនេន បុច្ឆស្ស, សា ហិ សត្តស្ស កោវិធា;
សា តេសំ សត្តំ ជាធាតិ, វញ្ញោ ច កោសិយស្ស ច។

៦០៤.

“អាមោតិ សោ បជិស្សត្វា, មាធរោ សុវបណ្ឌិតោ;
អគមាសិ ហរិតបក្កោ, សាឡិកាយ ឧបន្និកំ។

៦០៥.

“តតោ ច ខោ សោ គន្ធាន, មាធរោ សុវបណ្ណិតោ;
អថាមន្តយី សុយរំ, សាឡិកំ មញ្ញុភាណិកំ។

៦១៦.

“កង្ខិតេ សុយរេ ខមនីយំ, កង្ខិតេ វេស្សេ អនាមយំ;
កង្ខិតេ មធុនាលាជា, លត្តតេ សុយរេ តុរំ។

៦១៧.

“កុសលញ្ឆោវ មេ សម្ម, អថោ សម្ម អនាមយំ;
អថោ មេ មធុនាលាជា, លត្តតេ សុវបណ្ណិត។

៦១៨.

“កុតោ នុ សម្ម អាគម្ម, កស្ស វា បហិតោ តុរំ;
ន ច មេសិ ឥតោ បុត្តេ, ទិដ្ឋោ វា យទិ វា សុតោ”តិ។

តត្ថ ហិតបក្ខាតិ ហិតបត្តសមាធបក្ខា។ វេយ្យាវច្ឆន្តិ “ឯហិ, សម្មា”តិ
វុត្តេ អាគន្ធា អន្លេ និសិន្ន “សម្ម, អញ្ញេន មនុស្សគូតេន កាតុំ អសក្កុណោយ្យំ
មមេកំ វេយ្យាវដិកំ ករោហិ”តិ អាហ។

“កី ករោមិ, ទេវា”តិ វុត្តេ “សម្ម, កេវដ្ឋព្រាហ្មណស្ស
ទូតេយ្យនាគតការណំ ឋបេត្វា រាជានញ្ច កេវដ្ឋញ្ច អញ្ញេន ជានន្តិ, ឧភោវ
រញ្ញោ សយនគព្ភេ និសិន្នា មន្តយីសុ។ តស្ស បន អត្ថិ បញ្ចាលរាជស្ស
សាឡិកា សយនចាលិកា។ សា កិវ តំ រហស្សំ ជានាតិ, ត្វំ តត្ថ គន្ធា តាយ
សទ្ធិ មេធុនបដិសំយុត្តំ វិស្សាសំ កត្វា តេសំ តំ រហស្សំ ពន្ធនេន បុច្ឆស្ស។ តំ
សាឡិកំ បដិច្ឆន្នេ បទេសេ យថា តំ កោចិ ន ជានាតិ, ឯវំ បុច្ឆ។ សចេ ហិតេ
កោចិ សទ្ធិ សុណាតិ, ជីវិតំ តេ នត្ថិ, តស្មា បដិច្ឆន្នេ ហិ នេ សណិកំ បុច្ឆា”តិ។

សាតេសំសត្តន្តិ សាតេសំរញ្ញោ ចកោសិយតោត្ថស្ស ចកេវជ្ជស្សតិ ទិដ្ឋម្បី
ជនានំសត្តំ រហស្សំ ជាតាតិ។

អាមោតីតិ ភិក្ខុវេ, សោ សុវចោតកោ បណ្ឌិតេន បុរិមនយេនេវ សក្ការំ
កត្វា បេសិតោ “អាមោ”តិ តស្ស បដិស្សត្វា មហាសត្តំ វុទ្ធិត្វា បទក្ខិណំ កត្វា
វិវេសីហបញ្ញារេន និក្ខមិត្វា វាតវេគេន សិរិរដ្ឋេ អវិជ្ជបុរំ នាម គន្ធា តត្ថ បវត្តិ
សល្លកេត្វា សាឡិកាយ សន្តិកំ គតោ។ កថំ? សោ ហិ រាជនិវេសនស្ស
កញ្ចនប្បិកាយ និសីទិត្វា រាគនិស្សំតំ មជ្ជរវំ វិ។ កី ការណា? ឥមំ សទ្ធិ
សុត្វា សាឡិកា បដិវិស្សតិ, តាយ សញ្ញាយ តស្ស សន្តិកំ គមិស្សមីតិ។
សាបិ តស្ស សទ្ធិ សុត្វា រាជសយនស្ស សន្តិកេ សុវណ្ណបញ្ញារេ និសីទ្វា
រាគវត្តចិត្តា ហុត្វា ភិក្ខុត្ថំ បដិវិ។ សោ ថោកំ គន្ធា បុនប្បនំសទ្ធិ កត្វា តាយ
កតសទ្ធានុសារេន កមេន សីហបញ្ញាឡារេ វត្វា បរិស្សយាការំ ឱលោកេត្វា
តស្ស សន្តិកំ គតោ។ អថ នំសា “ឯហិ, សម្ម, សុវណ្ណបញ្ញារេ និសីទា”តិ អាហា។
សោ គន្ធា និសីទិ។ អាមន្តយីតិ វេ សោ គន្ធា មេដុនបដិសំយុត្តំ វិស្សាសំ
កត្តកាមោ ហុត្វា តំ អាមន្តេសិ។ សុយរន្តិ កញ្ចនបញ្ញារេ វសនតាយ
សុន្ទរយរំ។ វេស្សេតិ វេស្សិកេ វេស្សជាតិកេ។ សាឡិកា កិរ សកុណោសុ
វេស្សជាតិកា នាម, តេន តំ វេ អាលបតិ។ តុវន្តិ សុយរេ តំ បុច្ឆាមិ “កច្ច តេ
មជ្ជនា សទ្ធិលាជាលព្ពតី”តិ។ អាគម្មាតិ សម្ម, កុតោ អាគន្ធា ឥធម បរិដ្ឋោតិ
បុច្ឆតិ។ កស្ស វាតិ កេន វា បេសិតោ ត្វំ ឥធាគតោតិ។

សោ តស្ស វចនំ សុត្វា “សចាហំ ‘មិច្ឆិលតោ អាគតោ’តិ វត្តាមិ, ឯសា
មរណាមាបន្នាបិ មយា សទ្ធិវិស្សាសំ ន ករិស្សតិ។ សិរិរដ្ឋេ ខោ បន អវិជ្ជបុរំ
សល្លកេត្វា អាគតោ, តស្មា មុសាវាធំ កត្វា សិរិរាជេន បេសិតោ ហុត្វា តតោ
អាគតការំ កថេស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា អាហា -

៦១៩.

“អហោសី សិរិរាជស្ស, ចាសាទេ សយនចាលកោ;
តតោ សោ ធម្មិកោ រាជា, ពទ្ធេ មោចេសិ ពន្ធនា” តិ។

តត្ថ ពទ្ធេតិ អត្ថនោ ធម្មិកតាយ សព្ពេ ពទ្ធកេ ពន្ធនា មោចេសិ។ ឯវំ
មោចេន្តោ មម្បិ សទ្ធិហិត្វា “មុញ្ចេន ន” ត្ថិ មោចាចេសិ។ សោហំវិវជា
សុវណ្ណាបញ្ញរា និក្ខមិត្វាបិ ពហិចាសាទេ យត្ថិច្ឆាមិ, តត្ថ កោចរំ គហេត្វា
សុវណ្ណាបញ្ញរេយេវ វសាមិ។ យថា ភ្នំ, ន ឯវំ និច្ចកាលំ បញ្ញរេយេវ អច្ឆាមីតិ។

អថស្ស សា អត្ថនោ អត្ថាយ សុវណ្ណាតដ្ឋកេ ឋបិតេ មធុលាដេ ចេវ
មធុរោទកញ្ចា ធិត្វា “សម្ម, ភ្នំ ទ្វរតោ អាគតោ, កេនត្ថេន ឥធាគតោសី” តិ បុច្ឆិ។
សោ តស្ស វចនំ សុត្វា វហស្សំ សោតុកាមោ មុសាវាទំ កត្វា អាហា -

៦២០.

“តស្ស មេកា ធុតិយាសិ, សាឡិកា មញ្ញុភាណិកា;
តំ តត្ថ អវដិ សេនោ, បេក្ខតោ សុយរេ មមា” តិ។

តត្ថ តស្ស មេកាតិ តស្ស មយ្ហំ ឯកា។ ធុតិយាសីតិ បុរាណធុតិយិកា
អហោសិ។

អថ នំ សា បុច្ឆិ “កថំ បនតេ ភវិយំ សេនោ អវដិ” តិ? សោ តស្ស
អាចិត្តេន្តោ “សុណា ភទ្កេ, ឯកទិវសំ អម្ពាភំ រាជា ឧទកកីឡំ គប្បន្តោ មម្បិ
បក្កោសិ។ អថាហំ ភវិយំ អាធាយ តេន សទ្ធិ គន្ធា កីឡិក្វា សាយន្តសមយេ
តេនេវ សទ្ធិ បច្ឆាគន្ធា រញ្ញា សទ្ធិយេវ ចាសាទំ អភិរុយ្ហ សរិរំ សុក្ខាបនត្ថាយ
ភវិយំ អាធាយ សីហបញ្ញរេន និក្ខមិត្វា ក្ខជាតារកុច្ឆិយំ និសីទី។ តស្មី ខណោ
ឯកោ សេនោ ក្ខជាតារា និក្ខេន្តោ អម្ពេ គណ្ហិតុំ បក្ខន្តិ។ អហំ មរណភយភីតោ

វេកេន បលាយី។ សា បន តទា គរុគញា អហោសិ, តស្មា វេកេន បលាយីតុំ
នាសក្ខិ។ អថ សោ មយ្ហំ បស្សន្តស្សេវ តំ មារេត្វា អាទាយ គតោ។ អថ មំ
តស្ស ភោគេន រោទមាណំ ទិស្វា អម្ពាភំ រាជា 'សម្ម, កី រោទសី'តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ
សុត្វា 'មា ពាឡិ, សម្ម, រោទសិ, អញ្ញំ ភរិយំ បរិយេសាបី'តិ វត្វា 'កី, ទេវ,
អញ្ញាយ អនាចារាយ ទុស្សីលាយ ភរិយាយ អាជីតាយ, តតោបិ ឯកកេនេវ
ចរិតុំ វរ'ន្តិ វុត្ត 'សម្ម, អហំ ឯកំ សកុណិកំ សីលាចារសម្មន្នំ អស្សោសី, តវ
ភរិយាយ សទិសមេវ។ ចូឡនិរាជស្ស ហិ សយនចាលិកា សាឡិកា ឯវរុចា, តុំ
តត្ថ គន្ធា តស្ស មនំ បុច្ឆិត្វា ឱកាសំ ការេត្វា សចេ តេ វុច្ឆតិ, អាគន្ធា អម្ពាភំ
អាជិត្វា។ អថាហំ វេវិវាហំ កត្វា មហន្តេន បរិវារេន តំ អានេស្សមា'តិ វត្វា មំ
ឥធម បហិណ្ឌិ, តេនម្ហិ ការណេនាគតោ"តិ វត្វា កាចំ អាហា -

៦២១.

“តស្ស កាមា ហិ សម្មត្តោ, អាគតោស្មី តវន្តិ កេ;
សចេ ករេយ្យ ឱកាសំ, ឧគយោវ វសាមសេ”តិ។

សា តស្ស វចនំ សុត្វា សោមនស្សប្បត្តា អហោសិ។ ឯវំ សន្តេបិ អត្តនោ
បិយការំ អជាតាបេត្វា អនិច្ចមាធាវិយ អាហា -

៦២២.

“សុវោវ សុវី កាមេយ្យ, សាឡិកោ បន សាឡិកំ;
សុវស្ស សាឡិកាយេវ, សំវាសោ ហោតិ កីទិសោ”តិ។

តត្ថ សុវោវតិ សម្ម សុវបណ្ឌិត, សុវោវ សុវី កាមេយ្យ។ កីទិសោតិ
អសមាណជាតិកានំ សំវាសោ នាម កីទិសោ ហោតិ។ សុវោ ហិ សមាណជាតិកំ

សុរិ ធិស្វា ចិរសន្តវម្បិ សាឡិកំ ជហិស្សតិ, សោ បិយវិប្បយោគោ មហាតោ
ទុក្ខាយ ភវិស្សតិ, អសមាធាតិកានំ សំវាសោ នាម ន សមេតីតិ។

ឥតរោ តំ សុត្វា “អយំ មំ ន បដិក្ខិបតិ, បរិហារមេវ ករោតិ, អន្ធា មំ
ឥច្ឆិស្សតិ, នាធាវិធាហិ នំ ឧបមាហិ សទ្ធិហាបេស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា អាហា -

៦២៣.

“យោយំ កាមេ កាមយតិ, អបិ ចណ្ណាលិកាមបិ;
សញ្ញោ ហិ សទិសោ ហោតិ, នត្ថិ កាមេ អសាទិសោ”តិ។

តត្ថ ចណ្ណាលិកាមបីតិ ចណ្ណាលិកំ អបិ។ សទិសោតិ ចិត្តសទិសតាយ
សញ្ញោ សំវាសោ សទិសោវ ហោតិ។ កាមស្មិញ្ញំ ចិត្តមេវ បមាណំ, ន ជាតីតិ។

ឯវញ្ច បនវត្វា មនុស្សេសុ តាវ នាធាជាតិកានំ សមាធាភាវទស្សនត្ថំ
អតីតំ អាហរិត្វា ទស្សន្តោ អនន្តំ កាថមាហា -

៦២៤.

“អត្ថិ ជម្បាវតី នាម, មាតា សិរិស្ស រាជិនោ;
សា ភរិយា វាសុទេវស្ស, កណ្ណាស្ស មហោសី បិយា”តិ។

តត្ថ ជម្បាវតីតិ សិរិវញ្ញោ មាតា ជម្បាវតី នាម ចណ្ណាលិ អហោសិ។ សា
កណ្ណាយនកោត្តស្ស ទសភាតិកានំ ជេដ្ឋកស្ស វាសុទេវស្ស បិយា មហោសី
អហោសិ។ សោ កិរេកធិវសំ ធារវតីតោ និក្ខមិត្វា ឧយ្យានំ គច្ឆន្តោ នគរំ
បរិសន្និ ឯកមន្តេ បីតំ អភិរូបំ ឯកំ ចណ្ណាលិកំ ធិស្វាវ បដិពទ្ធិចិត្តោ ហុត្វា “កំ
ជាតិកា”តិ បុច្ឆាបេត្វា “ចណ្ណាលជាតិកា”តិ សុត្វាបិ បដិពទ្ធិចិត្តតាយ
អសាមិកភារំ បុច្ឆាបេត្វា “អសាមិកា”តិ សុត្វា តំ អាទាយ តតោ និវត្តិត្វា

និវេសនំ នេត្វា អគ្គមហេសី អកាសិ។ សាសិវី នាម បុត្តំ វិជាយិ។ សោ បិតុ
អច្ចយេន ធូរវតិយំ រជ្ជំ កាវេសិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។

ឥតិ សោ ឥមំ ឧទាហរណំ អាហរិត្វា “ឯវុចោបិ នាម ខត្តិយោ ចណ្ណាលិយា
សទ្ធិ សំវាសំ កប្បេសិ, អម្ពេសុ តិវច្ឆានគតេសុ កី វត្តព្រំ, អញ្ញមញ្ញំ
សំវាសរោចនំយេវ បមាណ” ត្ថិ វត្វា អបរម្មិ ឧទាហរណំ អាហរន្តោ អាហ -

២២៥.

“រជ្ជវតី កិម្មុវិសី, សាបិ វច្ឆំ អកាមយិ;
មនុស្សោ មិគិយា សទ្ធិ, នត្តិ កាមេ អសាធិសោ” តិ។

តត្ថ វច្ឆន្តិ ឯវុចោបិ តាបសំ។ កថំ បន សា តំ កាមេសីតិ? អតីតស្មិត្តិ
ឯកោ ព្រាហ្មណោ កាមេសុ អាធិនំ ធិស្វា មហាន្តំ យសំ បហាយ ឥសិបព្ពន្ធ
បព្ពជិត្វា ហិមវន្តេ បណ្ណាសាលំ មាបេត្វា វសិ។ តស្ស បណ្ណាសាលតោ អវិទូរេ
ឯកិស្សា គុហាយ ពហូ កិណ្ឌា វសន្តិ។ តត្ថ ឯកោ មគ្គជកោ ធូរេ វសតិ។
សោ ជាលំ វិនេត្វា តេសំ សីសំ ភិណ្ឌិត្វា លោហិតំ បិវតិ។ កិណ្ឌា នាម ធុត្តលា
ហោន្តិភីរុកជាតិកា។ សោបិ មគ្គជកោ អតិវិសាលោ។ តេ តស្ស កិញ្ចិ កាតុំ
អសក្កោន្តា តំ តាបសំ ឧបសង្កមិត្វា កតបដិសន្តារា អាគតការណំ បុជ្ជា
“ទេវ, ឯកោ មគ្គជកោ ជីវិតំ នោ ហនតិ, តុម្ពេ ឋបេត្វា អម្ពាភំ អញ្ញំ
បដិសរណំ ន បស្សម, តំ មាវេត្វា អម្ពាភំ សោត្តិភារំ ករោហី” តិ អាហំសុ។ តំ
សុត្វា តាបសោ “អបេជ ន មាធិសា ចាណាតិចាតំ ករោន្តិ” តិ អបសាទេសិ។
តេសុ រជ្ជវតី នាម កិណ្ឌិ អភិវុចា ចាសាធិកា អសាមិកា អហោសិ។ តេ តំ
អលង្កិត្វា តាបសស្ស សន្តិកំ នេត្វា “ទេវ, អយំ តេ ចាធិបិចារិកា ហោតុ,
អម្ពាភំ បច្ឆាមិត្តំ វេជេហី” តិ អាហំសុ។ តាបសោ តំ ធិស្វាវ បដិពទ្ធិចិត្តោ ហុត្វា
តាយ សទ្ធិ សំវាសំ កប្បេត្វា គុហាធូរេ ឋត្វា កោចវត្ថាយ និក្ខន្ធិ មគ្គជកំ

មុត្តរេន ចោលត្វា ជីវិតក្នុង ចាបេសិ។ សោ តាយ សុទ្ធិ សមគ្គវាសំ វសន្តោ
បុត្តជីតាហិ វឌ្ឍិត្វា តត្ថវ កាលមកាសិ។ ឯវំ សា តំ កាមេសិ។ សុវចោតកោ
ឥមំ ឧទាហរណំ អាហរិត្វា “វច្ឆតាបសោ តាវ មនុស្សោ ហុត្វា តិរច្ឆានកតាយ
កិន្ទរិយា សុទ្ធិ សំវាសំ កប្បេសិ, កិមង្គំ បន អម្ពាភំ? មយញ្ញំ ឧភោ បក្ខិនោវ
តិរច្ឆានកតាវ” តិ ធីបេន្តោ “មនុស្សោ មិគិយា សុទ្ធិ” តិ អាហា។ ឯវំ មនុស្សោ
តិរច្ឆានកតាហិ សុទ្ធិ សមគ្គវាសំ វសន្តិ, នត្ថិ កាមេ អសាធិសោ នាម, ចិត្តមេវ
បមាណន្តិ កថេសិ។

សា តស្ស វចនំ សុត្វា “សាមិ, ចិត្តំ នាម សព្វកាលំ ឯកសទិសំ ន ហោតិ,
បិយវិប្បយោគស្ស ភាយាមី” តិ អាហា។ សោបិ សុវចោតកោ ឥត្ថិមាយាសុ
កុសលោ, តេន តំ វិមំសន្តោ បុន កាថមាហា -

៦២៦.

“ហន្ត ខ្វាហំ គមិស្សមិ, សាឡិកេ មញ្ញុភាណិកេ;
បច្ឆក្ខានុបទព្យោតំ, អតិមញ្ញុសិ នួន ម” តិ ត្ថិ។

តត្ថ បច្ឆក្ខានុបទំ ហោតន្តិ យំ ត្វំ វទេសិ, សព្វមេតំ បច្ឆក្ខានស្ស អនុបទំ,
បច្ឆក្ខានការណំ បច្ឆក្ខានកោដ្ឋាសោ បនេស។ អតិមញ្ញុសិ នួន មន្តិ “នួន មំ
ឥច្ឆតិ អយ” តិ ត្វំ មំ អតិក្កមិត្វា មញ្ញុសិ, មយ្ហំ សារំ ន ជាតាសិ។ អហាញ្ញំ
រាជបូជិតោ, ន មយ្ហំ ភរិយា ធុល្លភា, អញ្ញំ ភរិយំ បរិយេសិស្សមីតិ។

សា តស្ស វចនំ សុត្វាវ ភិដ្ឋមានហធយារិយ តស្ស សហ ធស្សនេនេវ
ឧប្បន្នកាមរតិយា អនុឧយ្ហមាធារិយ ហុត្វាបិ អត្តនោ ឥត្ថិមាយាយ
អនិច្ឆមាធារិយ ហុត្វា ទិយឡំ កាថមាហា -

៦២៧.

“ន សិរី តរមានស្ប, មាធរ សុវបណ្ឌិត;
ឥធរ តាវ អច្ឆស្ប, យាវ រាជាន ធិក្ខសិ;
សោស្បិ សទ្ធិ មុទិដ្ឋានំ, អានុការញ្ច រាជិនោ” តិ។

តត្ថ ន សិរី តិ សម្ម សុវបណ្ឌិត, តរមានស្ប សិរី នាម ន ហោតិ, តរមានន
កតកម្មំ ន សោភតិ, “យរាវាសោ ច នាមេស អតិករុកោ” តិ ចិន្តេត្វា តុលេត្វា
កាតញ្ចោ។ ឥធរ តាវ អច្ឆស្ប, យាវ មហាន្តេន យសេន សមន្នាគតំ អម្ពាភំ
រាជានំ បស្សិស្សសិ។ សោស្បិ តិ សាយន្តសមយេ កិន្និសមានលីលាហិ
ឧត្តមរូបធរាហិ នារីហិ វជ្ជមានានំ មុទិដ្ឋានំ អញ្ញេសញ្ច គីតវាធិតានំ សទ្ធិ តំ
សុណិស្សសិ, រញ្ញោ ច អានុការំ មហន្តំ សិរិសោភគ្គំ បស្សិស្សសិ។ “សម្ម, កី តំ
តុវតោសិ, កី លេសម្បិ ន ជាធាសិ, អច្ឆស្ប តាវ, បច្ឆា ជាធិស្សមា” តិ។

អថ តេ សាយន្តសមន្តវេ មេថុនសំវាសំ ករីសុ, សមគ្គា សម្មោធមាធា
បិយសំវាសំ វសីសុ។ អថ នំ សុវចោតកោ “ន ឥធានេសា មយ្ហំ រហស្សំ
គុហិស្សតិ, ឥធានិ នំ បុច្ឆិត្វា គន្ធីវជ្ជតិ” តិ ចិន្តេត្វា “សាឡិកេ” តិ អាហា។ “កី,
សាមី” តិ? “អហំ កិញ្ចី តេ វត្ថុកាមាម្ពី” តិ។ “វេទ, សាមី” តិ។ “ហោតុ, អជ្ជ
អម្ពាភំ មជ្ឈលទិវសោ, អញ្ញាតវស្មី ទិវសេ ជាធិស្សមី” តិ។ “សចេ
មជ្ឈលបទិសំយុត្តា កថា ភវិស្សតិ, កថេហិ។ នោ ចេ, មា កថេហិ សាមី” តិ។
“មជ្ឈលកថាវេសា, ភទ្កេ” តិ។ “តេន ហិ កថេហិ” តិ។ អថ នំ “ភទ្កេ, សចេ
សោតុកាមា ភវិស្សសិ, កថេស្សមិ តេ” តិ វត្វា តំ រហស្សំ បុច្ឆន្តោ ទិយឡំ
កាថមាហា -

៦២៨.

“យោ នុ ខ្វាយំ តិញ្ញោ សន្នោ, តិរោជនបទេ សុតោ;
ដីតា បញ្ចាលរាជស្ប, ឌីសដីវិយ វណ្ណិដី;

តំ ធន្យតិ វិទេហានំ, សោ វិវាហោ ភវិស្សតិ"តិ។

តស្សតោ - យោ នុ ខោ អយំ សន្នោ តិព្ពោ ពហាលោ, តិរោជនបទេ សុតោ
បររដ្ឋេសុ ជនបទេសុ វិស្សតោ បញ្ញាតោ ចាកដោ បត្តដោ។ កិណ្ឌិ? ដីតា
បញ្ចាលរាជស្ស ឱសធិតារកាវិយ វិរោចមានា តាយ ឯវ សមាទវណ្ណិនី អត្ថិ,
តំ សោ វិទេហានំ ធន្យតិ, សោ វិវាហោ ភវិស្សតិ។ យោ សោ ឯវំ បត្តដោ សន្នោ,
អហំ តំ សុត្វា ចិន្តេសី "អយំ កុមារិកា ឧត្តមរូបធរា, វិទេហាជាបិ ចូឡនិរញ្ញោ
បដិសត្តុ អហោសិ។ អញ្ញោ ពហូ រាជានោ ចូឡនិព្រហ្មទត្តស្ស វសវត្ថិនោ សន្តិ,
តេសំ អទត្វា កី ការណា វិទេហស្ស ដីតំ ធន្យតិ"តិ?

សា តស្ស វចនំ សុត្វា ឯវមាហា - "សាមិ, កី ការណា មជ្ឈលទិវសេ
អវមជ្ឈលំ កថេសី"តិ? "អហំ, ភទ្កេ, 'មជ្ឈល'ន្តិ កថេមិ, តុំ 'អវមជ្ឈល'ន្តិ កថេសិ,
កី នុ ខោ ឯត"ន្តិ? "សាមិ, អមិត្តានម្បិ តេសំ ឯវរូចា មជ្ឈលកិរិយា មា
ហោត្វ"តិ។ "កថេហិ តាវ ភទ្កេ"តិ។ "សាមិ, ន សក្កា កថេតុ"ន្តិ។ "ភទ្កេ, តយា
វិទិតំ វហស្សំ មម អកថិតកាលតោ បជ្ជាយ នត្ថិ អម្ពាភំ សមគ្គសំវាសោ"តិ។
សា តេន និប្បិឡិយមាណា "តេន ហិ, សាមិ, សុណាហិ"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហា -

២២៩.

"ឯទិសោ មា អមិត្តានំ, វិវាហោ ហោតុ មាធរ;
យថា បញ្ចាលរាជស្ស, វេទេហោន ភវិស្សតិ"តិ។

ឥមំ គាថំ វត្វា បុន តេន "ភទ្កេ, កស្មា ឯវរូបំ កថំ កថេសី"តិ វុត្តេ "តេន ហិ
សុណាហិ, ឯត្ត ទោសំ តេ កថេស្សមី"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហា -

២៣០.

"អានយិ ត្វាន វេទេហំ, បញ្ចាលានំ វថេសកោ;

តតោ នំ ឃាតយិស្សតិ, នស្ស សឌី ភវិស្សតិ"តិ។

តត្ថ តតោ នំ ឃាតយិស្សតិ យទា សោ ឥមំ នគរំ អាគតោ ភវិស្សតិ,
តទា តេន សឌី សឌីការំ មិត្តធម្មំ ន ករិស្សតិ, ទដ្ឋម្បិស្ស ធីតវំ ន ទស្សតិ។
ឯកោ កិរស្ស បន អត្ថធម្មានុសាសកោ មហោសធបណ្ឌិតោ នាម អត្ថិ, តេន
សឌី តំ ឃាតេស្សតិ។ តេ ឧភោ ជនេ ឃាតេត្វា ជយចានំ បិរិស្សមាតិ កេវដ្ឋោ
រញ្ញោ សឌី មន្តេត្វា តំ គណ្ហិត្វា អាគន្ធី គតោតិ។

ឯវំ សា គុយ្ហមន្តំ និស្សេសំ កត្វា សុវបណ្ឌិតស្ស កថេសិ។ តំ សុត្វា
សុវបណ្ឌិតោ "អាចរិយោ កេវដ្ឋោ ឧចាយកុសលោ, អច្ឆរិយំ តស្ស រញ្ញោ
ឯវុបេន ឧចាយេន ឃាតន"ន្តិ កេវដ្ឋំ វណ្ណេត្វា "ឯវុបេន អវមជ្ឈលេន អម្ពាកំ
កោ អត្ថោ, តុណ្ហិត្វា សយាមា"តិ វត្វា អាគមនកម្មស្ស និប្បត្តិ ញាត្វា តំ វត្ថិ
តាយ សឌី វសិត្វា "ភទ្ទេ, អហំ សិរិវដ្ឋំ គត្វា មនាចាយ ភរិយាយ លទ្ធការំ
សិរិរញ្ញោ ធម្មិយា ច អាហេចេស្សមី"តិ គមនំ អនុជាធាបេតុំ អាហា -

២៣០.

"ហន្តខោ មំ អនុជាធាហិ, វត្ថិយោ សត្តមត្ថិយោ;
យាវាហំ សិរិរាជស្ស, អាហេចេមិ មហេសិនោ;
លទ្ធា ច មេ អាវសថោ, សាឡិកាយ ឧបន្តិក"ន្តិ។

តត្ថ មហេសិនោតិ មហេសិយា ចស្ស។ អាវសថោតិ វសនជ្ជានំ។ ឧបន្តិកន្តិ
អថ នេ "ឯថ តស្ស សន្តិកំ គច្ឆាមា"តិ វត្វា អជ្ឈមេ ធិវសេ ឥធានេត្វា មហាន្តេន
បរិវារេន តំ គហេត្វា គមិស្សមិ, យាវ មមាគមនំ, តាវ មា ឧក្កណ្ហិតិ។

តំ សុត្វា សាឡិកា តេន វិយោគំ អនិច្ចមាធាបិ តស្ស វចនំ បដិក្ខិបិតុំ
អសក្កាន្តិ អនន្តំ កាថមាហា -

៦៣២.

“ហន្តខោ តំ អនុជានាមិ, រត្តិយោ សត្តមត្តិយោ;
សេច ត្វំ សត្តរត្តន, នាគប្បសិ មមន្តិកេ;
មញ្ញោ ឌីក្កន្តសត្តំ មំ, មតាយ អាគមិស្សសី”តិ។

តត្ថ មញ្ញោ ឌីក្កន្តសត្តំ មន្តិ វេសន្ត អហំ មំ អបគតជីវិតំ សល្លក្ខេមិ។ សោ
ត្វំ អជ្ឈមេ ធិវសេ អនាគប្បន្តោ មយិ មតាយ អាគមិស្សសី, តស្មា មា បបញ្ចំ
អកាសីតិ។

ឥតរោមិ “ភន្តេ, កី វនេសិ, មយ្ហម្មិ អជ្ឈមេ ធិវសេ តំ អបស្សន្តស្ស កុតោ
ជីវិត”ន្តិ វាចាយ វត្វា ហនយេន បន “ជីវ វា ត្វំ មរ វា, កី តយា មយ្ហ”ន្តិ ចិន្តត្វា
ឧដ្ឋាយ ថោកំ សិវិវជ្ជាភិមុខោ កន្ធា និវត្តិត្វា មិចីលំ កន្ធា បណ្ឌិតស្ស អំសក្កេជ
ឌីតវិត្វា មហាសត្តន បន តាយ សញ្ញាយ ឧបវិចាសាទំ អាហេបេត្វា បុដ្ឋោ សត្តំ
តំ បវត្តិ បណ្ឌិតស្ស អាហេចេសិ។ សោមិស្ស បុរិមនយេនេវ សត្តំ
សក្ការមកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៦៣៣.

“តតោ ច ខោ សោ កន្ធាន, មាធរេ សុវបណ្ឌិតោ;
មហោសធស្ស អក្ខាសិ, សាឡិការចនំ ឥន”ន្តិ។

តត្ថ សាឡិការចនំ ឥនន្តិ ឥនំ សាឡិកាយ វចនន្តិ សត្តំ វិត្តារេត្វា
កេសីតិ។

សុវបណ្ឌិតំ និដ្ឋិតំ។

មហាឧមជ្ឈកណ្ឌំ

តំ សុត្វា មហាសត្តោ ចិន្តេសី “រាជា មម អនិច្ចមានស្បូវ គមិស្សតិ, គន្ធា
ច បន មហាវិធាសំ ចាបុណ្ហិស្សតិ។ អថ មយ្ហំ ‘ឯវ្យបស្ស នាម
យសទាយ កស្ស រញ្ជោ វចនំ ហនយេ កត្វា តស្ស សង្កហំ នាកាសី”តិ
គរហាបិ ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, មាទិសេ បណ្ឌិតេ វិជ្ជមានេ កីការណា ឯស
នស្សិស្សតិ, អហំ រញ្ជោ បុរេតរមេវ គន្ធា ចូឡនី ទិស្វា សុវិភត្តំ កត្វា
វិទេហារញ្ជោ និវាសត្ថាយ នគរំ មាបេត្វា ការុតមត្តំ ជង្គុឧមង្គ្គំ,
អឡុយោជនិកញ្ច មហាឧមង្គ្គំ, ការេត្វា ចូឡនិរញ្ជោ ជីតរំ អភិសិញ្ចិត្វា អម្ពាភំ
រញ្ជោចាទបរិចារិកំ កត្វា អដ្ឋារសអក្ខោភណ្ឌិសង្ខេហិ ពលេហិ
ឯកសតរាជ្ជសុ បរិវារេត្វា ឋិតេស្បូវ អម្ពាភំ រាជានំ រាហុមុខតោ ចន្ទំវិយ
មោចេត្វា អាទាយាគមនំ នាម មម ភារោ”តិ។ តស្បូវំ ចិន្តេន្តស្ស សរិវេ បីតិ
ឧប្បជ្ឈិ។ សោ បីតិវេគេន ឧទានំ ឧទានេន្តោ ឥមំ ឧបឡុកាថមាហា -

២៣៤.

“យស្បូវ យវេ ភុញ្ញេយ្យ ភោគំ, តស្បូវ អត្ថំ បុរិសោ ចវេយ្យ”តិ។
តស្សត្ថោ - យស្ស រញ្ជោ សន្តិកេ បុរិសោ មហន្តំ ឥស្សរិយំ លភិត្វា ភោគំ
ភុញ្ញេយ្យ, អក្កោសន្តស្សបិ បហាន្តស្សបិ គលេ គហេត្វា និក្ខឡន្តស្សបិ
តស្បូវ អត្ថំ ហិតំ វុឡី បណ្ឌិតោ កាយទ្វារាទីហិ តីហិ ទ្វារេហិ ចវេយ្យ។ ន ហិ
មិត្តុទុត្តិកម្មំ បណ្ឌិតេហិ កាតព្វន្តិ។

ឥតិ ចិន្តេត្វា សោ ន្តត្វា អលង្ករិត្វា មហាន្តេន យសេន រាជកុលំ គន្ធា រាជានំ
វន្តិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ អាហា - “កី, ទេវ, គច្ឆិស្សថ ឧត្តរបញ្ចាលនគរ”ន្តិ? “អាម,
តាត, បញ្ចាលចន្តិ អលភន្តស្ស មម កី រដ្ឋេន, មា មំ បរិច្ឆជិ, មយា សទ្ធិយេវ
ឯហិ។ តត្ថ អម្ពាភំ គតការណា ទ្វេ អត្ថា និប្បជ្ឈិស្សន្តិ, ឥត្តិវតនញ្ចាលច្ឆាមិ,
រញ្ជោ ច មេ សទ្ធិ មេត្តិ បតិជ្ឈហិស្សតិ”តិ។ អថ នំ បណ្ឌិតោ “តេន ហិ, ទេវ, អហំ

បុរេ គន្ធា តុម្កាកំ និវេសនានិ មាបេស្សមិ, តុម្កេ មយា បហិតសាសនេន
អាគច្ឆេយ្យថា”តិ វេទន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ -

“ហន្តាហំ គន្ធាមិ បុរេ ជនិន្ទ, បញ្ចាលរាជស្ស បុរំ សុរម្ម;
និវេសនានិ មាបេតុំ, វេទេហស្ស យសស្សិនោ។

៦៣៥.

“និវេសនានិ មាបេត្វា, វេទេហស្ស យសស្សិនោ;
យទា តេ បហិណោយ្យមិ, តទា ឯយ្យាសិ ខត្តិយា”តិ។

តត្ថ វេទេហស្សតិ តវ វិទេហរាជស្ស។ ឯយ្យាសីតិ អាគច្ឆេយ្យាសីតិ។

តំ សុត្វា រាជា “ន កិរ មំ បណ្ឌិតោ បរិច្ឆជតី”តិ ហដ្ឋតុដ្ឋោ ហុត្វា អាហា -
“តាត, តវ បុរេ គន្ធន្តស្ស កីលទុំ វដ្តតី”តិ? “ពលវាហនំ, ទេវា”តិ។ “យត្ថកំ
ឥច្ឆសិ, តត្ថកំ គណ្ណា, តាតា”តិ។ “ចត្តារិ ពន្ធនាគារាជិវិវរាបេត្វា ចោរានំ
សម្ពុលិកពន្ធនានិ ភិក្ខុបេត្វា តេបិ មយា សទ្ធិ បេសេថ ទេវា”តិ។ “យថារុចិ
ករោហិ, តាតា”តិ។ មហាសន្តោ ពន្ធនាគារាជារាជិវិវរាបេត្វា សូរេ
មហាយោធនេ គតជ្ជានេ កម្មំ និច្ឆានេតុំ សមត្ថេ នីហរាបេត្វា “មំ ឧបជ្ឈហថា”តិ
វត្វា តេសំ សក្ការំ ការេត្វា
វឡកិកម្មារចម្មការឥដ្ឋកថាសាលាការចិត្តការាធម្មោ នាធាសិប្បកុសលា
អដ្ឋារស សេនិយោ អាធាយ វាសិជរសុកុទ្ធាលខណ្ឌិត្តិអាធិនិ ពហ្វនិ
ឧបករណានិ គាហរាបេត្វា មហាពលកាយបរិវត្តោ នគរា និក្ខមិ។ តមត្ថំ
បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៦៣៦.

“តតោ ច ចាយាសិ បុរេ មហោសនោ, បញ្ចាលរាជស្ស បុរំ សុរម្ម;

និវេសនានិ មាបេតុំ, វេទេហស្ស យសស្សិនោ"តិ។

មហាសត្តោបិ គច្ឆន្តោ យោជនន្តរេ យោជនន្តរេ ឯកេកំ កាមំ និវេសេត្វា
ឯកេកំ អមច្ចំ "តុម្ពេ រញ្ជោ បញ្ចាលចន្ទី គហេត្វា និវត្តនកាលេ ហត្ថិអស្សរេ
កប្បេត្វា រាជានំ អាទាយ បច្ឆាមិត្តេ បដិពាហន្តា ទិប្បំ មិដិលំ ចាបេយ្យោថា"តិ
វត្វា ឋបេសិ។ គង្គាតីរំ បន បត្វា អានន្ទកុមារំ បក្កោសាបេត្វា "អានន្ទ, ត្វំ
តីណិ វឡកិសតានិ អាទាយ ឧទ្ធុគង្គំ គន្ធា សារទារូនិ កាហាបេត្វា តិសតមត្តា
នាវា មាបេត្វា នគរស្សត្ថាយ តត្ថេវ តច្ឆាបេត្វា សល្លហុកានំ ទារូនំ នាវាយ
បូរាបេត្វា ទិប្បំ អាគច្ឆេយ្យាសី"តិ បេសេសិ។ សយំ បន នាវាយ គង្គំ តវិត្វា
ឱតិណ្ណាជ្ជានតោ បដ្ឋាយ បទសញ្ញាយេវ គណេត្វា "ឥទំ អឡយោជនជ្ជានំ, ឯត្ត
មហាឧមដ្ឋោ ភវិស្សតិ, ឥមស្មី ឋានេ រញ្ជោ និវេសននគរំ ភវិស្សតិ, ឥតោ
បដ្ឋាយ យាវ រាជគេហា ការុតមត្តេ ឋានេ ជង្គឧមដ្ឋោ ភវិស្សតិ"តិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា
នគរំ ចារិសិ។ ចូឡនិរាជា ពោធិសត្តស្ស អាគមនំ សុត្វា "ឥទានិ មេ មនោរថោ
មត្តកំ ចាបុណិស្សតិ, បច្ឆាមិត្តានំ បិដ្ឋិ បស្សិស្សាមិ, ឥមស្មី អាគតេ
វេទេហាបិ ន ចិរស្សេវ អាគមិស្សតិ, អថ នេ ឧភោបិ មារេត្វា
សកលជម្ពុធិបតលេ ឯករជ្ជំ កិរិស្សាមិ"តិ បរមតុដ្ឋិ បត្តោ អហោសិ។
សកលនគរំ សង្កតិ "ឯស កិរ មហោសធបណ្ឌិតោ, ឥមិនា កិរ
ឯកសតរាជានោ លេខុនា កាការិយ បលាបិតា"តិ។

មហាសត្តោ នាគវេសុ អត្តនោ រូបសម្បត្តិ បស្សន្តេសុយេវ រាជទ្វារំ គន្ធា
រញ្ជោ បដិវេទេត្វា "បរិសត្វ"តិ វុត្តេ បរិសិត្វា រាជានំ វត្តិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។
អថ នំ រាជា បដិសន្ធារំ កត្វា "តាត, រាជា កថា អាគមិស្សតិ"តិ បុច្ឆិ។ "មយា
បេសិតកាលេ, ទេវា"តិ។ "ត្វំ បន កិមត្តំ អាគតោសី"តិ។ "អម្ពា កំ រញ្ជោ
និវេសនំ មាបេតុំ, ទេវា"តិ។ "សាធុ, តាតា"តិ។ អថស្ស សេនាយ បរិព្ពយំ

ជាបេតិកភណ្ឌ មហាសត្តស្ស មហាន្តំ សក្ការំ ការេត្វា និវេសនគេហំ ជាបេតិកភណ្ឌ “តាត,
យាវ តេ រាជា នាគប្បតិ, តាវ អនុក្កណ្ឌមាណោ អម្ពាកម្មិ កត្តព្ពយុត្តកំ
ករោន្តោវ វសាហិ ត្វ”ន្តិ អាហា។ សោ កិវ រាជនិវេសនំ អភិរុហន្តោវ
មហាសោចានចាទមូលេ ឋេត្វា “ឥធន ជង្គុមធម្មទ្វារំ ភវិស្សតិ”តិ សល្លកេត្វសិ។
អថស្ស ឯតទហោសិ “រាជា ‘អម្ពាកម្មិ កត្តព្ពយុត្តកំ ករោហិ’តិ វេទតិ, ឧមង្ក្រ
ខណ្ឌិយមាណេ យថា ឥទំ សោចានំ ន ឱសក្កតិ, តថា កាតុំ វេទតិ”តិ។ អថ រាជានំ
ឯវមាហា - “ទេវ, អហំ បរិសន្តោ សោចានចាទមូលេ ឋេត្វា នវកម្មំ ឱលោកេន្តោ
មហាសោចានេ ឆោសំ បស្សី។ សចេ តេ វុច្ឆតិ, អហំ ធារុនិលកន្តោ មនាបំ
កត្វា អត្ថវេយ្យ”ន្តិ។ “សាធុ, បណ្ឌិត, អត្ថរាហិ”តិ។ សោ “ឥធន ឧមង្ក្រ
ភវិស្សតិ”តិ សល្លកេត្វា តំ ចោរាណសោចានំ ហរិត្វា យត្ថ ឧមង្ក្រ
ភវិស្សតិ, តត្ថ បំសុនោ អបតនត្ថាយ ជលកសន្តារំ ការេត្វា យថា សោចានំ ន
ឱសក្កតិ, ឯវំ និច្ចលំ កត្វា សោចានំ អត្ថរិ។ រាជា តំ ការណំ អជានន្តោ “មម
សិនេហោន ករោតិ”តិ មញ្ញិ។

ឯវំ តំ ទិវសំ តេនេវ នវកម្មេន វីតិនាមេត្វា បុនទិវសេ រាជានំ អាហា - “ទេវ,
សចេ អម្ពាកំ រញ្ជោ វសនដ្ឋានំ ជានេយ្យម, មនាបំ កត្វា បដិជគ្គេយ្យមា”តិ។
សាធុ, បណ្ឌិត, ឋេត្វា មម និវេសនំ សកលនគរេ យំ និវេសនំ ឥច្ឆសិ, តំ
គណ្ហាតិ។ មហារាជ, មយំ អាគន្ធកា, តុម្ពាកំ ពហុ វល្លភា យោធា, តេ អត្ថនោ
អត្ថនោ គេហេសុ គយ្ហមាណេសុ អម្ពេហិ សទ្ធិ កលហំ ករិស្សន្តិ។ “តទា, ទេវ,
តេហិ សទ្ធិ មយំ កិ ករិស្សមា”តិ? “តេសំ វេទនំ មា គណ្ហា។ យំ ឥច្ឆសិ, តំ
ហេនមេវ គណ្ហាបេហិ”តិ។ “ទេវ, តេ បុនប្បនំ អាគន្ធា តុម្ពាកំ កថេស្សន្តិ, តេន
តុម្ពាកំ ចិត្តសុខំ ន លភិស្សតិ។ សចេ បន ឥច្ឆេយ្យថ, យាវ មយំ និវេសនានិ
គណ្ហាម, តាវ អម្ពាកំយេវ មនុស្ស ឆោវិកា អស្ស។ តតោ តេ ទ្វារំ

អលកិត្យា នាគមិស្សន្តិ។ ឯវំ សន្តេ តុម្ពាភម្មិ ចិត្តសុខំ លកិស្សតី" តិ។ រាជា
“សាធ្វ” តិ សម្មជិដ្ឋិ។

មហាសត្តោ សោចានចានមូលេ សោចានសីសេ មហាទ្វារេ តិ សព្ពត្ត
អត្តនោ មនុស្សេយេវ វេបេត្វា “កស្សចិ បរិសិទ្ធី មា អទត្ថា” តិ វត្វា អថ រញ្ជោ
មាតុ និវេសនំ គន្ធា “ភិន្ននាការំ ទស្សេថា” តិ មនុស្សេ អាណាបេសិ។ តេ
ទ្វារកោដ្ឋកាលិន្ទតោ បដ្ឋាយ ឥដ្ឋកា ច មត្តិកា ច អបនេតុំ អារក្សិសុ។
រាជមាតា តំ បរត្ថី សុត្វា អាគន្ធា “កិស្ស, តាតា, មម គេហំ ភិន្នថា” តិ អាហា។
“មហោសធបណ្ឌិតោ ភិន្នាបេត្វា អត្តនោ រញ្ជោ និវេសនំ កាតុកាមោ” តិ។
“យទិ ឯវំ ឥធរេវ វេសថា” តិ។ “អម្ពាភំ រញ្ជោ មហន្តំ ពលវាហនំ, ឥទំ នប្បហោតិ,
អញ្ចំ មហន្តំ គេហំ ករិស្សមា” តិ។ “តុម្ពេ មំ ន ជាតាថ, អហំ រាជមាតា, ឥទានិ
បុត្តស្ស សន្តិកំ គន្ធា ជានិស្សមី” តិ។ “មយំ រញ្ជោ វេចនេន ភិន្នាម, សក្កោន្តិ
វាវេហី” តិ។ សា កុដ្ឋិវត្វា “ឥទានិ វោ កត្តត្ថំ ជានិស្សមី” តិ រាជទ្វារំ អគមាសិ។
អថ នំ “មា បរិសា” តិ ទោវារិកា វាវយីសុ។ “អហំ រាជមាតា” តិ។ “ន មយំ តំ
ជាតាម, មយំ រញ្ជោ ‘កស្សចិ បរិសិទ្ធី មា អទត្ថា’ តិ អាណាត្ថា, គប្ប ត្វ” តិ។ សា
គហេតព្ពគហណំ អបស្សន្តិ និវត្តិវត្វា អត្តនោ និវេសនំ ឱលោកេន្តិ អដ្ឋាសិ។
អថ នំ ឯកោ បុរិសោ “កី ឥធ ករោសិ, គប្បសិ, ន គប្បសិ” តិ គីវាយ គហេត្វា
ភូមិយំ ចាតេសិ។

សា ចិន្តេសិ “អទ្វា ឥមេ រញ្ជោ អាណាត្ថា ភរិស្សន្តិ, ឥតវថា ឯវំ កាតុំ ន
សក្ខិស្សន្តិ, បណ្ឌិតស្សេវ សន្តិកំ គប្បិស្សមី” តិ។ សា គន្ធា “តាត មហោសធប,
កស្មា មម និវេសនំ ភិន្នាបេសិ” តិ អាហា។ សោ តាយ សទ្ធិំ ន កថេសិ, សន្តិកេ
វិតោ បុរិសោ បទស្ស “ទេវី, កី កថេសិ” តិ អាហា។ “តាត, មហោសធបណ្ឌិតោ
កស្មា មម គេហំ ភិន្នាបេតី” តិ? “វេទេហារញ្ជោ វេសនដ្ឋានំ កាតុ” តិ។ “កី, តាត,

ឯវំ មហាន្តេ នគរេ អញ្ញត្ថ និវេសនដ្ឋានំ នលព្ភតី" តិ មញ្ញតិ។ "ឥមំ
សតសហស្សំ លញ្ញំ គហេត្វា អញ្ញត្ថ គេហំ ការេត្វ" តិ។ "សាធុ, ទេវី, តុម្ពាកំ
គេហំ វិស្សជ្ជាបេស្សមិ, លញ្ញស្ស គហិតការំ មា កស្សចិ កថយិត្ត។ មា នោ
អញ្ញេបិ លញ្ញំ ទត្វា គេហានិ វិស្សជ្ជាបេតុកាមា អហោសុ" តិ។ សាធុ, តាត,
"រញ្ញោ មាតាលញ្ញំ អនាសី" តិ មយ្ហម្បិ លដ្ឋនកមេវ, តស្មា ន កស្សចិ
កថេស្សមីតិ។ សោ "សាធុ" តិ តស្សា សន្តិកា សតសហស្សំ គហេត្វា គេហំ
វិស្សជ្ជាបេត្វា កេវដ្ឋស្ស គេហំ អគមាសិ។ សោបិ ទ្វារំ គន្ធា វេទ្យបេសិកាហិ
បិដ្ឋបម្មប្បដនំ លភិក្ខុ គហេតព្ភគហណំ អបស្សន្តោ បុន គេហំ គន្ធា
សតសហស្សមេវ អនាសិ។ ឯតេនុចាយេន សកលនគរេ គេហដ្ឋានំ គណ្ណាន្តេន
លញ្ញំ គហេត្វាលទ្ធកហាបណានញ្ញេវ នវ កោដិយោ ជាតា។

មហាសត្តោ សកលនគរំ វិចរិត្វា រាជកុលំ អគមាសិ។ អថ នំ រាជា បុច្ឆិ
"កី, បណ្ឌិត, លទ្ធិ តេ វេសនដ្ឋាន" តិ? "មហារាជ, អទេន្តា នាម នត្ថិ, អបិច ខោ
បន គេហោសុ គយ្ហមានេសុ កិលមន្តិ។ តេសំ បិយវិប្បយោគំ កាតុំ អម្ពាកំ
អយុត្តំ។ ពហិនគរេ ការុតមត្តេ ហ្មនេ គង្គាយ ច នគរស្ស ច អន្តរេ អសុកដ្ឋានេ
អម្ពាកំ រញ្ញោ វេសននគរំ ករិស្សមី" តិ។ តំ សុត្វា រាជា "អន្តេនគរេ យុជ្ឈិតុម្បិ
ទុក្ខំ, នេវ សកសេនា, ន បរសេនា ញាតុំ សក្កា។ ពហិនគរេ បន សុខំ យុទ្ធិ
កាតុំ, តស្មា ពហិនគរេយេវ តេ កោដ្ឋេត្វា មារេស្សមា" តិ តុស្សិត្វា "សាធុ,
បណ្ឌិត, តយា សល្លក្ខិតដ្ឋានេយេវ ការេហី" តិ អាហា។ "មហារាជ, អហំ
ការេស្សមិ, តុម្ពាកំ បន មនុស្សេហិ ទារុបណ្ណាទីនំ អត្ថាយ អម្ពាកំ
នវកម្មដ្ឋានំ នាគន្តព្វំ។ អាគច្ឆន្តា ហិ កលហំ ករិស្សន្តិ, តេនេវ តុម្ពាកញ្ញា
អម្ពាកញ្ញា ចិត្តសុខំ ន ភរិស្សតី" តិ។ "សាធុ, បណ្ឌិត, តេន បស្សេន និសញ្ញារំ
ការេហី" តិ។ "ទេវ, អម្ពាកំ ហត្ថិ ឧទកាភិរតា ឧទកេយេវ កីឡិស្សន្តិ។ ឧទកេ
អារិលេ ជាតេ 'មហោសធស្ស អាគតកាលតោ បដ្ឋាយ បសន្នំ ឧទកំ ចាតុំ ន

លកាមា'តិ សចេ នាគរា កុដ្ឋិស្សន្តិ, តម្បី សហិតត្ថ"ន្តិ។ រាជា "វិស្សត្តា តុម្ហាកំ
ហត្ថិ កីឡន្ត" តិ វត្វា នគរេ ភេរី ចរាបេសិ - "យោ ឥតោ និក្ខមិត្វា
មហោសធស្ស នគរមាបិតជ្ជានំ គច្ឆតិ, តស្ស សហស្សនណ្ឌោ" តិ។

មហាសត្តោ រាជានំ វន្តិត្វា អត្ថនោ បរិសំ អាទាយ និក្ខមិត្វា
យថាបរិច្ឆិន្ទជ្ជានេ នគរំ មាបេតុំ អារាទិ។ ចារគង្គាយ វគ្គុលី នាម គាមំ កាវេត្វា
ហត្ថិអស្សរេវាហានញោវ គោពលិតទុញ្ច តត្ថ ឋបេត្វា នគរករណំ វិចារេន្តោ
“ឯត្តកា ឥទំ ករោន្ត” តិ សព្វកម្មានិ វិភជិត្វា ឧមង្គកម្មំ បដ្ឋបេសិ។
មហាឧមង្គធារំ គង្គាតិត្ថេ អហោសិ។ សដ្ឋមត្តានិ យោធសតានិ មហាឧមង្គំ
ខណ្ឌន្តិ។ មហាន្តេហិ ចម្មបសិព្ពកេហិ វាលុកបំសុំ ហរិត្វា គង្គាយ ចាតេន្តិ។
ចាតិតចាតិតំ បំសុំ ហត្ថិ មទ្គន្តិ, គង្គា អាឡុលា សន្តតិ។ នគរវាសិនោ
“មហោសធស្ស អាគតកាលតោ បដ្ឋាយ បសន្នំ ឧទកំ ចាតុំ នលកាម, គង្គា
អាឡុលា សន្តតិ, កី ទុខោ ឯត” តិ វន្តិត្វា អថ នេសំ បណ្ឌិតស្ស
ឧបនិក្ខិត្តកប្បិសា អាហេចេន្តិ “មហោសធស្ស កិរ ហត្ថិ ឧទកំ កីឡន្តា គង្គាយ
កទ្ធមំ ករោន្តិ, តេន គង្គា អាឡុលា សន្តតិ” តិ។

ពោធិសត្តានំ អធិប្បាយោ នាម សមិជ្ឈតិ, តស្មា ឧមង្គេ មូលានិ វា
ខាលុកានិ វា មរុម្ពានិ វា ចាសាណានិ វា សព្វេបិ ភូមិយំ បរិសីសុ។
ជង្គឧមង្គស្ស ធារំ តស្មីយេវ នគរេ អហោសិ។ តីណិ បុរិសសតានិ ជង្គឧមង្គំ
ខណ្ឌន្តិ, ចម្មបសិព្ពកេហិ បំសុំហរិត្វា តស្មី នគរេ ចាតេន្តិ។ ចាតិតចាតិតំ
ឧទកេន មទ្កាបេត្វា ចាការំ ចិន្តិ, អញ្ញានិ វា កម្មានិ ករោន្តិ។ មហាឧមង្គស្ស
បរិសេនធារំ នគរេ អហោសិ អជ្ឈរសហត្ថុព្ពេជេន យន្តយុត្តធារេន
សមន្នាគតំ។ តញ្ជិ ឯកាយ អាណិយា អក្កន្តាយ បិដិយតិ, ឯកាយ អាណិយា
អក្កន្តាយ វិរិយតិ។ មហាឧមង្គស្ស ធូសុ បស្សេសុ ឥដ្ឋកាហិ ចិនិត្វា សុធាកម្មំ

ការវេសិ, មត្តកេ ជលកេន ឆន្ទំ ការេត្វា ឧល្លោកំ មត្តិកាយ លិម្បាបេត្វា
សេតកម្មំ ការេត្វា ចិត្តកម្មំ ការេសិ។ សញ្ញានិ បនេត្ត អសីតិ មហាទ្វារានិ
ចតុសដ្ឋិ ចូឡទ្វារានិ អហេសុំ, សញ្ញានិ យន្តយុត្តានេវ។ ឯកាយ អាណិយា
អក្កន្តាយ សញ្ញានេវ បិដិយន្តិ, ឯកាយ អាណិយា អក្កន្តាយ សញ្ញានេវ
វិរិយន្តិ។ ទ្វីសុ បស្សេសុ អនេកសតទីចាលយា អហេសុំ, តេបិ
យន្តយុត្តាយេវ។ ឯកស្មី វិរិយមាទេ សព្វេវិរិយន្តិ, ឯកស្មី បិដិយមាទេ សព្វេ
បិដិយន្តិ។ ទ្វីសុ បស្សេសុ ឯកសតានំ ខត្តិយានំ ឯកសតសយនគញ្ញា អហេសុំ។
ឯកេកស្មី គព្វេ នាធាវណ្ណបច្ចត្តរណត្ថតំ ឯកេកំ មហាសយនំ
សមុស្សិតសេតច្ចត្តំ, ឯកេកំ មហាសយនំ និស្សាយ ឯកេកំ មាតុតាមរូបកំ
ឧត្តមរូបធរំ បតិដ្ឋិតំ។ តំ ហេត្ថន អបរាមសិត្វា “មនុស្សរូប”ន្តិ នសក្កា ញាតុំ,
អបិច ឧមន្ត្តស្ស ឧភោសុ បស្សេសុ កុសលា ចិត្តការា នាធម្មការំ ចិត្តកម្មំ
ករីសុ។ សក្កាវិលាសសិនេវសត្តបរិកណ្ណាចក្កវាឡសាគរសត្តមហាសរ-
ចតុមហាធិប-ហិមវន្ត-អនោតត្តសរ-មនោសិលាតល ចន្ទិមស្សិយ-
ចាតុមហារាជិកាធិនកាមាវចរសម្បត្តិយោបិ សញ្ញា ឧមន្ត្តេយេវ ធន្សយីសុ។
ភូមិយំ រជតបដ្ឋវណ្ណា វាលុកា ឡិកិរីសុ, ឧបរិ ឧល្លោកបទុមាទិ ធន្សេសុ។
ឧភោសុ បស្សេសុ នាធម្មការេ អាបណេបិ ធន្សយីសុ។ តេសុ តេសុ ហេនេសុ
គន្ធាមបុប្ផធាមាធិនិ ឡិលម្ពេត្វា សុធម្មានេវសកំ វិយ ឧមន្ត្តំ អលង្ករីសុ។

តានិបិ ខោ តីណិ វឌ្ឍកិសតានិ តីណិ នាវាសតានិ ពន្ធិត្វា និដ្ឋិតបរិកម្មានំ
ធត្ថសម្ភារានំ បូរេត្វា គង្គាយ អាហរិត្វា បណ្ឌិតស្ស អាហេចេសុំ។ តានិ សោ
នគរេ ឧបយោគំ នេត្វា “មយា អាណាត្តទិវសេយេវ អាហារេយ្យាថា”តិ វត្វា នាវា
បដិច្ចន្ទដ្ឋានេ វេចាបេសិ។ នគរេ ឧទកបរិខា, កទ្ទមបរិខា, សុក្ខបរិខាតិ
តិស្សេវា បរិខាយោ ការេសិ។ អដ្ឋាវសហត្ថោ ចាការោ គោបុរដ្ឋាលកោ
រាជនិវេសនានិ ហត្ថិសាលាទយោ ចោក្ខរណិយោតិ សព្វមេតំ និដ្ឋំ អគមាសិ។

ឥតិ មហាឧមឆ្នាំ ជឿឧមឆ្នាំ នគរន្តិ សព្វមេតំ ចតុបិ មាសេហិ និដ្ឋិតំ។ អថ
មហាសត្តោ ចតុមាសច្ចយេន រញ្ជោ អាគមនត្ថាយ ទូតំ ចាហេសិ។ តមត្ថំ
បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៦៣៧.

“និវេសនានិ មាបេត្វា, វេទេហស្ស យសស្សិនោ;
អថស្ស ចាហិណី ទូតំ, វេទេហំ មិច្ឆិលគ្គហំ;
ឯហិ ធានិ មហារាជ, មាបិតំ តេ និវេសន”ន្តិ។

តត្ថ ចាហិណីតិ បេសេសិ។

រាជា ទូតស្ស វេទនំ សុត្វា តុដ្ឋចិត្តោ ហុត្វា មហាន្តេន បរិវារេន នគរា និក្ខមិ។
តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៦៣៨.

“តតោ ច រាជា ចាយាសិ, សេនាយ ចតុរខ្ចីយា;
អនន្តវាហនំ ធន្នំ, ដីតំ កបិលិយំ បុរ”ន្តិ។

តត្ថ អនន្តវាហនន្តិ អបរិមិតហត្ថិ អស្សាទិវាហនំ។ កបិលិយំ បុរន្តិ
កបិលរដ្ឋេ មាបិតំ នគរំ។

សោ អនុបុព្វេន គន្ធា គង្គាតីរំ ចាបុណី។ អថ នំ មហាសត្តោ បច្ចុគ្គន្ធា
អត្តនា កតនគរំ បវេសេសិ។ សោ តត្ថ ចាសាទវរគតោ នានគ្គរសភោជនំ
ភុញ្ញាត្វា ថោកំ វិស្សមិត្វា សាយន្តសមយេ អត្តនោ អាគតការំ ញាបេតុ
ច្ចុឡិនិរញ្ជោ ទូតំ បេសេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៦៣៩.

“តតោ ច ខោ សោ គន្ធាន, ព្រហ្មទត្តស្ស ចាហំណិ;
អាគតោស្មិ មហារាជ, តវ ចាធានិ វន្តិតុំ។

២៤០.

“ធនាហិ ធានិ មេ ភវិយំ, នារី សព្ពុត្ថសោភិនី;
សុវណ្ណាន បដិច្ឆន្តំ, ធាសីគណាបុរក្ខត”ន្តិ។

តត្ថ វន្តិតុន្តិ វេទេហា មហាលូកោ, ចូឡនិរាជា តស្ស បុត្តនត្តមត្តោបិ ន
ហោតិ, កិលេសវសេន មុច្ឆិតោ បន ហុត្វា “ជាមាតវេន នាម សសុរោ
វន្តនិយោ”តិ ចិន្តេត្វា តស្ស ចិត្តំ អជានន្តោវ វន្តនសាសនំ បហំណិ។ ធនាហិ
ធានិតិ អហំ តយា “ធីតវំ ធនុរមី”តិ បក្កោសាបិតោ, តំ មេ ឥធានិ ទេហិតិ
បហំណិ។ សុវណ្ណាន បដិច្ឆន្តន្តិ សុវណ្ណាលង្ការេន បដិមណ្ឌិតំ។

ចូឡនិរាជា ទូតស្ស វចនំ សុត្វា សោមនស្សប្បត្តោ “ឥធានិ មេ បច្ឆាមិត្តោ
កុហំ គមិស្សតិ, ឧភិទ្ទម្បិ នេសំ សីសានិ ជិន្និត្វា ជយចានំ បិវិស្សាមា”តិ ចិន្តេត្វា
កេវលំ សោមនស្សំ ធស្សេន្តោ ទូតស្ស សក្ការំ កត្វា អនន្តរំ កាថមាហា -

២៤១.

“ស្វាគតំ តេវ វេទេហា, អថោតេ អនុរាគតំ;
នក្ខត្តញ្ញោវ បរិបុច្ឆ, អហំ កញ្ញំ ធនាមិ តេ;
សុវណ្ណាន បដិច្ឆន្តំ, ធាសីគណាបុរក្ខត”ន្តិ។

តត្ថ វេទេហាតិ វេទេហស្ស សាសនំ សុត្វា តំ បុរតោ បិតំ វិយ អាលបតិ។
អថ វា “ឯវំ ព្រហ្មទត្តេន វុត្តន្តិ វេទេហី”តិ ទូតំ អាណាបេន្តោ ឯវមាហា។

តំ សុត្វា ទូតោ វេទេហស្ស សន្តិកំ គន្ធា “ទេវ, មង្គលកិរិយាយ អនុច្ឆរិកំ
នក្ខត្តំ កិរ ជាតាហិ, រាជា តេ ជីតរំ ទេវី” តិ អាហា។ សោ “អន្លេវ នក្ខត្តំ
សោភន” ត្ថិ បុន ទូតំ បហិណិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

២៤២.

“តតោ ច រាជា វេទេហា, នក្ខត្តំ បរិបុច្ឆថ;
នក្ខត្តំ បរិបុច្ឆិត្វា, ព្រហ្មទត្តស្ស ចាហិណិ។

២៤៣.

“ធនាហិ ធានិ មេ ភរិយំ, នារី សព្ពដ្ឋសោភិនី;
សុវណ្ណាន បដិច្ឆន្នំ, ធាសីគណាបុរក្ខត” ត្ថិ។

ចូឡនិរាជាបិ -

២៤៤.

“ធនាមិ ធានិ តេ ភរិយំ, នារី សព្ពដ្ឋសោភិនី;
សុវណ្ណាន បដិច្ឆន្នំ, ធាសីគណាបុរក្ខត” ត្ថិ។ -

ឥមំ កាចំ វត្វា “ឥធានិ បេសេមិ, ឥធានិ បេសេមី” តិ មុសាវាទំ កត្វា
ឯកសតរាជ្ជនំ សញ្ញំ អធាសិ “អជ្ឈាវសអក្ខោភណិសង្ខាយ សេនាយ សទ្ធិ
សព្ពេ យុទ្ធសង្គា ហុត្វា និក្ខមន្តុ, អន្ធិ ឱភិន្នម្បិ បច្ឆត្តិកានំ សីសានិ ជិន្និត្វា សេ
ជយចានំ បរិស្សាមា” តិ។ តេ សព្ពេបិ និក្ខមីសុ។ សយំ និក្ខន្តោ បន មាតរំ
ចលាកទេវីញា អគ្គមហេសី, នន្ទាទេវីញា, បុត្តំ បញ្ចាលចន្ទញា, ជីតរំ
បញ្ចាលចន្ទញាតិ ចត្តារោ ជនេ ឱរោធរហិ សទ្ធិ ចាសាទេ និវាសាបេត្វា និក្ខមិ។
ពោធិសត្តោបិ វេទេហាញោ ចេវ តេន សទ្ធិ អាគតសេនាយ ច មហាន្តំ សក្ការំ
កាវេសិ។ កេចិ មនុស្សា សុវំ បិរត្ថិ, កេចិ មច្ឆមំសាធិនិ ខាទន្តិ, កេចិ ទូរមគ្គា

អាគតត្ថា កិលន្តា សយន្តិវីរិទេហរាជា បន សេនកាធិយោ ចត្តារោ បណ្ឌិតេ
គហេត្វា អមច្ចគណបរិវតោ អលង្កតមហាតលេ និសីទិ។

ចូឡនិរាជាបិ អជ្ឈាសអក្ខោភណិសម្ពាយ សេនាយ សព្វំ តំ នគរំ តិសន្តិ
ចតុស្ត្រេបំ បរិក្ខិបិត្វា អនេកសតសហស្សហិ ឧក្កាហិ ធារិយមាណាហិ
អរុណោ ឧត្តច្ឆន្តេយេវ គហណាសន្នោ ហុត្វា អជ្ជាសិ។ តំ ញាត្វា មហាសត្តោ
អត្តនោ យោធានំ តីណិ សតានិ បេសេសិ “តុម្ពេ ជង្សឧមង្កេន គន្ធា រញ្ជោ
មាតរញ្ជា អគ្គមហេសិញ្ច បុត្តញ្ច ដីតរញ្ជា ជង្សឧមង្កេន អានេត្វា មហាឧមង្កេន
នេត្វា ឧមង្កេនរតោ ពហិ អកត្វា អន្តោឧមង្កេយេវ វេបេត្វា យាវ អម្ពាភំ
អាគមនា រក្ខត្តា តត្ថ វេត្វា អម្ពាភំ អាគមនកាលេ ឧមង្កា នីហិត្វា ឧមង្កេនរ
មហាវិសាលមាឡុកេ វេបេថា”តិ។ តេ តស្ស វេចនំ សម្បជិច្ឆិត្វា ជង្សឧមង្កេន
គន្ធា សោចានចាធម្មលេ ជលកសន្តរណំ ឧក្សាដេត្វា សោចានចាធម្មលេ
សោចានសីសេ មហាតលេតិ ឯត្ថកេ វ៉ានេ អារក្ខមនុស្សេ ច
ខុដ្ឋានិបរិចារិកាយោ ច ហត្ថចានេសុ ពន្ធិត្វា មុខញ្ច បិទហិត្វា តត្ថ តត្ថ
បជិច្ឆន្នជ្ជានេ វេបេត្វា រញ្ជោ បជិយត្តំ ខាធនិយភោជនិយំ កិញ្ច ខាធិត្វា កិញ្ច
ភិទ្ធិត្វា បុណ្ណិវិបុណ្ណំ កត្វា អបរិភោគំ កត្វា ធម្មត្វា ឧបរិចាសាធំ អភិរុហ័សុ។
តទា ចលាកនេវី នន្ទានេវីញ្ច រាជបុត្តញ្ច រាជដីតរញ្ជា គហេត្វា “កោ ជាធាតិ,
កី ភរិស្សតី”តិ មញ្ញមាណា អត្តនា សន្និ ឯកសយនេយេវ សយាបេសិ។ តេ
យោធា គត្តទ្វារេ វេត្វា បក្កោសីសុ។ សា និក្ខមិត្វា “កី, តាតា”តិ អាហា។ “ទេវី,
អម្ពាភំ រាជា វេទេហញ្ច មហោសធឯញ្ច ជីវិតក្ខយំ ចាបេត្វា សកលជម្ពុទីបេ
ឯករដ្ឋំ កត្វា ឯកសតរាជបរិវតោ មហាន្តេន យសេន អជ្ជ មហាជយចានំ
បិវន្តោ តុម្ពេ ចត្តារោបិ ជនេ គហេត្វា អានេហិ”តិ អម្ពេ បហិណ្ឌីតិ។

តេបី តេសំ វេចនំ សទ្ធម្មាត្វា ចាសាទា ធិតវិទ្យា សោចានបាទមូលំ
អគមីសុ។ អថ នេ គហេត្វា ជង្គុឧមង្គំ បរិសីសុ។ តេ អាហំសុ “មយំ ឯត្ថកំ
កាលំ ឥធម វសន្តា ឥមំវីចី ន ធិតិល្លាបុញ្ញា” តិ។ “ទេវី, ឥមំវីចី ន សព្វនា ធិតវន្តិ,
មង្គលវីចី នាមេសា, អន្ធព មង្គលនិវសភាវេន រាជា ឥមិនា មគ្គេន អាណេតុំ
អាណាបេសី” តិ។ តេ តេសំ វេចនំ សទ្ធម្មាសុ។ អថេកេច្ចេ តេ ចត្តារោ គហេត្វា
គច្ឆីសុ។ ឯកេច្ចេ និវត្តិត្វា រាជនិវេសនេ រតនគព្ភេ វិវិទ្យា យជិច្ឆិតំ រតនសារំ
គហេត្វា អាគមីសុ។ ឥតវេបិ ចត្តារោ ខត្តិយា បុរតោ មហាឧមង្គំ បត្វា
អលង្កតនេវសភំវិយ ឧមង្គំ ធិស្វា “រញ្ជោ អត្ថាយ សន្និទ្ធ” តិ សញ្ញំ ករីសុ។ អថ
នេ គង្គាយ អវិទូរហំនំ នេត្វា អន្តោឧមង្គេយេវ អលង្កតគព្ភេ និសីទាបេត្វា
ឯកេច្ចេ អារក្ខំ គហេត្វា អច្ឆីសុ។ ឯកេច្ចេ តេសំ អាជិតភារំ ញាបេតុំ គន្ធា
ពោធិសត្តស្ស អាហេចេសុំ។ សោ តេសំ កថំ សុត្វា “ឥទានិ មេ មនោរថោ មត្តកំ
ចាបុណ្ហិស្សតី” តិ សោមនស្សជាតោ រញ្ជោ សន្តិកំ គន្ធា ឯកមង្គំ អដ្ឋាសិ។
រាជាបិ កិលេសាតុរតាយ “ឥទានិ មេ ជីតរំ បេសេស្សតិ, ឥទានិ មេ ជីតរំ
បេសេស្សតី” តិ បល្លង្កតោ ឧដ្ឋាយ វាតចានេន ធិលោកេន្តោ អនេកេហិ
ឧក្កាសតសហស្សេហិ ឯកោភាសំ ជាតំ នគរំ មហាទិយា សេនាយ បរិវុតំ
ធិស្វា អាសន្តិតបរិសន្តិតោ “កី នុ ខោ ឯត” តិ បណ្ឌិតេហិ សទ្ធិ មន្តេន្តោ
តាថមាហា -

២៤៥.

“ហត្ថិ អស្សរ រថា បត្ថិ, សេនា តិដ្ឋន្តិ វម្មតា;
ឧក្កា បទិត្តា ឈាយន្តិ, កី នុ មញ្ញន្តិ បណ្ឌិតា” តិ។

តត្ថ កី នុ មញ្ញន្តិ តិ ចូឡនិរាជា អម្ពាកំ តុដ្ឋោ, ឧទាហុ កុដ្ឋោ, កី នុ បណ្ឌិតា
មញ្ញន្តិ តិ បុច្ឆិ។

តំ សុត្វា សេនកោ អាហា - “មា ចិន្តយិត្ត, មហារាជ, អតិពហូ ឧក្កា
បញ្ញាយន្តិ, រាជា តុម្កាកំ ធាតុំ ធិតុំ គហេត្វា ឯតិ មញ្ញេ” តិ។ បុគ្គសោបិ
“តុម្កាកំ អាគន្ធកសក្ការំ កាតុំ អារក្ខំ គហេត្វា ឋិតោ ភវិស្សតី” តិ អាហា។ ឯវំ
តេសំ យំ យំ រុច្ឆតិ, តំ តំ កថយីសុ។ រាជា បន “អសុកជ្ជានេ សេនា តិដ្ឋន្តិ,
អសុកជ្ជានេ អារក្ខំ គណ្ណេ, អប្បមត្តា ហោថា” តិ វទន្តានំ សទ្ធិំ សុត្វា
ឡិលោកេន្តោ សន្និទ្ធបញ្ញាវុដំ សេនំ បស្សិត្វា មរណភយភីតោ ហុត្វា
មហាសត្តស្ស កថំ បច្ឆាសីសន្តោ ឥតុំ កាថមាហា -

២៤៦.

“ហត្ថិ អស្សា រថា បត្ថិ, សេនា តិដ្ឋន្តិ វម្មិតា;
ឧក្កា បទិត្តា ឈាយន្តិ, កី នុ កាហន្តិ បណ្ឌិតា” តិ។

តត្ថ កី នុ កាហន្តិ បណ្ឌិតា តិ បណ្ឌិត, កី នាម ចិន្តេសិ, ឥមា សេនា
អម្កាកំ កី ភវិស្សតី តិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “ឥមំ អន្ធពាលំ ថោកំ សន្តាសេត្វា បច្ឆា មម
បញ្ញាពាលំ ធស្សេត្វា អស្សាសេស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា អាហា -

២៤៧.

“រក្ខតិ តំ មហារាជ, ចូឡនេយ្យា មហាពុលោ;
បទុដ្ឋោ ព្រហ្មទត្តេន, ចាតោ តំ ឃាតយីស្សតី” តិ។

តំ សុត្វា សព្ពេ មរណភយភីតោ ជាតា។ រញ្ជោ កណ្តោ សុស្សិ មុខេ
ខេឡោ បរិធិដ្ឋិ, សរីរេ ធាហោ ឧប្បដ្ឋិ។ សោ មរណភយភីតោ បរិទេវន្តោ ទ្វេ
កាថា អាហា -

៦៤៨.

“ឧព្ពេជតិ មេ ហធយំ, មុខញា បរិសុស្សតិ;
និព្ពតិ នាធិកច្ឆាមិ, អគ្គិទឡោវ អាតបេ។

៦៤៩.

“កម្មារាជំ យថា ឧក្កា, អន្តោ ឈាយតិ នោ ពហិ;
ឯវម្បិ ហធយំ មយ្ហំ, អន្តោ ឈាយតិ នោ ពហិ”តិ។

តត្ថ ឧព្ពេជតិ តាត មហោសធម្មណ្ឌិត, ហធយំ មេ មហាវាតប្បហរិតំ
វិយ បល្លំ កម្មតិ។ អន្តោ ឈាយតិ សោ “ឧក្កា វិយ មយ្ហំ ហធយមំសំ
អព្ពន្ធលេ ឈាយតិ, ពហិ បន ន ឈាយតិ”តិ បរិទេវតិ។

មហាសត្តោ តស្ស បរិទេវិតសទ្ធី សុត្វា “អយំ អន្ធពាលោ អញ្ញេសុ
ទិវសេសុ មម វេចនំ ន អកាសិ, ភិយ្យេ នំ និគ្គណ្ហិស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា អាហា -

៦៥០.

“បមត្តោ មន្តនាតិតោ, ភិន្នមន្តោសិ ខត្តិយ;
ឥនានិ ខោ តំ តាយន្ត, បណ្ឌិតា មន្តិនោ ជនា។

៦៥១.

“អកត្វាមច្ចស្ស វេចនំ, អត្ថកាមហិតេសិនោ;
អត្ថបីតិរតោ រាជា, មិតោ ក្សេជេវ ឱហិតោ។

៦៥២.

“យថាបិ មន្តោ ពឡិសំ, វង្គំ មំសេន នាធិតំ;
អាមគិទ្ធោ ន ជាតាតិ, មន្តោ មរណាមត្តនោ។

៦៥៣.

“ឃ្លីមេរ តុរំ រាជ, ចូឡនេយ្យស្ស ជីតរំ;
កាមគិទ្ធោ ន ជាតាសិ, មង្គោរ មរណាមត្តនោ។

៦៥៤.

“សចេ កច្ចសិ បញ្ចាលំ, ឱប្បមត្តំ ជហិស្សសិ;
មិគំ បន្តានុពន្ធវំ, មហន្តំ កយមេស្សតិ។

៦៥៥.

“អនិយ្យចោ បុរិសោ ជនិន្ទ, អហ៊ីរំ ឧច្ឆន្ត្រកតោ ឧសេយ្យ;
នតេន មិត្តិ កយិរាជ ជីរោ, ទុក្ខោ ហវេ កាបុរិសេន សង្គមោ។

៦៥៦.

“យនេវ ជញ្ញា បុរិសំ ជនិន្ទ, សីលវាយំ ពហុស្សតោ;
តេនេវ មិត្តិ កយិរាជ ជីរោ, សុខោ ហវេ សប្បុរិសេន សង្គមោ”តិ។

តត្ថ បមន្តោតិ មហារាជ, ត្វំ កាមេន បមន្តោ។ មន្តនាតីតោតិ មយា
អនាគតភយំ ទិស្វា បញ្ចាយ បរិច្ឆិន្ទិត្វា មន្តិតមន្តំ អតិក្កមន្តោ។ ភិន្នមន្តោតិ
មន្តនាតិក្កន្តត្តាយេវ ភិន្នមន្តោ, យោ វា តេ សេនកាធិហិ សន្និ មន្តោ គហិតោ,
ឃសោ ភិន្នាតិបិ ភិន្នមន្តោសិ ជាតោ។ បណ្ឌិតាតិ ឥមេ សេនកាធិយោ ចត្តារោ
ជនា ឥធានិ តំ រក្ខន្ត, បស្សមិ នេសំ ពលន្តិ ធិបេតិ។ អកត្វាមច្ចស្សតិ មម
ឧត្តមអមច្ចស្ស វេចនំ អកត្វា។ អត្ថបីតិរតោតិ អត្ថនោ កិលេសបីតិយា
អភិរតោ ហុត្វា។ មិគោ ក្កដេវ ឱហិតោតិ យថា នាម និវាបលោភេន អាគតោ
មិគោ ក្កដចាសេ ពជ្ឈតិ, ឃំ មម វេចនំ អគ្គហេត្វា “បញ្ចាលចន្ទិ លភិស្សមី”តិ
កិលេសលោភេន អាគត្វា ឥធានិ ក្កដចាសេ ពទ្ធោ មិគោវិយ ជាតោសីតិ។

“យថាបិ មន្ត្រា”តិ គាថាទ្វយំ “តទា មយា អយំ ឧបមា អាភតា”តិ ទស្សេតុំ
វុត្តំ។ “សចេ គច្ឆសី”តិ គាថាបិ “ន កេវលំ ឯត្តកមេវ, ឥមម្បិ អហំ អាហរិ”តិ
ទស្សេតុំ វុត្តា។ អនិយរូទោតិ កេវដ្ឋព្រាហ្មណសទិសោ អសប្បវិសជាតិកោ
និល្លជ្ជប្បវិសោ។ ន តេន មិត្តិ តាទិសេន សទ្ធិ មិត្តិ ធម្មំ ន កយិរាជ, តុំ បន
កេវដ្ឋេន សទ្ធិ មិត្តិ ធម្មំ កត្វា តស្ស វេនំ គណ្ហិ។ ទុក្ខាតិ ឯវរូបេន សទ្ធិ
សង្កមោ នាម ឯកវារម្បិ កតោ ឥធលោកេបិ បរលោកេបិ
មហាទុក្ខាវហនតោ ទុក្ខា នាម ហោតិ។ យទេវាតិ យំ ឯវ, អយមេវ វា
ចាថោ។ សុខោតិ ឥធលោកេបិ បរលោកេបិ សុខោយេវ។

អថ នំ “បុន ឯវរូបំ ករិស្សតី”តិ សុដ្ឋុតំ និគ្គណ្ហោ បុព្វេ រញ្ញា កថិតកថំ
អាហរិត្វា ទស្សេន្តោ -

៦៥៧.

“ពាលោ តុំ ឯឡមូគោសិ រាជ, យោ ឧត្តមត្ថានិ មយី លបិត្តោ;
កិមេវហំ នង្គលកោដិវឡោ, អត្ថានិ ជាតាមិ យថាបិ អញ្ញោ។

៦៥៨.

“ឥមំ គលេ គហេត្វាន, នាសេថវិជិតា មម;
យោ មេ វតនលាភស្ស, អន្តរាយាយ ភាសតី”តិ។ -

ឥមា ទ្វេ គាថាវត្វា “មហារាជ, អហំ គហបតិបុត្តោ, យថា តវ អញ្ញោ
សេនកាធយោ បណ្ឌិតា អត្ថានិ ជាតន្តិ, តថា កិមេវ អហំ ជាតិស្សំ, អគោចរោ
ឯស មយ្ហំ, គហបតិសិប្បមេវាហំ ជាតាមិ, អយំ អត្តោ សេនកាធិនំ បណ្ឌិតានំ
ចាកដោ ហោតិ, អន្តរេ អដ្ឋាវសអក្ខោភណិសម្ព័យ សេនាយ បរិវារិតស្ស

សេនកាធយោ អវស្សយា ហោន្តុ, មំ បន គីវាយំ គហេត្វា និក្ខត្តិវតំ
អាណាបេសិ, ឥធានិ មំ កស្មា បុច្ឆសិ”តិ វរំ សុនិគ្គហិតំ និគ្គណ្ហិ។

តំ សុត្វា រាជា ចិន្តេសិ “បណ្ឌិតោ មយា កថិតនោសមេវ កថេតិ។ បុព្វេវ ហិ
ឥទំ អនាគតកយំ ជានិ, តេន មំ អតិវិយ និគ្គណ្ហាតិ, ន ខោ បនាយំ ឯត្ថកំ
កាលំ និក្ខម្ភកោវ អច្ឆិស្សតិ, អវស្សំ ឥមីនា មយំ សោត្តិភារោ កតោ
ភវិស្សតី”តិ។ អថ នំ បរិគ្គណ្ហាឆ្លោ ទ្វេ កាថា អភាសិ -

៦៥៩.

“មហោសធ អតីតេន, នាទុវិជ្ឈន្តិ បណ្ឌិតា,
កី មំ អស្សំវ សម្ពុទ្ធំ, បតោនេនេវ វិជ្ឈសិ។

៦៦០.

“សេច បស្សសិ មោក្ខំ វា, ខេមំ វា បន បស្សសិ;
តេនេវ មំ អនុសាស, កី អតីតេនវិជ្ឈសិ”តិ។

តត្ថ នាទុវិជ្ឈន្តិ អតីតនោសំ គហេត្វា មុខសត្តិហិ នវិជ្ឈន្តិ។ អស្សំវ
សម្ពុទ្ធន្តិ សត្តសេនាយ បរិវុតត្តា សុដ្ឋពន្ធិត្វា ឋបិតំ អស្សំវិយ កី មំ វិជ្ឈសិ។
តេនេវ មន្តិ វរំ តេ មោក្ខោ ភវិស្សតិ, វរំ ខេមន្តិ តេនេវ សោត្តិភារេន មំ
អនុសាស អស្សាសេហិ, តញ្ញិ ឋបេត្វា អញ្ញំ មេ បដិសរណំ នត្ថិតិ។

អថ នំ មហោសត្តោ “អយំ រាជា អតិវិយ អន្ធពាលោ, បុរិសវិសេសំ ន
ជាតាតិ, ថោកំ កិលមេត្វា បច្ឆា តស្ស អវស្សយោ ភវិស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា អាហា -

៦៦១.

“អតីតំ មាទុសំ កម្មំ, ទុក្ខំ ទុរភិសម្ពរំ;

ន តំ សក្កោមិ មោចេតុំ, តុំ បដានស្ស ខត្តិយ។

៦៦២.

“សន្និ វេហាយសា នាគា, ឥទ្ធិមន្តោ យសស្សិនោ;
តេបិ អាធាយ គច្ឆេយ្យំ, យស្ស ហោន្តិ តថាវិធា។

៦៦៣.

“សន្និ វេហាយសា អស្សា, ឥទ្ធិមន្តោ យសស្សិនោ;
តេបិ អាធាយ គច្ឆេយ្យំ, យស្ស ហោន្តិ តថាវិធា។

៦៦៤.

“សន្និ វេហាយសា បក្ខិ, ឥទ្ធិមន្តោ យសស្សិនោ;
តេបិ អាធាយ គច្ឆេយ្យំ, យស្ស ហោន្តិ តថាវិធា។

៦៦៥.

“សន្និ វេហាយសា យក្ខា, ឥទ្ធិមន្តោ យសស្សិនោ;
តេបិ អាធាយ គច្ឆេយ្យំ, យស្ស ហោន្តិ តថាវិធា។

៦៦៦.

“អតីតំ មាណសំ កម្មំ, ទុក្ខំ ទុរភិសម្ភវំ;
ន តំ សក្កោមិ មោចេតុំ, អន្តលិក្ខេន ខត្តិយា”តិ។

តត្ថ កម្មន្តិ មហារាជ, ឥទំ ឥតោ តវ មោចនំ នាម អតីតំ, មនុស្សេហិ
កត្តត្ថកម្មំ អតីតំ។ ទុក្ខំ ទុរភិសម្ភវំន្តិ នេវ កាតុំ, ន សម្ភវិតុំ សក្កា។ ន តំ
សក្កោមីតិ អហំ តំ ឥតោ មោចេតុំ ន សក្កោមិ។ តុំ បដានស្ស ខត្តិយាតិ
មហារាជ, តូមេវេត្ថ កត្តត្ថំ បដានស្ស។ វេហាយសាតិ អាកាសេន

គមនសមត្ថា។ ឆាតាតិ ហត្ថិនោ។ យស្សាតិ យស្ស រញ្ជោ។ តថាវិធាតិ
ធម្មន្តកុលេ វា ឧបាសថកុលេ វា ជាតា ឆាតា ហោត្ថិ, តំ រាជានំ តេ អាទាយ
គន្ធម្បំ។ អស្សាតិ វលាហកអស្សរាជកុលេ ជាតា អស្សា។ បក្ខីតិ គរុទ្ធំ
សន្ធាយាហ។ យក្ខាតិ សាតាគិរាធម្មោ យក្ខា។ អន្តលិក្ខេនាតិ អន្តលិក្ខេន
មោចេតុំ ន សក្កោមិ, តំ អាទាយ អាកាសេន មិច្ឆិលំ នេតុំ ន សក្កោមីតិ អត្ថោ។

រាជា តំ សុត្វា អប្បជីកានោ និសីទិ។ អថ សេនកោ ចិន្តេសិ “ឥទានិ រញ្ជោ
ចេវ អម្ពាភព្វា ឋបេត្វា បណ្ឌិតំ អញ្ញំ បដិសរណំ នត្ថិ, រាជា បនស្ស កថំ សុត្វា
មរណភយតទ្ធិតោ កិញ្ចំ វត្ថុំ ន សក្កោតិ, អហំ បណ្ឌិតំ យាចិស្សមី” តិ។ សោ
យាចន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ -

២២៧.

“អតីរទស្សី បុរិសោ, មហាន្តេ ឧទកណ្ណាវេ;
យត្ថ សោលភតេ គាធំ, តត្ថ សោវិន្ទតេ សុខំ។

២២៨.

“ឯវំ អម្ពាភព្វា រញ្ជោ ច, ត្វំ បតិជ្ជា មហោសធ;
ត្វំ នោសិ មន្តិនំ សេដ្ឋោ, អម្ពេ ទុក្ខា បមោចយា” តិ។

តត្ថ អតីរទស្សីតិ សមុទ្កេ ភិន្ននាវោ តីរំ អបស្សន្តោ។ យត្ថាតិ
ឱមិវេគព្ពាហតោវិចរន្តោ យម្ហិ បទេសេ បតិជ្ជំ លភតិ។ បមោចយាតិ បុព្វេបិ
មិច្ឆិលំ បរិវារេត្វា ឋិតកាលេ តយាវ បមោចិតម្ហា, ឥទានិបិ តូមេវ អម្ពេ ទុក្ខា
មោចេហីតិ យាចិ។

អថ នំ និគ្គណ្ណាន្តោ មហោសត្តោ គាថាយ អជ្ឈកាសិ -

២៦៩.

“អតីតំ មាណសំ កម្មំ, ធុត្តំ ធុរភិសម្ភវំ;
ន តំ សក្កោមិ មោឃេតុំ, ត្វំ បដានស្ស សេនកា”តិ។

តត្ថ បដានស្ស សេនកាតិ សេនក, អហំ ន សក្កោមិ, ត្វំ បន ឥមំ រាជានំ
អាកាសេន មិច្ឆិលំ នេហិតិ។

រាជា គហេតព្ភគហណំ អបស្សន្តោ មរណភយតន្ត្រីតោ មហាសត្តេន សង្ខី
កថេតុំ អសក្កោន្តោ “កទាចិ សេនកោបិ កិញ្ចា ឧទាយំ ជានេយ្យ, បុច្ឆិស្សាមិ
តាវ ន”ន្តិ បុច្ឆន្តោ កាថមាហា -

២៧០.

“សុណោហិ មេតំ វេចនំ, បស្ស សេនំ មហាព្ភយំ;
សេនកំ ទានិ បុច្ឆាមិ, កី កិច្ចំ ឥធម មញ្ញាសី”តិ។

តត្ថ កី កិច្ចន្តិ កី កាតព្ភយុត្តកំ ឥធម មញ្ញាសិ, មហោសធនម្ហិ បរិច្ឆេត្តោ,
យទិ ត្វំ ជានាសិ, វេទេហិតិ។

តំ សុត្វា សេនកោ “មំ រាជា ឧទាយំ បុច្ឆតិ, សោគនោ វា ហោតុ មា វា,
កថេស្សាមិ ឯកំ ឧទាយ”ន្តិ ចិន្តេត្វា កាថមាហា -

២៧១.

“អគ្គី វា ធូរតោ ទេម, គណ្ណាមសេ វិកន្តនំ;
អញ្ញមញ្ញំ វេទិត្វាន, ឱប្បំ ហិស្សាម ជីវិតំ;
មា នោ រាជា ព្រហ្មទត្តោ, ចិរំ ធុត្តេន មារយី”តិ។

តត្ថ ឆ្វារតោតិ ឆ្វារំ បិទហិត្វា តត្ថ អគ្គី ទេម។ វិកន្តនន្តិ អញ្ញមញ្ញំ វិកន្តនំ
សត្តំ គណ្ណាម។ ហិស្សរមាតិ ជីវិតំ ឱប្បំ ជហិស្សម, អលង្កតចាសាទោយេវ
នោ ធារុចិតកោ ភវិស្សតិ។

តំ សុត្វា រាជា អនត្តមនោ “អត្តនោ បុត្តធារស្ស ឯវរូបំ ចិតកំ ករោហី” តិ
វត្វា បុក្កសាទយោ បុច្ឆិ។ តេបិ អត្តនោ បតិវុចា ពាលកថាយេវ កថយីសុ។
តេន វុត្ថំ -

៦៧២.

“សុណោហិ មេតំ វចនំ, បស្ស សេនំ មហាព្ពយំ;
បុក្កសំ ធានិ បុច្ឆាមិ, កី កិច្ចំ ឥធ មញ្ញាសិ។

៦៧៣.

“វិសំ ខាធិត្វា មីយាម, ឱប្បំ ហិស្សម ជីវិតំ;
មា នោ រាជា ព្រហ្មធន្តោ, ចិវំ ធុក្ខេន មារយិ។

៦៧៤.

“សុណោហិ មេតំ វចនំ, បស្ស សេនំ មហាព្ពយំ;
កាមិន្ទំ ធានិ បុច្ឆាមិ, កី កិច្ចំ ឥធ មញ្ញាសិ។

៦៧៥.

“វដ្តុយា ពដ្ឋិ មីយាម, បចាតា បបតាមសេ;
មា នោ រាជា ព្រហ្មធន្តោ, ចិវំ ធុក្ខេន មារយិ។

៦៧៦.

“សុណោហិ មេតំ វចនំ, បស្ស សេនំ មហាព្ពយំ;

ទេវីន្ទ្រ ទានិ បុប្ផាមិ, កី កិច្ចំ ឥធ មញ្ញាសិ។

៦៧៧.

“អគ្គី វា ធារតោ ទេម, កណ្ណាមសេ វិកន្តនំ;
អញ្ញមញ្ញំ វិធិត្វាន, ឱប្បំ ហិស្សាម ជីវិតំ;
ន នោ សក្កោតិ មោចេតុំ, សុខេនេវ មហោសធា”តិ។

អបិច ឯតេសុ ទេវីន្ទ្រា “អយំ រាជា កី ករោតិ, អគ្គិម្ហិ សន្តេ ខន្ធជាបនកំ
ធមតិ, វេបេត្វា មហោសធំ អញ្ញោ ឥធ សោត្តិការំ កាតុំ សមត្តោ នាម នត្ថិ,
អយំ តំ អបុច្ឆិត្វា អម្ពេ បុច្ឆតិ, មយំ កី ជាធាមា”តិ ចិន្តេត្វា អញ្ញំ ឧបាយំ
អបស្សន្តោ សេនកេន កថិតមេវ កថេត្វា មហោសត្ថំ វណ្ណោន្តោ ទ្វេ ចាទេ
អាហា។ តត្រាយំ អធិប្បាយោ - “មហារាជ, មយំ សព្វេបិ បណ្ឌិតមេវ យាចាម។
សចេ បន យាចិយមាណេបិ ន នោ សក្កោតិ មោចេតុំ សុខេនេវ មហោសធា,
អថ សេនកស្ស វចនំ ករិស្សាមា”តិ។

តំ សុត្វា រាជា បុព្វេ ពោធិសត្តស្ស កថិតនោសំ សរិត្វា តេន សទ្ធិ កថេតុំ
អសក្កោន្តោ តស្ស សុណាន្តស្សេវ បរិទេវន្តោ អាហា -

៦៧៨.

“យថា កុទលីនោ សារំ, អន្ទេសំ នាធិកច្ឆតិ;
ឯវំ អន្ទេសមាណំ, បញ្ញំ នជ្ឈកមាមសេ។

៦៧៩.

“យថា សិម្ពលីនោ សារំ, អន្ទេសំ នាធិកច្ឆតិ;
ឯវំ អន្ទេសមាណំ, បញ្ញំ នជ្ឈកមាមសេ។

៦៨០.

“អនេសេ វត នោ វុដ្ឋំ, កុញ្ញរាជំ វនោទកេ;
សកាសេ ទុម្ពនុស្សានំ, ពាលានំ អវិជានតំ។

៦៨១.

“ឧព្ពេជតិ មេ ហទយំ, មុខញ្ច បរិសុស្សតិ;
និព្ពតី នាធិកច្ឆាមិ, អគ្គិទឡោវ អាតបេ។

៦៨២.

“កម្មារាជំ យថា ឧក្កា, អន្តោ ឈាយតិ នោ ពហិ;
ឯវម្បិ ហទយំ មយ្ហំ, អន្តោ ឈាយតិ នោ ពហិ”តិ។

តត្ថ កធលិនោតិ យថា កធលិក្ខន្ធស្ស និស្សាវត្តា សាវត្ថិកោ បុរិសោ
អន្តេសន្តោមិ តតោ សារំ នាធិកច្ឆតិ, ឯវំ មយំ ឥមម្ហា ទុក្ខា មុច្ឆនុចាយំ បញ្ចំ
បញ្ច បណ្ឌិតេ បុច្ឆិត្វា អន្តេសមាធិបិ បញ្ចំ នជ្ឈកមាមសេ។ អម្ពេហិ បុច្ឆិតំ
ឧចាយំ អជានន្តា អស្សុណន្តារិយ ជាតា, មយំ តំ បញ្ចំ នាធិកច្ឆាម។
ទុតិយកាថាយបិ ឯសេវ នយោ។ កុញ្ញរាជំ វនោទកេតិ យថា កុញ្ញរាជំ និរុទកេ
ហនេ វុដ្ឋំ អនេសេ វុដ្ឋំ នាម ហោតិ, តេ ហិ តថាវុបេ និរុទកេ វនគហនេ បនេសេ
វសន្តា ឱប្បមេវ បច្ឆាមិត្តានំ វសំ កច្ឆន្តិ, ឯវំ អម្ពេហិបិ ឥមេសំ ទុម្ពនុស្សានំ
ពាលានំ សន្តិកេ វសន្តេហិ អនេសេ វុដ្ឋំ។ ឯត្ថកេសុ ហិ បណ្ឌិតេសុ ឯកោមិ មេ
ឥទានិ បដិសរណំ នត្ថិតិ នាណាវិជេន វិលបតិ។

តំ សុត្វា បណ្ឌិតោ “អយំ រាជា អតិរិយ កិលមតិ។ សចេ នំ ន
អស្សាសេស្សមិ, ហទយេន ជលិតេន មរិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា អស្សាសេសិ។
តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៦៨៣.

“តតោ សោ បណ្ឌិតោ ដំរោ, អត្ថធិស្សី មហោសឆោ;
វេទេហំ ទុក្ខិតំ ទិស្វា, ឥទំ វចនមព្រាវ។

៦៨៤.

“មា ភូំ កាយិ មហារាជ, មា ភូំ កាយិ រថេសក;
អហំ តំ មោចយិស្សមិ, រាហុគ្គហំវ ចន្ទិមំ។

៦៨៥.

“មា ភូំ កាយិ មហារាជ, មា ភូំ កាយិ រថេសក;
អហំ តំ មោចយិស្សមិ, រាហុគ្គហំវ ស្វរិយំ។

៦៨៦.

“មា ភូំ កាយិ មហារាជ, មា ភូំ កាយិ រថេសក;
អហំ តំ មោចយិស្សមិ, បង្គេសន្នំវ កុញ្ញវំ។

៦៨៧.

“មា ភូំ កាយិ មហារាជ, មា ភូំ កាយិ រថេសក;
អហំ តំ មោចយិស្សមិ, បេឡាពទ្ធុំវ បន្ទុកំ។

៦៨៨.

“មា ភូំ កាយិ មហារាជ, មា ភូំ កាយិ រថេសក;
អហំ តំ មោចយិស្សមិ, បក្ខី ពទ្ធុំវ បញ្ញវេ។

៦៨៩.

“មា ភូំ កាយិ មហារាជ, មា ភូំ កាយិ រថេសក;

អហំ តំ មោចយិស្សមិ, មន្ទេ ជាលគតេវ។

៦៩០.

“មា ភូ កាយិ មហារាជ, មា ភូ កាយិ រថេសក;
អហំ តំ មោចយិស្សមិ, សយោគ្កពលវាហនំ។

៦៩១.

“មា ភូ កាយិ មហារាជ, មា ភូ កាយិ រថេសក;
បញ្ចាលំ វាហយិស្សមិ, កាកសេនំវ លេខ្ខនា។

៦៩២.

“អនុ បញ្ញា កិមត្ថិយា, អមន្ទោ វាបិ តាធិសោ;
យោ តំ សម្ពាធបក្ខន្ធី, ទុក្ខាន បរិមោចយេ”តិ។

តត្ថ ឥន្ទន្តិ ធរ្មាបាធខ្យេ អរញ្ញេ យនវស្សំ វស្សាបេន្តោរិយ នំ
អស្សាសេន្តោ ឥន្ទំ “មា ភូ កាយិ, មហារាជា”តិអាធិកំ វចនំ អព្រិ។ តត្ថ សន្ទន្តិ
លក្កំ។ បេឡាតទ្ធី បេឡាយ អព្ពន្ធរគតំ សប្បំ។ បញ្ចាលន្តិ ឯតំ ឯវំ មហានិម្ម័យ
បញ្ចាលរញ្ញោ សេនំ។ វាហយិស្សមិ តិ បលាបេស្សមិ។ អន្ទតិ នាមត្ថ
និចាតោ, បញ្ញា នាម កិមត្ថិយាតិ អត្ថោ។ អមន្ទោ វាបិ តាធិសោតិ តាធិសោ
បញ្ញាយ សម្បន្នោ អមន្ទោ វាបិ កិមត្ថិយោ, យោ តំ ឯវំ មរណសម្ពាធប្បត្តំ
ទុក្ខាន បរិមោចយេ។ មហារាជ, អហំ បឋមតរំ អាគច្ឆន្តោ នាម កិមត្ថំ
អាគតោតិ មញ្ញាសិ។ មា កាយិ, អហំ តំ ឥមម្ហា ទុក្ខា មោចយិស្សមិ តិ
អស្សាសេសិ។

សោបិ តស្ស វចនំ សុត្វា “ឥនានិ មេ ជីវិតំ លទ្ធុ”ន្តិ អស្សាសំ បដិលភិ។
ពោធិសត្តេន សីហនាទេ កតេ សព្ពេ ច តុស្សីសុ។ អថ នំ សេនកោ បុច្ឆិ

“បណ្ឌិត, តុំ សព្វេ អម្ពេ គហេត្វា គច្ឆន្តោ កេនុចាយេន គមិស្សសី” តិ?

“អលង្កតឧមង្កេន នេស្សាមិ, តុម្ពេ គមនសដ្ឋា ហោថា” តិ វត្វា

ឧមង្កេត្វារិវរណាត្ថំ យោធន អាណាបេន្តោ កាថមាហា -

៦៩៣.

“ឯថ មាណវា ឧដ្ឋេថ, មុខំ សោធនេថ សន្និទោ;

វេទេហា សហមច្ចេហិ, ឧមង្កេន គមិស្សតី” តិ។

តត្ថ មាណវាតិ តរុណាធិវចនំ។ មុខំ សោធនេថាតិ ឧមង្កេត្វារិវរថ។
សន្និទោតិ យរសន្និទោ ច ធ្វារំ សោធនេថ, ឯកសតានំ សយនគញ្ញានំ ធ្វារំ វិវរថ,
អនេកសតានំ ធីចាលយានំ ធ្វារំ វិវរថាតិ។

តេ ឧដ្ឋាយ ឧមង្កេត្វារិវរីសុ។ សកលោ ឧមង្កេត្វា ឯកោភាសោ
អលង្កតនេវសភា វិយ វិរោចិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៦៩៤.

“តស្ស តំ វចនំ សុត្វា, បណ្ឌិតស្សានុចារិនោ;

ឧមង្កេត្វារិវរីសុ, យន្តយុត្តេ ច អគ្គឡេ” តិ។

តត្ថ អនុចារិនោតិ វេយ្យាវច្ឆករា។ យន្តយុត្តេ ច អគ្គឡេតិ
សូចិយដិកសម្បជ្ជានិ ច ធ្វារកវាជានិ។

តេ ឧមង្កេត្វារិវរីត្វា មហាសត្តស្ស អាហោចេសុំ។ សោ រញ្ជោ សញ្ញាមនាសិ
“កាលោ, នេវ, ចាសាទា ឱតវថា” តិ។ តំ សុត្វា រាជា ឱតវិ។ អថ សេនកោ
សីសតោ នាឡិបដ្ឋំ អបនេត្វា សាជកំ ឱមុញ្ជិត្វា កច្ឆំ ទច្ឆំ ពន្ធិ។ អថ នំ
មហាសត្តោ ធិស្វា “សេនក, កី ករោសី” តិ បុច្ឆិ។ “បណ្ឌិត, ឧមង្កេន គច្ឆន្តេហិ

នាម វេបនំ មោចត្វា កង្ខំ ទង្គំ ពង្ខិត្វា គន្តត្ត"ន្តិ។ "សេនក, ឧមង្គំ បរិសន្តោ
ឱនមិត្វា ជណ្តុកេហិ បតិជ្ជាយ បរិសិស្សមី"តិ មា សញ្ញមកាសិ។ សេ
ហត្ថិនា គន្តកាមាសិ, ហត្ថិ អភិរុយ្យ គន្ធាហិ។ សេ អស្សេន គន្តកាមាសិ,
អស្សំ អភិរុយ្យ គន្ធាហិ។ ឧទ្ធា ឧមង្គោ អដ្ឋារសហត្ថុព្ពេជារិសាលទ្វារោ, ត្វំ
យថាវុចិយា អលង្កតប្បជិយត្តោ រញ្ជោ បុរតោ គន្ធាហិ"តិ អាហា។ ពោធិសត្តោ
កិរ សេនកស្ស គមនំ បុរតោ វិចារេត្វា រាជានំ មន្សៀ កត្វា សយំ បច្ឆតោ
អហោសិ។ កី ការណា? រាជា អលង្កតឧមង្គំ ឱលោកេន្តោ មា សណិកំ
អគមាសីតិ។ ឧមង្គោ មហាជនស្ស យាគុកត្តខាទនិយាធិនិ អប្បមាណានិ
អហោសុំ។ តេ មនុស្សា ខាទន្តា បិរត្តា ឧមង្គំ ឱលោកេន្តា គន្ធាហិ។ មហាសត្តោ
"យាថ មហារាជ, យាថ មហារាជា"តិ ចោទេន្តោ បច្ឆតោ យាតិ។ រាជា
អលង្កតនេវសកំ វិយ ឧមង្គំ ឱលោកេន្តោ យាតិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា
អាហា -

៦៩៥.

“បុរតោ សេនកោ យាតិ, បច្ឆតោ ច មហោសធា;
មន្សៀ ច រាជា វេទេហោ, អមច្ចបរិវារិតោ”តិ។

រញ្ជោ អាគតតារំ ញត្វា តេ មាណាវា រាជមាតរញ្ជា ទេវិញ្ជា បុត្តញ្ជា ជីតរញ្ជា
ឧមង្គា និហរិត្វា មហាវិសាលមាឡុកេ ឋបេសុំ។ រាជាបិ ពោធិសត្តេន សទ្ធិ
ឧមង្គា និក្ខមិ។ តេ រាជានញ្ជា បណ្ឌិតញ្ជា ទិស្វា “និស្សំសយំ បរហត្ថំ គតម្ហា,
អម្ពេ គហេត្វា អាគតេហិ បណ្ឌិតស្ស បុរិសេហិ ភវិតត្ត”ន្តិ មរណាកយតទ្ធិតា
មហាវិរំ វិរិសុ។ ចូឡនិរាជាបិ កិរ វេទេហារញ្ជោ បលាយនកយេន គង្គាតោ
ការុតមត្តជ្ជានេ អដ្ឋាសិ។ សោ សន្និសិដ្ឋាយ រត្តិយា តេសំ វិរំ សុត្វា
“នន្ទានេវិយា វិយ សន្ទោ”តិ វត្ថុកាមាមិ “កុហំ នន្ទានេវិ បស្សិស្សសី”តិ

បរិហាសកយេន ន កិត្តិ អាហា។ មហាសន្តោ បន តស្មី ថានេ បញ្ចាលចន្ទី
កុមារិកំ រតនរាសិម្ហ ឋបេត្វា អភិសិញ្ញា “មហារាជ, តុំ ឥមិស្សា ការណា
អាគតោ, អយំ តេ អគ្គមហេសី ហោតូ” តិ អាហា។ តីណិ នាវាសតានិ
ឧបជ្ជាបេសុំ, រាជានិសាលមាឡ កា ឌីតិវត្វា អលង្កតនាវំ អភិរុហិ។ តេបិ
ចត្តារោ ខត្តិយា នាវំ អភិរុហិសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៦៩៦.

“ឧមន្តា និក្ខមិទ្ធាន, វេទេហោ នាវមារុហិ;
អភិរុទ្ធា តំ ញាត្វា, អនុសាសិ មហោសដោ។

៦៩៧.

“អយំ តេ សសុរោ ទេវ, អយំ សស្សុ ជនាធិប;
យថា មាតុ បដិបត្តិ, វរំ តេ ហោតុ សស្សុយា។

៦៩៨.

“យថាបិ និយកោ ភាតា, សឧទរិយោ ឯកមាតុកោ;
វរំ បញ្ចាលចន្ទោ តេ, ធម៌តត្តោ រថេសក។

៦៩៩.

“អយំ បញ្ចាលចន្ទី តេ, រាជបុត្តិ អភិច្ឆិតា;
កាមំ ករោហិតេ តាយ, ភរិយា តេ រថេសកា” តិ។

តត្ថ អនុសាសិតិ វរំ កិរស្ស អហោសិ “កនាចិ ឯសោ កុដ្ឋិវត្វា
ចូឡនិរញ្ញោ មាតវំ មារេយ្យ, អភិរុចាយ នន្ទាទេវិយា សន្ធិំ សំវាសំ កប្បយ្យ,
រាជកុមារំ វា មារេយ្យ, បដិញ្ញមស្ស គណ្ហិស្សាមី” តិ។ តស្មា “អយំ តេ” តិអាធិនិ
វេទន្តោ អនុសាសិ។ តត្ថ អយំ តេ សសុរោតិ អយំ តវ សសុរស្ស ចូឡនិរញ្ញោ

បុត្តោ បញ្ចាលចន្ទិយា កនិជ្ជភាតិកោ, អយំ តេ ឥនានិ សសុរោ។ អយំ
សស្ស្វតិ អយំ ឥមិស្សា មាតា នន្ទានេវី នាម តវ សស្ស្វ។ យថាមាតូតិ យថា
មាតុ បុត្តា វត្ថុប្បជីវត្តំ ករោន្តិ, ឯវំ តេ ឯតិស្សា ហោតុ, ពលវតី មាតុសញ្ញំ
បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា មា នំ កនាចិ លោភចិត្តេន ឌីលោកេហិ។ និយកោតិ អជ្ឈត្តិកោ
ឯកបិតរា ជាតោ។ ឯកមាតុកោតិ ឯកមាតរា ជាតោ។ ឧយិតព្ពោតិ
បិយាយិតព្ពោ។ ភរិយាតិ អយំ តេ ភរិយា, មា ឯតិស្សា អវមានំ អកាសីតិ
រញ្ជោ បដិញ្ចំ គណ្ហិ។

រាជាបិ “សាធ្វ”តិ សម្បជិដ្ឋិ។ រាជមាតវំ បន អារត្ត កិត្យំ ន កថេសិ។ កី
ការណា? តស្សា មហាល្លកភារេនេវ។ ឥទំ បន សត្តំ ពោធិសត្តោ តីវេ បត្វាវ
កថេសិ។ អថ នំ រាជា មហាទុក្ខតោ មុត្តតាយ គន្ធកាមោ ហុត្វា “តាត, ត្វំ តីវេ
បិតោវ កថេសិ”តិ វត្វា កាថមាហា -

៧០០.

“អារុយ្ហ នាវំ តវមាធនោ, កី នុ តីវម្ហំ តិដ្ឋសិ;
កិច្ចា មុត្តាម្ហ ទុក្ខតោ, យាម នានិ មហោសធា”តិ។

មហោសត្តោ “នេវ, តុម្ពេហិ សទ្ធិ គមនំ នាម មយ្ហំ អយុត្ត”ន្តិ វត្វា អាហា -

៧០១.

“នេស ធម្មោ មហារាជ, យោហំ សេនាយ នាយកោ;
សេនជ្ជំ បរិហាបេត្វា, អត្តានំ បរិមោចយេ។

៧០២.

“និវេសនម្ហំ តេ នេវ, សេនជ្ជំ បរិហាបិតំ;
តំ ទិន្នំ ព្រហ្មទត្តេន, អានយិស្សំ រថេសភា”តិ។

តត្ថ ធម្មាតិ សភាវោ។ និវេសនម្ហីតិ តំ នគរំ សន្ធាយាហ។ បរិមោធយេតិ
បរិមោធយ្យំ។ បរិហាបិតន្តំ ធម្មតំ។ តេសុ ហិ មនុស្សេសុ ទូរមគ្គំ អាគតត្តា
កេចិ កិលន្តា និទ្ធីំ ឡិក្កន្តា កេចិ ខាទន្តា បិវន្តា អម្ពាភំ និក្ខន្តការម្មិ ន ជានីសុ,
កេចិ គិលានា។ មយា សទ្ធិំ ចត្តារោ មាសេ កម្មំ កត្វា មម ឧបការកា មនុស្សា
ចេត្ត ពហូ, ន សក្កា មយា ឯកមនុស្សម្មិ ធម្មត្វា គន្ធី, អហំ បន និវត្តិត្វា
សត្តម្មិ តំ តវ សេនំ ព្រហ្មទត្តន ធិន្ធី អប្បជិវិទ្ធី អានេស្សមិ។ តុម្ភេ, មហារាជ,
កត្ថចិ អវិលម្ពន្តា សីយំ គជ្ជថ។ មយា ឯវា អន្តរាមគ្គេ ហត្ថិវាហនាធិនិ
បិបតានិ, កិលន្តកិលន្តានិ បហាយ សមត្ថសមត្ថេហិ សីយំ មិចិលមេវ
បរិសថាតិ។

តតោ រាជា កាថមាហ -

៧០៣.

“អប្បសេនោ មហាសេនំ, កថំ វិគ្គយ្ហ វេស្សសិ;
ធុត្តលោ ពលវន្តេន, វិហម្ពោស្សសិ បណ្ឌិតា”តិ។

តត្ថ វិគ្គយាតិ បរិច្ឆរិត្វា។ វិហម្ពោស្សសិ តិ ហម្ពោស្សសិ។

តតោ ពោធិសត្តោ អាហ -

៧០៤.

“អប្បសេនាបិ ចេ មន្តិ, មហាសេនំ អមន្តិនំ;
ជិនាតិ រាជា រាជានោ, អាធិន្ទោវុធយំ តម”ន្តិ។

តត្ថ មន្តិតិ មន្តាយ សមន្នាគតោ បញ្ញាវា ឧបាយកុសលោ។ អមន្តិនន្តិ
អនុបាយកុសលំ ជិនាតិ, បញ្ញាវា ធុច្បញ្ញំ ជិនាតិ។ រាជា រាជានោតិ ឯកោបិ ច

ឯវត្ថុចោ រាជា ពហូបិ ធុប្បញ្ញា រាជានោ ជិនាតិយេវ។ យថា កិច្ចិ? អាទិទ្វាវុទយំ
តមន្តិ, យថា អាទិទ្វា ធុទយន្តោ តមំវិទុំសេត្វា អាសោកំ ទស្សេតិ, ឯវំ ជិនាតិ
ចេវ សូរិយោវិយ វិរោចតិ ច។

ឥទំ វត្ថុ មហាសន្តោ រាជានំ “គប្បថ តុម្ពេ” តិ វត្ថុត្វា ឧយ្យោជេសិ។ សោ
“មុត្តោ វតម្ពិ អមិត្តហត្ថតោ, ឥមិស្សា ច លទ្ធត្តា មនោរថោបិ មេ មត្តកំ
បត្តោ” តិ ពោធិសត្តស្ស គុណោ អាវុទ្ធត្វា ធុប្បន្នបីតិចាមោជ្ជោ បណ្ឌិតស្ស
គុណោ សេនកស្ស កថេន្តោ កាថមាហា -

៧០៥.

“សុសុខំ វត សំវាសោ, បណ្ឌិតេហិតិ សេនក;
បក្ខិវ បញ្ញាវេ ពទ្ធេ, មន្រ្ទេ ជាលគតេវិវ;
អមិត្តហត្ថត្ថគតេ, មោចយី នោ មហោសនោ” តិ។

តត្ថ សុសុខំ វតាតិ អតិសុខំ វត ឥទំ, យោ សំវាសោ បណ្ឌិតេហិ។ ឥតីតិ
ការណាត្ថេ និចាតោ។ ឥទំ វត្ថុ ហោតិ - យស្មា អមិត្តហត្ថគតេ មោចយី នោ
មហោសនោ, តស្មា, សេនក, វទាមិ។ សុសុខំ វត ឥទំ, យោ ឯស បណ្ឌិតេហិ
សំវាសោតិ។

តំ សុត្វា សេនកោបិ បណ្ឌិតស្ស គុណោ កថេន្តោ អាហា -

៧០៦.

“ឯវមេតំ មហារាជ, បណ្ឌិតា ហិ សុខាវហា;
បក្ខិវ បញ្ញាវេ ពទ្ធេ, មន្រ្ទេ ជាលគតេវិវ;
អមិត្តហត្ថត្ថគតេ, មោចយី នោ មហោសនោ” តិ។

អថ វេទេហារាជា នទី ឧត្តរិត្វា យោជនន្តរេ យោជនន្តរេ មហាសត្តេន
ការិតគាមំ សម្បត្តោ។ តប្រសព្វ ពោធិសត្តេន ឋបិតមនុស្សា ហត្ថិវាហនាធិនិ
ចេវ អន្ធានាធិនិ ច អទំសុ។ សោ កិលន្តេ ហត្ថិអស្សរថាធយោ ឋបេត្វា ឥតវេ
អាធាយ តេហិ សទ្ធិអញ្ញំ គាមំ ចាបុណិ។ ឯតេនុចាយេន យោជនសតិកំ មគ្គំ
អតិក្កមិត្វា បុនទិវេសេ ចាតោវ មិទិលំ ចាវិសិ។ មហាសត្តោបិ ឧមង្គ្គាវំ គន្ធា
អត្តនា សន្ធាទុគ្គំ ឱមុញ្ជិត្វា ឧមង្គ្គាវេ វាលុកំ វិយ្យហិត្វា ឋបេសិ។ ឋបេត្វា ច
បន ឧមង្គ្គំ បរិសិត្វា ឧមង្គ្គេន គន្ធា នគរំ បរិសិត្វា ចាសាទំ អភិរុយ្ហ គន្ធាធកេន
ន្ទត្វា នានគ្គរសភោជនំ ភុញ្ជិត្វា សយនវេគតោ “មនោរថោ មេ មត្តកំ
បត្តោ”តិ អារវ្លេន្តោ និបង្ខិ។ អថ តស្ស រត្តិយា អច្ចយេន ចូឡនិរាជា សេនង្គំ
វិចារយមាណោ តំ នគរំ ឧចាគមិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៧០៧.

“រត្តិត្វា កសិណំ រត្តិ, ចូឡនេយ្យោ មហាព្ភលោ;
ឧទេន្តំ អរុណុគ្គស្មី, ឧបការី ឧចាគមិ។

៧០៨.

“អារុយ្ហ បវរំ នាគំ, ពលវន្តំ សង្ខិហាយនំ;
រាជា អវោច បញ្ចាលោ, ចូឡនេយ្យោ មហាព្ភលោ។

៧០៩.

“សន្និទ្ធា មណីវម្មេន, សរមាធាយ ចាលិណា;
បេសិយេ អជ្ឈរកាសិត្ត, បុទុគុម្ពេ សមាគតេ”តិ។

តត្ថ កសិណាន្តិ សកលំ និស្សេសំ។ ឧទេន្តន្តិ ឧទេន្តេ។ ឧបការិន្តិ
បញ្ចាលនគរំ ឧចាធាយ មហាសត្តេនការិតត្តា “ឧបការី”តិ លទ្ធិនាមកំ តំ

នគរំ ឧបាគមិ។ អវោចាតិ អត្តនោ សេនំ អវោច។ បេសិយេតិ អត្តនោ
បេសនការកេ។ អជ្ឈកាសិត្តាតិ អធិអភាសិត្ត, បុរេតរមេវ អភាសិត្ត,
បុថុគុម្ពេតិ ពហូសុ សិប្បេសុ បតិដ្ឋិតេ អនេកសិប្បជាននកេតិ។

ឥទានិ តេ សរូបតោ ទស្សេតុមាហា -

៧០.

“ហត្ថារោហេ អនីកដ្ឋេ, វជិកេ បត្តិការកេ;
ឧបាសនម្ហិ កតហត្ថេ, វាលវេជេ សមាគតេ”តិ។

តត្ថ ឧបាសនម្ហិ ធនុសិប្បេ។ កតហត្ថេតិ អវិវជ្ឈនវេជិតាយ
សម្បទ្ធហាត្ថេ។

ឥទានិ រាជា វេទេហំ ជីវគ្គាហំ គណ្ណារបេតុំ អាណារបេន្តោ អាហា -

៧១.

“បេសេថ កុញ្ញវេ ទន្តិ, ពលវន្តេ សដ្ឋិហាយនេ;
មទ្គន្ត កុញ្ញរា នគរំ, វេទេហាន សុមាបិតំ។

៧២.

“វច្ឆទន្តមុខា សេតា, តិក្ខុគ្គា អដ្ឋិវេជិនោ;
បណ្តាដ្ឋា ធនុវេគេន, សម្បត្តន្តតីវតរា។

៧៣.

“មាណវា វម្ពិនោ សូរា, ចិត្រទណ្ឌយុតារុតា;
បក្ខិន្តិនោ មហាឆាតា, ហត្ថិនំ ហោន្តុ សមុខា។

៧១៤.

“សត្តិយោ តេលធាតាយោ, អច្ចិមន្តា បភស្សរា;
វិជ្ជោតមាណា តិដ្ឋន្តុ, សតវំសីវ តារកា។

៧១៥.

“អារុដពាលវន្តានំ, គុណិកាយុរជារិនំ;
ឯតាធិសានំ យោធានំ, សង្កាមេ អបលាយិនំ;
វេទេហោ គុតោ មុច្ចិស្សតិ, សចេ បក្ខីវ កាហិតិ។

៧១៦.

“តីស មេ បុរិសនារុត្យោ, សព្វេវេកេកនិច្ចតា;
យេសំ សមំ ន បស្សមិ, កេវលំ មហីមំ ចរំ។

៧១៧.

“នាតា ច កប្បិតា ធន្តិ, ពលវន្តោ សដ្ឋិហាយនា;
យេសំ ខន្ធសុ សោភន្តិ, គុមារា ចារុធស្សនា។

៧១៨.

“បីតាលង្គារា បីតវសនា, បីតុត្តវនិវាសនា;
នាគខន្ធសុ សោភន្តិ, ទេវបុត្តាវ នន្ទនេ។

៧១៩.

“ចាបីនវណ្ណា នេត្តិសា, តេលធាតា បភស្សរា;
និដ្ឋិតា នវជីវេតិ, សមធារា សុនិស្សិតា។

៧២០.

“វេល្លាលីនោវីតមលា, សិក្កាយសមយា ទន្សា;
គហិតា ពលវន្តេភិ, សុប្បហារប្បហារិភិ។

៧២៤.

“សុវណ្ណាជរុសម្បជ្ជា, លោហិតកង្កបដារិតា;
វិវត្តមាណសោភន្តិ, វិជ្ជវត្ថុយនន្តរេ។

៧២៥.

“បដាកា វម្មិនោ សូរា, អសិចម្មស្ស កោវិទា;
ធនុគ្គហា សិក្ខិតរា, នាគខន្ធេ និចាតិនោ។

៧២៦.

“ឯតាធិសេហិ បរិក្ខិត្តោ, នត្តិ មោក្ខោ ឥតោ តវ;
បការំតេ ន បស្សមិ, យេន តុំ មិចីលំ វជេ”តិ។

តត្ថ ទន្តិតិ សម្បជ្ជន្តេ។ វជ្ជទន្តមុខាតិ និខាទនសទិសមុខា។ បណ្ឌន្ទាតិ
វិស្សជ្ជា។ សម្បត្តត្ថវីតរាតិ ឯវរុចា សរា ឥតវីតរា សម្បត្ត សមាគជ្ជន្ត។
យនមេយវស្សំវិយ សរវស្សំវស្សថាតិ អាណាបេសិ។ មាណាវាតិ
តរុណាយោធា។ វម្មិនោតិ វម្មហត្ថា។ ចិត្រទណ្ឌយុតារុជាតិ
ចិត្រទណ្ឌយុត្តេហិ អារុជេហិ សមន្នាគតា។ បក្ខន្ធនោតិ សង្កាមបក្ខន្ធកា។
មហាណាគាតិ មហាណាគេសុ កោព្វនាធំ កត្វា អាគជ្ជន្តេសុបិ និច្ចលា ឋត្វា
តេសំ ទន្តេ គហិតា លុញ្ចតុំ សមត្ថា យោធា។ សតវំសីវ តារកាតិ សតវំសី
វិយ ឱសធិតារកា។ អារុជពលវន្តានន្តិ អារុជពលេន យុត្តានំ សមន្នាគតានំ។
គុណិកាយុវដារិទន្តិ គុណិ វុច្ឆតិ កវចំ, កវចានិ ចេវ កាយុរាភរណានិ ប

ធារេន្តានំ, កវេចសម្ពាតានិ វា កាយូរាទិ ធារេន្តានំ។ សចេ បក្ខិវ កាហិតិ តិ
សចេបិ បក្ខិវិយ អាគាសេ បក្ខន្ធនំ កវិស្សតិ, តថាបិ កី មុច្ឆិស្សតិ វេទតិ។

តិស មេ បុរិសនាវុត្យាតិ បុរិសានំ តិសសហស្សានិ នវុតិសតានិ
តិសនាវុត្យាតិ វុច្ឆន្តិ។ សព្វេវេកេកនិច្ឆិតាតិ ឯត្ថកា មយ្ហំ បរេសំ ហត្ថតោ
អាវុធំ គហេត្វា បច្ឆាមិត្តានំ សីសចាតនសមត្ថា ឯកេកំវិចិនិត្វា គហិតា
អនិវត្តិនោ យោធាតិ ទស្សេតិ។ កេវលំ មហីមំ ចរន្តិ សកលម្បិ ឥមំ មហី
ចរេន្តោ យេសំ សមំ សទិសំ ន បស្សមិ, កុតោ ឧត្តរិតរំ, តេយេវ មេ យោធា
ឯត្ថកាតិ ទស្សេតិ។ ចារុទស្សនាតិ ចារុ វុច្ឆតិ សុវណ្ណំ, សុវណ្ណាវណ្ណាតិ អត្តោ។
បីតាលង្ការាតិ បីតវណ្ណាសុវណ្ណាលង្ការា។ បីតវសនាតិ បីតវណ្ណាសុវណ្ណាវត្តា។
បីតុត្តរនិវាសនាតិ បីតុត្តរាសន្តិនីវត្តា។ ចាបីនវណ្ណាតិ
ចាសាលាមជ្ឈសទិសា។ នេត្តិសាតិ ខត្តា។ នវដីរេភីតិ បណ្ឌិតបុរិសេហិ។
សុនិស្សិតាតិ សុនិសិតា អតិទិទិណា។

វេល្លាលីនោតិ បិតមជ្ឈន្តិកេ សូរិយោវិយ វិជ្ជោតមាណ។
សិក្កាយសមយាតិ សត្ត វារេ កោព្វាសកុណោ ខាធាបេត្វា គហិតេន
សិក្កាយសេន កតា។ សុប្បហារប្បហារិភីតិ ទន្ធិប្បហារេហិ យោធមហិ។
លោហិតកច្ចបដាវតាតិ លោហិតវណ្ណាយ កោសិយា សមន្នាគតា។
បដាកាតិ អាគាសេ បរិវត្តនសមត្ថា។ សូរាតិ ជាតិសូរា។ អសិចម្មស្ស
កោវិទាតិ ឯតេសំ គហាលោ កុសលា។ ធនុគ្គហាតិ ធនុគ្គហាកា។ សិក្ខិតរាតិ
ឯតស្មី ធនុគ្គហាលោ អតិវិយ សិក្ខិតា។ នាគខន្ធនិចាតិនោតិ ហត្ថិត្តន្ធន្ធ
ខត្តន ធនិចិត្វា និចាតនសមត្ថា។ នត្ថិ មោក្ខោតិ អម្ពោ, វេទេហ, ត្វំ បឋមំ តាវ
គហបតិបុត្តស្សនុកាវេន មុត្តោសិ, ឥនានិ បន នត្ថិ តវ មោក្ខោតិ វេទតិ។

បកាវំតេតិ ឥនាទិ តេ រាជាណុកាវំ ន បស្សមិ, យេន ភំ មិច្ចិលំ គមិស្សសិ ទិប្បំ,
ជាលេ បរិជ្ជមន្ទោរិយ ជាតោសីតិ។

ចូឡនិរាជា វេទេហំ តន្តោ “ឥនាទិ នំ គណ្ហិស្សមី” តិ វេទិវន្តសេន នាគំ
ចោទេន្តោ “គណ្ហេ, ភិទ្ទេ, វិជ្ជេថា” តិ សេនំ អាណាបេន្តោ ឧបការីនគរំ
អវត្តរន្តោរិយ ឧបាគមិ។ អថ នំ មហាសត្តស្ស ឧបនិក្ខត្តកបុរិសា “កោ
ជានាតិ, កី ភិស្សតី” តិ អត្តនោ ឧបជ្ជាកេ គហេត្វា បរិវារយីសុ។ តស្មី ខណោ
ពោធិសត្តោ សិរិសយនា វុជ្ជាយ កតសវីរប្បជីជគ្គនោ ភុត្តចាតរាសោ
អលន្តតប្បជិយត្តោ សតសហស្សគ្បនកំ កាសិកវត្ថំ និវាសេត្វា រត្តកម្ពលំ
ឯកំសេ កវិត្វា សត្តរតនិចិត្តំ វលញ្ញននណ្ឌកំ អាទាយ សុវណ្ណាចាទុកំ
អារុយ្ហ ទេវច្ឆរាយ រិយ អលន្តតតតិយា វាលពិជនិយា ពិជិយមាណោ
អលន្តតចាសាទេ សីហបញ្ញវិវិវិត្វា ចូឡនិរញ្ញោ អត្តានំ ទស្សេន្តោ
សក្កនេវរាជលីលាយ អបរាបរំ ចន្ទមិ។ ចូឡនិរាជាបិ តស្ស រូបសិរី ឡិលោកេត្វា
ចិត្តំ បសាទេតុំ នាសក្ខិ, “ឥនាទិ នំ គណ្ហិស្សមី” តិ តុរិតតុរិតោវ ហត្ថិ
បេសេសិ។ បណ្ឌិតោ ចិន្តេសិ “អយំ ‘វេទេហោ មេ លន្ទោ’ តិ សញ្ញាយ
តុរិតតុរិតោវ អាគច្ឆតិ, ន ជានាតិ អត្តនោ បុត្តនាវំ គហេត្វា អម្ពានំ រញ្ញោ
គតការំ, សុវណ្ណាធាសសទិសំ មម មុខំ ទស្សេត្វា កថេស្សមិ តេន សទ្ធិ” តិ។
សោ វាតចានេ បិតោវ មជ្ជុស្សរំ និច្ឆារេត្វា តេន សទ្ធិ កថេន្តោ អាហា -

៧២៤.

“កី នុ សន្តរមាណោវ, នាគំ បេសេសិ កុញ្ញវំ;
បហជ្ឈុចោ អាបតសិ, សិទ្ធត្ថោស្មីតិ មញ្ញសិ។

៧២៥.

“ឡិហរេតំ ធនុំ ចាបំ, ខុរហ្មំ បជិសំហរ;

ឡើយរេតំ សុតំ វម៌្មំ, វេទ្យិយមណីសន្តត"ន្តិ។

តត្ថ កុញ្ញវន្តិ សេដ្ឋំ។ បហជ្ឈរោតិ ហជ្ឈតុជ្ឈចិត្តោ សោមនស្សជាតោ។
អាបតសីតិ អាគច្ឆសិ។ សិទ្ធត្ថោស្មីតិ និប្បន្នត្ថោស្មី, មនោរថោ មេ មត្តកំ
បត្តោតិ មញ្ញសិ។ ឡើយរេតន្តិ ឥមំ ចាបសម្ពាតំ ធនុំ ឡើយរ, អវហរ, ធម្មេហិ, កោ
នុតេ ឯតេនត្ថោ។ បដិសំហរាតិ អបនេត្វា អញ្ញស្ស វា ទេហិ, បដិច្ចន្នេ វា ហានេ
វេហិ, កី ខុរប្បេន ករិស្សសិ។ វម៌្មន្តិ ឯតំ វម៌្មម្បិ អបនេហិ។ ឥទំ តយា
ហិយេ បដិមុក្កំ ករិស្សតិ, ធម្មេហិ នំ, មា តេ សិវំ ឧប្បណ្ណកំ អហោសិ,
អកិលមេត្វា ចាតោ ធនុំ បរិសាហិតិ វញ្ញា សទ្ធិ កេឡិមកាសិ។

សោ តស្ស វេចនំ សុត្វា “កហបតិបុត្តោ មយា សទ្ធិ កេឡិ ករោតិ, អដ្ឋតេ
កត្តត្ថំ ជានិស្សមី”តិ តំ តន្ត្រេន្តោ កាថមាហា -

២២.

“បសន្នមុខវណ្ណោសិ, ម្ហិតបុព្វញ្ញា ភាសសិ;
ហោតិ ខោ មរណកាលេ, ឯទិសី វណ្ណាសម្បទា”តិ។

តត្ថ ម្ហិតបុព្វញ្ញាតិ បឋមំ ម្ហិតំ កត្វា បច្ឆា ភាសន្តោ ម្ហិតបុព្វមេវ ភាសសិ,
មំ កិស្មីញ្ចំ ន គណេសិ។ ហោតិ ខោតិ មរណកាលេ នាម វណ្ណាសម្បទា
ហោតិយេវ, តស្មា ត្វំ វិរោចសិ, អដ្ឋតេ សីសំ ធិន្តិត្វា ជយចានំ បិរិស្សមាតិ។

ឯវំ តស្ស តេន សទ្ធិ កថនកាលេ មហាពលកាយោ មហាសត្តស្ស រូបសិវំ
ទិស្វា “អម្ពោ, អម្ពាកំ រាជា មហោសធបណ្ឌិតេន សទ្ធិ មន្តេតិ, កី នុខោ
កថេសិ, ឯតេសំ កថំ សុណីស្សមា”តិ វញ្ញា សន្តិកមេវ អគមាសិ។
បណ្ឌិតោបិ តស្ស កថំ សុត្វា “ន មំ ‘មហោសធបណ្ឌិតោ’តិ ជាតាសិ។ នាហំ

អត្តានំ មារេតុំ ធសុរាមិ, មន្តោតេ, នេវ, ភិដ្ឋោ, កេវេជ្ជេន ច តយា ច ហធិយេន
ចិន្តិតំ ន ជាតំ, មុខេន កថិតមេវ ជាត"ន្តិ បកាសេន្តោ អាហា -

៧២៧.

មោយំ តេ គន្ធិតំ រាជ, ភិន្នមន្តោសិ ខត្តិយ;
ទុគ្គល្លោសិ តយា រាជា, ខឡុន្តេនេវ សិន្ធុរោ។

៧២៨.

“តិល្លោកា ហិយេរា រាជា គង្គំ, សាមទ្វា សបរិជ្ជនោ;
ហំសរាជំ យថា ធម្មោ, អនុជ្ជំ បតិស្សសិ”តិ។

តត្ថ ភិន្នមន្តោសិ តិ យោ តយា កេវេជ្ជេន សទ្ធិ សយនគព្ពេ មន្តោ គហិតោ,
តំ មន្តំ ន ជាតាតីតិ មា សញ្ញំ ករិ, បគេវ សោ មយា ញាតោ, ភិន្នមន្តោ អសិ
ជាតោ។ ទុគ្គល្លោសិ តយា តិ មហារាជ, តយា អម្ពា កំ រាជា អស្សុខឡុន្តេន
សិន្ធុរោ វិយ ទុគ្គល្លោសិ, ខឡុន្តំ អារុន្តេន ជវសម្បន្នំ អាជានីយំ អារុយ្ហ គច្ឆន្តោ
វិយ គហេតុំ ន សក្កាតិ អត្ថោ។ ខឡុន្តោ វិយ ហិ កេវេជ្ជោ, តំ អារុន្តេបុរិសោ
វិយ ត្វំ, ជវសម្បន្តោ សិន្ធុរោ វិយ អហំ, តំ អារុន្តេបុរិសោ វិយ អម្ពា កំ រាជា តិ
ធស្សតិ។ តិល្លោកា ហិយេរា តិ ហិយេរាវ ឧត្តិល្លោកា។ សោ ច ខោ សាមទ្វា
សបរិជ្ជនោ, ន ឯកកោវ បលាយិត្វា គតោ។ អនុជ្ជំ តិ សចេ បន ត្វំ តំ
អនុជិវិស្សសិ អនុពិន្ទិស្សសិ, អថ យថា សុវណ្ណហំសរាជំ អនុជវន្តោ ធម្មោ
អន្តរាវ បតិស្សតិ, ឯវំ បតិស្សសិ, អន្តរាវ វិធាសំ ចាបុណិស្សសិ តិ វេទតិ។

ឥធានិ សោ អធម្មិតកេសរសីហោ វិយ ឧទាហរណំ អាហារន្តោ អាហា -

៧២៩.

“សិដ្ឋាលា វត្តិភាគេន, ដុល្លំ ទិស្វាន កីសុកំ;

មំសបេសីតិ មញ្ញា, បរិព្វឡា មិគាធមា។

៧៣០.

វីតិវត្តាសុ រត្តិសុ, ឧត្តតស្មី ទិវាករេ;
កី សុកំ ដុល្លិតំ ទិស្វា, អាសច្ឆិដ្ឋា មិគាធមា។

៧៣១.

“ឯវមេវ តុវំ រាជ, វេទេហំ បរិវារិយ;
អាសច្ឆិដ្ឋា គមិស្សសិ, សិដ្ឋាលា កីសុកំ យថា”តិ។

តត្ថ ទិស្វាឆាតិ ចន្ទាលោកេន ឡិលោកេត្វា។ បរិព្វឡាតិ ចាតោវ
មំសបេសី ខាទិត្វា គមិស្សមាតិ បរិវារេត្វា អដ្ឋសុ។ វីតិវត្តាស្វតិ តេ យាសុ
យាសុ រត្តិសុ ឯវំ អដ្ឋសុ, តាសុ តាសុ រត្តិសុ អតីតាសុ។ ទិស្វាតិ
ស្វរិយាលោកេន កីសុកំ ទិស្វា “ន ឥទំ មំស”ន្តិ ព្រាត្វា ជិដ្ឋាសា ហុត្វា
បលាយីសុ។ សិដ្ឋាលាតិ យថា សិដ្ឋាលា កីសុកំ បរិវារេត្វា អាសច្ឆិដ្ឋា គតា, ឯវំ
តុវម្បី ឥធិ វេទេហាវញ្ញោ នត្តិការំ ព្រាត្វា អាសច្ឆិដ្ឋា ហុត្វា គមិស្សសិ, សេនំ
គហេត្វា បលាយីស្សសីតិ ធិបេតិ។

រាជា តស្ស អនម្ពិទ្ធវចនំ សុត្វា ចិន្តេសិ “អយំ គហបតិបុត្តោ អតិស្វរោ
ហុត្វា កថេសិ, និស្សំសយំ វេទេហោ បលាតោ ភវិស្សតី”តិ។ សោ អតិវិយ
កុដ្ឋិវា “បុព្វេ មយំ គហបតិបុត្តំ និស្សាយ ឧទរសាជកស្សបិ អស្សមិកា
ជាតា, ឥនាទិ តេន អម្ពាភំ ហត្ថគតោ បច្ឆាមិត្តោ បលាបិតោ, ពហុស្ស វត នោ
អនត្ថស្ស ការកោ, ឧភិជ្ជំ កត្តព្ភការណំ ឥមស្សេវ ភវិស្សមី”តិ តស្ស
ការណំ កាតុំ អាណាបេន្តោ អាហា -

៧៣២.

“ឥមស្ស ហត្ថ ចាទេ ច, កណ្តាឆាសញ្ចា ជិន្នេ;
យោ មេ អមិត្តំ ហត្ថកតំ, វេទេហំ បរិមោចយី។

៧កក.

“ឥមំ មំសំវ ចាតព្យំ, សូលេ កត្វា បចន្តំ នំ;
យោ មេ អមិត្តំ ហត្ថកតំ, វេទេហំ បរិមោចយី។

៧កខ.

“យថាបិ អាសកំ ចម្ពំ, បចព្យាវិតនីយតិ;
សីហស្ស អថោ ព្យគ្សស្ស, ហោតិ សង្ក្កសមាហតំ។

៧កគ.

“ឯវំ តំវិតនិគ្វាន, វេជយិស្សាមិ សត្តិយា;
យោ មេ អមិត្តំ ហត្ថកតំ, វេទេហំ បរិមោចយី”តិ។

តត្ថ ចាតព្យន្តិ ចាចយិតព្ពំ បចិតព្ពយុត្តកំ មិគាធិនំ មំសំវិយ ឥមំ
គហបតិបុត្តំ សូលេ អារុណិក្វា បចន្តំ។ សីហស្ស អថោ ព្យគ្សស្សាតិ ឯតេសញ្ច
យថា ចម្ពំ សង្ក្កសមាហតំ ហោតិ, ឯវំ ហោតុ។ វេជយិស្សាមិវិជ្ជាបេស្សាមិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ ហសិតំ កត្វា “អយំ វាជា អត្តនោ ទេវិយា ច
ពន្ធវានញ្ចា មយា មិចិលំ បហិតភារំ ន ជាតាតិ, តេន មេ ឥមំ កម្មការណំ
វិចារេតិ, កោធរសេន ខោ បន មំ ឧសុនា វាវិជ្ជេយ្យ, អញ្ចំ វា អត្តនោ រុច្ឆនកំ
ករេយ្យ, សោកាតុរំ ឥមំ វេទនាប្បត្តំ កត្វា ហត្ថិបិដ្ឋេយេវវិសញ្ញំ នំ
និបដ្ឋាបេតុំ តំ ការណំ អាហេចស្សាមិ”តិ ចិន្តេត្វា អាហា -

៧កឃ.

“សេច មេ ហត្ថ ចាទេ ច, កណ្ណាធាសញ្ញា ឆេត្តសិ;
ឯវំ បញ្ចាល ចន្ទស្ស, វេទេហោ ឆេត្តយិស្សតិ។

៧៣៧.

“សេច មេ ហត្ថ ចាទេ ច, កណ្ណាធាសញ្ញា ឆេត្តសិ;
ឯវំ បញ្ចាល ចន្ទិយា, វេទេហោ ឆេត្តយិស្សតិ។

៧៣៨.

“សេច មេ ហត្ថ ចាទេ ច, កណ្ណាធាសញ្ញា ឆេត្តសិ;
ឯវំ ឆន្ទាយ ធូរិយា, វេទេហោ ឆេត្តយិស្សតិ។

៧៣៩.

“សេច មេ ហត្ថ ចាទេ ច, កណ្ណាធាសញ្ញា ឆេត្តសិ;
ឯវំ តេ បុត្តធារស្ស, វេទេហោ ឆេត្តយិស្សតិ។

៧៤០.

“សេច មំសំវ ចាតព្យំ, សូលេ កត្វា បចិស្សសិ;
ឯវំ បញ្ចាល ចន្ទស្ស, វេទេហោ ចាចយិស្សតិ។

៧៤១.

“សេច មំសំវ ចាតព្យំ, សូលេ កត្វា បចិស្សសិ;
ឯវំ បញ្ចាល ចន្ទិយា, វេទេហោ ចាចយិស្សតិ។

៧៤២.

“សេច មំសំវ ចាតព្យំ, សូលេ កត្វា បចិស្សសិ;
ឯវំ ឆន្ទាយ ធូរិយា, វេទេហោ ចាចយិស្សតិ។

៧៤៣.

“សេច មំសំរ ចាតព្រ័, សូលេ កត្វា បដិស្សសិ;
ឯវំ តេ បុត្តធារស្ស, វេទេហោ ចាបយិស្សតិ។

៧៤៤.

“សេច មំវិតនិគ្វាន, វេធយិស្សសិ សត្តិយា;
ឯវំ បញ្ចាលចន្ទស្ស, វេទេហោ វេធយិស្សតិ។

៧៤៥.

“សេច មំវិតនិគ្វាន, វេធយិស្សសិ សត្តិយា;
ឯវំ បញ្ចាលចន្ទិយា, វេទេហោ វេធយិស្សតិ។

៧៤៦.

“សេច មំវិតនិគ្វាន, វេធយិស្សសិ សត្តិយា;
ឯវំ នន្ទាយ ទេវិយា, វេទេហោ វេធយិស្សតិ។

៧៤៧.

“សេច មំវិតនិគ្វាន, វេធយិស្សសិ សត្តិយា;
ឯវំ តេ បុត្តធារស្ស, វេទេហោ វេធយិស្សតិ;
ឯវំ នោ មន្តិតំ រហោ, វេទេហោន មយា សហ។

៧៤៨.

“យថាបិ បលសតំ ចម្ពំ, កោត្តិមម្ពាសុនិដ្ឋិតំ;
ឧបេតិ តនុតាណាយ, សរាជំ បដិហន្តវេ។

៧៤៩.

“សុខាវហោ ទុក្ខនុទោ, វេទេហស្ស យសស្សិនោ;
មតី តេ បដិហញ្ញាមិ, ឧសុំ បលសតេនវា”តិ។

តត្ថ ឆេទយិស្សតីតិ “បណ្ឌិតស្ស កិរ ចូឡនិរា ហត្ថចាទា ជិន្នា”តិ សុត្វាវ
ឆេទយិស្សតិ។ បុត្តនាស្សតិ មម ឯកស្ស ជិន្ននបច្ចយា តវ ទ្វិន្នំ បុត្តានព្រោវ
អគ្គមហេសិយា ចាតិ តិណ្ណាម្បិ ជនានំ អម្ពាភំ រាជា ឆេទយិស្សតិ។ ឯវំ នោ
មន្តិតំ រហោតិ មហារាជ, មយា ច វេទេហារាជេន ច ឯវំ រហសិ មន្តិតំ “យំ យំ
ឥធម មយ្ហំ ចូឡនិរាជា កាវេតិ, តំ តំ តត្ថ តស្ស បុត្តនារាជំ កាតព្វ”ន្តិ។
បលសតន្តិ បលសតប្បមាលំ ពហូ ខាវេ ខាទាបេត្វា មុទុការំ ឧបនីតំ ចម្ពំ។
កោន្តិមន្តាសុនិដ្ឋិតន្តិ កោន្តិមន្តា វុច្ឆតិ ចម្ពការសត្តំ, តាយ កន្តនលិខិតានំ
វសេន កតត្តា សុដ្ឋនិដ្ឋិតំ។ តនុតាលាយាតិ យថា តំ ចម្ពំ សង្កាមេ សរាជំ
បដិហន្តវេ សវីរតាលំ ឧបេតិ, សវេ បដិហនិក្ខា សវីរំ រក្ខតិ។ សុខាវហោតិ
មហារាជ, អហម្បិ អម្ពាភំ រញ្ជោ បច្ឆាមិត្តានំ វារណត្ថេន តំ សវបរិត្តាលាចម្ពំ
វិយ សុខាវហោ។ ទុក្ខនុទោតិ កាយិកសុខចេតសិកសុខញ្ច អារហមិ,
ទុក្ខញ្ច នុទេមិ។ មតិន្តិ តស្មា តវ មតី បញ្ញំ ឧសុំ តេន បលសតចម្មេនវិយ
អត្ថនោ មតិយា បដិហនិស្សមីតិ។

តំ សុត្វា រាជា ចិន្តេសិ “គហបតិបុត្តោ កី កថេតិ, យថា កិរ អហំ ឯតស្ស
កិរស្សមិ, ឯវំ វេទេហារាជា មម បុត្តនារាជំ កម្មការណំ កិរស្សតិ, ន ជាធាតិ
មម បុត្តនារាជំ អារក្ខស្ស សុសវីហិតការំ, ‘ឥទានិ មារេស្សតី’តិ មរណភយេន
វិលបតិ, នាស្ស វេចនំ សទ្ធមាមី”តិ។ មហាសត្តោ “អយំ មំ មរណភយេន
កថេតីតិ មញ្ញតិ, ជាធាបេស្សមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា អាហា -

៧៥០.

“ឥដ្ឋ្យ បស្ស មហារាជ, សុញ្ញំ អន្តេបុរំ តវ;

ឡំរោងាច កុមារាច, តវៈ មាតាច ខត្តិយ;
ឧមង្គ្គា នីហរិទ្ធាន, វេទេហស្សបនាមិតា”តិ។

តត្ថ ឧមង្គ្គាតិ មហារាជ, មយា អត្ថនោ មាណវេ បេសេត្វា ចាសាទា
ឡិតរាបេត្វា ជង្គ្គឧមង្គ្គន អាហារាបេត្វា មហាឧមង្គ្គា នីហរិទ្ធា ពន្ធវា តេ
វេទេហស្ស ឧបនាមិតាតិ។

តំ សុត្វា រាជា ចិន្តេសិ “បណ្ឌិតោ អតិរិយ ទន្ធិ កត្វា កថេតិ, មយា ច
រត្តិភាគេ គង្គាបស្សេ ទន្ធាទេវិយា សន្នោវិយ សុតោ, មហាបញ្ញោ បណ្ឌិតោ
កទាចិ សច្ចំ ភណោយ្យ”តិ។ សោ ឧប្បន្នពលវសោកោចិ សតី ឧបដ្ឋាបេត្វា
អសោចន្នោវិយ ឯកំ អមច្ចំ បក្កោសាបេត្វា ជាននត្ថាយ បេសេន្នោ ឥមំ
កាថមាហា -

៧៥១.

“ឥង្គ្គ អន្តេបុរំ មយ្ហំ, គន្ធានវិចិនាថ នំ;
យថា ឥមស្ស វេទនំ, សច្ចំ វា យទិ វា មុសា”តិ។

សោ សបរិវារោ រាជនិវេសនំ គន្ធា ទ្វារំ វិវរិត្វា អន្តោ បរិសិត្វា ហត្ថចាទេ
ពន្ធិត្វា មុខញ្ច បិទហិត្វា នាគទន្ធកេសុ ឡិលគ្គិតេ អន្តេបុរចាលកេ ច
ខុដ្ឋវាមនកាទយោ ច ភាជនាទិ ភិទ្ធិត្វា តត្ថ តត្ថ
វិប្បកិណ្ណាទាទនិយភោជនិយញ្ច រតនយរទ្វារាទិ វិវរិត្វា កតរតនវិលោបំ
វិវេទទ្វារំ សិរិគព្ពញ្ច យថាវិវេទហិ ឯវ វាតចានេហិ បរិសិត្វា ចរមាទំ
កាកគណញ្ច ធម្មិតកាមសទិសំ សុសានភូមិយំ វិយ ច និស្សិរិកំ
រាជនិវេសនញ្ច ទិស្វា បុនាគន្ធា រញ្ជោ អាហោចន្នោ អាហា -

៧៥២.

“ឯវមេតំ មហារាជ, យថា អាហា មហោសនោ;
សុញ្ញំ អន្តេបុរំ សត្វំ, កាកបដ្ឋនកំ យថា”តិ។

តត្ថ កាកបដ្ឋនកំ យថាតិ មជ្ជគន្លេន អាគតេហិ កាកគណេហិ
សមាគិណ្ណោ សមុទ្កតិវេ ធម្មិតតាមកោវិយ។

តំ សុត្វា រាជា ចតុន្នំ ជនានំ បិយវិប្បយោគសម្ភវេន សោកេន កម្មមាណោ
“ឥទំ មម ទុក្ខំ គហបតិបុត្តំ និស្សាយ ឧប្បន្ន”ន្តិ ទណ្ឌោន យដ្ឋិតោ អាសីវិសោ
វិយ ពោធិសត្តស្ស អតិវិយ កុដ្ឋិ។ មហោសត្តោ តស្សាការំ ទិស្វា “អយំ រាជា
មហាយសោ កធាចិ កោធវសេន ‘កី មម ឯតេហិ’តិ ខត្តិយមាណេន មំ
វិហោថេយ្យ, យំនូនាហំ នន្ទានេវី ឥមិនា អទិដ្ឋបុត្តំវិយ ករោត្តោ តស្សា
សរីរវណ្ណំ វណ្ណាយ្យ។ អថ សោ តំ អនុស្សវិត្វា ‘សចាហំ មហោសធំ មារេស្សមិ,
ឯវរូបំ ឥត្ថិវតនំ នលភិស្សមិ, អមារេត្តោ បុន តំ នលភិស្សមី’តិ អត្តនោ
ភិរិយាយ សិនេហោន ន កិញ្ចិ មយ្ហំ កិរិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា អត្តនោ អនុវត្តណាត្ថំ
ចាសាទេ បិតោវ វត្តកម្ពលន្តរា សុវណ្ណវណ្ណំ ពាហុំ និហរិត្វា តស្សា
គតមគ្គាចិក្ខនវសេន វណ្ណោត្តោ អាហា -

៧៥៣.

“ឥតោ គតា មហារាជ, នារី សព្ពដ្ឋ័សោភនា;
កោសម្ពជលកសុស្សោណី, ហំសគគ្គរភាណិនី។

៧៥៤.

“ឥតោ និតា មហារាជ, នារី សព្ពដ្ឋ័សោភនា;
កោសេយ្យវសនា សាមា, ជាតរូបសុមេខលា។

៧៥៥.

“សុរត្តចាតា កល្យាណី, សុវណ្ណាមណីមេខលា;
ចារេវតក្ខី សុតន្ទ, ពិម្ពោជ្ជា តនុមជ្ឈិមា។

៧៥៦.

“សុជាតា ភុជលដ្ឋីវ, វេធីវ តនុមជ្ឈិមា;
ធិយស្សា កេសា អសិតា, ព្យាសកគ្គបវេល្លិតា។

៧៥៧.

“សុជាតា មិគធាចារ, ហេមន្តគ្គិសិខារិវ;
នធីវ គិរិទុគ្គេសុ, សញ្ញាឆ្មា ខុទ្ទវេធូរិកិ។

៧៥៨.

“នាគនាស្សុ កល្យាណី, បរមា តិម្ពរុត្ថនិ;
នាតិធិយា នាតិវស្សា, នាលោមា នាតិលោមសា”តិ។

តត្ថ ឥតោតិ ឧមង្គំ ឧស្សេតិ។ កោសម្ពជលកសុស្សោណីតិ
វិសាលកញ្ចនជលកំរិយ សុន្ទរសោណី។ បំសគគ្គរកាណីនីតិ គោចរត្ថាយ
វិចរន្តានំ បំសចោតកានំរិយ គគ្គវេន មធុវេន សវេន សមន្នាគតា។
កោសេយ្យវសនាតិ កញ្ចនខចិតកោសេយ្យវត្ថវសនា។ សាមាតិ
សុវណ្ណាសាមា។ ចារេវតក្ខីតិ បញ្ចសុ បសាទេសុ រត្តជ្ជានេ
ចារេវតសកុណីសធិសក្ខី។ សុតន្ទតិ សោភនសរិរា។ ពិម្ពោជ្ជាតិ ពិម្ពជលំរិយ
សុវន្តិមជ្ជោជ្ជបរិយោសាណា។ តនុមជ្ឈិមាតិ ករមិតតនុមជ្ឈិមា។ សុជាតា
ភុជលដ្ឋីវាតិ វិជម្ពនកាលេ វាតេវតរត្ថបល្លវិលាសិនី សុជាតា ភុជលតារិយ
វិរោចតិ។ វេធីវាតិ កញ្ចនវេធីរិយ តនុមជ្ឈិមា។ ព្យាសកគ្គបវេល្លិតាតិ ព្យាសកំ
អគ្គេសុ ឱនតា។ ព្យាសកគ្គបវេល្លិតា វា នេត្តិសាយ អគ្គំរិយ វិនតា។

មិត្តភាពជាតិ បញ្ចូលសាមគ្គី សុជាតា ឯកវស្សិកព្យាគ្យចោតិការិយ
វិលាសកុត្តិយុត្តា។ ហេមន្តគ្គិសិខារិវាតិ ឱកាសសម្បជ្ជតាយ ហេមន្ត
អគ្គិសិខារិយ សោភតិ។ ខុទ្ទកេហិ ខុទ្ទកេហិ ខុទ្ទកេហិ សញ្ញា
នធិ សោភតិ, ឯ តនុកលោមាយ លោមរាជិយា សោភតិ។ កល្យាណីតិ
ធម៌មសកេសន្តារុអដ្ឋនំ វសេន បញ្ចវិជេន កល្យាណេន សមន្តាគតា។ បរមា
តិម្ករុត្តនិ តិម្ករុត្តនិ បរមា ឧត្តមា, សុវណ្ណាជលកេ
ឋបិតសុវណ្ណាវណ្ណាតិម្ករុជលទ្វយមិវស្សា សុសណ្ណានសម្បជ្ជនំ វន្តំ
ជនយុគលំ។

ឯ មហាសត្តេ តស្ស រូបសិរី វណ្ណេន្តេ តស្ស សា បុត្តេ អធិជ្ជបុត្តារិយ
អហោសិ, ពលវសិនេហំ ឧប្បាទេសិ។ អថស្ស សិនេហុប្បត្តិការំ ញាត្វា
មហាសត្តោ អនន្តរំ កាថមាហា -

៧៥៩.

“នន្ទាយ នួន មរណេន, នន្ទសិ សិរិវាហន;
អហាញ្ច នួន នន្ទា ច, កច្ឆាម សមសាធន”ន្តិ។

តត្ថ សិរិវាហនាតិ សិរិសម្បជ្ជវាហន មហារាជ, នួន ត្វំ ឯ ឧត្តមរូបជរាយ
នន្ទាយ មរណេន នន្ទសិ វន្តតិ។ កច្ឆាមាតិ សចេ ហិ ត្វំ មំ មារេស្សសិ,
ឯកំសេនេវ អម្ពាភំ រាជា នន្ទំ មារេស្សតិ។ ឥតិ នន្ទា ច អហាញ្ច យមស្ស សន្តិកំ
គមិស្សម, យមោ អម្ពេ ឧកោ ធិស្វា នន្ទំ មយ្ហមេវ ធិស្សតិ, តស្ស តុយ្ហំ មំ
មារេត្វា តាធិសំ ឥត្តិវតនំ អលភន្តស្ស កី វន្តេន, នាហំ អត្តនោ មរណេន
បរិហានី បស្សមិ, ទេវាតិ។

ឥតិ មហាសត្តោ ឯត្ថកេ ថានេ នន្ទមេវ វណ្ណាសិ, ន ឥតវេ តយោ ជនេ។
កីការណា? សត្តា ហិ នាម បិយភរិយាសុ វិយ សេសេសុ អាលយំ ន ករោត្តិ,
មាតរំ វា សវន្តោ បុត្តជីតរោបិ សវិស្សតីតិ តស្មា តមេវ វណ្ណាសិ, រាជមាតរំ
បន មហាល្លិកាការេន ន វណ្ណាសិ។ ញាណាសម្បន្នេ មហាសត្តេ មជ្ជវស្សវេន
វណ្ណាន្តេយេវ នន្ទាទេវី អាគន្ធា រញ្ជោ បុរតោ បិតា វិយ អហោសិ។ តតោ រាជា
ចិន្តេសិ “ឋបេត្វា មហោសធំ អញ្ញោ មម ភរិយំ អានេតុំ សមត្តោ នាម នត្ថិ” តិ។
អថស្សំ នំ សវន្តស្ស សោកោ ឧប្បជ្ជិ។ អថ នំ មហាសត្តោ “មា ចិន្តយិត្ថ,
មហារាជ, ទេវី ច តេ បុត្តោ ច មាតា ច តយោបិ អាគច្ឆិស្សន្តិ, មម គមនមេវេត្ថ
បមាណំ, តស្មា តុំ អស្សាសំ បដិលភ, នវិន្ទា” តិ រាជានំ អស្សាសេសិ។ អថ រាជា
ចិន្តេសិ “អហំ អត្តនោ នគរំ សុវត្ថិតំ សុគោបិតំ ការាបេត្វា ឥមំ ឧបការិនគរំ
ឯត្ថកេន ពលវាហានេន បរិក្ខិបិត្វាវ បិតោ។ អយំ បន បណ្ឌិតោ ឯវំ
សុគោបិតាបិ មម នគរា ទេវីព្វា មេ បុត្តព្វា មាតរព្វា អានេត្វា វេទេហស្ស
ធាបេសិ។ អម្ពេសុ ច ឯវំ បរិវារេត្វា បិតេស្វេវ ឯកស្សបិ អជានន្តស្ស វេទេហំ
សសេនាវាហានំ បលាបេសិ។ កី នុ ខោ ធិត្ថមាយំ ជានាតិ, ឧទាហុ
ចក្កមោហាន” តិ។ អថ នំ បុត្តន្តោ អាហា -

៧៦០.

“ធិត្ថំ អជីយសេ មាយំ, អកាសិ ចក្កមោហានំ;
យោ មេ អមិត្តំ ហត្ថគតំ, វេទេហំ បរិមោចយី” តិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “អហំ ធិត្ថមាយំ ជានាមិ, បណ្ឌិតា ហិ នាម ធិត្ថមាយំ
ឧត្តណ្ឌិត្វា ភយេ សម្បត្តេ អត្តានម្បិ បរម្បិ ឧត្តតោ មោចយន្តិយេវា” តិ វត្វា
អាហា -

៧៦១.

“អធិយន្តិ មហារាជ, ទិព្វមាយិធ បណ្ឌិតា;
តេ មោធិយន្តិ អត្តានំ, បណ្ឌិតា មន្តិនោ ជនា។

៧៦២.

“សន្តិ មាលាវបុត្តា មេ, កុសលា សន្ធិនេនកា;
យេសំ កតេន មគ្គេន, វេទហោ មិច្ឆិលំ គតោ”តិ។

តត្ថ ទិព្វមាយិធាតិ ទិព្វមាយំ ឥធ។ មាលាវបុត្តាតិ
ឧបជ្ជាកតរុណាយោធា។ យេសំ កតេនាតិ យេហិ កតេន។ មគ្គេនាតិ
អលង្កតឧមង្កេន។

តំ សុត្វា រាជា “អលង្កតឧមង្កេន កិរ គតោ, កីទិសោ នុ ខោ ឧមង្កា”តិ ឧមង្កំ
ទដ្ឋកាមោ អហោសិ។ អថស្ស ឥច្ឆិតំ ញត្វា មហាសត្តោ “រាជា ឧមង្កំ
ទដ្ឋកាមោ, ទស្សេស្សមិស្ស ឧមង្កំ”ន្តិ ទស្សេន្តោ អាហា -

៧៦៣.

“ឥឡ្យ បស្ស មហារាជ, ឧមង្កំ សាធុ មាបិតំ;
ហត្ថិនំ អថ អស្សានំ, រថានំ អថ បត្តិនំ;
អាឡោកក្ខតំ តិជ្ជន្តំ, ឧមង្កំ សាធុ មាបិត”ន្តិ។

តត្ថ ហត្ថិនន្តិ ឥដ្ឋកកម្មចិត្តកម្មវសេន កតានំ ឯតេសំ ហត្ថិអាទិនំ បន្តិហិ
ឧបសោភិតំ អលង្កតនេវសភាសទិសំ ឯកោភាសំ ហុត្វា តិជ្ជន្តំ ឧមង្កំ បស្ស,
នេវាតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា “មហារាជ, មម បញ្ញាយ មាបិតេ ចន្ទស្ស ច សុរិយស្ស ច
ឧដ្ឋិតជ្ជានេវិយ ចាកដេ អលង្កតឧមង្កេ អសីតិមហាទ្វារានិ ចតុសដ្ឋិច្ចទ្វារានិ

ឯកសតសយនគព្ភេ អនេកសតធិបគព្ភេ ច បស្ស, មយា សុទ្ធិ សមគ្គោ
សម្មោទមាណោ ហុត្វា អត្តនោ ពលេន សុទ្ធិ ឧបការិនគរំ បរិស, ទេវា"តិ
នគរទ្វារំ វិវរាបេសិ។ រាជា ឯកសតរាជបរិវារោ នគរំ ចារិសិ។ មហាសត្តោ
ចាសាទា ឡុយ្ហ រាជានំ វន្តិត្វា សបរិវារំ អាទាយ ឧមង្គំ ចារិសិ។ រាជា
អលង្កតទេវសកំ វិយ ឧមង្គំ ទិស្វា ពោធិសត្តស្ស គុណោ វណ្ណោត្តោ អាហា -

៧៦៤.

“លាភា វត វិទេហានំ, យស្សមេទិសា បណ្ឌិតា;
យវេ វសន្តិវិជិតេ, យថា ត្វំសិ មហាសធា”តិ។

តត្ថ វិទេហានន្តិ ឯវុចានំ បណ្ឌិតានំ អាករស្ស ឧដ្ឋានដ្ឋានក្ខតស្ស
វិទេហានំ ជនបទស្ស លាភា វត។ យស្សមេទិសាតិ យស្ស ឥមេ ឯវុចា
បណ្ឌិតា ឧទាយកុសលា សន្តិកេ វា ឯកយវេ វា ឯកជនបទេ វា ឯករដ្ឋេ វា
វសន្តិ, តស្សបិ លាភា វត។ យថា ត្វំសិ តិ យថា ត្វំ អសិ, តាទិសេន បណ្ឌិតេន
សុទ្ធិយេវ ឯករដ្ឋេ វា ឯកជនបទេ វា ឯកនគរេ វា ឯកយវេ វា វសិតុំ លកន្តិ។
តេសំ វិទេហាវដ្ឋវាសីនព្វោវ មិច្ឆិលនគរវាសីនព្វោ តយា សុទ្ធិ ឯកតោ វសិតុំ
លកន្តានំ លាភា វតាតិ វទតិ។

អថស្ស មហាសត្តោ ឯកសតសយនគព្ភេ ទស្សេតិ។ ឯកស្ស ទ្វារេ វិវរេ
សព្ពេសំ វិវរិយតិ។ ឯកស្ស ទ្វារេ បិទហិតេ សព្ពេសំ បិដិយតិ។ រាជា ឧមង្គំ
ឡិលាកេត្តោ បុរតោ គច្ឆតិ, បណ្ឌិតោ បន បច្ឆតោ។ សព្ពា សេធា ឧមង្គមេវ
ចារិសិ។ រាជា ឧមង្គតោ និក្ខមិ។ បណ្ឌិតោ តស្ស និក្ខន្តការំ ញាត្វា សយំ
និក្ខមិត្វា អញ្ជេសំ និក្ខមិតុំ អទត្វា ឧមង្គទ្វារំ បិទហិតោ អាណិ អក្កមិ។
តាវទេវ អសីតិមហាទ្វារានិ ចតុសដ្ឋិច្ចឡទ្វារានិ ឯកសតសយនគព្ភេទ្វារានិ
អនេកសតធិបគព្ភេទ្វារានិ ច ឯកប្បហារេនេវ បិទហិតុ។ សកលោ ឧមង្គោ

លោកន្ទិយនិរយោវិយ អន្ទការោ អហោសិ។ មហាជនោ ភីតតសិតោ
អហោសិ។ មហាសត្តោ ហិយ្យោ ឧមង្គំ បរិសន្តោ យំ ខត្តំ វាលុកេ វេបេសិ, តំ
គហេត្វា ភូមិតោ អជ្ឈាសហត្ថុព្ពេធំ អាភាសំ ឧល្លដ្ឋិត្វា ឡិយ្យ រាជានំ ហត្ថ
គហេត្វា អសី ឧត្តិត្វា តាសេត្វា “មហារាជ, សកលជម្ពុជីបេ រជ្ជំ កស្ស រជ្ជ”ន្តិ
បុត្តិ។ សោ ភីតោ “តុយ្ហមេវ បណ្ឌិតា”តិ វត្វា “អភយំ មេ ទេហី”តិ អាហា។ “មា
ភាយិត្ថ, មហារាជ, នាហំ តំ មារេតុកាមតាយ ខត្តំ បរាមសី, មម បញ្ញានុការំ
ទស្សេតុំ បរាមសិ”ន្តិ ខត្តំ រញ្ជោ អធាសិ។ អថ នំ ខត្តំ គហេត្វា វិតំ “មហារាជ,
សចេ មំ មារេតុកាមោសិ, ឥទានេវ ឥមិនា ខត្តេន មារេហិ។ អថ អភយំ
ធាតុកាមោ, អភយំ ទេហី”តិ អាហា។ “បណ្ឌិត, មយា តុយ្ហម្យំ អភយំ ទិន្នមេវ,
តុំ មា ទិន្នយី”តិ អសី វេបេត្វា ឧភោចិ អញ្ញមញ្ញំ អទុញ្ញាយ សបថំ ករីសុ។

អថ រាជា ពោធិសត្តំ អាហា - “បណ្ឌិត, វេរំ ព្រាណាពលសម្បន្នោ ហុត្វា រជ្ជំ
កស្មា ន គណ្ហាសី”តិ? “មហារាជ, អហំ ឥន្ទមាណោ អន្ទេវ សកលជម្ពុជីបេ
រាជានោ មារេត្វា រជ្ជំ គណ្ហាយ្យំ, បរំ មារេត្វា ច យសគ្គហណំ នាម បណ្ឌិតេហិ
ន បសត្ថ”ន្តិ។ “បណ្ឌិត, មហាជនោ ធ្វារំ អលភមាណោ បរិទេវតិ, ឧមង្គធ្វារំ
វិវិត្វា មហាជនស្ស ជីវិតនានំ ទេហី”តិ។ សោ ធ្វារំ វិវិ, សកលោ ឧមង្គោ
ឯកោភាសោ អហោសិ។ មហាជនោ អស្សាសំ បដិលភិ។ សព្វេ រាជានោ
អត្តនោ សេនាយ សទ្ធិ និក្ខមិត្វា បណ្ឌិតស្ស សន្តិកំ អាគមីសុ។ សោ រញ្ជោ សទ្ធិ
វិសាលមាឡិកេ អជ្ឈាសិ។ អថ នំ តេ រាជានោ អាហំសុ “បណ្ឌិត, តំ និស្សាយ
ជីវិតំ លទ្ធិ, សចេ មុហុត្ថំ ឧមង្គធ្វារំ នវិវិត្ថ, សព្វេសំ នោ តត្ថេវ មរណំ
អភវិស្ស”តិ។ “ន មហារាជានោ ឥទានេវ តុម្ពេហិ មញ្ញេវ និស្សាយ ជីវិតំ លទ្ធិ,
បុព្វេហិ លទ្ធិយេវា”តិ។ “កថា, បណ្ឌិតា”តិ? “វេបេត្វា អម្ហាកំ នគរំ
សកលជម្ពុជីបេ រជ្ជំ គហេត្វា ឧត្តរបញ្ចាលនគរំ គន្ធា ឧយ្យានេ ជយចានំ ចាតុ
សុរាយ បជ័យត្ថកាលំ សរថា”តិ? “អាម, បណ្ឌិតា”តិ។ តទា ឯស រាជា

កេរ្ត៍ឆ្នែង សុទ្ធិ ធុន្ត្រតេជវិសយោជិតាយ សុរាយ ចេវ មជ្ឈម៌សេហិ ច តុម្ពេ
មារេតុំ កិច្ចមកាសិ។ អថាហំ “មាធិសេ បណ្ឌិតេ ធរមានេ ឥមេ អនាថមរណំ
មា មរណ្ឌ” តិ អត្ថនោ យោធម បេសេត្វា សព្ពភាជនានិ ភិណ្ឌាបេត្វា ឯតេសំ មន្តំ
ភិណ្ឌិត្វា តុម្ពា កំ ជីវិតនានំ អនាសិណ្ឌិ។

តេ សព្ពេហិ ឧត្តិគ្គមានសា ហុត្វា ចូឡនិរាជានំ បុច្ឆីសុ “សច្ចំ កិរ,
មហារាជា” តិ? “អាម, មយា កេរ្ត៍ជ្ជស្ស កេតំ គហេត្វា កតំ, សច្ចមេវ បណ្ឌិតោ
កថេតី” តិ។ តេ សព្ពេហិ មហាសត្តំ អាលិដ្ឋិត្វា “បណ្ឌិត, ភូ សព្ពេសំ នោ បតិជ្ជា
ជាតោ, តំ និស្សាយ មយំ ជីវិតំ លភិម្ហា” តិ សព្ពបសាធនេហិ មហាសត្តស្ស បូជំ
ករីសុ។ បណ្ឌិតោ រាជានំ អាហា - “មហារាជ, តុម្ពេ មា ចិន្តយិត្ត,
ចាបមិត្តសំសគ្គស្សេវ ឯស ទោសោ, ឥមេ រាជានោ ខមាបេថា” តិ។ រាជា “មយា
ធុប្បវិសំ និស្សាយ តុម្ពា កំ ឯវរូបំ កតំ, ឯស មយ្ហំ ទោសោ, ខមថ មេ ទោសំ, បុន
ឯវរូបំ ន ករិស្សមី” តិ ខមាបេសិ។ តេ អញ្ញមញ្ញំ អច្ចយំ ទេសេត្វា សមគ្គា
សម្មោធមាធា អហេសុំ។ អថ រាជា ពហុនិ ខាធនិយកោជនិយគន្ធមាលាធិនិ
អាហារាបេត្វា សព្ពេហិ សុទ្ធិ សត្តាហំ ឧមជ្ជ្ជយេវ កិណ្ឌិត្វា នគរំ បរិសិត្វា
មហាសត្តស្ស មហាសក្ការំ ការេត្វា ឯកសតរាជបរិវុតោ មហាតលេ
និសីទិត្វា បណ្ឌិតំ អត្ថនោ សន្តិកេ វសាបេតុកាមតាយ អាហា -

៧៦៥.

“វុត្តិញ្ច បរិហារញ្ច, ទិគុណំ ភត្តវេតនំ;
ធនាមិ វិបុលេ ភោគេ, ភុញ្ញ កាមេ រមស្ស ច;
មា វិទេហំ បច្ចគមា, កិវិទេហោ ករិស្សតី” តិ។

ភត្ត វុត្តិន្តិ យសនិស្សិតំ ជីវិតវុត្តិ។ បរិហារន្តិ កាមនិគមនានំ។ ភត្តន្តិ
និវាបំ។ វេតនន្តិ បរិព្ពយំ។ ភោគតិ អញ្ញេហិ តេ វិបុលេ ភោគេ ធនាមិ។

បណ្ឌិតោ តំ បដិក្ខបន្តោ អាហា -

៧៦៦.

“យោ ចដេថ មហារាជ, ភត្តារំ ធនការណា;
ឱតិទ្ធំ ហោតិ ការយ្ហោ, អត្ថនោ ច បរស្ស ច;
យាវ ជីវេយ្យ វេទេហោ, នាញ្ញស្ស បុរិសោ សិយា។

៧៦៧.

“យោ ចដេថ មហារាជ, ភត្តារំ ធនការណា;
ឱតិទ្ធំ ហោតិ ការយ្ហោ, អត្ថនោ ច បរស្ស ច;
យាវ តិដ្ឋេយ្យ វេទេហោ, នាញ្ញស្ស វិជិតេ វសេ”តិ។

ភត្ត អត្ថនោ ច បរស្ស ចាតិ ឯវរូបញ្ជី “ធនការណា មយា អត្ថនោ ភត្តារំ
បរិច្ឆជន្តេន ចាបំ កត”ន្តិ អត្តាបិ អត្តានំ គរហតិ, “ឥមិនា ធនការណា
អត្ថនោ ភត្តា បរិច្ឆត្តោ, ចាបធម្មោ អយ”ន្តិ បរោបិ គរហតិ។ តស្មា ន សក្កា
តស្មី ធរន្តេ មយា អញ្ញស្ស វិជិតេ វសិតុន្តិ។

អថ នំ រាជា អាហា - “តេន ហិ, បណ្ឌិត, តវ រញ្ជោ ទិវុត្តតកាលេ ឥធាតន្តំ
បដិញ្ញំ ទេហី”តិ។ សោ “សាធុ, ទេវ, អហំ ជីវន្តោ អាគមិស្សមី”តិ អាហា។
អថស្ស រាជា សត្តាហំ មហាសក្ការំ កត្វា សត្តាហច្ចយេន បុន អាបុច្ឆនកាលេ
“អហំ តេ, បណ្ឌិត, ឥទញ្ញិទញ្ញ ទម្មី”តិ វេទន្តោ កាថមាហា -

៧៦៨.

“ទម្មិ និក្ខេបសាស្សំ តេ, កាមាសីតិញ្ច កាសិសុ;
នាសិសតានិ ចត្តារិ, ទម្មិ ភរិយាសតញ្ច តេ;
សត្តំ សេនផ្កមាទាយ, សោតី គច្ឆ មហោសជា”តិ។

តត្ថ និក្ខេបសហស្សន្តិ បញ្ចសុវណ្ណាន និក្ខេបនិក្ខានំ សហស្សំ។ គាមាតិ យេ
គាមា សំវច្ឆរេ សំវច្ឆរេ សហស្សសហស្សជ្ជានកា, តេ ច គាមេ តេ ធម្មិ។
កាសិស្វតិ កាសិវដ្ឋេ។ តំ វិទេហរជ្ជស្ស អាសន្នំ, តស្មា តត្ថស្ស អសីតិគាមេ
អនាសិ។

សោមិ រាជានំ អាហា - “មហារាជ, តុម្កេ ពន្ធវានំ មា ចិន្តយិត្ត, អហំ មម
រញ្ជោ គមនកាលេយេវ ‘មហារាជ, នន្ទានេវី មាតុជ្ជានេ វេបេយ្យាសិ,
បញ្ចាលចន្នំ កនិជ្ជជ្ជានេ’ តិ វត្វា ជីតាយ តេ អភិសេកំ ទាបេត្វា រាជានំ
ឧយ្យោជេសី, មាតរញ្ជា ទេវីញា បុត្តញ្ជា សីយមេវ បេសេស្សមី” តិ។ សោ “សាធុ,
បណ្ឌិតា” តិ អត្តនោ ជីតុ ទាតញ្ជានិ
ទាសិទាសវត្តាលត្ថាវសុវណ្ណាហិរញ្ញាអលដ្ឋតហត្ថិអស្សរថាធិនិ “ឥមាធិ តស្សា
ធនេយ្យាសី” តិ មហាសត្តំ បដិច្ឆាបេត្វា សេនាវាហានស្ស កត្តព្ពកិច្ចំ វិចារេន្តោ
អាហា -

៧៦៩.

“យាវ ទទន្តុ ហត្ថិនំ, អស្សានំ ទិគុណំ វិធំ;
តប្បេន្តុ អន្ទទានេន, រថិកេ បត្តិការកេ” តិ។

តត្ថ យាវាតិ ន កេវលំ ទិគុណមេវ, យាវ បហោតិ, តាវ ហត្ថិនញ្ច
អស្សានញ្ច យវគោធុមាធិវិធំ ទេថាតិ វទតិ។ តប្បេន្តុតិ យត្តកេន តេ
អន្តរាមគ្គេ អកិលត្តា គប្បន្តិ, តត្ថកំ ទេន្តា តប្បេន្តុ។

ឯវញ្ច បន វត្វា បណ្ឌិតំ ឧយ្យោជេន្តោ អាហា -

៧៧០.

“ហត្ថិ អស្សេ រថេ បត្តិ, គប្បេវាទាយ បណ្ឌិត;

បស្សតុ តំ មហារាជា, វេទេហា មិច្ឆិលំ គត”ន្តិ។

គត្ត មិច្ឆិលំ គតន្តិ សោត្តិនា តំ មិច្ឆិលនករំ សម្បត្តំ បស្សតុ។

ឥតិ សោ បណ្ឌិតស្ស មហាន្តំ សក្ការំ កត្វា ឧយ្យោជេសិ។ តេបិ
ឯកសតរាជានោ មហាសត្តស្ស សក្ការំ កត្វា ពហំ បណ្ណាការំ អទំសុ។ តេសំ
សន្តិកេ ឧបនិក្ខត្តកបុរិសាបិ បណ្ឌិតមេវ បរិវារយីសុ។ សោ មហាន្តេន
បរិវារេន បរិវតោ មគ្គំ បដិបដ្ឋិត្វា អន្តរាមគ្គេយេវ ចូឡនិវញ្ញា ទិន្នកាមតោ
អាយំ អាហារាបេតុំ បុរិសេ បេសេត្វា វិទេហារដ្ឋំ សម្មាបុណិ។ សេនកោបិ
កិន្តរាមគ្គេ អត្តនោ បុរិសំ វេបេសិ “ចូឡនិវញ្ញា បុន អាគមនំ វា អនាគមនំ វា
ជានិត្វា យស្ស កស្សចិ អាគមនញ្ច មយ្ហំ អាហារេយ្យាសិ”តិ។ សោ
តិយោជនមគ្គកេយេវ មហាសត្តំ ទិស្វា អាគន្ធា “បណ្ឌិតោ មហាន្តេន បរិវារេន
អាគច្ឆតី”តិ សេនកស្ស អាហារេយសិ។ សោ តំ សុត្វា រាជកុលំ អគមាសិ។ រាជាបិ
ចាសាទតលេ ឋិតោ វាតចានេន ឌីលោកេន្តោ មហាតី សេនំ ទិស្វា
“មហាសធិបណ្ឌិតស្ស សេនា មន្ទា, អយំ អតិវិយ មហាតី សេនា ទិស្សតិ, កី
នុ ខោ ចូឡនិវាជា អាគតោ សិយា”តិ ភីតតសិតោ តមត្ថំ បុច្ឆន្តោ អាហា -

៧៧១.

“ហត្ថិ អស្សា រថា បត្ថិ, សេនា បទិស្សតេ មហា;
ចតុវដ្តិនី ភីស្សចា, កី នុ មញ្ញាសិ បណ្ឌិតា”តិ។

អថស្ស សេនកោ តមត្ថំ អាហារេយន្តោ អាហា -

៧៧២.

“អានន្តោ តេ មហារាជ, ឧត្តមោ បដិទិស្សតិ;
សត្តំ សេនផ្កមាទាយ, សោត្ថិ បត្តោ មហាសធា”តិ។

តំ សុត្វា រាជា អាហា - “សេនក, បណ្ឌិតស្ស សេនា មន្ទា, អយំ បន
មហាតី” តិ។ “មហារាជ, ចូឡនិរាជា តេន បសាទិតោ ភវិស្សតិ, តេនស្ស
បសន្នេន ទិន្នា ភវិស្សតី” តិ។ រាជា នគរេ ភេរី ចរាបេសិ “នគរំ អលង្ករិត្វា
បណ្ឌិតស្ស បច្ចុគ្គមនំ ករោន្ត” តិ។ នាគរា តថា ភវីសុ។ បណ្ឌិតោ នគរំ
បរិសិត្វា រាជកុលំ គន្ធា រាជានំ វន្តិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថ នំ រាជា ឧដ្ឋាយ
អាសិទ្ធិត្វា បល្លង្គវគតោ បដិសន្ធារំ ករោន្តោ អាហា -

៧៧៣.

“យថា បេតំ សុសានស្មី, ធម្មត្វា ចតុរោ ជនា;
ឯវំ កបិលយ្យេ ត្យម្ហ, ធម្មយិត្វា ឥធាគតា។

៧៧៤.

“អថ តំ កេន វណ្ណាន, កេន វា បន ហេតុនា;
កេន វា អត្តជាតេន, អត្តានំ បរិមោចយី” តិ។

តត្ថ ចតុរោ ជនាតិ បណ្ឌិត, យថា នាម កាលកតំ ចតុរោ ជនា មញ្ចកេន
សុសានំ នេត្វា តត្ថ ធម្មត្វា អនបេក្ខា គប្បន្តិ, ឯវំ កបិលយ្យេ រដ្ឋេ តំ ធម្មត្វា
មយំ ឥមាគតាតិ អត្តោ។ កេន វណ្ណានាតិ កេន ការណេន។ ហេតុនាតិ
បច្ចយេន។ អត្តជាតេនាតិ អត្តេន។ អត្តានំ បរិមោចយីតិ អមិត្តហត្ថគតោ
កេន ការណេន បច្ចយេន កេន អត្តេន តំ អត្តានំ បរិមោចេសីតិ បុច្ឆតិ។

តតោ មហាសត្តោ អាហា -

៧៧៥.

“អត្តំ អត្តេន វេទេហា, មន្តំ មន្តេន ខត្តិយ;
បរិវារយី រាជានំ, ជម្ពុទីបំវ សាគរោ” តិ។

តស៊ូរត្តោ - អហំ, មហារាជ, តេន ចិន្តិតំ អត្ថំ អត្តនោ ចិន្តិតេន អត្តេន,
តេន ច មន្តិតំ មន្តំ អត្តនោ មន្តិតេន មន្តេន បរិវារេសី។ ន កេវលញ្ច ឯត្ថកមេវ,
ឯកសតរាជបរិវារំ បន តំ រាជានំ ជម្ពុធិបំ សាគរោ វិយ បរិវារយិស្សន្តិ។ សត្វំ
អត្តនោ កតកម្មំ វិត្តារេត្វា កថេសី។

តំ សុត្វា រាជា អតិរិយ តុស្សិ។ អថស្ស បណ្ឌិតោ ចូឡនិវញ្ញា អត្តនោ ទិន្នំ
បណ្ណាការំ អាចិត្តន្តោ អាហា -

៧៧៦.

“ទិន្នំ និក្ខុសហស្សំ មេ, កាមាសីតិ ច កាសិសុ;
ធាសិសតានិ ចត្តារិ, ទិន្នំ ភរិយាសតញ្ច មេ;
សត្វំ សេនជ្ឈមាធាយ, សោត្តិនាម្ហិ ឥធាគតោ”តិ។

តតោ រាជា អតិរិយ តុជ្ជបហជ្ជោ មហាសត្តស្ស គុណំ វណ្ណេន្តោ តមេវ
ឧទានំ ឧទានេសិ -

៧៧៧.

“សុសុខំ វត សំវាសោ, បណ្ឌិតេហិតិ សេនក;
បក្ខិវ បញ្ញេវ ពទ្ធេ មន្រ្ទេ ជាលគតេវិវ;
អមិត្តហត្ថត្ថគតេ, មោចយី នោ មហោសធា”តិ។

សេនកោបិ តស្ស វចនំ សម្មជិដ្ឋន្តោ តមេវ កាថមាហា -

៧៧៨.

“ឯវមេតំ មហារាជ, បណ្ឌិតា ហិ សុខាវហា;
បក្ខិវ បញ្ញេវ ពទ្ធេ, មន្រ្ទេ ជាលគតេវិវ;

អមិត្តបាត្តត្ថគតេ, មោឃយី នោ មហោសដោ”តិ។

អថ រាជា នគរេ ធនាកេរី ចរាបេត្វា “សត្តាបំ មហាធនំ ករោន្ត, យេសំ
មយី សិនេហោ អត្ថិ, តេ សព្វេ បណ្ឌិតស្ស សក្ការំ សម្មានំ ករោន្ត”តិ
អាណាបេន្តោ អាហា -

៧៧៩.

“អាហាញ្ញន្តុ សព្វវិណា, ភេរិយោ ទិន្នមានិ ច;
ធមេន្តុ មាគធា សម្ព័រា, វគ្គំ នន្តុ ទុន្តភី”តិ។

តត្ថ អាហាញ្ញន្តុតិ វាទិយន្តុ។ មាគធា សម្ព័រាតិ មគធរដ្ឋេ សញ្ញាតា សម្ព័រា។
ទុន្តភីតិ មហាភេរិយោ។

អថ តេ នាគរា ច ជានបទា ច បកតិយាបិ បណ្ឌិតស្ស សក្ការំ កាតុកាមា
ភេរិសន្តំ សុត្វា អតិរេកតំ អកំសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្តា អាហា -

៧៨០.

“ឱរោធា ច កុមារា ច, វេសិយាធា ច ព្រាហ្មណៈ;
ពហុំ អន្ធព្វា ចានព្វា, បណ្ឌិតស្សភិហារយុំ។

៧៨១.

“ហត្ថារោហា អនីកជ្ជា, វជីកា បត្តិការកា;
ពហុំ អន្ធព្វា ចានព្វា, បណ្ឌិតស្សភិហារយុំ។

៧៨២.

“សមាគតា ជានបទា, នេគមា ច សមាគតា;
ពហុំ អន្ធព្វា ចានព្វា, បណ្ឌិតស្សភិហារយុំ។

៧៨៣.

“ពហុជនោ បសន្នោសិ, ទិស្វា បណ្ឌិតមាគតំ;
បណ្ឌិតម្ហិ អនុប្បត្តេ, ចេលុក្ខេចា អវត្ថថា” តិ។

តត្ថ ឡំរោធាតិ ឧទុម្ពរទេវី អាទី កត្វា អន្តេបុរិកា។ អភិហារយុទ្ធិ
អភិហារាបេសុំ, បហិណ្ឌស្វតិ អត្តោ។ ពហុជនោតិ ភិក្ខុវេ, នគរវាសិនោ ច
ចតុទ្វារតាមវាសិនោ ច ជនបទវាសិនោ ចាតិ ពហុជនោ បសន្នោ អហោសិ។
ទិស្វា បណ្ឌិតមាគតត្ថិ បណ្ឌិតំ មិចិលំ អាគតំ ទិស្វា។ អវត្ថថាតិ បណ្ឌិតម្ហិ
មិចិលំ អនុប្បត្តេ “អយំ នោ បឋមមេវ បច្ឆាមិត្តវសំ គតំ រាជានំ មោចេត្វា
បេសេត្វា បច្ឆា ឯកសតរាជានោ អញ្ញមញ្ញំ ខមាបេត្វា សមគ្គេ កត្វា ចូឡនិ
បសាទេត្វា តេន ទិន្នំ មហន្តំ យសំ អាទាយ អាគតោ” តិ តុជ្ជចិត្តេន ជនេន
បវត្ថិតោ ចេលុក្ខេចា បវត្ថថ។

អថ មហាសត្តោ ធនារាសានេ រាជកុលំ អាគន្ធា “មហារាជ, ចូឡនិវញ្ញោ
មាតរញ្ញោ ទេវីញោ បុត្តញ្ញោ សីហំ បេសេតុំ វដ្ឋតី” តិ អាហា។ “សាជុ, តាត,
បេសេហី” តិ។ សោ តេសំ តិណ្ណំ ជនានំ មហន្តំ សក្ការំ កត្វា អត្តនា សទ្ធិ
អាគតសេនាយបិ សក្ការំ សម្មានំ ការេត្វា តេ តយោ ជនេ មហាន្តេន បរិវារេន
អត្តនោ បុរិសេហិ សទ្ធិ បេសេសិ។ រញ្ញោ អត្តនោ ទិន្នា សតភរិយា ច ចត្តារិ
ទាសិសតានិ ច នន្ទាទេវីយា សទ្ធិ បេសេសិ, អត្តនា សទ្ធិ អាគតសេនម្យិ តេហិ
សទ្ធិយេវ បេសេសិ។ តេ មហាន្តេន បរិវារេន ឧត្តរបញ្ចាលនគរំ ចាបុណ្ឌិសុ។
អថ រាជា មាតរំ បុច្ឆិ “កី, អម្ព, វេទេហារាជេន តេ សង្គហោ កតោ” តិ? “កី តាត,
កថេសិ, មំ ទេវតាហានេ ឋបេត្វា សក្ការមកាសិ, នន្ទាទេវីម្យិ មាតុដ្ឋានេ
ឋបេសិ, បញ្ចាលចន្ទំ កនិជ្ជភាតិកដ្ឋានេ ឋបេសី” តិ។ តំ សុត្វា រាជា អតិរិយ

តុស្សិត្វា ពហំ បណ្ណាការំ បេសេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ តេ ឧភោចិ សមគ្គា
សម្មោទមាធាវសីស្វតិ។

មហាឧមង្គខណ្ឌំ និដ្ឋិតំ។

ឧករក្ខត្វសបញ្ញោ

បញ្ចាលចន្ទិវិទេហរញ្ញា បិយា អហោសិ មនាទា។ សា ទុតិយេ សំវច្ឆរេ
បុត្តំ វិជាយិ។ តស្ស ទសមេ សំវច្ឆរេ វេទេហរាជា កាលមកាសិ។ ពោធិសត្តោ
តស្ស ធន្តំ ឧស្សបេត្វា “នេវ, អហំ តវ អយ្យកស្ស ចូឡនិរញ្ញោ សន្តិកំ
គមិស្សមី” តិ អាបុច្ឆិ។ បណ្ឌិត, មា មំ ទហំ ធម្មត្វា គមិត្ត, អហំ តំ បិតុដ្ឋានេ
វេបេត្វា សក្ការំ ករិស្សមីតិ។ បញ្ចាលចន្ទិបិ នំ “បណ្ឌិត, តុម្ហាកំ គតកាលេ
អញ្ញំ បដិសរណំ នត្ថិ, មា គមិត្តា” តិ យាចិ។ សោចិ “មយា រញ្ញោ បដិញ្ញា ទិន្នា,
ន សក្កា អគន្តុ” តិ មហាជនស្ស កលុនំ បរិទេវន្តស្សវ អត្តនោ ឧបដ្ឋាកេ
គហេត្វា នគរា និក្ខមិត្វា ឧត្តរបញ្ចាលនគរំ គតោ។ រាជា តស្សាគមនំ សុត្វា
បច្ចុគ្គន្ធា មហាន្តេន សក្ការេន នគរំ បវេសេត្វា មហន្តំ គេហំ ទត្វា វេបេត្វា
បឋមទិន្នេ អសីតិកាមេ ន អញ្ញំ ភោគំ អនាសិ។ សោ តំ រាជានំ ឧបដ្ឋាសិ។

តទា ភេរី ឆាម បរិញ្ញាជិកា រាជគេហេ ភុញ្ញតិ, សា បណ្ឌិតា ព្យត្តា។ តាយ
មហាសត្តោ ន ទិដ្ឋបុញ្ញោ, “មហោសធបណ្ឌិតោ កិរ រាជានំ ឧបដ្ឋាតី” តិ
សទ្ធមេវ សុណាតិ។ តេនបិ សា ន ទិដ្ឋបុញ្ញោ, “ភេរី ឆាម បរិញ្ញាជិកា រាជគេហេ
ភុញ្ញតិ” តិ សទ្ធមេវ សុណាតិ។ នន្ទាទេវី បន “បិយវិប្បយោគំ កត្វា អម្ពេ
កិលមាបេសី” តិ ពោធិសត្តោ អនត្តមនា អហោសិ។ សា បញ្ចសតា
វល្លភិត្តិយោ អាណាបេសិ “មហោសធស្ស ឯកំ ទោសំ ឧបដ្ឋាវេត្វា រញ្ញោ អន្តរេ
បរិភិទ្គិតុំ វាយមថា” តិ។ តា តស្ស អន្តរំ ឱលោកេន្តិយោ វិចរន្តិ។

អថេកទិវសំ សា បរិព្ពាជិកា ភុញ្ញត្វា រាជគេហា និក្ខន្តិ ពោធិសត្តំ
រាជបដ្ឋានំ អាគច្ឆន្តំ រាជផ្កុលោ បស្សី។ សោ តំ វន្តិត្វា អដ្ឋាសិ។ សា “អយំ កិរ
បណ្ឌិតោ, ជាទិស្សមិ តាវស្ស បណ្ឌិតការំ វា អបណ្ឌិតការំ វា” តិ ហត្ថមុឡាយ
បញ្ចំ បុច្ឆន្តិ ពោធិសត្តំ ឱលោកេត្វា ហត្ថំ បសារេសិ។ សា កិរ “កីទិសំ, បណ្ឌិត,
រាជា តំ បរទេសតោ អានេត្វា ឥនានិ បដិជគ្គតិ, ន បដិជគ្គតិ” តិ មនសាវ បញ្ចំ
បុច្ឆិ។ ពោធិសត្តោ “អយំ ហត្ថមុឡាយ មំ បញ្ចំ បុច្ឆតិ” តិ ព្រាហ្ម បញ្ចំ វិស្សន្តេន្តោ
ហត្ថមុជ្ជិ អកាសិ។ សោ កិរ “អយ្យ, មម បដិញ្ចំ គហេត្វា បក្កោសិត្វា ឥនានិ
រាជា កាឡិមុជ្ជិ ជាតោ, ន មេ អបុព្វំ កិត្វា ទេតិ” តិ មនសាវ បញ្ចំ វិស្សន្តេសិ។
សា តំ ការណំ ព្រាហ្ម ហត្ថំ ឧក្ខិបិត្វា អត្តនោ សីសំ បរាមសិ។ តេន ឥទំ
ទស្សេតិ “បណ្ឌិត, សចេ កិលមសិ, មយំ វិយ កស្មា ន បព្ពជសី” តិ? តំ ព្រាហ្ម
មហាសត្តោ អត្តនោ កុច្ឆិ បរាមសិ។ តេន ឥទំ ទស្សេតិ “អយ្យ, មម
ចោសិតញ្ចា បុត្តនាម ពហុតរា, តេន ន បព្ពជសី” តិ។ ឥតិ សា ហត្ថមុឡាយ បញ្ចំ
បុច្ឆិត្វា អត្តនោ អាវាសមេវ អគមាសិ។ មហាសត្តោបិ តំ វន្តិត្វា រាជបដ្ឋានំ
គតោ។

នន្ទាទេវិយា បយុត្តា វល្លភិត្តិយោ សីហបញ្ចវេ បិតា តំ កិរិយំ ទិស្វា
ចូឡនិវញ្ញោ សន្តិកំ គន្ធា “ទេវ, មហោសដោ ភេរិបរិព្ពាជិកាយ សទ្ធិ ឯកតោ
ហុត្វា តុម្ពាកំ វន្តំ គណ្ហិតុកាមោ, តុម្ពាកំ បច្ឆតិកោ ហោតិ” តិ បរិភិទ្ធិសុ។
រាជា អាហា - “កី វេ ទិដ្ឋំ វា សុតំ វា” តិ? មហារាជ, បរិព្ពាជិកា ភុញ្ញត្វា ឱតវន្តិ
មហោសដំ ទិស្វា រាជានំ ហត្ថតលំ វិយ ខលមណ្ឌលំ វិយ ច សមំ កត្វា “វន្តំ
អត្តនោ ហត្ថគតំ កាតុំ សក្កោសី” តិ ហត្ថំ បសារេសិ។ មហោសដោបិ
ខគ្គគ្គហណាការំ ទស្សេន្តោ “កតិចាហច្ឆយេន សីសំ ជិន្និត្វា វន្តំ អត្តនោ
ហត្ថគតំ កិរិស្សមិ” តិ មុជ្ជិ អកាសិ។ សា “សីសមេវ ជិន្នាហី” តិ អត្តនោ ហត្ថំ
ឧក្ខិបិត្វា សីសំ បរាមសិ។ មហោសដោ “មជ្ឈេយេវ នំ ជិន្និស្សមិ” តិ កុច្ឆិ

បរាមសី។ អប្បមត្តា, មហារាជ, ហោជ, មហោសដំ ឃាតេតុំ វដ្តតីតិ។ សោ
តាសំ កថំ សុត្វា ចិន្តេសិ “ន សក្កា បណ្ឌិតេន មយំ ទុស្សិតុំ, បរិព្ពាជិកំ
បុច្ឆិស្សមី” តិ។

សោ បុនទិវសេ បរិព្ពាជិកាយ ភុត្តកាលេ តំ ឧបសម្ព័ន្ធមិត្វា បុច្ឆិ “អយ្យេ,
កង្ខិតេ មហោសធម្មបណ្ឌិតោ ទិដ្ឋា” តិ? “អាម, មហារាជ, ហិយ្យេ ឥតោ
ភុព្វាត្វា និក្ខន្តិយា ទិដ្ឋា” តិ។ “កោចិ បន វោ កថាសល្លាហោ អហោសី” តិ។
“មហារាជ, សល្លាហោ នត្ថិ, ‘សោ បន បណ្ឌិតោ’ តិ សុត្វា ‘សចេ បណ្ឌិតោ, ឥទ្ធ
ជានិស្សតិ’ តិ ហត្ថមុទ្ទាយ នំ បញ្ចំ បុច្ឆន្តិ “បណ្ឌិត, កង្ខិតេ រាជា
បសាវិតហត្ថោ, ន សង្កបិតហត្ថោ, កង្ខិតេ សង្កណ្ឌាតិ” តិ ហត្ថំ បសាវេសី។
បណ្ឌិតោ - “រាជា មម បដិញ្ចំ គហេត្វា បក្កោសិត្វា ឥទានិ កិព្វា ន ទេតី” តិ
មុជ្ជិមកាសិ។ អថាហំ - “សចេ កិលមសិ, មយំ វិយ កស្មា ន បព្ពជសី” តិ សីសំ
បរាមសី។ សោ - “មម ចោសេតព្វា បុត្តនាវា ពហុតវា, តេន ន បព្ពជាមី” តិ
អត្តនោ កុច្ឆិ បរាមសីតិ។ “បណ្ឌិតោ, អយ្យេ, មហោសធា” តិ? “អាម,
មហារាជ, បថវិតលេ បញ្ញាយ តេន សទិសោ នាម នត្ថិ” តិ។ រាជា តស្ស កថំ
សុត្វា តំ វដ្តិត្វា ឧយ្យោដេសិ។ តស្ស គតកាលេ បណ្ឌិតោ រាជបដ្ឋានំ បរិដ្ឋោ។
អថ នំ បុច្ឆិ “កង្ខិតេ, បណ្ឌិត, ភេរី នាម បរិព្ពាជិកា ទិដ្ឋា” តិ? “អាម, មហារាជ,
ហិយ្យេ ឥតោ និក្ខន្តិ បស្សី, សា ហត្ថមុទ្ទាយ វំ មំ បញ្ចំ បុច្ឆិ, អហព្វាស្ស
តថេវ វិស្សន្នេសិ” តិ តាយ កថិតនិយាមេនេវ កថេសិ។ រាជា តំ ទិវសំ បសិទិត្វា
បណ្ឌិតស្ស សេនាបតិដ្ឋានំ អទាសិ, សព្ពកិច្ចានិ តមេវ បដិច្ឆាបេសិ។ តស្ស
យសោ មហា អហោសិ។

រញ្ជោ ទិន្នយសានន្តរមេវ សោ ចិន្តេសិ “រញ្ជោ ឯកប្បហារេនេវ មយ្ហំ
អតិមហន្តំ ឥស្សរិយំ ទិន្នំ, រាជានោ ខោ បន មារេតុកាមាបិ វំ ករោន្តិយេវ,

យំនូនាហំ ‘មម សុហធម៌យោ វា នោ វា’ តិ រាជានំ វីមំសេយ្យំ, ន ខោ បនញ្ញោ
 ជានិគំ សក្ខិស្សតិ, ភេរី បរិព្ពាជិកា ញ្ញាណសម្មន្នា, សា ឯកេនុចាយេន
 ជានិស្សតិ” តិ។ សោ ពហ្វនិ គន្ធមាលាធីនិ គហេត្វា បរិព្ពាជិកាយ អាវាសំ គន្ធា
 តំ បូជយិត្វា វុទ្ធិត្វា “អយ្យេ, តុម្ពេហិ រញ្ញោ មម គុណកថាយ កថិតិវសតោ
 បជ្ជាយ រាជា អដ្ឋោត្តរិត្វា មយ្ហំ អតិមហន្តំ យសំ ទេតិ, តំ ខោ បន ‘សភាវេន វា
 ទេតិ, នោ វា’ តិ ន ជាតាមិ, សាធុ វតស្ស, សចេ ឯកេនុចាយេន រញ្ញោ មយិ
 សិនេហាការំ ជានេយ្យថា” តិ អាហា។ សា “សាធុ” តិ បដិស្សុណិត្វា បុនទិវសេ
 រាជេគហំ គច្ឆមាណា ធករក្ខុសបញ្ញំ នាម ចិន្តេសិ។ ឯវំ កិរស្សា អហោសិ “អហំ
 ចរុបរិសោ វិយ ហុត្វា ឧចាយេន រាជានំ បញ្ញំ បុច្ឆិត្វា ‘បណ្ឌិតស្ស សុហធម៌យោ
 វា, នោ វា’ តិ ជានិស្សមី” តិ។ សា គន្ធា កតកត្តកិច្ចា និសីទិ។ រាជាបិ នំ វុទ្ធិត្វា
 ឯកមន្តំ និសីទិ។ តស្សា ឯតទហោសិ “សចេ រាជា បណ្ឌិតស្ស ឧបរិ ឧហធម៌យោ
 ភរិស្សតិ, បញ្ញំ បុជ្ជា អត្តនោ ឧហធម៌យាការំ មហាជនមជ្ឈេយេវ កថេស្សតិ, តំ
 អយុត្តំ, ឯកមន្តេ នំ បញ្ញំ បុច្ឆិត្វាមី” តិ។ សា “រហោ បច្ឆាសីសាមិ,
 មហារាជា” តិ អាហា។ រាជា មនុស្សេ បដិក្កមាបេសិ។ អថ នំ សា អាហា -
 “មហារាជ, តំ បញ្ញំ បុច្ឆាមី” តិ។ “បុច្ឆ, អយ្យេ, ជានន្តោ កថេស្សមី” តិ។ អថ សា
 ធករក្ខុសបញ្ញោ បឋមំ គាថមាហា -

“សចេ វោ វុយ្ហមាណនំ, សត្តន្តំ ឧទកណ្ហាវេ;
 មនុស្សពលីមេសានោ, នាវំ គណ្ហោយ្យ រក្ខុសោ;
 អនុបុព្វំ កថំ ទត្វា, មុព្ភោសិ ធករក្ខុសា” តិ។ (ជា. ១.១៦.២២៤);

តត្ថ សត្តន្តន្តិ តុម្ពាភំ មាតា ច នន្ទានេវី ច តិទិណមន្តិកុមារោ ច
 ធម្មសេខសហាយោ ច បុរោហិតោ ច មហោសដោ ច តុម្ពេ បាតិ ឥមេសំ
 សត្តន្តំ។ ឧទកណ្ហាវេតិ គម្ពីរវិត្ថេតេ ឧទកេ។ មនុស្សពលីមេសានោតិ

មនុស្សពាលី គេសេន្តោ។ គណ្ណោយ្យតិ ជាមសម្បជ្ជោ ឧកកក្ខសោ ឧទកំ ទ្វិជា
កត្វា និក្ខមិត្វា តំ នារំ គណ្ណោយ្យ, គហេត្វា ច បន “មហារាជ, ឥមេ ធនេ មម
អនុបជិចាជិយា ទេហិ, តំ វិស្សន្ន្នេស្សមី” តិ វេទេយ្យ។ អថ ត្វំ អនុបុត្តំ កថំ ទត្វា
មុញោសិ ឧកកក្ខសា, កំ បឋមំ ទត្វា... បេ.... កំ ធន្នំ ទត្វា ឧកកក្ខសតោ
មុញោយ្យសីតិ?

តំ សុត្វា រាជា អត្តនោ យថាជ្ឈាសយំ កថេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

“មាតរំ បឋមំ ទន្ធិ, ភរិយំ ទត្វាន ភាតរំ;
តតោ សហាយំ ទត្វាន, បញ្ចមំ ទន្ធិ ព្រាហ្មណំ;
ធរដ្ឋាហំ ទន្ធិមត្តានំ, នេវ ទន្ធិ មហោសធន្ិ” ត្ថិ (ជា. ១.១៦.២២៥);

តត្ថ ធរដ្ឋាហន្តិ អយ្យេ, បញ្ចមេ ខាធិតេ អថាហំ “តោ ឧកកក្ខស, មុខំ
វិវរា” តិ វត្វា តេន មុខេ វិវេជេ ទន្ធិ កច្ចំ ពទ្ធិត្វា ឥមំ វន្នសិរី អគណោត្វា “ឥនានិ
មំ ខាធា” តិ តស្ស មុខេ បតេយ្យំ, ន ត្វេវ ជីវមាធា មហោសធបណ្ឌិតំ
ទទេយ្យន្តិ, ឯត្ថកេន អយំ បញ្ចោ និដ្ឋិតោ។

ឯវំ ញាតំ បរិញ្ញាជីកាយ វញ្ញោ មហោសត្ថេ សុហធយតំ, ន បន ឯត្ថកេនេវ
បណ្ឌិតស្ស គុណោ ចន្ទោរិយ ចាកដោ ហោតិ។ តេនស្ស ឯតទហោសិ “អហំ
មហាជនមជ្ឈេ ឯតេសំ គុណំ កថយិស្សមិ, រាជា តេសំ អគុណំ កថេត្វា
បណ្ឌិតស្ស គុណំ កថេស្សតិ, ឯវំ បណ្ឌិតស្ស គុណោ នតេ បុណ្ណាចន្ទោរិយ
ចាកដោ ភរិស្សតិ” តិ។ សា សត្ថំ អន្តេបុរជនំ សន្និចាតាបេត្វា អាធិតោ បដ្ឋាយ
បុន រាជានំ តមេវ បញ្ចំ បុច្ឆិត្វា តេន តថេវ វុត្ថេ “មហារាជ, ត្វំ ‘មាតរំ បឋមំ
ទស្សមី’ តិ វេទសិ, មាតា នាម មហាគុណា, តុយ្ហញ្ច មាតា ន អញ្ចេសំ
មាតុសធិសា។ ពហូបកាវា តេ ឯសា” តិ តស្ស គុណំ កថេន្តិ កាថាទ្វយមាហា -

“ហោសេតា តេ ជនេត្តិ ច, ធីយវត្តានុកម្មិកា;
ធម្មំ តយិ បទុស្សតិ, បណ្ឌិតា អត្ថទស្សនិ;
អញ្ញំ ឧបនិសំ កត្វា, វជា តំ បរិមោធយិ។

“តំ តាទិសី ចាលាទទី, ឡីសំ កត្តជារិទី;
មាតវំ កេន ទោសេន, ទដ្ឋាសិ ទកវក្ខិនោ” តិ។ (ជា. ១.១៦.២២៦-២២៧);

តត្ថ ហោសេតាតិ ទហវកាលេ ទ្វេ តយោ វាវេ ម្ពាបេត្វា ចាយេត្វា
កោដេត្វា តំ ហោសេសិ។ ធីយវត្តានុកម្មិកាតិ ចិវកាលំ មុទុនា ហិតចិត្តេន
អនុកម្មិកា។ ធម្មំ តយិ បទុស្សតិ តិ យទា តយិ ធម្មំ នាម ព្រាហ្មណោ បទុស្សិ,
តទាសា បណ្ឌិតា អត្ថទស្សនិ អញ្ញំ តវ បដិវបកំ កត្វា តំ វជា បរិមោធយិ។

ចូឡនិស្ស កិវ មហាចូឡនិ នាម បិតា អហោសិ។ សា ឥមស្ស ទហវកាលេ
បុរោហិតេន សទ្ធិ មេទុនំ បដិសេវិត្វា រាជានំ វិសេន មារាបេត្វា ព្រាហ្មណស្ស
ធម្មំ ឧស្សាបេត្វា តស្ស អគ្គមហេសី ហុត្វា ឯកទិវសំ “អម្ព, នាតាម្ព” តិ វុត្តេ
បុត្តស្ស ជាណីតេន សទ្ធិ បូរខន្ធកំ ទាបេសិ។ អថ នំ មក្ខិកា បរិវារយីសុ, សោ
“ឥមំ និម្មក្ខិកំ កត្វា ខាទិស្សមី” តិ ថោកំ បដិក្កមិត្វា ភូមិយំ ជាណីតតិទ្ធីនិ
ចាតេត្វា អត្ថនោ សន្តិកេ មក្ខិកា ចោថេត្វា បលាបេសិ។ តា កន្ធា ឥតវំ
ជាណីតំ បរិវារយីសុ។ សោ និម្មក្ខិកំ កត្វា ខន្ធកំ ខាទិត្វា ហត្ថំ ជោវិត្វា មុខំ
វិក្កាលេត្វា បក្កាមិ។ ព្រាហ្មណោ តស្ស តំ កិរិយំ ទិស្វា ចិន្តេសិ “អយំ ទារកោ
ឥទានេវ និម្មក្ខិកំ ជាណីតំ ខាទតិ, វុឡិប្បត្តោ មម រជ្ជំ ន ទស្សតិ, ឥទានេវ នំ
មារេស្សមី” តិ។ សោ ទេវិយា តមត្ថំ អាហេថេសិ។

សា “សាធ្វ, ទេវ, អហំ តយិ សិនេហេន អត្ថនោ សាមិកម្មិ មារេសី, ឥមិនា
មេ កោ អត្ថោ, មហារាជ, ឯកម្មិ អជាតាបេត្វា វហស្សេន នំ មារេស្សមី” តិ

ព្រាហ្មណ៍ វាញ់ត្វ “អត្ថសោ ឧបាយោ” តិ បណ្ឌិតំ ឧបាយ កុសលំ ភត្តការ កំ
បក្កោសាបេត្វា “សម្ម, មម បុត្តោ ចូឡនិកុមារោ ច តវ បុត្តោ ជនុសេឧកុមារោ
ច ឯកទិវសំ ជាតា ឯកតោ កុមារបរិហារេន វឡិតា បិយសហាយកា,
ឆត្តិព្រាហ្មណោ មម បុត្តំ មារេតុកាមោ, តុំ តស្ស ជីវិតានំ ទេហី” តិ វត្វា
“សាធុ, ទេវី, កី ករោមី” តិ វុត្ត “មម បុត្តោ អភិណ្ឌំ តវ គេហោ ហោតុ, តូញ តេ
ច កតិចាហំ និរាសដ្ឋការត្ថាយ មហានសេយេវ សុបថ។ តតោ និរាសដ្ឋការំ
ញត្វា តុម្ហាកំ សយនដ្ឋានេ ឯឡ កដ្ឋិនិ ឋបេត្វា មនុស្សានំ សយនវេលាយ
មហានសេ អគ្គី ធាត្វា កញ្ចំ អជាធាបេត្វា មម បុត្តញ្ច តវ បុត្តញ្ច គហេត្វា
អគ្គទ្វារេនេវ និក្ខមិត្វា តិរោវដ្ឋំ គន្ធា មម បុត្តស្ស រាជបុត្តការំ អនាចិត្តិត្វា
ជីវិតំ អនុរក្ខាហី” តិ អាហា។

សោ “សាធុ” តិ សម្មជិដ្ឋិ។ អថស្ស សា វតនសារំ អនាសិ។ សោ តថា កត្វា
កុមារញ្ច បុត្តញ្ច អាធាយ មន្ទរដ្ឋេ សាគលនករំ គន្ធា រាជានំ ឧបដ្ឋាសិ។ សោ
ចោរាណភត្តការកំ អបនេត្វា តស្ស តំ ហំនំ អនាសិ។ ទ្វេបិ កុមារា តេន
សន្ធិយេវ រាជនិវេសនំ គច្ឆន្តិ។ រាជា “កស្សេតេ បុត្តា កុមារា” តិ បុច្ឆិ។
ភត្តការកោ “មយ្ហំ បុត្តា” តិ អាហា។ “ននុ ទ្វេ អសទិសា” តិ? “ទិដ្ឋំ ឥត្ថិនំ បុត្តា,
ទេវា” តិ។ តេ គច្ឆន្តេ កាលេ វិស្សាសិកា ហុត្វា មន្ទរញ្ចេ ដីតាយ សន្ធិ
រាជនិវេសនេយេវ កីឡន្តិ។ អថ ចូឡនិកុមារោ ច រាជដីតា ច អភិណ្ឌាធស្សនេន
អញ្ញមញ្ញំ បដិពទ្ធិចិត្តា អហោសុំ។ កីឡនដ្ឋានេ កុមារោ រាជដីតវំ គេណ្ឌកម្មិ
ចាសកម្មិ អាហារាបេតិ។ អនាហរន្តិ សីសេ បហាវតិ, សា រោទតិ។ អថស្ស សន្ធិ
សុត្វា រាជា “កេន មេ ដីតា បហាជា” តិ វទតិ។ ធាតិយោ អាគន្ធា បុច្ឆន្តិ។
កុមារិកា “សចាហំ ‘ឥមិនា បហាជាម្ហិ’ តិ វក្ខាមិ, បិតា មេ ឯតស្ស រាជនណ្ឌំ
ករិស្សតិ” តិ សិនេហោន ន កថេតិ, “នាហំ កេនចិ បហាជា” តិ វទតិ។

អថេកធីវសំ មទ្ធករជា នំ បហវន្តំ អទ្ធស។ ទិស្វានស្ស ឯតទហោសិ “អយំ
កុមារោ ន ច ភត្តការកោ ន សទិសោ អភិវុទោ ចាសាទិកោ អភិវិយ អនម្ពិតោ,
ន ឥមិនា ឯតស្ស បុត្តេន ភវិតត្ថ”ន្តិ។ សោ តតោ បជ្ជាយ តំ បរិគ្គណ្ហិ។
ធាតិយោ កីឡនជ្ជានេ ខាទនីយំ អាហរិទ្ធា រាជធីតាយ ទេន្តិ, សា អញ្ញោសម្បិ
ទារកានំ ទេតិ។ តេ ជណ្ណានា បតិជ្ជាយ ឌីនតា គណ្ណន្តិ។ ចូឡនិកុមារោ បន
បិតកោវ តស្ស ហត្ថតោ អដ្ឋិនិទ្ធា គណ្ណាតិ។ រាជាបិ តំ កិរិយំ អទ្ធស។
អថេកធីវសំ ចូឡនិកុមារស្ស គេណ្ឌកោ រញ្ជោ ចូឡសយនស្ស ហេដ្ឋា
ចារិសិ។ កុមារោ តំ គណ្ណោន្តោ អត្ថនោ ឥស្សរមាទេន “ឥមស្ស បច្ឆន្តរញ្ជោ
ហេដ្ឋាសយនេ ន បរិសាមី”តិ តំ ទណ្ឌកេន នីហរិទ្ធា គណ្ហិ។ រាជា តម្បិ កិរិយំ
ទិស្វា “និច្ឆយេនេស ន ភត្តការកស្ស បុត្តោ”តិ តំ បក្កោសាបេទ្ធា “កស្សេសោ
បុត្តោ”តិ បុច្ឆិ។ “មយ្ហំ បុត្តោ, ទេវា”តិ។ “អហំ តវ បុត្តញ្ច អបុត្តញ្ច ជាធាមិ,
សភាវំ មេ កថេហិ, នោ ច កថេសិ, ជីវិតំ តេ នត្ថិ”តិ ខត្តំ ឧត្តិវិ។ សោ
មរណភយភិតោ “កថេមិ, ទេវ, រហោ បន បច្ឆាសីសាមី”តិ វត្វា រញ្ជោ ឌីកាសេ
កតេ អភយំ យាចិទ្ធា យថាភូតំ អាហេចេសិ។ រាជា តថតោ ញាទ្ធា អត្ថនោ ធីតវំ
អលដ្ឋិវត្វា តស្ស ចាទបរិចារិកំ កត្វា អទាសិ។

ឥមេសំ បន បលាតធីវសេ “ភត្តការកោ ច ចូឡនិកុមារោ ច
ភត្តការកស្ស បុត្តោ ច មហានសេ បទិត្តយេវ ទឡា”តិ សកលនគរេ
ឯកកោលាហលំ អហោសិ។ បលាកទេវីបិ តំ បរិវត្តិ សុទ្ធា ព្រាហ្មណស្ស
អាហេចេសិ “ទេវ, តុម្ហាកំ មនោរថោ មត្តកំ បត្តោ, តេ កិរ តយោបិ
ភត្តគេហាយេវ ទឡា”តិ។ សោ តុដ្ឋហដ្ឋោ អហោសិ។ បលាកទេវីបិ
“ចូឡនិកុមារស្ស អដ្ឋិនី”តិ ឯឡកស្ស អដ្ឋិនិ អាហារាបេទ្ធា ព្រាហ្មណស្ស
ទស្សេទ្ធា ធញ្ញាបេសិ។ ឥមមត្តំ សន្ធាយ បរិព្ពាជិកា “អញ្ញំ ឧបនិសំ កត្វា, វេទា តំ
បរិមោចយី”តិ អាហា។ សា ហិ ឯឡកស្ស អដ្ឋិនិ “មនុស្សអដ្ឋិនី”តិ ទស្សេទ្ធា តំ

វេទាមោចសិ។ ឱវសន្តិយាយ តុំ ឱវ កត្វាវឱត្ថោ, តំ ឱវសំ បិយំ មនាបំ។
តត្ថុធាវិនិច្ឆិយាយ តុំ កុច្ឆិនា ធាវិតោ, តំ ឯវរុបំ មាតវំ កេន ទោសេន
ទករក្ខុសស្ស ទស្សសីតិ។

តំ សុត្វា រាជា “អយ្យេ, ពហូ មម មាតុ គុណា, អហព្វាស្សា មម
ឧបការភារំ ជានាមិ, តតោបិ បន មមេវ គុណា ពហុតរា”តិ មាតុ អគុណំ
កថេន្តោ ឥមំ កាថាទ្វយមាហា -

“ទហារាវិយលង្គារំ, ធាវេតិ អបិឡន្ទន្ទនំ;
ទោវារិកេ អនិកដ្ឋេ, អតិវេលំ បជគ្បតិ។

“អថោបិ បជិរាជ្ជនំ, សយំ ទូតានិ សាសតិ;
មាតវំ តេន ទោសេន, ទដ្ឋាបំ ទករក្ខុនោ”តិ។ (ជា. ១.១៦.២២៨-២២៩);

តត្ថ ទហារាវិយាតិ មហាល្លិកាបិ ហុត្វា តរុណីវិយ។ ធាវេតិ អបិឡន្ទន្ទន្តិ
បិឡន្ទន្តុំ អយុត្តំ អលង្គារំ ធាវេតិ។ សា កិរ វជិរុប្បិតំ កញ្ចនមេខលំ បិឡន្ទន្តិ
រញ្ជោ អមច្ចេហិ សទ្ធិ មហាតលេ និសិន្នកាលេ អបរាបរំ ចង្គមតិ,
មេខលាសទ្ទេន រាជនិវេសនំ ឯកនិដ្ឋានំ ហោតិ។ បជគ្បតិ ឯសា ទោវារិកេ ច
ហត្ថិអាចរិយាទិកេ អនិកដ្ឋេ ច, យេ ឯតិស្សា ឧច្ឆិដ្ឋកម្មិ កុញ្ញតុំ អយុត្តរុចា,
តេបិ អាមន្តេត្វា តេហិ សទ្ធិ អតិវេលំ មហាហាសិតំ ហាសតិ។ បជិរាជ្ជន្តិ
អញ្ជោសំ រាជ្ជនំ។ សយំ ទូតានិ សាសតិ មម វេចនេន សយំ បណ្ណំ លិទិត្វា
ទូតេបិ បេសេតិ “មម មាតា កាមេ បរិកុញ្ញនវយស្មីយេវ បិតា, អសុករាជា
កិរ អាគន្ធា តំ អានេត្វ”តិ។ តេ “មយំ រញ្ជោ ឧបដ្ឋាកា, កស្មា នោ ឯវំ វេនេសី”តិ
បជិបណ្ណានិ បេសេន្តិ។ តេសុ បរិសមជ្ឈេ វាចិយមានេសុ មម សីសំ
និទ្ទនកាលោវិយ ហោតិ, មាតវំ តេន ទោសេន ទករក្ខុសស្ស ទស្សសីតិ។

អង្គ បរិព្វាជិកា “មហាវរាជ, មាតុំ តាវ ឥមិនា ទោសេន ទេហិ, ភរិយា បន
តេ ពហូបការា” តិ តស្ស គុណំ កថេន្តិ ទ្វេ គាថា អភាសិ -

“ឥត្ថិ គុម្ភស្ស បវរា, អច្ឆន្តំ បិយភាណិន;
អនុគ្គតា សីលវតី, ឆាយាវ អនចាយិនី។

“អក្កោជនា បុញ្ញវតី, បណ្ឌិតា អត្ថទស្សិនី;
ឧត្តរី កេន ទោសេន, អជ្ជាសិ ទករក្ខិនោ” តិ។ (ជា. ១.១៦.២៣០-២៣១);

តត្ថ ឥត្ថិ គុម្ភស្ស តិ ឥត្ថិ គុណស្ស។ អនុគ្គតា តិ ទហាវកាលតោ បដ្ឋាយ
អនុគតា។ “អក្កោជនា” តិ អាទិកេន បនស្ស គុណា កថេតិ។ មន្ទរដ្ឋ
សាគលនគរេ វសនកាលេ បហជាបិ តវ អាណាករណាភយេន តយិ
សិនេហេន មាតាបិតុនំ ន កថេសិ, វេមេសា អក្កោជនា បុញ្ញវតី បណ្ឌិតា
អត្ថទស្សិនី តិ។ ឥទំ ទហាវកាលេ អក្កោជនាទិការំ សន្ធាយាហា។ ឧត្តរិន្តិ ឱរោជំ។
វេរំ គុណាសម្បន្នំ នន្ទាទេវី កេន ទោសេន ទករក្ខសស្ស ទស្សសីតិ វេទតិ។

សោ តស្ស អគុណំ កថេន្តោ អាហា -

“ឱឡារតិសមាបន្នំ, អនត្ថវសមាគតំ;
សា មំ សកាន បុត្តានំ, អយាចំ យាចតេ ជនំ។

“សោហំ ទទាមិ សារត្តោ, ពហុំ ឧទ្ធាវចំ ជនំ;
សុទុច្ឆជំ ចជិត្វាន, បច្ឆា សោចាមិ ទុម្ពនោ;
ឧត្តរី តេន ទោសេន, ទដ្ឋាហំ ទករក្ខិនោ” តិ។ (ជា. ១.១៦.២៣២-២៣៣);

តត្ថ អនត្ថវសមាគតន្តិ តាយ ឱឡារតិយា កាមកីឡាយ អនត្ថការកានំ
កិលេសានំ វេសំ អាគតំ មំ វិទិត្វា។ សា មន្តិ សា នន្ទាទេវី មំ។ សកាន បុត្តានន្តិ

យំ មយា អត្តនោ បុត្តជីតានញ្ច ភរិយានញ្ច ទិន្នំ បិឡ្យន្ធនំ, តំ អយាចិតត្ថរូបំ
“មយ្ហំ ទេហី”តិ យាចតិ។ បច្ឆា សោចាមីតិ សា ទុតិយទិវសេ “ឥមាធិ
បិឡ្យន្ធនាធិ រញ្ជា មេ ទិន្នាធិ, អាហារថេតាធិ”តិ តេសំ រោទន្តានំ ឡឹមុញ្ចាត្វា
គណ្ហាតិ។ អថាហំ តេ រោទមាទេ មម សន្តិកំ អាគតេ ទិស្វា បច្ឆា សោចាមី។ ឯវំ
ទោសការិកា ឯសា។ ឥមិនា នំ ទោសេន ទក្កវក្ខសស្ស ទស្សមីតិ។

អថ នំ បរិព្ពាជិកា “ឥមំ តាវ ឥមិនា ទោសេន ទេហី, កនិជ្ជា បន តេ
តិទិណមន្តិកុមារោ ឧបការកោ, តំ កេន ទោសេន ទស្សតិ”តិ បុច្ឆន្តិ អាហា -

“យេនោចិតា ជនបទា, អាធិតា ច បដិគ្គហំ;
អាភតំ បរវន្នេតិ, អភិជ្ជាយ ពហុំ ជនំ។

ជនុគ្គហានំ បវំ, ស្វំ តិទិណមន្តិនំ;
ភាតវំ កេន ទោសេន, ទដ្ឋាសិ ទក្កវក្ខនោ”តិ។ (ជា. ១.១៦.២៣៤-
២៣៥);

តត្ថ ឡិចិតាតិ វឡិកា។ បដិគ្គហន្តិ យេន ច តុម្ពេ បរទេសេ វសន្តា បុន គេហំ
អាធិតា។ អភិជ្ជាយាតិ អភិកវិត្វា។ តិទិណមន្តិនន្តិ តិទិណបញ្ចំ។

សោ កិវ មាតុ ព្រាហ្មណេន សន្តិ វសនកាលេ ជាតោ។ អថស្ស
វយប្បត្តស្ស ព្រាហ្មណោ ខត្តំ ហត្ថេ ទត្វា “ឥមំ គហេត្វា មំ ឧបជ្ជហា”តិ
អាហា។ សោ ព្រាហ្មណំ “បិតា មេ”តិ សញ្ញាយ ឧបជ្ជាសិ។ អថ នំ ឯកោ អមច្ឆោ
“កុមារ, ន ត្វំ ឯតស្ស បុត្តោ, តវ កុច្ឆិតតកាលេ ចលាកទេវី រាជានំ មារេត្វា
ឯតស្ស ធន្តំ ឧស្សបេសិ, ត្វំ មហាច្ឆឡនិវញ្ញោ បុត្តោ”តិ អាហា។ សោ កុជ្ឈិត្វា
“ឯកេន ឧចាយេន នំ មារេស្សមី”តិ រាជកុលំ បរិសន្តោ តំ ខត្តំ ឯកស្ស
ចាទមូលិកស្ស ទត្វា អបរំ “ត្វំ រាជទ្វារេ ‘មមេសោ ខត្តោ’តិ ឥមិនា សន្តិវិវាទំ

ករយ្យាសី" តិ វត្ថា ចារិសិ។ តេ កលបំ ករីសុ។ សោ "កី ឯស កលហោ" តិ
ឯកំ បុរិសំ បេសេសិ។ សោ អាគន្ធា "ឧគ្គត្តាយា" តិ អាហា។ ព្រាហ្មណោ តំ សុត្វា
"កី ឯត" តិ បុច្ឆិ។ សោ កិរ តុម្ពេហិ មម ទិន្នខត្តោ បរស្ស សន្តកោតិ។ "កី
វនេសិ, តាត, តេន ហិ អាហារាបេហិ, សញ្ញានិស្សាមិ ន" តិ អាហា។ សោ តំ
អាហារាបេត្វា កោសតោ និក្ខត្តិវត្វា "បស្សថា" តិ តំ សញ្ញានាបេន្តោវិយ
ឧបគន្ធា ឯកប្បហារេនេវ តស្ស សីសំ ជិទ្គិត្វា អត្តនោ ចាទម្ពលេ ចាតេសិ។
តតោ រាជគេហំ បដិជត្តិត្វា នគរំ អលង្ករិត្វា តស្ស អភិសេកេ ឧបនីតេ មាតា
ចូឡនិកុមារស្ស មន្ទរជ្ជេ វសនភារំ អាចិត្តិ។ តំ សុត្វា កុមារោ សេនផ្កបរិរុតោ
តត្ថ គន្ធា ភាតរំ អានេត្វា រជ្ជំ បដិច្ឆាបេសិ។ តតោ បជ្ជាយ តំ "តិទិណមន្តិ" តិ
សញ្ញានិស្ស។ បរិព្ពាជិកា តំ "ឯវរុបំ ភាតរំ កេន ទោសេន ទករក្ខុសស្ស
ទដ្ឋាសី" តិ បុច្ឆិ។

រាជា តស្ស ទោសំ កថេន្តោ អាហា -

“យេនោចិតា ជនបទា, អានីតា ច បដិគ្គហំ;
អាភតំ បររជ្ជេភិ, អភិជ្ជាយ ពហុំ ជនំ។

“ធនុគ្គហានំ បវរោ, សូរោ តិទិណមន្តិ ច;
មយាយំ សុទិតោ រាជា, អតិមញ្ញតិ ទារកោ។

“ឧបជ្ជានម្បិ មេ អយ្យេ, ន សោ ឯតិ យថា បុរេ;
ភាតរំ តេន ទោសេន, ទដ្ឋាហំ ទករក្ខិត្តិនោ” តិ។ (ជា. ១.១៦.២៣៦-២៣៨);

តត្ថ បររជ្ជេភិ តិ ឥមស្ស បររជ្ជតោ ច ពហុ ជនំ អាភតំ, អយញ្ញ បររជ្ជេ
វសនោ បុន ឥមំ គេហំ អានេត្វា “ឯស មយា មហាតិ យសេ បតិជ្ជាបិតោ” តិ

វេទិតិ។ យថា បុរេតិ បុព្វេ ចារោវ អាគច្ឆតិ, ឥនានិ បន ន តថា ឯតិ។ ឥមិនា នំ
នោសេន ធករក្ខុសស្ស ធស្សមីតិ។

អថ បរិញ្ញាជិកា “ភាតុ តាវ កោ នោសោ ហោតុ, ធនុសេខកុមារោ បន
តយិ សិនេហាគុណាយុត្តោ ពហូបការោ”តិ តស្ស គុណំ កថេន្តី អាហា -

“ឯករត្ថេន ឧភយោ, តូព្យោវ ធនុសេខ ច;
ឧភោ ជាតេត្ថ បញ្ចាលា, សហាយា សុសមាវយា។

“ចរិយា តំ អនុពន្ធិត្តោ, ឯកទុក្ខសុខោ តវ;
ឧស្សុក្កោ តេ ធិវាវត្តិ, សត្តកិច្ចេសុ ព្យាវដោ;
សហាយំ កេន នោសេន, ធន្នាសិ ធករក្ខុនោ”តិ។ (ជា. ១.១៦.២៣៩-
២៤០);

តត្ថ ធនុសេខចាតិ ធនុសេខោ ច, ធនុសេខកុមារោ ចាតិ អត្តោ។ ឯត្តាតិ
ឥនេវ នគរេ។ បញ្ចាលាតិ ឧត្តរបញ្ចាលនគរេ ជាតត្តា ឯវំវោហារា។
សុសមាវយាតិ សុដ្ឋសមវយា។ ចរិយា តំ អនុពន្ធិត្តាតិ ធម្មារកាលេ
ជនបទចារិកាយ បក្កន្តំ តំ អនុពន្ធិ, ឆាយាវ នវិជហិ។ ឧស្សុក្កាតិ តវ កិច្ចេសុ
វត្តិន្ទិវំ ឧស្សុក្កោ ធន្នជាតោ និច្ចំ ព្យាវដោ។ តំ កេន នោសេន ធករក្ខុសស្ស
ធស្សមីតិ។

អថស្ស រាជា នោសំ កថេន្តោ អាហា -

“ចរិយា មំ អយំ អយ្យេ, បជគ្គីត្តោ មយា សហា;
អន្នាបិ តេន វណ្ណេន, អតិវេលំ បជគ្គីតិ។

“ឧត្តរិយាបិហំ អយ្យេ, មន្តយាមិ វហោគតោ;

អនាមន្តោ បរិសតិ, បុព្វេ អប្បជីវេទិតោ។

“លទ្ធព្វារោ កតោកាសោ, អហិរិកំ អនាទរំ;
សហាយំ តេន ទោសេន, ទដ្ឋាហំ ទករក្ខិនោ”តិ។ (ជា. ១.១៦.២៤១-
២៤៣);

តត្ថ អដ្ឋាបិ តេន វណ្ណោនាតិ យថា ចរិយាយ បុព្វេ មំ អនុពន្ធន្តោ មយា
អនាថេន សទ្ធិំ ឯកតោវ ភុញ្ញន្តោ សយន្តោ ហត្ថំ បហិរិក្ខា មហាហសិកំ ហសិ,
អដ្ឋាបិ តថេវ ហសតិ, ទុគ្គតកាលេ វិយ មំ មញ្ញតិ។ អនាមន្តោតិ រហោ
នន្ទាទេវិយា សទ្ធិំ មន្តេន្តេបិ មយិ អជាតាបេត្វា សហសាវ បរិសតិ។ ឥមិនា
ទោសេន តំ អហិរិកំ អនាទរំ ទករក្ខសស្ស ទស្សមីតិ។

អថ បរិព្ពាជិកា “មហារាជ, តវ សហាយកស្ស តាវ ឯសោ ទោសោ
ហោតុ, បុរោហិតោ បន តវ ពហូបកាវោ”តិ តស្ស គុណំ កថេន្តី អាហា -

“កុសលោ សព្វនិមិត្តានំ, រុតញ្ញ អាគតាគមោ;
ឧប្បាតេ សុបិនេ យុត្តោ, និយ្យានេ ច បវេសនេ។

“បដ្ឋោ ភូមន្តលិក្ខស្មី, នក្ខត្តបទកោវិទោ;
ព្រាហ្មណំ កេន ទោសេន, ទដ្ឋាសិ ទករក្ខិនោ”តិ។ (ជា. ១.១៦.២៤៤-
២៤៥);

តត្ថ សព្វនិមិត្តានន្តិ “ឥមិនា និមិត្តេន ឥទំ ភរិស្សតិ, ឥមិនា ឥទ”ន្តិ ឯវំ
សព្វនិមិត្តេសុ កុសលោ។ រុតញ្ញតិ សព្វរំ ជាតាតិ។ ឧប្បាតេតិ
ចន្ទក្តាហស្វរិយក្តាហឧក្តាចាតទិសាខាហាទិកេ ឧប្បាតេ។ សុបិនេ យុត្តោតិ
សុបិនេ ច តស្ស និប្បត្តិជាទន្ធសេន យុត្តោ។ និយ្យានេ ច បវេសនេតិ ឥមិនា

នក្ខត្តន និយ្យាយិតតំ, ឥមិនា បរិសិតតត្ថន្តិ ជាតាតិ។ បដ្ឋាតិ ឆេកា បដិពលោ,
ភូមិយញ្ច អន្តលិក្ខេ ច ឆោសគុណោ ជានិតំ សមត្ថោ។ នក្ខត្តបទកោវិទោតិ
អដ្ឋវិសតិយា នក្ខត្តកោដ្ឋាសេសុ ឆេកា។ តំ កេន ឆោសេន ទករក្ខសស្ស
ទស្សសីតិ។

រាជា តស្ស ឆោសំ កថេន្តោ អាហា -

“បរិសាយម្បិ មេ អយ្យេ, ឧម្ព័លេត្វា ឧទិត្តតិ;

តស្មា អច្ចកម្មំ លុទ្ធី, ទដ្ឋាហំ ទករក្ខនោ”តិ។ (ជា. ១.១៦.២៤៦);

តស្សត្ថោ - អយ្យេ, ឯស មំ បរិសមជ្ឈេ ឡិលោកេន្តាបិ អក្ខិនិ ឧម្ព័លេត្វា
កុទ្ធាវិយ ឧទិត្តតិ, តស្មា ឯវំ អតិក្កមិត្វា បិតកម្មំ អមនាបេន ឧក្ខត្តកម្មកំ
វិយ លុទ្ធី ភយានកំ តំ អហំ ទករក្ខសស្ស ទស្សសីតិ។

តតោ បរិព្ពាជិកា “មហារាជ, ត្វំ ‘មាតវំ អាទី កត្វា ឥមេ បញ្ច
ទករក្ខសស្ស ទម្ព័តិ វទសិ, ឯវុបញ្ច សិរិវិកវំ អគលោត្វា អត្តនោ ជីវិតម្បិ
មហោសធស្ស ទម្ព័តិ វទសិ, កំ តស្ស គុណំ បស្សសី”តិ បុច្ឆន្តិ ឥមា កាថាយោ
អាហា -

“សសមុទ្ធិបរិយាយំ, មហី សាគរកុណ្ឌលំ;

វសុន្ទរំ អារសតិ, អមច្ចបរិវារិតោ។

“ចាតុរន្តោ មហារជ្ជោ, វិជិតាវី មហាព្ពលោ;

បថព្យា ឯករាជាសិ, យសោ តេ វិបុលំ គតោ។

“សោឡសិត្តិសហស្សានិ, អាមុត្តមណិកុណ្ឌលា;

នាណជនបទា នារី, ទេវកញ្ចបមា សុភា។

“ឃុំ សព្វផ្ដុំសម្បជ័, សព្វកាមសមិទ្ធិនំ;
សុខិតានំ បិយំ ធិយំ, ជីវិតំ អាហុ ខត្តិយ។

“អថ ត្វំ កេន វណ្ណាន, កេន វា បន ហេតុនា;
បណ្ឌិតំ អនុក្ខន្តោ, ចាលំ ចជសិ ទុច្ឆជ”ន្តិ។ (ជា. ១.១៦.២៤៧-២៤៨);

តត្ថ សសមុទ្ធបរិយាយន្តិ សមុទ្ធបរិយាទសដ្ឋាតេន សមុទ្ធបរិក្ខេបេន
សមន្មាគតំ។ សាគរកុណ្ឌាលន្តិ បរិក្ខេបិត្វា បិតស្ស សាគរស្ស កុណ្ឌាលភូតំ។
វិជិតាវិតិ វិជិតសដ្ឋាមោ។ ឯករាជាតិ អញ្ញស្ស អត្ថនោ សទិសស្ស រញ្ញោ
អភាវតោ ឯកោវ រាជា។ សព្វកាមសមិទ្ធិនន្តិ សព្វេសម្បិ
វត្ថុកាមកិលេសកាមានំ សមិទ្ធិយា សមន្មាគតានំ។ សុខិតានន្តិ ឯវរុចានំ
សុខិតានំ សត្តានំ ឃុំ សព្វផ្ដុំសម្បជ័ ជីវិតំ ធិយមេវ បិយំ, ន តេ អប្បំ
ជីវិតមិច្ឆន្តិតិ បណ្ឌិតា វនន្តិ។ ចាលាន្តិ ឯវរុបំ អត្ថនោ ជីវិតំ កស្មា បណ្ឌិតំ
អនុក្ខន្តោ ចជសីតិ។

រាជា តស្ស កងំ សុត្វា បណ្ឌិតស្ស គុណំ កថេន្តោ ឥមា កាថា អភាសិ -

“យតោបិ អាគតោ អយ្យេ, មម ហត្ថំ មហោសដោ;
នាភិជាតាមិ ធីរស្ស, អណុមត្ថម្បិ ទុក្ខជំ។

“សេច ច កិស្មិចិ កាលេ, មរណំ មេ បុរេ សិយា;
សោ មេ បុត្តេ បបុត្តេ ច, សុខាបេយ្យ មហោសដោ។

“អនាគតំ បច្ចុប្បន្នំ, សព្វមត្តម្បិ បស្សតិ;
អនាបរាធកម្មន្តំ, ន ទន្ធិ ទករក្ខិនោ”តិ។ (ជា. ១.១៦.២៤២-២៤៤);

តត្ថ កិស្សិដ្ឋតិ កិស្សិញ្ចិ កាលេ។ សុខាបេយ្យាតិ សុខស្មីយេវ បតិជ្ជាបេយ្យ។
សត្តមត្តន្តិ ឯស អនាគតញ្ច បច្ចុប្បន្នញ្ច អតីតញ្ច សព្វំ អត្ថំ សត្តញ្ញតុទ្វារិយ
បស្សតិ។ អនាបរាធកម្មន្តន្តិ កាយ កម្មាធិសុ អបរាជវហិតំ។ ន ទន្ធន្តិ អយេយ្យ,
ឯវំ អសមធុរំ បណ្ឌិតំ នាហំ ទករក្ខសស្ស ទស្សមីតិ ឯវំ សោ មហាសត្តស្ស
គុណោ ចន្ទមណ្ឌលំ ឧទ្ធករន្តោរិយ ឧក្ខិបិត្វា កថេសិ។

ឥតិ ឥមំ ជាតកំ យថានុសន្ធិប្បត្តំ។ អថ បរិព្វាជិកា ចិន្តេសិ “ឯត្ថកេនបិ
បណ្ឌិតស្ស គុណា ចាកជា ន ហោន្តិ, សកលនគរវាសីនំ មជ្ឈេ សាគវបិដ្ឋ
អាសិត្តតេលំ វិប្បកិរន្តិរិយ តស្ស គុណោ ចាកជេ ករិស្សមី”តិ រាជានំ
គហេត្វា ចាសាទា ឱរុយ្ហ រាជង្គណោ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា តត្ថ និសីទាបេត្វា
នាគវេ សន្និចាតាបេត្វា បុន រាជានំ អាទិតោ បដ្ឋាយ ទករក្ខសស្ស បញ្ញំ
បុច្ឆិត្វា តេន ហេដ្ឋា កថិតនិយាមេនេវ កថិតកាលេ នាគវេ អាមន្តេត្វា អាហា -

“ឥទំ សុណាថ បញ្ចាលា, ចូឡនេយ្យស្ស ភាសិតំ;
បណ្ឌិតំ អនុរក្ខន្តោ, ចាលំ ចជតិ ធុច្ចជំ។

“មាតុ ភរិយាយ ភាតុច្ច, សឱនោ ព្រាហ្មណស្ស ច;
អត្តនោ ចាបិ បញ្ចាលោ, ធន្នំ ចជតិ ជីវិតំ។

“ឯវំ មហត្ថិកា បញ្ញា, និបុណ្ណា សាធុចិន្តិនិ;
ទិដ្ឋធម្មហិតត្ថាយ, សម្មរាយសុខាយ ចា”តិ។ (ជា. ១.១៦.២៥៥-២៥៧);

តត្ថ មហត្ថិកាតិ មហន្តំ អត្ថំ គហេត្វា បិតា។ ទិដ្ឋធម្មហិតត្ថាយាតិ
ឥមស្មីយេវ អត្តភាវេ ហិតត្ថាយ ច បរលោកេ សុខត្ថាយ ច ហោតីតិ។

ឥតិ សា រតនយរស្ស មណីក្ខន្ទេន ក្នុងំ គណ្ណាឆ្លីវិយ មហាសត្តស្ស
គុណេហិ ទេសនាក្នុងំ គណ្ណាឥតិ។

ធករក្ខសបញ្ញោ និដ្ឋិតោ។

សត្តា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិក្ខា “ន, ភិក្ខុវេ, ឥនានេវ តថាគតោ បញ្ញាវា,
បុព្វេបិ បញ្ញាវាយេវា” តិ ជាតកំ សមោទានេន្តោ ឱសានកាថា អាហា -

“ភេរី ឧប្បលវណ្ណាសិ, បិតា សុទ្ធាទនោ អហុ;
មាតា អាសិ មហាមាយា, អមរា ពិម្ពសុន្ទរី។

“សុវេ អហោសិ អានន្តោ, សារិបុត្តោ ច ចូឡិនិ;
នេវទត្តោ ច កេវដ្ឋោ, ចលាកា ឥល្លនន្ទិនី។

“បញ្ចាលចន្ទី សុន្ទរី, សាឡិកា មល្លិកា អហុ;
អម្ពដ្ឋោ អាសិ កាមិន្តោ, ហេជ្ជចាទោ ច បុគ្គសោ។

“បិលោតិកោ ច ទេវិន្តោ, សេនកោ អាសិ កស្សហោ;
ឧទុម្ពរា មជ្ឈលិកា, វេទេហោ កាឡិទាយកោ;
មហោសនោ លោកនាថោ, ឯវំ ជារេថ ជាតក” ឆ្លី។

ឧមន្តជាតកវណ្ណានា បញ្ចមា។

(ធរដ្ឋោ ភាគោ និដ្ឋិតោ។)

